

प्रकाशक :

पं. अमृतलाल ताराचन्द्र दोशी, व्याकरणवीथी
मन्त्री, जैन साहित्य विमलस मण्डल
११२, घोडवंडर रोड, इरल्य न्नीठ
विलेपारठे, मुंबई—५६ (A S)

प्रथम आवृत्ति

१०००

ईस्वीसन् १९६२

विक्रमसंवत् २०१९

मूल्य घ. १५

मुद्रक :

वि. पु. भागवत

मोड प्रिंटिंग ब्यूरो, सदावबाडी

गिरगाव, मुंबई ४

पुत्राचार्य (पुत्राचार्य) श्रीगणेशाय नमः (

अनुक्रमणिका

१. महात्म्यप्रथमम्
२. निषेदनम्
३. यन्त्रनिष्पत्तिः
४. यन्त्रनिष्पत्तिः
५. अन्तर्गतं प्रकाशनाम्
६. नमस्कारम्
७. चत्वारि संज्ञकम्
८. पञ्च परमेष्ठि नमस्कारं प्रथितं स्यात् सप्तम्या

विषयानुक्रमम्

क्रमांकः	विषयः	पृष्ठ
[४६-१]	नमस्कारमन्त्रप्रस्तोत्रम्	१
[४७-२]	'ॐ' स्वरविद्यास्तोत्रम्	५
[४८-३]	श्रीजिनप्रभसुरिद्विरचितः साध्याधीन (होमिकार) स्यात् परिमित १ 'ॐ' स्वरविद्यास्तोत्रम्	८
	परिमित २ साध्याधीनस्तोत्रम्	१३
[४९-४]	श्रीजयसिंहसुरिद्विरचितः 'धर्मोपदेशमात्रा' 'स्वर्गीयः' 'अर्ध' 'अक्षरतन्त्रस्तोत्रः'	२३
[५०-५]	अर्ध श्रीहमवन्त्रादीनां श्रीविद्येश्वरः प्रथमस्तोत्रम् श्रीमत्पञ्चमस्तोत्रम्	२५
[५१-६]	अर्ध श्रीहमवन्त्रादीनां श्रीविद्येश्वरः प्रथमस्तोत्रम् श्रीमत्पञ्चमस्तोत्रम्	३०
[५२-७]	श्रीसिद्धातिष्ठकसुरिद्विरचितः श्रीमत्पञ्चमस्तोत्रम्	४१
[५३-८]	कल्हिकाळसर्वज्ञश्रीहमवन्त्रादीनां श्रीविद्येश्वरः द्विपद्येष्टिमात्राया- पुण्यरत्नमालास्तोत्रम् : [पञ्चमस्तोत्रम्]	४८
[५४-९]	कल्हिकाळसर्वज्ञश्रीहमवन्त्रादीनां श्रीविद्येश्वरः त्रिपद्येष्टिमात्राया- श्री सोमेश्वरमन्त्रिणापस्तोत्रम्	५०
	श्री प्रभानन्दसुरिद्विरचितम्	५१
		५२

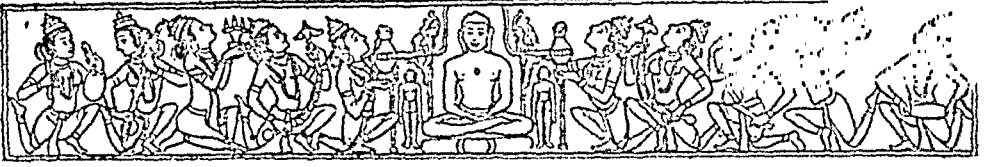
नोटः—प्रत्येक स्तोत्रम् अनुवाद तथा तेनो द्रुक परिचय सम्ये आस्यो हे । तेनो अनुवाद नयी आस्यो तेनी आगत
२ आधु जिह मूक्तु हे ।

[५५-१०]	भट्टारकश्रीसकलकीर्तिरचित 'तत्त्वार्थसारदीपक' महाग्रन्थस्य संदर्भः	७५
[५६-११]	श्रीसिंहतिलकसूरिविरचितश्रीमन्त्रराजसहस्रान्तर्गत- बर्हदादिपञ्चपरमेष्ठिस्वरूपसन्दर्भः	९५
[५७-१२]	श्रीसिंहतिलकसूरिसिद्धन्धः परमेष्ठिविद्यापत्रकल्पः	१११
[५८-१३]	श्रीसिंहतिलकसूरिविरचितं लघुनमस्कारचक्रस्तोत्रम्	१२७
[५९-१४]	श्रीसिद्धसेनसूरिप्रणीतं धीनमस्कारमाहात्म्यम्	१४२
[६०-१५]	श्रीजिनप्रभसूरिरचिता पञ्चनमस्कृतिमनुतिः	१७६
[६१-१६]	श्रीजिनप्रभसूरिरचितः पञ्चपरमेष्ठिनमस्कारस्तवः	१८३
[६२-१७]	श्रीकमलप्रभसूरिविरचितं जिनपञ्चस्तोत्रम्	१८४
[६३-१८]	महामहोपाध्याय श्रीयशोविजयगणिविरचिता परमात्मपञ्चविंशतिका	१८९
[६४-१९]	श्रीसिंहनन्दिभट्टारकविरचितः पञ्चनमस्कृतिदीपकसन्दर्भः	१९३
[६५-२०]	श्रीसिंहनन्दिभट्टारकविरचित-पञ्चनमस्कृतिदीपकान्तर्गत-नमस्कारमन्त्राः	१९९
[६६-२१]	आत्मरक्षणमस्कारस्तोत्रम्	२१६
[६७-२२]	पञ्चपरमेष्ठिस्तवनम्	२१८
[६८-२३]	नमस्कारस्तवनम्	२२०
[६९-२४]	लक्षणमस्कारगुणनविधिः	२२१
[७०-२५]	धीनागसेनाचार्यविरचिततत्त्वानुशासनसन्दर्भः	२२३
[७१-२६क]	श्रीचन्द्रतिलकोपाध्यायविरचितश्रीअभयकुमारचरितसन्दर्भः	२३७
[„ ख]	श्रीरत्नमण्डनगणिविरचितसुवृत्तसागरसन्दर्भः	२३९
[„ ग]	श्रीवर्धमानसूरिविरचितआचारनिकरसन्दर्भः	२४१
[„ घ]	श्रीरत्नमंदिरगणिविरचितउपदेशतरङ्गिणीसन्दर्भः	२४३
[७१-२६च*]	श्रीविजयवार्णिविरचित 'मन्त्रसारसमुच्चयापरनाम-ब्रह्मविद्याविधि-ग्रन्थान्तर्गता- हंदादिवीजस्वरूपसन्दर्भः	२४६
[„ छ]	श्रीरत्नचन्द्रगणिविरचितमातृकाप्रकरणसन्दर्भः	२४८
[७२-२७*]	श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितः अर्हन्नामसहस्रसमुच्चयः	२५१
[७३-२८]	महामहोपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितश्रीजिनसहस्रनामस्तोत्रम्	२५८
[७४-२९*]	पं. आशाधरविरचितश्रीजिनसहस्रनामस्तवनम्	२८४
[७५-३०]	याकिनीमहत्तरासुनु-भयविरहाङ्क-भगवत्-श्रीहरिभद्रसूरिकृत-'षोडशकप्रकरण'- सन्दर्भः	२९३
[७६-३१(अ)]	धीजयतिलकसूरिविरचित श्रीहरिविक्रमचरितान्तर्गतसंदर्भः	२९९
[७६-३१(ब)]	धीनवतत्वसंवेदनान्तर्गतसंदर्भः	३००
[७७-३२*]	श्रीसिद्धसेनदियाकरविरचितः शकस्तवः	३०१
[७८-३३]	धीपूज्यपादविरचितः सिद्धभक्त्यादिसंग्रहः	३०५
[७९-३४]	श्रीरत्नशेखरसूरिविरचित 'आर्द्धविधि'प्रकरणान्तर्गतसन्दर्भः	३१५
[८०-३५]	उपा. श्रीयशोविजयजीकृत 'द्वाविंशद् द्वाविंशिका' सन्दर्भः	३२७
[८१-३६]	प्रकीर्णश्लोकाः	३२८
[८२-३७]	अज्ञातकर्तृकः धीपञ्चपरमेष्ठिस्तवः	३३०
	शुद्धिपत्रक	३३२

पद्मावती देवी (नालन्दा स्थापत्यना भाषारे)

महाकविगुणपालविरचित 'जंबुचरिय' संस्थितं

॥ मङ्गलपञ्चकम् ॥

जम्मजरभरणभवजलहिउत्तारए,
सिद्धिपुरगमणलुहसंपयागारए ।
असुरसुरमणुपपरिवंदिए जे जिणे,
मंगलं पढमयं हुंतु ते बुहयणे ॥ ८१४ ॥

सयलसंसारपरिमुक्कसंवासरए,
भवियलोयाण सदिन्नसुहवासए ।
कम्मवणगहणयं सोसिउं सिद्धए,
मंगलं वीययं हुंतु तुह सिद्धए ॥ ८१५ ॥

कुमयवाईकुरंगाण पंचाणणे,
ससमयपरसमयसव्भावपंचाणणे ।
पंचहायारपडिपुन्नसंधारए,
मंगलं तइययं हुंतु तह सुहयरे ॥ ८१६ ॥

सव्वसाहूण उवएससंपदायए,
उभयसुत्तथकयपवरसज्जायए ।
धम्मसुक्काण ज्ञाणाण सज्जायए,
मंगलं चोत्ययं हुंतुवज्जायए ॥ ८१७ ॥

नाणतवचरणसम्मत्तगुणपुन्नए,
कोहमयमाणभयलोहसंनुन्नए ।
सयलसावज्जवावारकयसंवरे,
मंगलं पंचमं हुंतु तह मुणिवरे ॥ ८१८ ॥

निवेदन

नमस्कार-स्वाध्यायना प्राकृत विभाग (प्रथम भाग)ने दलदार ग्रथ आज्ञायी एक वर्ष परेला न्हार पाडवामा आव्यो हतो। एने समाने अत्यन्त आठरणी बघाती सीधो हतो। सारा सारा निदानोए ए ग्रंथनी मुसकटे प्रसंसा करी हणी। तेनी बघी नकले तरत ब उगडी गई हनी अने हजु तेनी माग चालु छे। विदेशमाथी पण मागणीओ आवी रही छे।

हवे एज ग्रथना बीजा (संस्कृत) विभागने प्रगट करता अमने अत्यन्त आनंद थाय छे। आ बीजा विभागमा नवकार सर्वधी कुल ४३ मूत्वपूर्ण सदमो लेवामा आव्या छे। प्रथम भागनी माफक ब आ संस्कृत विभागमा पण नवकार सर्वधी जुदी जुदी दृष्टिए विशेषता धरावता प्रकाशित तेमत्र अप्रकाशित स्तोत्रो चूटवामा आव्या छे।

अकारविद्यास्तवन, ह्रींकारविद्यास्तवन, मायाबीजस्तुति, मायाबीजह्रींकारकल्प, ऋषिमण्डल-स्तवयन्त्रालेखन, आ स्तोत्रो अकार अने ह्रींकारतु स्वतंत्र महत्त्व वतावनाया स्तोत्रो छे। ऋषिमण्डलस्तवयन्त्रालेखनने अने जुदा पुस्तकरूपे पण न्हार पाड्यु छे।

कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्य विरचित श्रीसिद्धहेमशब्दानुशासनना शब्दमहाणैवन्वासमायी अम अहंना विरूत न्यासने अही रजु करेल छे। एनो अनुवाद अही प्रथम ब बार प्रकाशित थाय छे। एमा अहंनो स्वरूप, अभिषेय, तात्पर्य, क्षेम, योग, प्रणिधान अने तात्त्विक नमस्कार, ए सत द्वारो वडे सुंदर विचार बरवामा आव्यो छे। ते पढीना सदममा कलिकालखण्डकृत संस्कृत द्वयाश्रय महाकाव्यना प्रथम श्लोकनी टीकामा श्रीभ्रमपतिलकमाणितु अहं उपरतु विवेचन छे।

ते पढीना सदममा कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्य कृत श्रीवीतरागस्तोत्रना प्रथम छ श्लोको उपर श्रीभ्रमानंदसूरिए करेल सुंदर विवरण छे। तेमा प्रत्येक पद उपर सुंदर प्रकाश नाखवामा आव्यो छे।

ते पढी तत्त्वार्थसारदीपक ग्रथनो सदम आवे छे। तेमा पदस्य ध्याननी सुंदर भावना छे। तेमा नवकारमाथी उत्पन्न ध्येय अनेक मनो, ते मनोनी आराधनाया प्रकारे तथा फलश्रुति छे।

ते पढी श्रीसिंहतिलकसूरिए रचेल मन्त्रराजरहस्य नामना हस्तलिखित ग्रथमाथी पंचपरमेष्ठिस्वरूप संदम लेवामा आव्यो छे। मन्त्रराजरहस्यना विषयमा भविष्यमा बहु साहित्य प्रकाशित करवानी अमारी उत्कट भावना छे। मात्रगतमा आ ग्रथतु र्यान अनेक छे। ए ग्रंथने वाचता श्रीसिंहतिलकसूरिनी अगाध विद्वत्ता स्पष्ट देखई आवे छे। प्रस्तुत सदममा अं, ह्रीं, अहं वगैरे मंत्रबीजोना अ अ आ उ म् वगैरे अगोना रहस्यतु सुंदर वर्णन छे।

ते पढी मन्त्रराजरहस्यमाथी 'परमेष्ठिविधायन्त्रकल्प' लेवामा आव्यो छे। एमा पण परमेष्ठिओना ध्यानादिना जुदा जुदा प्रकारो वर्णवामा आव्या छे। एमा सरस्वतीना मन्त्रध्यानतु वर्णन सीधी बहु महत्त्व छे। सरस्वतीना मन्त्रतु ध्यान मूलाधारादि चक्रोमा केनी रीते करतु, तेनी विधिष्ट प्रक्रिया, कुण्डलिनी शक्ति, वगैरेतु अही रहस्यमय वर्णन छे। ए वर्णन परधी ए स्पष्ट देखय छे के श्रीसिंहतिलकसूरिनो ध्यानविषयक अनुभव बहु ब उच्च भूमिकानो हतो। प्रस्तुत सदम पढीना लघुनमस्कारचक्रनोत्रसंदममा शान्त्यादिकमोने साधकानी प्रक्रिया छे।

त्यारपढी श्रीसिद्धसेतमूरिप्रणीत श्रीनमस्कार माहात्म्य अनुवाद सहित आपवामा आवलु छे; एमा नवकार अने तेना प्रत्येक वर्णतु सुंदर विवेचन छे तथा नकारना स्मरणधी यना लामो, नवकारनो प्रभाव वगैरे दर्शावामा आव्या छे। एमा सप्तम प्रकाशधी जे चतु.शरणतु वर्णन शरु थाय छे, ते तो भंडोड छे।

ते पढीना सदमोमा पण नवकारविषयक विविध सामधी छे।

ते पढी परमात्मपंचविंशति सदम छे। एमा उपा० धीपशोचिजयजीए परमात्माना श्रुत स्वरूपतु संक्षेपमा सुंदर वर्णन करेल छे।

તે પછી પંચનમસ્કૃતિદીપકમાંથી જે સંદર્ભો તારવવામાં આવ્યા છે। એમાંથી પ્રથમ સંદર્ભમાં સાધનામાં ઉપયોગી એવા દિગ્, આસન, મુદ્રા, કાલ, ક્ષેત્ર, દ્રવ્ય, માત્ર, પહ્લવ, કર્મ, ગુણ, સામાન્ય, વિશેષ વગેરેનું વર્ણન છે। પંચનમસ્કૃતિદીપકના વીજ્ઞા સંદર્ભમાં નવકારના પદોમાંથી નીકળેલા અનેક મંત્રો આપવામાં આવ્યા છે। એમાં કેટલાક મંત્રોના ધ્યાનની વિશિષ્ટ પ્રક્રિયાઓ પણ વ્રતાવવામાં આવી છે।

તે પછી લક્ષ્મ નમસ્કાર ગુણનવિધિ નામક સંદર્ભમાં લાલ નવકારના જપનો સુંદર વિધિ છે। એમાં વ્રતાવવામાં આવ્યું છે કે જે વિધિપૂર્વક માવથી લાલ નવકાર ગણે છે તેની જો એકાગ્રતા વધી જાય તો તે શ્રીતીર્થંકર નામકર્મ ઉપાર્જે છે।

તે પછી તત્ત્વાનુશાસન સંદર્ભ છે। એ ગ્રંથ અમારી સંસ્થા તરફથી પૂર્વે પ્રકાશિત થયેલ છે। એ સંપૂર્ણ ગ્રંથના અનુવાદક પૂ. મુ. શ્રી તત્ત્વાનંદવિજયજી મ. છે। એ અનુવાદમાંથી પ્રસ્તુત સંદર્ભ અહીં લેવામાં આવ્યો છે। આ સંદર્ભમાં નામ-સ્થાપના-દ્રવ્ય-માત્ર ધ્યેયનું સુંદર વર્ણન છે। એમાં વ્યવહારધ્યાન તથા નિશ્ચયધ્યાન પણ દર્શાવેલ છે। એ જ સંદર્ભમાં અર્હુના ધ્યાનની વિશિષ્ટ પ્રક્રિયા તથા અર્હતના અમેદ ધ્યાનાદિનું સુંદર વર્ણન છે। આત્મસંવેદનનું વર્ણન પણ એ ગ્રંથમાં અદ્ભુત છે। ગ્રંથને રચનાર દિગ્મચર સમ્પ્રદાયના ય્યાતનામ આચાર્ય શ્રીમાન્ નાગસેન છે। એમની અદ્ભુત પ્રતિભા આ ગ્રંથમાં તરી આવે છે। ધ્યાનના પ્રત્યેક અમ્યાસી માટે એ સંપૂર્ણ ગ્રંથ મનનીય છે કારણ કે એ સ્વાનુભવની ઉચ્ચ ભૂમિકા ઉપરથી લખાઈ છે।

તે પછી માતૃકા પ્રકરણ સંદર્ભમાં પ્રગવાદિ મંત્રવીજોના પ્રત્યેક અંગનું વાચ્ય (અભિવેચ) દર્શાવવામાં આવ્યું છે।

તે પછીના અર્હનામસહસ્રસમુચ્ચય સંદર્ભ અને જિનસહસ્રનામસ્તવન સંદર્ભમાં શ્રીઅરિહંત પરમાત્માના એક હજાર આઠ નામોની અનુદ્વુપ્ ઇંદમાં ગુંચળી છે।

તે પછી શ્રીજિનસહસ્રનામસ્તોત્ર સંદર્ભ આવે છે, જે ગાવામાં આહ્વાદ દાયક છે। એમાં અરિહંત પરમાત્માના વ્યાપક સ્વરૂપનું વર્ણન છે તથા તેમની જન્મથી માંડીને નિર્વાણ સુધીની અનેક અવસ્થાઓને નમસ્કાર કરવામાં આવેલ છે। એમાં અતીત-અનાગત-વર્તમાન ત્રોવીશીના તીર્થંકરો, આ ભૂમિના વર્તમાન તીર્થો, શાસન, સંવ, નવકારમન્ત્ર, સિદ્ધાન્ત, દર્શનાદિશુદ્ધિ, ક્રિયા, સાધુધર્મ, શ્રાવકધર્મ, શ્રુતદેવતા વગેરેને પણ નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે। એ સંદર્ભમાંના જગજ્ઞાન્તુજીવાતુજન્મ (શ્લો. ૪), અવતીર્ણોય વિશ્વોપકૃષ્ઠૈ (શ્લો. ૧૫), પ્રકૃત્યા જગદ્વત્સલાય (શ્લો. ૧૫), વિશ્વદારિદ્ર્યનિસ્તર્જનાય (શ્લો. ૫૦), પુનાનાય કાલત્રયેઽસ્માન્ (શ્લો. ૧૧૭) વગેરે વિશેષણો વાચનારનું યાસ ધ્યાન લેવું છે।

તે પછીના પોડશક પ્રકરણ સંદર્ભમાં સાલંચન તથા નિરાલંચન યોગનું સુંદર વર્ણન છે।

તે પછીના શક્રસ્તવ સંદર્ભમાં પણ પરમાત્માના સ્વરૂપની માવવાહી સ્તુતિ છે। એ મંત્રપદોથી ગમ્ભિર છે। એના પઠનાદિના ફળોનું વર્ણન પણ એ સંદર્ભના પ્રાંત ભાગમાં છે, જે યાસ ધ્યાન આપવા લાયક છે। આચાર્યશિરોમણિ શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર એના રચયિતા છે।

તે પછી સિદ્ધમન્ત્ર્યાદિ સંગ્રહમાં આત્મા અને મુક્તિ વિષયક અન્યદર્શનોઓની માન્યતાનું સ્પષ્ટન કરી જૈન દર્શનસમ્મત આત્મા અને મુક્તિની સિદ્ધિનું પ્રતિપાદન કર્યું છે તથા પંચપરમેષ્ઠિના ગુણોનું સુંદર વર્ણન છે।

તે પછી શ્રાદ્ધવિધિસંદર્ભમાં શ્રાવકનું પ્રામાતિકકૃત્ય, સ્વરોદયસંવંધી સુંદર વર્ણન તથા નવકારના જપના પ્રકારોનું વર્ણન છે।

ઉપર કહેલ વધા સંદર્ભોનો પરિચય અહીં વહુ જ સંદેષમાં કરાવેલ છે। વિશેષ પરિચય તે તે સંદર્ભના અંતમાં આપવામાં આવેલ છે।

આમ સંપૂર્ણ ગ્રંથ નવકારની વિવિધ વિરોપતાઓને વ્રતાવનારો અને નવકારસંવંધી વિપુલ સાહિત્ય એક જ સ્થલે પ્રાંત થઈ શકે તેવો વ્યવસ્થા છે। તેથી નવકારના અમ્યાસીઓને તે વહુજ ઉપયોગી નીવડશે।

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળે છેલ્લા ટક વર્ષોમાં પ્રતિક્રમણ, યોગ, ધ્યાન વગેરે વિષયોનું મહત્વપૂર્ણ સાહિત્ય પ્રકટ કર્યું છે ।

કલિદાસવંશ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યવિરચિત ' યોગશાસ્ત્ર 'ના આઠમા પ્રકાશ ટપર શ્રી જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળના સચાલક શેઠ શ્રી અમૃતલાલ કાલિદાસ દોશી વિન્તારપી વિવેચન સ્વીકૃત છે । તેમાં શાસ્ત્રકાર મગધને ધ્યાનની વિવિધ પ્રગલિષ્ઠાઓ અને ધ્યાનની એક આસ્વી સર્પૂર્ણ પદ્ધતિ કેવી નિર્મૂલ કરેલી છે, તેનું સમન્વયપૂર્વક નિરૂપણ છે । એ કૃતિ અમે આ પ્રયત્નમાં લેવાના હતા, પરંતુ તેનું વિવેચન હવે સર્પૂર્ણ થયું ન હોવાથી અમે અહીં પ્રકાશિત કરી શક્યા નથી ।

પ્રથમ ભાગની માફક જ આ પ્રયત્ને સર્વાંગ સુન્દર બનાવવાનું મરીરપ કાર્ય તો પ. પૂ. મુનિરાજ શ્રીતત્ત્વાનંદવિજયજી મહારાજે કરેલ છે । અમારી વિનયિતે માન આપીને જોએ એ આ પ્રયત્ન કાર્યે પ. પૂ. મુનિવર્ય શ્રીતત્ત્વાનંદવિજયજી મહારાજને સાંપ્યું તે સિદ્ધાન્તમહોદધિ પૂજ્યપાદ આચાર્ય મગધેત શ્રીવિજય-પ્રેમસૂરીશ્વરજી મ. સા., પ. પૂ. પં. શ્રીમદ્રંકરવિજયજી ગણિચર્ય અને પ. પૂ. પં. શ્રીમાતુલિવિજયજી ગણિચર્યના અને અત્યન્ત કૃણી છીએ ।

પ્રસ્તુત પ્રયત્નના અનુવાદનાદિમા વિદ્વર્ય પ. પૂ. પં. શ્રી ધુરંધરવિજયજી ગણિચર્ય, ન્યાયાદિ શાસ્ત્રોમા નિષ્ણાત પ. પૂ. મુ. શ્રી જંવુવિજયજી મ. અને પ. પૂ. શ્રી તત્ત્વાનંદવિજયજી એ અમને ઘણી જ ઘારી સહાય કરેલ છે ।

આ ટપરાત આગમપ્રમાકાર પ. પૂ. મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજી મહારાજ તથા પૂ. મુનિશ્રી યસો વિજયજી મહારાજ વગેરેને હસ્તપ્રતો તથા યત્નસામગ્રી વગેરે આપવા લલ સાત્ર આમાર માનીએ છીએ ।

પ્રથમ ભાગની માફક આ લીલા ભાગમાં પણ અનેક વિશ્વો તથા યત્નો આપવામા આવ્યા છે । અને એ લુ કાર્ય કમોર્ડેના સુપ્રસિદ્ધ ચિત્રકાર શ્રીરમણલાલે સ્વ પરિશ્રમપૂર્વક કર્યું છે । તે લલ સંસ્થા તરફથી તેમને ધન્યવાદ આપીએ છીએ ।

સમોપન અને સપ્રહના આ કાર્યમાં સાત્ર કરીને હસ્તપ્રતો પૂરી પાડવામા અનેક સર્યાઓ, જ્ઞાનમણ્ડારો, અનેક પ્રતિશ્ઠિત વ્યક્તિઓ તેમ જ વિદ્વાનો તરફથી અમને સારો સહકાર મળ્યો છે । તેમાં નીચે લગાવેલ જ્ઞાનમંડારો તથા સંસ્થાઓના અમે અત્યન્ત કૃણી છીએ ।

(૧) જૈન શિદ્ધાન્ત મલન હસ્તલિખિત ગ્રન્થસંગ્રહ	...	.	.	આરા
(૨) રોપટ એધિપાટિક સોલાયટી	..	..	..	કલકત્તા
(૩) શ્રીવિજયમોહનપૂરીશ્વરજી હસ્તલિખિત શાસ્ત્રસંગ્રહ	..	..	..	પાલીતાપા
(૪) આણ્ડારકર રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ	.	.	..	પૂના
(૫) શ્રી કેસરચાઈ જ્ઞાન મંદિર	..	..	..	પાટણ
(૬) શ્રી લીલપાત્ર જૈન ગ્રન્થાલય	.	.	...	સોલાપુર
(૭) શ્રી મુક્તિકામલ જ્ઞાનમંદિર	..	.	..	લલોદરા
(૮) પ અમૃતલાલ મોહનલાલ મોગલનો સંગ્રહ	.	.	.	પાટણ
(૯) શ્રી અમરવિજયજી જ્ઞાનમણ્ડાર	.	.	..	કમોર્ડે
(૧૦) શ્રી તપગચ્છ જૈન મણ્ડાર	...	..	..	જલપુર
(૧૧) શ્રી મોહનલાલ મગધાનદાશ સલેરીનો સંગ્રહ	..	...	...	સુવર્ડે
(૧૨) શ્રી હંસવિજયજી શાસ્ત્રસંગ્રહ જૈન જ્ઞાનમંદિર	...	...	...	લલોદરા
(૧૩) શ્રી જ્ઞાનિનાયકજી જૈન મંદિર હસ્તલિખિત સંગ્રહ	..	.	..	સુવર્ડે
(૧૪) શેઠ શ્રીઆણંદની કલ્યાણમીની પેઢી હલક શ્રી જૈન શ્વે. જ્ઞાનમણ્ડાર	..	..	...	લીલકી

(१५) श्री वर्षमान जैन आगममंदिर	...	...	...	...	पालीताणा
(१६) श्री मुक्ताबाई जैन ज्ञानमंदिर	...	...	...	...	डमोई
(१७) श्री पन्नालाल दिगम्बर जैन सरस्वती भवन, भुलेश्वर	...	...	...	...	मुंजई
(१८) श्री जैनधर्मप्रसारक सभा	...	...	...	...	भावनगर
(१९) श्री आत्मानंद जैन सभा	...	...	...	...	,,
(२०) श्री भारतीय ज्ञानपीठ	...	...	...	...	काशी
(२१) श्री लालबाई दलपतबाई भारतीय संस्कृति विद्यामंदिर	...	...	...	...	अमदाबाद

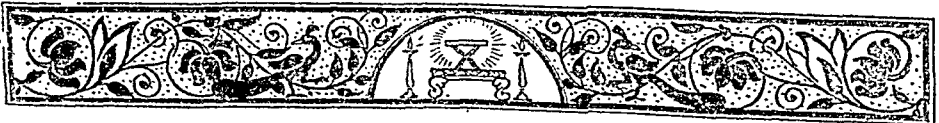
आना पछी अमे नमस्कार-स्वाध्यायनो त्रीजो विभाग पण प्रकट करवाना छीए । जेमां संस्कृत अने प्राकृत सिवायनी भाषाओमां रचायेला प्रकाशित तथा अप्रकाशित महत्त्वपूर्ण संदर्भोनो, समावेश यशे ।

आ प्रकारे आ त्रणेय भागो पंचमंगलमहाश्रुतस्कन्धसूत्रना स्वाध्यायमां महार्य, अपूर्वार्य, परमार्य गर्भार्यसद्भाव, समासार्य, विस्तरार्य, सारार्य वगैरेनां अवधारण माटे, एक विज्ञानचक्रनी (एनसाईक्लोपीडियानी) गरज सारयो एवी अमे आशा सेवीए छीए अने प्रस्तुत ग्रंथमां छद्मस्थता, अनुपयोग, प्रेसदोष आदि कारणोधी जे कांई शास्त्रविरुद्ध लखायुं होय, तेनो अमे 'मिच्छामि दुक्कडं' दईए छीए ।

आ ग्रंथनुं निमित्त पामिने भव्य आत्माओमां सम्यग्दर्शन-ज्ञान-चारिव्यनी निर्मलता सदा वृद्धिने पामती रहे, ए ज मंगल कामना ।

भाद्रपद वद, १३ वि. सं. २०१८
विल्हिएरले, मुंजई, ५६ (A S)
ता. २६-९-६२

निवेदक
पं. अमृतलाल ताराचंद दोशी
मंत्री, श्री जैन साहित्य विकास मंडळ

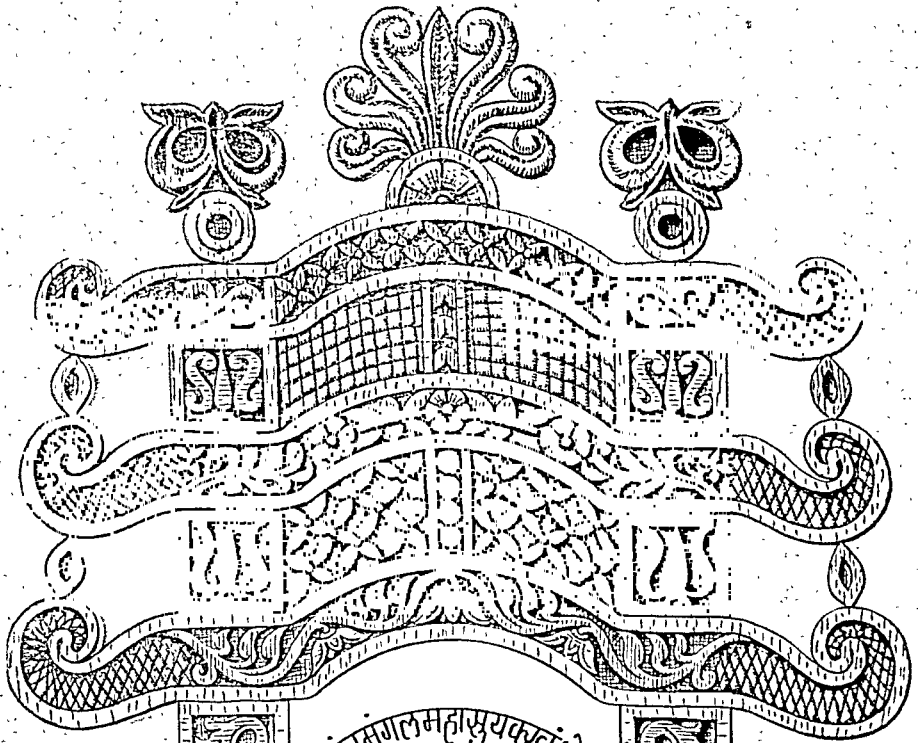
यन्त्र-चित्र-सूचि

प्रथमी शरुप्रातमां आपेल प्रथम छ चित्रोनो अनुक्रमः—

- (१) पुरपादनीय (पुरिसादानीय) श्रीपार्शनायप्रभुः (नीलवर्णीय)
- (२) पद्मावती देवी (नालदास्थापत्यना आधारे)
- (३) मधुरालारदारमुशोमनिभूषितपञ्चमङ्गलमहाभुतस्त्रयसूत्रम्
- (४) श्रीश्रियासनाय भगवान् (शुद्धदिर, 'ज्योत' विलेपाले)
- (५) मधुरायामरटमध्यस्थापितमङ्गलपाठ
- (६) पञ्चरमेष्ठिनमरुद्धारप्रथितरम्यसूत्रपटी

प्रथमांघी सूचित यता तथा अन्य यंत्र-चित्रोनो अनुक्रमः—

	पृष्ठ
(१) ॐकारः परमेष्ठिपञ्चकवाचककलापञ्चकस्वरुपः	४
(२) सरस्वतीदेवी (त्रिदिशामुक्तिप्रमाणा चित्रपरधी)	१२
(३) ॐ ह्रीं वाय्वार्यस्वरुपदर्शकचित्रम् (ॐ ह्रीं अहंती पाटनी)	१६
(४) कलामय 'अहं' मङ्गलपाठ	२४
(५) संभेदप्रणिधानदर्शको अहंकारः	३४
(६) श्रीरुपिमण्डलयन्त्रम् (श्रीसिंहविल्वसुरिकृतस्तवना आधारे)	४०
(७) समवसरणरचनास्थित ॐ ह्रीं अहं स्वरुपम्	७४
(८) उपासनादर्शकपञ्चपरमेष्ठिचित्रम्	९४
(९) श्रीपरमेष्ठिविद्यायन्त्रम् (श्रीसिंहविल्वसुरिकृतविद्यायन्त्ररचना आधारे)	११०
(१०) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (सिद्धान्तमहोदधि प. पू. आ. श्रीविजयप्रेममूर्तीश्वरजी म. हस्तलिखितपाठ)	१२६
(११) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (पू. मुनि श्रीपुण्यविजयजीमहाराज हस्तलिखितपाठ)	१८२
(१२) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (पू. पं. श्रीपुरधरविजयगणिवर्य हस्तलिखितपाठ)	१८८
(१३) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (मुनि श्रीब्रह्मविजयजीमहाराज हस्तलिखितपाठ)	१९२
(१४) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (पू. पं. श्रीमानुविजयजीगणिवर्यहस्तलिखितपाठ तथा पू. मुनि श्रीउत्तमानंदविजयजीमहाराज हस्तलिखितपाठ)	१९८
(१५) श्रीसिद्धचक्रम् (दिगम्बरीयनवदेवताचित्रना आधारे)	२२०
(१६) नंदीश्वरदीपपटः	२४०
(१७) श्रीमहावीरप्रभुः (कयोत्तमगुह्यप्रामां)	२५०
(१८) श्रीगोमतेश्वरबाहुबलि (")	२९२
(१९) श्रीचतुर्विद्यतित्रिनरम्यपटः	२९८

पंचमंगलमहासुयकवंधी

卐 (नमुकारो) 卐

नमो अरिहंताणं

नमो सिद्धाणं

नमो आयरियाणं

नमो उवज्झायाणं

नमो लोए सव्व-साहणं

एसो पंच- नमुकारो

सव्व-पाव-प्पणासणे

मंगलाणं च सव्वेसि

पढमं हवइ मंगलं

यन्त्र-चित्र परिचय

ग्रंथनी शुरुआतमां आपेल प्रथम छ चित्रोनो क्रमानुसार परिचयः—

(१) पुरुषादानीय प्रभु श्रीपार्श्वनाथः [नीलवर्णीय]

आ कलाय अने मनोहर चित्र चित्रकार श्रीरमणलाले अहाँ संस्था (जैन साहित्य विकास मंडळ मुंबई) मां पोतानी करवनाथी दोरेल छे । चित्रनी मुखाङ्कति अत्यन्त भाववाही अने आकर्षक होनाथी अने रज्ज करवामां आवेल छे ।

(२) श्री पद्मावती देवी

नालन्दा (बिहार) ना एक देवीना चित्र उपरथी चित्रकार पासे योग्य फेरफार करवाी अहाँ पद्मावती देवीरूपे रज्ज करवामां आवेल छे ।

(३) परितोमथुरास्तूपद्वारसुशोभनविभूषितपञ्चमङ्गलमहाश्रुतस्कन्धसूत्रम्,

विन्सेन्ट ए. स्मिथ रचित " The Jaina Stupa and other Antiquities of Mathura (Archaeological Survey of India, New Imperial Series Volume XX: published in 1901) नामना परिचयात्मक ग्रंथनी प्लेट नं. XII परथी आ चित्र तैयार करवामां आव्युं छे । जेनुं छे एवुं न प्रवेशद्वार दोरवामां आव्युं छे, फक्त नीचे तेनी वे बाजुए कनावेल रक्षिकाओ आ प्लेटमां नथी । स्तूपना आ प्रवेशद्वारनी उपर तोरण छे अने तेनी उपर अने बाजु 'तिलकरत्न' छे, जे 'अष्टमंगल' पैकी एक मंगल छे । आवुं 'तिलकरत्न' आ सिवाय वीजी षण्ठी प्लेटोमां (दा. त. VI, VII, X, XI) जोवा मळे छे । वे 'तिलकरत्न'नी वच्चे 'श्रीवत्स' मूकवामां आवेल छे । प्रवेशद्वारनी वच्चे नमस्कारनो मूल पाठ सुशोभित रीते स्थापित कर्यां छे । आ चित्रनी प्लेटने मथाळे नीचे प्रमाणे लखेलुं छे :—

"Āyāgapata or 'Tablet of Homage'. The gift of Śivayaśā the wife of the Dancer Phaguyaśā"

(४) श्री श्रेयांसनाथ भगवान्

संस्थाना माननीय प्रमुख शेठ श्रीश्रमूतलाल कालिदास दोशीना बिलेपालेंना गृहमंदिरमां श्री श्रेयांसनाथ भगवाननी १३ इंच प्रमाण पंच धातुनी सुशोभित अने भव्य प्रतिमा मूलनायक तरीके विराजमान छे । तेने परिकर अत्यन्त मनोहर अने कलापूर्ण छे । तेनुं समग्र चित्र अने रज्ज करवामां आवेल छे । ते प्रतिमानी पाछळनो लेख नीचे प्रमाणे मळे छे :—

संवत् १५७९ वर्ष वैशाख सुदि ६ सोमे श्रीपत्तनवास्तव्य श्रीश्रीमालीशतीय श्रे. ठाकरसी भार्या खीमाई सुत बाधाकेन श्रीश्रेयांसनाथ विग्रं कारापितं । प्रतिष्ठितं श्रीस्वरिभिः ॥ श्रीः ॥

* नोट—परिकरना उपरना भागनो पाछळे (१) लेख अने नीचेना भागनो पाछळे (२) लेख नीचे प्रमाणे छे :—

(१) संवत् १५७९ वर्ष वैशाख सुदि ६ सोमे श्रीपत्तनवास्तव्य श्रीश्रीमालीशतीयपूर्वज श्रे. सुरा श्रे. सांगण श्रे. मुलसी । श्रे. देपालान्वयनभो. नभोमणि पुण्यपुण्यकार्यकारण दक्ष श्रे. ठाकरसी भार्या खीमाई सुतश्रे. बाधाकेनायनभ्रातृ श्रे. सिद्धा श्रे. मेवा भ्रातृव्य श्रे. मुजवळ श्रे. नाकरसुता सुत श्रे. हीरजी वीरा प्रमुख कुटुंबश्रुतेन श्रीश्रेयांसनाथविग्रं कारापितं स्वधेयसे । प्रतिष्ठितं श्रीस्वरिभिः ॥ श्रीः ॥

(२) संवत् १५७९ वर्ष वैशाख सुदि ६ सोमे श्रीपत्तनवास्तव्य श्रीश्रीमालीशतीय श्रे. ठाकरसी भार्या खीमाई सुत बाधाकेन भार्या मनाई सुत हीरजी वीरजी प्रमुख कुटुंबश्रुतेन श्री श्रेयांसनाथस्य सिंहासनं कारापितं निर्भरभक्तिमरेण प्रतिष्ठितं श्रीस्वरिभिः ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीः ॥

(૫) મયુરઆગપટમધ્યસ્થાપિતમન્દૂલમુલ્લપાટ:

આ ચિત્ર પણ અર્ચક વિન્સેન્ટ ઇ. સિમપના ગ્રંથમાંની પ્લેટ VII પરથી તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. આ આયાગપટ છે, જેમા વસ્ત્રોની સ્થાપના થી અરિહત મગવન્ત પદ્માસને સિધ્ધ છે. તેઓ ધ્યાનમુદ્રામાં ઈન છે અને ચિત્રર છત્ર ધોમી રહ્યું છે. તેમની આગુચાત્ર ચાર તિલકરત્ન હતા તે ન છેતાં તેની જગાએ અહીં 'ચત્તાર મગલ' આરિનો મૂક પાટ મૂકેલ છે.

આ આયાગપટની ડપરની ચાત્ર અને નીચેની ચાત્ર—એમ મઠી મુલ આઠ મગલ આપેલાં છે. સ્વ જ પ્રચલિત એવા આ 'અદમંગલ' જૈન રીતિનાં અતિ પ્રાચીન પ્રતીકો છે. આનાથી પ્રાચીન અને આવી જાતી રીતે એક સાથે જઠવાયેલ 'અદમંગલ' હવુ મુખી રીતે સ્થાપ મહત્ત્વા નથી. ડૉ. ઠમાશાન્ત પી. ઘાદે પોતાના 'Studies in Jaina Art' નામક કલામ્પનાં આ મગલોનુ નીચે પ્રમાણે નામકરણ કર્યું છે:—

ડપરની હરોલ (અમળી ચાત્રપથી)—

(૧) A pair of Fish (મત્સ્યયુગલ-મત્સ્યયુગ્મ)

(૨) A heavenly Car (પવનસાવઢી)

(૩) A Srivatsa Mark (શ્રીવલ્લ)

(૪) A Powder Box (ઘરાવસંયુટ)

નીચેની હરોલ (અમળી ચાત્રપથી)—

(૫) A Tilakarātna (તિલકરત્ન)

(૬) A Full Blown Lotus (પુષ્પચંગરિકા-પુષ્પગુચ્છ)

(૭) An Indrayasti or Vajrayanti (ઇન્દ્રપથિ વ વૈજયંતી)

(૮) A Mangal-Kalāṣa (Auspicious Vase) (મંગલ-કલ્પ)

મુલપાટની બે ચાત્ર આપેલ સ્તંભો "Persian Achaemenian" રીતિના છે અને પ્રત્યેક સ્તંભની ડપર તથા નીચે મિત્ર મિત્ર પ્રતીકો આપેલ છે. અમળી ચાત્રના સ્તંભની ધૈર્ય ડપર 'ધર્મચક્ર' છે અને ડાબી ચાત્રના સ્તંભની ડપર 'કુજર' (શાથી) કઢારેલ છે. અંધ સ્તંભોની નીચે પણ પુરાં પુરાં બે પ્રતીકો છે. આ ચારે પ્રતીકોની મિત્રતા શિલ્પની દૃષ્ટિએ વિચારણીય લાગે છે.

જે પરથી આ ચિત્ર તૈયાર કર્યું છે તે પ્લેટ ન. VII ને મયાલે નીચે પ્રમાણે લલેસું છે:—

"Ayagapata or 'Tablet of Homage or of Worship', Set up by Sihanāndika for the Worship of the Arhats."

(૬) પદ્મપરમેષ્ઠિનમસ્કારપ્રથિતરમ્યસૂત્રપટી

શ્રીનમસ્કારમંત્રના પાંચ પદોના પદ્મિમાથાનો પાટ મૂળનીમા આવે તેથી રીતે ઋષિ મનોહરે રંગીન વાટી મૂકી છે, એનુ આ ચિત્ર છે. તે સંવત ૧૭૩૯ ના માર્દવા વદિ પાંચમના દિવસે મૂકી છે એનું તેમા દર્શાવ્યું છે. આ પાટી ચાર ફૂટ લાંબી અને પોળો ઈંચ પહોળી છે અને તેમા અક્ષરો સિવાય આગલ પાટલ મુશોમ્નો છે. તે મુશોમ્નો ધાના સંકેત છે એ સમજાતુ નથી.

ગ્રંથમાંથી સૂચિત થતા તથા અન્ય ઓગળીસ યંત્ર-ચિત્રોનો પરિચય:—

(૭) ઐકાર-વાચકકલાપરમેષ્ઠિપદ્મકસ્વરૂપ. (ઇ. ૪ A)

સેટ શ્રી અમૃતલાલ કાલિદાસ ડોશીના ગામનગરના સમ્રઢમાની એક પાટલીના ચિત્ર ડપરથી ડોમ્ય ફેરફાર સાથે આ ચિત્ર ચિતરાથી અહીં રચુ કરવામા આવેલ છે.

(८) सरस्वतीदेवी (पृ. १२ A)

'Epics Mythes and Legends of India' by P. Thomas नामक पुस्तकना पृ. १०२ पर आवेल सरस्वती देवी (Plate No. LXII) ना आधारे संस्थामां योग्य फेरफार साधे चितरावी अर्ही रजू करवामां आवेल छे ।

चित्रनी नीचे British Museum एम लखेल छे ।

(९) ॐ ह्रीं वाच्यार्थस्वरूपदर्शकचित्रम् [ॐ ह्रीं अर्हूनी पाटली] (पृ. १६ A)

आ पण उपर्युक्त जामनगरनी पाटलीना चित्र उपरथी योग्य फेरफार साधे चितरावी अर्ही रजू करवामां आवेल छे ।

(१०) कलामय 'अर्हू' मङ्गलपाठः (पृ. २४ A)

आ चित्रकारनी पोतानी कल्पनानुसार चितरावी ने अर्ही रजू करेल छे ।

(११) संभेदप्रणिधानदर्शको अर्हूकारः (पृ. ३४ A)

कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्यकृत सिद्धहेमशब्दानुशासनना मंगलाचरणमां अर्हू उपरना स्वोपक्षशब्दार्णव्यासमां निर्दिष्ट संभेद प्रणिधाननी व्याख्यानुसार आ चित्र संस्थामां चितरावी अर्ही रजू करवामां आवेल छे । जुओ-प्रस्तुत ग्रंथ पृ. ३५ नो छेहो परेग्राफ ।

(१२) ऋषिमण्डलयन्त्रम् (पृ. ४० A)

श्रीसिंहतिलकसूरि निर्दिष्ट करेल आम्नायानुसार तेमज बीजा अनेक यन्त्रो सामे राखी जे फेरफार पू. पं. श्री धुरंधरविजयजी गणिवरने आवश्यक जणायो ते अनुसार संस्थामां चितरावी आ चार रंगवाळुं चित्र प्रेस प्रोसेस स्टुडीओमां तैयार करावी अर्ही रजू करवामां आवेल छे । आ मन्व चित्र अतीव मनोहर बनी शक्युं छे ।

(१३) समवसरणरचनास्थित ॐ ह्रीं अर्हू स्वरूपम् (पृ. ७४ A)

शेठ श्री अमृतलाल कालिदास दोशीना अंगत संग्रहमांना एक यन्त्र-चित्र उपरथी योग्य फेरफार साधे चितरावी अर्ही रजू करवामां आवेल छे ।

(१४) उपासनादर्शकपञ्चपरमेष्ठिचित्रम् (पृ. ९४ A)

श्री पञ्चपरमेष्ठि भगवतोनी विविध उपासना तथा आराधनाना चित्रो तथा अष्टमंगलना चित्रो सहित श्री नमस्कारनो मूलपाठ संस्थामां चित्रकार पासे वे रंगमां चितरावी अर्ही रजू करवामां आवेल छे ।

(१५) परमेष्ठि विद्यायन्त्रम् (पृ. ११० A)

श्रीसिंहतिलकसूरिविरचित 'परमेष्ठिविद्यायन्त्रकल्प' मां निर्दिष्ट आम्नायानुसार संस्थामां चितरावीने अर्ही रजू करवामां आवेल छे । जुओ प्रस्तुत ग्रन्थ पृ. १११ थी १२६ सुधी ।

आलेखन पंचक

समयज्ञता, दृढचारित्र्य यंगेरे गुणसंपदावाळा गुरुभोना स्वहस्ताक्षररूपे पंचमंगल महाभुतस्कन्ध सूत्र अने तेनी साथे तेओशीनी प्रतिकृति—आ बरे एक सुंदर कलामय पत्रिका के जेमा अरिहंतदेवनी प्रतिकृति स्थित होय तेमा जो रजू करवामा आवे तो ग्रंथनी शोभामा घणी ज अभिवृद्धि थाय अने ग्रंथ विशेष आदरणीय बने तथा ए प्रकारे चित्रमा देव, गुरु अने धर्मनो सुखेळ सहाय—जेकी विचार आ ग्रंथना प्रयोजक रोष्ट श्री अमृतलालभाईना मनमा स्फुर्षो अने ते विचारने अमल्लमां मूकवाने दोष्ट श्री स्वयं पूज्य गुरुवर्योने मल्या अने विनिति करी । जे उपरधी आलेखन पंचक रजू करवामा आवेल छे । तेनो सामान्य परिचय नीचे मुजब छे :—

(१६) सिद्धान्तमहोदधि पूज्यपाद आचार्य भगवंत श्री विजयप्रेमसूरीश्वरजी महाराज अने तेओशीना हस्ताक्षरमा 'पंचमंगल महासुयस्कंध सुत्त' (पृ. १२६ A)

सकलगमरहस्यवेदी, कर्मसाहित्यना परम अभ्यासी, परमज्ञानविभूति वात्सल्यमूर्ति, करुणाशिंधु, स्वयं पंचाचारनु सर्वोपसुंदर परिपालन करनारा अने अनेक भव्य आत्माभोने तेमा जोडवानी अद्भुत सिद्धिने बरेला, श्रीजिनशासनगनदिवार, सुशरीतनामधेय, प्रात स्मरणीय परमाराध्यपाद आचार्य शिरोमणि श्रीविजयप्रेमसूरीश्वरजी महाराजनी प्रतिकृति तथा तेओशीए कृपा करीने लखी आपेले 'पंचमंगलमहाभुतस्कन्ध'सुत्रनो ते ज स्वरूपे पाठ । ए आचार्य भगवतनी मर्या उपरनी महान् कृपाना कारणे प्रस्तुत ग्रंथने वर्तमानरूपमा लावचामा पृ. मुनिवर्य श्री तत्त्वानंदविजयजीनी अमने घणी ज सारी सहाय मळी छे ।

(१६) आगमप्रभाकर पृ. मुनिराज श्रीपुण्यविजयजी महाराज अने तेओशीना हस्ताक्षरमा 'पंचमंगलमहासुयस्कंध सुत्त' (पृ. १८२ A)

प्राचीन ज्ञानमण्डारोना महान् उद्धारक, सरसक अने सशोधक, जैनागमनिष्णात, समयर महापुण्य मुनिराज श्री पुण्यविजयजी महाराजनी प्रतिकृति तथा तेओशीए कृपा करीने लखी आपेले 'पंचमंगलमहासुयस्कंधसुत्त' नो ते ज स्वरूपे पाठ ।

(१८) विद्वद्भयं पृ. पन्थासप्रवर श्रीधुरंधरविजयजी गणिवर अने तेओशीना हस्ताक्षरमा 'श्रीनवकार महामंत्रः' नो पाठ (पृ. १८८ A)

परम पूज्य आचार्य श्रीविजयानृतगुरीश्वरजी महाराजना प्रशिष्य संस्कृत प्राकृतना प्रौढ विद्वान् तथा अनुष्ठानकुशल पृ. पन्थासप्रवर श्रीधुरंधरविजयजी गणिवरनी प्रतिकृति तथा तेओशीए कृपा करीने लखी आपेले 'श्रीनवकार महामंत्र'नो ते ज स्वरूपे पाठ ।

(१९) पददर्शननिष्णात पृ. मुनिराज श्रीजंबूविजयजी महाराज अने तेओशीना हस्ताक्षरमा 'श्रीपञ्चपरमेष्ठिनमस्कारमहामंत्रः' (पृ. १९२ A)

पृ. पृ. मुनिराज श्रीभुवनविद्यान्तेवासी, भारतीय दर्शनोना प्रवर अभ्यासी, मोट भाषाना मर्मज्ञ, प्रखर मेधावी मुनिराज श्रीजंबूविजयजी महाराजनी प्रतिकृति तथा तेओशीए कृपा करीने लखी आपेले 'श्रीपञ्चपरमेष्ठिनमस्कारमहामंत्र'नो ते ज स्वरूपे पाठ ।

(२०) पृ. पृ. पन्थासप्रवर श्रीमानुविजयजी गणिवर्यना हस्ताक्षरमा 'सिरिपंचमंगलमहासुयस्कंधसुत्त' तथा पृ. मुनिराज श्रीतत्त्वानंदविजयजी महाराजना हस्ताक्षरमा 'अरिहंत' मंत्रनो लेखित बाप (पृ. १९८ A)

पृ. पृ. पन्थासजी महाराज श्री मानुविजयजी गणिवर्ये कृपा करीने लखी आपेले 'सिरिपंचमंगलमहासुयस्कंधसुत्त' नो तेज स्वरूपे पाठ अने तेओशीना अन्तेवासी संश्रुत अने प्राकृतना परम उपासक, ध्यान विषयना अभ्यासी मुनिराज श्री तत्त्वानंदविजयजी महाराजे कृपा करीने लखी आपेले 'अरिहंत' मंत्रनो लेखित बाप ।

(२१) सिद्धचक्रम् (दिगम्बरीय नवदेवतानी धातु प्रतिमा) (पृ. २२० A)

धा एक प्राचीन दिगम्बरीय चित्र उपरधी योग्य फेरफार साथे चितरावी अर्ही रजू करवामां आवेल छे ।

(२२) नंदीश्वरद्वीपपटः

(पृ. २४० A)

राणकपुरना धरणविहार प्रासादमां रहेला नंदीश्वरपटना एकचित्र उपरधी संस्थामां चित्रकर्म पासे योग्य फेरफार करवी चितरावीने अर्ही रजू करवामां आवेल छे ।

(२३) श्रीमहावीर स्वामी (काउस्तगगध्यानमां) (पृ. २५० A)

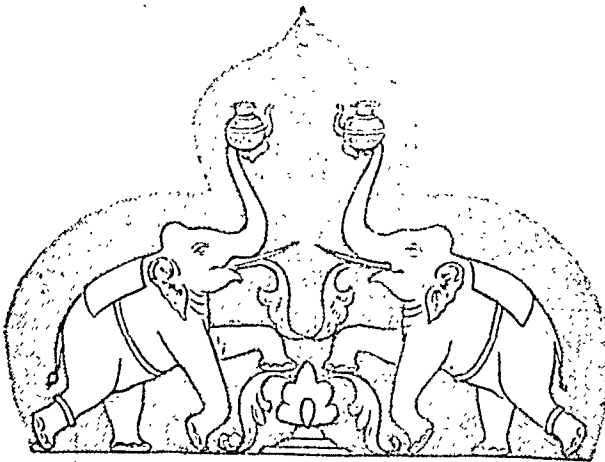
तालश्वज (तळाडा-वीराष्ट्र) गिरि उपर मुख्य देरासरनी बाजुए एक उभी काउस्तगगीया भगवाननी मूर्ति छे । पगनी नीचे जमणी बालु एक यक्ष तथा डावी बालु अंबिका देवी छे । प्रभुनी मूर्ति नीचे लांछन नथी परन्तु बने बालु सिंहनी आकृति होवाथी चित्रकारे वचमां सिंहनी आकृति लांछन तरीके मूकी मण्डीवीर स्वामीनी मूर्ति कल्पने ते प्रमाणे चितरी छे । जे अर्ही रजू करवामां आवेल छे ।

(२४) श्रीबाहुवल्लिजी (काउस्तगगध्यानमां) (पृ. २९२ A)

श्रीगोमटेश्वर बाहुवल्लिना चित्र उपरधी योग्य फेरफार साथे चित्रकार पासे चितरावीने अर्ही रजू करेल छे ।

(२५) श्रीचतुर्विंशतिजिनरम्यपटः (पृ. २९८ A)

प्रभासपाटणना चिन्तामणि पार्श्वनाथना देरासरमां डावी बाजुना एक चोवीसीना चित्र उपरधी चित्रकारनी कल्पनानुसार चितरावीने अर्ही रजू करेल छे ।

अमारां प्रकाशनो

(प्रयोक्क : अमृतलाल कालिदास दोशी, बी. ए.)

१ श्रीप्रतिक्रमण—सूत्र प्रबोधटीका, भाग पहिलो (बीजी भावृचि)	रु. ५=००
२ श्रीप्रतिक्रमण—सूत्र प्रबोधटीका भाग बीजे	रु. ५=००
३ श्रीप्रतिक्रमण—सूत्र प्रबोधटीका भाग धीजे	रु. ५=००
४ श्रीप्रतिक्रमणनी पवित्रता (बीजी भावृचि—अप्राप्य)	रु. ०=३७
५ श्रीरंचप्रतिक्रमण—सूत्र (प्रबोधटीकानुसारी) शब्दार्थ, अर्थसंकलना, तथा सूत्र—परिचय साये (अप्राप्य)	रु. २०=००
६ सचित्र सायं सामायिक—चैत्यवन्दन (प्रबोधटीकानुसारी—अप्राप्य)	रु. ०=५०
७ योगप्रदीप (प्राचीन गुजराती बान्धवगेष अने अर्वाचीन गुजराती अनुवादसहित)	रु. १=५०
८ तत्त्वानुशासन (गुजराती अनुवादसहित)	रु. १=००
९ ध्यानविचार (गुजराती अनुवादसहित)	रु. ....
१० नमस्कार स्वाध्याय (शाकृत विभाग) (अप्राप्य)	रु. २०=००
११ नमस्कार स्वाध्याय (संस्कृत विभाग)	रु. १५=००
१२ A Comparative Study of the Jaina Theories of Reality and Knowledge	रु. १०=००

—:छपाय छे:—

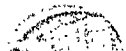
- १३ मातृका प्रकरण
१४ नमस्कार—स्वाध्याय (अपघ्न्य—दिदी—गुजराती विभाग)
१५ योगसार
१६ मन्त्रराज रहस्य

जैन साहित्य विकास मंडळ

दरवा बीज, ११२ धोबबंदर रोड
बिलेगारले, मुंबई—५६ (A.S.)

श्री श्रेयांसनाथ भगवान (गुहमंदिर, 'ज्योत' विल्हेपालें)

चत्तारि मंगलं - अरिहंता मंगलं,
सिद्धा मंगलं, साहू मंगलं,
केवलिपन्नत्तो धम्मो मंगलं ॥

चत्तारि लोगुत्तमा -

अरिहंता लोगुत्तमा,
सिद्धा लोगुत्तमा,
साहू लोगुत्तमा,
केवलिपन्नत्तो धम्मो लोगुत्तमो ॥

चत्तारि सरणं पवज्जामि -
अरिहंते सरणं पवज्जामि,
सिद्धे सरणं पवज्जामि, साहू सरणं पवज्जामि,
केवलिपन्नत्तं धम्मं सरणं पवज्जामि ॥

Vertical inscription in Brahmi script, likely a donor's name or a religious dedication.

Vertical inscription in Brahmi script, likely a donor's name or a religious dedication.

Vertical inscription in Brahmi script, likely a donor's name or a religious dedication.

Vertical inscription in Brahmi script, likely a donor's name or a religious dedication.

Vertical inscription in Brahmi script, likely a donor's name or a religious dedication.

पद्मपुष्पनामाश्रयितरम्यसुवर्षी
(शेठ कान्तिबाल ईश्वरालना सेजन्मयी)

॥ श्री शंखेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥

नमस्कार स्वाध्याय

(संस्कृत विभाग)

[४६-१]*

नमस्कारमन्त्रस्तोत्रम्

5

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

विश्लिष्यन् घनकर्मराशिमशनिः संसारभूमिभृत्ः

स्वर्निर्वाणपुरप्रवेशगमने निष्प्रत्यवायः सताम् ।

मोहान्धावटसङ्घटे निपततां हस्तावलम्बोऽर्हतां,

पायाद् धः सचराचरस्य जगतः सञ्जीवनं मन्त्रराट् ॥ १ ॥

10

(वसन्ततिलकावृत्तम्)

एकत्र पञ्चगुरुमन्त्रपदाक्षराणि, विश्वत्रयं पुनरनन्तगुणं परत्र ।

यो धारयेत् किल तुलानुगतं तथापि, वन्दे महागुस्वरं परमेष्ठिमन्त्रम् ॥ २ ॥

ये केचनापि सुपमाधरका अनन्ता, उत्सर्पिणीप्रभृतयः प्रययुर्विवर्ताः ।

तेष्वप्ययं परतरः प्रथितप्रभावो, लब्ध्वाऽमुमेव हि गता शिवमत्र लोकाः ॥ ३ ॥

15

अनुवाद

घनघाति कर्मना समूहने विखेरी नाखनार, भवरूपी पर्वतने (मेदवा) माटे वज्र संमान, सत्पुरुषोने स्वर्ग अने मोक्षपुरीमां प्रवेश करवाना मार्गमां रहेला विघ्नोने दूर करनार, मोहरूप अंधकारमय कृधाना संकटमां पडेलोओने माटे हाथना टेकारूप अने सचराचर जगतने माटे संजीवनरूप अर्हतोने मंत्रराज (नमस्कार महामंत्र) तमारं कल्याण करो ॥ १ ॥

20

एक पद्यामां 'पंचगुरुमंत्र' (नमस्कार मंत्र)ना पदना अक्षरो अने बीजा पद्यामां अनंतगुण करेला एवा त्रणे लोक, एम वनेने जो त्राजवामां धारण करवामां आवे, तो पण जेनो भार घणो वधारे थाय एवा परमेष्ठिमंत्रने हुं नमस्कार करुं छुं ॥ २ ॥

जे कोई पण सुपमादि अनन्त आराओ अने उत्सर्पिणी (अवसर्पिणी) वगेरे कालचक्रो व्यतीत थया, ते वधामां पण आ मंत्रराज सर्वोत्तम अने विस्तृत—प्रख्यात प्रभाववाळो हतो। आ मंत्रने प्राप्त करीने 25 ज भव्य लोको मोक्षमां गया छे ॥ ३ ॥

१. पावाजः । २. धारयेदिव । ३. महागुस्तरं ।

* आ पहिलां प्रकट थयेल "नमस्कार स्वाध्याय—प्राकृत विभाग"मां कुल ४५ स्तोत्रो आपवामां ध्याव्यां हतां अने सलंग क्रम जालवी राखवानी दृष्टिए तेना अनुसंधानमां आ "नमस्कार स्वाध्याय—संस्कृत विभाग"मां नं. ४६ थी शरुभात करवामां ध्यावी छे ।

30

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

उत्तिष्ठन् निपतन् चलन्नपि धरापीठे लुठन् वा स्मरे-
 ज्ञाग्रद् वा प्रहसन् स्वपन्नपि वने विम्पन्निपीदन्नपि ।
 गच्छन् वर्त्मनि वेद्मनि प्रतिपर्द कर्म प्रकुर्वन्मधुं
 यः पञ्चप्रभुमन्त्रमेकमनिशं किं तस्य नो वाञ्छितम् ॥ ४ ॥

(वसन्ततिलकावृत्तम्)

सङ्ग्राम-सागर-करिन्द्र-भुजङ्ग-सिंह-
 दुर्व्याधि-वह्नि-रिपु-चन्धनसम्भवानि ।
 चौर-ग्रह-भ्रम-निशाचर-शाकिनीनां
 नश्यन्ति पञ्चपरमेष्ठिपदैर्भयानि ॥ ५ ॥

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

यो लक्षं जिनबद्धलक्ष्यं हृदयः सुव्यक्तवर्णक्रमः
 श्रद्धावान् विजितेन्द्रियो भवहरं मन्त्रं जपेच्छ्रावकः ।
 पुष्पैः श्वेतसुगन्धिभिः सुविधिना लक्षप्रमाणैरमुं
 यः सम्पूजयते स विधमहितस्तीर्थाधिनाथो भवेत् ॥ ६ ॥

ऊटतां, पटता, चालतां, भूमि पर आळोटतां, जागतां, हसतां, सूतां, वननां भय पामतां, बेसतां, मार्गमा के घरमां जनां प्रत्येक डगले अने प्रत्येक काम करता जे आ पंचपरमेष्ठिपत्रनु निरंतर स्मरण करे, तेना कया मनोरथनी सिद्धि न थाय ? ॥ ४ ॥

पंचपरमेष्ठिना पदो बडे रण-संग्राम, सागर, गजेन्द्र, सर्प, सिंह, दुष्टव्याधि, अग्नि, शत्रु अने
 20 वंघनधी उत्पन्न थना भयो तथा चोर, ग्रह, भ्रम, राक्षस अने शाकिनीना भयो दूर भागी जाय छे ॥ ५ ॥

श्री जिनेश्वर भगवतने विषे बद्धलक्ष्य छे हृदय जेतुं (अर्थात् श्री जिनेश्वर भगवन्तरूप ध्येयमां
 एकाग्र मनवाळो), सुस्पष्ट वर्णक्रमवाळो (अर्थात् जेनो नमस्कार महामंत्रना वर्णोना उच्चारदिनो क्रम
 सूत्रोच्चारणना गुणोधी युक्त छे एवो), श्रद्धावान अने जितेन्द्रिय एवो जे श्रावक भवनाशक एवा आ मंत्रनो
 एक लाख श्वेत सुगंधी पुष्पोवडे सुंदर विधिपूर्वक जाय करे अने पूजा करे, ते विश्वपूय तीर्थकर थाय ।
 25 (श्रीपार्श्वनाथ अपना श्री शाक्तिनाथ भगवन्तनी प्रतिमानी एक लाख श्वेत सुगंधी पुष्पोवडे पूजा करे; एक
 एक पुष्प प्रसु पर चढावती बखते एक एक नवकारनो जाय करे, एवुं विधान छे । आ विधाननुं वर्गन
 प्रस्तुत प्रयना श्रीजा भागमा आवशे) ॥ ६ ॥

(वसन्ततिलकावृत्तम्)

इन्दुर्दिवाकरतया रविरिन्दुरूपः
पातालमन्वरमिला सुरलोक एव ।
किं जल्पितेन बहुना भुवनत्रयेऽपि
यन्नाम तन्न विषमं च समं च न स्यात् ॥ ७ ॥

5

जग्मुर्जिनास्तदपवर्गपदं तदैव
विश्वं वराकमिदमत्र कथं विनाऽस्मात् ।
तत् सर्वलोकभुवनोद्धारणाय धीरै-
र्मन्त्रात्मकं निजवपुर्निहितं तदत्र ॥ ८ ॥

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

10

हिंसावाननृतप्रियः परधनाऽऽहर्ता परस्त्रीरतः
किञ्चान्येष्वपि लोकगर्हितमतिः पापेषु गाढोद्यतः ।
मन्त्रेशं यदि संस्मरेच्च सततं प्राणात्पथये सर्वदा
दुष्कर्माहितदुर्गातिक्षतचयः स्वर्गाभवेन्मानवः ॥ ९ ॥

आ महामंत्रना प्रभावथी चंद्र सूर्यरूपे अने सूर्य चंद्ररूपे, पाताल आकाशरूपे (अने आकाश 15 पातालरूपे) अने पृथ्वी देवलोकरूपे (अने देवलोक पृथ्वीरूपे) थई शके। वधारे कहेवाथी शुं ? त्रण जगतमां एवी कई वस्तु छे के जे ए मंत्रथी विषमनी सम के समनी विषम न थई शके ? (अर्थात् आ पंचपरमेष्ठि-मंत्रना प्रभावथी वस्तुने जे रूपे बदलाववी होय ते रूपे बदलावी शक्याय) ॥ ७ ॥

ज्यारे श्री जिनेश्वर भगवंतो मोक्षमां गया ल्यारे, “अमारा विना अहीं विचारा आ जगततुं शुं यशे ?”, (एवी करुणाथी) धीर एवा तेओ सर्व जगतना जीवोना उद्धार माटे पोताना मंत्रात्मक शरीरने अहीं 20 मूकता गया छे ॥ ८ ॥

हिंसा करनार, असत्यप्रिय, पारकुं धन हरण करनार, परस्त्रीमां आसक्त तथा वीजा पण पापोमां अत्यंत तत्पर अने लोकोए जेनी बुद्धिनी निंदा करी छे एवो पुरुष पण जो मरण वखते आ मंत्रनुं सर्वदा सतत स्मरण करे तो ते दुष्कर्मथी प्राप्त करेले दुर्गातिना संचयनो (दुर्गति प्रायोग्य कर्म समूहो) क्षय करीने देव थाय छे ॥ ९ ॥

25

(शिखरिणीवृत्तम्)

अयं धर्मः श्रेयानयमपि च देवो जिनपति-
व्रतं चैतन् श्रीमानयमपि च यः सर्वफलदः ।

किमन्यैर्वाग्जालैर्बहुभिरपि संसारजलधौ

5 नमस्कारात्तत् किं यदिह शुभरूपं न भवति ॥ १० ॥

स्वंपञ्च जाग्रन् तिष्ठन्नपि पथि चलन् वेदमनि सरन्,

भ्रमन् क्लिश्यन् माद्यन् वन-गिरि-समुद्रेष्ववतरन् ।

नमस्कारान् पञ्च स्मृतिरवनिखातानिव सदा

प्रशस्तैर्विज्ञप्तानिव वहति यः सोऽत्र मुकृती ॥ ११ ॥

10 आ नवकार बल्याणकारी धर्म छे, जिनेश्वरदेव पण ए छे, व्रत पण ए छे अने जे सर्व फळोने आपे छे ते श्रीमान पण ए छे । बीजा घणा वाक्प्रपचोयी शु ' आ संसारसमुद्रमा एवुं शुं छे के जे आ नमस्कारमंत्रधी* शुभरूप न एतुं होय ? ॥ १० ॥

जे सूता, जागता, ऊभा रहेता, रस्तामा चालतां, घरमा पेसतां, (खललना पामनां) फरतां, दुःखी यनां, प्रमाद आवी जतां, अथवा जगल, पर्वत के समुद्रोने पार करतां, पूत्य पुरुषोए उपदेशेला पांच
15 नमस्कारोने जाणे स्मृतिना आंतरिक नादबडे मनमां कोराई गया होय (?) तेम धारण करे छे ते अहीं भाग्यशाळी छे ॥ ११ ॥

परिचय

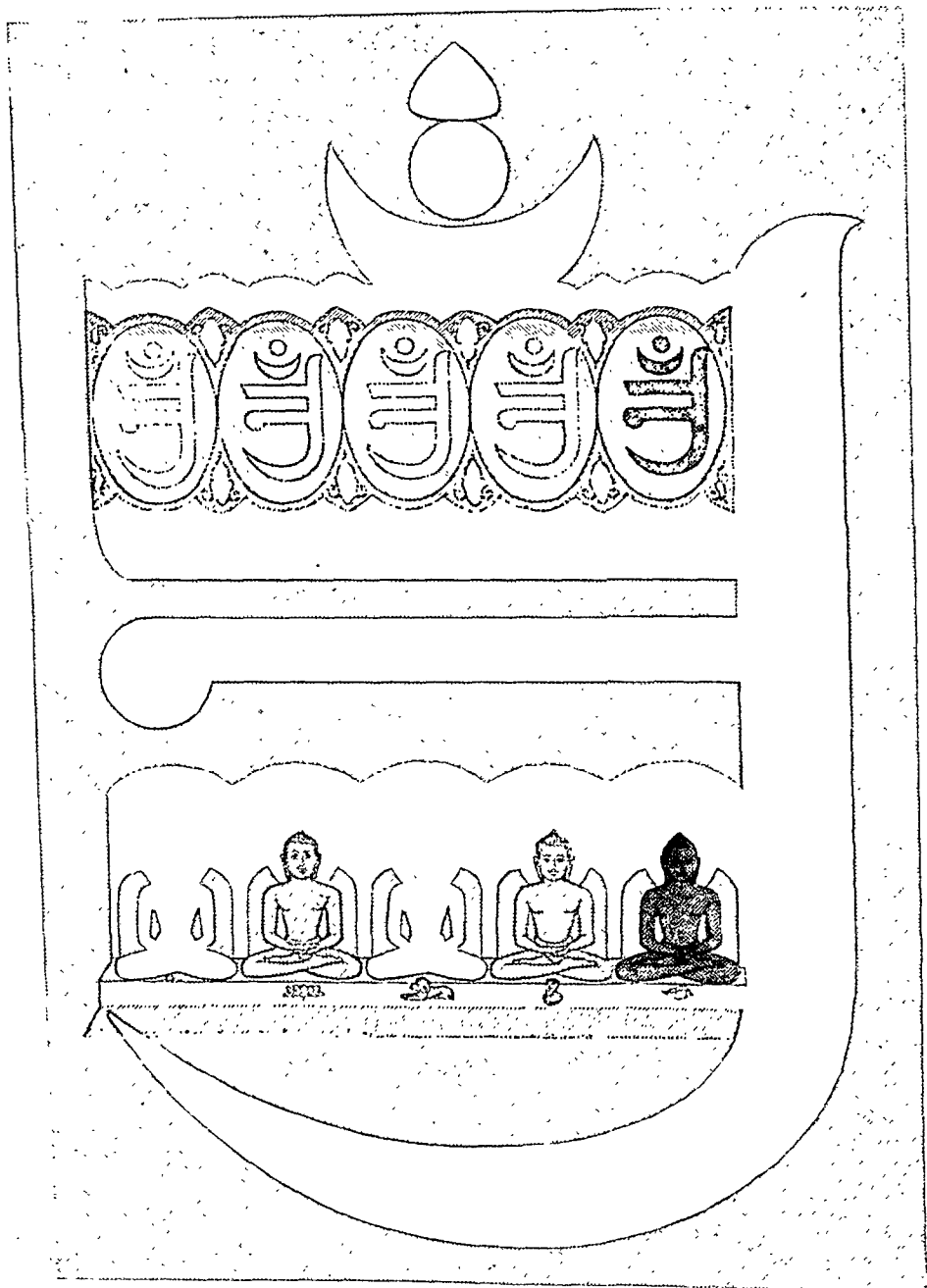
आ स्तोत्रनी बे प्रतिओ अपने मळी छे । एक आरा जैन सिद्धांत भवनना हस्तलिखित ग्रंथसंग्रहना त० २५/१ भाषी मळी हती; ज्यारे बीजी रॉयल एशियाटिक सोसायटी कलकत्ताना संग्रहभाषी 'पंचनम-
20 स्मृतिदीपक' नामना ग्रंथभाषी संग्रहरूपे मळेली हती; ते बे प्रतिओ उपरधी मूलपाठ अने पाठभेदो लईने अनुवाद साथे आ कृतिने अहीं प्रगट करी छे ।

'पंचनमस्मृतिदीपक'मा आ स्तोत्रना कर्ता तरीके वाचद्वयर्ष श्री उमास्वातिनो उल्लेख कर्यो छे । मंभव छे के आ कृति तेमनी होय, एतां बीजो पुरावो न मळे त्या हुषी आ स्तोत्रना कर्ता विशेष निश्चितपणे कही न सकाय ।

25 आ स्तोत्र प्रस्तुत ग्रथना केटलाक स्तोत्रना सारसमुच्चयरूप जणाय छे । खास करीने आ स्तोत्रनुं आठमुं पद्य आपणु ध्यान खेचें छे के, "आ नमस्कार मंत्र, ते जगतना उद्धार माटे श्री अरिहित भगवंतनो मंत्रात्मक शाश्वत देह छे ।" श्री नमस्कार महासंमंत्रनी महान शक्तिनुं वर्णन करतां आ स्तोत्रमां कहेवामां आद्युं छे के, "ए मंत्रनी सहायथी चंद्रने सूर्य, सूर्यने चंद्र के पृथ्वीने देवलोक बगरे बनावी सकाय ।" साराश के नमस्कारमंत्रना प्रभावादिने आ स्तोत्रमां सुदर रीने रज्ज् करवामां आवेल छे ।

30 १. नमस्कारस्तत्त्वं यदिह शुभरूपञ्च भवति । २. स्वप्न । ३. खललन् ।

* आ संसारमा जे जे शुभरूप छे, ते ते बहु नवकार(ना प्रभावे) ज छे ।

ॐकारः परमेष्ठिपञ्चकवाचककलापञ्चकस्वरूपः

‘लँ’कारविद्यास्तवनम्

प्रणवस्त्वं ! परब्रह्मन् ! लोकनाथ ! जिनेश्वर !

कामदस्त्वं मोक्षदस्त्वं ‘लँ’काराय नमो नमः ॥ १ ॥

पीतवर्णः श्वेतवर्णो रक्तवर्णो हरिद्वरः ।

5

कृष्णवर्णो मतो देवः ‘लँ’काराय नमो नमः ॥ २ ॥

नमस्त्रिभुवनेशाय रजोऽपोहाय भावतः ।

पञ्चदेवाय शुद्धाय ‘लँ’काराय नमो नमः ॥ ३ ॥

मायादये नमोऽन्ताय प्रणवान्तर्मयाय च ।

बीजराजाय हे देव ! ‘लँ’काराय नमो नमः ॥ ४ ॥

10

धनान्धकारनाशाय चरते गगनेऽपि च ।

तालुरन्ध्रसमायाते सप्रान्ताय नमो नमः ॥ ५ ॥

गर्जन्तं मुखरन्ध्रेण ललाटान्तरसंस्थितम् ।

पिधानं कर्णरन्ध्रेण प्रणवं तं वयं नुमः ॥ ६ ॥

अनुवाद

15

हे परब्रह्म, लोकनाथ, जिनेश्वर ! तमे प्रणव (‘लँ’कार) स्वरूप छो । हे ‘लँ’ कार ! तं सर्व शुभ इच्छाओने पूर्ण करनार छे अने मोक्ष आपनार पण तं ज छे; तेथी हुं तने पुनः पुनः नमस्कार करं छुं ॥ १ ॥

जे (इष्ट) देव (‘लँ’कार)नुं ध्यान पीतवर्णमां, श्वेतवर्णमां, रक्तवर्णमां, हरितवर्णमां अथवा कृष्णवर्णमां काराय छे, ते ‘लँ’कारने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ २ ॥

20

जे त्रणे भुवननो स्वामी छे, जेनुं भावपूर्वक ध्यान करतां रज-कर्मनो नाश थाय छे, जे पंचदेव (पंचपरमेष्ठि) मय छे अने जे शुद्ध छे एवा ‘लँ’कारने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ ३ ॥

हे देव ! जे माया एटले ‘ही’कारनी आदिमां छे, जेना अंतमां नमः छे, जे सर्व बीजोमां अंतगत छे—व्याप्त छे अने जे बीजराज छे एवा प्रणवस्वरूप ‘लँ’कारने नमस्कार थाओ ॥ ४ ॥

मंत्र—‘लँ ह्रीं नमः’

25

(अज्ञानरूप) गाढ अंधकारनो नाश करवा माटे गगनमां संचरता अने त्यांथी तालुरंध्रमां आवता ‘स्’नी नजीकमां रहेला ‘ह’कारने (?) (‘लँ’कारने) वारंवार नमस्कार थाओ ॥ ५ ॥

वळी मुखंध्रमां गर्जता, ललाटना मध्यमां स्थिर धता अने कर्णंध्रथी ढंकाता (?) एवा ते प्रणव-‘लँ’कारने अमे वारंवार नमस्कार करीए छीए ॥ ६ ॥

શ્વેતે શાન્તિકન્પુટયાલ્યાન્નવદાદિકરાય ચ ।
 પીતે લક્ષ્મીકરાયાપિ 'હ્રીં'કારાય નમો નમઃ ॥ ૭ ॥
 રક્તે વસ્યકરાયાપિ કૃષ્ણે શત્રુક્ષયકૃતે ।
 ધૂમ્રવર્ણે સ્તમ્ભનાય 'હ્રીં'કારાય નમો નમઃ ॥ ૮ ॥
 5 વ્રહ્મા વિષ્ણુઃ શિવો દેવો ગણેશો વાસવસ્તથા ।
 સૂર્યચન્દ્રસ્ત્વમેવાતઃ 'હ્રીં'કારાય નમો નમઃ ॥ ૯ ॥
 ન જપો ન તપો દાનં ન વ્રતં સંયમો ન ચ ।
 સર્વેષાં મૂલહેતુસ્ત્વં 'હ્રીં'કારાય નમો નમઃ ॥ ૧૦ ॥
 10 ઇતિ સ્તોત્રં જપન્ વાઙ્પિ પઠન્ વિદ્યામિમાં પરામ્ ।
 સ્વર્ગં મોક્ષં પદં ધતે વિદ્યેયં ફલદાયિની ॥ ૧૧ ॥
 કરોતિ માનવં વિજ્ઞમજ્ઞં માનવિવર્જિતમ્ ।
 સમાનં સ્યાન્ પંચમુરોર્વિદ્યેકા મુક્ષદા પરા ॥ ૧૨ ॥

॥ ઇતિ હ્રીંકારવિદ્યાસ્તનમ્ ॥

જે શ્વેતવર્ણી ધ્યાન કરતાં નિર્દોષ એક શક્તિ, તુષ્ટિ, પુષ્ટિ વગેરે કાર્યો કરે છે અને પીતવર્ણી
 15 ધ્યાન કરતાં લક્ષ્મી આપે છે તે 'હ્રીં'કારને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ । જે લાલવર્ણી ધ્યાન કરતાં વશી-
 કરણ કરે છે, કૃષ્ણવર્ણી ધ્યાન કરતાં શત્રુનો ક્ષય કરે છે અને ધૂમ્રવર્ણી ધ્યાન કરતાં સ્તમ્ભન કરે છે
 તે 'હ્રીં'કારને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ ॥ ૭-૮ ॥

હે પ્રણવ ! તું જ વ્રહ્મા છે, તું જ વિષ્ણુ છે, તું જ શિવ દેવ છે, તું જ ગણેશ છે, તું જ ઇંદ્ર છે,
 તું જ સૂર્ય છે અને ચંદ્ર પણ તું જ છે, તેથી તને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ ॥ ૯ ॥

20 સર્વ મિદ્ધિઓ (મુશો) તું મૂલ કારણ જપ નથી, તપ નથી, દાન નથી, વ્રત નથી અને સંયમ પણ
 નથી; કિન્તુ હે પ્રણવ ! તું છે । તને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦ ॥

આ સ્તોત્રને જપનો અથવા આ પરમ નિદાનો પાઠ કરતો મનુષ્ય સ્વર્ગ અથવા મોક્ષની પદવી
 પામે છે । આ 'હ્રીં'કાર વિદ્યા (કેટ) કલ્પને આપનારી છે ॥ ૧૧ ॥

25 એ અજ્ઞાન મનુષ્યને વિદ્વાન કરે છે । પનાથી માનવિનાનો પુરુષ માનવાલો (લોકત્રિપ) ધાય છે ।
 25 પંચમુરુઓના પ્રપન્નાશુરોમ્થી નિષ્પન્ન થઈ આ વિદ્યા અદિતીય અને પરમ મુક્ષદાયક છે ॥ ૧૨ ॥

૧. અહીં જ્ઞાતિની દૈનિક જાગૃતિ નથી કિન્તુ 'હ્રીં'કારની મેહતા જાગૃતિ માટે જ્ઞાતિને મોક્ષ
 આપવામાં આવી છે ।

૨. અહીં હંતોમ્બ દોષ સમે છે.

પરિચય

આ સ્તોત્ર 'પંચનમસ્કૃતિદીપક' નામક ગ્રંથમાં સંપ્રદીત છે અને તેમાં તેનો દિગંબર જૈનાચાર્ય 'પૂજ્યપાદ' (અપરનામ શ્રી સમંતભદ્રસૂરિ) ની કૃતિરૂપે ઉલ્લેખ થયો છે। એ સ્તોત્રને અહીં અનુવાદ સાથે પ્રગટ કર્યું છે।

શ્રીપંચપરમેષ્ઠિઓનો વાચક આ 'ૐ'કાર 'અ+અ+આ+ટ+મ્' એ વર્ણોના યોગથી વનેલો 5 છે। તેનું વર્ણન આ સ્તોત્રમાં કરેલું છે।

'ૐ'કારના ધ્યાન વિશે અને તેના ફલ વિશેની માહિતી આ સ્તોત્રમાં આપેલ છે। આ સ્તોત્ર 'ૐ'કારની વ્યાપકતાનો સુંદર રીતે સ્થૂલ કરાવે છે। ૐકાર પરમેષ્ઠિભગવંતોનો એકાક્ષરી મંત્ર હોવાથી આ 'ૐ'કાર-સ્તવનને અહીં પ્રકટ કર્યું છે।

એક જૈન 'વીજકોશ'કારે 'ૐ'કારને આત્મવાચક મૂલભૂત વીજ વતાવ્યું છે। એને 10 તેજોવીજ, કામવીજ પળ માનવામાં આવ્યું છે। પંચપરમેષ્ઠિનો વાચક હોવાથી 'ૐ'કારને સમસ્ત મંત્રોનું સારતત્ત્વ કહેવામાં આવે છે। માત્ર 'ૐ'નો જપ અથવા ચિંતન કરવાથી આત્મા નિર્મલ વને છે અને સ્વાનુભવ થવા લાગે છે। આ સ્તોત્રનો પાઠ અનેક રીતે ફલદાયક છે।

શ્રીજિનપ્રમથૂરિવિરચિતઃ

માયાવીજ('હ્રીં'કાર)કલ્પઃ

માયાવીજવૃહલ્કલ્પાત્, શ્રીજિનપ્રમથૂરિભિઃ ।
 5 લોકાનામુપકારાય, પૂર્વવિદ્યા પ્રચસ્યતે ॥ ૧ ॥
 સુપ્રકાશે તામ્રમયે, પટ્ટે માયાશ્કરં ગુરુ ।
 કારિતં પરમાત્મત્વમમલં લભતે સ્ફુટમ્ ॥ ૨ ॥
 ધ્યાનાશ્રયો યથામ્નાયં, શુભાશુભફલોદયઃ ।
 10 તથાઽયં વર્ણભેદેન, કાર્યકાલે પ્રજાયતે ॥ ૩ ॥
 પૂર્ણાયાં સત્તિર્થાં શુક્લપક્ષે ચન્દ્રવલે તથા ।
 કારયેત્ સર્વનૈવેદ્યં, પશ્ચામૃતસમન્વિતમ્ ॥ ૪ ॥
 પશ્ચાદ્વાન્ વિવિધાન્ ચાન્યાનાનયેત્ સુમનાંસિ ચ ।
 સર્વઃ કર્ણઃ ફલઃ સર્વઃ, સર્વવૈત્તૈઃ ક્રયાણકૈઃ ॥ ૫ ॥
 સુવર્ણ-રત્ન-રૂપ્યૈશ્ચ, કર્પૂરાદિસુગન્ધિભિઃ ।
 15 પ્રતિષ્ઠાદિવસે પૂજ્યો, મન્વરાજઃ શુભાયુઃ ॥ ૬ ॥

અનુવાદ

આચાર્ય મગવાન શ્રીજિનપ્રમથૂરિવેદે 'માયાવીજવૃહલ્કલ્પ'માથી લોકોના ઉપકાર માટે પૂર્વવિદ્યા કહેવાય છે ॥ ૧ ॥

20 જે સુપ્રકાશિત તાવાના પટ ઉપર મોટો 'હ્રીં'કાર કરાવે તે નિર્મલ એવા પરમામપણને નિશ્ચયથી પામે છે (૧) ॥ ૨ ॥

કાર્યકાલે આમ્નાયને અનુસારે (વિધિપૂર્વક) જુદા જુદા વર્ણોથી ધ્યાન કરાતો આ (મવરાજ) શુભાશુભ ફલના (૨) ઉદયને કરનારો થાય છે ॥ ૩ ॥

શુક્લપક્ષની શુભ એવી પૂર્ણા (૫, ૧૦, ૧૫) તિથિઓમા તેમજ ઉત્તમ પ્રકારના ચંદ્રવલમાં પચામૃતથી સહિત સર્વ પ્રકારના નૈવેદ્ય, વિવિધ પ્રકારના પત્રવાત્નો કરાવવાં તથા સુદર પુષ્પો મગાવવાં તે સર્વ 25 વડે, અને સર્વે ધાન્યો વડે, સર્વે ફલો વડે, સર્વે વસ્ત્રો વડે, સર્વે ક્રયાણકો વડે (૧), સોતું, રત્ન અને ચાંદી વડે, કર્પૂર વગેરે સુગંધી દ્રવ્યો વડે પ્રતિષ્ઠાના દિવસે શુભ આરાયોસહિત મન્વરાજ 'હ્રીં'કારની પૂજા કરવી ॥ ૪-૬ ॥

૧ દૂધે, દહીં, ઘી, ચાકર (રશુલ્લ) અને ગણોદકે (કેસર, કપૂર વગેરે સુગંધી દ્રવ્યોથી ભિંમિત જ્ય) ને વંચામૃત કહેવાય છે.

आम्नायदायकं नत्वा, दानैः सत्कृत्य तं गुरुम् ।
प्रतिष्ठाप्यः परो मन्त्रेणानेनैव विपश्चिता ॥ ७ ॥

सर्वमन्त्रमयत्वाच्च, सर्वदेवमयत्वतः ।
नान्यमन्त्रस्य संन्यासमयमर्हति तीर्थराट् ॥ ८ ॥

कृतस्नानेन सद्वर्म(ब्रह्म)चारिणा चैकभोजिना ।

5

साधकेन सदा भाव्यं, विजने भूमिशायिना ॥ ९ ॥

पट्कर्मणां विधानार्थं, जागर्ति यस्य मानसम् ।

प्रत्येकं पूर्वसेवायां, लक्षस्तेन विधीयते ॥ १० ॥

सितश्रीखण्डलुलितः, सितवस्त्रः सिताशनः ।

सितसद्ग्रथानजापसक्, सितजापाङ्गसंयुतः ॥ ११ ॥

10

सितपक्षे सुधाश्वेते, गृहे फलमयं(मिर्द) भवेत् ।

विपद्-रोगहर्तिं शान्तिं, लक्ष्मीं सौभाग्यमेव च ॥ १२ ॥

वन्धमोक्षं च कार्न्ति च, क्रमात् काव्यं नवं तथा ।

पुरक्षोभं सभाक्षोभमाज्ञैश्वर्यमभङ्गुरम् ॥ १३ ॥

आम्नाय आपनार गुरुने नमस्कार करीने अने उचित दानथी तेमनो सत्कार करीने विद्वान् पुरुषे 15
आ ज ('ही'कार) मंत्रथी श्रेष्ठ एवा 'ही'कारनी प्रतिष्ठा करावची ॥ ७ ॥

आ 'ही'कार स्वयं तीर्थराज, सर्वमंत्रमय अने सर्वदेवमय होवाथी प्रतिष्ठा माटे कोई पण
बीजा मंत्रोना न्यासनी एने अपेक्षा नथी ॥ ८ ॥

साधक सदा (उचित रीते) स्नान करनार, सद्वर्मेने आचरनार, एक वखत भोजन करनार अने
भूमिपर शयन करनार होवो जोईए । तेणे विजने (एकान्त) प्रदेशां साधना करवी जोईए ॥ ९ ॥

20

पट्कर्मना विधान माटे जेनुं मन उत्साहित छे तेणे पूर्वसेवामां प्रत्येक कर्म माटे ('ॐ' हीं
नमः' ए मंत्रनो) एक लाख वार जाप करवो जोईए ॥ १० ॥

साधके श्वेत चन्दनथी देहतुं विलेपन करवुं । श्वेत वस्त्र, श्वेत (धान्यनुं) भोजन, श्वेत (वर्णमां)
ध्यान अने जाप माटे श्वेत माला एम जापतुं प्रत्येक अंग पण श्वेत होवुं जोईए ॥ ११ ॥

शुक्लपक्षमां कळीचूनाथी रंगेल श्वेत घरमां जाप करवाथी विपत्ति अने रोगोनो नाश, लक्ष्मी 25
अने सौभाग्यनी प्राप्ति, वंधनथी मुक्ति, नवीन काव्य, पुरक्षोभ अने सभाक्षोभ करवानी शक्ति अने आज्ञातुं
चिरकालीन ऐश्वर्य वगैरे फळोनी प्राप्ति थाय छे ॥ १२-१३ ॥

किं बहूक्तैर्निरालम्बं सितध्यानं करोत्यदः ।
 सर्वपापक्षयं पुंसां नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 मोहाकृष्टिवशाद्भोममित्थं रक्तः करोत्यपम् ।
 पीतः स्तम्भं रिपोर्विक्रवन्धं सम्यक् करोत्यपम् ॥ १५ ॥
 5 नीलो विद्रेपणं चैत्रोच्चाटनं तु प्रयोगतः ।
 कृष्णवर्णो गुरोर्वाक्प्यादेरमृत्युविधापकः ॥ १६ ॥
 भ्रुवोर्मध्ये तु साध्यस्य चिन्तनीयो गुरुः क्रमात् ।
 गृहीतस्य च चन्द्रस्याकृष्टया प्राणप्रयोगतः ॥ १७ ॥
 सालम्बाच्च निरालम्बं निरालम्बात् पराश्रयम् ।
 10 ध्यानं ध्यायन् विलोमाच्च साधकः सिद्धिमान् भवेत् ॥ १८ ॥
 क्षीरपूर्णां महीं पश्येत् सितकञ्जोलमालिनीम् ।
 अश्लेषर्वतामेकामर्णवात्माद्वितीयकाम् ॥ १९ ॥
 वाघ-संवाघरहितां, शान्तामानन्ददायिनीम्
 चिन्तयेद्रेकमेवात्रामलं कुमुममुत्तमम् ॥ २० ॥

15 વહુ કહેવાથી હું ! આ 'હીં'કારનું વાઘ આલંબન રહિત એવું નિરાલંબન શ્વેત (શુકલ ?) ધ્યાન મનુષ્યના સર્વ પાપનો ક્ષય કરે છે, વઘી વિશિષ્ટ ધ્યાનના પ્રયોગથી રક્તવર્ણવાળો (આ મંત્રરાજ) સમ્મોહન, આકર્ષણ, વશીકરણ અને આશ્રોમ કરે છે, પીતલવર્ણવાળો સ્તંભન અને શત્રુનું મુઠ્ઠા (વચન) બંધ કરે છે, નીલવર્ણવાળો વિદ્રેપણ અને ઉચ્ચાટન કરે છે અને કૃષ્ણવર્ણવાળો શત્રુનું મારણ કરે છે । ૧ નિ સંદેહ છે, એમં વિચાર (ચિત્ત્વ) કરવો નહીં । ॥ ૧૪-૧૬ ॥

20 ચંદ્રનાડીદ્વારા પ્રાણાયમના પ્રયોગપૂર્વક પ્રહ્ણ કરાવેલ શ્વાસનો કુંભક કરીને (સાધકે) સાધ્યના ધૂમધ્યમા 'હીં'કાર ક્ષત્રે ક્રમે મોટો ચિત્તવલો (?) ॥ ૧૭ ॥

સાલંબન ધ્યાનમાથી નિરાલંબન ધ્યાન કરવું, નિરાલંબન ધ્યાનમાંથી પરાશ્રિત ધ્યાન કરવું । તે પછી વિલોમથી—ઉલટા ક્રમથી (પરાશ્રિતમાથી નિરાલંબન અને નિરાલંબનમાથી સાલંબન) ધ્યાન કરવું । ૧ રીતે ધ્યાન કરનાર સાધક સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે । ॥ ૧૮ ॥

25 (સાધક) વૃક્ષો અને પર્વતો વિનાલી, વાઘા અને સંવાઘાથી રહિત (નિરુપદ્રવ), શાંત, આનંદ આપનાર, અદિતીય, ક્ષીરથી પરિપૂર્ણ, ક્ષીરના શ્વેતકજ્જોલના સમૂહથી શોભતી અને જાણે કેવલ એક ક્ષીરનો

૧. સાલંબન—નાશવટ આદિ આલંબનરહિત ધ્યાન. નિરાલંબન—વાઘ આલંબન વિના કેવલ મનરાજ 'હીં'કારની આશ્રિતિ ધ્યાન. પરાશ્રિત—'હીં'કારથી વાઘા એવા પરમાત્માના શુભરિતિ ધ્યાન.

पत्राष्टकैस्तु ह्रींकारं स्फाटिकं वर्णकोपरि (कर्णिकोपरि) ।

स्मरेदात्मानमत्रैवोपविष्टं धवलत्वपम् ॥ २१ ॥

चतुर्मुखं चतुर्भेदगतिविच्छेदकारकम् ।

सर्वकर्मविनिर्मुक्तं सर्वसच्चाभयावहम् ॥ २२ ॥

निरञ्जनं निरात्राधं सर्वव्यापारवर्जितम् ।

पद्मासनसमासीनं श्वेतवस्त्रविराजितम् ॥ २३ ॥

‘ह्रीं’कारेण शिरःस्थेन स्फाटिकेनोपशोभितम् ।

क्षरद्भ्रमृतैर्माया(?) मायाबीजाक्षराङ्गकैः(जैः) ॥ २४ ॥

इति ध्यानमयो ध्याता सम्यक्संसारभेदकः ।

भवैस्त्रिभिश्चतुर्भिर्वा मोक्षमार्ग(?) च गच्छति ॥ २५ ॥

चतुर्विंशतितीर्थैश्चैर्जैनशक्त्या विभूषितः ।

परमेष्ठिमयश्चैव सिद्धचक्रमयो ह्ययम् ॥ २६ ॥

त्रयीमयो गुणमयः सर्वतीर्थमयो ह्ययम् ।

पञ्चभूतात्मको ह्येव लोकपालैरधिष्ठितः ॥ २७ ॥

5

10

महासागर होय तेची पृथ्वीने जुए । तेमां वच्चे अष्टदल कमल छे, दरेक दल उपर ‘ह्रीं’ कार छे अने 15 वच्चे कर्णिकामां उज्ज्वल कांतिवाळो पोते पद्मासने वेठेल छे, एम चितवे । त्यां ते पोताने (समवसरणमां वेठेला श्री तीर्थकरनी जेम) चतुर्मुख, चारे गतिनो विच्छेद करनार, सर्व कर्मोथी रहित, पद्मासने वेठेल अने श्वेतवस्त्रोथी शोभतो जुए । ते पछी ब्रह्मरंध्रमां स्थापन करेला स्फाटिक वर्णना ‘ह्रीं’ कारनी वच्चे विराजमान पोताना आत्माने जुए । ते पछी ‘ह्रीं’ कारना दरेक अंगमांथी झरता अमृतथी सिंचातो पोताना आत्माने चितवे ॥ १९-२४ ॥

20

आ प्रकारे ‘ह्रीं’कारना ध्यानमां परिणमेलो ध्याता संसारनो सारी रीते विच्छेद करनार थाय छे । ते त्रीजा अगर चोथा भवे मोक्षने अवश्य पामे छे ॥ २५ ॥

‘ह्रीं’कारने चोवीश तीर्थकरोए जैनशक्तिथी (?) विभूषित करेल छे । ए परमेष्ठिमय, श्रीसिद्धचक्र-स्वरूप, त्रयी (देव-गुरु-वर्म)मय, ज्ञानदर्शनचारित्रगुणात्मक, सर्वतीर्थमय, पंचभूतात्मक अने लोकपालोथी

चन्द्रषर्पादिग्रहयुग् दशदिक्पालपालितः ।

गृहे तु पूज्यते यस्य तस्य स्युः सर्वसिद्धयः ॥ २८ ॥

इयं कला सिद्धिकला बिन्दुरूपमिदं मतम् ।

स्वरूपं सर्वसिद्धानां निरावाधपदात्मकम् ॥ २९ ॥

करजापं लक्षमितं होमं च तद्दशांशतः ।

कुर्वाद् यः साधको मुख्यः स सर्वं वाञ्छितं लभेत् ॥ ३० ॥

5

अधिष्ठित छे। ए चंद्र, सूर्य वगैरे नवे ग्रहोयी युक्त अने दश दिक्पालोयी सुरक्षित छे। एवा आ 'ह्रीं'कार-बीजजनु जेना धरमां पूजन थाय छे तेने वची सिद्धिओ मळे छे ॥ २६-२८ ॥

'ह्रीं'कार उपर आ कला छे ते सिद्धिनी कला (सिद्धशाला) छे अने आ बिंदु ते सर्व सिद्धोतुं

10 निरावाधपदामक स्वरूप छे, एम कहेवाय छे ॥ २९ ॥

जे साधक विधिपूर्वक एक लाख प्रमाण करजाप अने दशमा भागनो (दश हजारनो) होम करे छे ते सर्वदा सर्व वाञ्छितोने प्राप्त करे छे ॥ ३० ॥

परिचय

श्री जिनप्रभमूरिनी आ कृतिनी नकल आ० श्रीविजयप्रतापमूरिजी पासेयी मळी हती ।

15 तेने भाषानी दृष्टि सुधारी अनुवाद साथे अहीं प्रगट करी छे ।

श्री जिनप्रभमूरि ए आ 'ह्रींकारकल्प'नो 'मायावीज-बृहत्कल्प'मांषी उद्धार कर्यो होवानुं प्रथम पयमा जणाव्यु छे, एटले ए 'बृहत्कल्प'नी कृति प्राप्त थाय तो ह्रींकार विशेषी केटलीये अद्भुत दक्षिकतो प्रकाशमा आवे । श्री जिनप्रभमूरि चौदमा सैवाना समर्थ विद्वान हना ।

श्रीश अनुशुप् श्लोकोमां आ कल्पनी रचना छे, तेमां ह्रींकारयंत्र, तेनी साधनानी वाद्य सामग्री,

20 साधकल लक्षण, जापना प्रकारो अने तेनी साधनानु फल जणावीने ध्यानविधिनी समजण आपी छे ।

आ स्तोत्रमा कहेवामां आव्यु छे के 'ह्रीं'कार सर्वमत्रमय, सर्वदेवमय, जिनचतुर्विंशतिमय, परमेष्ठिमय, सिद्धचक्रमय, रत्नत्रयमय अने सर्वतीर्थमय छे, ए रीते एतुं माहात्म्य सारं गवायुं छे । आ स्तोत्रमां ह्रींकारना श्वेतध्याननु वर्णन सुंदर रीने करवामां आव्यु छे । श्रीजिनप्रभमूरिनी आ रचना स्वानुभवपूर्वकनी होवायी ह्रींकारना विषयमा सुंदर प्रकाश पाडे छे ।

25 'ह्रीं'कारने समजवामा विशेष उपयोगी थाय एवी बीजो बे कृतिओ अमने प्राप्त कई छे । आ कृतिओना कर्ता विशेष कई माहिती मळी नथी; परंतु तेनी भाषाशैली अने आम्नायनी रीतिने लक्षमा लेनां ते "जनेतर" कृतिओ होय एम लागे छे । तेयी ए वने कृतिओ हने पटी परिशिष्टरूपे आपी छे ।

सरस्वतीदेवी (ब्रिटिश म्युजियममांना चित्रपरयी)

परिशिष्ट १

‘ह्रीं’ कारविद्यास्तवनम्

सवर्णपाश्र्वं ल-यमध्यसिद्धमधीश्व(स्व)रं भास्वररूपंभासम् ।
खण्डेन्दुविन्दुस्फुटनादशोभं, त्वां शक्तिवीजं(ज !) प्रमनाः प्रणौमि ॥ १ ॥

‘ह्रीं’ कारमेकाक्षरमादिरूपं, मायाक्षरं कामदमादिमन्त्रम् ।
त्रैलोक्यवर्णं परमेष्ठिवीजं, विद्याः स्तुवन्तीश ! भवन्तमित्थम् ॥ २ ॥

शिव्यैः सुशिक्षां सुगुरोरवाप्य, शुचिर्वशी धीरमनाश्च मौनी ।
तदात्मवीजस्य तनोतु जापम(सु)पांशु नित्यं विधिना विधिनाः ॥ ३ ॥

अनुवाद

‘ह्रीं’कारं स्वरूप—

जेनी पार्श्वमां ‘स’वर्णं छे (एवो ‘ह’), जे ‘ल’ अने ‘य’ ना मध्यमां सिद्ध (निष्ठित) छे (एवो र), जेनी वच्चे ‘ई’ स्वर छे, जेनी क्रांति देदीप्यमान सूर्यना जेवी छे अने जे अर्धचन्द्र (कला), विन्दु अने स्पष्ट नादयी शोभी रहेल छे, एवा हे शक्तिवीज ! हुं तने प्रोल्लसित मनयी (भावपूर्वक) स्तवुं छुं. ॥ १ ॥

हे ईश ! आपने विद्वान पुरुषो ‘ह्रीं’कार, एकाक्षर, आदिरूप, मायाक्षर, कामद, आदिमन्त्र, 15
त्रैलोक्यवर्ण अने परमेष्ठिवीज—एवा विशेषणोयी स्तवे छे. ॥ २ ॥

‘ह्रीं’कारना साधकं कर्तव्य—

सद्गुरु पासेयी समुचित शिक्षा प्राप्त करीने विधिना जाणकार शिव्ये पवित्र थईने, इन्द्रियोने
वशमां राखीने, मनमां अडग धैर्य धारण करीने अने मौन राखीने ते ‘आत्मवीज—ह्रीं’कारनो विधियुक्त
उपांशु जाप हंमेशां करवो जोईए ॥ ३ ॥

१. भास्वरभानुरूपम् N. ।

२. त्रैलोक्यवर्णं परमेष्ठिवीजं, मायाक्षरं कामदमादिमन्त्रम् ।

‘ह्रीं’कारमेकाक्षरमादिरूपं, तज्ज्ञाः स्तुवन्तीश भवन्तमित्थम् ॥ २ ॥ N. ।

३. शैशः N. ।

४. हस्तलिखित ‘ब्रह्मविद्याविधि’ नामक ग्रंथमां ह्रींकारना प्रकरणमां आ रीते वर्णन छे—

“सान्तान्तं रेफमारुढं, चतुर्थस्वरयोजितम् ।

नाद-विन्दु-कलोपेतं, धर्मकामार्थसाधनम् ॥

नादो विश्वात्मकः प्रोक्तो, विन्दुः स्यादुत्तमं पदम् ।

कलापीयूपनिःष्यन्दीत्याहुरेवं जिनोत्तमाः ॥

नाद-विन्दु-कलायुक्तं, पूर्णचन्द्रकलाधरम् ।

त्वनुस्वारं भवेद् विन्दुस्त्वर्धमानं विशेषतः ॥

हृदयेषा, लोकराज, जगदधिपः; लोकपतिः, भुवनेश्वरी, माया, त्रिदेहं, तत्त्वं, शक्तिः, शक्तिप्रणव-
मित्यादि ॥ ‘ह्रीं’ ॥”

५. “इपत्कर्णोपसेव्यः स्यादुपांशुः स जपः स्मृतः ॥”—ह० लि० ‘ब्रह्मविद्याविधि’

- त्वां चिन्तयन् श्वेतकरानुकारं, ज्योत्स्नामयीं पश्यति यत्त्रिलोकी(म्) ।
 ध्ययन्ति तं तन्क्षणनोऽनघचयियाकलादान्तिकर्पाष्टिकानि ॥ ४ ॥
- त्यामेव बालारुणमण्डलाम्, स्मृत्या जगत् त्यक्तरजालदीप्रम् ।
 यिलोकते यः किल तस्य चिभ्यं, चिभ्यं भवेद् घट्यमयदयमेव ॥ ५ ॥
- 5 यस्मान्नामीकरचारदीपं, पिङ्गमं त्वां कलयेत् समन्तात् ।
 सदा मुदा तस्य गृहे संदेलि, करोति कैलि कमला चलाऽपि ॥ ६ ॥
- यः श्यामलं कज्जलमेचकामं त्वां धीक्षते वा तुपधूमधूमम् ।
 विपक्षपक्षः खलु तस्य घाताहताऽध्वद् यात्यचिरेण नाशम् ॥ ७ ॥
- 10 आधारकन्दोद्गततन्तुसूक्ष्मलक्ष्योद्भवं ब्रह्मसरोजयासम् ।
 यो ध्यायति त्वां स्रग्दिग्दुविभ्यामृतं स च स्यात् कविसार्धमीमः ॥ ८ ॥
- पद्दर्शनी स्वस्वमतावलेरीः स्ये दैवते त(त्व)न्मयवीजमेव ।
 ध्यात्वा तदाराधनवैभवेन भवेद्देजेयः परवादिदुन्दैः ॥ ९ ॥

- श्वेतवर्णी 'ह्रीं'कारना ध्यानतुं फळ—
 चंद्रसमान उग्म्यळ वर्णयी तारुं ध्यान करतो जे व्रणे लोहने प्रकाशमय जुए छे तेने निर्दोष
 15 एवी विषाओ, कलाओ तथा शातिकरु अने पौष्टिक कर्मो तन्क्षण सिद्ध थाय छे. ॥ ४ ॥
- रक्तवर्णी 'ह्रीं'कारना ध्यानतुं फळ—
 ऊगना सूर्यना मंडल जेवी कातिवाळा तने स्मरिने जे तारा विरगोना समूहधी देदीप्यमान
 जगतने जुए छे तेने खरेखर समग्र विष्व अचदयमेव वश थाय छे. ॥ ५ ॥
- पीतवर्णी 'ह्रीं'कारना ध्यानतुं फळ—
 20 जे पीळी कातिवाळा तने तप्तसुवर्णनी जेम सुंदर रीते सर्वतः प्रकाशमान जुए तेना धरमां चल
 एवी लक्ष्मी पण आनद अने स्त्रीलासहित श्रीडा करे छे ॥ ६ ॥
- श्यामवर्णी 'ह्रीं'कारना ध्यानतुं फळ—
 जे (साधक) काजळ के मेचरुमणिसदृश श्यामवर्णरूपे अथवा फोतरांना धूमाडा जेवा धूम्रवर्ण रूपे
 तने जुए छे (तारु ध्यान धरे छे), तेनो शत्रुसमूह पवनपी भिवेरायेल्लां वादळ्यानी जेम खरेखर क्षणवारां
 25 नाश पावे छे. ॥ ७ ॥
- कुंडलिनीस्वरूपे ध्यानतुं फळ—
 जे मूलाधार कद्र (चक्र)मांथी नीकळती तन्तुसमान सूक्ष्म सुषुम्णा-नाडीमां रहलां लक्ष्यो
 (चक्रो)ने भेदीने उपर जता अने अते सहस्रारक्षमलमां रहीने (मिथर धर्ने) 'त्वां' चंद्रना विंबसमान
 अमृत शरावता तारु ध्यान करे छे ते कविओमां चक्रनी (श्रेय) थाय छे ॥ ८ ॥
- 30 फळधुति—
 पद्दर्शननो जाणकार पोताना इष्टदेवतामां 'ह्रीं'कार बीजनु ध्यान करिने ते आराधना
 वैभवयी, पोतपोताना मनमा गर्विष्ठ एवा वादीओना समूहोधी अजेय बने छे ॥ ९ ॥

किं मन्त्रयन्त्रैर्विविधागमोक्तैः दुःसाध्यसंशीतिफलात्पलामैः ।
 सुसेव्यः सद्यः (सद्यः सुसेव्यः) फलचिन्तितार्थाधिकप्रदश्चेद(त)सि चेत्वमेकः ॥ १० ॥

चौरारि-मारि-ग्रह-रोग-लूता-भूतादिदोषानल-बन्धनोत्थाः ।
 भियः प्रभावात् एव दूरमेव नश्यन्ति पारीन्द्ररवादिवेभाः ॥ ११ ॥

प्राप्तोत्पुत्रः सुतमर्थहीनः, श्रीदायते पत्तिरपीशतीह ।
 दुःखी सुखी चाऽथ भवेन्न किं किं त(त्व)द्रूपचिन्तामणिचिन्तनेन ॥ १२ ॥

पुष्पादिजापामृतहोमपूजाक्रियाधिकारः सकलोऽस्तु दूरे ।
 यः केवलं ध्यायति वीजमेव, सौभाग्यलक्ष्मीवृणुते स्वयं तम् ॥ १३ ॥

त्वत्तोऽपि लोकाः सुकृतार्थकाम-, मोक्षान् पुमर्थाश्चतुरो^३ लभन्ते ।
 यास्यन्ति याता अथ यान्ति ये ते^३ श्रेयःपदं त्वन्महिमालवः सः ॥ १४ ॥

विधाय यः प्राक् प्रणवं नमोऽन्ते, मध्यैकं वीजं ननु जञ्जपीति ।
 तस्यैकवर्णा वितनोत्यवन्ध्या, कामार्जुनी कामितमेव विद्या ॥ १५ ॥

5

10

15

सुखे सेवी शक्राय एवो अने चित्तव्या करतां पण विशेष तेमज शीघ्र फळ देनारो तुं एक जो चित्तमां विद्यमान छे तो पछी भिन्न भिन्न आगमोए निर्देशेला दुःसाध्य तेमज संदिग्धफलवाळा अने अल्प लाभवाळा अन्य मंत्रो अने यंत्रोथी शुं ? ॥ १० ॥

सिंहनी गर्जनाथी हाथीओ जेम दूरथी ज नासी जाय छे तेम तारा प्रभावथी चोर, शत्रु, मरकी, ग्रहो, रोग, लूता रोग, तथा भूत वगोरेना दोष, तथा अग्नि अने बंधनथी उत्पन्न थता भयो दूर चात्या जाय छे ॥ ११ ॥

चित्तामणि समान तारा रूपनुं चित्तन करवाथी शुं शुं प्राप्त थतुं नथी ? जेने पुत्र नथी तेने पुत्रनी प्राप्ति थाय छे, जेनी पासे पैसो नथी ते कुवेर समान बने छे, सेवक पण स्वामी बने छे अने दुःखी 20 सुखी थई जाय छे ॥ १२ ॥

पुण्यो वगोरेथी जाप, धीनो होम, पूजा वगोरे क्रियानो समग्र अधिकार दूर रहो, पण केवल तारा वीजनुं ध्यान करनारने सौभाग्यलक्ष्मी स्वयं वरे छे ॥ १३ ॥

महिमा—

तारा प्रभावथी लोको धर्म, अर्थ, काम अने मोक्षरूप चार पुरुषार्थोने प्राप्त करे छे । जेओ श्रेयनुं 25 स्थान (मोक्ष) प्राप्त करशे, प्राप्त करी गया अने प्राप्त करी रखा छे ते तारा महिमानो अंश मात्र छे ॥ १४ ॥

जे मनुष्य पहेलां प्रणव 'ॐ' अने अंते 'नमः' तेमज मध्यमां अनुपमवीज 'ह्रीं'कार (वडे वनेल मंत्र) नो पुनः पुनः जाप करे छे, तेनां वांछितोने एकवर्णवाळी, अवन्ध्य अने कामधेनु समान 'ह्रीं'कारविद्या विस्तारे छे ॥ १५ ॥

मंत्रः— 'ॐ ह्रीं नमः'

30

१. सुसाध्यः सद्यःफलचिन्तितार्थाऽधिकप्रदश्चेत्सि चेत् त्वमेकः N. ।

२. ०श्च नरा ल° N. । ३. वा N. । ४. मध्ये च N. ।

मालामिमां स्तुतिमयीं सुगुणां त्रिलोकी-
वीजस्य यः स्वहृदये निधयेत् क्रमात् सः ।
अद्भ्यः ऽष्टसिद्धिरवशा लुठतीह तस्य,
नित्यं महोत्सवैपदं लभते क्रमात् सः ॥ १६ ॥

॥ इति 'ह्रीं'कारविद्यास्तयनम् ॥

जे मनुष्य त्रैलोक्यवीजनी सारा गुणवाळी स्तुतिरूपी आ मालाने त्रणे संभ्याए पोताना हृदयमां धारण करे छे तेना खोळामां आठे सिद्धिओ अवशा बनीने नित्य आळोटे छे अने ते क्रमे करीने मोक्षपदने पामे छे ॥ १६ ॥

परिचय

- 10 आ स्तोत्र 'पञ्चनमस्कृतिदीपक' नामक ग्रंथमां संग्रहीत छे । 'ह्रींकारविद्यास्तव'नी जेम 'पूज्य-पाद'नी कृति तरीके तेनो कर्ताए संग्रह कर्षो छे, छतां स्तोत्रना कर्ता विशेष वीजा पुरावानी अपेक्षा रहे ज छे । आ स्तोत्रमां १६ पद्यो छे, ते पैकी १५ पद्यो उपजातिवृत्तमां छे अने छेत्खं १६ मु पद्य बसंतिलकावृत्तमां छे ।

- 15 ह्रींकारविद्याने अन्य तंत्रोए पण खूब महत्त्व आयु छे । तत्रनो कोई पण प्रथ प्रायः एना उल्लेख विनानो नहीं होय । आ स्तोत्रनी रचना उपरधी एम लागे छे के आ स्तोत्र कोई जैनेतर संप्रदायतुं होवु जोईए । तेयी अमे एने परिशिष्ट तरीके प्रगट कयुं छे । अभ्यासीओने ए उपयोगी बरो ।

जुदा जुदा वर्गोमा तेम ज आधारदि चक्रोमां ह्रींकारना ध्याननो निर्देश पण आ स्तोत्रमां छे ।

ॐ ह्रीं वाच्यार्थस्वरूपदर्शकं चित्रम् (ॐ ह्रीं अर्हती पाटली)

11

मायावीजस्तुतिः

‘स’वर्णपार्श्वं ल-यमध्यसिद्धमधीश्व(स्व)रं भास्वरवर्णभासम् ।
 खण्डेन्दुनादस्फुटविन्दुयुक्तं, त्वां शक्तिवीजं (ज!) प्रमताः प्रणामि ॥ १ ॥

श्वेतं रक्तं तथा पीतं, नीलं ध्यानं चतुर्विधम् ।
 विधिना ध्यायमानं च, फलं भवति नान्यथा ॥ २ ॥

श्वेते मुक्तिर्भवत् पुंसो, रक्ते वदयं परं स्मृतम् ।
 पीते लक्ष्मीर्भवत्येव, नीले च शत्रुमारणम् ॥ ३ ॥

मन्त्राः सहस्रशः सन्ति, शिवशक्तिनिवेदिताः ।
 अन्यथा ते च विज्ञेया, मायावीजाग्रतो यथा ॥ ४ ॥

लक्षसंख्ये कृते जापे, दशांशेन तु होमयेत् ।
 पृथ्वीपतित्वं जायेत, सत्यं सत्यं च नान्यथा ॥ ५ ॥

रणे राजकुले बह्नी, दुर्गा-शस्त्रविसङ्कटे ।
 शतमष्टोत्तरं जापं, कणवीर-सगुग्गुलम् ॥ ६ ॥

जयमाप्नोति शत्रुभ्यः, पृथिवीपतिवल्लभः ।
 अपुत्रो लभते पुत्रान्, सौभाग्यं दुर्मगो लभेत् ॥ ७ ॥

अग्रम्यां चतुर्दश्यां वा, पर्वणि ग्रहणेषु च ।
 ह्यते वाऽनले सम्यग्, नात्र कार्या विचारणा ॥ ८ ॥

5

10

15

अनुवाद

प्रारंभिक मंगल—

जेनी पार्श्वमां ‘स’ वर्ण छे (एवो ‘ह’), जे ‘ल’ अने ‘व’ना मध्यमां सिद्ध (निष्ठित) छे (एवो ‘र’), अंतमां ‘इ’ स्वरवाळा, देदीप्यमान वर्णानी कान्तिवाळा, अर्धचंद्र(कला), नाद अने स्पष्ट एवा विन्दुयी युक्त एवा हे शक्तिवीज ! (‘ह्रीं’ कार !) इं तने उल्लासमेर (भावपूर्वक) स्तुतुं छुं ॥ १ ॥

20

वर्णोमां ध्यान अने तेतुं फळ—

श्वेत, रक्त, पीत अने नील ए चार प्रकारतुं ध्यान छे अने ते विविधपूर्वक कराय तो इष्टफल आपे 25 छे, अन्यथा (विधि विना) ते फळ आपतुं नथी ॥ २ ॥

श्वेतध्यानथी मुक्ति थाय छे, रक्तध्यानथी वशीकरण थाय छे, पीतध्यानथी लक्ष्मीनी प्राप्ति थाय छे अने नील ध्यानथी शत्रुतुं मारण थाय छे—एम (मन्त्रशास्त्रमां) कर्हुं छे ॥ ३ ॥

माहात्म्य—

शिवे पार्वतीने कहेला तो हजारो मंत्रो छे; परंतु मायावीजनी आगळ ते वधा कर्हुं ज नथी, 30 एम जाणतुं ॥ ४ ॥

एक लाख जाप कर्या पठी (लाखना) दशमा भागे होम करवो । एम करवाथी राजवीपशुं मळे छे, ए खरेखर सत्य छे, खोदुं नथी । युद्ध, राजकुल अने अग्नि तेमज दुर्ग, शस्त्र-बगोरेथी उपपन्न यत्रा संकटमां कणेरना फलो अने-गुगल (ना धूप) वडे विधिपूर्वक एकलो ने आठ वार-जाप करवो । एना प्रभावथी साधक शत्रुओ उपर जय मेळवे छे, राजाने प्रिय बन छे, पुत्र विनातो पुत्रोने मेळवे छे अने दुर्भाग्यी 35 सौभाग्यने पामि छे । (ए माटे) आठम, चौदश, अन्य पर्वदिवसोमां अने ग्रहणना दिवसोमां विधिपूर्वक अग्निमां होम करवो जोईए । एमां वीजो विचार न करवो ॥ ५-८ ॥

निर्मलं सलिलं स्वच्छं, गालितं जन्तुवर्जितम् ।
पूर्वस्थां दिग्बिमानो नु, मन्त्रयुक् स्नपनं स्मृतम् ॥ ९ ॥

स्नानमन्त्रः—“ॐ प्रौं प्रीं प्रूं प्रः अमले विमले अशुचिः शुचिर्भवामि स्वाहा ” ॥

पश्चाद् भूमिं शुचिं कृत्वा, पृथ्वीवीजेन सर्वदा ।
ॐ भूरसि भूतधात्रीयं (भूतधात्रि), विश्वाधारे नमस्तथा ॥ १० ॥

कौसुमं रक्तवस्त्रं वा, पट्टकूलं सहाञ्जलम् ।
परिधाय श्वेतवस्त्रं, ततः पूजनमारमेत् ॥ ११ ॥

विशालचतुरस्रे च, पट्टे शीयनि(लि)के शुची ।
ऊर्णामये पवित्रे वा, आसनं क्रियते धुधैः ॥ १२ ॥

कर्पूरागृहकस्तूरीचन्दनैर्यक्षकर्मैः ।
केसरैर्मिश्रितैः सम्यग् स्नपनं युज्यतेऽन्वहम् ॥ १३ ॥

शतपत्रैश्चम्पकैः पुष्पैर्जातिपुष्पैः श्रीखण्डकैः ।
अष्टोत्तरशतं संप्यं, पूजनं तत्र कारयेत् ॥ १४ ॥

देवपूजा प्रकर्तव्या, चैकचित्तेन सर्वदा ।
नैवेद्यं धूपनं पूगसुपशाणि च ढौकयेत् ॥ १५ ॥

पवं कृतविधानेन, पश्चाद् होमं च कारयेत् ।
गोमयेन भुवं लिप्त्वा, स्थण्डिलं तत्र कारयेत् ॥ १६ ॥

हयनविधाने अने तेनुं फळ—

(साधके) गालेला, जन्तुओयी रहित, निर्मल अने स्वच्छ एवा जलथी पूर्वदिशामां (मुख करीने ?)

20 मन्त्रपूर्वक स्नान करवु, एम कहेंलें छे ॥ ९ ॥

स्नानमंत्रः—“ॐ प्रौं प्रीं प्रूं प्रः अमले विमले अशुचिः शुचिर्भवामि स्वाहा ” ॥

ए पट्टी हमेशां पृथ्वीवीजथी भूमिने पवित्र बनावती ।

भूमिशुद्धिमंत्रः—“ॐ भूरसि भूतधात्रीय (धात्रि) विश्वाधारे नमः ॥” ॥ १० ॥

ए पट्टी कसुवापी खोल के लाल बख, पट्टोळ के रेशमी पीतावरादि बख अथवा थेंन वत्र
25 पहेरीने पूजननो आरभ करवो ॥ ११ ॥

विशाल अने चोरस एवा शीवल (पत्र) काष्ठना बनावेला पवित्र पाटला उपर अगर पवित्र
ऊनना आसन उपर बेसवु ॥ १२ ॥

कपूर, अगर, कस्तूरी, चंदन, यक्षकर्म (गोरोचन) अने केसरना मिश्रणवडे प्रतिदिन सांगी रीने
(पूर्वोक्त पटवु ?) विलेपन करवु ॥ १३ ॥

30 शतपत्र-कमट्टो, चपाना फुलो, जाईनां फुलो अथवा चंदनना पुष्पोपी त्या एक्को ने आठ वार
पूजा करावती ॥ १४ ॥

देवनी पूजा हमेशां एरुचितथी करवी अने नैवेद्य, धूप, सोपारी, सुंदर पत्रो वगैरे सामे पूजवा ॥ १५ ॥

आ प्रकारनी विधि करीने पट्टी होम करवो। (ते माटे) गोमय(हाण)थी भूमिने खीपीने त्या
स्थण्डिल (होम माटे मांडलें) बनाववु ॥ १६ ॥

चतुरस्रं त्रिकोणं वा, शान्तिकर्मणि युज्यते ।
 अग्राम्युजं वर्तुलं च, काम्यकार्ये प्रशस्यते ॥ १७ ॥
 अग्निं संवेश्य तत्रादौ, वरद नाम एव च ।
 समिधः शोधयित्वा तु, आहूयेद् मन्त्रविश्रुतः ॥ १८ ॥

अग्निस्थापनमंत्रः—“ॐ छागस्थ-तनुपाद् वरद एहि एहि आगच्छ आगच्छ हूं फट् स्वाहा” ॥ इति ॥ 5

क्षीराज-नालिकेरैश्च, द्राक्षयाऽगरुचन्दनैः ।
 शर्करा चोत्तती चैव, लवङ्गैर्वृतमिश्रितैः ॥ १९ ॥
 प्रथमं गुग्गुलैः सार्धं, कलिं कणवीरस्य च ।
 सम्मील्य घृतयुक्तेन, हवनं तत्र कारयेत् ॥ २० ॥
 शान्तिकं पौष्टिकं चैव, वश्यमाकर्षणं तथा ।
 उच्चाटनं च स्तम्भं च, सर्वकर्मणि साधयेत् ॥ २१ ॥
 चतुष्पष्टिर्महादेव्यो, विख्याता भूतले सदा ।
 ताः सर्वाः संस्थिता नित्यं, मायावीजे वरे परे ॥ २२ ॥
 एवं विधानमात्रेण, सर्वास्तुप्यन्ति देवताः ।
 सुक्षेयो योगिनां मुख्यो, नृपतुल्यो नरो भवेत् ॥ २३ ॥
 विसर्जनं तु कर्तव्यं, मायावीजेन सर्वदा ।
 उमिति ह्रीं फट् स्वस्थानं, गम्यतां च स्वकं तथा ॥ २४ ॥

शांतिकर्म माटे चोरस अथवा त्रिकोण अने काम्यकर्म माटे आठ कमळवाळो (अष्टदलकमलाकार ?)
 अने वर्तुळाकार स्पर्ण्डिल प्रशस्त कहिले छे ॥ १७ ॥

मांत्रिके सौथी प्रथम ते मांडलामां अग्नि पवराववो, ए पढी समिधोनुं शोधन करीने ‘वरद’ नाम 20
 मंत्रथी (?) आहूति आपवी ॥ १८ ॥

अग्निस्थापनमंत्रः—“ॐ छागस्थ-तनुपाद् वरद एहि एहि आगच्छ आगच्छ हूं फट् स्वाहा ॥”

खीर, नालियेर, द्राक्ष, अगरु, चंदन, साकर, तज अने धीथी मिश्रित एवा लविंग ए वधाने
 प्रथम पूगळ साथे मेळववुं, पढी तेमां कणेरनी कळीओ मेळववी अने ए वधानो घीसहित होम
 कराववो ॥ १९-२० ॥

ए पढी मांत्रिके शांतिक, पौष्टिक, वश्य, आकर्षण, उच्चाटन, स्तंभन वगैरे सर्व कार्यो
 साधवां ॥ २१ ॥

सम्प्र विश्वमां सदा प्रसिद्ध एवी चोसठ योगिनी महादेवीओ छे, ते सर्वे आ उक्कष्ट एवा
 मायावीज ‘ह्रीं’कारमां सदा विराजमान छे ॥ २२ ॥

आ प्रकारना विधानमात्रथी वधा देवता संतुष्ट धाय छे। तेथी साधक ल्यातिमान धाय छे, 30
 योगीओमां प्रधान योगी बने छे अने राजा समान ऐश्वर्यवाळो याय छे ॥ २३ ॥

विसर्जन पण सर्वदा मायावीज ‘ह्रीं’कारथी (विसर्जनमुद्रापूर्वक) करवुं ।

विसर्जनमंत्रः—“ॐ ह्रीं फट् स्वस्थानं गच्छ गच्छ (स्वाहा) ॥” ॥ २४ ॥

आज्ञाहीनं क्रियाहीनं, मन्त्रहीनं च यत्कृतम् ।
तत् सर्वं क्षम्यतां देवि ! प्रसीद परमेश्वरि ॥ २५ ॥
एतद् गुह्यं समाप्याते, मायाबीजस्य जीवनम् ।
न देयं यस्य कस्यापि, मन्त्रविद्धिः कदाचन ॥ २६ ॥

5

॥ इति मायाबीजस्तुति-पूजास्तवनम् ॥

(उपसंहारमां क्षमापनादि माटे 'आज्ञाहीनं....' इत्यादि श्लोक बोलवो ।)

मन्त्री आराधना करतां कई पण आज्ञाविरुद्ध पणुं होय, क्रियाहीन—क्रियामां कई पण खामी आवी होय, मन्त्रहीन—मंत्र बोलवामां कई पण हीन अथवा विपरीत बोलवणुं होय, अथवा एवी बीजी कोई पण खामी आवी होय तो हे देवि! तेनी क्षमा करो। हे परमेश्वरि! मारा उपर प्रसन्न पाओ ॥ २५ ॥

10 आगमोमां आ विधानने मायाबीजनुं रहस्य अथवा जीवन कहेवामां आणुं छे। मन्त्रविद् पुरुषोए जेने तेने (अयोग्यने) ते कदी पण न आपनुं ॥ २६ ॥

परिचय

आ स्तुतिनी एक नकल आ० श्रीविजयप्रतापसूरिजी पासेपी अमने प्राप्त कई हती। तेने भाषानी दृष्टिए सुधारी अनुवाद साथे प्रगट करी छे।

15 मायाबीज ए ह्रींकारनुं ज बीजु नाम छे एटले आ स्तुति 'ह्रींकारविद्या' उपर प्रकारा नाखे छे। एनी बीजा प्रकारनी माधना—खास करीने होमविषयक साधना अने महत्ता बतावनारी आ कृति छे। नेयी एम लाने छे के आ स्तोत्र कोई जैनेतर संप्रदायनुं हशे। आना कर्त्ता विशेषे कोई माहिती मळी नयी।

आ स्तोत्रमां प्रथम पद्य उपजाति वृत्तमां अने पद्यीनां २५ पद्यो अनुष्टुप् वृत्तमा छे। ह्रींकारनुं स्वरूप, ध्यान, आराधना अने फल विशेषे आ कृतिमां वर्णन छे।

श्रीजयसिंहसूरिविरचितः 'धर्मोपदेशमाला'न्तर्गतः

'अहँ' अक्षरतत्त्वस्तवः

प्रणम्य तच्चकर्तारं महावीरं सनातनम् ।

श्रुतदेवीं गुरुं चैव परं तत्त्वं ब्रवीम्यहम् ॥ १ ॥

5

शान्ताय गुरुभक्ताय विनीताय मनस्विने ।

श्रद्धावते प्रदातव्यं जिनभक्ताय दिने दिने ॥ २ ॥

अकारादि-हकारान्ता प्रसिद्धा सिद्धमातृका ।

युगादौ या स्वयं प्रोक्ता ऋपभेण महात्मना ॥ ३ ॥

एकैकमक्षरं तस्यां तत्त्वरूपं समाश्रितम् ।

10

तत्रापि त्रीणि तत्त्वानि येषु तिष्ठति सर्ववित् ॥ ४ ॥

'अ' तत्त्वम्—

अकारः प्रथमं तत्त्वं सर्वभूताभयप्रदम् ।

कण्ठदेशं समाश्रित्य वर्तते सर्वदेहिनाम् ॥ ५ ॥

अनुवाद

15

तत्त्व (मोक्षमार्ग) ना कर्ता (आद्य उपदेशक) अने सनातन एवा श्री महावीर प्रभु, श्रुतदेवी अने श्रीं सद्गुरुने नमस्कार करीने हुं परतत्त्व 'अहँ'कारने कहं छुं ॥ १ ॥

आ तत्त्व—'अहँ'कार शान्त, गुरुभक्त, विनीत, स्वाधीनचित्तवाळा, श्रद्धावान् अने प्रतिदिन जिनभक्तिमां वधता एवा योग्य पुरुषने ज आपवुं ॥ २ ॥

'अ'थी शरु यती अने 'ह'मां अंत पामती एवी (ते) सिद्ध-मातृका (अनादिसिद्ध वाराक्षरी-20 वाराखडी) प्रसिद्ध छे के जेने युगना प्रारंभमां परमात्मा श्री ऋषभदेव भगवंते स्वयं कही हती ॥ ३ ॥

ते(सिद्धमातृका)मानो एक एक अक्षर तत्त्वरूपने समाश्रित (प्राप्त) छे (अर्थात् प्रत्येक अक्षर तत्त्वरूप छे) । तेमां पण 'अ', 'इ' अने 'ह' ए त्रण तत्त्वो एवां (विशिष्ट) छे के जेमां सर्वज्ञ परमात्मा रहेला छे ॥ ४ ॥

'अ' तत्त्वचुं वर्णनः—

25

तेमां अकार प्रथम तत्त्व छे, सर्व प्राणीओने अभय आपनाहं छे अने सर्व देहधारीओना कंठस्थानने आश्रीने रहेलुं छे ॥ ५ ॥

सर्वात्मानं (सर्वात्मकं) सर्वगतं सर्वव्यापि सनातनम् ।

सर्वसत्त्वाश्रितं दिव्यं चिन्तितं पापनाशनम् ॥ ६ ॥

सर्वेषामपि वर्णानां स्वराणां च धुरि स्थितम् ।

व्यञ्जनेषु च सर्वेषु ककारादिषु संस्थितम् ॥ ७ ॥

पृथिव्यादिषु भूतेषु देवेषु समयेषु च ।

लोकेषु च (चैव) सर्वेषु सागरेषु सु(स्व)रेषु(सरित्सु) च ॥ ८ ॥

मन्त्र-तन्त्रादियोगेषु सर्वविद्याधरेषु च ।

विद्यासु च (चैव) सर्वासु पर्वतेषु वनेषु च ॥ ९ ॥

शब्दादिसर्वशास्त्रेषु व्यन्तरेषु नरेषु च ।

पन्नगेषु च सर्वेषु देवदेवेषु नित्यशः ॥ १० ॥

व्योमवद् व्यापिरूपेण सर्वेष्वेतेषु संस्थितम् ।

नातः परतरं ब्रह्म विद्यते भुवि किञ्चन ॥ ११ ॥

इदमार्थं भवेद् यस्य कलाऽतीतं कलाश्रितम् ।

नाम्ना परमदेवस्य ध्येयोऽसौ मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ १२ ॥

‘२’ तत्त्वम्—

दीप्तपावकसङ्काशं सर्वेषां शिरसि स्थितम् ।

विधिना मन्त्रिणा घ्यातं त्रिवर्गफलदं स्मृतम् ॥ १३ ॥

ते तत्त्व सर्वस्वरूप, सर्वगत, सर्वव्यापी, सनातन अने सर्प प्राणीओने आश्रीने रहेलु छे । तेनुं ‘दिव्य चिन्तन’ (सर्प) पापनो नाश करे छे ॥ ६ ॥

ते तत्त्व (अकार) वधाय वर्णो अने स्वर्गोमा अप्रस्थाने रहेलु छे अने ककारादि सर्व व्यञ्जनो(ना उच्चारण) मा रहेलु छे । ते तत्त्व पृथिवी आदि पाच महाभूतो (पृथिवी, जल, तेजम्, वायु अने आकाश), देशो, समयो, सर्पलोको, समुद्रो, नदीओ, मत्रो अने तन्त्रादि योगो, सर्व विद्याधरो, सर्व विद्याओ, पर्वतो, वनो, व्याकरण आदि सर्व शास्त्रो, व्यन्तरो, मनुष्यो, सर्पो अने सर्व देवाधिदेशो—ए वधामा आकाशानी जेम सर्वव्यापीरूपे रहेलु छे । विद्यमा एनाथी श्रेष्ठ धीनु फोई ब्रह्म विद्यमान नयी ॥ ७—११ ॥

कलारहित अथवा कलासहित एतुं आ (परम) तत्त्व नामवडे जे परमदेवनी आदिमा छे, ते- (परमदेव) नु मोक्षनी आकाशावाळा पुरषोए ध्यान करतुं जोईए ॥ १२ ॥

‘२’ तत्त्वनुं वर्णन—

सर्व प्राणीओना मस्तकमा रहेलु प्रदीप्त अक्षिसमान आ तत्त्वनुं मन्त्रधारकवडे जो विधिपूर्वक ध्यान कराय तो ते धर्म, अर्थ अने काम ए त्रिवर्गनी प्राप्ति रूप फळने आपनाए छे, एम वस्तु छे ॥ १३ ॥

यस्य देवाभिधानस्य मध्ये हेतद् व्यवस्थितम् ।

पुण्यं पवित्रं म(मा)ङ्गल्यं पूज्योऽसौ तत्त्वदर्शिभिः ॥ १४ ॥

‘हृ’ तत्त्वम्—

सर्वेषामपि भूतानां नित्यं यो हृदि संस्थितः ।

पर्यन्ते सर्ववर्णानां सकलो निष्कलस्तथा ॥ १५ ॥

5

हकारो हि महाप्राणः लोकशास्त्रेषु पूजितः ।

विधिना मन्त्रिणा ध्यातः सर्वकार्यप्रसाधकः ॥ १६ ॥

यस्य देवाभिधानस्य पर्यन्त एव वर्तते ।

मुमुक्षुभिः सदा ध्येयः स देवो मुनिपुङ्गवैः ॥ १७ ॥

विन्दुः—

सर्वेषामपि सत्त्वानां नासाग्रे परिसंस्थितम् ।

विन्दुकं सर्ववर्णानां शिरसि सुव्यवस्थितम् ॥ १८ ॥

हकारोपरि यो विन्दुर्वर्तुलो जलविन्दुवत् ।

योगिभिश्चिन्तितस्तस्थौ मोक्षदः सर्वदेहिनाम् ॥ १९ ॥

त्रीण्यक्षराणि विन्दुश्च यस्य देवस्य नाम वै ।

स सर्वज्ञः समाख्यातः ‘अहं’ त इ(दि)ति पण्डितैः ॥ २० ॥

10

15

पुण्य, पवित्र अने मंगल एवुं आ तत्त्व जे परमात्मा (अहं) ना नामनी मध्यमां रहेलुं छे, ते परमात्मा तत्त्वदर्शिओने पूज्य छे ॥ १४ ॥

‘हृ’ तत्त्वनुं वर्णनः—

सर्व प्राणीओना हृदयमां सदा रहेल, सर्व वर्णोनी अंते रहेल, कलासहित, कलारहित अने 20 लौकिक शास्त्रोमां ‘महाप्राण’ तरीके पूजित (बहुमत) एवा ‘ह’कारनुं मंत्रधारकवडे जो विधिपूर्वक ध्यान कराय तो ते सर्व कार्योनी साधक छे ॥ १५-१६ ॥

जे देवना नामनी अंतमां आ (‘ह’कार) रहे छे ते (अहं) देवनुं मुमुक्षु मुनिवरोए सदा ध्यान करुं जोईए ॥ १७ ॥

विन्दुनुं वर्णनः—

जे सर्व प्राणीओनी नासिकाना अप्रभागने विपे रहेल छे, जे सर्व वर्णोनी मस्तके सुव्यवस्थित छे, जे ‘ह’कार उपर जलविन्दुनी जेम वर्तुलाकारे रहेल छे अने जे योगीओवडे सदा चिन्तित छे, ते विंदुं सर्व जीवोने मोक्ष आपनार छे ॥ १८-१९ ॥

त्रण अक्षरो अने विंदु मळीने जे देवनुं नाम थाय छे ते देवः पण्डितो वडे सर्वज्ञ परमात्मा ‘अहं’ (अरिहंत) कहेवाया छे ॥ २० ॥

25

30

અપસંહાર:—

एतदेव समाश्रित्य कला द्वर्धचतुर्विका ।
 नाद-विन्दु-लयाश्चेति कीर्तिताः परवादिभिः ॥ २१ ॥
 मूर्तो ह्येव अमूर्तश्च कलातीतः कलान्वितः ।
 सूक्ष्मश्च वादरश्चेति व्यक्तोऽव्यक्तश्च पश्यते ॥ २२ ॥
 निर्गुणः सगुणश्चैव सर्वगो देशसंस्थितः ।
 अक्षयः क्षययुक्तश्च अनित्यः शाश्वतस्तथा ॥ २३ ॥
 ॥ इति 'अहं' अक्षरतत्त्वस्तवः ॥

અપસંહાર:—

10 આ 'અહં' નો આશ્રય લઈને પરવાદીઓએ સાડી ત્રણ માત્રાવાળી કલા (કુંડલિની ?), નાદ, વિંદુ અને લય કહ્યા છે. (તાલપર્યંકે પરોક્ક કુંડલિની યોગ, નાદાનુસંધાન યોગ, લયયોગ વગેરે 'અહં' ના ધ્યાનની પ્રતિભાસામ્યાંથી નીકળ્યા છે) ॥ ૨૧ ॥

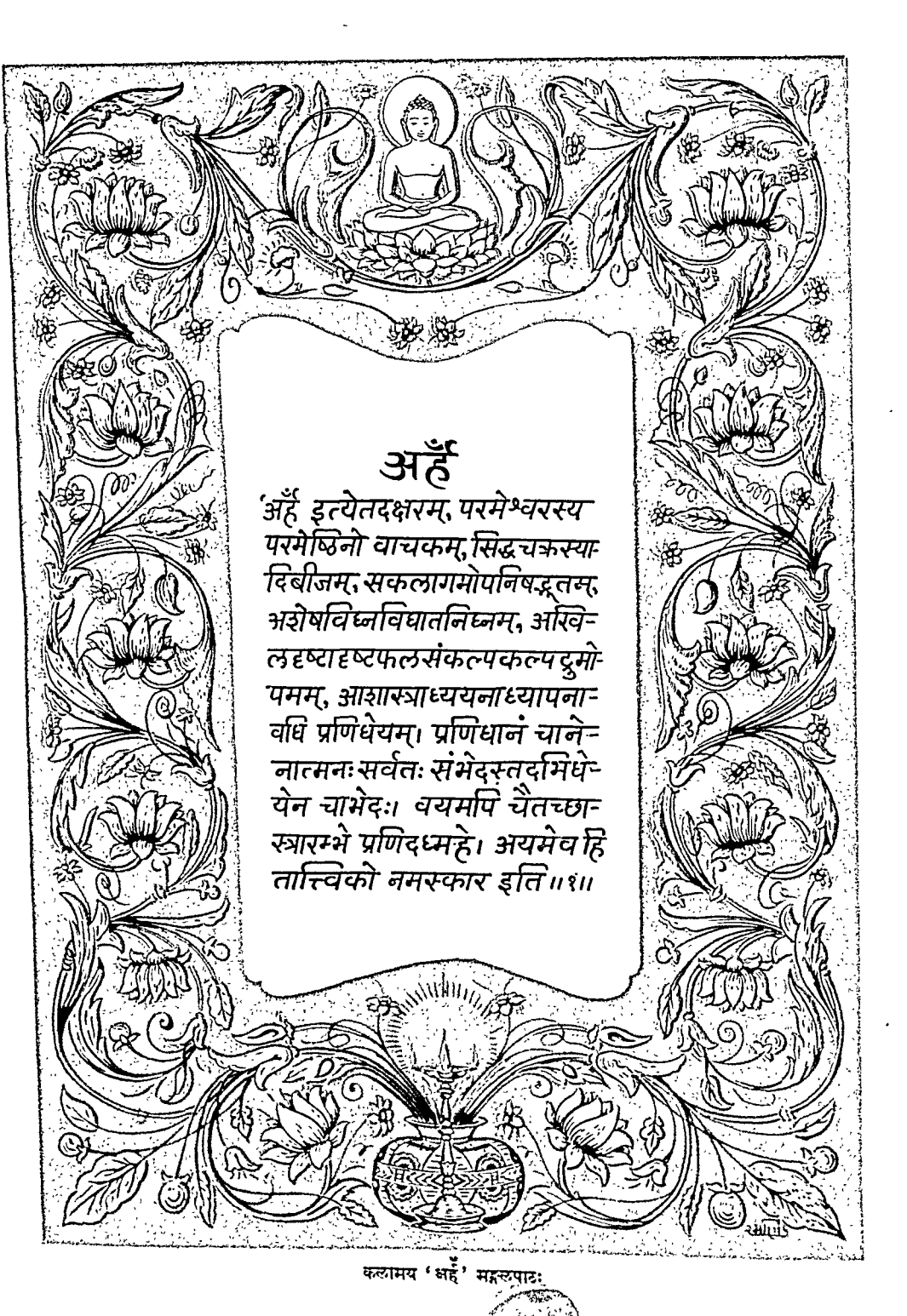
આ 'અહં' રૂપ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા (સ્વાદ્વાદશૈલી) મૂર્ત-અમૂર્ત, કલારહિત-કલાસહિત, સૂક્ષ્મ-સૂક્ષ્મ, વ્યક્ત-અવ્યક્ત, નિર્ગુણ-સગુણ, સર્વવ્યાપી-દેશવ્યાપી, અક્ષય-ક્ષયવાન્ અને અનિત્ય-નિત્ય 15 છે ॥ ૨૨-૨૩ ॥

પરિચય

શ્રીધર્મદાસ ગણિયે રચેલા 'ધર્મોપદેશમાલા' નામના ૫૪૧ પ્રાકૃતગાથાઓના પ્રાચીન પ્રકરણ-પ્રથમ ઉપર અનેક જૈનાચાર્યોએ વ્યાખ્યાઓ અને વિવરણો રચ્યાં છે, તે પૈકી શ્રી જયસિંહસૂરિનું 'ધર્મોપદેશ-માલા-વિવરણ' સિંધી જૈન પ્રથમાલા, મુંબઈથી વિ. સં. ૨૦૦૫ માં પ્રગટ થયેલ છે. આ પ્રંયના 20 પૃષ્ઠ ૧૭૮-૧૭૯ માંથી 'અહં અક્ષરતત્ત્વસ્તવ' ની મંદુક ભાષાના ૨૩ અનુક્રમ પંચોચાલી રચના અનુવાદ સાથે અહીં પ્રગટ કરી છે.

શ્રી જયસિંહસૂરિયે પોતાની કૃતિના અને ૩૧ પ્રાકૃત ગાથાઓમાં પ્રદર્શિત આપેલી છે, તેમાં ૨૮-૨૯ થી ગાથાના આ પ્રંયની રચના વિં ૨૦ ૧૧૫ માં થયાનું જણાવ્યું છે. એટલે આ સ્તવ પદ્ય એ સમયનું છે એ નિર્ધારિત છે.

25 આ સ્તોત્રમાં 'અહં' નું સુંદર વર્ણન છે. એમાં અ, ઠ, હ અને વિંદુની વિશેષતાઓ સુંદર રીતે દર્શાવવામાં આવી છે અને એ અક્ષરોની વ્યાપકતાનું પદ્ય સુંદર નિરૂપણ છે. ઇતર દર્શનોમાં રહેલી નાદ વિંદુ, કલા, લય વગેરેની સાધના આ 'અહં' માંથી નીકળી છે, એમ આ સ્તોત્ર કહે છે. અંતમાં 'અહં' ને મૂર્તમૂર્તિ વિશેષણોથી વર્ણવવામાં આવેલ છે. સ્તોત્રની રચના કાવ્યની દૃષ્ટિએ પદ્ય મનોહર છે.

अहं

‘अहं’ इत्येतदक्षरम्, परमेश्वरस्य
परमेष्ठिनो वाचकम्, सिद्धचक्रस्या-
दिबीजम्, सकलागमोपनिषद्गतम्,
अशेषविघ्नविघातनिघ्नम्, अखि-
लदृष्टादृष्टफलसंकल्पकल्पद्रुमो-
पमम्, आशास्त्राध्ययनाध्यापना-
वधिं प्रणिधेयम्। प्रणिधानं चाने-
नात्मनः सर्वतः संभेदस्तदाभिधे-
येन चाभेदः। वयमपि चैतच्छा-
स्त्रारम्भे प्रणिदध्महे। अयमेव हि
तात्त्विको नमस्कार इति ॥१॥

[५०-५]

अहँ

श्रीहेमचन्द्रस्मरितश्रीसिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासनस्य मङ्गलाचरणसूत्रम्
स्वोपज्ञ तत्त्वप्रकाशिकाटीका-शब्दमहार्णवव्याससंवलितम् ॥

अहँ । १ । १ । १ ॥

5

तत्त्वप्रकाशिका टीका—

- (स्वरूपम्) ..... 'अहँ' इत्येतदक्षरम् ।
(अभिधेयम्) ..... परमेश्वरस्य परमेष्ठिनो वाचकम् ।
(तात्पर्यम्) ..... सिद्धचक्रस्यादिवीजम् ।
सकलागमोपनिषद्भूतम् । 10
(क्षेमम्) ..... अशेषविघ्नविघातनिघ्नम् ।
(योगः) ..... अखिलदृष्टाऽदृष्टफलसंकल्पकल्पद्रुमोपमम् ।
(प्रणिधानम्) ..... आशास्त्राध्ययनाऽध्यापनावधि प्रणिधेयम् ।
(प्रणिधानस्य द्वैविध्यम्) ..... प्रणिधानं चानेनात्मनः सर्वतः संभेदस्तदभिधेयेन चामेदः ।
(विशिष्टप्रणिधानम्) ..... वयमपि चैतच्छास्त्रारम्भे प्रणिदध्महे । 15
(तत्त्वम्) ..... अयमेव हि तात्त्विको नमस्कार इति ॥ १ ॥

अनुवाद

'अहँ' ए अक्षर, परमेश्वर परमेष्ठिनो वाचक, सिद्धचक्रं आदि वीज, सकल आगमोक्तं रहस्य, सर्व विघ्नोक्तो नाश करवामां समर्थ अने सकल दृष्ट के अदृष्ट फळोना संकल्पने पूरवा माटे कल्प-वृक्षसमान छे । एतुं शास्त्रना अध्ययन अने अध्यापन वखते प्रणिधान करतुं जोईए । एनी साथे आत्मानो 20 सर्वतः संभेद अने एना अभिधेय (प्रथम परमेष्ठी) साथे आत्मानो अभेद, एम वे प्रकारतुं प्रणिधान छे । अने (शब्दानुशासनकार) पण एतुं शास्त्रना आरंभमां प्रणिधान करीए छीए । 'अहँ' ए ज तात्त्विक नमस्कार छे ॥ १ ॥

१. विशेषार्थ माटे जुओ 'शब्दमहार्णवव्यास' ।

शब्दमहार्णवन्यासः—

अहं इत्यादि-वाक्यैकदेशत्वात् साध्याहारत्वाद्ध्ययिमाणप्रणिधानलक्षणक्रियाकर्मण उक्तत्वात्
“नाम प्रथमैक-दि-वही” [२-२-३१] इत्युत्पन्नाया प्रथमाया ‘अहं’ इयेतस्मात् सूत्रत्वात्पुम् ।

तदर्थं व्याचष्टे—व्याख्या च स्वरूपा-ऽभिधेय-तात्पर्यमेदात् त्रेधा । ता च ‘अहं’ इत्यादिना दर्शयति

5 —तत्र ‘अक्षरम्’ इति स्वरूपम् । ‘परमेष्ठिनो वाचकम्’ इत्यभिधेयम् । ‘सिद्धचक्रस्य’ इत्यादिना तात्पर्यम् ।

(स्वरूपम् - ‘अहं’ इत्येतदक्षरम्।)

अक्षरमिति—अक्षर बीजम् । तदेवाह—आदिबीजमिति ।

कस्य तदादिबीजम् ?

सिद्धचक्ररूपस्य तत्रस्य, सवीज-निर्वीजमेदेन तत्रस्य द्वैविध्यात् ।

10

अनुवाद

‘अहं’ एतद्—एकल ज एमने एम होय तो तेनो कोई अर्थ संगत यनो नथी । ए एकल पूर्ण
वाक्य बनतुं नथी, एतले कोई पण क्रियानो अध्याहार करवो आवश्यक छे, तेथी ‘अहं’ ए वाक्यनो एउ
भाग थयो । जे क्रियानो अध्याहार करवानो छे ते बीजो भाग थयो । अही प्रकृतमां प्रणिधानक्रियानो
अध्याहार करवानो छे, तेथी ‘अहं’ ए प्रणिधानक्रियानुं कर्म छे । क्रियापदनो प्रयोग कर्मणि-प्रत्यय
15 लावनि कयौं छे, एतले कर्म उक्त थाय छे ने तेथी तेने “नामः प्रथमैक-दि-वही” [२-२-३१] ए सूत्रथी
प्रथमा विभक्ति प्राप्त थाय छे; ए प्रथमा विभक्तिनो अही सूत्रपणाने कारणे ‘लुक्’-लोप करवामां आव्यो छे ।

व्याख्याना प्रण प्रकारो छे :—(१) स्वरूप (२) अभिधेय अने (३) तात्पर्य । तेमां ‘अक्षर’ थी
स्वरूप, ‘परमेष्ठिनो वाचक’ थी अभिधेय अने ‘सिद्धचक्रतुं आदिबीज’ वगैरेथी-तात्पर्य कहे छे ।
(आ प्रकारो विस्तारथी समावेशे छे ।)

20

(१. स्वरूप)

अक्षर एतले बीज । अक्षरनो अर्थ बीज थाय छे, ए ज वात ‘आदिबीजम्’ ए पदथी जणावी छे ।
प्रश्न—ए कोनु आदिबीज छे ?

उत्तर—सिद्धचक्ररूपी तत्रनु ए आदिबीज छे; तत्रना सवीज अने निर्वीज एवा बे प्रकारो
छे । (तेमा सिद्धचक्ररूपी जे सवीज तत्र छे तेनुं आ आदिबीज छे ।)

25 1. ‘न्याससारसमुद्धारः’ ह्याव्यन्यासानुसारी तत्तच्छब्दोपरि विस्तिष्ठोऽर्थनिर्देश स एवोद्वयते ।

अर्हति पूजामित्यर्थ—‘अः’ [उणा० २.] इयः । शृंगेरादित्वात् सानुनासिकत्वम् । ‘अहम्’ इति
मान्तोऽप्यसि निपातः । ननु ‘अहम्’ इत्यव्यय स्वरादौ चादौ च न इष्टम्, तत् कथमव्ययम् । सत्यम्—
‘इयन् इति संख्यान, निपातानां न विद्यते ।

प्रयोगनवशास्त्रे, निपातवन्ने षडे षडे ॥’

30

अनुवादः—‘न्याससारसमुद्धार’मा ‘शब्दमहार्णवन्यास’ना ते ते शब्दना विशिष्ट अर्थनो निर्देश छे
(आ अने एतीनी टिप्पणीभोना आपले समुदाय ‘न्याससारसमुद्धार’जो छे) ।

पूजने योग्य ते ‘अहं’ कहेवाय । शृंगेरादि सूत्रथी ‘अहं’ शब्दने अनुनासिक लगावता ‘अहं’ कने छे ।
कजी ‘अहम्’ एवो ‘म’कारान् निपात पण छे । अही ए प्रश्न थाय छे के, स्वरादिगण के आदिगणनां ‘अहम्’
अव्यय आवतु नथी तो एती ते कहे रीते अव्यय छे । तेनो तुलावो ए छे के—

35

“निपातो (अव्ययो) भाटला त्र छे एवी संख्या नियम नथी । प्रयोगन प्राप्त थनां स्थले स्थले निपातन कराय छे ।”

यद् धर्मसारोत्तरम्—

“अक्षरमनक्षरं वै द्विविधं तत्त्वमिष्यते ।

अक्षरं वीजमित्याहुर्निर्वाजं चाप्यनक्षरम् ॥”

यद्वा न क्षरति—न चलति स्वस्मात् स्वरूपादक्षरं तत्त्वं ध्येयं ब्रह्मेति यावत्, वर्णं वा ।

द्विविधो हि मन्त्रः, कूटरूपोऽकूटरूपश्च । संयुक्तः कूट इति व्यवहियते, इतरोऽकूट इति ।

अत एव चास्माद् ‘वर्णाव्ययात् कारः’ [७-२-१५६] इति कारं कुर्वते वृद्धाः, ‘क्षकारः’ इति, ‘ऊँकारः’ इति, ‘ह्रस्व्यकारः’ इति, ‘अकारः’ इतिवत् । कूटेष्वेकस्यैवाक्षरस्य मन्त्रत्वात्, शेषस्य तु परिकरत्वात् ।

‘धर्मसारोत्तर’ मां कथं छे के—

“अक्षर अने अनक्षर एम वे प्रकारतुं तत्त्व छे, तेमां जे वीज छे ते अक्षरतत्त्व कहेवाय छे अने जे 10 वीजरहित छे ते अनक्षरतत्त्व कहेवाय छे ।” (आ अक्षरतत्त्वनो एक अर्थ थयो । हवे वीजो अर्थ—)

✓ पोताना स्वरूपथी जे चलित न थाय ते अक्षर । एटले अक्षर शब्दथी तत्त्वध्येय रूप ब्रह्म लेवुं, अथवा वर्णात्मक अक्षर लेवो ।

प्रश्न—(‘अ आ’ वगैरे जे एक ज वर्ण होय तेने तो वर्ण के अक्षर कही शकाय, पण अहीं तो ‘अहँ’ मां घणा अक्षरो मेगा थयेला छे एटले एने वर्ण के अक्षर शी रीते कही शकाय ? ‘अक्षराणि’ 15 एम कहेवुं जोईए, पण अहीं तो ‘अक्षरं’ कहेलुं छे ।)

उत्तर—मंत्रो वे प्रकारना छे : (१) कूट अने (२) अकूट । संयुक्त होय तेने ‘कूट’ कहे छे अने संयुक्त न होय तेने ‘अकूट’ कहेवामां आवे छे । (कूट मंत्रमां अक्षरो जो के घणा होय छे तो पण तेमां मंत्र तो एक ज अक्षर होय छे, वाकीना अक्षरो ते मंत्रना परिकर—परिवाररूप होय छे ।)

कूट मंत्रमां घणा अक्षरो होवा छतां एक ज अक्षर मंत्रस्वरूप होवाथी ‘वर्णाव्ययात् कारः’ 20. [७-२-१५६] ए सूत्रथी क्षकार, ऊँकार, ह्रस्व्यकार वगैरे शब्दोने वृद्धो सिद्ध करे छे; कारण के आ सूत्रनो अर्थ एवो छे के जे एकेक वर्ण होय तेना पछी (तथा अव्यय पछी) ‘कार’ प्रत्यय लगाडवो; जेम के—अकार, इकार, उकार । परंतु अहीं तो कूट मंत्रमां घणा अक्षरो छे एटले शी रीते ‘कार’ प्रत्यय लगाडाय ? छतां वृद्ध पुरुषो क्षकार(कृत्+प्र+अ), ह्रस्व्यकार वगैरे शब्दोमां ‘कार’ प्रत्यय लगाडे छे, तेनुं कारण ए छे के, आ कूट मंत्रोमां घणा अक्षरो देखाता होवा छतां पण वस्तुतः एमां एक ज अक्षर मंत्रस्वरूप 25 होय छे वाकीना अक्षरो तो तेना परिवारभूत छे, माटे आवा कूट मंत्रोने पण एकाक्षरी मंत्र ज मानीने वृद्ध पुरुषो ‘कार’ प्रत्यय लगाडे छे । ते ज न्याये अहीं ‘अहँ’ शब्द अनेकाक्षरी देखातो होवा छतां एमां मंत्राक्षर तो एक ज (‘ह्र’) होवाने लीधे अमे ‘अक्षराणि’ एवो बहुवचननो प्रयोग न करतां ‘अक्षरं’ एवो एकवचननो प्रयोग कर्षो छे ।

प्रश्न—(कूट मंत्रोमां अनेक अक्षरो होवा छतां मंत्र तो एक अक्षर जेटलो ज जो होय छे तो 30 वाकीना अक्षरोनी शी जरूर छे ?)

સપરિકરો હિ ઘર્ષો મન્ત્રો ભવતિ, કેવલસ્પર્શક્રિયાવિરહાત્ । તસ્ય ચ વાહ્યામ્યન્તરમેદેન દ્વૈવિધ્યાત્ ।
મગ્ડલ-મુદ્રાદેવોદ્ધાત્વાત્, નાદ-વિન્દુ-કલાદેરાન્તરત્વાત્, તેપામેયોદીપકત્વાત્, તથામૂતાનામેઽ
ક્રિયાજનકત્વાત્ । મગ્ડલ-મુદ્રાદીનાં કેવલનાનામપિ ફલજનકત્વાત્ । વિશેષતઃ સમુદિતાનાં ગ... ....વાચકમ્ ।'

(અભિધેયમ્—પરમેશ્વરસ્ય પરમેષ્ટિનો વાચકમ્ ।)

5

“દેવતાનાં ગુરૂણાં ચ નામ નોપપદં વિના ।

ઉચ્ચરેતૈવ જાયાયાઃ કચક્ષિન્નામનસ્તથા ॥”

इति वचनाद् निरूपपददेवतानामोच्चारणस्य प्रतिषेधात्, प्रतिषिद्धाचरणे च प्रायश्चित्तोपदेशात्,
सोपपददेवतानामोच्चारणस्यैव प्राप्तत्वात् । अन्यस्य च श्रीप्रभूतेरुपपदस्य तुच्छत्वेन तथाविधवैशिष्ट्याप्रति-
पादकत्वाद् वैशिष्ट्यप्रतिपादनार्थं तस्य परमेष्ठरस्यं इत्युपपदमुपन्यस्यति । परमं यदैश्वर्यमणिमादि यच्च

10

ઉચ્ચર—પરિકર સહિત ઘર્ષ જ મંત્રનું કાર્ય કરી શકે છે । એકબે ઘર્ષ તે કાર્ય કરી શકતો નથી । તે પરિકર બે પ્રકારે છે : (૧) વાહ્ય અને (૨) આમ્યન્તર । આ બંને પ્રકારના પરિકર સહિત જો મત્ર હોય તો જ તે પરિપૂર્ણ ફલને આપે છે ।

મગ્ડલ-મુદ્રા ઘરેરે વાદ્ય પરિકર છે, નાદ-વિન્દુ-કલા ઘરેરે આમ્યન્તર પરિકર છે । મંડલમુદ્રાદિ અને નાદવિન્દુકલાદિ જ ઉદીપક છે । ઉદીપક એવા તેઓ જ અર્થક્રિયાના જનક છે । મંડલ-મુદ્રા

15 ઘરેરે એકલાં પણ ફલ તો આપે છે પરંતુ તે સામાન્ય પ્રકારનું ફલ હોય છે; પણ જ્યારે ઘર્ષો મેળાં ઘાપ ત્યારે વિશેષ ફલ આપે છે ।

(૨. અભિધેય)

अहं ते परमेष्ठररूप परमेष्ठिनो वाचक छे । परमेष्ठी देवता छे । (शास्त्रमां कथुं छे के—)

“देवताओ अने गुहओतु नाम उपपद विना कदापि बोलतुं न जोईए; अने बने त्या सुषी पत्तानु

20 तेम ज पोतानु नाम पण उच्चारतुं न जोईए ।”

शास्त्रना ए वचनने अनुसारे देवतानु नाम उपपद विना उच्चारण करतुं शास्त्रपी निषिद्ध छे । निषिद्ध कार्य करवापी प्रायश्चित्त लागे एयो उपदेश छे, तेपी देवतानु नाम उपपदपूर्वक ज बोलतुं योग्य छे ।

बीजा जे ‘श्री’ ઘરેરે સાધારણ શબ્દો ઉપપદ તરીકે અગર તો વિશેષણ તરીકે વાપરવા એ તુચ્છપણું દાખવે છે, માટે વિશિષ્ટ ગુણો પ્રતિપાદન કરે તેવું વિશેષણ ‘પરમેષ્ઠર’ પદ છે અને તે પદનો અર્થ વિશેષણ તરીકે

25 ઉપયોગ સુયોગ્ય રીતે થયો છે । સર્વોત્તમ ઐશ્વર્ય જે અણિમા આદિ સિદ્ધિરૂપ છે અને જે પરમ યોગ અને

૧. અહીં મૂલ્ય ધંપમા છાત પત્તિ બેટલો મહત્ત્વનો ષાટ અનુવલંબ છે ।

૨. પરમેષ્ટિનઃ પદ્મ, તતઃ સોષતુષ્ટ્યવ્યવચ્છેદાયાઽઽઽ—પરમેશ્ઠરસ્યેતિ । પતુક્ષિરાદનિઘયરૂપપરમેશ્ઠર્યમારો ત્રિનસ્યેત્યર્થઃ । નતુ ‘પરમેષ્ટી’તિ છામ્પાન્યં પદ તથાપિ ‘અહં’ઈતિ મગ્નાદ ‘અહં’ એવ લખ્યતે, કિં પરમેશ્ઠરસ્યેતિ ! સત્યમ્—“દેવતાનાં ગુરૂણાં ચ” ઈતિ (ઈત્યાદિ) ।

30 અનુવાદઃ—પરમેષ્ટિઓ પાંચ છે, તેથી શક્તિના વારને અલગ કરશા ‘પરમેશ્ઠર’ એવું પરમેષ્ટીનું વિશેષણ વગાવવાની આવ્યું છે ।—અર્થાત્ સૌનીઠ અનિઠપરમ પરમ દેશ્ઠર્થયી શોમ્લા એવા મીત્રિનેશ્ઠર (અરિરત) એઓ અર્થ ઉદિષ્ટ છે; ત્યારે એ પ્રથમ ઘાપ છે કે, પરમેષ્ટી એ સામાન્ય પદ છે છતાં ‘અહં’ શરેવાથી ‘અહં’ જ વચનવ્ય છે ત્યારે ‘પરમેશ્ઠર’ એવું વિશેષણ મૂકવાનું પ્રયોગ્ય મું । એના ઉત્તરમા કરે છે કે—‘દેવતા અને ગુરૂં નામ ઉપપદ વિના કદાપિ કોચ્યુ ન જોઈએ, તેમ જ પત્તાનું અને પોતાનું નામ પણ બને ત્યાંપુત્રી ઉચ્ચારણું ન જોઈએ ।’

परमयोगद्विरूपं तद्वान् परमेश्वरः, यथा महाराज इति, अत्र हि महत्त्वं गुणं विशिपद् द्रव्यं विशिनष्टीति परमेष्ठिन इति। परमे पदे तिष्ठति यः सः परमेष्ठी, अनेन च सविशेषणेन सकलरागादिमलकलङ्कविकलो योग-क्षेमत्रिधायी शस्त्राद्युपाधिविरहितत्वात् प्रसत्तिपात्रं ज्योति(ती)रूपं देवाधिदेवः सर्वज्ञः पुरुषविशेषः। यदाह—

“रागादिभिरनाक्रान्तो, योग-क्षेमत्रिधायकः।

नित्यं प्रसत्तिपात्रं यस्तं देवं मुनयो विदुः ॥”

मन्त्रकल्पे हि मन्त्रवर्णानां वाचकत्वेन कीर्तनाद् वाचकमित्युक्तम्। यथा ‘अ-सि-आ-उ-सा’ इति बीजपञ्चकं पञ्चानामर्हदादीनाम्, ‘ड-र-ल-क-श-ह-य’मिति आधारादिसप्तदेवीनाम् तथा अकारादिभिः षोडशस्वरैर्मण्डलेषु षोडश रोहिण्याद्या देवता अभिधीयन्ते, ततस्तासां प्रतीतेरिति।

(तात्पर्यम्—सिद्धचक्रस्यादिबीजम्।)

तात्पर्यस्य चाभिधानपृष्ठभावितात् सिद्धचक्रस्यादिबीजमित्यादिना पश्चाद्बुध्यते।

ऋद्विरूप छे ते ऐश्वर्यवाळा परमेश्वर समजवा; जेम के ‘महाराज’ शब्दमां महत्त्व राजाना (राजापणारूपी) गुणमां विशेषता दर्शावे छे, छतां वस्तुतः ए राजारूपी पुरुषनी विशेषता छे; ते प्रमाणे ‘परमेश्वर’ शब्द पण गुणनी (सामर्थ्यनी-ऐश्वर्यनी) विशेषता दर्शाववापूर्वक कोई द्रव्यनी ज (व्यक्तिनी ज) विशेषता दर्शावे छे। ए व्यक्ति कई ते स्पष्ट करवा माटे ‘परमेष्ठिनः’ पद छे। परमेश्वर एवा विशेषण सहित ‘परमेष्ठी’ शब्दथी देवाधिदेव अरिहंत परमात्मा लेवाना छे। परम पद पर स्थित होय ते ‘परमेष्ठी’ 15 कहेवाय। आ पद साथे ‘परमेश्वर’ विशेषण तरीके मूकीए तो ज सकल रागादि मलरूप कलङ्कथी रहित, सर्व जीवोना योग अने क्षेमने वहन करनारा, शस्त्रादि उपाधिथी रहित होवाथी प्रसन्नताना पात्र, ज्योतिरूप, देवाधिदेव अने सर्वज्ञ एवा ते पुरुषविशेष (परमात्मा-अरिहंत) समजाय। कहुं छे के—

“जेओ राग वगैरेथी आक्रान्त नथी, योग अने क्षेमना करनारा छे अने सदा प्रसन्नताना पात्र छे तेमने मुनिओ ‘देव’ कहे छे।”

‘मन्त्रकल्प’ मां मंत्रना वर्णों ‘वाचक’ तरीके ओळखाववामां आव्या छे (माटे ज ‘अर्ह’ ते परमेश्वर एवा परमेष्ठीनो वाचक छे अेम कहुं छे।) ते प्रमाणे ‘असिआउसा’ रूप बीजपंचक अर्हत्त वगैरे पांच परमेष्ठीना वाचक छे। तथा ‘डरलकशहय’ ते देहगत मूलाधार वगैरे चक्रोनी देवीओनां नामना प्रथमाक्षरो अनुक्रमे ते देवीओना वाचक छे, तथा ‘अकार’ वगैरे सोळ स्वरो यंत्रोमां रोहिणी वगैरे सोळ विद्यादेवीओना वाचक छे, कारण के तेमनी तेथी (ते ते स्वरोथी) प्रतीति थाय छे।

(३. अ. तात्पर्य)

व्याख्यामां अभिधान पछी तात्पर्यने रज्ज् करवानी पद्धति होवाथी ‘सिद्धचक्रना आदिबीज’ वगैरे तात्पर्यनो हवे पछी निर्देश करे छे।

१. आधारादिसप्तदेव्यो डाकिनी-राकिनी-लाकिनी-काकिनी-शाकिनी-हाकिनी-याकिनीरूपाः ॥

अनुवादः— आधार वगैरे चक्रोनी सात देवीओनां नाम आ प्रकारे छे—

(१) डाकिनी (२) राकिनी (३) लाकिनी (४) काकिनी (५) शाकिनी (६) हाकिनी अने (७) याकिनी।

२. सिद्धेति-सिद्धाः विद्यासिद्धादयस्तेषां चक्रमिव चक्रं, तस्य पञ्चबीजानि तेषु चेदमादिबीजम्।

अनुवादः—सिद्धो एटले विद्यासिद्धो तेमनो समूह जेमां होय ते। तेनां पांच बीजो छे। तेमां आ बीज प्रथम छे।

समयप्रसिद्धस्य चक्रविशेषस्य निरुद्धमभिधानम् ।

पदा मिद्धपन्नि निद्रितार्पा मवन्ति, लोख्य्यापिसमये (१) बलारहितमिदमेव तत्रं ध्यायन्तोऽ-
स्मादिति "बहुलम्" [५-१-२] इति के, ततो विशेषणसमासे सिद्धचक्रम् ।

एतच्च तत्र तत्र व्यवस्थितपरमाक्षर ध्यानाद् योगर्हिप्रता यस्मात् (योगर्हिप्रतावस्मात्) सिद्धि-
5 रित्युच्यते (१) इति मूपपाद सिद्धत्वमभ्य चक्रम्येति ।

तस्येदम्, अर्हकारं प्रथमं बीजम् । बीजसाधर्म्यद् बीजम् । यथाहि—बीजं प्रसव-प्ररोह-फलानि
प्रभृते, तथेदमपि पुण्यादिप्ररोह मुक्ति-मुक्तिफलजनकत्वाद् बीजमुच्यते ।

मन्नि पञ्चान्यन्यान्यपि ह्योऽरारादीनि बीजानि, तदपेक्षयाऽस्य प्राथम्यम्, प्रथमं साधूनामितिवत् ।
प्रथमप्रतीभूत व्यापकमित्यर्थः । व्यापकत्वं चास्य सर्वबीजमपत्वात् ।

10 दमेव हि बीजम्—'अधोरेक-आ-ई-ऊ-औ-अं-अः' एतेषुक्त बीजं भवतीति व्यापकत्वं अस्य ।

यदि वा, परसमयमिहानां त्रैलोक्यविजया-घण्टागर्ग-स्वाधिष्ठान-प्रत्यङ्गिरादीनां चक्राणामि-
दमेव ह्यारलक्षण प्रधान बीजम् ।

अथवा, अरागादि-क्षकारान्तानां पञ्चाक्षतः सिद्धत्वेन प्रसिद्धानां यथं समुदायस्तस्य प्रधान-
मिदमेव बीजम् ।

15 (१) मिद्धचक्रं ते सिद्धान्तमा प्रसिद्ध एवा चक्रविशेषतु रूढ नाम छे ।

(२) अथवा तो ए ज तत्त्व (अर्ह) नुं लोख्य्यापिसमयमं (१) बलारहित ध्यान करनारा
मद्धान्माओ एयी मिद्ध थाय छे माटे 'सिद्ध' कयं, पछी विशेषण समासयी 'सिद्धचक्र' शब्द बन्यो छे ।

(३) अथवा ए चक्रमा रहेला परमाक्षरोना ध्यानयी योगनी कृदिओ प्राप्त यना 'सिद्धि र्द' एम
कहेवाय छे, तेयी ए चक्रतु सिद्धपणु स्पष्ट ज छे ।

20 ते मिद्धचक्रतु आ अर्हकार प्रथम बीज छे । बीजनी साथे साधर्म्य होवायी ए बीज कहेवाय
छे । जेम बीजमार्थी फणगो, अजुते अने कळ निपजे छे तेम आ 'अर्ह'कार बीजमांथी पण पुण्यानुवधि-
पुण्य, मुक्ति अने मुक्ति उत्पन्न थाय छे, तेयी ते पण 'बीज' कहेवाय छे ।

आदिबीज कहेवानु तापर्य ए छे के, ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रः ए प्रमाणे बीजा पण पाच बीजो छे
तेनी अपेक्षाए ह्रीं बीज प्रथम छे माटे तेने आदिबीज कय्यु छे । जेमके अमुक व्यक्ति साधुजोमा प्रथम छे,

25 ते रित्ते आ 'अर्ह' पण वधां बीजोमा प्रथम छे । अर्ह प्रथम एटले अग्रगीभूत (अग्रसर) अथवा व्यापक,
एम अर्थ कवो । 'अर्ह' ए बीजने व्यापक एटला माटे कहुं छे के, ते सर्व बीजमय छे ।

तापर्य आ प्रमाणे छे—'नीचे रेक तथा आ-ई-ऊ-औ-अं-अः' थी युक्त (वर्ण) होय ते
बीज थाय छे; जेमके—ह्र+र+आ+म्र=ह्रौं, ह्र+र+ई+म्र=ह्रीं, ह्र+र+ऊ+म्र=ह्रूं, ह्र+र+

औ+म्र=ह्रौं, ह्र+र+अ+म्र=ह्रूं अने ह्र+र+अः=ह्रः । ए रिते आ बीज (ह्रूं) व्यापक छे ।

30 अथवा तो जैनेर शास्त्रोमा प्रसिद्ध त्रैलोक्यविजया, घण्टागर्ग, स्वाधिष्ठान, प्रत्यङ्गिरा
करोरे चक्रोमा पण आ ज 'ह'कार (सपरिकर) मुख्य बीज होय छे ।

अथवा तो अग्ररपी क्षकार सुचीना पचास वर्णों सिद्धाक्षररूपे प्रसिद्ध छे (एटले के सिद्धमातृका
कहेवाय छे) तेओतु जे चक्र (समुदाय, वर्णमाला) ते सिद्धचक्र तेनुं आ 'हकार' ज मुख्य बीज छे ।

(तात्पर्यम्—सकलागमोपनिषद्भूतम् ।)

पुनर्विशेषणद्वारेण तस्यैव प्राधान्यमाह—सकलागमोपनिषद्भूतम्—सकलस्य द्वादशाङ्गस्य

गणपिटकरूपस्यैहिकामुष्मिकफलप्रदस्यागमस्योपनिषद्भूतं रहस्यभूतं, पञ्चानां परमेष्ठिनां यानि 'अ-सि-आ-उ-सा' लक्षणानि पञ्चबीजानि, यानि च अरिहन्तादिषोडशाक्षराणि तान्येव द्वादशाङ्गस्योपनिषदिति । यदाह पञ्चपरमेष्ठिस्तुतौ—

“सोलसपरमन्त्ररवीयविंदुगन्धो जगुत्तमो जोओ ।
सुअवारसंगवाहिरमहत्थ-ऽपुव्वत्थ-परमत्थो ॥”

यदि वा, सकला ये आगमाः पूर्व-पश्चिमान्नायरूपपास्तेष्वपि परमेश्वरपरमेष्ठिवाचकं 'अहं' इति तत्त्वं उपनिषद्रूपेण प्रणिधीयत इति, सकलानां स्वसमय-परसमयरूपपाणामागमानामुपनिषद्भूतं भवतीति ।

(३. व. तात्पर्य)

वली बीजा विशेषणद्वारा ते बीजानुं ज मुख्यपणुं वतावे छे । आ 'अहं' सकल आगमोना उपनिषद्भूत छे—एटले के इहलौकिक—पारलौकिक सर्व फळो आपनार गणपिटकरूप समग्र द्वादशांग आगमनुं आ 'अहं' रहस्य छे । पांच परमेष्ठिओना 'अ-सि-आ-उ-सा' रूप पांच बीजो अने जेमां अरिहंत आदि सोळ अक्षरो ('अरिहंत-सिद्ध-आयरिय-उवज्झाय-साहु') पण द्वादशांग-आगमनुं रहस्य छे । 'परमेष्ठिस्तुति' मां कहुं छे के—

“सोळ परमाक्षररूप बीजो अने विंदुओ जेना गर्भमां छे ते (मंत्राक्षरोनो) योग जगतमां उत्तम छे अने द्वादशांगरूप (अंगप्रविष्ट) श्रुतनो तथा (उत्तराध्ययनादि) अंगवाह्यश्रुतनो महार्थ, अपूर्वार्थ अने परमार्थ छे ।”

अथवा प्राचीन आम्नाय अने ते पछीना आम्नायरूप सर्व आगमोमां पण परमेश्वरपरमेष्ठिना वाचक 'अहं' तत्त्वनुं उपनिषद्रूपे प्रणिधान कराय छे, तात्पर्य ए छे के ते (अहं) स्वपरसमयरूप सर्व आगमोनुं रहस्य छे ।

१. सर्वपापदत्ताच्छ्रदानुशासनस्य समग्रदर्शानुयायी नमस्कारो वाच्यः । अयं चाऽहं अपि तथा । तथाहि—

“अकारेणोच्यते विष्णु रेफे ब्रह्मा व्यवस्थितः ।

हकारेण हरः प्रोक्तस्तदन्ते परमं पदम् ॥”

इति श्लोकेन 'अहं' शब्दस्य विष्णुप्रभृतिदेवतात्रयाभिधायित्वेन लौकिकागमेष्वपि 'अहं' इति पदमुपनिषद्-भूतमित्यावेदितं भवति । तदन्त इति तुरीयपादस्यायमर्थः—तस्य 'अहं' शब्दस्यान्त उपरितने भागे परमं पदं 25 सिद्धिशिलारूपं तदाकारत्वादनुनासिकरूपा कलाऽपि परमं पदमित्युक्तम् ।

अनुवादः—शब्दानुशासन-व्याकरण सर्व समाजनो माटे होय छे, तेथी सर्व दर्शनोने मान्य एवो नमस्कार कहेवो जोईए । एवो प्रथ थाय तो तेनो जवात्र आपतां कहे छे के—आ 'अहं' शब्द पण ए ज प्रकारनो छे । अन्य शास्त्रोमां कहुं छे के—

“अकारथी विष्णु कहेवाय छे, रेफमां ब्रह्मा रहेला छे, हकारथी शिव जणाव्या छे अने पछी—अनुस्वार 30 ए परम पदनो वाचक छे ।”

आ श्लोकथी 'अहं' शब्द विष्णु बगेरे त्रणे देवताओनो वाचक होवाथी लौकिक आगमोमां पण आ 'अहं' पद रहस्यरूप छे, एम जणाव्युं छे । आ श्लोकमां 'तदन्ते' एवुं जे चोयुं पाद छे तेनो अर्थ ए छे के—'अहं' शब्दनी अंते उपरना शिरोभागमां सिद्धिशिलारूप परमपद छे, अनुनासिकरूप कला पण सिद्धिशिलाना आकारवाली होवाथी ते परमपद छे, अेम कहुं छे ।

फलार्थिनां सेनाप्रवृत्त्यङ्गभूतां योगक्षेमशालितामत्योपदर्शयन् लब्धपरिपालनमन्तरेण, अलब्ध-
लामस्यापिऽद्विन्द्वित्वात् क्षेमोपदर्शनपूर्वकं योगमुपदर्शयति—

(क्षेमम्—भशेषविघ्नविधातनिघ्नम् ।)

[भशेषाः—] कृत्स्ना ये विघ्नाः सत्रिवाव्याघानहेतवस्तेषां विशेषेण हननं समूलशयं कथयन्,
5 तथाऽसौ विघ्नान् विहन्ति यथैते न पुनः प्रादु.पन्ति; 'वि'शब्देन घानविशेषणाच्चायमर्पलाभः, 'भशेष'शब्देन
तद्विशेषणाद् वेति, तत्र [निघ्नम्-] परवशम् ।

यथा मदजलधौतगण्डरूपलो मदपारवसयादगणितस्वपरविभागो गजः समूलवृक्षाद्यन्मूलने
लम्पटो भवति, एवमयमपि परमाक्षरमहामंत्रो ध्यानावेशविवर्शीकृतो विघ्नोन्मूलने प्रमविशुर्भवति ।

(योगः—अखिलदृष्टाऽदृष्टफलसंकल्पकल्पद्रुमोमपम् ।)

10 अखिलानि सूर्यानि यानि दृष्टानि च चक्रवर्तित्यादीनि वाऽदृष्टानि स्वर्गापवर्गरूपाणि फलानि,
तेषां संकल्पे—संपादने कल्पवृक्षेणोपमीयते यत् तत् तथा । व्यवहारसंदृष्ट्याऽयमुपमानोपमेयभावः लोके
नस्य कल्पिनफलदानत्वेन प्रसिद्धत्वात्, अस्य तु संख्यातीतफलप्रदायित्वात् ।

फलना अर्थिभोनी सेना अने प्रवृत्तिमां कारणभूत एवी आ 'अहं' नी योगक्षेमशालिना
बनावतां, लब्धना परिपालनरूप क्षेम विना अलब्धना लामरूप योग निरर्थक होवाची प्रथम क्षेमेने बतावनी
15 पढी योगने बनावे छेः—

(४. क्षेम)

शुभ क्रियामां व्याघान करनारां सर्वं विघ्नोनुं समूल उच्छेदन करवाने माटे ते (अहंबीज) समर्थ
छे । आ (अहं बीज) विघ्नोने एवी रीते नाश करे छे के जेपी ते पुनः उत्पन्न यई शकतां नथी ।
आवा अर्थनी प्राप्ति 'घात' शब्दनी पूर्वे 'वि' उपसर्ग जोडवाची पाय छे, अथवा 'भशेष' शब्द ते
20 (विघ्न)नु विशेषण होवाची पण एवो अर्थ करी शक्या छे ।

जेम जेतु मदना जलपी गंडस्थल घोवाई रबु छे एवो मरोन्मत्त हापी मदना आवेशर्षी परवरा
यता स्व के परना विभागना भेदने गणकार्या विना वृक्षोने मूलपी उलेडी नाखे छे तेम ध्यानना
प्रभावपी विवश करावेल आ—परमाक्षर महामंत्र विघ्नोनुं समूल उच्छेदन करवामां समर्थ बने छे (एटले ते
क्षेमकर छे) ।

25

(५. योग)

कवी, जे दृष्ट फळो—चक्रवर्तिपणु कगेरे, अने अदृष्ट फळो—स्वर्ग अने मोक्ष, ते प्रात करवावामां
आ(अहं) कल्पवृक्ष समान छे (एटले ते योजक छे) । व्यवहारदृष्टि आ उपमानउपमेय भाव छे कारण के
जगतमां कल्पवृक्ष इच्छित (इच्छा करी होय सेटलु ज) फळ आपे छे ए वात प्रसिद्ध छे; ज्यारे आ
(अहं महामंत्र) तो संकल्प करत्य पण वधारे फळ आपे छे ।

यद्वा, दृष्टात् क्रियाविशेषाद् यत् फलम्—“क्रियैव फलदा पुंसाम्।” इत्युक्ते (केः) तथैव दर्शनत्वे-
(नाच्च), न हि क्रियाविरहिता एवमेवोदासीनाः फलानि समश्नुवते; यच्चादृष्टात् पुण्यविशेषाद्, अखिलं फलं,
तस्य संकल्पः, शेषं पूर्ववत् ।

त्रिविधं हि फलम्—किञ्चित् क्रियाजं मनुष्यादीनां व्यापारविशेषात् कृषि-पशुपाल्य-राज्यादि,
किञ्चिद्धि पुण्यादेव व्यापाराभावशालिनां कल्पातीतदेवानाम्, किञ्चिद्बुभयजं व्यन्तरादीनाम् । 5

यदि वा, दृष्टानां प्रत्यक्षणोपलब्धानां मनुजादीनाम्, अदृष्टानां चानुमानगम्यानाम्, अखिला ये
फले संपूर्णाः कल्पा एकहेल्यैव समुदिता ईषदूनास्ते[ते]पां कल्पो वा विधानं स एव प्रसरणशीलत्वेन
द्रुमः—पादपः स उप सामीप्येन मीयते परिच्छिद्यतेऽनेनेति । एवं हि तस्य परिच्छेदो भवति—यथैकहेल्यैव
तत्संकल्पानां संपादनं भवति, तत् समर्थं चेदं बीजमिति, माहात्म्यविशेषश्चान्येभ्यो महामन्त्रेभ्योऽस्य
मन्त्रराजस्यानेन विशेषणेन ख्याप्यते । 10

अथवा दृष्ट एतले क्रियाविशेष, तेथी उत्पन्न थतुं फळ । “पुरुषोने क्रिया ज फळदायक वने छे ।”
—एवा वचनथी अने ते प्रमाणे अनुभव थतो होवाथी क्रियारहित एम ने एम (जेम थवानुं हशे तेम थशे
एम मानी निष्क्रिय पडी रहेनारा) उदासीन माणसो फळने सारी रीते मेळवी शकता नथी; अने अदृष्ट एतले
पुण्यविशेषथी (पुण्यानुबंधिपुण्यनी प्राप्ति कारावीने) ए सर्व फळोना संकल्पने पूरवामां कल्पवृक्ष समान छे ।

फळ त्रण प्रकारनां छे—(१) केटलांक क्रियाथी उत्पन्न थतां, (२) केटलांक पुण्यथी ज उत्पन्न 15
थतां अने (३) केटलांक क्रिया अने पुण्यथी उत्पन्न थतां ।

(१) क्रियाथी उत्पन्न थतां फळ ते मनुष्य वगोरेने होय छे । कृषि, पशुपालन अने राज्य वगोरे
व्यापारविशेषोथी ते फळो मळे छे । (२) पुण्यथी उत्पन्न थतां फळ ते (पूर्वोक्त) व्यापारविशेष विना मळे छे
अने ते कल्पातीत (नव प्रैवेयक, पांच अनुत्तर विमानना) देवोने होय छे । (३) क्रिया अने पुण्यथी उत्पन्न
थतां फळ ते व्यंतर वगोरे देवोने मळे छे । 20

अथवा मनुष्य वगोरेने जे प्रत्यक्ष जणाय ते ‘दृष्ट’ अने जे अनुमानथी जणाय ते ‘अदृष्ट’ । एवा
दृष्ट अने अदृष्ट फळविषयक (अहं सिवायना अन्य) सर्व कल्पोने जो एकी साथे एकत्र समुदित
करवामां आवे तो पण तेओ जे कल्प (विधान)थी कंडक न्यून (फळ आपनारां) वने तेओ कल्प (विधान)
‘अहं’ नो छे । ते ‘कल्प’ प्रसरणशील (समुदित अन्य कल्पो करतां वधु विस्तृत फळ आपनार)
होवाथी अहीं ‘वृक्ष’ कहेवायो छे । तेथी अहं ने ‘कल्पवृक्ष’नी उपमा आपवामां आवे छे । ए रीते (उप-25
माथी) तेतुं विशिष्ट ज्ञान थाय छे । तात्पर्य ए छे के जो इतर सर्व कल्पोना समुदित फळतुं एकी साथे
संपादन थतुं होय तो ते करवा माटे आ अहं बीज समर्थ छे । ए रीते “अखिल दृष्टा....” इत्यादि
विशेषण वडे अन्य महामन्त्रो करतां ‘अहं’तुं माहात्म्य विशेष छे ए वतावाय छे ।

१. दृष्टं राज्यादि ।

अनुवादः—दृष्ट फळ एतले राज्य वगोरे ।

२. अदृष्टं स्वर्गादि

अनुवादः—अदृष्ट फळ एतले स्वर्ग वगोरे ।

स्वरूपाऽर्थ-नात्पर्यैः स्वरूपमुक्त्वा प्रकृते योजयति—

(प्रणिधानम्—आशास्त्राध्ययनाऽध्यापनावधि प्रणिधेयम् ।)

‘आइ अभिष्याती; स च शास्त्रेण संबध्यते। अध्ययनाऽध्यापनाभ्यां संबद्धोऽवनिर्मर्यादार्यः।
तेनायमर्थः—शास्त्रमभिव्याप्य येऽध्ययनाऽध्यापने ते मर्यादीकृत्य प्रणिधेयमभिव्यर्थः।

5 प्रणिधानं व्याचष्टे—

(प्रणिधानस्य द्वैविध्यम्—प्रणिधानं चानेनात्मनः सर्वतः संभेदस्तदभिधेयेन चाभेदः ।)

प्रणिधानं केत्यादिना—अनुवादमन्तरेण स्वरूपस्य व्याख्यातुमशक्यत्वात् प्रणिधानं चेति स्वरूपमनुदितम्, ‘पुनरर्थः’च शब्दनिर्देशात्। अनेनेति ‘अहं’ इति बीजेन। प्रणिधानस्य च संभेदाऽभेदरूपेण द्वैविध्यात्।

10 स्वरूप, अर्थ (अभिधेय) अने तात्पर्य (एम व्रण प्रकारो) वडे स्वरूप जणावनि चाष्ट विषयमां तेना योजना करे छे।

(६. प्रणिधान)

शास्त्रनु अध्ययन के अध्यापन शरू थाय त्यांथी ते पूरुं थाय त्यासुधी (आ मन्त्रराजनुं) प्रणिधान करतु जोईए।

15 हवे प्रणिधान विशेषे जणावे छे—

(प्रणिधानना वे प्रकारो)

प्रणिधान वे प्रकारे छे— १. आ मन्त्रराज साथे (पोताना) आत्मानो चारे तरफथी समेद अने २. तेना अभिधेय प्रथम परमेष्ठिनी साथे अमेद।

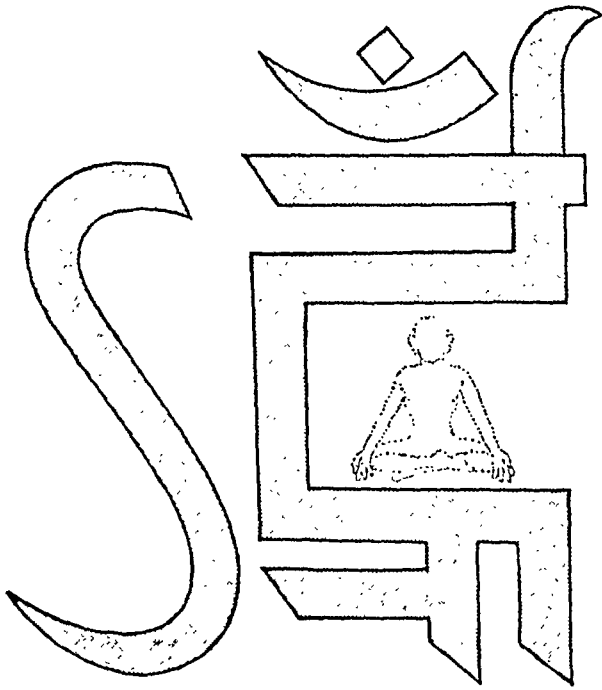
अनुवाद बिना स्वरूप कही शक्तातु नथी—तेथी ‘प्रणिधानं च’ वडे पुनरर्थक ‘च’ शब्दना 20 निर्देशथी स्वरूपनो अनुवाद कर्यो छे। अनेन=आ ‘अहं’ बीजवडे (प्रणिधान कराय छे)। तेना वे प्रकारो छे (१) समेद प्रणिधान अने (२) अमेद प्रणिधान।

१. प्रणिधानं च चतुर्धा—पदस्य, विण्टस्य, रूपस्य, रूपातीत चेति। पदस्य ‘अहं’ शब्दस्य, विण्टस्य शरीरस्य, रूपस्य प्रतिमास्य, रूपातीत योगिसम्यमहंता ध्यानमिति। एष्यत्र द्वे शास्त्ररभ्ये समजनः भोचरे द्वे।

अनुवादः—प्रणिधानं चार प्रकारतु छे—(१) पदस्य (२) विण्टस्य (३) रूपस्य (४) रूपातीत। ‘अहं’ 25 शब्दमा रहेला भी अरिहत परमात्मानु ध्यान ते ‘पदस्य ध्यान’। शरीरस्य अरिहतनु ध्यान ते ‘विण्टस्य ध्यान’, प्रतिमास्ये रहेला अरिहतनु ध्यान ते ‘रूपस्य ध्यान’ अने ‘रूपातीत ध्यान’ योगिस्य छे। शास्त्रना आत्मना (वाचनादि प्रश्रुतिमा) आमाथी प्रथमना वे ध्यान समेदे छे, पडीना वे ध्यान समवतां नथी।

२. अनेनात्मनः सर्वतः समेद इत्युक्तेः पदस्यम्।

अनुवादः—आ (अहंकार) नी साथे आत्मानो चारे बाजुणथी समेद छे एम जे कदेवामां आयु छे, 30 ते ‘पदस्य ध्यान’ छे।

संभेदप्रणिधानदर्शको अहंकारः

आदौ सम्भेदरूपमाह—सर्वतः संभेदः—संश्लिष्टः संवद्धो वाऽहँकारेण सह ध्यायकस्य भेदः सम्भेदः। आत्मानं वीजमध्ये न्यस्तं चिन्तयेद्, एवं च ध्येय-ध्यायकयोः संश्लेषरूपः सम्बन्धरूपश्च भेदो भवति।

न च महामन्त्रस्य सकलार्थक्रियाकारित्वेन मन्त्रराजत्वान्मण्डल-वर्णादिभेदेनाऽऽकर्षण-स्तम्भ-मोहाद्यनेकार्थजनकत्वाद् गमनाऽऽगमनादिरूपत्वेन संभेदासंभवादैनैकान्तिकत्वाल्लक्षणाभावो वाच्यः, यतस्तत्र 5 साध्यस्यात्मनोऽन्यत्रात्मीयात्मन इति विशेषणादिति।

प्रथम संभेद प्रणिधान जणावे छे—‘अहँकार’नी साथे ध्यातानो संश्लिष्ट अथवा संवद्ध एवो भेद ते ‘संभेद’ प्रणिधान छे। अहीं अहँ वीजमां स्वात्माना न्यास वडे चिंतन कारवायी ध्येय अने ध्यातानो संश्लेषरूप अने सम्बन्धरूप ‘भेद’ थाय छे।

महामंत्र (अहँ) सकलार्थक्रियाकारित्वना कारणे मन्त्रराज होवाथी मण्डल, वर्ण वगैरे प्रकारो वडे 10 आकर्षण, स्तम्भन, मोहन वगैरे अनेक प्रकारना अर्थोनो जनक होवाथी ते जे वखते गमन आगमन करे छे ते वखते संभेद संभवतो नथी; एटले संभेद प्रणिधानतुं लक्षण अनैकान्तिक (व्यभिचारि) थवाथी लक्षणनो अभाव छे एम न कहेंतुं। “कारण के स्तम्भनादि कार्योमां साध्यना आत्मानो साथे संभेद अने अन्यत्र (ते कार्यो न होय त्यारे) पोताना आत्मानो साथे संभेद होय छे,” एवा अर्थमां पूर्वोक्त लक्षणमां ‘आत्मनः’ पदनी पूर्वे ‘साध्यस्य’ अने ‘आत्मीय’ ए विशेषणो लेवानां छे। 15

१ संभेद एटले चारे वाजु ‘अहँ’ शब्दथी आत्माने वींटायेलो जोवो; अर्थात् पोताना आत्मानो ‘अहँ’नी मध्यमां न्यास करवो। अभेद एटले पोताना आत्मानुं अरिहतरूपे ध्यान करवुं।

हवे प्रश्न ए छे के, कोईना वशीकरणनो प्रयोग करवो होय तो ‘अहँ’ अक्षरथी पोताना आत्माने नहीं पण पारफाना आत्माने वींटायेलो जोवानो होय छे, अथवा तो ‘अहँ’ अक्षरने वीजा माणस तरफ मोकलवानो होय छे, एटले ते वखते अहँ अक्षर पोतानी पासथी छूटो पडीने ज्यां वीजो माणस रहेतो होय त्यां पहुँचे छे, तेने वींटी 20 ले छे अने ए रीते तेना उपर वशीकरण-आकर्षण आदिनो प्रयोग कराय छे। आवा प्रसंगे ‘अहँ’ नो पोताना आत्मा साथे संभेद एटले संश्लेष रहेतो नथी, कारणके ए छूटो पडीने जाय छे अने पाछो आवे छे। ए रीते ‘अहँ’ गमनागमनवाळो मंत्र होवाथी संभेद एटले पोताना आत्माने वींटाईने रहेवापणानो नियम रहेतो नथी।

ए रीते अनियम थवाथी ‘संभेद प्रणिधान’तुं लक्षण व्यभिचारि बने छे, तेथी ते लक्षण असंगत छे, एवो शंकाकारनो आशय छे। 25

आत्मानो न्यास केवी रीते करवो तेनो निर्देश करतुं चित्र सामे आपेल छे। तेमां वच्चेना स्थाने स्वात्माने स्वदेहाकारे स्थापवो। श्री सिद्धचक्र वगैरे यंत्रोमां ‘ऽहँ’ मां श्री जिनैत्र परमात्मानो आवी ज रीते न्यास करेले जोवामां आवे छे। ए संभेद प्रणिधान छे। योगशास्त्रना आठमा प्रकाशमां ‘अहँ’ ना पदस्थादि ध्याननी प्रक्रिया वतावतां ‘अहँ’ मां आत्मानो स्वदेहाकारे न्यास सूचित कर्यो छे। ए पण संभेद प्रणिधान छे।

तथा [तदभिधेयेनेत्यादि—] तस्य 'अहं' इत्यक्षरस्य यदभिधेयं परमेष्ठिलक्षणं तेनात्मनोऽभेदे एकीभावः । तथाहि—केवलज्ञानभासना प्रकाशितसकलपदार्थसाथं, चतुर्विंशदतिशयैर्विज्ञानमाहात्म्य-विशेषम्, अष्टप्रातिहार्यैर्भूयितस्त्रियलय, ध्यानाग्निना निर्देववर्त्ममलकलङ्कं, ज्योतीरूपं, सर्वोपनिषद्भूतं, प्रथमपरमेष्ठिनमर्तुभङ्गायम्, आत्मना सहामेदीकृत 'सयं देवो भूत्वा देवं ध्यायेत्' इति यत् सर्वतो ध्यानं 5 तद् 'अमेदप्रणिधानम्' इति ।

(विशिष्टप्रणिधानम्—वयमपि चैतच्छास्त्रारम्भे प्रणिद्धमहे ।

तत्त्वम्—अयमेव हि तार्विको नमस्कार इति ॥ १ ॥)

अस्तीय विज्ञानोद्दे दृष्टसामर्थ्यादन्यस्य तथाविधसामर्थ्यस्या(र्था)विकलस्यासम्भवात् तार्विक-त्वादात्मनोऽप्येतदेव प्रणिधेय वयमपीत्यादिना दर्शयति—

10 विशिष्टप्रणिधेय-प्रणिधानादिगुणप्रकारादात्मन्युक्तार्थाधानाद् गुणबहुत्वेनात्मनोऽपि तदभिजनया बहुत्वाद् वयमिति बहुवचनेन निर्देशः ।

'अहं' अक्षरना अभिधेय जे प्रथम परमेष्टी तेमनी साथे पोताना आत्मानो एकीभाव ते अमेद प्रणिधान छे । जेमके केवलज्ञानरूप सूर्यवडे सकल पदार्थोना स्पृहने प्रकाशित करनारा, जेमुं विशिष्ट माहात्म्य चोत्रीश अतिशयो बडे साथी रीते जाणी सकाय छे एवा, आठ महाप्रातिहार्योयी दिशाओना 15 मण्डलने विभूयित करता, ध्यानरूप अग्निगडे कर्ममलरूप कलकने भस्मसात् करनारा, ज्योतिस्वरूप अने समप्रयुतना रहस्यभूत एवा प्रथम परमेष्टी श्री अरिदंत भगवंतनो स्वकीय आत्मानो साथे अमेद करीने— 'पोते देव बनीने देवतु ध्यान करतुं' ए नियम मुजब सर्व रीते ध्यान करतुं ते 'अमेदप्रणिधान' कहेवाय छे ।

(७. तत्त्व)

20 प्रथकार कलिकालसर्वज्ञ श्री हेमचन्द्राचार्य भगवान् कहे छे के अमे पण प्रस्तुत शास्त्रना प्रारंभः 'अहं' नुं प्रणिधान करीए छीए, कारण के ए ज तार्विक नमस्कार छे ।

विज्ञाने दूर करवामां आ 'अहं' नुं सामर्थ्य स्पष्ट रीते देलातुं होवायी अने बीजा मनोमां तेवा प्रकारना सामर्थ्यना पूर्णता असंभविन होनायी 'अहं' ए ज तार्विक छे । तेवी अमारा माटे पण ए ज प्रणिधेय छे, एम 'वयमपि...' वडे दर्शावे छे ।

25 विशिष्ट प्रणिधेय-प्रणिधानादिमां गुणोनो प्रसरं होवायी आत्मानां (गुणोना) उन्नयनं आधान याय छे । तेवी आ गा बहु गुणवायो बनवायी अने आत्माने (बहु) गुणोनी साथे अमेद होवायी प्रस्तुतमां 'वयं' एम बहुवचन वडे निर्देश कर्यो छे ।

१. तदभिधेयेनेत्यादिना विग्रहम् ।

अनुवादः—तेना 'अभिधेय वडे' ए द्वारा 'विदस्य ध्यान' बतायु छे ।

30 २. हेमचन्द्राचार्यकण्ठभेदप्रणिधानम्—'अहं' इति अहंकारेण सर्वतो वेष्टितमात्मानं ध्यायेत्' इति श्लोको निर्दिष्टः ।

अनुवादः—हेमचन्द्राचार्यकण्ठभेदप्रणिधान विज्ञाने—'अरिदंतयो अभिधेय अने अहंकारयो आत्मानो सर्वतो वेष्टित करीने ध्यान करतुं' एयो म्तराथं कथानो छे ।

अवयवव्याख्यामात्रमुक्तम्, विशेषव्याख्यानस्वरूपं समयाद् गुरुमुखाद् वा पुरुषविशेषेण ज्ञेयमिति ॥ १. १. १. ॥

आ तो व्याख्यानो एक अंशमात्र कह्यो छे । व्याख्यातुं विशेष स्वरूप आगमयी, गुरुमुखी अथवा तज्ज्ञ पुरुषविशेषयी (विशेषार्थिण) जाणी लेवुं जोईए ॥ १. १. १. ॥

परिचय

5

कलिकालसर्वज्ञ भगवान् श्रीहेमचन्द्राचार्ये रचेलो 'श्रीसिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासन' नामक व्याकरण-ग्रंथमां मंगलाचरणरूपे प्रथम 'अहं' ए सूत्र छे ने तेना ऊपर 'तत्त्वप्रकाशिका' टीका अने ते टीका ऊपर 'शब्दमहार्णव' नामे पोते ज रचेलो न्यास छे, ते अमे अहीं अनुवाद-विवेचन साथे आपेल छे । मूल विवरण गद्यमां छे ।

आजे उपलब्ध साहित्यमां 'अहं' तत्त्व के वीजाक्षरनो विशद प्रकाश जो कोईए आप्यो होय तो 10 ते आ सूत्र अने तेनी टीकाओ तेमज 'योगशास्त्र'ना आठमा प्रकाश द्वारा सूत्रिचक्रचक्रवर्ति श्रीहेमचन्द्राचार्य भगवते आप्यो छे । एमणे अहीं 'अहं' तुं स्वरूप, अभिधेय, तात्पर्य, फल, प्रणिधानना संभेद अने अमेदरूप वे प्रकारो वगैरे द्वारो वडे स्फुट विवेचन कर्युं छे । जैनैतरोनी दृष्टि ए मंत्रविषयक तुलनात्मक हकीकतो पण रज्जु करी छे ।

'अहं', 'अहं' अने 'हं' तत्त्वनी उपासना जे पोते रचेलो 'योगशास्त्र'ना आठमा प्रकाशमां 15 आपेली छे, तेतुं पण अहीं सूचन कर्युं छे अने 'ह' वीजनी प्रधानता दर्शात्री छे । साचे ज, आ टीकाओ द्वारा श्रीहेमचन्द्राचार्ये ध्याननी उत्कृष्ट प्रक्रियानी समज आपी छे एम कही शक्याय ।

श्रीमद् हेमचन्द्राचार्यविरचितमंस्कृतद्वयाश्रयमहाकाव्यस्य प्रथमश्लोकः

श्रीअमयतिलकगणिरचितव्याख्यासमेतः

अहमित्यक्षरं ब्रह्म, वाचकं परमेष्ठिनः ।

सिद्धचक्रस्य सद्बीजं, सर्वतः प्रणिदम्भहे ॥

5

व्याख्या—अहमिति वर्णसमुदायं, सर्वतः सर्वस्मिन् क्षेत्रे काले च प्रणिदम्भहे । आत्मानं
ध्यायकं बीजमध्ये न्यस्तं संश्लेषेणाहकारैर्ध्वयैः सर्वतो वेष्टितं चिन्तयामः । यद्वा अहंवाद्वाच्येन
भगवताऽहंता ध्येयनाभिप्रमात्मानं ध्यायकं ध्यायाम इत्यर्थः । कीदृशम् ? निर्मुक्तात्मकत्वात् परमे
10 परे सिद्धिलक्षणे तिष्ठति । “परमान् किम्” इत्यौणादिके किर्तानि “भीरुष्ठानादयः” [२.३.३३.]
इति पत्ये गणपाठसामर्थ्यात् सप्तम्या अत्रुपि परमेष्ठी, तस्य परमेष्ठिनो भगवतोऽहंतो वाचकः
प्रतिपादकम् । अत एवाक्षरं ब्रह्म, अभिधाना-ऽभिधेययोरभेदोपचारादचलं ज्ञानं परमज्ञानस्वरूप-
परमेष्ठिवाचकमित्यर्थः ।

यद्वा अक्षरमिति मिश्रं विदोरणं ब्रह्मेति च । ततोऽक्षरं शाश्वतमेतद्भिधेयस्य भगवतः परम-
15 पद्मसत्येनायिनभ्यरत्वाद्, ब्रह्म च परमज्ञानस्वरूपम् ।

अनुवाद

‘अहं’ ए अक्षर (बीज), ब्रह्म, परमेष्ठिनुं वाचक अने श्रीमद्ब्रह्मचक्रनुं श्रेष्ठ बीज छे । सेतुं अने
सर्वप्रकारे प्रतिधान करीए छीए ।

व्याख्या—अहं ए वर्णसमुदाय (अ+इ+ह+अ+गु) तुं अने सर्व प्रकारे पृथके के सर्व
20 क्षेत्रोमें अने सर्व वाक्यां प्रतिधान करीए छीए । अने ध्यानारूपस्वामाने अहं बीजमं न्यस्त (स्थानित)
अने ‘अहं’ वाक्य ध्येयो वदे संश्लेषणी सर्व बाहुर वेष्टित चिन्तनीए छीए । अथवा ‘अहं’ शब्दपी वाच्य
एवा ही अहित भगवन्तरूप ध्येयपी अभिन्न एवा आत्मरूप ध्यातानुं अने ध्यान करीए छीए । (अही आमा
ते ज अहित छे, अहित ते ज आमा छे, एतुं अमेद प्रतिधान होए छे; तापर्य के ‘ध्यानाभ्येध ध्यान’ ए
व्येपी एकता अही गणय छे ।) जे कर्त्तवी निमुक्त होवापी सिद्धिलक्ष्य परम्परदे रहे छे ते परमेष्ठी छे । ते
25 परमेष्ठिन्य ही अहित परमात्मानुं अहं वाचक-प्रतिपादक छे । एपी ज ते (अहं) अक्षर ब्रह्म छे अर्थात्
अभिधान-अभिधेयना अमेद उपधापी शाश्वत परम ज्ञानरूप छे । तापर्य ए छे के ते अहं परम
ज्ञानरूप अने शाश्वत एवा परमेष्ठिनो वाचक होवापी सोने ज अमेदोपधापी शाश्वत (अक्षर) एतुं
परम बीज (ब्रह्म) छे ।

अथवा अक्षर ए तुं मिथेय छे अने ब्रह्म ए तुं मिथेय छे । तेपी ‘अहं’ ए अक्षर एतुं
31 शाश्वत छे, ब्रह्म के (अहं) अभिधेय जे अहित भगवन् ते परम्परदे प्रमा वदेना होवापी अविनाश
छे । बही ते ब्रह्म एतुं परम ज्ञानरूप छे ।

यद्वा, अक्षरस्य मोक्षस्य हेतुत्वाक्षरं ब्रह्मणो ज्ञानस्य हेतुत्वाच्च ब्रह्म। अत एव च सिद्धचक्रस्य सिद्धा विद्यासिद्धादयस्तेषां चक्रमिव चक्रं यन्त्रकविशेषस्तत्र सद् आद्यत्वेन प्रधानं वीजं तत्त्वाक्षरम्। स्वर्णसिद्ध्यादिमहासिद्धिहेतोः सिद्धचक्रस्य पञ्च बीजानि वर्तन्ते, तेष्विदमाद्यमक्षरमित्यर्थः। तेन स्वर्णसिद्ध्यादिमहासिद्धीनामिदं मूलहेतुरित्युक्तम्। अत एव चेदं ध्यानार्हमित्यर्थः।

नवर्हमित्यस्य योऽभिधेयः स एव प्रणिधेयत्वेन मुख्यः। अर्हमिति शब्दस्त्वर्हद्वाचकत्वेन 5 प्रणिधानार्हत्वाद् गौणः। गौणं च मुख्यानुयायीति मुख्यस्यैव प्रणिधानं कर्तुमुचितम्। एवं च—

“अर्हमित्यक्षरं ब्रह्म, वाच्यं श्रीपरमेष्ठिनम्।
सिद्धचक्रादिवीजेन, सर्वतः प्रणिदध्महे ॥”

इति कार्यं स्यात्।

अत्र चैवमन्वयः, सिद्धचक्रादिवीजेनार्हमित्यनेन वाच्यं परमेष्ठिनं प्रणिदध्महे इति। 10

नैवम्, यथा कश्चित् स्वामिना प्रेषिते लिखिते समायाते स्वामिनीवान्तरङ्गं बहुमानं प्रकटयन् स्वामिनि सातिशयां प्रीतिं प्रकाशयति, एवं परमेष्ठिनो वाचकमर्हमिति प्रणिदधन् श्रीहेमचन्द्रसूरि-

अथवा अक्षर-अविनश्य एवा मोक्षना हेतुरूप होवाथी ‘अहँ’ अक्षर कहेवाय छे, अने ब्रह्म-ज्ञानना हेतुरूप होवाथी ‘ब्रह्म’ कहेवाय छे। एथी ज विद्यासिद्धादिरूप सिद्धोनो समूह चक्ररूपे जेमां छे एवा श्री सिद्धचक्ररूप यन्त्रविशेषमां ते (प्रथम होवाथी) प्रधान बीज-तत्त्वाक्षर छे। स्वर्णसिद्धि बगोरे 15 महासिद्धिओना कारणभूत एवा सिद्धचक्रनां पांच बीजो छे, तेमां आ अहँ आदि अक्षर छे। तेथी स्वर्ण-सिद्धि बगोरे महासिद्धिओनो आ (अहँ) मूल हेतु छे, एथी जं आ (अहँ) शब्द ध्यानने माटे योग्य छे।

प्रश्न—अहँ ए शब्दनुं जे अभिधेय ते ज प्रणिधेय होवाथी मुख्य छे, ‘अहँ’ शब्द तो अरिहंतनो वाचक होईने प्रणिधानने योग्य होवाथी गौण छे अने गौण तो मुख्यनुं अनुयायी होय छे। तेथी मुख्यनुं ज प्रणिधान करवुं उचित छे। तेथी अन्वय आ प्रमाणे करवो जोईए—

20

“सिद्धचक्रना आदिवीज ‘अहँ’ एवा अक्षरथी वाच्य जे परमेष्ठी छे तेनुं अमे ध्यान करीए छीए*।”

उत्तर—एयो अन्वय करवो ठीक नथी। केमके, कोई मनुष्य पोताना स्वामीए लखीने मोकल्लेले संदेशो (पत्र) आवतां स्वामीनी जेम ज तेना उपर अंतरंग बहुमान प्रकट करीने स्वामी प्रत्ये साऽतिशय भक्ति बतावे छे ते ज प्रमाणे परमेष्ठीना वाचक ‘अहँ’ अक्षरनुं प्रणिधान करता कलिकाल सर्वज्ञ भगवान् 25 हेमचन्द्रसूरिए पण मुख्य प्रणिधेय श्री अरिहंत भगवंतमां पोतानुं अतिशयवाळुं प्रणिधान जणाळुं छे।

* अहीं शंका ए छे के, मुख्य प्रणिधान अरिहंतनुं करवानुं होय अने ‘अहँ’ शब्द तो अरिहंतनो वाचक होवाथी गौण छे तेथी ग्रन्थना प्रारंभमां “अहँ अक्षरनुं ध्यान करीए छीए” एवुं जे जणाळुं छे ते उचित नथी। एना बदले “अहँ शब्दथी वाच्य परमेष्ठी अरिहंतनुं अमे ध्यान करीए छीए” एवुं लखवानी जरूर हती अने तेवा अर्थनो श्लोक रचवानी जरूर हती।

सुंध्ये प्रणिधेयेऽर्हति सातिशयं प्रणिधानं व्यापितवान् । येन हि यस्य नामाऽपि ध्यातं तेन स नितरां ध्यात इति यथोक्तमेव साधु ।

तथा सर्वपार्षदरवादस्य काव्यस्य सर्वदर्शनानुयायी नमस्कारो वाच्य इत्यर्हं शब्देन परमेष्ठिशब्देन च हरि-हर-ब्रह्माणोऽपि व्याख्येयाः । यथा परमेष्ठिनो हरैर्हरस्य ब्रह्मणश्च वाचकमर्हमिति 5 प्रणिदध्महे । अर्हशब्दस्य होते त्रयोऽपि वाच्याः; यदुक्तम्—

‘अकारेणोच्यते विष्णु रेफे ब्रह्मा व्यवस्थितः ।

हकारेण हरः प्रोक्तस्तदन्ते परमं पदम् ॥

शेषं प्राग्वद् व्याख्येयम् ।

जेना वडे जेना नामतुं पण ध्यान कराय छे, तेना वडे ते (अभिधेय) ध्यात ज समजहुं । तेथीःउपर 10 जे जणाव्यु छे ते ज उचित छे । (जुदी रीते अन्वय करीने जे शका कारई छे, ते ठीक नथी ।) *

बळी, आ काव्य सर्व संभाजनो माटे होवाथी सषळा दर्शानोने मान्य नमस्कार अहीं कहेसो जोईए एठले ‘अर्ह’ शब्द अने ‘परमेष्ठी’ शब्दथी हरि, हर अने ब्रह्मा पण व्याख्येय छे जेनके परमेष्ठी, विष्णु, शिव अने ब्रह्माना वाचक ‘अर्ह’ शब्दतुं अमे प्रणिधान करीए छीए । ‘अर्ह’ शब्दना हरि, हा अने ब्रह्मा ए त्रण वाच्य छे; कहुं छे के—

15 ‘अर्ह’ शब्दमा रहेला अकारवडे विष्णु कहेवाय छे, रेफमा ब्रह्मा व्यवस्थित छे अने हकारथी शिव कहेवामा आब्या छे, ते पछीनो ‘म्’ परमपदनो वाचक छे ।

वाकीनो अर्थ पूर्वनी मारुक समजवो ।

परिचय

श्री हेमचन्द्राचार्ये जे ‘सिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासन’ रच्युं, तेना प्रयोगेनो सूत्रक्रमे बतावतां अने 20 साथोसाथ गूर्जरनृपति सिद्धराज जयसिंह तेमज कुमारपाल राजाओना चरितनु वर्णन करवा ‘द्वयाश्रय’ नामने सार्थक करता लाक्षणिक महाकाव्यग्रंथनी रचना करी छे, तेमां व्याकरणग्रथना मंगलाचरणना प्रथम ‘अर्ह’ सूत्र माटे ‘द्वयाश्रयमहाकाव्य’नुं प्रथम पद्य अने तेना ऊपर स. १३१२ मां श्रीअभवतिलकगणिए रचेटी टीकाओ सदर्थ अहीं अनुवाद साथे आयो छे । मूळ श्लोक अनुपूर्वमा अने टीका गचमां छे ।

टीकामां ‘अर्ह’ तत्त्वना गौणत्व अने मुख्यत्व विशेष खास चर्चा करीने तेना रहस्यनु उद्घाटन 25 करवामा आब्यु छे । आ टीकामां कहेवामा आब्युं छे के ‘अर्ह’ ए सुवर्णसिद्धिओनो मूळ हेतु छे । एकरे आ टीका ‘अर्ह’ ने जाणवा माटे घणी उपयोगी छे ।

● अहीं आपेक उचरनो आशय ए छे के, पोताना स्वामीनो पत्र आवे तो जेम कोई प्राण ए पत्र ठपर खुन मक्ति बतावीने बन्तुनः ए पत्र छलनार उपर ब पोतानी अनिष्टय मक्ति प्रगट करे छे ते प्रमाणे ‘अर्ह’ अक्षरनु प्रणिधान करता बन्तुनः अरिहतनु ब प्रणिधान थाप छे; जेम कोई माणस कोई व्यक्तिना नामनु आथो दिवस रटण 30 करतो होय त्वारे देलीगी रीने मने ए नामतुं रटण करतो होय पण बन्तुनः पमां ए व्यक्तिनु ब रटण-चितन-स्मरण ररेलु होय छे तेन अर्हना प्रणिधानमा बन्तुनः अरिहतनु ब प्रणिधान ररेलु छे ।

श्रीसिंहतिलकसूरिरचितं ऋषिमण्डलस्तवयन्त्रालेखनम् ॥

श्रीवर्द्धमानमीशं ध्यात्वा श्रीविबुधचन्द्रसूरिनतम् ।

ऋ षि म ण्ड ल स्तवाँदिह यन्त्रस्यैलेखनं वक्ष्ये ॥ १ ॥

5

अनुवादः—विद्वान् पुरुषोमां चंद्र समा गणधरोवडे (श्री विबुधचन्द्रसूरिजी) नमस्कार करायेला श्री वर्धमानस्वामीतुं ध्यान धरिने 'ऋषिमण्डलस्तव'ने अनुसरीने अहीं हुं यंत्रना आलेखन(विधि)ने कहीश ॥ १ ॥

१. श्रीविबुधचन्द्रसूरिनतम्—'श्री विबुधचन्द्रसूरिजी' ए ग्रन्थकारना गुरुतुं नाम छे । अहीं ते श्लेष करिने योज्युं छे ।

२. ऋषि—पश्यन्तीति ऋषयः । अतिशयज्ञानिनि साधौ । (अभिधानराजेन्द्र) । 10

ऋषि—शास्त्रचक्षुधी जगततुं अवलोकन करनार अथवा अतिशयज्ञानवाळा साधु भगवंत ।

३. मण्डल—वृत्तम् । समुदाये । (अभिधानराजेन्द्र) ।

ऋषिमण्डल एटले ऋषिओनो समुदाय । जिनावली तथा पंच परमेशी ऋषिस्वरूप छे । 'ह्रीं'कार पण जिनावलीमय तथा पंचपरमेशीमय छे* । वर्तमान चौथीशी ते अहीं जिनावली समजवी । जेओना त्रिवोतुं ते ते षण्ठीं (संगथी) 'ह्रीं'कारमां आलेखन थाय छे । 15

४. ऋषिमण्डलस्तवात्—प्रस्तुत ग्रंथ 'ऋषिमण्डलस्तव'ने अनुसारे यन्त्रालेखन केम करवुं ते जणाववा माटे रचायो छे । माटे ज 'ऋषिमण्डलस्तवात्' एम पंचमी विभक्तिनो प्रयोग करवामां आव्यो छे ।

५. यन्त्र—शान्त्वाद्यर्थकरलेखनप्रकारके ।

शान्ति, तुष्टि, पुष्टि आदि अर्थक्रियाकारि कर्म माटे आलेखननो प्रकार ते यन्त्र ।

देव्याः (देवस्य) गृहयन्त्रम् (भैरवपद्मावतीकल्प पृ. ११ श्लो. १३)

20

* मायावीजं लक्ष्यं परमेशि-जिनालि-रत्नरूपं यः ।

ध्यायत्यन्तर्वीरं हृदि स श्रीगौतमः सुधर्माऽथ ॥ ४४६ ॥

—श्रीसिंहतिलकसूरिरचितं 'मन्त्रराजरहस्यम्'

अनुवादः—जे पंचपरमेशि, जिनचतुर्विंशति अने रत्नत्रयरूप मायावीजने लक्ष्य (मुख्य व्येय) बनावीने तेतुं हृदयमां ध्यान करे छे, ते श्री वीर परमात्मानुं हृदयमां ध्यान करनार श्री गौतम के सुधर्मा गणधर सदश 25 थाय छे (?) ।

सौवर्ण-रूप्य-कांस्ये पटात्मदेहेऽर्चनाकृते स्थाप्यम् ।
रक्षाय भूर्जदले कर्पूराद्यैः सुवर्णलेखिन्या ॥ २ ॥ *

अनुवादः—सोतु, रत्नं अने कांसुं—ए ऋणना पटरूप देहमां (पटमां) पूजन माटे (आ यन्त्रतुं) स्थापन करु । रक्षा माटे भोजपत्रमां कसूर वगैरे (अङ्गण)थी सोनानी लेखणीथी लक्ष्मीने 5 स्थापतु ॥ २ ॥

देव अथवा देवीना अधिष्ठान माटे गृहरूप आलेखन ते यन्त्र । (यन्त्र देवाधिष्ठाने ...नियन्त्रणे —श्रीमद् हेमचन्द्राचार्यविरचित 'अनेकार्थमंग्रह' पृष्ठ ४६०)

यन्त्र मन्त्रनो आधार छे माटे मन्त्रमय छे अने देवता मन्त्रथी अभिन्न होवाथी मन्त्रस्वरूप छे । जे प्रमाणे देह अने आत्मा वच्चे (मेद अने अमेद) छे ते प्रमाणे यन्त्र अने देवता वच्चे पण समन्वये । आ 10 प्रकारे मन्त्ररूपी देवतु अधिष्ठान ते यत्र छे । *

६. आलेखनम्—यन्त्रना स्वरूप विशेष तथा पूजन, द्रव्य वगैरे विषे जे आम्नाय प्राप्त थाय ते पूर्वक यन्त्रनु आलेखन करवानु होय छे । यथाविधि आलेखन थयु होय तो यन्त्र सकल थाय छे । आ कारणे श्री सिंहतिलरसूरि यन्त्र-रचनानो विधि आ स्तवमा दर्शावे छे ।

७. सौवर्ण-रूप्य-कांस्ये—सोना, रूपा अने कांस्य वडे निर्मित पटमां आ यन्त्रतुं आलेखन 15 करतावतु । पछी तेनी पूजा करवी ।

ताम्रपट पर पण आलेखन थयेला यन्त्रो जोवाय छे । भूर्जपत्र प्रधान छे । बाकी रेशमी वस्त्र, उत्तम प्रकारना कागळ वगैरे पण उपयोगमा लई शक्याय छे । +

* श्रीसिंहतिलरसूरि प्रस्तुत प्रथमी रचना 'श्रीऋषिमङ्गलस्तोत्र' ना आधारे करी छे । तेथी 'श्रीऋषि-मङ्गलस्तोत्र' ना श्लोको हरखामणी माटे योग्य स्थले नीचे टिप्पणीमा रजू करीए छीए । उपरना श्लोकने 'श्रीऋषिमङ्गल- 20 स्तोत्र' ना नीचेना श्लोको साथे सरस्वाथी शवाय :

सुवर्णे रौप्ये परे कांस्ये, लिखित्वा यस्तु पूजयेत् ।

तस्यैवाष्टमाहामिद्विर्गुहे वसति शाश्वती ॥ ८८ ॥

भूर्जपत्रे लिखित्वेदं, गलके मूर्ध्नि वा शुभे ।

धारितं सर्वदा दिव्य सर्वभीतिविनाशकम् ॥ ८९ ॥

25 * यन्त्र मन्त्रमयं शोक, मन्त्रात्मा दैवतैव हि ।
देहात्मनो यथा भेदो, यन्त्रदेवतयोस्तथा ॥

—सुमाधितम्

अनुवादः—यन्त्रने मंत्रमय कहुं छे । मन्त्रनो आत्मा (अधिष्ठाता) देवता न छे । यन्त्र अने देवतामा देह अने आत्मा जेवो भेद अने अमेद छे ।

30 + यन्त्रनो प्रस्तार वन प्रकारे थाय छे :—

(१) भौम प्रस्तार—(निर्णाल परिमाणमा) धातुना पतरानी, चादीना पतरानी के चदन अगर वाघना पत्थरानी (पाट्यानी), भूर्जपत्रनी के कापटना पटनी अथवा कागळनी पीठ उपर यन्त्र आलेखाय अथवा चि तरार ते 'भौम प्रस्तार' छे ।

वह्निः क्षाराब्धिवलयं, श्यामलं लाग्रतोऽक्षरैः ।

संपदपञ्चाशता व्याप्तमन्तरद्वीपभूमिभिः ॥ ३ ॥

अनुवादः—(यन्त्रना) वहारना भागमां श्याम वर्णतुं लवण समुद्रतुं वलय करतुं । ते छप्पन (५६) अन्तरद्वीपनी भूमिओना वाचक व थी (ल नी आगलना वर्णथी) व्याप्त छे । (व्याप्त करतुं) ॥ ३ ॥

८. अर्चनाकृते—पूजा माटे । पूजा माटे निर्दिष्ट धातुना पतरा उपर अथवा कपडांना पट^५ उपर यन्त्रालेखन थाय अने रक्षा माटे भूर्जदल—भोजपत्र उपर यन्त्रालेखन थाय ।

९. कर्पूरौघैः—कपूर वगैरे वडे—अष्टगंधवडे । बरार, केसर, कस्तूरी, सुखड, अगर, अंबर, मरचककोळ, काचो हिंगळोक—अष्टगंध कहेवाय छे ।

१०. सुवर्णलेखिन्या—देवनी प्रीतिनी निष्पत्ति माटे सोनानी लेखिनी वडे यन्त्रतुं आलेखन कराय पण ते न होय तो दाडमनी सळी, अघेडानी सळी पण काममां आवे । 10

११. वह्निः—यन्त्रना प्रस्तारतुं मध्यस्थान विंदु निर्णीत करी परिमाणनी दृष्टि सीमा अथवा मर्यादा पूरी थाय त्यां वलय करवामां आवे ते वहिर्भागतुं वलय कहेवाय ।

१२. क्षाराब्धिवलयम्—वलय के ज्यां निर्देश प्रमाणे लवणसमुद्र आलेखवानो छे ।

१३. लाग्रतः—वाराखडीमां 'ल'नी पळीनो अक्षर 'व' छे । 'व'कार *वरुणतुं प्रतीक छे ।

१४. अक्षर—वर्ण । 15

१५. सपदपञ्चाशता—लवणसमुद्रमां ५६ आन्तर द्वीपतुं विधान आवे छे । तेथी द्वीपना निर्देश माटे ५६ 'व'कारतुं अहीं विधान छे ।

(२) मैरव प्रस्तार—धातुना पतरानी अथवा चंदननी के काष्ठना फलकनी (पाट्यानी) पीठ ऊपर जे यन्त्र—समग्र अथवा ओछेवत्ते अंशे—उन्नत राखीने कोराय ते मैरव प्रस्तार छे । आलेखन करवानो विभाग उपसी आवे तेथी रोते आजुवाजुनो भाग कोराय छे । 20

(३) उत्कीर्ण प्रस्तार—धातुना पतरानी के चंदनना अथवा काष्ठना फलकनी पीठ उपर जे यन्त्रना आलेखननो भाग कोतराय ते उत्कीर्ण प्रस्तार छे ।

यन्त्रनो प्रस्तार (१) आलेखाय (चित्तराय) (२) कोराय अथवा (३) कोतराय—ते समग्र रचना निर्दिष्ट क्रम प्रमाणे अने यथाविधि करवानी होय छे ।

प्रस्तारनो दरेक प्रकार मंगलमय छे । तेमां मुख्यता विधिनी (आम्नायनी) छे । 25

* वरुण जलतत्त्वनो देव छे । जुओ—'वारुणमण्डलम्' श्लो. १२.

મધ્યે જમ્બૂદ્વીપસ્તદંદંકાષ્ટાક્રમેણ 'સંસ્થાપ્યમ્ ।
અર્હત્-સિદ્ધાચ્ચભિધાપચ્ચક્રયુગ્મ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમ્ ॥ ૪ ॥°

અનુવાદ:—(યન્ત્રના) મધ્યભાગમાં જંબૂદ્વીપ છે ને તેની આઠ દિશામાં ક્રમશઃ અર્હત્, સિદ્ધ ચારે પાંચ નામો અને સાથે જ્ઞાન, દર્શન ને ચારિત્ર સ્થાપન કરવા ॥ ૪ ॥

5 ૧૬. મધ્યે—મધ્યરયાનમાં, યન્ત્રની વર્ણિકામાં ।

૧૭. અષ્ટકાષ્ટા—(જંબૂદ્વીપની) આઠ દિશા । દિશા દશ છે; પરંતુ સ્તવમાં આઠના અક્ષરી મુલ્યના હોવાથી અહીં 'અષ્ટકાષ્ટા'નો નિર્દેશ છે । યન્ત્રની ઉપરની દિશામાં બ્રહ્મા તથા નીચેની દિશામાં નાગેન્દ્રનુ આલેખન કરવામાં આવે છે તે પ્રણાલિકા પ્રમાણે ધાય છે; પરંતુ અહીં સ્તવમાં તે વિશે નિર્દેશ નથી ।

આઠના અંકની મુખ્યતા દર્શાવતી તાલિકા +

૧. દિશ્	૨. ધીર	૩. પદ	૪. પ્રદ	૫. કૃતાક્ષર	૬. કમલદલ	૭. અધિગ્રાન	૮. દટ્ટી- કરણનો કાલ
અષ્ટકાષ્ટા શ્લોક ન ૪	વીજાષ્ટક શ્લોક ન. ૬	પદાષ્ટક શ્લોક ન. ૭ અષ્ટમન્ત્રપદ શ્લોક ન ૧૦	પ્રદાષ્ટક શ્લોક ન. ૯	ચાર અષ્ટક શ્લોક ન. ૧૧	સદિશ્- પત્રમ્ શ્લોક ન. ૧૪	દ્વયષ્ટી ચતુર્યુગમ્ શ્લોક નં. ૧૮	અષ્ટમાસાન્ શ્લોક ન. ૨૯

15 ૧૮ સંસ્થાપ્યમ્—સમ્યક્ રીતે (વિધિત્વેક) સ્થાપન કરવું—આલેખવું, કોરવું અથવા કોનરવું ।

૧૯. અર્હત્ . . ચારિત્રમ્—અર્હત્, સિદ્ધ આદિ પાંચ નામો અને સાથે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર સ્થાપન કરવા । આ તો કેવલ નિર્દેશ હૃત્વ દર્શાવાયુ છે, પરંતુ તેની આમ્નાય શ્લોક નં. ૭ માં આવશે ।

● સરલાઓ—

જમ્બૂદ્વિષ્ણવો દ્વીપઃ ક્ષારોદશિમમાતૃત ।

અર્હતાચ્ચદ્વૈરષ્ટકાષ્ટાધિરેલ્લહ્કૃતઃ ॥ ૧૧ ॥

+ સરલાઓ—

અષ્ટવર્ગો માતૃકા, અષ્ટો લોકવાચ્ય, અષ્ટો દિશઃ, અષ્ટો નાગકુલાનિ, આગ્નિમાષ્ટકમ્, વિજાષ્ટકમ્, કામા-
ષ્ટકમ્, સિદ્ધાષ્ટકમ્, પીઠાષ્ટકમ્, યોગિન્યષ્ટકમ્, મૈત્રાષ્ટકમ્, કૈવલાલાષ્ટકમ્, સમયાષ્ટકમ્, ધર્માષ્ટકમ્, યોગાષ્ટકમ્
પૂજાષ્ટકમ્, યદ્દિચિદ્ અષ્ટક તત્સર્વે માતૃકાષ્ટકવર્ગકષ્ટલક્ષ્મીલીન શાલબ્યમ્ ।

—શ્રીવિપુરાભારતી-ચતુસ્તવત્ય પદ્મિકાનામ વિદ્યુતિઃ પૃ. ૩૪. શ્રીસોમતિલ્કયૂરિકૃત.

आदावंशे फणी शम्भुर्वर्णश्चन्द्रकलाभ्रयुक् ।

द्वि-चतुः-पञ्च-पद्-सप्ताष्ट-दशार्कस्वरभृत् क्रमात् ॥ ५ ॥ *

अनुवादः—प्रथम अंश फणी (र) । पछी शंमु (ह) ह् वर्ण चन्द्रकला अने गगनसहित (०) (ह्रकार अने ते) अनुक्रमे वीजो (आ) चोथो (ई) पांचमो (उ) छट्टो (ऊ) सातमो (ए) आठमो (ऐ) दशमो (औ) वारमो (अः) स्वरयुक्त.....॥ ५ ॥

5

२०. आदावंशे—आदौ + अंशे । वीजाष्टकनो आदि अंश दर्शावायो एटले उत्तरांश अध्याहार रहे छे । आठे वीजोमां जे ध्रुव अंश छे ते आदि अंश तरीके दर्शावायो छे अने ते अंशने आठ स्वरथी अंजन करतां जे स्वर सहित वीजाक्षरो प्राप्त थाय ते उत्तरांश समजवा ।

२१. फणी शम्भुः—फणी-फणा एटले र । शम्भु-शंकर एटले ह् । र्वाळो ह्=ह्+र जे वीजाष्टकमां ध्रुव अंशो छे ।

10

२२. चन्द्रकला—कला के जेनी संज्ञा - छे ।

२३. अभ्र—शून्य के जेनी संज्ञा - छे ।

२४. स्वरभृत्—दर्शाविला क्रम प्रमाणे स्वरनुं अंजन करतां आठ वीजो नीचे प्रमाणे मळे छे—

ह्राँ ह्रीँ ह्रूँ ह्रैँ ह्रौँ ह्रः ।

* सरखावो :—

(१) पूर्वं प्रणवतः सान्तः, सरेफो द्वयन्धिपञ्चघान् ।

सताष्ट-दश-सर्वाङ्गान्, श्रितो विन्दुस्वरान् पृथक् ॥ ९ ॥

—ऋषिमण्डलस्तोत्रम्

(२) कुण्डलिनी भुजगाकृति(ती) रेफाश्रित हः शिवः स तु प्राणः ।

तच्छक्तिर्दीर्घकला माया तद्वेष्टित जगद्वनयम् ॥ ४४० ॥

—श्रीसिंहतिलकस्मरिचित 'मन्त्रराजरहस्यम्'

अनुवादः— रेफथी युक्त ह (ह्र) ते भुजग (सर्प) नी आकृतिवाळी कुण्डलिनी छे । केवल 'ह' ते शिव छे । ते प्राण छे । दीर्घकला (ी) ते तेनी शक्ति माया छे । मायाथी वेष्टित (मोहित) जगत् छे । तात्पर्य के जगत् 'ह्री' कारना ध्यानथी वंश थाय छे ।

ह्राँ ह्रीँ ह्रूँ ह्रैँ ह्रौँ ह्रः —आ सषळा दीर्घ वीजाक्षरोने कोई पङ्जातिमायावीज कहे छे । अहीं वीजाष्टक जोईतुं 25

होवाथी प्रचलित वीजाक्षरोमां ह्रूँ तथा ह्रूँ जे बन्नेने मंत्रवादीओ ह्रस्व गणे छे ते उमेरवामां आव्या छे । दीर्घ वीजाक्षरो देवीना वाचक मनाय छे अने ह्रस्व वीजाक्षरो भैरवना वाचक मनाय छे । आ वीजाक्षरो पैकी चार वीजाक्षरगर्भित वर्णनवाळा श्लोको नीचे प्रमाणे मळे छे :—

शून्यवहून्यक्षरभवः प्रभवः सर्वसम्पदाम् ।

नादविन्दुकलोपेतः साकारः पञ्चवर्णरूक् ॥ २५ ॥

वामातनूजवामांसंस्थितो रूपकीर्तिदः ।

धनपुण्यप्रयत्नानि जयज्ञाने ददात्यसौ ॥ २६ ॥

स एव स्वरसंयुक्तः स्थितो हस्ते जिनेशितुः ।

योगिमिध्यायमानस्तु रक्ताभोऽतिशयप्रदः ॥ २७ ॥

पष्टस्वरयुतोऽरिद्रो धूम्रवर्णः स एव हि ।

पूज्यतां विजयं रक्षां दत्ते ध्यातोऽस्य कुक्षिगः ॥ २८ ॥

विसर्गद्वयसंयुक्तः स एव श्यामलश्रुतिः ।

जिनवामकटीसंस्थः प्रत्यूहल्यूहनाशनः ॥ २९ ॥ ह्रः

—श्रीसागरचन्द्रस्मरिचितः 'श्रीमन्त्राधिराजकल्पः'

(श्री जैनस्तोत्रसन्दोह पृष्ठ २३६).

30

आदावौ ह्रौं प्रभृत्येकं, वीजेयुगं ततो नमः ।

मध्येऽर्हद्भ्यः सिद्धेभ्य इति दिक्षु पदाष्टकम् ॥ ७ ॥

अनुवादः—प्रारंभमां—औं अने ह्रौं वगेरेमांथी एक वीज एम वे वीजको—ते पढी नमः—

वचमां अर्हद्भ्यः सिद्धेभ्यः ए प्रमाणे दिशाओमां आठ पदो (लखवा) ॥ ७ ॥ *

एषामधः क्रैमादिन्द्राग्नि-यमा नैर्ऋतिस्तथा ।

वरुणो वायु-कुबेरावीशानश्च यथाक्रमम् ॥ ८ ॥

5

अनुवादः—तेओनी पढी क्रमशः इन्द्र, अग्नि, यम, नैर्ऋति तथा वरुण, वायु, कुबेर अने ईशान

अनुक्रमे (लखवा—आलेखवा) ॥ ८ ॥

एषामधो रविश्चन्द्र-मङ्गलो बुध-वाक्पती ।

भार्गवः शनि-राहू च, लिखेद् दिक्षु ग्रहाष्टकम् ॥ ९ ॥

10

अनुवादः—तेओनी पढी सूर्य, चन्द्र, मंगल, बुध, वृहस्पति, शुक्र, शनि अने राहू ए प्रमाणे

आठ ग्रहो (आठ) दिशामां लखवा ॥ ९ ॥

२९. आदावौ—आदौ + औं (ँ) —आदौ पढी 'अंशे' अध्याहार छे । आठ दिशा माटे पदाष्टकना पहेला अंशमां ङँकार ।

३०. ह्रौं प्रभृत्येकं—ह्रौं थी ह्रः सुचीना वीजाष्टकमांथी एक ।

15

३१. वीजयुगम्—वे वीज । ङँ ह्रौं—ँ ह्रौं वगेरे वे वीजाक्षरो ।

३२. एषामधः—तेओनी पढी । उपर जे विधिक्रम दर्शावायो त्यारपढी ।

३३. क्रमात्—आलेखन माटे विधि अथवा आमनायना क्रम प्रमाणे—क्षाराधिबलय—जंबूद्वीप—अष्टकाष्टबलय तेमां वीजाक्षर पदाक्षर पढी लोकपालो ।

३४. यथाक्रमम्—लोकपालोने दर्शावेला क्रम प्रमाणे आलेखवा ।

20

३५. ग्रहाष्टकम्—ग्रह नव छे; परंतु अहीं स्तवमां अष्टकनी मुख्यता होवाथी केतुने गौण करी राहू साथे आलेखाय छे ।

• ङँ ह्रौं अर्हद्भ्यो नमः	॥ १ ॥	पूर्वं	सरखावो—
• ङँ ह्रौं सिद्धेभ्यो नमः	॥ २ ॥	अग्नि	• ङँ नमोऽर्हद्भ्य इशेभ्यः, ङँ सिद्धेभ्यो नमो नमः ।
• ङँ ह्रौं आचार्येभ्यो नमः	॥ ३ ॥	दक्षिण	• ङँ नमः सर्वद्युरिभ्यः, उपाध्यायेभ्यः ङँ नमः ॥ ४ ॥ 25
• ङँ ह्रौं उपाध्यायेभ्यो नमः	॥ ४ ॥	नैर्ऋत	• ङँ नमः सर्वसाधुभ्यः, ङँ शानेभ्यो नमो नमः ।
• ङँ ह्रौं साधुभ्यो नमः	॥ ५ ॥	पश्चिम	• ङँ नमः तत्त्वदृष्टिभ्यः, चारित्र्येभ्यस्तु ङँ नमः ॥ ५ ॥
• ङँ ह्रौं ज्ञानाय नमः	॥ ६ ॥	वायव्य	
• ङँ ह्रौं दर्शनाय नमः	॥ ७ ॥	उत्तर	• श्रयसेऽस्तु श्रिये त्वेतत्, अर्हदाद्यष्टकं शुभम् ।
• ङँ ह्रौं चारित्र्याय नमः	॥ ८ ॥	ईशान	स्थानेष्वष्टसु विन्यस्तं, पृथग्गीर्जसमन्वितम् ॥ ६ ॥

अष्टमन्त्रपदै रक्षा, स्वशिखा-मस्तकाक्षिपु ।

नासिका-मुख-घण्टीषु, नाभि-पादान्तयोः क्रमात् ॥ १० ॥ *

अनुवादः—(पूर्वे दशविंशति) आठ मंत्रपदो वडे अनुक्रमे पोताना शिखा (चोटली), मस्तक, आख, नासिका, मुख, घंटिका, नाम्बन्त (घटिकायी नाभि सुधी) अने पादान्त (नाभिनी नीचे पगना अत सुधी) 5 रक्षा (माटे न्यासनी प्रक्रिया) करवी ॥ १० ॥

तेनमध्ये पीतवलयं, सुमेरुस्तंत्रिरक्षरम् ।

तेदन्त द्वि त्रिंशोः कूटैः, काद्यैः क्षान्तैः सुधांशुभम् ॥ ११ ॥ +

अनुवादः—तेनी वचमा पीळा वर्णुतु वलय करतु ते निरक्षर छे । सुमेरुस्वरूप छे । तेने छेडे (अने) बत्रीश कूटो—कधी लईने क्ष सुधीना कराय तेपी चंद्र अने तारावळुं आ वलय छे ॥ ११ ॥

10 ३६. अष्टमन्त्रपदैः—दिशा माटे जे आठ मंत्रपदो निर्णत थया ते वडे ।

३७. रक्षा—देहना आठ आधारस्थानो माटे अही रक्षानो निर्देश छे; परतु नाभि-पादान्तयोः एटले नाम्बन्त अने पादान्त—आ प्रकारे घंटिकायी नाभि सुधीना अने नाभियी पाद सुधीना सषळा आधारस्थानोनी रक्षानो निर्देश थाय छे ।

रक्षा माटेना मंत्रपदोनु संबोजन नीचे प्रमाणे,—

15 १. ॐ ह्रीं अर्हद्भ्यो नमः शिखायाम् ।	५. ॐ ह्रीं साधुभ्यो नमः मुखे ।
२. ॐ ह्रीं सिद्धेभ्यो नमः मस्तके ।	६. ॐ ह्रीं ज्ञानेभ्यो नमः घण्टिकायाम् ।
३. ॐ ह्रीं आचार्येभ्यो नमः अक्षणे ।	७. ॐ ह्रीं दर्शनेभ्यो नमः नाम्बन्तेषु ।
४. ॐ ह्रीं उपाध्यायेभ्यो नमः नासिकायाम् ।	८. ॐ ह्रीं चारित्र्येभ्यो नमः पादान्तेषु ।

३८. तन्मध्ये—तेनी मध्यमां । यत्रनी आहृतितिनो प्रकार श्लोक नं. २ थी श्लोक नं. १० सुधीमां यथाविधि तथा यथाक्रम निर्णत थयो । ते प्रकारना मध्यभागमां—अंतर्भागमां—जंबूदीपना वलयमां ।

३९. पीतवलयम्—पीळा रगु वलय ।

४०. सुमेरुः—मेरु पर्वत—स्वर्गादि ।

४१. तन्निरक्षरम्—पीत वलयमा अक्षरनी स्थापना करवानी नथी ।

संरासयो :—

25 * अथ पद शिखां रक्षेत्, पर रक्षेत् तु मन्त्रकम् ।

द्वितीय रक्षेत्त्रे द्वे, त्रये रक्षेत् नासिकाम् ॥ ७ ॥

पञ्चम तु मुख रक्षेत् पष्ठ रक्षेत् घण्टिकाम् ।

नाम्बन्त सप्तम रक्षेत्, रक्षेत् पादान्तमष्टकम् ॥ ८ ॥

+ (१) तन्मध्ये सद्गतो मेरुः कूटशरैरुत्कृतः ।

उभेदशेत्तरस्तारः, तापमण्डलमण्डितः ॥ १२ ॥

30

૪૨. તદન્ત—તેને છેડે ।

૪૩. કૂટૈઃ—કૂટાક્ષરો વડે । સંયુક્તાક્ષરો વડે । (સંયુક્તઃ કૂટ ઇતિ વ્યવહિયતે ।) કૂટાક્ષરની

તાલિકા નીચે પ્રમાણે—

ક્મ્લ્યૂં	લ્મ્લ્યૂં	મ્લ્યૂં	ઘ્મ્લ્યૂં	ઙ્મ્લ્યૂં	
ચ્મ્લ્યૂં	ઘ્મ્લ્યૂં	ઞ્મ્લ્યૂં	ઙ્મ્લ્યૂં	.....	5
ટ્મ્લ્યૂં	ઠ્મ્લ્યૂં	ડ્મ્લ્યૂં	ઢ્મ્લ્યૂં	પ્મ્લ્યૂં	
ત્મ્લ્યૂં	થ્મ્લ્યૂં	દ્મ્લ્યૂં	ધ્મ્લ્યૂં	ન્મ્લ્યૂં	
પ્મ્લ્યૂં	પ્મ્લ્યૂં	બ્મ્લ્યૂં	મ્મ્લ્યૂં	મ્મ્લ્યૂં	
ય્મ્લ્યૂં	ર્મ્લ્યૂં	....	વ્મ્લ્યૂં	....	
શ્મ્લ્યૂં	પ્મ્લ્યૂં	સ્મ્લ્યૂં	હ્મ્લ્યૂં	ક્ષ્મ્લ્યૂં	10

આ તાલિકામાં ઝકાર તથા લ્કારનો કૂટાક્ષર આપવામાં આવ્યો નથી । તેનું કારણ નીચેના શ્લોકથી સમજાશે:—

પ્રાગુક્તદ્વાત્રિંશત્સ્તુતિપદપર્યન્તતઃ ક્રમાત્ કાઘાઃ ।

ક્ષાન્તા જ્ઞૌ ત્યક્ત્વાઽમી કૂટાઃ કાર્યે મહતિ યોગ્યાઃ ॥ ૪૮૪ ॥

—શ્રી. સિંહતિલકસૂરિવિરચિતમ્ ‘મન્ત્રરાજરહસ્યમ્’ । 15

+ સરલાઓ :—

(૨) દેહેઽસ્મિન્વર્તતે મેરુઃ સપ્તદ્વીપસમન્વિતઃ ।
 સરિતઃ સાગરાઃ શૈલાઃ ક્ષેત્રાણિ ક્ષેત્રપાલકાઃ ॥
 ઋપયો મુનયઃ સર્વે નક્ષત્રાણિ પ્રદાસ્થતા ।
 પુણ્યતીર્થાણિ પીઠાણિ વર્તન્તે પીઠદેવતાઃ ॥
 સૃષ્ટિસંહારકર્તાયૈ ભ્રમન્તૌ શશિમાસ્કરૌ ।
 નમો વાયુશ્ચ વહિશ્ચ જલં પૃથ્વી તથૈવ ચ ॥

ત્રૈલોક્યે યાનિ ભૂતાણિ તાનિ સર્વાણિ દેહતઃ ।
 મેરું સંવેદ્ય સર્વં વ્યવહારઃ પ્રવર્તતે ॥
 જાનાતિ યઃ સર્વમિદં સ યોગી નાત્ર સંશયઃ ।
 બ્રહ્માણ્ડસંજકે દેહે યથાદેશં વ્યવસ્થિતઃ ॥ 20

—શિવસંહિતા, પટલ-૨

અનુવાદ :—

આ દેહમાં સાત દ્વીપોથી યુક્ત એવો મેરુ, સર્વ નદીઓ, સાગરો, પર્વતો, ક્ષેત્રો, ક્ષેત્રપાલો, ઋષિઓ, મુનિઓ, નક્ષત્રો, ગ્રહો, પવિત્ર તીર્થો, દેવતા(મહાચૈતન્ય)થી અધિષ્ઠિત પીઠો, પીઠદેવતાઓ, સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-વિનાશ 25 કરનારા બ્રહ્માદિ, પરિભ્રમણ કરનારા સૂર્યચંદ્ર, આકાશ, વાયુ, અગ્નિ, જલ અને પૃથ્વી વગેરે ત્રણે લોકની અંદર જેટલી પણ સદ્વસ્તુઓ છે, તે બધી આ દેહમાં છે । દેહની મધ્યમાં મેરુ અને તેને વીંટીને ઉપરની સર્વ વસ્તુઓ રહેલી હોવાથી આ દેહવડે સર્વં વ્યવહાર પ્રવર્તે છે (?) । આ વધું જે જાણે છે, તે બ્રહ્માંડનામક દેહમાં યોગ્ય રીતે વ્યવસ્થિત (રહેલો) યોગી છે, એમાં સંદેહ નથી ।

સારાંશ :—

મનુષ્ય શરીરરૂપી પિંડ વિશાલ બ્રહ્માંડની પ્રતિમૂર્તિ છે । જે શક્તિઓ આ વિશ્વને ધાલુ રાખે છે તે સઘળી આ નરદેહમાં વિદ્યમાન છે । આ કારણે સ્થાને સ્થાને મનુષ્યદેહનો મહિમા ગાવામાં આવે છે ।
 જે પ્રકારે મૂર્મંડલનો આધાર મેરુપર્વત છે તે પ્રકારે મનુષ્યદેહનો આધાર મેરુદંડ અથવા કરોડરજ્જુ છે । કરોડરજ્જુ તેની સ અસ્થિલંબોના જોડાવાથી બન્યું છે । કરોડરજ્જુ અંદરથી પોહું છે અને નીચેનો ભાગ નાના નાના અસ્થિલંબોનો છે । ત્યાં કંદ છે અને તેની આસપાસ જગતના આધાર મહાશક્તિરૂપ કુંડલિની અથવા પ્રાણશક્તિ રહે છે । 35

તૈર્દૃષ્યં હ્રીં સ્વિરાન્તંસ્થ-સાન્ત સિંહાસનો જિનઃ ।

હ્રીં ત્રિરેલ્પયાઽઽષ્ટેષ્ટય, ઘૈર્હિર્વારુણમણ્ડલમ્ ॥ ૧૨ ॥*

અનુવાદ:—હ, ર, ઈ (અપલક્ષણથી ~ ~ ~) ઇ છે સિંહાસન જેવું પવો હ્રીંકાર સ્વરૂપ જિન તેની ઉપરના ભાગે સ્થાપન કરવો । (અર્થાત્ અહીં જે હ્રીંકારનું આલેખન છે તે સિંહાસનરૂપ છે અને 5 તેની ઉપર જે ૨૪ જિનવરોનું આલેખન છે તે હ્રીંકાર સ્વરૂપ જિનવરો છે) । (તથા) હ્રીંકારની પ્રણ રેલાથી વાહુણમડલની વહારનો ભાગ આવેટન કરવો ॥ ૧૨ ॥

સર્વે કૂટાક્ષરોમાં પ્રથમ અક્ષરો અનુક્રમે ક્ ધી ક્ષ્ સુધીના સ્વંજનો છે । તેમાંથી બે અક્ષર ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે બાદ કરવામાં આવ્યા છે । બીજો અક્ષર મંકાર છે । મંકારને આરાધકનો આત્મા માનવામાં આવે છે । તેને મૂલાધારચક્ર, સ્વાચિષ્ઠાનચક્ર, મણિપૂરચક્ર તથા અનાહતચક્ર સાથે જોડવા માટે 10 તે તે ચક્રોના બીજાક્ષરો જે અનુક્રમે હ્રૈં વૃં રૂં યાય છે તે તેની સાથે સંયુક્ત કરવામાં આવે છે ।

ઉકારનું દીર્ઘસ્વરૂપ દેવતાની પ્રસન્નતા માટે છે અને નાદાનુસંધાન માટે કાળી તથા ચિદ્વૃં છે । કૂટાક્ષરો દ્વારા પ્રાણ અને મંત્રાક્ષરોનું વિપ્રુવ સાધવા માટે પ્રક્રિયા કરવી જોઈએ તે અહીં ગુરુગમથી મેલવવી જોઈએ । અને કોઈ પિંડાક્ષરો પણ કહે છે ।

૪૪. સુધાંશુભમ્—ચંદ્ર અને તારાવાલું વલય ।

15 ૪૫. તદ્દૃષ્યમ્—તેની ઉપર હ્રીંકાર પ્રણ સ્વરૂપે :—

૧. હ્રીં —શ્વેત સંજ્ઞાક્ષર—સિંહાસન રૂપે ।

૨. „ —ના વાચ્ય ૨૪ જિનવરોના સ્વરૂપે ।

૩. „ પ્રાણશક્તિ સ્વરૂપે । નરદેહમાં પ્રાણશક્તિ સાઙ્ગા પ્રણ આંટા દર્દેને સુગૂઢ દશામાં પડી છે । તદનુસાર યંત્રદેહને આવેટન કરીને ક્રોંકારથી અંકુશિત દર્શાવવામાં આવી છે ।

20

૪૬. સ્વર—ઈકાર ।

૪૭. અન્તસ્થ—રકાર ।

૪૮. સાન્ત—હકાર ।

25 ૪૯. ત્રિરેલ્પયા—પ્રણ રેલાથી । રેલાને માત્રા પણ કહે છે । (ત્રિમાયા માત્રયાઽઽષ્ટેષ્ટય નિરુચ્ચપાદ્ધુરોન ત્)

૫૦. ઘૈર્હિર્વારુણમણ્ડલમ્—ક્ષાર સમુદ્રના મંડલની વહાર । (વાહુણમણ્ડલસ્ય ઘટિઃ ।)

● સરળાનો :—

તારકોગરિ સજ્જાન્ત, ધૈર્ધમણ્ડલસ્ય સર્વગમ્ ।

નમામિ શિશ્વમાર્દન્યં, છત્રપર્યં નિરજ્જનમ્ ॥ ૧૩ ॥

पार्थिवीधारणायुक्त्या, पिण्डस्थं मन्त्रयुक्तितः ।

पदस्थमर्हतो रूपवद् यन्त्रं रूपयुक् क्रमात् ॥ १३ ॥

अनुवादः—आ यंत्र अनुक्रमे पार्थिवी धारणायुक्त होवायी पिण्डस्थ, मंत्रसहित छे माटे पदस्थ अने अरिहंतना रूपवाळुं छे माटे रूपस्थ छे ॥ १३ ॥

तिर्यग्लोकसमः क्षाराम्बुधिस्तस्यान्तरमम्बुजम् ।

5

जम्बूद्वीपः सदिकपत्रं, स्वर्णाद्रिस्तत्र कर्णिका ॥ १४ ॥

सिंहासनेऽत्र चन्द्राभे, आत्माऽऽनन्दं परं श्रितः ।

अर्हन्मयो हृदि ध्येयः, पार्थिवीधारणेत्यसौ ॥ १५ ॥

अनुवादः—क्षाराम्बुधि—लवणसमुद्र ए तिर्यग्लोक समान छे ने तेमां जंबूद्वीप ए दिशाओरूप पत्र सहित—कमळ छे ने तेमां मेरुपर्वत ए कर्णिका—कळी छे । अहीं चन्द्रप्रभा समान प्रभावाळुं सिंहासन 10 छे ने तेमां परम आनंदने प्राप्त अने अरिहंतरूपे निजाम्मानुं ध्यान हृदयमां करवुं । ए प्रमाणे आ पार्थिवी धारणा छे ॥ १४-१५ ॥

५१. पार्थिवीधारणायुक्त्या—यंत्रनुं आयोजन पार्थिवी धारणाने अनुरूप छे तेयी ।

५२. पिण्डस्थम्—पिण्डस्थ ध्यानने अनुकूल छे । *

५३. मन्त्रयुक्तितः—जाप्यमन्त्र युक्त छे तेयी ।

15

५४. पदस्थम्—पदस्थ ध्यानने अनुकूल छे ।

५५. अर्हतः रूपवत्—२४ जिनवरोना (जिनावलीना) रूपनुं (विम्बनुं) आलेखन होवायी ।

५६. रूपयुक्—रूपस्थ ध्यानने अनुकूल छे ।

५७. क्रमात्—ध्यानमां पण पहेला पिण्डस्थ पछी पदस्थ अने पछी रूपस्थ ए क्रमे थवुं जोईए ।

५८. तिर्यग्लोकसमः—श्री हेमचन्द्राचार्यविरचित 'योगशास्त्र'ना सप्तम प्रकाशमां पार्थिवी 20 धारणा अंगे श्लोक नं. १०, ११ अने १२ मां वर्णन आवे छे । ते त्रण श्लोकनो सार अहीं श्लोक नं. १४-१५

* पिण्डस्थ वंगरे ध्यानने मळती प्रक्रियाओ इतरोमां नीचे प्रमाणे जोवामां आवे छे :—

जैन संज्ञा	इतरोनी संज्ञा	तेनी इतरोमां दर्शावेल समजूति
पिण्डस्थ ध्यान	व्याप्ति	अहीं वस्तु तथा उपलब्धि वन्ने होय अने प्रमेयनी मुख्यता वर्ते छे ।
पदस्थ ध्यान	महाव्याप्ति	अहीं वस्तु विद्यमान न होय छतां उपलब्धि होय अने प्रमाणनी मुख्यता वर्ते छे ।
रूपस्थ ध्यान	प्रचय	अहीं अवस्तु अने अनुपलंभ छतां वैच- च्यायनी वृत्ति वर्ते छे ।
रूपातीत ध्यान	महाप्रचय	

25

30

રેફઃ સાન્તઃ શિરશ્ચન્દ્રકલામ્રં નાદ ઈશ્વ(સ્વ)રઃ ।

સશિરોરેફઃહઃ પીતઃ, કલા રક્તાઽસિતં વિપત્ ॥ ૧૬ ॥

નાદઃ શ્વેતઃ સ્વરઃ તુર્યો, નીલો વર્ણાનુગા જિનાઃ ।

ચન્દ્રામસુવિધી નાદઃ, શૂન્યં શ્રીનેમિ-સુવર્તા ॥ ૧૭ ॥

- 5 કલા પડકર્કસંખ્યૌ સ્યાત્ પાર્શ્વ-(શ્વ)મહિષ્ઠીશ્વ(સ્વ)રઃ ।
સશિરો-રેફ-હો દ્વયદ્વૈ (૧૬), જિના इति चतुर्युगम् ॥ ૧૮ ॥ +

અનુવાદઃ— રેફઃ (ર) સાન્ત (હ) શિર (માથું) ચન્દ્રકલા (અર્થ ચન્દ્રકલા) અર્ષ (વિન્દુ)

નાદ ( ) ઈશ્વર સ્વર—(આટલાં અગો દ્વીકારનાં છે ।)

- માથું (શિરોરેલા) અને રેફ સહિત હ કાર (હ) (૧-૨-૩) નો વર્ણ પીત છે । અર્ષ ચન્દ્રકલા
10 (૪) નો વર્ણ લાલ છે । વિન્દુ (૫) નો વર્ણ શ્યામ છે । નાદ (૬) નો વર્ણ શ્વેત છે । ચોથા સ્વર (૬-૭)
નો વર્ણ નીલ છે । વર્ણાનુમારે (૧૫ પ્રમાણે) જિનો (ની સ્થાપના) છે । શ્રી ચન્દ્રપ્રભ અને શ્રી સુવિધિ-
નાય (તું સ્થાન) નાદ (૬) છે । શ્રી નેમિનાય અને શ્રી મુનિમુવ્રતસ્વામી (તું સ્થાન) શૂન્ય-વિદુ (૫) છે ।
છટ્ટા ને વારમા-શ્રી પદ્મપ્રભસ્વામી અને શ્રી વામુદૃગ્સ્વામી (તું સ્થાન) કલા (૪) છે । શ્રી પાર્શ્વનાય અને
શ્રી મહિનાય (તું સ્થાન) ઈ સ્વર (૭) છે । માથું (શિરોરેલા) અને રેફ સહિત હ કાર (હ) (૧-૨-૩)
15 તે ૧૬—(બે વાર આટ) જિનો (તું અધિપ્રાન) છે । (તે આ પ્રમાણે :— ઋપ્રભ-અજિત-સંભવ-અભિનન્દન
મુમતિ-સુપાર્શ્વ-શીતલ-શ્રેયાંસ-વિમલ-અનંત-ધર્મ-શાન્તિ-કુન્દ્યુ-અર-નમિ-વર્ષમાન) — આ પ્રમાણે ચાર
યુગલ છે ॥ ૧૬-૧૭-૧૮ ॥ §

મં આવી જાય છે । પાર્શ્વિકી ધારણાનુ સુંદર ચિત્ર અહીં ઉપલબ્ધ થાય છે । અહીં હું અરિહંત સ્વરુપ હું
તેજા ધ્યેયની (પ્રમેયની) મુખ્યતા થવે છે । *

- 20 § શ્લોક નં. ૧૬ થી ૨૦ દામ પાંચ શ્લોકોમાં પદરુપ સ્થાનનો નિર્દેશ છે । શ્લોક નં. ૧૬ ૧૭ ૧૮ માં દ્વીકારો
સાત અવગ્રહ માટે પાંચ વર્ણ (૧૫) નિર્ગોત કરી તે પાંચ વર્ણાનુમારે જિનામન્તિનું નિવોચન કરવામાં આવ્યું છે ।
આપી દ્વીકાર ત્રિનમય થાય છે ।

● સરલાનો :—

નિર્દેન્ શ્લોકગમ પ્યાયેર્ શીરશ્ચિ તત્ર પાતુર ।

- 25 સર્વરુપ સ્વર્ણમં શુદ્ધીયમમં સ્મરેત્ ॥ ૧૦ ॥

સાષ્ટેશ્વરકોરેતઃ સુચયિગમમંચિત્તમ ।

સ્વર્ણાંપન્દ્રમાણાં ચ કર્ષિકાં પરિચિત્તયેત્ ॥ ૧૧ ॥

શ્વેતમિશ્વરનાડગીર્ણાં કર્મનિર્મુક્ત્યોપર્ણ ।

આત્માર્ણ વિત્તયેત્તત્ર વર્ષિકીપારમેષ્ઠી ॥ ૧૨ ॥

શ્લોકગાન્ધ-નામય પ્રકાશઃ

- 30 + શુભો વાને—૫૪ ૫૧

नादोऽर्हन्तः कला सिद्धाः, सान्तः स्वरिः स्वरोऽपरै ।
विन्दुः साधुरितः पञ्चपरमेष्टिमयस्त्वसां ॥ १९ ॥*

अनुवादः—नाद (६) ए अरिहंत छे, कला (४) ए सिद्ध छे, सान्त—ह (१-२-३) ए

स्वरि छे, स्वर (ई-७) ए (अपरै-) उपाध्याय छे, विन्दु (५) ए साधु छे । ए प्रमाणे आ ह्रीं कार
पञ्चपरमेष्टिमय छे ॥ १९ ॥

5

५९. पञ्चपरमेष्टिमयः—ह्रींकारना सात अवयवने पांच परमेष्टिना वर्णोमां विभाजन करी ते
पञ्चपरमेष्टिस्वरूप जिनोनुं ते ते अवयवमां ते ते वर्ण स्वरूपे नियोजन करवामां आव्युं छे । आथी ह्रींकार
पञ्चपरमेष्टिमय थाय छे ।

+ सरखायो—

अस्मिन् बीजे स्थिताः सर्वे, ऋषभाद्या जिनोत्तमाः ।
वर्णैर्निर्जैर्निर्युक्ताः, ध्यातव्यास्तत्र सङ्गताः ॥ २१ ॥

नादश्चन्द्रसमाकारो, विन्दुर्नीलसमप्रभः ।
कलारुणसमा सान्तः, स्वर्णाभः सर्वतोमुखः ॥ २२ ॥

शिरः संलीन ईकारो, विनीलो वर्णतः स्मृतः ।
वर्णानुसारसंलीनं, तीर्थकृन्मण्डलं स्तुमः ॥ २३ ॥

चन्द्रप्रभ-पुष्पदन्तौ, 'नाद'स्थितिसमाश्रितौ ।
'विन्दु'मध्यगतौ नेमि-सुव्रतौ जिनसत्तमौ ॥ २४ ॥

पद्मप्रभ-चासुपूज्यौ, 'कला'पदमधिष्ठितौ ।
'शिरः' 'ई'स्थितिसंलीनौ, पार्श्वमहद्गी जिनोत्तमौ ॥ २५ ॥

शेषास्तीर्थकृतः सर्वे 'ह-र'स्थाने निचोजिताः ।
मायावीजाक्षरं प्राप्ताश्रुत्वुविशतिरर्हताम् ॥ २६ ॥

ऋषभं चाजितं वन्दे, सम्भवं चाभिनन्दनम् ।
श्रीसुमतिं सुपार्श्वं च, वन्दे श्रीशीतलं जिनम् ॥ २७ ॥

श्रेयांसं विमलं वन्देऽनन्तं श्रीधर्मनाथकम् ।
शान्तिं कुन्धुमराहन्तं, नमिं वीरं नमाम्यहम् ॥ २८ ॥

पोडशैवं जिनानेतान्, गाङ्गेययुतिसन्निभान् ।
त्रिकालं नौमि सद्भक्त्या, 'ह-र'क्षरमधिष्ठितान् ॥ २९ ॥

—श्री ऋषिमण्डलस्तोत्रम्

नाभिपद्मस्थितं ध्यायेत् पञ्चवर्णं जिनेशितुः ।
तस्थुर्हरें पोडशामी सुवर्णयुतयो जिनाः ॥ ३३ ॥

ऋषभोऽप्यजितस्वामी सम्भवोऽप्यभिनन्दनः ।
सुमतिः श्रीसुपार्श्वः श्रीश्रेयांसः शीतलोऽपि च ॥ ३४ ॥

विमलो ह्यनन्तजिनो धर्मः श्रीशान्तितीर्थकृत् ।
कुन्धुनाथो ह्यरजिनो नमिनाथो वीर इत्यपि ॥ ३५ ॥

ईकारे संस्थितौ पार्श्वमहद्गी नीलो जिनेश्वरी ।
पद्मप्रभवचासुपूज्यारुणामौ कलास्थितौ ॥ ३६ ॥

सुव्रतो नेमिनाथस्तु कृष्णामौ विन्दुसंस्थितौ ।
चन्द्रप्रभपुष्पदन्तौ नादस्थौ कुन्दसुन्दरौ ॥ ३७ ॥

हितं जयावहं भद्रं कल्याणं मङ्गलं शिवम् ।
तुष्टिपुष्टिकरं सिद्धिप्रदं निर्दुष्टिकारणम् ॥ ३८ ॥

निर्वाणाभयदं स्वस्तिसुभधृतिरतिप्रदम् ।
मतिवुद्धिप्रदं लक्ष्मीवर्द्धनं सम्पदां पदम् ॥ ३९ ॥

त्रैलोक्याक्षरमेतं ये संस्मरन्तीह योगिनः ।
नश्यत्यवश्यमेतेषामिहासुव्रभवं भयम् ॥ ४० ॥

—श्री जैनस्तोत्रसन्देश, पृष्ठ २३६-२३७
(श्री मन्त्राधिवाजकल्पः)

* श्लोक नं. १६-१७-१८ मां तथा श्लोक नं. १९ मां अधिष्ठानना आलेखननो प्रकार तो एक ज छे, परंतु
अपेक्षा भिन्न छे ।

30

† अन्यत्र विशेषः—

✓ अर्हन्तो वृत्तकला त्रिकोण-सिद्धस्तु शीर्षकं सूरिः ।

चन्द्रकलोपाध्यायो दीर्घकला साधुरिह पञ्च ॥ २० ॥ ९

अनुवादः—अन्य स्थले प्रकारविशेष नीचे प्रमाणे मळे छेः—

5 गोल कला जे विन्दुनी छे ० (५) — ते अरिहंत छे । त्रिकोण जे नाद छे ८ (६) ते सिद्ध छे । शीर्ष-
युक्त सर्व — माधु ह ने २ — (ह-१-२-३) ए सूरि छे । चन्द्रकला (४) ए उपाध्याय छे अने दीर्घ-
कला जे ईकारनी छे (७) ते साधु छे । एम अही एटले ह्रींकारमां पाच (परमेशी) छे ॥ २० ॥

बीजाक्षर ह्रींकारना अक्षो तथा वर्णाना ध्यान माटे कोष्टक
[स्लोक १६-१७-१८-१९ मुजब]

10	बीजाक्षरना अंश	अक्षोनु आलेखन	वर्ण	ध्यातव्य परमेश्वरचक्र	ध्यातव्य तीर्थंङ्गमंडल
15	१ रेक	३	पीत	आचार्य (सूरि)	बाकीना १६ तीर्थंकरो
	२ ह (सांगत)				
	३ शिर				
	४ चन्द्रकला	५	रक्त	सिद्ध साधु अरिहंत उपाध्याय	श्री पद्मप्रभ, श्री वासुपूज्य श्री नेमिनाथ, श्री मुनिमुक्त श्री चन्द्रप्रभ, श्री सुविधिनाथ श्री पार्श्वनाथ, श्री महिनाथ
	५ बिंदु(अभ्र)				
	६ नाद				
७ स्वर					

बीजाक्षर ह्रींकारना अक्षो तथा वर्णाना ध्यान माटे कोष्टक
[स्लोक २० मुजब]

20	बीजाक्षरना अक्ष	अक्षोनु आलेखन	वर्ण	ध्यातव्य परमेश्वरचक्र	ध्यातव्य तीर्थंङ्गमंडल
25	१ शीर्षक	३	पीत	आचार्य (सूरि)	बाकीना १६ तीर्थंकरो
	२				
	३				
	४ चन्द्रकला	५	नील	उपाध्याय अरिहंत सिद्ध साधु	श्री महिनाथ, श्री पार्श्वनाथ श्री चन्द्रप्रभ, श्री सुविधिनाथ श्री पद्मप्रभ, श्री वासुपूज्य श्री नेमिनाथ, श्री मुनिमुक्त
	५ वृत्तकला				
	६ त्रिकोण				
७ दीर्घकला					

30 † श्री नमस्कार संवधी श्री माननुद्धरिनु 'नक्कारसारवर्ण' नामनु एक स्तोत्र 'नमस्कार स्वाध्याय' ना प्राकृत विभागमा आपेल छे । तेमा जे प्रकारविरोध उपलब्ध थाय छे तेनो अही निर्देश करवामां आब्यो छे ।

‡ सरलावोः— वृत्तकला अरिहंत विजना सिद्धा य लोटकल सूरि ।

उपस्थाया मुद्रकला दीर्घकला साधुनो मुहया ॥ २० ॥

—नक्कारसारवर्ण (न. स्या. प्रा. वि. पृ २६३)

अर्हन्तः शशि-सुविधी सिद्धाः पद्माभ-वासुपूज्यजिनौ ।

धर्माचार्याः षोडश मल्लिः पार्श्वोऽप्युपाध्यायः ॥ २१ ॥

सुव्रत-नेमी साधुर्जिनरूपः शक्ति-शिवमयस्त्वेपः ।

त्रिपुररुपमूर्तिर्ध्वैयोऽलक्ष्यवपुः सर्वधर्मवीजमिदम् ॥ २२ ॥

अनुवादः—ह्रींकारमां चन्द्रप्रभ अने सुविधि ए वे अरिहंतरूपे, पद्मप्रभ अने वासुपूज्य ए वे 5 सिद्ध रूपे, १-२-३-४-५-७-१०-११-१३-१४-१५-१६-१७-१८-२१ अने २४ मा जिनेश्वरो आचार्यरूपे, मल्लि अने पार्श्व ए वे उपाध्यायरूपे अने मुनिसुव्रत अने नेमि ए वे साधुरूपे ध्येय छे । आ ह्रींकार जिनरूप छे, शक्ति अने शिवमय छे, त्रिपुररुपमूर्ति (ब्रह्मा, विष्णु अने महेशरूप ?) छे, अने अलक्ष्य शरीरवाळो छे । ते सर्व धर्मना वीजरूप छे ॥ २१-२२ ॥ +

६०. अलक्ष्यवपुः—शब्दब्रह्मणी परा अवस्था जे प्रधान अवस्था छे ते अलक्ष्य छे । तेने शाक्त 10 लोको 'शक्ति' कहे छे, शिवभक्तो 'चिति' कहे छे, योगीओ 'कुण्डलिनी' कहे छे, सांख्यो 'प्रकृति' कहे छे, वेदांतीओ 'ब्रह्म' कहे छे, बौद्धो 'बुद्धि' कहे छे अने जैनो 'कुण्डलिनी', 'प्राणशक्ति', 'कला' वगैरे कहे छे—तेतुं मूर्तस्वरूप ह्रीं कार छे । 'अलक्ष्यवपुः' वडे रूपातीत ध्यान सूचवाय छे ।

+ श्लोक नं. २१-२२ मां रूपस्थ ध्याननो निर्देश थाय छे । श्लोक नं. २१ मां तथा श्लोक नं. २२ ना पहला पादमां ह्रींकार ते पंचपरमेष्ठिमय छे ते स्थापित कयुं । आ प्रकार आगळ श्लोक नं. १७-१८ मां दर्शावायो छे; 15 परंतु त्यां ह्रींकारनी संज्ञा अक्षर तरीके मुख्यता हती एटले त्यां पदस्थ ध्यान हतुं । अहीं श्लोक नं. २१ तथा नं. २२ ना पहला पादमां अधिष्ठान करायेला रूपनी मुख्यता छे अने तेथी रूपस्थ ध्यान छे । अहीं श्लोक नं. २१-२२ मां जैन तथा जैनेतर प्रणालिकाओनो निर्देश थाय छे ते नीचे प्रमाणे :—

१. ह्रीं कार जिनस्वरूप छे ।
२. ,, ,, पंचपरमेष्ठि स्वरूपे जिनावलिमय छे ।
३. ,, ,, 'शक्ति' अने 'शिव'मय छे ।
४. ,, ,, 'त्रिपुररुपमूर्ति' छे । आथी ते ब्रह्मा, विष्णु अने महेशरूप छे ।
५. ,, ,, ध्येय छे ।
६. ,, ,, 'अलक्ष्यवपुः' छे । वाणीनी परा अवस्था जे अलक्ष्य छे तेतुं मूर्तस्वरूप ह्रींकारमां ज आपी शकाय ।
७. ,, ,, सर्व धर्मना मंत्रवीजरूप अक्षर छे । तात्पर्य के सर्व धर्मो ए बीजाक्षरने माने छे ।

20

25

જનમિહ ધર્મચક્રં, તેષ્ટાપાગર્ભમં ને વ્યવન્તિ ।

દે'ન'સ'ક'સ'(સ)-હ'જા'(યા)-ડ'હિ-ગજાઃ' 'રઘોઽગ્નિ'-'સિહ'.

દુટ'નૃપાઃ' ॥ ૨૩ ॥*

અનુવાદઃ—અહીં (ઋષિમંડલવંશમાં) થી ત્રિનેત્ર ભગવંત સંસ્ત્રી ધર્મચક્ર રહેલું છે । તેની ઠાપા-
5 નિશાસ્ત્ર પંચરત્ન રહેનારને હામિની, રામિની, લામિની, કામિની, શામિની, હામિની, યામિની, સર્પ, હાપી, રાક્ષસ, અગ્નિ, મિહ, દુટ અને રાજા જોઈ શકતા નથી ॥ ૨૩ ॥ +

૬૧. ધર્મચક્ર—ત્રિમુખનપતિ થી તીર્થેતર પરમાનાનું ૯ મહાન ધર્મરાજ છે । તેથી અધિય
પ્રભાવથી અનેક ડાકનો જ્ઞાન વાય છે । ચતુર્વર્તિના ચક્રની જેમ તે પરમામાની આગલ ચલે છે । તે
પરમામાના ધર્મચતુર્વર્તિચતુર્વર્તિવને મૂલ્યે છે । ઋષિમંડલવંશ પોતે જ ચક્રાકૃતિ હોવાથી ચક્ર છે । તે
10 ચક્રને જે મનરૂપે ધારણ કરે છે, તે સર્વે અપરાધિત બને છે ।

૬૨. તેષ્ટાપાગર્ભમં—જેમ ચતુર્વર્તિના ચક્રવલના વાણે તેના નિશ્ચિનો મુશ્કિત હોય છે,
તેમ ઋષિમંડલવંશ રહેલ ધર્મચક્રની રક્ષામાં જે માનસિક રીતે ઉપસ્થિત થયો છે, તેને કોઈ પણ ઉપદ્રવકરક
૧૫ યા દુષ્ટાદિ પીડા ન કરી શકે ।

૬૩. ન વ્યવન્તિ—તેને જોઈ શકતા નથી । તેને દરાથી શકતા નથી । જેના ઉપર ધર્મચક્રની
15 ઠાપા છે તેના ઉપર વીજા કોરેની દુટ દટિ પડી શકતી નથી ।

૬૪. ઢ-ર. . નૃપાઃ—હામિની આદિ દેવીઓ, સર્પ, હાપી, રાક્ષસ, અગ્નિ, સિહ, દુષ્ટો અને
રાજાઓ તેને દરાથી શકતા નથી ।

● ઠાપાઓઃ—

एतन्मन्त्रमनराऽऽक्रन्त शूरिर्निराऽऽपिपिपिः ।

20 द र ल क स (घ) र ज (घ) ऽरि रिपुभृषीष्णान् संपरधावृत् ॥ ४०१ ॥

—શ્રીવિદ્યાશિલ્પગુરિરવિતે "મન્ત્રરાજાદ્રવ્ય"

ધાર્યઃ—આ મંત્રના ઠાપાથી આગલ થી શૂરિભક્તના વાળી વડે અતિશય શુદ્ધ કરીને હામિની આદિની
વ્યા મરવી ઠપતી રજા કરે છે ।

હામિની શામિની વામી કામિની હામિની ઠપા ।

25 લામિની નામિની શિદ્ધા સત્પા શામિની મૃગા ॥ ૧૧ ॥

પ્રતેથી વ્યુ વે દોરતો મયે વલિ કૂતઃ ।

વિનામનિદુષ્ટક્રમ્ય વાધેનાયમ્માતઃ ॥ ૧૨ ॥

ધર્મગોપયૈ—શ્રીવિદ્યાશિલ્પકરવર

(વેનાગોપમનોર ૫૪ ૧૧.)

30 દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ વચ્ચઃ વા વિન્ધ ।

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ વચ્ચઃ ॥ ૪૦ ॥

નવઽઽપ્તારિતમ્સં સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૩૧ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૫૧ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૩૨ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૭૧ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૩૩ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૮૧ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૩૪ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૯૧ ॥

35 દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૩૫ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૧૦૧ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૩૬ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૧૦૨ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૩૭ ॥

દેવદેવઃ સા માં દિનમ્ હામિની ॥ ૧૦૩ ॥

—શ્રીવિદ્યાશિલ્પકરવર

+ આ મંત્રમાં થી શ્રીવિદ્યાશિલ્પકરવરે સંવિદ્યા કરાવેલ છે ।

श्रीगौतमस्य मुद्राभिर्लब्धिभिर्(भा)निधीश्वरम् ।

त्रैलोक्यवासिनो देवा देव्यो रक्षन्तु सर्वतः (मामितः) ॥ २४ ॥*

अनुवादः—श्री गौतमस्वामी गणधर भगवंतनी मुद्राओ तथा लब्धिओ वडे ज्योतिर्मय अने निधीश्वर थयेला (?) एवा मने त्रणे लोकभां वसता देवो अने देवीओ रक्षो (मारी रक्षा करो) ॥ २४ ॥

६५. मुद्राभिः—मुद्राओ वडे ।

श्री सूरिमन्त्रनी नीचे प्रमाणेनी पांच मुद्राओ अतिशय विख्यात होवाथी तेओनो अहीं श्री गौतमस्वामीनी मुद्रा तरीके निर्देश थयो जणाय छे :—

१. सौभाग्य मुद्रा — वश्य तथा क्षोभ माटे ।
२. सुरभि मुद्रा — शांति माटे ।
३. प्रवचन मुद्रा — ज्ञान माटे ।
४. परमेष्ठि मुद्रा — सर्वार्थसिद्धि माटे ।
५. अंजलि मुद्रा — आत्मसेवार्थे ।

5

10

६६. लब्धिभिः—लब्धिओ वडे । जिनलब्धि, अवधिजिनलब्धि वगेरे अनेक प्रकारनी लब्धिओ छे ।

लब्धिधारी महापुरुषोना स्मरणादि माटे शास्त्रोमां ॐ ह्रीं अहं णमो जिणाणं, ॐ ह्रीं अहं णमो ओहिजिणाणं वगेरे अनेक लब्धिपदो सूचववामां आव्या छे । ए लब्धिपदोना स्मरणथी आत्मानी ज्ञानादि अनेक शक्तिओनो समुचित विकास थाय छे । जुदां जुदां लब्धिपदोनी शास्त्रीय रीते संयोजना करीने तेमनुं स्मरण करवाथी शान्त्यादि अनेक अर्थक्रियाओ थाय छे † (लब्धिओनी संख्या तथा नामो माटे जुओ परिशिष्ट २)

६७. भा निधीश्वरम्—(मुद्रा तथा लब्धि वडे कारायेल जापना प्रभावथी) ज्योतिर्मय अने 20 सर्वनिधीश्वर वनेला मारी देवो तथा देवीओ रक्षा करो । (निधि तथा देवीओना नाम माटे जुओ अनुक्रमे परिशिष्ट ९ अने परिशिष्ट ५)

६८. त्रैलोक्यवासिनो देवा देव्यः—जुदी जुदी प्रणालिका अनुसार जे जे देवो तथा देवीओनुं रक्षा माटे आमंत्रण थाय छे तेओनो अहीं नामनिर्देश करवामां आवे छे ।

६९. रक्षन्तु सर्वतः (मामितः)—तेओ मारी सर्वप्रकारे रक्षा करो ।

25

* सरस्वानो—

श्रीगौतमस्य या मुद्रा तस्या या भुवि लब्धयः ।
तामिरभ्यधिकं ज्योतिरर्हन् सर्वनिधीश्वरः ॥ ७७ ॥
पातालवासिनो देवाः, देवाः भूषीठवासिनः ।
स्वर्वासिनोऽपि ये देवाः सर्वे रक्षन्तु मामितः ॥ ७८ ॥

—श्रीऋषिमण्डलस्तोत्रम्

† एतज्जापात् सुरिगीतमल्लब्धिभाभिरुत्तेजाः ।

देवासुर-दनुजेन्द्रैर्वन्धोऽथ त्रिमवशिवगामी ॥ ४७८ ॥

—श्रीसिंहतिलकसूरिविरचितं 'मन्त्रराजरहस्यम्'

30

ॐ ह्रीं श्रीं (ह्रीः) धृतिलक्ष्मीगौरी चण्डी सरस्वती ।
जयाऽम्बा विजयेत्याद्या विद्यां यच्छन्तु मे धृतिम् ॥ २५ ॥ *
भ्रष्टराज्यादयो यं यमर्थमिच्छन्ति तं नराः ।
लभन्तेऽस्य स्मृतेर्युद्धाद्यापदश्च तरन्त्यमी ॥ २६ ॥ †
भूर्जपत्रान्तरालिरव्य, रक्षा कण्ठ-शिरः-करे ।
मुद्गल-ग्रह-भूर्तार्चिहृद् वक्ष्यादिप्रसाधनी ॥ २७ ॥ †

अनुवादः—ॐ ह्रीं पूर्वक—श्री, ह्री, धृति, लक्ष्मी, गौरी, चण्डी, सरस्वती, जया, अंबा, विजया—वगेरे विद्याओ (देवीओ) मने धैर्य आपो ॥ २५ ॥

अनुवादः—राज्ययी भ्रष्ट थयेला वगेरे मनुष्यो जे जे अर्थने इच्छे छे तेने आना स्मरणयी प्राप्त करे छे अने तेओ युद्ध वगेरे आपदाओने तरी जाय छे ॥ २६ ॥ +

अनुवादः—भोजपत्रमां (आतुं) आलेखन करीने कंठे, मूलाके अथवा हाथमां (बांधवायी) रक्षा थाय छे । मोगळा, ग्रह तथा भूतपीडा दूर थाय छे अने वशीकरण वगेरेने सिद्ध करे छे ॥ २७ ॥

७०. विद्या—अहीं जेओनो नामनिर्देश थयो छे ते देवीओ वगेरे । (विद्यादेवीओ माटे जुओ परिशिष्ट ८) ।

७१. यच्छन्तु मे धृतिम्—आराधनामा मने स्तैर्य तथा धैर्य अपों ।

७२. भ्रष्टराज्यादयो—अहीं आदि पदधी पदभ्रष्ट अने लक्ष्मीभ्रष्ट तथा भार्याधी, सुतार्थी अने वित्तार्थी पण समजवा जोईए ।

७३. रक्षा—रक्षा निर्माणना प्रकारो :—

१. आलेखन—भूर्जपत्र पर ।

२. स्थान—कण्ठमा (मादल्लियामा) अथवा शिर पर (पाधडीमां, हवीमां) अथवा हाथे (मादल्लियामा) ।

३. पीडानी शान्ति माटे—ग्रहरचना रिष्ट योगनी शान्ति माटे तथा भूत-व्यनर वगेरेनी बाधायी मुक्त यवा माटे अने वक्ष्यादि कर्मना प्रसाधन माटे ।

७४. मुद्गल—व्यंतरविशेष—जेओ मुद्गल साथे परिभ्रमण करे छे । मुद्गलने मन्त्रीने प्रहारार्थे कोई फेंके, तो तेना निवारण माटे ।

सरखावो :—* ॐ ह्रीं श्रीः ह्रीः धृतिलक्ष्मीः गौरी चण्डी सरस्वती ।
जयाऽम्बा विजया नित्या त्रिजाडजिता मदद्रवा ॥ ८० ॥

‡ राज्यभ्रष्टा नित्र राज्यं पदभ्रष्टाः नित्रं पदम् ।
लक्ष्मीभ्रष्टा नित्रा लक्ष्मीं प्राप्नुवन्ति न संशयः ॥ ८६ ॥

§ भार्याधी लभते भार्या, सुतार्थी लभते सुतम् ।
वित्तार्थी लभते वित्तं, नरः स्मरणमावृतः ॥ ८७ ॥

† भूर्जपत्रे लिखित्वेद, गलके मूर्ध्नि वा युजे ।
धारित सर्वथा दिव्य, सर्वमीतिविनाशकम् ॥ ८८ ॥

‡ लोः प्रेतैर्ग्रेहैर्घैः, विद्याचैर्मुद्गलैर्मनैः ।
वात पित्त-कफोद्देहेर्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ८९ ॥

+ आ श्लोकां कल्पश्रुतिनो निर्देश छे ।

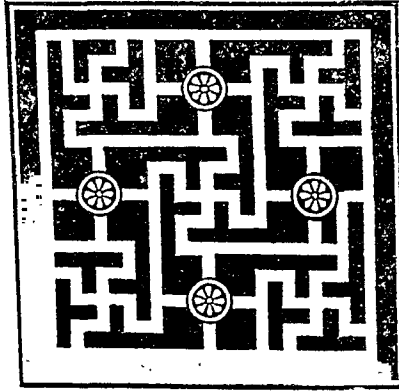
त्रैलोक्यवर्तिजनानां, विम्बैर्दृष्टैः स्तुतैर्नतैः ।

यत् फलं तत् फलं ॐ वीजस्मृतावेतन्महद् रहः ॥ २८ ॥ ❀

अनुवाद :—त्रणे लोकमां रहेला अरिहंत परमात्माना विम्बोनां दर्शन करवाथी, तेमनी स्तुति करवाथी अने तेमने नमस्कार करवाथी जे फळ प्राप्त थाय ते फळ आ (ह्रींकार) वीजना स्मरणथी प्राप्त थाय छे । आ मोटुं रहस्य छे ॥ २८ ॥

5

७५. वीजस्मृतावेतन्महद् रहः—वीजस्मृतितुं रहस्य । वीजना (ह्रींकारना) स्मरणमात्रथी त्रिभुवनवर्ती सर्व जिन विम्बोनां दर्शन, स्तवन अने वंदन जेटलो लाभ थाय छे । अहीं स्मरणनो अचित्य प्रभाव दर्शाववामां आव्यो छे । चक्षुर्द्विय वडे दर्शन, वाणी वडे स्तवन अने काया वडे नमस्कार ए त्रणे करतां पण वीजना भावपूर्वक स्मरणतुं फळ अधिक छे । आ निरूपण पण आंशिक छे; मानसिक स्मरणतुं सर्वोत्कृष्ट फळ तो एना करतां अनेकगुणुं अधिक छे । स्मृतिना आ महान फळने जाणवुं अने अनुभववुं, 10 ए एक आध्यात्मिक मार्गनुं महान रहस्य छे ।

❀ भूर्भुवः स्वलयीपीठवर्तिनः शाश्वताः जिनाः ।

तैः स्तुतैर्वन्दितैर्दृष्टैर्यत् फलं तत् फलं स्मृतौ ॥ ९० ॥

अष्टाचाम्लतपःपूर्व, जिनाभ्यर्च्य सिद्धये ।

अटजातीसहस्रैस्तु, जापो होमो दशांशतः ॥ २९ ॥*

अनुवादः—[आनी (हीकारनी)] सिद्धिने माटे आठ आयंविल्लुं तप करवापूर्वक आठ हजार जाईना पुष्पो वडे जिनेखरनी पूजा करवी ने आठ हजारनो जाप करवो । दशांश होम करवो ।
5 अर्थात् आठसो वखत होम करवो ॥ २९ ॥

७६. अष्टाचाम्ल...दशांशतः—जाप, तप, अर्चा, करण अने अन्तर्योग साधनाना क्रमनी तालिका नीचे प्रमाणे धई शके—

१. मंत्र	२. न्यास	३. ध्यान	४. साधन	५. जाप	६. तप	७. अर्चा	८. अंतर्योग
10 मूलमंत्र श्लोक नं. ६ (आसन- पूर्वक)	न्यास श्लोक नं. १०	पिण्डस्थ, पदस्थ अने रूपस्थ श्लोक नं. १३-१८	मुद्राओ श्लोक नं. २४ जाईना पुष्पो न. ८००० श्लोक नं. २९	संख्या ८००० श्लोक नं. २९	आठ आचाम्ल (आयंवि) श्लोक नं. २९	जिनपूजा (स्नात्रपूजा करीने) श्लोक नं. २९	कपाप- षतुष्टयनो होम

(आसन अहीं अध्याहार छे) । आमां सकलीकरणनो समावेश थाय छे ।

- 15 १. मंत्र—आसनपूर्वक मूलमंत्रनी श्लोक नं. ६ मा दर्शाव्या प्रमाणे साधना करवानी छे ।
२. न्यास—रक्षा माटे सकलीकरण श्लोक नं. १० मा दर्शाव्या प्रमाणे करवानां छे ।
३. ध्यान—श्लोक नं. १३ थी १८ मां दर्शाव्या प्रमाणे एक पटी एक ध्यान करवानुं छे ।
आ विशेष आम्नाय गुरु पासेथी जाणी लेवो अने ध्यान यंत्रमां आलेखन कर्या प्रमाणे करवानां छे ।
४. साधन—मुद्राओ श्लोक नं. २४ ना विवेचनमां आप्या प्रमाणे अने पुष्पो श्लोक नं. २९ मां
20 जणाव्या प्रमाणे ।
५. जाप—एक एक जाईना पुष्पना पूजन वडे जाप करवानो छे । जापनी व्याख्या नीचे प्रमाणे उपलब्ध थाय छे.—

भूयो भूयः परे भावे भावना भाव्यते हि या ।

जपः सोऽत्र स्वयं नादो मन्त्रात्मा जप्य ईदृशः ॥

- 25 पुरश्चरणनी संख्या ८००० ।
६. तप—आठ आयंविल्लना तपपूर्वक आठ दिवसनी प्रक्रिया साधवी ।
७. अर्चा—जिनपूजा (स्नात्र सहित) । जाईना फूल नं. ८००० ।
८. अंतर्योग—होम—नाभिमण्डलनी अग्निमा चार कपायोनो ८०० वखत होम करवो ते अंतर्योग छे । +

30 * सरखावोः—आचाम्लादि तपः कृत्वा, पूजयित्वा शिवावलीम् ।
अष्टसाहस्रिनो जापः, कार्यस्तत् सिद्धिहेतवे ॥ १३ ॥
+ भी शागरचन्द्र तेमना 'मन्त्राधिराजकल्प'मा पूजा माटे वृद्धं भा प्रमाणे आपे छे—

१. आसन, २. सकलीकरण, ३. मुद्रा, ४. पूजा, ५. जाप, ६. होमविधि ।

आदौ त्रिनेत्रवपुरद्गतमन्त्रयन्त्रा ह्यानासनानि सकलीकरणं द्व मुद्राम् ।

पूजां जपे तदनु होमविधिं वडेव कर्माणि संस्तुतिमह सकल भणामि ॥ २ ॥

35 —भी त्रिनेत्रचन्द्रोद्देशे पृष्ठ, २३२ ।

अष्टमासान् स्मरेत् प्रातर्बीजमेतच्छताधिकम् (१०८) ।

स पश्येदार्हतं विम्बं, सप्तान्तर्भवसिद्धये ॥ ३० ॥ ३०

सम्यग्दृशे विनीताय, ब्रह्मव्रतभृते इदम् ।

देयं मिथ्यादृशे नैव जै(जि)नाज्ञाभङ्गदूपणः(णम्) ॥ ३१ ॥ ३१

परमेष्ठिपदानां तु, विशेषः पूर्वयन्त्रतः ।

ज्ञेयो रत्नत्रयस्याथ, विशेषः कश्चिदुच्यते ॥ ३२ ॥

5

अनुवादः—जे आठ मास सुधी सवारमां १०८ वार आ बीजनुं स्मरण करे छे तेने अर्हत् विम्बनां दर्शन थाय छे अने ते तेनी सात भवनी अंदर सिद्धिने माटे थाय छे ॥ ३० ॥

अनुवादः—आ सम्यग्दृष्टि, विनीत अने ब्रह्मचर्यव्रतने धारण करनारने आपवुं । मिथ्यादृष्टिने न ज आपवुं । तेने आपवायी श्री जिनेश्वरभगवंतनी आज्ञाना भंगरूप दूपण लागे छे ॥ ३१ ॥ 10

अनुवादः—पंचपरमेष्ठिपदोनी जे विशेषता छे ते पूर्वयन्त्रथी (परमेष्ठियंत्रथी के जे पूर्वे ग्रन्थकारे रचेल छे तेथी) जाणवी । रत्नत्रयनी जे विशेषता छे ते हवे काईक कहेवाय छे ॥ ३२ ॥

७७. अष्टमासान्—दृढीकरण माटे समयनो उल्लेख वाकी रह्यो हतो तेनो निर्देश अहीं थाय छे ।

समय—आठ मास । जे क्रिया करी छे तेना दृढीकरण माटे अहीं समयनो निर्णय कह्यो छे ।

आठ मास सुधी हंमेश सवारे १०८ वार ह्रीकार बीजनुं भावपूर्वक स्मरण करे तो अर्हद् विंवनुं दर्शन थाय 15 छे अने सात भवमां सिद्धि प्राप्त थाय छे ।

७८. जै(जि)नाज्ञाभङ्गदूपणः(णम्)—आज्ञानो निर्देश छे अने आ आज्ञानुं उल्लंघन करे तेने जिनाज्ञा-उल्लंघननो दोष लागे छे ।

७९. परमेष्ठिपदानां...कश्चिदुच्यते—जाप्य मूलमन्त्रना त्रण खंड थई शके अने ते नीचे प्रमाणे :—

20

१. प्रथम खंड—अष्ट बीजाक्षरो—ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रूं ह्रूं ह्रौं ह्रौं ह्रः ।

२. द्वितीय खंड—परमेष्ठिपदो अथवा ते पदोना आद्याक्षरो—अ सि आ उ सा ।

३. तृतीय खंड—ज्ञानदर्शनचारित्रेभ्यो नमः ।

प्रथम खंडना जाप, समय तथा फल विशेषे श्लोक नं. ३० मां निर्देश थयो । हवे श्लोक नं. ३२ मां पहिला वे पादमां परमेष्ठिपदो विशेषे ग्रन्थकारे जे रहस्यनो पूर्वे निर्देश कर्यो छे ते अवलोकवाने 25 सूचन कर्युं अने त्रीजा तथा चौथा पादमां तृतीयखंडमां जे रत्नत्रय छे ते विशेषे रहस्य दर्शाववानो निर्देश कर्यो छे । आ रहस्यने श्लोक नं. ३३-३४-३५ मां जणावामां आभ्युं छे ।

३ सरखावोः—शतमष्टोत्तरं प्रातः ये स्मरन्ति दिने दिने ।

तेषां न व्याधयो देहे, प्रभवन्ति न चापदः ॥ ९४ ॥

अष्टमासावधिं यावत्, प्रातः प्रातस्तु यः पठेत् ।

स्तोत्रमेतन्महातेजो, जिनविम्बं स पश्यति ॥ ९५ ॥

दृष्टे सत्यर्हतो विम्बे, भवे सप्तमके श्रुवम् ।

पदमाप्नोति शुद्धात्मा, परमानन्दसंपदाम् ॥ ९६ ॥

* सरखावोः—एतद् गोप्यं महास्तोत्रं, न देयं यस्य कस्यचित् ।

मिथ्यात्ववासिने दत्ते, बालहत्या पदे पदे ॥ ९२ ॥

35

ज्ञान-दर्शन-चारित्र-तपांसीति स्मरन् मुनिः ।

शतमष्टोत्तरं लब्ध्वा(द्वा), चतुर्थतपसः फलम् ॥ ३३ ॥

कृत्वा पापसहस्राणि, हत्वा जन्तुशतानि च ।

अमुं मन्त्रं समाराध्य, 'तिर्यञ्चोऽपि दिवं गताः ॥ ३४ ॥

पतद् व्यसनपाताले, भ्रमत् संसारसागरे ।

अनेनैव जगत् सर्वमुद्धृत्य विष्टृतं शिवे ॥ ३५ ॥

मूर्ध्नि रत्नत्रयं त्रिभ्रज्जिनबीजं नमोऽक्षरम् ।

इति रत्नत्रयं ध्येयं, जिनबीजस्य बीजकम् ॥ ३६ ॥

अनुवादः—ज्ञान, दर्शन, चारित्ररूपी तपने १०८ वार स्मरण करने मुनि उपवासना फलने
10 प्राण करनारो पाय छे ॥ ३३ ॥

अनुवादः—पूर्वें हजारो पापो कर्मा छता अने सैंकडो जीरोनी हिंसा कर्मा छनां पण (पछीना
जीवनमां) आ मत्रनु आराधन करवाथी पशुओ पण स्वर्गगामी बन्यां छे ॥ ३४ ॥ +

अनुवादः—व्यसनरूप पाताळमां पडतुं अने ससारसागरमां भ्रमतुं एतुं जगत आ मंत्र बडे ज
उदरिने शिवमां धारण करायु छे ॥ ३५ ॥

15 अनुवादः—मस्तक पर रत्नत्रयस्वरूप रेफने धारण करतुं अने नमो अक्षरवाळुं जिनबीज
(अहं) (अर्थात् 'छैं ह्रीं अहं नमः') रत्नत्रय तरीके ध्येय छे। ते (रत्नत्रय) जिनबीजनु पण बीज छे ॥ ३६ ॥

८०. ज्ञान-दर्शन-चारित्र तपांसि—

(छैं) ज्ञान-दर्शन-चारित्रेभ्यो (नमः)—आ प्रमाणे जाय मूलमन्त्रना त्रीजा खंडनुं जे
मुनि १०८ वार स्मरण करे छे ते उपवासना फलने प्राप्त करे छे। अहीं ज्ञान, दर्शन, चारित्र त्रिरत्नरूपी
20 तप छे।

८१. मुनिः—मुनि एटले जगनता तखोन मनन करनार।* अथवा मुनि एटले मौन(संयम)ने
धारण करनार।

८२. तिर्यञ्चः—जो तिर्यंचो पण आ मंत्रनी आराधनाथी स्वर्गने पाम्या, तो बुद्धिमान मनुष्य
एनाथी शु न पामी शके ?

25 ८३. अनेनैव...शिवे—आ मंत्रनी साधना ए महान धर्म छे। धर्मनुं लक्षण करतां पण
शास्त्रकारोए कह्यु छे के 'जे दुर्गनिमाथी जीवनी रक्षा करे अने तेने मोक्षमां धारण करे, ते धर्म कह्येवाय'। †

८४. रत्नत्रयं .. बीजकम्—अहीं छैं ह्रीं अहं नमः नो ध्येय तरीके निर्देश करवाम आब्यो
छे; कारण के, रत्नत्रय ए जिनबीजनुं पण बीजक छे। आत्मा जिन (परमात्मा) बनावनार रत्नत्रय होवाथी,
तेने जिनबीजनुं पण बीज कह्येवाम आवे छे। रत्नत्रयनी मुख्यता आ प्रमाणे नाना मंत्रपदमां दर्शावनि
30 समग्र यंत्ररत्नवता सार तरीके तेने कह्येवाम आब्यु छे।

+ आ श्लोक 'योगशास्त्र'ना अष्टम प्रकाशमां श्लोक न. ३७ तरीके मळे छे। मूलमंत्रना बीज खंडनी
फलभुक्ति आ श्लोकमां तथा वा पछीना श्लोकनां आपवामा आवी छे।

● मन्वते यो जगत्त्वं स मुनिः परिकीर्तितः।

—श्री ज्ञानधार अष्टक, मौनाष्टक.

35 † सुओ, उपा. श्री यशोविरयजी कृत 'धर्मपरीक्षा'।

नोंध :—

श्री सिंहतिलकसूरिए रज्जु करेल आमनायने मुख्यत्वे लक्ष्यमां राखी संस्था तरफथी ऋषिमंडलयन्त्र चार रंगमां अलग मुद्रित करवामां आन्युं छे अने तेनी एक एक नकल आ ग्रंथनी साथे आपवामां आवी छे । ते यन्त्रमां नीचे प्रणालिका अनुसार गणधरो, लब्धिओ, देवीओ, यक्षो, यक्षिणीओ आदिनां नाम लखेल छे ते अहीं परिशिष्ट रूपे छाप्यां छे । आमांथी जेनो जेनो प्रस्तुत कृतिमां उल्लेख आवे छे तेनो त्यां 5 त्यां निर्देश कर्यो छे ।

परिशिष्ट १

अगियार गणधरो

१. इन्द्रभूति	५. सुधर्मा	९. अचलभ्राता	
२. अग्निभूति	६. मण्डितपुत्र	१०. मेतार्थ	10
३. वायुभूति	७. मौर्यपुत्र	११. प्रभास	
४. व्यक्त	८. अकम्पित		

परिशिष्ट २

अडताळीस लब्धिओ

१. जिन	१७. दशपूर्वि	३३. वर्धमान	15
२. अवधिजिन	१८. चतुर्दशपूर्वि	३४. दीप्ततपः	
३. परमावधिजिन	१९. अष्टाङ्गनिमित्तकुशल	३५. तप्ततपः	
४. सर्वावधिजिन	२०. विकुर्वणर्द्धिप्राप्त	३६. महातपः	
५. अनन्तावधिजिन	२१. विद्याधर	३७. घोरतपः	
६. कुष्टबुद्धि	२२. चारणलब्धि	३८. घोरगुण	20
७. वीजबुद्धि	२३. प्रश्न(प्रज्ञ)श्रमण	३९. घोरपराक्रम	
८. पदानुसारि	२४. आकाशगामि	४०. घोरगुणब्रह्मचारि	
९. आशीविष	२५. क्षीराश्रवि	४१. आमशौपधिप्राप्त	
१०. दृष्टिविष	२६. सर्पिराश्रवि	४२. खेलौपधिप्राप्त	
११. संभिन्नश्रोतः	२७. मध्वाश्रवि	४३. जह्णौपधिप्राप्त	25
१२. स्वयंसंबुद्ध	२८. अमृताश्रवि	४४. विप्रुडौपधिप्राप्त	
१३. प्रत्येकबुद्ध	२९. सिद्धायतन	४५. सर्वौपधिप्राप्त	
१४. बोधिवुद्ध	३०. भगवन्महामहावीर- वर्धमानबुद्धर्षि	४६. मनोवलि	
१५. ऋजुमति	३१. उग्रतपः	४७. वचनवलि	
१६. विपुलमति	३२. अक्षीणमहानसि	४८. कायवलि	30

परिशिष्ट ३

चोबीश तीर्थङ्करोना पिताभो

	१. नाभि	९. सुमीव	१७. सूर
	२. जितशत्रु	१०. दृढरथ	१८. सुदर्शन
5	३. जितारि	११. विष्णु	१९. कुम्भ
	४. सनर	१२. वसुपूज्य	२०. सुमित्र
	५. मेघरथ	१३. कृतवर्म	२१. विजय
	६. श्रीधर	१४. सिंहसेन	२२. समुद्रविजय
	७. सुप्रतिष्ठ	१५. भानु	२३. अश्वसेन
10	८. महासेन	१६. विश्वसेन	२४. सिद्धार्थ

परिशिष्ट ४

चोबीश तीर्थङ्करोनी माताभो

	१. मरुदेवा	९. रामा	१७. श्री
	२. विजया	१०. नन्दा	१८. देवी
15	३. सेना	११. विष्णु	१९. प्रभावती
	४. सिद्धार्था	१२. जया	२०. पद्मा
	५. सुगङ्गला	१३. श्यामा	२१. वज्रा
	६. सुसीमा	१४. सुयशा	२२. शिवा
	७. पृथ्वी	१५. सुव्रता	२३. वामा
20	८. लक्ष्मणा	१६. अचिरा	२४. त्रिशाला

परिशिष्ट ५

चोबीश देवीभो

	१. ह्री	९. अम्बा	१७. सानन्दा
	२. श्री	१०. विजया	१८. नन्दमालिनी
25	३. धृति	११. निम्बा	१९. माया
	४. लक्ष्मी	१२. किलन्ना	२०. मायाचिनी
	५. गौरी	१३. अजिता	२१. रौद्री
	६. चण्डी	१४. मदद्रवा	२२. कला
	७. सरस्वती	१५. कामाङ्गा	२३. काली
30	८. जया	१६. कामवाणा	२४. कलिप्रिया

परिशिष्ट ६
चोवीश यक्षो

१. गोमुख	९. अजित	१७. गन्धर्व	
२. महायक्ष	१०. ब्रह्म	१८. यक्षराज	
३. त्रिसुख	११. यक्षराज	१९. कुवेर	5
४. यक्षनायक	१२. कुमार	२०. वरुण	
५. तुम्बरु	१३. पप्पुख	२१. भृकुटि	
६. कुसुम	१४. पाताल	२२. गोमेध	
७. मातङ्ग	१५. किलर	२३. पार्श्व	
८. विजय	१६. गरुड	२४. ब्रह्मशान्ति	10

परिशिष्ट ७
चोवीश यक्षिणीओ

१. चक्रेश्वरी	९. सुतारिका	१७. बला	
२. अजितबला	१०. अशोका	१८. धारिणी	
३. दुरितारि	११. मानवी	१९. धरणाप्रिया	15
४. काली	१२. चण्डा	२०. नरदत्ता	
५. महाकाली	१३. विदिता	२१. गान्धारी	
६. श्यामा	१४. अङ्कुशा	२२. अम्बिका	
७. शान्ता	१५. कन्दर्पी	२३. पद्मावनी	
८. भृकुटी	१६. निर्वाणी	२४. सिद्धाधिका	20

परिशिष्ट ८
सोळ विद्यादेवीओ

१. रोहिणी	७. काली	१३. धैरोटषा	
२. प्रज्ञप्ति	८. महाकाली	१४. अच्युप्ता	
३. वज्रशङ्खला	९. गौरी	१५. मानसी	25
४. वज्राङ्कुशरी	१०. गान्धारी	१६. महामानसी	
५. चक्रेश्वरी	११. सर्वालमहाध्याला		
६. पुरुषदत्ता	१२. मानवी		

परिशिष्ट ९
नव निधि

१. नैसर्गिक	४. सर्वरत्न	७. महाकाल	30
२. पाण्डुक	५. महापद्म	८. माणवक	
३. पिङ्गल	६. काल	९. शङ्ख	

परिशिष्ट १०
चोसट सुरेन्द्रो

	१. सौधर्म	२३. घोष	४५. काल
	२. ईशान	२४. महाघोष	४६. महाकाल
5	३. सनखुमार	२५. जलकान्त	४७. सन्निहित
	४. महेन्द्र	२६. जलप्रभ	४८. सामान
	५. श्रद्ध	२७. पूर्ण	४९. धानृ
	६. छान्तक	२८. अवशिष्ट	५०. त्रिधातृ
	७. महाशुक्र	२९. अमितगति	५१. ऋषि
10	८. सहस्रार	३०. अमितवाहन	५२. ऋषिपाल
	९. प्राणत	३१. किन्नर	५३. ईश्वर
	१०. अच्युत	३२. विम्बुरूप	५४. महेश्वर
	११. चमर	३३. स्रुपुरूप	५५. सुवख
	१२. बलि	३४. महापुरूप	५६. विशाल
15	१३. धरण	३५. अतिक्राय	५७. हास्य
	१४. भूतानन्द	३६. महाक्राय	५८. हास्पति
	१५. हरिकान्त	३७. गीतरति	५९. श्वेत
	१६. हरिपह	३८. गीतयश	६०. महाश्वेत
	१७. वेणुदेव	३९. पूर्णभद्र	६१. पतङ्ग
20	१८. वेणुदारि	४०. माणिभद्र	६२. पतङ्गपति
	१९. अग्निशिख	४१. भीम	६३. चन्द्र
	२०. अग्निमाणव	४२. महाभीम	६४. सूर्य
	२१. वैलम्ब	४३. सुरूप	
	२२. प्रभञ्जन	४४. प्रतिरूप	

25

परिशिष्ट ११
आठ सिद्धिभो

१. लविमा	४. प्राकाम्य	७. यत्रकामावस्तायित्व
२. वशिना	५. महिमा	८. प्राप्ति
३. ईशिता	६. अणिमा	

પરિચય

શ્રીસિંહતિલકસૂરિં ર્વેલા આ સ્તોત્રની એક નકલ સ્વ. શ્રી મોહનલાલ ભગવાનદાસના સંગ્રહમાંથી મળી હતી, વીજી પ્રતિ પૂના, માંડારકર રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટના સંગ્રહ નં. ૩૨૩, A ૧૮૮૨-૮૩, ત્રીજી નકલ બુહારી, શેઠ કવેરચંદ પનાજીના સંગ્રહની હતી અને ચોથી નકલ મુનિરાજ શ્રી યશોવિજયજી મહારાજશ્રી પાસેથી મળી હતી । 5

આ ચારમાંથી ત્રણ પ્રતિઓની હાથનકલ હતી જ્યારે એક પૂના, માં. રિ. ડ. નાં મૂલ હાથપોથી હતી, એટલે પાઠ લેવાનું કામ મુશ્કેલ હતું । ચારે પ્રતિઓના કેટલાક અશુદ્ધ શ્લોકોને ભાપાની દૃષ્ટિ સુધારી અનુવાદ, વિવરણ અને તુલના-શ્લોકો સાથે અહીં પ્રગટ કરેલ છે ।

શ્રીસિંહતિલકસૂરિં આ સ્તોત્રમાં યાસ કરીને યંત્રની રચના ઉપર પ્રકાશ પાડ્યો છે । યંત્રનો મૂલમંત્ર, આરાધના અને ફલાદેશ પળ જણાવ્યાં છે । 10

આ સ્તવન પ્રસિદ્ધ ‘ઋષિમંડલસ્તોત્ર’ ના આધારે રચાયેલું છે । ‘ઋષિમંડલસ્તોત્ર’ માં યંત્ર-રચના વિશે જે અત્યંત નિર્દેશ છે તેની શ્રી સિંહતિલકસૂરિંની આ રચનાથી સ્પષ્ટતા થાય છે । એ દૃષ્ટિ આ સ્તોત્ર અતીવ ઉપયોગી જણાય છે । વઢી ઋષિમંડલસ્તોત્રકારે તીર્થકરોની પ્રમાણ મહિમા માટે ૩૧ થી ૭૬ શ્લોકોનો વિસ્તાર આપ્યો છે તેને શ્રી સિંહતિલકસૂરિં એક જ શ્લોકમાં સંગ્રહી લીધો છે । એ સંગ્રહ કેટલેય સ્વચ્છે જોવાય છે, તે તેની તુલના કરતાં જણાઈ આવે છે । એ રીતે ઋષિમંડલસ્તોત્રના ૯૮ શ્લોકોને 15 શ્રીસિંહતિલકસૂરિં ૩૬ શ્લોકોમાં સમાવી લીધા છે । વઢી હ્રીંકારમાં ચોવીસ તીર્થકરોની સ્થાપના ઉપરાંત શ્રીસિંહતિલકસૂરિં પંચપરમેષ્ટીની સ્થાપનાની વિશેષતા તેમના ‘પરમેષ્ટિવિદ્યાસ્તવયન્ત્ર’ અને ‘મન્ત્રરાજ-રહસ્ય’ અનુસાર આમાં સમાવી દે છે । સંક્ષેપમાં નાદ, વિંદુ, કલા, શીર્ષક અને દીર્ઘકલારૂપ હ્રીંકારના અંશો ઉપર શ્રીસિંહતિલકસૂરિં સારી સ્પષ્ટતા કરી છે અને વિવિધ આમ્નાયોનો નિર્દેશ પોતાની કૃતિઓમાં કર્યો છે । એ કૃતિઓ પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં અન્યત્ર અમે પ્રગટ કરી છે । 20

ઋષિમંડલસ્તોત્ર અનુસાર રચાયેલાં અનેકવિધ ઋષિમંડલયંત્રો અને હ્રીંકારયંત્રોમાં એકસરખો મેલ દેખાતો નથી, તે માટે આ સ્તોત્ર સ્પષ્ટ ખુલાસો આપે છે એ જ આ સ્તોત્રની વિશેષતા છે ।

શ્રીસિંહતિલકસૂરિંની રચનાથી એટલું સ્પષ્ટ થાય છે કે, તેમની સામે રહેલું ઋષિમંડલસ્તોત્ર તેમની વિદ્યમાનતા વિ. સં. ૧૩૩૨ પહેલાંનું તો છે જ । એ જ સ્તોત્રના આધારે દિગંબર જૈનાચાર્ય શ્રીવિદ્યાભૂષણ-સૂરિં ઋષિમંડલસ્તોત્રની ૮૫ ઉપજાતિવૃત્તમાં કરેલી રચના પણ પ્રસિદ્ધ થયેલી છે । 25

આ સ્તોત્રની તુલના માટે ટિપ્પણીમાં અમે ‘ઋષિમંડલસ્તોત્ર’ના સરખા ભાવવાળા શ્લોકો નોંધ્યા છે તે વાચકોને ઉપયોગી થઈ પડશે ।

કલિકાલસર્વજ્ઞ-શ્રીમદ્-હેમચન્દ્રાચાર્યરચિત-
‘ત્રિપટ્ટિશલાકાપુરુષચરિત’ગતસંદર્ભઃ

[પદ્મ-નમસ્કાર-સ્તોત્રમ્]

(અનુષ્ટુપ-ચૃત્તમ્)

5   કૃપભાર્દાસ્તીર્થકરાન્, નમસ્યામ્પલિલાનપિ ।
           મરતૈરાવત-પિદેહાર્દ્ધતોઽપિ નમામ્યહમ્ ॥ ૧ ॥
           તીર્થકૃદ્ભયો નમસ્કારો, દેહમાજાં ભવચ્છિદે ।
           ભવતિ ક્રિપમાણઃ સ યોધિલાભાય ચોચકૈઃ ॥ ૨ ॥
 10   સિદ્ધેભ્યથ નમસ્કારં, મગ્ધ-દ્ભયઃ કરોભ્યહમ્ ।
           કર્માધોઽદ્દાહિ યૈર્ધ્યાનાઽધિના ભવ-સહસ્રજઃ ॥ ૩ ॥
           આચાર્યેભ્યઃ પદ્મવિષ્ણુઽચારેભ્યથ નમો નમઃ ।
           યૈર્ધાર્યિતે પ્રવચનં, મવચ્છેદે સદોઘર્તૈઃ ॥ ૪ ॥
           શ્રુતં વિભ્રતિ યે સર્વં, શિષ્યેભ્યો વ્યાહરન્તિ ચ ।
 15   નમસ્તેભ્યો મહાત્મભ્ય,--ઉપાધ્યાયેભ્ય ઉચ્ચકૈઃ ॥ ૫ ॥

અનુવાદ

કૃપભદેવ વગેરે સર્વ તીર્થકરોને હુ નમન કરુ છુ । મરત, ઈરાવત અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં રહેલા ‘અર્દ્ધતો’ (તીર્થકરો) ને પણ હુ નમુ છુ ॥ ૧ ॥

‘તીર્થકરો’ને કરાતો નમસ્કાર પ્રાણીઓના સંસાર (રૂપી બંધન) ને કાપનારો થાય છે અને 20 સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ કરાવનારો થાય છે ॥ ૨ ॥

જેઓ ધ્યાન-અગ્નિવદે હજારો ભવમાં ઉત્પન્ન થયેલ કર્મસમૂહને વાઢી નાલ્યો છે, તે ‘સિદ્ધ મગ્ધનો’ને હુ નમસ્કાર કરુ છુ ॥ ૩ ॥

મવ (રૂપી બંધન) ને છેદવામાં સદા ઉચમશીલ એવા જેઓ પ્રવચનને ધારણ કરે છે, તે પાંચ પ્રકારના આચારવાઢા ‘આચાર્યો’ ને વારવાર નમસ્કાર હો ॥ ૪ ॥

25 જેઓ સમસ્ત શ્રુતને ધારણ કરે છે અને શિષ્યોને (તેનો) ઉપદેશ આપે છે, એવા તે ‘ઉપાધ્યાય મગ્ધનો’ને વારવાર નમસ્કાર હો ॥ ૫ ॥

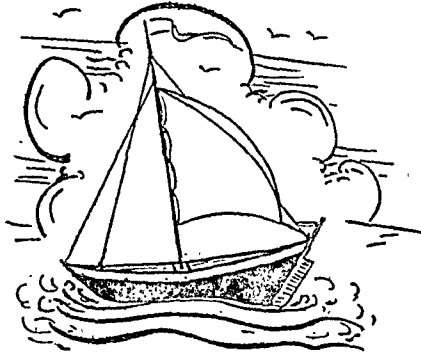
शीलव्रत-सनाथेभ्यः, साधुभ्यश्च नमो नमः ।
भव-लक्ष-सन्निवद्धं, पापं निर्णाशयन्ति ये ॥ ६ ॥

जेओ लाखो भवोनी अंदर वांधेला पापनो समूल नाश करनारा छे अने शील तथा व्रतथी युक्त छे, एवा 'साधुओ'ने वारंवार नमस्कार हो ॥ ६ ॥

परिचय

5

श्रीहेमचन्द्राचार्ये महाराजा कुमारपाळनी विनतिथी 'त्रिपष्टिशलाकापुरूपचरित' नामनो बृहत्काय ग्रंथ संस्कृत भाषामां पद्यमां रच्यो छे । तेमां पंचपरमेष्ठी विशे छ श्लोको स्तोत्ररूपे आपेला छे तेने अहीं अनुवाद साथे प्रकट कर्यो छे ।

कलिकालसर्वज्ञ-श्रीमद्-हेमचन्द्राचार्यरचित-
श्रीवीतरागस्तोत्रमङ्गलाचरणम्

यः परात्मा परंज्योतिः, परमः परमेष्ठिनाम् ।
 आदित्यवर्णं तमसः परस्तादामनन्ति यम् ॥ १ ॥
 सर्वे येनोदमूल्यन्त, समूलाः क्लेशपादपाः ।
 मूर्ध्ना यस्मै नमस्वन्ति, सुरासुरनरेश्वराः ॥ २ ॥
 प्रावर्तन्त यतो विद्याः, पुरुषार्थप्रसाधिकाः ।
 यस्य ज्ञानं भवद्-भावि-भूतभावावभासकृत् ॥ ३ ॥
 यस्मिन् विज्ञानमानन्दं, ब्रह्म चैकात्मतां गतम् ।
 सः भद्रेयः स च ध्येयः, प्रपद्ये शरणं च तम् ॥ ४ ॥
 तेन स्यां नाथवाँस्तस्मै, स्पृहयेयं समाहितः ।
 ततः कृताथो भूयासं, भवेयं तस्य किङ्करः ॥ ५ ॥
 तत्र स्तोत्रेण कुर्यां च, पवित्रां स्वां सरस्वतीम् ।
 इदं हि भवकान्तारे, जन्मिनां जन्मनः फलम् ॥ ६ ॥

अनुवाद

जेमनो आमा सर्व ससारी जीवोयी श्रेष्ठ छे, जेओ केवलज्ञानमय छे, जेओ पांच परमेष्ठिओमां प्रवान छे, अने जेमने पडितजनो अज्ञानरूप अंधकारधी पर तथा सूर्य समान प्रकाशमान (अपवा अज्ञानान्धकारने दूर करवा माटे सूर्य समान प्रकाशमान) माने छे ॥ १ ॥

तथा, जेओए (रागद्वेष आदि) द्वेशरूप सर्व वृशोने (महामोहरूप) मूलयी उखेडी नाख्या छे अने जेमने सुरेन्द्रो, असुरेन्द्रो, तथा नरेन्द्रो (चक्रवर्तिओ) पण मस्तक नमावीने नमस्कार करे छे ॥ २ ॥

तथा जेमनार्थी धर्मादि पुरुषार्थोने प्राप्त करावनारी चौद विद्याओ आ विद्यमा प्रवर्ती अने जेमनुं ज्ञान भूल, भविष्य अने वर्तमानकालना सर्व पदार्थोनुं प्रकाशक छे ॥ ३ ॥

तथा, जेमना आत्मा विज्ञान (केवलज्ञान), आनद (अव्याबाध सुख) अने ब्रह्म (परमपद) ए व्रणे एकरूपताने परम्या छे ते श्री अरिहत परमात्मा (ज) थदा करवा योग्य छे, ध्यान करवा योग्य छे अने ते परमात्माना (ज) शरणने हु स्वीकारुं छु ॥ ४ ॥

ते परमात्मायी (ज) हुं सनाथ छु, ते परमात्माने ज हुं अनन्यहृदययी आहुं छुं, तेनयायी ज हु कृतकृत्य छुं अने तेमनो ज हु सेवक छु ॥ ५ ॥

ते परमात्माना गुणानुवादीयी हु मारी वाणीने पवित्र करुं; कारण के आ संसाररूप अष्टवीमां प्राणीओना जन्मनुं ए (भगवत्स्तवन) ज फल छे. ॥ ६ ॥

श्रीसोमोदयगणिकृतावचूर्णिः

यः परात्मेति० परश्चासावात्मा च परात्मा सर्वसंसारिजीवेभ्यः प्रकृष्टस्वरूपः, पुनः किं विशिष्टः ? परंज्योतिः। परं सकलव्रतमलकाद्यष्ट्यरहितत्वेन केवलं ज्योतिर्ज्ञानमयं यस्य स तथा, परमिति केवलार्थेऽव्ययम्। परमे चिदानन्दरूपे पदे तिष्ठन्तीति परमेष्ठिनोऽहंदादयः पञ्च, तेषां परमः प्रधानभूतः (सिद्धः)। परमव्यं चास्य (सिद्धस्य) मुक्तावस्थामधिकृत्य परमेष्ठिनामिति पृष्टी “सप्तमी चाविभागे निर्धारणे” (२-२-१०९) 5 इति सूत्रेण। तथा यं वीतरागं तमसः परस्तादात्मनन्ति ध्यायन्ति तत्स्वरूपोपलब्ध्ये मनीषिणः। कः? परस्तात् परस्मिन् पारे, कस्य? तमसोऽज्ञानरूपस्य, किम्भूतं यम्? आदित्यवर्णमादित्यस्येव वर्ण उच्यते यस्य तं तथा, भानोरुपमानमन्यस्य तथाविधस्य वस्तुनोऽत्राभावात्, परस्तादिति पठिततमसोऽज्ञानरूपान्धकारस्याप्रे आदित्यवर्णं सूर्याभं तद्विनाशकमित्यर्थः ॥ १ ॥

सर्वे० येन सर्वे समस्ताः क्लेशा रागद्वेषादयस्त एव पादपा वृक्षा नरकादिकटुफलदायिवेन 10 सम्प्ला मिथ्यात्वमूलसहिता उदमूल्यन्त उन्मूलिताः, यस्मै मूर्धा सुरासुरनरेश्वरा नमस्यन्ति-नमस्तुर्वन्ति ॥ २ ॥

प्राव० यतो यत्सकाशाद् विद्याः शब्दविद्यादिकाश्चतुर्दश, धर्मार्थकामादिपुरुषार्थानां च प्रसाधिका विधाधिकाः प्रावर्तन्त अभूवन्, यद्वा द्वादशाङ्गीगता विद्याः सुवर्णसिद्ध्यादिप्ररूपिकाः। यस्य ज्ञानं भवद्भाविभूतभावावभासकृद्—अतीतानागतवर्तमानवस्तुप्रकाशकमस्तीति गम्यम् ॥ ३ ॥

यस्मिन्० यस्मिन् विशिष्टं ज्ञानं विज्ञानं केवलज्ञानमानन्दमकृत्रिमसुखं ब्रह्म च परमपदं 15 त्रीण्यप्येकामतामैक्यं गतानि स एव वीतरागजीवः स एव ज्ञानं ज्ञानैकरूपत्वात् तस्य, स एव च सुखं दर्शन-स्पर्शनादिबाल्यस्य कस्यापि तत्राभावात्, स एव परमपदं अमुक्तिरूपस्याभावात्। अथ तच्छब्दं दर्शयन्त आहुः, सः श्रद्धेयः स पूर्वोक्तपरात्मादिविशेषणविशिष्टः श्रद्धेयः, स्वहृदयरुचिचिपयः कार्यः, च-पुनः स ध्येयो रूपातीततया ध्यातव्यस्तं तमसः परस्तादात्मनातं शरणं प्रपद्ये स्वीकरोमि ॥ ४ ॥

तेन० तेनोन्मूलितक्लेशपादपेन नाथवान् सनाथोऽहं स्यां भवामि, तस्मै सुरासुरनमस्कृतायाऽहं 20 समाहितस्तदेकतानमनाः स्पृहयेयं वाञ्छामि, ततः प्रकटितपुरुषार्थसाधकविद्यासमुदायादहं कृतार्थः कृतकृत्यः प्राप्ताभीष्टकार्यो वा भूयासं भवामि भविष्यामि इत्यर्थः। तस्य त्रिकालज्ञानवतः किङ्करो भवेयमस्मि ॥ ५ ॥

तत्र० तत्र विज्ञानानन्दब्रह्मरूपे स्वां सरस्वतीं वाणीं, स्तोत्रेण कृत्वा पवित्रां कुर्यां—करोमि। को हेतुः? हि-यस्मात् कारणाद् भवकान्तारे संसारारण्ये जन्मिनां जीवानां, जन्मनः पादपरूपस्य इदमेव वीतरागस्तवनं फलम्, नान्यत् ॥ ६ ॥

श्रीप्रभानन्दसुरिकृतविवरणम्

- अत्राद्यसाङ्गैर्लोकत्रयस्य पदानां प्रथमादिसत्तन्व्यन्तविभक्तिप्रथमवचनान्तानामुत्तरलोक-
 द्वयस्य तदन्तैरेव परदैर्यथाक्रमं कर्तृकर्मविवक्षया योजनं कार्यम् । तथाहि—परमात्मेति विशेष्यं पदम्,
 अतो यः किल परात्मा परंज्योतिः स श्रद्धेयः । यश्च परमेष्ठिनां परमः स ध्येयः, यं चादित्यवर्णं तमसः
 5 परस्तादात्मनन्ति तं शरणं प्रपद्ये । येन च समूलाः सकलद्वेषापादापाः समुदमूष्यन्त तेन नाथवान्
 स्याम् । यस्मै च सुरासुरनरेश्वराः सरभसं नमस्यन्ति तस्मै समाहितः स्पृहयेयम् । यतश्च पुष्टार्थ-
 प्रसाधिका विद्याः प्रावर्चन्त ततः कृतार्थो भूयासम् । यस्य च भयद्भाविभूतभावावभासशब्दज्ञानं तस्य
 किङ्करो भवेयम् । यस्मिंश्च विज्ञानमानन्दं ब्रह्म चैकारमतामुपगतं तस्मिन् स्तोत्रेण स्यां सरस्वतीं
 पवित्रां कुर्यामिति पदानां परस्परसम्बन्धः ।
- 10 साम्प्रतमेतदेव प्रतिपदं व्याप्याप्यते । तत्र परध्यासाद्यात्मा च परात्मा परत्वं चास्य देहान्मान्त-
 रात्मापेक्षम्, यतः कैश्चिदुपयोगलक्षणमनादिनिधनं अपौरुल्लिखत्वेन रूपातीतं तथाविधसामग्रीसाकल्यात्
 शुभानुभूतस्य कर्मणः कर्त्तारमुदयप्रातस्य तस्यैव च भोकारमत एवैतद्दृक्षणविलक्षणदेहादवर्थान्तर-
 भूतमविसंबादिप्रमाणप्रतिष्ठितमप्यात्मतत्त्वं महामोहोपहतमत्तित्वेनामन्यमानैः पिषादिद्रव्ययोगान्म-
 दशक्तिमिवाचेतनमहद्भूतसम्पर्काचेतनत्वमुद्गाय्य देहस्यैवात्मत्वमुपकल्प्यतेऽतः स देहात्मा । यथा
 15 देहातिरिक्तस्यात्मनः सत्त्वमाणप्रतिष्ठितत्वं तथा पुरस्तादष्टमप्रकाशे प्रकाशयिष्यते ।
 अन्तरात्मा च ज्ञानावरणादिकर्मनिर्मथितमाहात्म्यः शरीरी संसारिजीवः । एतयोश्च वक्ष्यमाण-
 विशेषणगणासहत्वेन प्रकृतानुपयोगित्वमतः परंशब्दोपादानम् । परात्मा च विगलितसकलकर्ममल-
 पटलः सम्यक्सिद्धज्ञानदर्शनाऽऽनन्दवीर्यलक्षणान्तचतुष्टयः शिवमचलमपुनर्भवं परमपदमध्यासीनो
 ज्ञानदर्शनोपयुक्तः केवलतमैव साम्प्रतं स एव विशिष्यते । किं विशिष्टः परमात्मेत्याह परंज्योतिः,
 20 अप्रतिपातित्वेन लोकालोकप्रकाशकत्वेन च परं सर्वोत्कृष्टं चित्स्वरूपं ज्योतिर्यस्येति ज्योतिर्न्याति-
 प्ततोरमेदात् स एव परं ज्योतिः । परत्वं चास्य मतिश्रुतावधिमन-पर्यायलक्षणचिदंशचतुष्टयापेक्षं
 प्रतिपातिन्वेनाल्पविषयत्वेन च मत्यादीनामनीदृशत्वात् । यदि वा रवीन्दुविद्युन्मणिप्रमुखे निखिलेऽपि
 ज्योतिर्वर्गं यः परमुत्कृष्टं ज्योतिरिति स परंज्योतिः । यद्बैवंविधः परात्मा स श्रद्धेयः श्रद्धाविषयमय-
 तारणीय इत्युत्तरपदेन योगः । किमुक्तं भवति ? किल यद्यप्यघातिकर्मणामर्हदादीनामध्यक्षे तस्मि-
 25 स्तत् प्रत्ययेनैव श्रद्धा विधेयैव । न चानुपहृतपरानुग्रहकृतां क्षीणरागद्वेषमोहानामर्हदादीनां वितथ-
 घादित्वमतः किमश्रद्धेयं परमात्मनः ? । पुनः परमरहस्यभूतं परमात्मानमेव विशिनष्टि । परमः
 परमेष्ठिनाम् । परमे चिदानन्दरूपे ब्रह्मणि तिष्ठन्तीति परमेष्ठिनस्ते चाहंदाचार्योपाध्यायसाधव एव,
 तेषां मध्ये परमः प्रकृतः सिद्धरूपो यः परमेष्ठी, अर्हदादिपरमेष्ठिचतुष्टयस्य चामुक्ततावस्थामधिष्ठत्य
 सिद्धस्य पञ्चपरमेष्ठिनः परमत्वम् । मुक्तास्तु सर्वेऽप्येकरूपा एव । स चैवंविधः परमात्मा भगवां-
 30 स्तदेकतानमनोभिर्व्यैस्तस्वरूपप्राप्तये सततमनुस्मरणीय इति उत्तरपदेन सम्बन्धः ।
 प्रथमान्तं पदमभिधाय द्वितीयान्तमाह । यं च परमात्मानमणिमाद्यष्टमहासिद्धिप्रसिद्धिमहसो
 मुनयोऽप्यामनन्ति — तत्स्वरूपोपलब्धये संततमभ्यस्यन्ति । किम्भूतम् ? तमसः परस्ताद् वर्तमानम्,
 तमांसि निकाचितानि कर्माणि विमलकेवलाऽऽलोकेन च तेषां पारे प्रतिष्ठितं सत्त्व-रजस्तमोगुण-
 त्रयातीतमित्यर्थः । तमहमेवंरूपं परमात्मानं दुर्वारान्तरापरित्याजितात्मशक्तिः शरणं प्रपद्ये इत्युत्तरेण
 35 योगः । पुनः किं विशिष्टम् ? आदित्यवर्णं, आदित्यस्य प्रभापतेरिव वर्णः शोभा यस्य स तथा
 तम् । अत्राह परः—‘ननु परिमितक्षेत्रमात्रप्रकाशनमहसा मिहिरेण लोकालोकप्रकाशनप्रवरपरम-
 ज्योतीरूपस्य परमात्मनः साम्यमनुपपन्नम् । तथा चागमः—

“चंदाद्दृग्गहाणं, पहा पयासेह परिमियं खेतं ।
केवलियनाणलम्भो, लोयालोयं पयासेह” ॥ १ ॥

इति' । आचार्यः—साधु, भोः सहृदय ? हृदयङ्गमभिदधासि, केवलं सकलेऽपि कलावत्प्रमुखे तेजस्विवर्गे विगणयद्भिरस्माभिर्मानोरेव किमपि तदुपमानलवलाभसम्भावनास्वाद्यत्वमुपलब्धमित्यादित्यवर्णमित्यभिहितं, तत्त्वतस्तु सुमेरुपरमाण्वोरिव महदन्तरं परमात्मद्वादशात्ममहसोरिति । 5 आदित्योऽपि निरस्ततमस्त्वेन तमसः परस्ताद् भवति ।

तृतीयान्तं पदमाह । येन च भगवता परमात्मना क्लेशपादपाः सर्वेऽप्युदमूल्यन्त । “अविद्या-
ऽस्मितारागद्वेषाभिनिवेशाः क्लेशाः ।” तत्र “अनित्याशुचिदुःखानात्मसु मिथ्याज्ञानमविद्या, दुर्धरा-
हंकारवशात् सर्वत्राऽस्मीति भावोऽस्मिता, मनोक्षेपु शब्दादिघ्यात्मनो गाढाभिष्वङ्गो रागः,
तेष्वेवामनोक्षेपु भृशमप्रीतिविशेषो द्वेषः, अतत्त्वेऽपीदमित्यमेवेत्येकान्ताग्रहग्रहिलताऽभिनिवेशः” । 10
उपलक्षणं चैतदन्यासामपि धातिकर्मोत्तरप्रश्रुतीनाम् । पते च संप्रत्युत्पत्तौऽनादिसम्बन्धवशाद्
वद्धमूलाः, प्रदर्शिततत्तद्विकारप्ररोहसंहृतयः, स्फुरदाध्यात्मिकाधिभौतिकाधिदैविकवेदनोदयप्रसून-
संततयः, प्रकाशितामुष्मिकदुर्गदुर्गातिदुःखफलपटलाः पादपा इव पादपाः । ते च सङ्गत्यागादा-
केवलोत्पत्ति त्रिजगदप्रतिमल्लहस्तिमहेन येन भगवता दुस्तपतपोऽन्दोलनेन (?) चलाचलतामापाद्य
शुक्लध्यानसमुद्गण्डशुण्डात्रेडनेन समूलाः सहेलमुन्मूलितास्तेन त्रिजगदनायेनाहमपि नाथवान् स्यां 15
भवेयमित्युत्तरेण योगः । येनासौ मामलब्धानां शानादिगुणानां लम्बनेन तेषामेव च लब्धानां
परिपालनात्ताननुगृह्णाति ।

चतुर्थ्यन्तं पदमाह—मूर्ध्ना यस्मै नमस्यन्ति सुरासुरनरेश्वराः । यस्मै समूलोन्मूलितक्लेश-
पादपाय भगवते सुरासुरनरेश्वराः । देवदानवमानवपतयः सकलक्लेशजालोच्छित्तिनिमित्तं मूर्ध्ना
उत्तमाङ्गेन सरभसं नमस्यन्ति । तस्मै त्रिभुवनसनातनगुरवे समाहितस्तदैकतानमानसोऽहमपि 20
स्पृहयेयं, प्रणामादिनिमित्तं स्पृहामावहामीत्युत्तरेण सम्बन्धः । इदमुक्तं भवति । किल यद्यपि
सुरासुरेश्वरादिवत् प्रत्यक्षाहर्तप्रमाणादिसामग्री दुःखमा-समयसमुद्भूतस्य ममासंभविनी तथापि
“मनोरथानामगतिर्न विद्यते” इति न्यायात् स्पृहामात्रमपि तावद् धारयामि येन सदभ्यस्ततया
भवान्तरेऽपि संस्कारोऽयमनुवर्तत इति ।

पञ्चम्यन्तं पदमाह—प्रावर्त्तन्त यतो विद्याः पुरुषार्थप्रसाधिकाः । यतो यस्मात् सर्वविदः 25
परमपुरुषात् पुरुषार्थानां धर्मार्थ-काम-मोक्षलक्षणानां प्रसाधिकास्तदुपायोपदर्शिन्यो विद्याः
शब्दविद्यादिकाः प्रावर्त्तन्त प्रादुरासन् । यतो द्वादशाङ्गीमूलनीवीमुत्पादादित्रिपदीं तदुचितेषु
भगवान् स्वयमुदीरयति । न च द्वादशाङ्गीव्यतिरिक्तमन्यदपि विद्याङ्गमस्तीत्यतः समस्तविद्यानां
भगवानेव प्रभवः । अतएव ततस्तस्मात् परमपुरुषानुध्यानादहमपि पुमर्थोपलब्ध्या कृतार्थः कृतकृत्यो
भूयासमित्युत्तरेण योगः । पुरुषार्थोपायोपलब्ध्या च कृतकृत्यता समीचीनैवेति । 30

षष्ठयन्तं पदमाह—यस्य ज्ञानं भवद्भाविभूतभावावभासरक्तम् । यस्य भगवतः परमात्मनो
धातिकर्मणांमात्यन्तिकक्षयादुत्पन्नं ज्ञानं देशकालस्वभावविप्रकर्षैरनन्तरितमत एव भवद्भाविभूतभावा-
वभासरक्तं वर्त्तमानानागतातीतपदार्थसार्थप्रकटनपट्टिष्ठम् । तस्यैवम्भूतस्याहं किङ्करो भवेयमित्युत्तरेण
योगः । अत्रायमाशयः—किलास्मिन् जगति यस्य विस्वादिद्वेन नानैकान्तिकोऽष्टाङ्गनिमित्तमात्राव-
भासनपरो ज्ञानांशः स्यात् सोऽपि तदर्थिभिः प्रेष्यैरिव प्रतिक्षणमुपास्यते । यस्य च भगवतः 35
प्रागुपवर्णितस्वरूपं ज्ञानं तस्य किङ्करत्वमनुत्तरसुरा अपि कुर्युः । किमङ्ग । मादशोऽङ्गभागिति ।

सप्तम्यन्तं पदमाह—यस्मिन् विज्ञानमानन्दं ब्रह्म चैकाङ्गत्वितां गतम् । यस्मिंश्च भगवति
परमपरमेष्ठिनि विज्ञानमानन्दं ब्रह्म चैकात्मतां गतम् । तत्र मत्यादिज्ञानेभ्यः क्षायिकत्वेनाप्रतिपातित्वेना-
१०

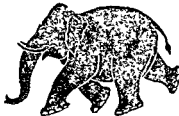
- નન્તદ્રવ્યપર્યાયગોચરત્વેન ચ વિદિષ્ટં કેવલાલોકલક્ષણં જ્ઞાનં વિજ્ઞાનમ્ । શાતન્દં ચાત્મનઃ કદાપ્ય-
 લઘ્નપૂર્વસ્વરૂપલાભસમુદ્ભવમિતરકારણકલાપનિરપેક્ષમનુપાધિ મધુરમશયમાત્યન્નિકં સુખમેવ । બ્રહ્મ
 ચ પરમં પદમ્ । યદા ચ ભવોપમાહિકર્મપારવશ્યાદ્દ્યાપિ ભવસ્થઃ કેવલી ભવતિ તદારિમન્ ભગવતિ
 કેવલિનિ વિજ્ઞાનમાનન્દં ચ વર્તેતે । અયં ચ પરમં પદં ગમિપ્યતીત્યાત્મવિજ્ઞાનાનન્દબ્રહ્મણાં મિથઃ
 5 પૃથગ્માયઃ સ્યાદેધ । શૈલેદ્યનન્તરં ચ સકલકર્મોદાપ્રશ્યાદક્ષયં પદમુપેયુષ્યસ્મિન્ વિજ્ઞાનમાનન્દં
 ચૈકાત્મતાં યાતિ સ एव परमात्मा, स एव विमानं, स एवानन्दः, स एव परमं ब्रह्मेत्यभिप्राभावतां
 ભજતે । અતસ્તત્ર તસ્મિન્ પૂર્વોપવર્ણિતસ્વરૂપે પરમાત્મનિ સ્તોત્રેણ યથાર્થવાદેનાહં સ્યામાત્મીયાં
 સરસ્વતીં ધાર્ણીં પવિત્રાં પાવર્તીં કુર્યાં — પિદ્ધ્યામિત્યુત્તરેણ સમ્યન્ધઃ । નનુ કિમસ્યાઃ પ્રથમં કિમપ્ય-
 પૂતત્વમસ્તીત્યુચ્યતે । સ્વકર્મપરિણામેતાભ્યાતૃત્યા ભવે યંધમ્યમાણાનાં પ્રવલજ્ઞાનાચરણોદયાદ્ વિદિષ્ટ-
 10 ચિત્તર્થતન્યરાત્યાનામસ્તુમતામસ્તુલભૈવ કવિત્વવસ્તુત્વસરસા સરસ્વતી, યદા ચ તથાભન્યત્વૈચિત્વ્યાન્
 સંઘટિતાપિ મયામિનન્દિનાં સુરરાદીનામસદ્ગુણોદ્ભાવનેનાત્માનં મલિનયતિ, તદા પરમાત્મપ્રશુતિ-
 સ્તુત્યવર્ગસ્તુતિપ્રયોગમન્તરેણ કિમન્યદ્ધમર્ષેણમસ્યાસ્તતઃ તત્ર સ્તોત્રેણેત્યુક્તમ્ । કિઙ્ચ અસ્મિન્
 ભયકાન્તારે સંસારારણ્યે જન્મિનાં સત્કેત્રાષ્ટકાદ્દશાઙ્ગીસદ્ગતસ્ય જન્મનોડયતારસ્યાપીદં સદ્ગતં
 વસ્તુતત્ત્વોદ્ભાવનમેવ ફલમ્ ।

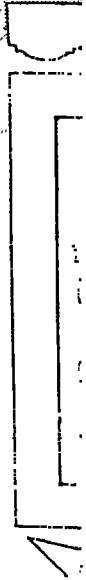
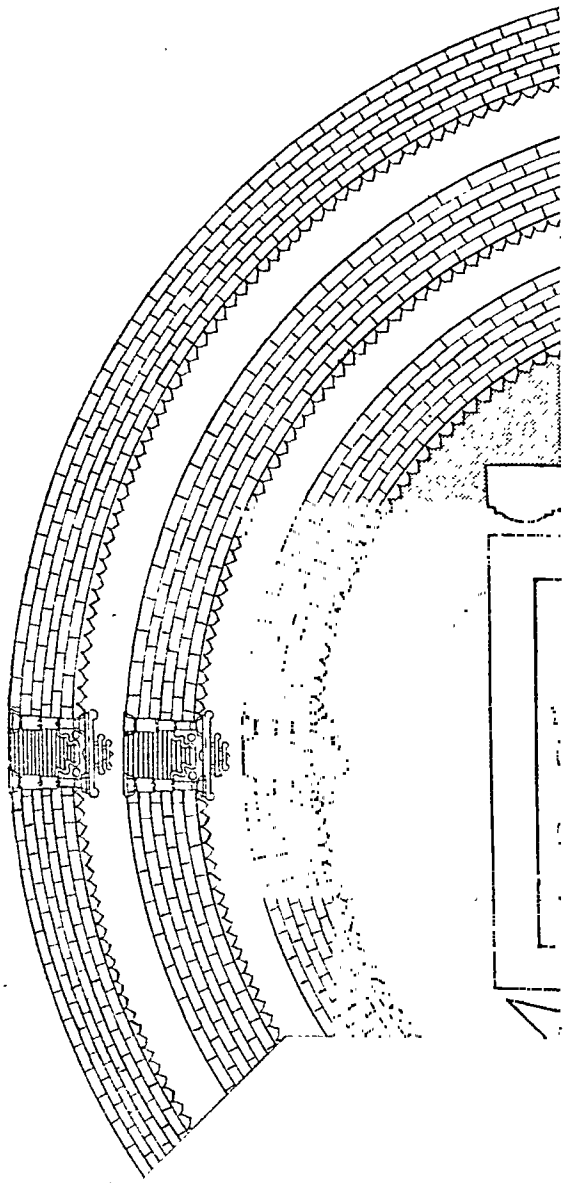
15

પરિચય

- કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યના શ્રી 'વીતરાગસ્તોત્ર' યી કોળ વિદ્વાન્ અપરિચિત
 હશે ' મહારાજા કુમારપાલની દૈનિક પ્રાર્થના માટે રચવામાં આવેલ એ પ્રંચલેનું આજે પણ અનેક મહાત્માઓ
 માવપૂર્વક પ્રતિદિન પારાયણ કરે છે । રોજ સવારમાં આ પ્રયન સંપૂર્ણ પારાયણ ન થાય ત્યાસુધી મોડામાં વરંદ
 પણ ન નાહવાનો શ્રીકુમારપાલ મહારાજાનો દૃઢ અભિપ્રહ હતો । આ ધ્ય સાહિત્ય, ભક્તિ વગેરે સર્વ દષ્ટિપ
 20 પરિપૂર્ણ છે ।

શ્રી વીતરાગસ્તોત્રની એક પ્રત શ્રીસોમોદયગણિકા અવચૂર્ણિ અને શ્રીપ્રમાનન્દસૂરિન વિવરણ
 સાથે શ્રી કેસરવાઈ જ્ઞાનમંદિર, પાટણ, તરફથી વિ. સં. ૧૯૯૮ મા પ્રકાશિત થઈ છે । તેમાંથી પ્રસ્તુત
 સંદર્ભ તાર્કીને અહીં રજૂ કર્યો છે ।

- नन्तद्रव्यपर्यायगोचरत्वेन च विशिष्टं केवलालोकलक्षणं ज्ञानं विशानम् । आनन्दं धारमनः कदाप्य-
लब्धपूर्वस्वरूपलाभसमुद्भवमितरकारणकलापनिरपेक्षमनुपाधि मधुरमक्षयमात्यन्तिकं सुखमेव । ब्रह्म
च परमं पदम् । यदा च भवोपमादिकर्मपारवद्याद्यापि भवस्थः केवली भवति तदास्मिन् भगवति
केवलिनि विज्ञानमानन्दं च घटन्ते । अयं च परमं पदं गमिष्यतीत्यात्मविज्ञानानन्दब्रह्मणां मिथः
5 पृथग्भावः स्यादेव । श्लेष्ट्यनन्तरं च सकलकर्मांशप्रक्षयादक्षयं पदमुपेयुष्यस्मिन् विज्ञानमानन्दं ब्रह्म
चैकात्मतां याति स एव परमात्मा, स एव विशानं, स एवानन्दः, स एव परमं ब्रह्मेत्यभिन्नभावतां
भजते । अतस्तत्र तस्मिन् पूर्वोपवर्णितस्वरूपे परमात्मनि स्तोत्रेण यथार्थवादेनाहं स्वामात्मीयं
सरस्वतीं वाणीं पवित्रां पावनीं कुर्यां—विद्भ्यामिन्युत्तरेण सम्यग्धः । ननु किमस्याः प्रथमं किमप्य-
पूतत्वमस्तीत्युच्यते । स्वकर्मपरिणामेनाभ्यावृत्त्या भवे धंभ्यमाणानां प्रबलज्ञानावरणोदयाद् विशिष्ट-
10 चित्तचैतन्यशून्यानामसुमतामसुलभैव कवित्वयवकृत्वसरसा सरस्वती, यदा च तथाभव्यत्ववेच्छियात्
संघटितापि भवामिन्द्रिनां सुखनरादीनामसद्गुणोद्भावनेनात्मानं मलिनयति, तदा परमात्मप्रभृति-
स्तुत्यवर्गस्तुतिप्रयोगमन्तरेण किमन्यदधर्मणमस्यास्ततः तत्र स्तोत्रेणेत्युक्तम् । किञ्च भस्मिन्
भवज्ञान्तारे संसारारण्ये जन्मिनां सत्क्षेत्राद्येकादशाह्निसङ्गतस्य जन्मनोऽथतारस्यापीदं सद्गुतं
वस्तुतत्त्वोद्भावनेमेव फलम् ।

15

परिचय

कलिकालसर्गं भगवान् श्रीहेमचन्द्राचार्यना श्री 'वीनरागस्तोत्र' यी षोण विद्वान् अपरिचित
हरो ! महाराजा कुमारपालनी दैनिक प्रार्थना माटे रचयामं आवेल ए ग्रंथरत्नं आजि पण अनेक महात्माओ
भावपूर्वक प्रतिदिन पारायण करे छे । रोज सवारमां आ प्रथनु संपूर्ण पारायण न थाय त्यांशुची मोक्षार्थं कर्षं
पण न नाखवानो श्रीकुमारपाल महाराजानो दृढ अभिप्रेह हनो । आ ग्रंथ साहित्य, भक्ति बगेरे सर्वे दृष्टि

20 परिपूर्ण छे ।

श्री वीनरागस्तोत्रनी एक प्रत श्रीसोमोदयगणिज्ज अवचूर्णिं अने श्रीप्रमानन्दसुरिद्वत विवरण
साथे श्री केमत्वाई ज्ञानमंदिर, पाटण, तरफयी वि. सं. १९९८ मा प्रकाशित थई छे । तेमांयी प्रस्तुत
संदर्भ तारवीने अहीं रज्जु कर्यो छे ।

भट्टारक-श्रीसकलकीर्तिरचित-तत्त्वार्थसारदीपक-महाग्रन्थस्य संदर्भः

[पदस्य—भावना प्रकरणम्]

अथ पिण्डस्यमान्वाय, वक्ष्ये पदाक्षरोद्भवम् ।
 ध्यानं पदस्यमह्यन्तस्वाधीनं मुक्तये गताम् ॥ ३३ ॥
 पदान्वादाय साहायि, योगिभिर्पदं विधीयते ।
 सिद्धान्तधीजभूतानि, ध्यानं पदस्यमेव तम् ॥ ३४ ॥
 ध्यायेदनादिमिद्धान्तविन्यानां वर्णमातृकाम् ।
 आदिनाथगुणोत्पन्नां, विश्वागमविभाषिणीम् ॥ ३५ ॥
 पत्रपेटशरोपुत्ते, कमले नाभिमण्डले ।
 प्रतिपत्रं भ्रमन्तीं स, स्मरेद् द्रव्यस्म(स्त्र)रावलीम् ॥ ३६ ॥

5

10

‘अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ए, ऐ, ओ, औ, अं, अः ॥’

अनुवाद *

पिण्डस्य ध्यान विशेष जणाख्या पद्ये—एते तु पद अने अक्षरोपी (अथवा पदना अक्षरोपी) रूपेण पदा एता ‘पदस्य ध्यान’ विशेष कर्तव्यः । ए (पदस्य ध्यान) अत्यंत स्वाधीन छे तेयी ते 15 प्रसुप्तोने मुक्ति माटे (सुसाध्य) थाय छे ॥ ३३ ॥
 सिद्धान्तना धीजभूत सार पद्योने अक्षरमन्थीने योगीओ जे ध्यान करे छे, ते ज ‘पदस्य ध्यान’ कर्तव्य छे ॥ ३४ ॥

वर्णमातृकानुं ध्यान

श्री आदिनाथ भगवंतना मुसुधी निवलेली, सुघटा आगमोनी रचना करनारी अने अनादि- 20 सिद्धान्तनां विन्यान पद्यी वर्णमातृका (सिद्धमातृका)तुं ध्यान करतुं जोईएँ ॥ ३५ ॥
 नाभिमंडलनां सौळ पत्रवाळा कमळना प्रत्येक पत्र उपर अनुक्रमे फरती सौळ स्वरोनी श्रेणितुं स्मरण करतुं ॥ ३६ ॥
 ते सौळ स्वरो आ प्रकारे छे—‘अ आ इ ई उ ऊ ऋ ए ऐ ओ औ अं अः ।’

* ग्रन्थकारे पदस्य-ध्यान विषे ‘ज्ञानार्थ’ने आधार लीखे रोम एम लागे छे, कारण के केटक्याये श्लोकानुं 25 शोदा फेरफार साथे आमां नियत छे । तेनी परम्परासणी माटे ‘ज्ञानार्थ’ना प्रकरण ३८ पृ. ३८७ थीं श्लोकानो अंक अर्थी नीवीएँ छै ।
 १. आ. श्लो. १ । २. ओ. २ । ३. आ. श्लो. ३ ।

चतुर्विंशतिपत्रादधे, कञ्जे सत्कर्णिके हृदि ।

पञ्चविंशान् ककारादि-मान्तान् ध्यायेत् स व्यञ्जनान् ॥ ३७ ॥

ततो वदनराजीवे, हेमे पत्राष्टभूपिते ।

चिन्तयेच्छेषवर्णाष्टौ, यकारादीन् प्रदक्षिणम् ॥ ३८ ॥

इमां प्रसिद्धसिद्धान्तप्रसिद्धां वर्णमातृकाम् ।

ध्यायेद् यः स श्रुताम्भोधेः, पारं गच्छेच्च तत्फलात् ॥ ३९ ॥

अथ मन्त्रं गणाधीशं, विश्वतत्त्वैकनायकम् ।

आदिमध्यान्तसद्भेदैः, स्वरव्यञ्जनसंभवम् ॥ ४० ॥

ऊर्ध्वाधोरेफसंयुक्तं, सकलं विन्दुभूपितम् ।

एकाग्रमनसा ज्ञानिन् ! मन्त्रराजमिमं स्मर ॥ ४१ ॥

हृदयमा सुदर कर्णिका सहित चोबीश पत्रवाळा क.म.ळमां 'क' थी 'म' सुधीना पचीश व्यञ्जनोत्तुं तेणे (योगीए) ध्यान करवुं ॥ ३७ ॥

ए पळी मुखमां सुवर्णमळना आठ पत्रोमा प्रदक्षिणारूपे (कनशाः करता) बाकी रहेला 'य' आदि (य र ल व श प स ङ) आठ वर्णोनु चिंतन करवुं ॥ ३८ ॥

15 फलश्रुति

आ प्रकारनी (उपर जणावेली) प्रसिद्ध सिद्धांतोमां विरपात एवी वर्णमातृकानु जे पुरुष ध्यान करे ते तेना फलस्वरूपे धुतसागरना पारने पामे ॥ ३९ ॥

मन्त्राधिराज हूँ

हवे गणाधीश मन्त्र (हूँ) विशे जणावे छे के—) जे सर्व तत्त्वोनु मुख्य नायक छे, जे आदि 20 (अ), मध्य (र) अने अंत (हूँ)—ए रीते यना भेदो धडे स्वर अने व्यञ्जनथी उपन घाय छे, जे उपर अने नीचे रेफथी युक्त छे, जे कलाथी सहित छे अने जे विन्दुथी शोभे छे; ते आ मन्त्रराज (हूँ) तुं हे ज्ञानी ! तुं एकाग्र मनथी स्मरण कर ॥ ४०-४१ ॥

१. श. श्लो. ४ । २. श. श्लो. ५ । ३. श. श्लो. ६ । ४. श. श्लो. ७ ।

५. 'ब्रह्मविद्याविधि' नामक अग्रकट जैन ग्रंथमा आ 'हूँ'ने मन्त्रराज तरीके ओळखायतां जणावुं छे के—
ऊर्ध्वाधोरेफमागन्तं, सकलं विन्दुकाञ्चितम् ।

अनाहवयुनं तत्त्वं मन्त्रानं प्रचक्षते ॥ हूँ ॥

—द. लि. पत्र ९

६. श. श्लो. ८ ।

देवाम(सु)रनतं मिथ्यादुर्वोधध्वान्तभास्करम् ।
 शुद्धं मूर्द्धस्यचन्द्रांशुकलापन्यासदिङ्मुखम् ॥ ४२ ॥
 हेमाञ्जकणिकार्त्मीनं निर्मलं दिक्षु स्वाङ्गणे ।
 संचरन्तं च चन्द्राभं, जिनेन्द्रतुल्यमूर्जितम् ॥ ४३ ॥
 ब्रह्मा कैथिद्वरिः कैथिद्, बुद्धः कैथिन्महेश्वरः ।
 शिवः सर्वंस्तथेशानो; वर्णोऽयं क्रीर्तितो महान् ॥ ४४ ॥
 मन्त्रमूर्तिं किलादाय, देवदेवो जिनः स्वयम् ।
 सर्वज्ञः सर्वगः शान्तः, साक्षादेप व्यवस्थितः ॥ ४५ ॥ 'ह्रँ' ॥
 ज्ञानवीजं जगद्बन्धं, जन्म-मृत्यु-जरापहम् ।
 अकारादि-हकारान्तं, रेफविन्दुकलाङ्कितम् ॥ ४६ ॥
 भुक्ति-मृत्तयादिदातारं, स्रवन्तममृतान्मुनिभिः ।
 मन्त्रराजमिमं ध्यायेद्, धीमान् विश्वमुखानुहम् ॥ ४७ ॥

5

10

(ते मंत्र) देवो अने असुगो वडे नमस्कार करायेल, मिथ्याज्ञानरूप अन्धकार (ने दूर करवा) गाटे मूर्ध समान, पोताना उपर रहेला चन्द्र(कला)मांथी नीकळता किरणोना समूह वडे दिग्गतेने व्याप्त करतो, सुवर्णकमलनी कर्मिकामां विराजमान, निर्मल, दिशाओमां अने आकाशरूपी आंगणामां संचरता चन्द्र सगान, 15 परम सामर्थ्याळी अने श्रीजिनेन्द्रतुल्य छे' ॥ ४२-४३ ॥

आ महान् वर्ण (ह्रँ) ने ज केटलाक ब्रह्मा, केटलाक हरि, केटलाक बुद्ध, केटलाक महेश्वर, केटलाक शिव तथा केटलाक ईशान वळे छे' ॥ ४४ ॥

सर्वेश्वर ! आ मंत्रना रूप(आकृति)ने धारण करीने स्वयं देवाधिदेव, सर्वज्ञ, सर्वव्यापी अने शान्त एया श्री जिनेश्वर भगवान् साक्षात् रहेला छे' ॥ ४५ ॥ ते मन्त्र आ छे—'ह्रँ' ।

20

मन्त्राधिराज अहं

(अथवा) बुद्धिमान पुरुषे जेनी आदिमां 'अ' छे; अंतमां 'ह' छे अने जे रेफ, कला अने विन्दुथी सहित छे; जे ज्ञानवीज छे; जगद्बंध छे; जन्म, मृत्यु अने जराने दूर करनार छे; भुक्ति (सांसारिक सुखी) तेमज मुक्तिने वापनार छे; जेमांथी अमृतजल शरी रक्षुं छे अने जे सर्व सुखोने लावनार छे, ते आ मन्त्रराज 'अहं' तुं ध्यान करवुं जोईरें ॥ ४६-४७ ॥

25

નાસાગ્રે નિશ્ચલં વા ધ્રૂલતાન્તરે મહોઙ્ગલમ્ ।
 તાલુરન્ધ્રેણ ઘાઙ્ગ્યાન્તં, વિશન્તં વા મુહ્યામ્બુજે ॥ ૪૮ ॥
 સક્રુદુચારિતો યેન, મન્ત્રોઙ્ગ્યં વા સ્થિરીકૃતઃ ।
 હૃદિ તેનાપવર્ગાય, પાથેયં સ્વીકૃતં પરમ્ ॥ ૪૯ ॥
 5 યદૈવેપ મહામન્ત્રથિત્તે ઘત્તં સ્થિર્તિ મુનેઃ ।
 તદૈવ કર્મસન્તાનપ્રારોહઃ પ્રવિશીર્યતે ॥ ૫૦ ॥
 મત્વેતીદં મહત્તત્ત્વમહેનામાંઙ્ગવં યુષ્ઠાઃ ।
 વિશ્વકલ્યાણતીર્થેઙ્ગં, શ્રીદં ધ્યાયન્તુ મુક્તયે ॥ ૫૧ ॥
 સર્વાવિસ્થાસુ સર્વત્ર, જપન્તુ વા નિરન્તરમ્ ।
 10 વિશુદ્ધે માનસે મન્ત્રં, નિશ્ચલં સ્થાપયન્તુ વા ॥ ૫૨ ॥ ‘અહે’ ॥
 તતો હકારમાત્રં ચ, રેફ-વિન્દુ-કલોઙ્ગિજ્ઞતમ્ ।
 ઘ્રુક્ષમં પ્રમાલ્સરં ચન્દ્રોલ્લાભં શાન્તિકારણમ્ ॥ ૫૩ ॥
 અણિમાદિમહર્દ્દિનાં, જનકં ચિન્તયેન્ સુધીઃ ।
 અનુચાર્યં હૃદા નિત્યં, ભવભ્રમણહાનયે ॥ ૫૪ ॥ ‘હ’ ॥

- 15 તે મન્ત્રરાજ નાસિકાના અપ્રભાગ પર સ્થિર છે, અથવા ધ્રુમધ્યમા અત્યન્ત પ્રકાશમાન છે, અથવા તાલુરન્ધ્રથી આવે છે અને મુલકમલમાં પ્રવેશ કરે છે, એવું ધ્યાન કરેલું ॥ ૪૮ ॥
 જેણે એક જ વાર આ મન્ત્રનો ઉચ્ચાર કર્યો છે અથવા હૃદયમાં સ્થિર કર્યો છે તે પુરુષે મોક્ષ માટે ઉત્તમ માતું પ્રહણ કર્યું છે ॥ ૪૯ ॥
 મુનિના ચિત્તમા આ મહામન્ત્ર સ્થિરતા કરે ત્યારથી જ (અર્થાત્ મુનિના ચિત્તમાં આ મહામન્ત્રની 20 સ્થિરતા યતાની સાથે જ) કર્મોની પરપરાનો અંકુરો ધ્રુલવા માટે છે ॥ ૫૦ ॥
 એ રીતે અહે નામમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા આ મહાતત્ત્વને જાણીને વિશ્વનું કલ્યાણ કરવામાં શ્રી તીર્થંકર સ્વરૂપ અને મોક્ષ (અને મુક્તિ) ને આપનાર એવા તે તત્ત્વ(અહે)નું વિદ્વાનોએ મુક્તિ માટે ધ્યાન કર્યું જોઈએ ॥ ૫૧ ॥
 અથવા સર્વે અવસ્થાઓમાં સર્વત્ર નિરતર તે મન્ત્રાધિરાજનો જાપ કરવો જોઈએ । અથવા વિશુદ્ધ 25 મનમાં તે મન્ત્રને નિશ્ચલ રીતે સ્થાપવો જોઈએ ॥ ૫૨ ॥ તે મન્ત્ર આ છે—‘અહે’

‘હ’ કાર

તે પછી યુદ્ધિમાન પુરુષ સંસારભ્રમણની હાનિ માટે ઉચ્ચાર કર્યા વિના મન વધે કેવલ હકારને રેફ, કલા અને વિન્દુથી રહિત, મૂક્ષ, પ્રકાશમાન અને ચન્દ્રોલ્લા જેણે ચિત્તવે । આવો ‘હ’કાર શાન્તિ અને અણિમાદિ મહર્દ્દિઓનું કારણ છે ॥ ૫૩-૫૪ ॥ તે મન્ત્ર આ છે—‘હ’ ।

૧ શ. શ્લો. ૧૬ । ૨ શ. શ્લો. ૧૪ । ૩ શ. શ્લો. ૧૬ । ૪. શ્લ. શ્લો. ૨૧ ।

૫. શ્લ. શ્લો. ૨-૩, ઇ. ૨૧૨ ।

ॐकारं विस्फुरच्चन्द्रकलाविन्दुमहोज्ज्वलम् ।
 नामाग्राक्षरनिष्पन्नं, पञ्चानां परमेष्ठिनाम् ॥ ५५ ॥
 धर्मार्थकाममोक्षाणां, दातारं विश्वपूजितम् ।
 हृत्कञ्जकर्णिकासीनं, ध्यायेद् ध्यानी शिवाप्तये ॥ ५६ ॥
 अर्हन्तो अशरीराश्चाचार्या विश्वनतक्रमाः ।
 उपाध्यायाः गताः पारं, श्रुताब्धेर्गुणैः परं ॥ ५७ ॥
 एषां पंचनमस्कारपदानां प्रथमाक्षरैः ।
 निष्पादितोऽयमोङ्कारो, बुधैः सर्वार्थसिद्धिदः ॥ ५८ ॥
 एष मन्त्रो जगत्ख्यातः, कामदः कामधेनुवत् ।
 ध्यानीनां कल्पशाखीव, समीहितफलप्रदः ॥ ५९ ॥
 चिन्तामणिरिवाभीष्टसिद्धिकृन्मूलमन्त्रजः ।
 ध्यातव्योऽनिशमन्थर्यं, सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ ६० ॥
 स्तम्भनेऽयं सुवर्णाभो, विद्वेषे कञ्जलप्रभः ।
 वश्यादिकरणे रक्तो, ध्येयः शुभ्रोऽयं हानये ॥ ६१ ॥

5

10

'ॐ'कार

15

अथवा ध्यानी पुरुष विस्फुरावमाण चन्द्रकला अने विन्दु वडे महोज्ज्वल अने हृदयकमलनी
 कर्णिकामां विराजमान एवा ॐकारं मोक्ष माटे ध्यान करे । ते ॐकार पांच परमेष्ठिओना नागना प्रथमा-
 क्षरो (अ + अ + आ + उ + म् +) श्रीं निष्पन्न, विश्व वडे पूजित अने धर्म, अर्थ, काम अने मोक्षने आपनार
 छे ॥ ५५-५६ ॥

विश्व जेमना चरणोमां नम्युं छे एवा अर्हन्तो, अशरीरी—सिद्धो तथा आचार्यो, श्रुतसिधुना
 पारने पागेला उपाध्यायो अने श्रेष्ठ मुनिओ—ए पंचनमस्कार (नमस्कार महामंत्र)ना पदोना प्रथम
 अक्षरो वडे (गणधरादि) बुद्धिमान पुरुषोए सर्व प्रयोजनोनी सिद्धिने आपनार आ ॐकारने निष्पादित कार्यो
 छे ॥ ५७-५८ ॥

आ मंत्र जगतमां विल्यात, कामधेनुनी जेम इच्छित वस्तुओने आपनार अने ध्यानी पुरुषोने
 कल्पवृक्षनी जेम समीहित—वांछित फलने आपनार छे ॥ ५९ ॥

25

मूलमंत्रमांथी उत्पन्न थयेल आ ॐकार चिन्तामणिनी जेम वांछितोनी सिद्धिने करनार छे । तेथी
 सर्व कार्यो अने अर्थोनी सिद्धि माटे प्रतिदिन एतुं ध्येय ध्यान करवुं जोईए ॥ ६० ॥

स्तम्भनमां सुवर्णसदृश कांतिवाळो, विद्वेषमां काजल समान प्रभावाळो, वशीकरणादिमां रक्त अने
 पापनाश माटे शुभ्र ॐकार ध्येय छे ॥ ६१ ॥

- अथवैपोऽनिशं ध्येयः, सर्वत्रैव शशिप्रभः ।
 कर्मारिहानये कृत्ये, किमसत्कल्पनैः सताम् ॥ ६२ ॥ ॐ ॥
 महापञ्चगुरोर्नाम, नमस्कारमुसंभवम् । (?)
 महामन्त्रं जगज्ज्येष्ठमनादिसिद्धमादिमम् ॥ ६३ ॥
 5 ध्यायन्तु वा जपन्तुर्चैर्दक्षाः सर्वार्थसाधकम् ।
 युक्त्या कमलजाप्येन, वशीकृत्य चलं मनः ॥ ६४ ॥
 मस्तकस्थे स्फुरच्चन्द्राभेऽञ्जे पत्राष्टभूपिते ।
 स्थापयेत् कर्णिकामध्येऽर्हन्तं पूर्वादिदिक्षु च ॥ ६५ ॥
 चतुर्षु पत्रपत्रेषु, सिद्धं हरिमनुक्रमात् ।
 10 उपाध्यायं परं साधुं, विदिकपत्रेषु दर्शनम् ॥ ६६ ॥
 ज्ञानं वृत्तं तपो ध्यानी, स्थापयेद् ध्यानसिद्धये ।
 कर्णिकायां जपेद् ध्यायेद्, वाऽऽदी मन्त्रं च्युतोपमम् ॥ ६७ ॥
 महापञ्चगुरुणां पञ्चत्रिंशदक्षरप्रमम् ।
 उच्छ्वासासैस्त्रिभिरेकाग्रचेतसा भवहानये ॥ ६८ ॥
 15 ततश्चतुर्दिशापत्रेषु मन्त्राँश्चतुरः स्मरेत् ।
 क्रमाद् विदिक्षु पत्रेषु, नमस्काराँश्चतुःप्रमान् ॥ ६९ ॥

अथवा रोज सर्वत्र चद्र समान प्रभावाळा ॐकारतुं ज कर्मशत्रुना नाश माटेना कृत्यमां ध्यान करतुं जोईए । स्वरुपेने वीजी असत् कल्पनाओलु शुं प्रयोजन ? ॥ ६२ ॥ ॐ ॥

- नमस्कार महामन्त्रमा रहेला (अरिहत-सिद्ध-आयारिय-उवञ्जाय-साहु रूप) पांच महागुरुओना
 20 नामपी निष्पन्न थयेल महामन्त्र के जे जगतमां श्रेष्ठ छे, अनादि-सिद्ध छे, आदिम छे अने सर्व अर्थोनी साधक छे, तेतुं दक्ष पुरुषोए कमलजाप वडे युक्तिपूर्वक चंचल मनने वश करीने जाप अथवा ध्यान करतुं जोईए ॥ ६३-६४ ॥

- मूलकमा रहेला (मूलरन्ध्रचक्रमा), स्फुरायमान चन्द्र जेवा, आठ पत्रोपी शोभता कमलनी कर्णिकामां बचे अर्हंत भगवतने स्थापन करवा अने पूर्व आदि दिशाओमांना चार पत्रोमा अनुक्रमे सिद्ध
 25 भगवंत, सूरि भगवंत, उपाध्याय भगवत अने साधु भगवतने स्थापन करवा; तेमज विदिशाओनी पांखडी-ओमा अनुक्रमे दर्शन, ज्ञान, चारित्र अने तपने ध्यानी पुरुषे ध्याननी सिद्धि माटे स्थापन करवा । ते पूर्वे प्रथमत कर्णिकामा निरुपम एवा पांच महागुरुओना पात्रीश अक्षर प्रमाण (मंत्र)नो त्रण आसोच्छ्वासासमां एकाग्रचित्तपी भवनी हानि माटे जाप करयो अथवा ध्यान करतुं ॥ ६५-६८ ॥

- ए पट्टी चार दिशाना पत्रोमाना चार मंत्रोतुं स्मरण करतुं अने ते पट्टी क्रमश. विदिशाओना
 30 पत्रोमां चार प्रकारना नमस्कारनु चितन करतुं (?) ॥ ६९ ॥

अनेन विधिना भाले, मुखे कण्ठे हृदि स्फुटम् ।
 नाभौ पत्रे च संस्थाप्यं, मन्त्रं नवनवोत्तमम् ॥ ७० ॥
 नमस्काराख्यपेद् दक्षोऽजरोहाऽऽजरोहणेन च ।
 द्वि-पदपत्रेषु सर्वेऽमी, नमस्काराश्च पिण्डिताः ॥ ७१ ॥
 विश्वकल्याणदाः सन्ति, छद्योत्तरशतप्रमाः ।
 कृत्स्नकर्मारिसंतानं, धन्तो विश्वशुभावहाः ॥ ७२ ॥
 जाप्येन कमलाख्येनानेन योगी लभेत भोः ।
 भुञ्जानोऽप्युपवासस्य, कर्मणां निर्जरां पराम् ॥ ७३ ॥
 अपराजितमन्त्रोऽयं, विश्वमन्त्राग्रिमो महान् ।
 निरौपम्यो जगत्ख्यातो, जगद्वन्द्यो जगद्धितः ॥ ७४ ॥
 अनेन मन्त्रवज्रेण, हता दुःकर्मपर्वताः ।
 शतखण्डं क्रमाद् यान्ति, योगिनां मुक्तिरोधकाः ॥ ७५ ॥
 महामन्त्रप्रभावेन, विघ्नजालान्यनन्तशः ।
 दुष्टारि-नृप-चौरादिजानि नश्यन्ति तत्क्षणम् ॥ ७६ ॥

5

10

आ विधिर् भालपद्मां, मुखपद्मां, कंठपद्मां, हृदयकमलमां अने नाभिकमलमां नवनवी रीते 15
 उत्तम (?) एवा मंत्रने स्पष्ट स्थापन करवा (?) ॥ ७० ॥

कुशल मनुष्ये अवरोह अने आरोहपूर्वक नमस्कारनो जाप करवो । चार पद्मां आ वधा
 नमस्कारोनो समावेश थयेलो छे ॥ ७१ ॥

एक सो ने आठ संख्या प्रमाण नमस्कारो (नो जाप) जगततुं कल्याण करनार, समस्त कर्मरूप
 शत्रुओनी परंपरानो नाश करनार अने सर्व शुभने लावनार थाय छे ॥ ७२ ॥

20

आनी रीते ‘कमल’ जापथी आ मंत्रनो जाप करतो योगी पुरुष उपवासी न होवा छतां
 उपवासतुं फल मेळवे छे; अने कर्मनी उत्तम निर्जरा करे छे ॥ ७३ ॥

आ ‘अपराजित’ मंत्र सषळा मंत्रोमां प्रथम छे, महान् छे, अनुपम छे, जगतमां प्रसिद्ध छे, जगत
 (ना पुरुषो) ने बंदनीय छे अने जगततुं हित साधनारो छे ॥ ७४ ॥

आ मंत्ररूप वज्र वडे, योगीओने मुक्तिमार्गमां रोध करनार दुष्कर्मरूप पर्वतो मेदाई जतां क्रमशः 25
 सैंकडो टुकडाने पामे छे (अर्थात् कर्मोना चूरेचूरा थई जाय छे) ॥ ७५ ॥

आ महामंत्रना प्रभावथी दुष्ट, शत्रु, राजा अने चोरथी उत्पन्न थयेल अनन्त प्रकारनां विघ्नोनी
 जाळो तत्क्षण नाश पामी जाय छे ॥ ७६ ॥

ग्रह-व्यन्तर-शाकिन्यादयो दुष्टाश्च निर्जराः ।

सन्मन्त्रजपनेनाहो, कर्तुं नोपद्रवं क्षमाः ॥ ७७ ॥

सतां मन्त्रमहाशक्त्या, नागा व्याघ्रा गजादयः ।

कीलिता इव जायन्ते, चोपसर्गा अनेकशः ॥ ७८ ॥

5 दुःसाध्याः सकला रोगाः, कुष्ठ-शूलादयोऽशुभाः ।

क्षणाद् यान्ति क्षयं पुंसां, मन्त्रध्यानमहौषधात् ॥ ७९ ॥

मन्त्रजाप्याम्बुभिः सिक्ताः, शाम्यन्ति बहुयोऽखिलाः ।

जल-स्थलभयाः सर्वे, विलीयन्तेऽस्य शक्तिनः ॥ ८० ॥

अनेन मन्त्रयोगेन, महापापकलङ्किताः ।

10 शुद्धयन्ति जन्तवः क्रूरास्त्यजन्ति क्रूरतां परे ॥ ८१ ॥

सप्तव्यसनसंसक्ता, अजनाद्याश्च तस्कराः ।

प्राप्य मित्रमिमं मृत्यौ, तत्पुण्येन दिवं गताः ॥ ८२ ॥

जिनशासनमध्येऽयं, सारो मन्त्राधिपो महान् ।

उद्धारः सर्वपूर्वाणां, तच्चानां तच्चमुत्तमम् ॥ ८३ ॥

15 किमत्र बहुभिः प्रोक्तैर्मन्त्रराजप्रसादतः ।

ध्यानिनां जायते मुक्तिः, का वार्ता परवस्तुषु ॥ ८४ ॥

आ सन्मन्त्रनो जाप करवायी, खरेखर ग्रहो, व्यंतरो, शाकिनीओ वगैरे अने दुष्ट देवताओ उपद्रव करवाने शक्तिमान बना नयी ॥ ७७ ॥

20 आ मंत्रना महाशक्तियी संन पुरहोने सर्पो, वाघो अने हाथीओ वगैरे; तेमज अनेक प्रकारना उपसर्गो जाणे कीलित कर्या होय एवा बनी जाय छे ॥ ७८ ॥

मनुष्योना दुःसाध्य एवा कोद, शूल वगैरे सर्व अशुभ रोगो आ मंत्रना ध्यानरूप औषधयी तरतमा क्षय पामी जाय छे ॥ ७९ ॥

समग्र प्रकारना अग्निओ आ मंत्रना जापरूप पाणीयी सिक्तां शमी जाय छे अने जल तेम ज स्थलना सभळा भयो आ मंत्रनी शक्तियी नाश पामे छे ॥ ८० ॥

25 महापापयी बलकिन थवेलां प्राणीओ आ मंत्रनो योग थवायी शुद्ध एटले पवित्र बनी जाय छे अने क्रूर प्राणीओ पण तेमनुं घानकीपणु छोडी दे छे ॥ ८१ ॥

साते व्यसनमा दूबेला एवा अजन वगैरे चोरोए पण मृत्युकाले आ मंत्ररूप मित्रने पामीने तेना पुण्ययी ज हरगने प्राप्त कर्युं ॥ ८२ ॥

30 जिनशासनमां आ (मंत्र) सारभूत महान् मंत्रराज छे, समस्त पूर्वोना उद्धार स्वरूप छे अने तत्त्वोमां उत्तम तत्त्व छे ॥ ८३ ॥

अही बहु कहेवायी शु (वस्तुनः) आ मंत्रराजनी ह्वायी ध्यानी पुरहोने मुक्ति आवी मळे छे एपारे बीजी वस्तुओ मळे एमा आश्चर्य ज शु छे ! ॥ ८४ ॥

विज्ञायेति सुखे दुःखे, पथि दुर्गे रणे स्थितौ ।
 आसने शयने स्थाने, रोगक्लेशादिके सति ॥ ८५ ॥
 सर्वाविस्थासु सर्वत्र, महामन्त्रः शिवार्थिभिः ।
 जपनीयोऽथवा ध्येयो, न मोक्तव्यो क्वचिद्बुद्धः ॥ ८६ ॥
 वाचो वा विश्वकार्याणां, सिद्धयेऽत्र परत्र च ।
 तथासंख्या विधेयास्य, सहस्र-लक्ष-क्रोदिभिः ॥ ८७ ॥
 "णमो अरहंताणं, णमो सिद्धाणं, णमो आइ(य)रियाणं,
 णमो उवज्झायाणं, णमो लोए सव्वसाहूणं ॥"
 पञ्चसद्गुरुनामोत्थां षोडशाक्षरभूपिताम् ।
 महाविद्यां जगद्विद्यां, स्मर सर्वार्थसिद्धिदाम् ॥ ८८ ॥
 अस्याः शतद्वयं ध्यानी, जपेत् तल्लीनमानसः ।
 अनिच्छन्नप्यवामोत्सुपवासपरं फलम् ॥ ८९ ॥
 "अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्यायसर्वसाधुभ्यो नमः ॥"

5

10

ए प्रमाणे जाणीने सुखमां, दुःखमां, मार्गमां, पर्वतमां, युद्धस्थानमां, वेसवामां, शयनस्थानमां अने रोग तेमज कलह आची पडे त्वारे—सघळी अवस्थामां अने सघळे स्यळे मोक्षना अर्थीओए आ महामंत्रनो 15 जाप करवो; अथवा आ (मंत्र)तुं ध्यान करवुं पण कदापि हृदयमांयी तेने दूर न करवो ॥ ८५-८६ ॥

आ लोक अने परलोकमां समस्त कार्यो अने वाणीनी सिद्धि माटे आ मंत्रनो हजार, लाख अने करोड संख्या प्रमाणनो जाप करवो ॥ ८७ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे:—

"णमो अरहंताणं, णमो सिद्धाणं, णमो आइ(य)रियाणं, णमो उवज्झायाणं, णमो 20 लोए सव्वसाहूणं ॥"

पांच सद्गुरुओना नामथी निम्पन्न थयेल जे सोळ अक्षरोथी शोभती 'महाविद्या' छे, ते सघळा अर्थनी सिद्धि आपनारी जगत्-विद्या छे, तेतुं तुं स्मरण कर ॥ ८८ ॥

आ (विद्या)मां एकाग्र मनवालो ध्यानी पुरुष वसो वार आ विद्यानो जाप करे तो न इच्छवा छताये उपवासतुं सुंदर फळ मेळवे छे ॥ ८९ ॥

25

ते विद्या आ प्रकारे छे :—

"अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्यायसर्वसाधुभ्यो नमः ॥"

ત્રિધાં વૃક્ષવર્ણસંયુક્તમર્હત્-સિદ્ધસુનામજામ્ ।

તત્ત્વભૂતાં જગત્સારાં, જપન્તુ ધ્યાનિનોડનિશમ્ ॥ ૯૦ ॥

યે જપન્તિ ત્રિશુદ્ધધેમાં, વિધ્યાં ત્રિશતસમ્મિતામ્ ।

સંવરેણ સમં તેપાં, ચતુર્થતપસઃ ફલમ્ ॥ ૯૧ ॥

5

“અરહંત-સિદ્ધ ॥”

ચતુર્વર્ણમયં મન્ત્રં, ચતુર્વર્ગીકસાધનમ્ ।

અર્હન્નામભવં વિશ્વજ્વેષ્ટં જપન્તુ ધીધનાઃ ॥ ૯૨ ॥ (અરિહંત)

આદિમં ચાર્હતો નામ્નોડકારં પશ્ચશતપ્રમમ્ ।

વરં જપેત્ ત્રિશુદ્ધયા યઃ, સ ચતુર્થફલં શ્રયેત્ ॥ ૯૩ ॥

10

एतत् स्वल्पं फलं प्रोक्तं, शास्त्रे लुच्याप्तये सताम् ।

किन्त्वमीषાં ફલં સમ્પક્ક, સંવરો નિર્જરા ક્ષિવમ્ ॥ ૯૪ ॥

પશ્ચસદ્ગુરુનામાયક્ષરોદ્ભૂતાં જગલુતામ્ ।

પશ્ચવર્ણમયીં સારાં, મહાવિધ્યાં સમુદ્ભૂતામ્ ॥ ૯૫ ॥

વીજબુદ્ધયા શ્રુતસ્કન્ધામ્બુધેર્ધ્યાયન્તુ સદ્ભુધાઃ ।

15

होकारादिमहापञ्चतत्त्वोकारोपलक्षिताम् ॥ ९६ ॥

અરિહંત અને સિદ્ધના સુદર નામોમાયી ઉત્પન્ન થયેલી છ વર્ણોવાળી વિધા તત્ત્વભૂત છે અને જગતમાં સારભૂત છે—તેનો ધ્યાની પુરુષો સદા જાપ કરો ॥ ૯૦ ॥

જે પુરુષો મન, વચન અને કાયાની શુદ્ધિથી આ વિધાનો વ્રણસો વાર જાપ કરે છે, તેમને સંવર થાય છે ઇટલે આવનાં કર્મોં રોકાય છે અને સાથે સાથે ઉપવાસતપત્તું ફલ મળે છે ॥ ૯૧ ॥

20

તે વિધા આ પ્રકારે છે—“અરહંત-સિદ્ધ ॥”

વિશ્વમાં મહાન્ ઇવો અર્હન્ નામમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો ચાર વર્ણમય (અરિહંત) મંત્ર ચાર વર્ગ (ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ) ને સાધનાગે છે, તેનો બુદ્ધિશાઙી પુરુષો જાપ કરે ॥ ૯૨ ॥

અર્હંત નામના આદિ અકારનો (અરિહંત) મન, વચન અને કાયાની શુદ્ધિ વડે જે સાધક પાચસો વાર જાપ કરે છે તે ઇક ઉપવાસતુ ફલ મેળવે છે ॥ ૯૩ ॥

25

સજ્જન પુરુષોને ઠ્ઠિ ઉત્પન્ન થરત્વા માટે શાક્ષમા દશાવિલ્લ આ સ્વલ્પ ફલ છે, પરન્તુ આ મંત્રોત્ વાસ્તવિક ફલ તો મંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ છે ॥ ૯૪ ॥

જગતે જેને નમસ્કાર કર્યો છે ઇવી, પાચ સદ્ગુરુઓના નામના પ્રથમ અક્ષરોમાયી નિષ્પન્ન થયેલી અને સારભૂત ઇવી (અ સિ આ ડ સા) પાચ વર્ણમયી મહાવિધા, જેનો શ્રુતસ્કન્ધરૂપ સમુદ્રમાયી વીજ-બુદ્ધિ લબ્ધિથી ઉદ્ધાર કરાયેલો છે, તેનો વિદ્વાન્ પુરુષો જાપ કરો । તે વિધા હોંકાર ષગેરે (હોં હોં હૂં હોં હૂં) પાચ મહાનસ્ત્રો અને ડકારથી ઉપલક્ષિત છે ॥ ૯૫-૯૬ ॥

30

અનન્યશરણીભૂય જપેદ્ યસ્ત્રિજગદ્ગુરુમ્ ।

इमां चतुःशतान्तं स, चतुर्थस्य फलं भजेत् ॥ ९७ ॥

અનયા વિઘયા પુંસાં, જન્મ-મૃત્યુ-જ[રા] દ્રુતમ્ ।

हीयन्ते कर्मभिः सार्धं, दौकन्ते शिवसम्पदः ॥ ९८ ॥

“ॐ ह्रीं ह्रीं हूं ह्रीं ह्रः अ सि आ उ सा नमः ॥”

5

अर्हत्-सिद्ध-त्रिधासाधुधर्मान् केवलिभाषितान् ।

विश्वमाङ्गल्यकर्तृश्च, विश्वलोकोत्तमान् परान् ॥ ९९ ॥

विश्वशरण्यभूतांश्च, ध्यायन्तु तत्पदार्थिनः ।

चतुरोऽत्र चतुर्भङ्गलाद्यैः पदैः परैः सदा ॥ १०० ॥

लोकोत्તમપદાઃ પૂજ્યાઃ, શરણ્યાશ્વાર્હદાદિકાઃ ।

10

एतद्ध्यानवतां ध्यानान्मङ्गलानि पदे पदे ॥ १०१ ॥

સંપદ્યન્તેઽત્ર વાડમુત્ર, સમ્પદસ્ત્રિજગઃક્રવાઃ ।

धर्मार्थकाम-मोक्षार्थाः, प्रणश्यन्त्यापदोऽखिलाः ॥ १०२ ॥

“ चत्वारि मंगलं । अरिहंता मंगलं । सिद्धा मंगलं ।

साहू मंगलं । केवलिपण्णत्तो धम्मो मंगलं ।

15

जे मनुष्य त्रण जगतना गुरु श्रीअर्हंतना अनन्य शरणे जई ए विधानो चार सो वार जाप करे छे ते उपवासतुं फळ मेळवे छे ॥ ९७ ॥

आ विद्याथी मनुष्यनां कर्मोनी साथे ज जन्म, मृत्यु अने जरा (बृद्धावस्था) जलदीथी घटे छे अने ते शिवसंपत्तिने प्राप्त करे छे ॥ ९८ ॥

ते विद्या आ प्रकारे छे:—

20

“ ॐ ह्रीं ह्रीं हूं ह्रीं ह्रः अ सि आ उ सा नमः ॥ ”

विश्वतुं मंगल करनार, जगतना लोकोमां सर्वोत्तम अने जगतने शरण्यभूत एवा अरिहंत, सिद्ध त्रण प्रकारे (?) साधु अने केवली भगवंतोए उपदेशे लो धर्म—ए चारेतुं ‘चत्वारि मंगल’ आदि उत्तम पदोथी ते पदवीना अर्थो मनुष्यो हंमेशां ध्यान करो ॥ ९९-१०० ॥

“ते (उपर्युक्त) अरिहंत वगैरे लोकोमां उत्तम पदवाळा छे, पूज्य छे अने शरण्यभूत छे,” आ प्रकारे ध्यान करनाराओने तेमना ध्यानना प्रभावथी पगले पगले मंगल प्रगटे छे । त्रण जगतमां रहेली संपत्तिओ अने धर्म, अर्थ, काम अने मोक्षरूप पुरुषार्थो आलोक अने परलोकमां प्राप्त थाय छे; तथा सर्व आपत्तिओ नाश पासि छे ॥ १०१-१०२ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे:—

“ चत्वारि मंगलं । अरिहंता मंगलं । सिद्धा मंगलं । साहू मंगलं । केवलिपण्णत्तो धम्मो मंगलं । ”

30

“ચત્તારિ લોગુત્તમા । અરિહંતા લોગુત્તમા । સિદ્ધા લોગુત્તમા ।

સાહુ લોગુત્તમા । કેવલિપ્ણત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો ।

“ચત્તારિ સરણં પવજ્જામિ । અરિહંતે સરણં પવજ્જામિ । સિદ્ધે સરણં પવજ્જામિ ।

સાહુ સરણં પવજ્જામિ । કેવલિપ્ણત્તં ધમ્મં સરણં પવજ્જામિ ॥”

મુક્તેઃ સૌર્ધં દ્રુતારોદુમિમાં સોપાનમાલિકામ્ ।

અર્હત્-સિદ્ધ-સયોગિકૈશ્વર્યશ્ચરસંભવામ્ ॥ ૧૦૩ ॥

આઠૌકારમયીં સારાં, વિદ્યાં ધ્યાયન્તુ યોગિનઃ ।

ત્રયોદશ (પંચદશ) મુવર્ણાઢ્યાં, ગુણસ્થાનગુણાક્ષયે ॥ ૧૦૪ ॥

“ૐ અરિહંત સિદ્ધ સયોગિકૈવલી સ્વાહા ॥”

ૐકારભૂપિતં મન્ત્રં હ્રીંકારાઢ્ઠિતમુત્તમમ્ ।

અર્હન્નામોભવં દશાશ્ચિન્તયન્તુ શિવાક્ષયે ॥ ૧૦૫ ॥

સક્લજ્ઞાનસામ્રાજ્યદાનદક્ષં ચ્યુતોપમમ્ ।

સમસ્તમન્ત્રરત્નાનાં, ચૂડારત્નં મુલાવહમ્ ॥ ૧૦૬ ॥

“ૐ હ્રીં અર્હં નમઃ ॥”

15 ચત્તારિ લોગુત્તમા । અરિહંતા લોગુત્તમા । સિદ્ધા લોગુત્તમા । સાહુ લોગુત્તમા । કેવલિ-
પ્ણત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો ।

ચત્તારિ સરણં પવજ્જામિ । અરિહંતે સરણં પવજ્જામિ । સિદ્ધે સરણં પવજ્જામિ । સાહુ
સરણં પવજ્જામિ । કેવલિપ્ણત્તં ધમ્મં સરણં પવજ્જામિ ॥”

20 અરિહંત, સિદ્ધ અને સયોગી કેવલીના અક્ષરોપી ઉત્પન્ન થયેલી, મુક્તિરૂપી મહેલનું જલદીપી
આરોહણ કરવા માટે પગથિયાની શ્રેણિ સમાન, પંદર સુદર વર્ણોપી શોભતી અને જેની આદિમા ૐકાર છે
તેવી સારભૂત વિદ્યાનુ યોગિઓ ગુણસ્થાનકની પ્રાપ્તિ માટે ધ્યાન કરો ॥ ૧૦૩-૧૦૪ ॥

તે વિદ્યા આ પ્રકારે છે :—“ૐ અરિહંત સિદ્ધ સયોગિકૈવલી સ્વાહા ॥”

ૐકારથી ભૂપિત અને હ્રીંકારથી અંકિત તેમજ ‘અર્હન્’ નામમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા ઉત્તમ એવા
મંત્રને ચતુર પુરુષો મોક્ષની પ્રાપ્તિ માટે ધ્યાન કરો ॥ ૧૦૫ ॥

25 એ મંત્ર સઘળા જ્ઞાનનું સામ્રાજ્ય આપવામાં કુશલ, નિરુપમ, સુલ્લ લાઘનાર અને સમસ્ત મંત્રરત્નોમાં
ચૂડામણિ (શ્રેષ્ઠ) છે ॥ ૧૦૬ ॥

તે મંત્ર આ પ્રકારે છે :—“ૐ હ્રીં અર્હં નમઃ ॥”

कृत्स्नकर्मकलङ्कौघतमोविध्वंसभास्करम् ।

परं सिद्धनमस्कारजातं साक्षाच्छिवप्रदम् ॥ १०७ ॥

पञ्चवर्णमयं मन्त्रं विश्वविघ्नौघनाशनम् ।

दक्षाः स्मरन्तु मोक्षाय, जपन्तु वा निरन्तरम् ॥ १०८ ॥

“णमो सिद्धाणं ॥”

5

निर्दोषस्यार्हतो घातिघातिनः परमेष्ठिनः ।

प्राप्तानन्तगुणस्य श्रीमतः परमयोगिनः ॥ १०९ ॥

विदो जपन्तु मन्त्रेशं, विश्वक्लेशाग्निवासुचम् ।

भुक्ति-भुक्तिसुदातारं, त्रातारं भव्यदेहिनाम् ॥ ११० ॥

अनेन मन्त्रपुण्येन, त्रिजगन्नाथसंपदः ।

10

विश्वशर्माणि लभ्यन्ते, क्रमाच्छ्रीजिनभृतयः ॥ १११ ॥

“ॐ नमोऽर्हते केवलित्ने परमयोगिने अनन्तविशुद्धपरिणामविस्फुरच्छुक्लध्यानाग्नि-
निर्दग्धकर्मवीजाय प्राप्तानन्तचतुष्टयाय सौम्याय शान्ताय मङ्गलवरदाय
अष्टादशदोपरहिताय स्वाहा ॥”

सर्वं कर्म-कलंकना समूहरूप अंधकारनो नाश करवामां सूर्य समान, श्रेष्ठ, सिद्ध-नमस्काराथी 15
उत्पन्न थयेल, साक्षात् शिवने आपनार अने सर्व विघ्नसमूहना नाशक एवा पांच वर्णवाळा मंत्रनुं चतुर
पुरषो मोक्षनी प्राति माटे सदा स्मरण करो अथवा तेनो जाप करो ॥ १०७-१०८ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छेः—“णमो सिद्धाणं ॥”

घाती (चार कर्मो)नो नाश करनारा, निर्दोष, अनंत गुण(चतुष्टय)ने प्राप्त, (केवलज्ञानरूप)
लक्ष्मीथी शोभता अने परमयोगी एवा श्री अरिहंत परमेष्ठिना मंत्रराजने सुज्ञ पुरुषो जपे । ए मंत्रराज 20
समप्रक्लेशरूप अग्निने (शांत करवा) माटे मेघ समान, भुक्ति तेमज भुक्तिने आपनार अने भव्य जीवोनुं
रक्षण करनार छे ॥ १०९-११० ॥

आ पवित्र मंत्र वडे त्रण जगतना नाथ श्री तीर्थकर परमात्मानो संपत्तिओ अने सर्व सुखो
क्रमशः प्राप्त थाय छे ॥ १११ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छेः—“ॐ नमोऽर्हते केवलित्ने परमयोगिने अनन्तविशुद्धपरिणाम- 25
विस्फुरच्छुक्लध्यानाग्निनिर्दग्धकर्मवीजाय प्राप्तानन्तचतुष्टयाय सौम्याय शान्ताय मङ्गलवरदाय
अष्टादशदोपरहिताय स्वाहा ॥”

पूर्णेन्दुमण्डलाकारं, पुण्डरीकं मुखे स्मरन् ।
 क्रमात् तदष्टपत्रेषु, वर्णांश्चाष्टौ पृथक् पृथक् ॥ ११२ ॥
 ॐकारार्हन्मस्कारजातांस्तत्कर्णिकोपरि ।
 ज्योतिर्मयमिवात्यन्तदीप्रं ह्रींकारमूर्जितम् ॥ ११३ ॥
 5 व्रजन्तं तालुन्त्रेण, तिष्ठन्तं श्रूलतान्तरे ।
 स्फुरन्तं चिन्तयाञ्ज्यर्थं, स्रवन्तममृताम्बुभिः ॥ ११४ ॥
 अनेन मन्त्रपातेन, सर्वविद्यागमाम्बुधेः ।
 भवव्यसनपापाब्धेः प्राप्यते पारमुत्तमैः ॥ ११५ ॥
 “ॐ नमो अरहंताणं ॥” इमेऽष्टौ वर्णाः । “ह्रीं ॥”
 10 इमां विद्यां महादेवीं, ललाटे संस्थितां स्मृताम् ।
 कल्याणकारिणीं पूतां, ह्रींकारजां शिवप्रदाम् ॥ ११६ ॥ “ह्रीं ॥”
 यदि साक्षात् त्वमुद्दिशो, भवदुःखाश्रितापतः ।
 तदा सप्ताक्षरं मन्त्रं, अर्हन्नामोद्भवं स्मर ॥ ११७ ॥
 अनेनानादिमन्त्रेण, लमन्ते दृग्विभूषिताः ।
 15 सर्वज्ञैर्बभवं विश्व-विजयं तद्गुणान् शिवम् ॥ ११८ ॥
 “णमो अरहंताणं ॥”

पूर्णचंद्रमंडलाकार अष्टदल कमळतुं मुखमां स्मरण करवुं । तेना आठ पत्रो पर क्रमशः ‘ॐ नमो
 अरहताणं’ ए आठ वर्णो पृथक् पृथक् चितववा । तेनी कर्णिकामां ज्योतिर्मय, अत्यंत देदीप्यमान अने प्रभावशाली
 ह्रींकारने चितववो । पछी ते ह्रींकार मुखकमलमाथी तालुंध्रमां जाय छे, त्यांथी पसार यईने भूमध्यमां
 20 शिखर यईने प्रकाशे छे अने अमृतजलने सवे छे, एम चितववुं ॥ ११२-११४ ॥
 उत्तम पुरुषो आ मंत्ररूप नौका बडे सर्व विद्याओ अने आगमो रूप समुद्रना तथा संसारना
 संस्टो अने पापोरूप समुद्रना पारने पामे छे ॥ ११५ ॥
 ते मंत्र आ प्रकारे छे :—“ॐ नमो अरहंताणं ॥” ॥ ह्रीं ॥
 आ ह्रींकारविद्यारूप महादेवीतुं ललाटमां स्मरण वरवुं । ते ह्रींकारमांथी निष्पन्न, कल्याण-
 25 कारिणी, पवित्र अने शिवप्रद छे ॥ ११६ ॥
 ते विद्या आ प्रकारे छे—“ह्रीं ॥”
 जो तुं खरेखर संसारमां दुःखरूपी अश्रिता तापथी उद्विग्न थयो होय तो अर्हन् नाममांथी उत्पन्न
 थयेल सप्ताक्षर मंत्रतुं स्मरण कर ॥ ११७ ॥
 आ अनादिमंत्र वडे सम्पूर्णदृष्टि महात्माओ सर्व पर विजय, सर्वज्ञो वैभव, ते(सर्वज्ञ)ना गुणो
 30 अने शिवने प्राप्त करे छे ॥ ११८ ॥
 ते मंत्र आ प्रकारे छे :—“णमो अरहंताणं ॥”

प्रणवानाहतोद्भूतं, वर्णत्रयमयं परम् ।

नासाग्रे ध्यानिनो मन्त्रं, ध्यायन्तु शिवशर्मणे ॥ ११९ ॥

एतेनाऽद्भुतमन्त्रेण, ध्यानशुद्धिः परा भवेत् ।

आत्यन्तिकमुखं स्वात्मजं च सिद्धगुणाष्टकम् ॥ १२० ॥

“ॐ अर्ह ॥”

5

ततो ध्यायेन्महाबीजं स्त्री (स्त्रीं श्रीं) कारं स्वमुखोदरे ।

विस्फुरन्तं जिनेन्द्रोक्तं, परं मन्त्रमयं शुभम् ॥ १२१ ॥ “स्त्रीं” ॥ (श्रीं ॥)

विद्यां स्वैद्यार्थसंदानकरां कल्पलतोपमाम् ।

श्रीवीरवदनोद्भूतां, ध्यायन्त्वचिन्त्यविक्रमाम् ॥ १२२ ॥

10

इमां विद्यां जपेद् योऽत्र, ध्यानलीनो निरन्तरम् ।

अणिमादिगुणान् लब्ध्वा, तरेच्छास्त्रार्णवं च सः ॥ १२३ ॥

अस्या निरन्तराभ्यासाद्, ध्यानी लभेत निश्चितम् ।

त्रिकालविषयं ज्ञानं, विश्वतत्त्वप्रदीपकम् ॥ १२४ ॥

प्रणव अने अनाहतथी उत्पन्न थयेल त्रण वर्णवाळा श्रेष्ठ मंत्रने मोक्षसुख माटे ध्यानी पुरुषो नासिकाना अग्रभाग पर दृष्टि × राखीने ध्यान करो ॥ ११९ ॥

15

आ अद्भुत मंत्र वडे ध्याननी परम शुद्धि, स्वात्मानां आत्यंतिक सुख अने सिद्धना आठ गुणो प्राप्त थाय छे ॥ १२० ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे:—“ॐ अर्ह ॥”

ते पछी पोताना मुखनी अंदर, जिनेश्वर भगवंते उपदेशेल, विशेष प्रकारे स्फुरायमान, श्रेष्ठ मंत्रमय अने शुभ एवा महाबीज स्त्री (श्रीं)कारधुं ध्यान करवुं जोईए ॥ १२१ ॥

20

पोताना इच्छित अर्थनुं दान करवामां कल्पलता समान, श्री वीर भगवंतना मुखमांथी निकळेळी अने अचिन्त्य सामर्थ्यवाळी आ विद्यानुं तमे ध्यान करो । जे मनुष्य आ विद्यानो अर्ही सदा ध्यानमग्न वर्नीने जाप करे छे, ते अणिमा वगैरे गुणो प्राप्त करे अने शास्त्ररूप समुद्रनो पार पारि । आ विद्याना निरंतर अभ्यासथी ध्यानी पुरुष निश्चयथी सघळां तत्त्वोने प्रकाशित करवा माटे दीपक समान एवुं त्रणे काळना विषयनुं ज्ञान प्राप्त करे छे ॥ १२२-१२४ ॥

25

× सरखावो : “द्वादशाङ्गुलपर्यन्ते नासाग्रे विमलेऽध्वरे ।

संविद्दृशोः प्रशाम्यन्त्योः प्राणस्पन्दो निरुध्यते ॥”

—दृढयोगप्रदीपिका पृ. १९० ॥

नासाया नासिकाया अग्रेऽग्रगे भागे नासिकायां द्वादशाङ्गुलपर्यन्ते वा दन्ते प्रहिते ईक्षणो येन सः नासाग्रदत्तेक्षणः ॥

१. ज्ञा. श्लो. ८७ । २. ज्ञा. श्लो. ९० । ३. ज्ञा. श्लो. ९१ । ४. ज्ञा. श्लो. ९२ । ५. ज्ञा. श्लो. ९३ । 30

“ॐ जोगे मग्गे तत्त्वे भूये भवे भविस्से अक्खे जिनपार्थे स्वाहा ॥

ॐ ह्रीं अर्हे नमो अरिहंताणं ह्रीं नमः ॥”

दिक्पत्राष्टकसंपूर्णे, कमले मध्यसंस्थितम् ।

ध्यायेदात्मानमत्यन्तं, स्फुरद्ग्रीष्मार्कभास्करम् ॥ १२५ ॥

5 ॐकारार्हन्मस्कारांश्चाष्टौ वर्णान् विचिन्तयेत् ।

क्रमात् पूर्वादिपत्रेषु, वर्णैर्कैकं प्रदक्षिणम् ॥ १२६ ॥

स्वीकृत्य पूर्वदिक्पत्रं, पूर्वदिक्सम्मुखस्थितः ।

जपेदष्टाक्षरं मन्त्रं, एकादशशतप्रमम् ॥ १२७ ॥

प्रत्यहं प्रतिपत्रेषु, पूर्वादिदिक्ष्वनुक्रमात् ।

10 अष्टरात्रं स्मरेद् ध्यानी, तं मन्त्रं निर्मलाशयम् ॥ १२८ ॥

अस्याचिन्त्यप्रभावेन, शाम्यन्ति क्रूरजन्तवः ।

सिंहसर्पादयः सर्वे, हरित्रस्ता गजा इव ॥ १२९ ॥

“ॐ नमो अरिहंताणं ॥”

ते विधा आ प्रकारे छे—“ॐ जोगे मग्गे तत्त्वे भूये भवे भविस्से अक्खे जिनपार्थे स्वाहा ॥

15 ॐ ह्रीं अर्हे नमो अरिहंताणं ह्रीं नमः ॥”

(आठ) दिशाओना आठ पत्रोधी परिपूर्ण एवा कमलना मध्यभागमा धीष्म ऋतुना अत्यंत स्फुरायमान सूर्य जेवा आत्मानु ध्यान करवुं । ते (पत्र) ना पूर्व आदि दिशानां पत्रोमां, ॐकारपूर्वक अर्हन नमस्कार (ॐ नमो अरिहंताणं)ना आठ वर्णोमांना प्रत्येक वर्णनुं क्रमशः प्रदक्षिणामं चिन्तन करवुं । पूर्व दिशामा मुख करीने बेसवु । पूर्व दिशाना पत्रमा आठ अक्षरना मंत्रनो अगियारसो संत्या प्रमाण 20 जाप करवो । ध्यानी पुरुषे पूर्व आदि दिशाना प्रत्येक पत्रमां अनुक्रमे एक एक दिवस एम आठ रात्रि मुची ते निर्मल आशय(अर्थ)वाळा मंत्रनु ध्यान करवुं जोईई । आ (मंत्र)ना अचिन्त्य प्रभावपी, जेम सिंहपी हाथीओ मयभीत बने छे तेम सिंह, सर्प वगैरे सबळ्यं क्रूर प्राणीओ शान्त बने छे । ॥ १२५-१२९ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे—“ॐ नमो अरिहंताणं ॥”

इत्येतद् ध्यानमाधाय, पूर्वं विघ्नौघशान्तये ।
 पश्चात् सप्ताक्षरं मन्त्रं, जपेदोकारवर्जितम् ॥ १३० ॥
 मन्त्र उँकारपूर्वोऽयं, विश्वाभीष्टार्थसिद्धिदः ।
 एकोह्यनेककार्यार्थं, मुक्त्यर्थं प्रणवोज्झितम् ॥ १३१ ॥
 “णमो अरिहंताणं ॥”

5

चतुर्विंशतितीर्थेशनमस्कारोद्भवं परम् ।
 स्मर मन्त्रं जिनेन्द्रादिपददं जन्मघातकम् ॥ १३२ ॥
 “श्रीमद्बृषभादि-वर्धमानान्तेभ्यो नमः ॥”

मुनिष्करूपं मनः कृत्वा, पापारातिनिकन्दिनीम् ।
 जिनेन्द्रमुखजां विद्यां, महतीं पापभक्षिणीम् ॥ १३३ ॥
 विश्वविद्यासु (?) सिद्धान्तदानदक्षां जगन्नुताम् ।

10

ध्यायन्तु प्रत्यहं धीरा, अर्हन्मुखाब्जवासिनीम् ॥ १३४ ॥
 मुनेरस्याः प्रभावेन, पापपङ्कः प्रलीयते ।
 चेतः प्रशान्तिमायाति, विज्ञानं जायते परम् ॥ १३५ ॥

विघ्नोना समूहनी शान्ति माटे पहेलां आ रीतनुं (उपर्युक्त मंत्रनुं) ध्यान करीने, ते पछी उँकारथी 15 रहित एवा सात अक्षरना मंत्रनो जाप करवो ॥ १३० ॥

सघळी इच्छित वस्तुओनी सिद्धिने आपनारो उँकारपूर्वकनो आ एक ज मंत्र अनेक कार्यो माटे थाय छे । मुक्तिने माटे उँकारथी रहित (एवा आ ज मंत्र) नुं ध्यान करवुं ॥ १३१ ॥

ते मंत्र आ रीते छे^३ — “णमो अरिहंताणं ॥”

चोवीश तीर्थकरोना नमस्कारथी उत्पन्न थयेल श्रेष्ठ मंत्र, जे तीर्थकर आदि पदवीने आपनारो छे 20 अने जन्मनो नाश करनारो छे, तेनुं तुं स्मरण कर ॥ १३२ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे—“श्रीमद्बृषभादि-वर्धमानान्तेभ्यो नमः ॥”

मनने सारी रीते निश्चल वनावीने पापरूपी शत्रुनां मूलने ऊखेडी नाखनारी अने श्रीजिनेन्द्रना मुखथी नीकळेलेली आ महान पापभक्षिणी महाविद्या छे^४ । ते सिद्धान्तनुं दान करवामां प्रवीण, जगतना मनुष्यो वडे नमस्कृत अने अरिहंत भगवंतना मुखरूपी कमळमां रहेनारी छे । तेनुं, हे धीर मनुष्यो ! तमे 25 सदा ध्यान करो ॥ १३३-१३४ ॥

आ(विद्या)ना प्रभावथी मुनिनो पापरूप मळ नाश पामे छे; तेनुं चित शांत वने छे अने तेने श्रेष्ठ एवुं विज्ञान प्राप्त थाय छे ॥ १३५ ॥

“ॐ अर्हन्मुखकमलवासिनि ! पापात्मक्षयङ्करि ! श्रुतज्वालासहस्रप्रज्वलिते ! सरस्वति ! मत्पापं हन हन दह दह क्षौं क्षीं क्षूं क्षौं क्षः क्षीरवरधवले ! अमृतसंभवे ! पापभक्षिणि ! वै वै हूं हूं स्वाहा ॥”

संजयन्तादियोगीन्द्रैः सिद्धचक्रमनेकधा ।

5 मुक्ति-मुक्तेर्निधानं यद्, विद्यावादात् समुद्भूतम् ॥ १३६ ॥

तद्वयान्तु बुधा मुक्तयै, सर्वविघ्नादिनाशनम् ।

तस्य प्रयोजकं शास्त्रं, ज्ञात्वा गुरूपदेशतः ॥ १३७ ॥ “सिद्धचक्रम्” ॥

स्मर मन्त्रपदाधीशमर्हन्नामाक्षराभिघम् ।

‘अ’वर्णं नाभिपत्रे त्वं, मोक्षमार्गप्रदीपकम् ॥ १३८ ॥

10 ‘सि’वर्णं मस्तकाम्भोजे, ‘सा’कारं च मुखाम्बुजे ।

‘आ’कारं कण्ठकञ्जे हि, ‘चो’कारं हृत्सरोरुधे ॥ १३९ ॥

एष मन्त्रमहाराजोऽर्हदायक्षरोद्भवः ।

पञ्चवर्णमयोऽनेकामीष्टदोऽनिष्टशान्तिकृत् ॥ १४० ॥

“अ सि आ उ सा ॥”

15 ते विद्या आ प्रकारे छेः—“ॐ अर्हन्मुखकमलवासिनि ! पापात्मक्षयङ्करि ! श्रुतज्वाला-सहस्रप्रज्वलिते ! सरस्वति ! मत्पापं हन हन दह दह क्षौं क्षीं क्षूं क्षौं क्षः क्षीरवरधवले ! अमृतसंभवे ! पापभक्षिणि ! वै वै हूं हूं स्वाहा ॥”

संजयन्त आदि योगीन्द्रोए विद्याप्रवाद (पूर्व) माथी मुक्ति अने मुक्तिना निधानरूप श्री सिद्धचक्रमो
धनेरु प्रकारे उद्धार कर्तो छे, ते सर्व विघ्नो नो नाश करनार छे तेथी तेना प्रयोजक शास्त्रनुं ज्ञान गुरु
20 उपदेशाथी जाणीने हे बुद्धिमान पुरुषो ! तमे मुक्तिने माटे तेनु ध्यान वरो ॥ १३६-१३७ ॥

मन्त्रपदोना अधीश श्रीमद् अर्हन्ना नामना अक्षरोनो वाचक ‘अ’ वर्ण छे । ते मोक्षमार्गमा
रीपक समान छे । तेनुं तुं नाभिपत्रमां स्मरण करै ॥ १३८ ॥

ए ज रीते मस्तक(महान्मथना)कमलमा ‘सि’ वर्णनुं, मुखकमलमां ‘सा’ वर्णनुं, कंठपत्रमा
‘आ’ वर्णनुं अने हृदयकमलमां ‘उ’ वर्णनुं तुं ध्यान कर ॥ १३९ ॥

25 अरिहंन वगैरे नामना आदि अक्षरोथी उत्पन्न भयेल आ (मंथ) मन्त्रोमां श्रेष्ठ छे । ते पंचवर्णमप
छे । ते अनेरु प्रजातरां इच्छितेने आपनार अने अनिष्ट वस्तुओने शान्त करनार छे ॥ १४० ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे—“अ सि आ उ सा ॥”

+ चो = च + ‘उ’ ।

१. शा. श्लो. १०६-१०७ । २. शा. श्लो. १०८ ।

સાક્ષાત્ સિદ્ધિપદં દાતું, ક્ષમં મન્ત્રં સ્મરાન્વહમ્ ।
વિશ્વવિઘ્નહરં જ્યેષ્ઠં, સર્વસિદ્ધનમઃ પ્રજમ્ ॥ ૧૪૧ ॥
“નમઃ સર્વસિદ્ધેભ્યઃ ॥”

इत्यादीन्यपराण्यत्र, सारमन्त्रपदानि च ।

उद्धृतानि श्रुतस्कन्धाज्जगद्धिताय योगिभिः ॥ १४२ ॥

5

यानि निर्वेदवीजानि, मनःशान्तिकराणि च ।

ध्येयानि तानि सर्वाणि, बुधैः पदस्थसिद्धये ॥ १४३ ॥

राग-द्वेषाक्षमोहाद्यरयो यान्ति क्षયં સતામ્ ।

સામ્યં સંવેગગ્રોધાદિગુણાઃ પ્રાદુર્ભવન્તિ ચ ॥ ૧૪૪ ॥

સંવરો નિર્જરા મોક્ષો, મનોજયશ્ચ જાપતે ।

10

યૈર્મન્ત્રૌઘૈઃ પદૈઃ વર્ણૈઃ સારૈર્દોષાપહૈઃ પરૈઃ ॥ ૧૪૫ ॥

તે સર્વે મુનિભિર્વ્યેયાશ્ચિન્તનીયા મુહુર્મુહુઃ ।

કથનીયાઃ પરેષાં ચ, ભાવનીયા નિરન્તરમ્ ॥ ૧૪૬ ॥

જપનીયાશ્ચ સર્વત્ર, નિશ્ચેતવ્યા સ્વમાનસે ।

શ્રદ્ધેયાઃ સ્વાત્મસિદ્ધચર્થ, કિં વૃથા વહુજલ્પનૈઃ ॥ ૧૪૭ ॥

15

સાક્ષાત્ સિદ્ધિપદ દેવાને સમર્થ ઇવા મંત્રનું હંમેશાં તું સ્મરણ કર; તે સર્વ વિઘ્નોને હરનારો છે, જ્યેષ્ઠ છે, અને ‘સર્વસિદ્ધ-નમઃ’ શબ્દોથી નિષ્પન્ન થયેલો છે ॥ ૧૪૧ ॥

તે મંત્ર આ પ્રકારે છે—“નમઃ સર્વસિદ્ધેભ્યઃ ॥”

આ પ્રકારે અહીં આ અને વીજાં પણ જે સારરૂપ મંત્રપદો છે તેનો, યોગીઓં જગતના હિતને માટે શ્રુતસ્કન્ધમાંથી ઉદ્ધાર કર્યો છે? ॥ ૧૪૨ ॥

20

જે નિર્વેદનાં જનક અને મનની શાંતિ કરનારાં વીજો છે તે વધાં વીજોતું બુદ્ધિશાળી પુરુષોં પદસ્થ ધ્યાનની સિદ્ધિને માટે ધ્યાન કરવું ॥ ૧૪૩ ॥

(તે મંત્રવીજોના ધ્યાનથી) સત્પુરુષોના રાગ, દ્વેષ, ઈદ્રિયો અને મોહરૂપ શત્રુઓ ક્ષય પામે છે અને સમભાવ, સંવેગ, વોધ આદિ ગુણો પ્રગટ થાય છે ॥ ૧૪૪ ॥

વળી જે દોષહર અને સારમૂત પદો, વર્ણો, કે મંત્રસમૂહ વડે સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ અને મનનો જય 25 થાય તે વધાતું મુનિઓં વારંવાર ધ્યાન અને ચિંતન કરવું જોઈએ । તે વીજાને કહેવા (આપવા) જોઈએ અને તેની નિરંતર ભાવના કરવી જોઈએ ॥ ૧૪૫-૧૪૬ ॥

તે (મંત્રો)નો આત્માની મુક્તિ માટે સર્વત્ર જાપ કરતાં રહેવું જોઈએ; પોતાના મનમાં તેનો નિશ્ચય કરવો જોઈએ; અને તેનાં ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી જોઈએ । નિરર્થક, વહુ કહેવાથી શું? ॥ ૧૪૭ ॥

एतत् पदस्थसद्वयानं, स्वाधीनं जपनादिभिः ।
 सर्वत्र सुख-दुःखादिजावापस्यासु कोटिषु ॥ १४८ ॥
 कुर्वन्तु ध्यानिनो धीरा, स्वप्नेपि मा त्यजन्तु भोः ।
 शयनासनसद्भार्ताव्रजनादी शिवास्तये ॥ १४९ ॥

5 सन्मन्त्रजपनेनाहो, पापारिः क्षीयतेतराम् ।
 मोहाक्षस्मरचौरार्थः, कर्षार्थः सह दुर्धरैः ॥ १५० ॥
 मनः परीपहादीनां, जयः कर्मनिरोधनम् ।
 निर्जरा कर्मणां मोक्षः, स्यात्सुखं स्नात्मजं सताम् ॥ १५१ ॥
 वीतरागमुनीन्द्राणां, ध्यानसिद्धिश्च केवलम् ।
 10 त्यक्तरागादिदोषाणां, जिनेः प्रोक्ता न संशयः ॥ १५२ ॥
 मत्वेति रागदुर्द्वेषाधरीन् हत्वा जिताशयाः ।
 कषायाक्षमटैः सार्धं, क्षमा-तोषादिकायुधाः ॥ १५३ ॥
 नानाभेदं प्रकुर्वन्तु, पदस्थध्यानमूर्जितम् ।
 सर्वयत्नेन सिद्धयर्थं, सर्वत्रालम्ब्य साम्यताम् ॥ १५४ ॥

15 ध्यानी एवा वीरपुरुषो ए आ सुंदर पदस्थ ध्यानने सर्वत्र सुख-दुःख-जन्म-जरादि अनेक अवस्थाओमां
 जपादि वडे स्वाधीन (मुसाध्य) करतुं जोईए । तेनो स्वप्नमां पण त्याग न करवो । शयन-आसन-वार्तालाप-
 गमन वगैरेमां पण मोक्षप्राप्तितुं ध्येय सामे राखीने ते (ध्यान) करतुं जोईए । सुंदर मत्रना जापयी मोह,
 इन्द्रियो, कामरूप चोर वगैरे दुर्धर करायो सहित पापशत्रु अत्यंत क्षीण थाय छे । तेथी सत्पुरुषोने
 मनोजय, परीपह-जय, कर्मनिरोध, कर्मनिर्जरा, मोक्ष अने स्वात्मानांवी उत्पन्न थतुं द्वाधत सुख प्राप्त
 20 थाय छे ॥ १४८-१५१ ॥

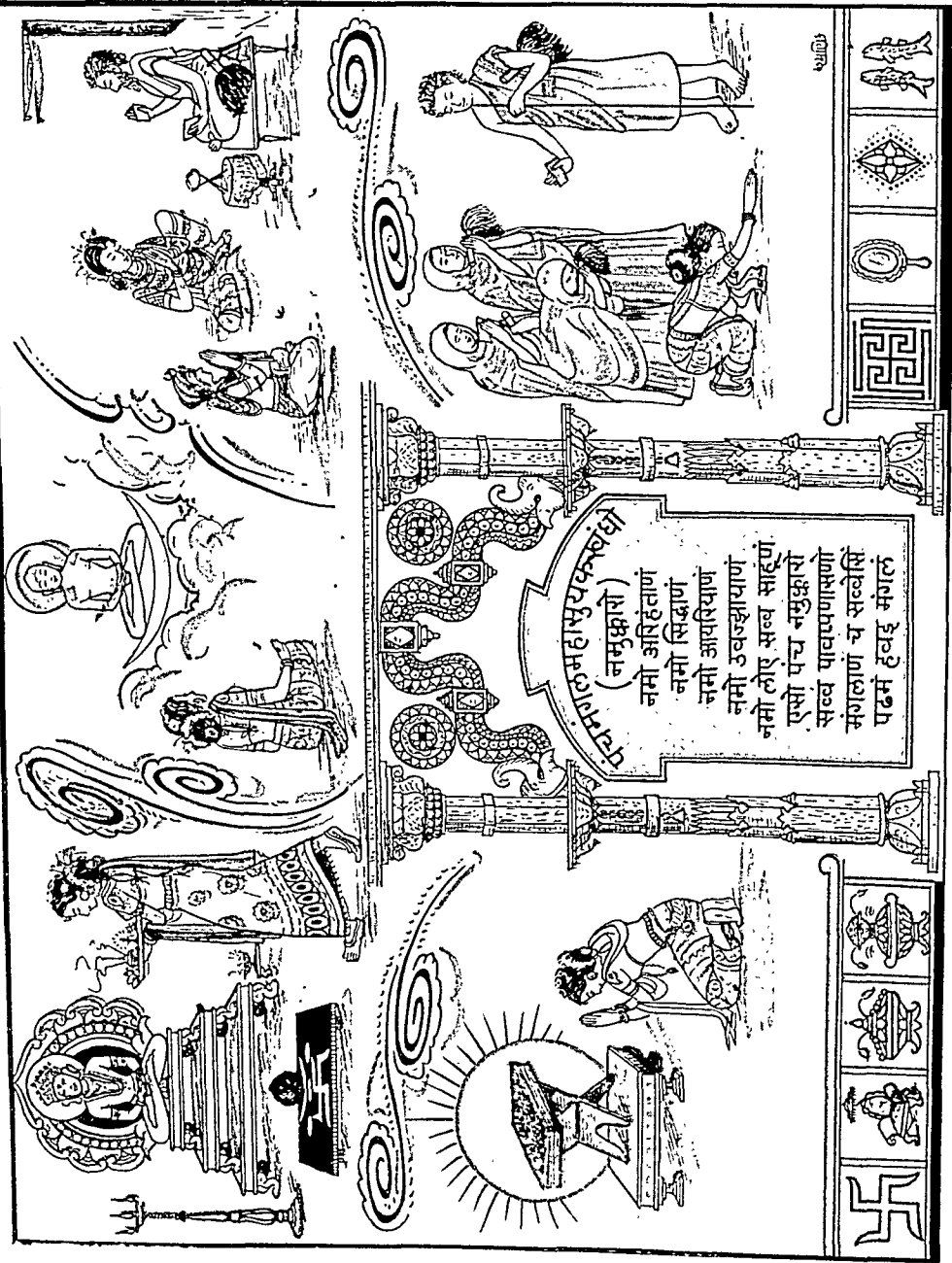
श्री जिनेश्वरो ए कथु छे के " राग, द्वेष आदि दोषोधी रहिन एवा वीतराग मुनिओने ज केवल
 ध्यानसिद्धि थाय छे, एमा संशय नथी । " एम मार्गाने मनने जीतनारा साधको ए क्षमा, संतोष वगैरे शक्ती
 वडे कषायो अने इन्द्रियोरूप सुभटोने जीतीने, राग अने द्वेषरूप शत्रुओने हणीने अने सर्वत्र साम्यने धारण
 करीने सिद्धिने माटे सवळा प्रयत्नोधी समर्थ एतुं विविध प्रकारतुं पदस्थ ध्यान करतुं जोईए ॥ १५२-१५४ ॥

25

परिचय

सोलापुरना श्री जीवराज जैन प्रन्यालयमाथी 'तत्त्वार्थसारदीपक' नामनी एक हस्तलिखित
 प्रत मळी ह्ती । प्रत घणी उपयोगी होई तेनी फोटोस्टेटिक नकल कदाचीने श्री जैन साहित्य विनास
 मण्डलना पुस्तकालयमां राखवामा आची छे । तेना पत्र ५५ थी ६५ एम अगियाप पत्र परथी नमस्कार-
 विषयक मंदर्म तारकीने अहीं अनुवाद सहित संपादित करेल छे । प्रतमा जणाल्युं छे तेम तेना कर्ता
 30 भट्टारक श्रीसकलकीर्ति छे । तेओ भट्टारक श्रीपद्मनन्दिनी शिष्यशाखांमांना एक हता ।

प्रस्तुत संदर्भमां 'पदस्थ ध्यान' त्रिओ घणी उपयोगी समज प्राप्त थाय छे, जो के तेना पर श्री
 शुभचन्द्राचार्यकृत 'इतानार्णव' नी घणी मोटी असर छे अने ते बनेना ओको सरखावतां तुरत समजय छे ।

प्रभावालिमहामुयकषध
 (नमुकारो)
 नमो अरिहतानं
 नमो सिद्धाणं
 नमो आयसियाणं
 नमो उवज्झयाणां
 नमो लोए सव्व साहूणं.
 एसो पंच नमुकारो
 सव्वे पावपणासणो
 मंगलाणं च सव्वेसिं
 पढमं हवइ मंगलं

उपासनादर्शक पञ्चपरमैष्टि चित्रम्

[५६-११]

श्रीसिंहतिलकसूरिविरचित-
श्रीमन्त्रराजरहस्यान्तर्गताहंदादि-
पञ्चपरमेष्ठिस्वरूपसंदर्भः ॥

अहंदादेहाचार्योपाध्याय-मुनीन्द्रपूर्ववर्णोत्थः ।

प्रणवः सर्वत्रादौ, ज्ञेयः परमेष्ठिसंस्मृत्यै ॥ ३१४ ॥ १ ॥

अहंत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-मुनित्वरूपमहन्तः ।

पूज्योपचार-देशक-पाठक-निर्विषयचित्तत्वात् ॥ ३१५ ॥ २ ॥

×

×

×

प्रणवः प्रागुक्तार्थो, मायावर्णोऽहंदादिपञ्चकताम् ।

अन्तश्चतुरधिर्विंशतिजिनस्वरूपमथो वक्ष्ये ॥ ३४२ ॥ ३ ॥

5

10

अनुवाद

(ॐकार—)

अरिहंत, अदेह (अशरीरी-सिद्ध), आचार्य, उपाध्याय अने मुनिना प्रथम वर्णोमांधी (अ + अ + आ + उ + म् = ॐ) निष्पन्न थयेलो प्रणव पञ्चपरमेष्ठीना स्मरण अर्थे (मंगल रूपे) सर्वत्र प्रारंभमां आवे छे ॥ ३१४ ॥ १ ॥

15

अरिहंतो अरिहंत-सिद्ध-आचार्य-उपाध्याय-साधु स्वरूप छे, कारण के तेमनामां पूज्यता होवाथी तेओ अरिहंत छे; उपचार्यी (द्रव्यसिद्धत्व होवाथी) तेओ सिद्ध छे; उपदेशकता होवाथी तेओ आचार्य छे; पाठकता होवाथी तेओ उपाध्याय छे अने निर्विषय चित्त होवाथी तेओ साधुरूप छे ॥ ३१५ ॥ २ ॥

×

×

×

(ह्रींकार—)

ऊपर प्रणवनो अर्थ कहेवामां आब्यो छे (एटले के ॐकार ते पंचपरमेष्ठीना प्रथम अक्षरो वडे 20 केवी रीते निष्पन्न थयो छे ए कहेवामां आब्युं छे) । हवे मायावर्ण-ह्रींकारना देहमां पंचपरमेष्ठी अने चोवीश तीर्थकरो केवी रीते छे ते समजावीश ॥ ३४२ ॥ ३ ॥

१. सरखावो—“अरिहंता अशरीरा आयरिय उवञ्जाय तहा मुणिणो ।
पंचपरमेष्ठिनो ॐकारो पंचपरमेष्ठी ॥ १ ॥”

અર્હન્તો વર્ણાન્તઃ રેફઃ સિદ્ધાઃ શિરશ્ચ ધ્વરિરિદ્ધ ।
 શુદ્ધકલોપાધ્યાયો દીર્ઘકલા સાધુરિતિ પચ્ચ ॥ ૩૪૩ ॥ ૪ ॥
 અર્હન્તો શશિ-સુવિધિજિનો સિદ્ધાઃ(દ્વી) પન્નામ-વાસુપ્ત્યજિનો ।
 ધર્માચાર્યાઃ પોડશ મહિઃ પાર્થોડ્પુપાધ્યાયઃ ॥ ૩૪૪ ॥ ૫ ॥
 5 મુવ્રત-નેમી સાધુસ્ત(ધૂ ત)વાર્હન્ ચન્દ્રપ્રભઃ રુઝાં શાન્ત્યૈ ।
 સિદ્ધાઃ સિન્દૂરાભાસ્ત્રેલોચ્ચવશીકૃતિ કુર્યુઃ ॥ ૩૪૫ ॥ ૬ ॥
 સિદ્ધાશ્ચરેફાકૃતિર્વાગ્મીજં વશ્યમૂર્ધ્નિ ઘદને વા ।
 આત્માચક્રે વાઙ્ગ્યરોચિ વશ્યં તનોત્પથવા ॥ ૩૪૬ ॥ ૭ ॥

(પચપરમેટ્રીના ધ્યાન માટે હ્રીંકારના અશોનું આલમ્બન કરતાં—) વર્ણની અંતે રહેલો ‘હ’ તે

- 10 અરિહત, રેફ અથવા ‘ર’ તે સિદ્ધ, (દેવનાગરી લિપિનો) સીધી લીટી—મસ્તકની લીટી ‘૨’—તે સૂરિ, શુદ્ધકલા ‘૫’ તે ઉપાધ્યાય અને દીર્ઘકલા ‘૧’ તે સાધુ—એમ (હ્રીંકારની આકૃતિના અવયવો—અસો દ્વારા) પાંચે (પરમેટ્રીઓનો હ્રીંકારમાં સમાવેશ કર્યો) છે ॥ ૩૪૩ ॥ ૪ ॥

અરિહત	સિદ્ધ	આચાર્ય	ઉપાધ્યાય	સાધુ
હ	ર	—	૫	૧

- 15 ✓ શ્રીચંદ્રપ્રભ અને શ્રીસુવિધિનાથ તે અરિહંત; શ્રીપદ્મપ્રભ અને શ્રીવાસુદેવ તે સિદ્ધ; (શ્રીઋષભદેવ, શ્રીઅજિતનાથ, શ્રીસંભવનાથ, શ્રીઅમિનદન, શ્રીમુમતિનાથ, શ્રીમુપાર્શ્વનાથ, શ્રીશીતલનાથ, શ્રીશ્રેયાંસનાથ, શ્રીવિમલનાથ, શ્રીઅનન્તનાથ, શ્રીધર્મનાથ, શ્રીશાંતિનાથ, શ્રીકુંદુનાથ શ્રીઅરનાથ, શ્રીનમિનાથ, શ્રીવર્ધમાનસ્વામી —તે)સોલ્ધ ધર્માચાર્ય એટલે સૂરિ, શ્રીમહિનાથ અને શ્રીપાર્શ્વનાથ તે ઉપાધ્યાય છે । શ્રીમુનિમુવ્રતસ્વામી અને શ્રીનેમનાથ તે સાધુ તરીકે ગણાય છે’ । તેમાં ચન્દ્ર જેવી ઉચ્ચલ પ્રમાણવાળા [શ્રીચંદ્રપ્રભ (અને શ્રીસુવિધિ-
 20 નાથ,) જેઓ શ્વેત વર્ણના છે તે] અરિહંતો રોગની શાંતિ (શાંતિકૃત્ય) માટે છે । સિદ્ધો જે સિદ્ધ (લાલ) વર્ણના (શ્રીપદ્મપ્રભ અને શ્રીવાસુદેવ) છે તે ત્રણ લોકનું વશીકરણ (વશીકરણકૃત્ય) કરે છે ॥ ૩૪૪-૩૪૫ ॥ ૫-૬ ॥

- સિદ્ધનો અક્ષર જે રેફ આકૃતિ તે ‘ર’ એ વાગ્વીજ છે । જેનું વશીકરણ કરવું હોય તેના મસ્તકમાં, મુઠ્ઠામાં અથવા આજ્ઞાચક્ર (જે અમરોની વધેના રયાન)માં (રકારને ચિતવવો) અગર તો રકારનું અહ્ણરોચિલાલ
 25 કિરણમય ધ્યાન ધરતાં ને વશીકરણકૃત્ય કરે છે ॥ ૩૪૬ ॥ ૭ ॥

૧. સરલાવો—“શશિ-સુવિદ્ધો અરિહંતા સિદ્ધા પડમામ-વાસુપુજશિળા । ધર્માચાર્યા સોલ્ધ પાષો મહી ઉવશ્વતાયા ॥ ૨ ॥ મુવ્ય-નેમી સાહુ ॥”

—ન. સ્વા. (પ્રા. વિ.) પૃ. ૨૬૧.

૨. શ્રીમાનનુગસૂરિએ ‘નવકારકાર્યવગ’ (ગાથા ૩, પૃ. ૨૬૧) માં અરિહંતનું ધ્યાન કરનારાઓને માટે

- 30 અરિહંતો મોહ અને લેચરત્વરૂપ પૌષ્ટિક કૃત્ય કરે છે, જ્યારે અહીં રોગની શાંતિ દ્વારા શાંતિકૃત્યરૂપ ફલ પ્રતાપ્ય છે ।

૩. સરલાવો—“તેષુકવસીવગ મોહ સિદ્ધા કુર્ણંડ મુવગશ ॥”

—ન. સ્વા. (પ્રા. વિ.) પૃ. ૨૬૨.

आचार्याः स्वर्णनिभाः कुर्युर्जलवह्निरिपुमुखस्तम्भम् ।
 सूर्यक्षरशीर्षाकृतिदण्डहता न स्युरूपसर्गाः ॥ ३४७ ॥ ८ ॥
 नीलाभोपाध्यायो लाभार्थं शुक्लीलकृद् यदि वा ।
 अध्यापकार्द्धचान्द्री कलाऽऽत्मलाभाय परगलके ॥ ३४८ ॥ ९ ॥
 कृष्णरुचः साधुजनाः क्रूरदृशोच्चाट-मृत्युदाः शत्रोः ।
 साध्वक्षरदीर्घकलाकृत्यङ्कुशमुद्रया हता रिपवः ॥ ३४९ ॥ १० ॥
 अर्हन्नम्भः सिद्धस्तेजः सूरिः क्षितिः परे वायुः ।
 साधुर्व्योमैत्यन्तर्मण्डलतत्त्वानुगं सदग् ध्यानम् ॥ ३५० ॥ ११ ॥
 'नादो'ऽर्हन् 'व्योम'मुनिः 'कला'ऽथ सिद्धः 'शिरो-ह-रः' सूरिः ।
 'ई'कार उपाध्यायो मायायां प्राग्बहुत शेषम् ॥ ३५१ ॥ १२ ॥

5

10

आचार्यो नो वर्णं सुवर्णं सरखो छे । तेओ जल (पाणीनुं पूर, अतिवृष्टि वगैरे), अग्नि (आग) अने शत्रुना मुखनुं स्तंभन (स्तंभनकृत्य) करे छे । सूरि (आचार्य)नो अक्षर जे शीर्षनी आकृति '—' (देवनागरी लिपिनी सीधी लीटीरूप संज्ञा) रूप दंडथी हणाएला उपसर्गो नाश पामे छे ॥ ३४७ ॥ ८ ॥

उपाध्यायनो वर्णं नील छे ते ऐहिक लाभार्थे छे^३ अने ते शुक्ल—नीलकृत्य (तुष्टि-पुष्टिकृत्य) माटे छे, तेमज अध्यापकनी (ह्रींकार आकृतिमां रहेली) अर्धचन्द्रकला (७) नुं बीजाना गळामां (?) 15 ध्यान करतां पोता लाभ थाय छे ॥ ३४८ ॥ ९ ॥

साधुओनो वर्णं श्याम छे तेथी ते (पापीओना मारण अने उच्चाटनकृत्य करवा माटे) शत्रुओने क्रूरदृष्टि उच्चाटन अने मृत्यु आपनार बने छे^४ । (आकृतिरूपे) दीर्घकला (दीर्घ ईंकाररूप) '५' छे ते साधुनो अक्षर छे । ते (ईंकार—५) अंकुशमुद्रास्वरूप छे अने तेनाथी शत्रुओ हणाय छे ॥ ३४९ ॥ १० ॥

अरिहंतनुं (जलतत्त्व) वरुणमंडल रूपे, सिद्धनुं अग्निमंडल रूपे, आचार्यनुं पृथ्वीमंडल रूपे, 20 उपाध्यायनुं वायुमंडल रूपे अने साधुनुं व्योममंडल रूपे ध्यान ते देहमां रहेला जलतत्त्वादिना मण्डलोने अनुसरतुं ध्यान छे ॥ ३५० ॥ ११ ॥

अरिहंत ते नाद, मुनि ते व्योम (विंदु), सिद्ध ते कला, आचार्य ते शिर (देवनागरी लिपिनी)—मस्तकनी लीटी साथे हकार अने रकार, तेमज उपाध्याय ते 'ई'कार छे—एम माया-ह्रींकारमां पूर्वे जेम (कला, आकृति, तत्त्व वगैरे रूपे विचार कर्यो छे तेम अर्ही मंत्रनी दृष्टिए नाद, कला, विंदुरूपे) विचार 25 कर्यो छे ॥ ३५१ ॥ १२ ॥

△ (नाद)	◌ (कला)	ह (सशिर हर)	५ (ईंकार)	• (विंदु)
अरिहंत	सिद्ध	आचार्य	उपाध्याय	साधु

१. सरखावो—“जल-जलगाई सोलस पयत्थ थंमेतु आयरिया ।”

२. सरखावो—“इहलोइय लामकरा उवज्झाया हुंतु भयसरणा ॥” गा. ५ ।

३. “पावुचाडण-ताडणनिउणा साहू सया सरह ॥” गा. ५ ।

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६२.

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६२.

શશિ-મુત્રિધિજિર્ના નાદો વિન્દુર્મુનિમુગ્રતો વ્રતી નેમી ।
 ઉચચન્દ્રકલાઙ્ગતઃ સિદ્ધૌ પન્નામ-વાસુપૃજ્યજિર્ના ॥ ૩૫૨ ॥ ૧૩ ॥
 વર્ણાન્તઃ સશિરો રઃ પોડગ્ર શ્રીશ્વરાસ્તયેકારઃ ।
 પાદ્યૌ મહિર્વાચક હૃદમપિ ન વિરોધિ પૂર્વવદ્ગણિતમ્ ॥ ૩૫૩ ॥ ૧૪ ॥
 5 એકૌઘોર્હત્પ્રમૃતિઃ શતાદિવર્ણાનુગોડનિશં ધ્યાતઃ ।
 શાન્ત્યાદિ કર્મપંદુ તનોતિ કિન્ત્વત્ર દિશ્ચાત્રમ્ ॥ ૩૫૪ ॥ ૧૫ ॥
 પરમેષ્ટિપદ્મનિર્મિતજિનમપમાચાર્યમેરુમર્હન્તમ્ ।
 ત્રિલોક્ય-શ્રીવીજં સર્વં ધ્યાયતિ સ સર્વદઃ ॥ ૩૫૫ ॥ ૧૬ ॥

શ્રીચંદ્રપ્રભ અને શ્રીમુત્રિધિનાય તે અરિહનસ્થાને હોવાથી હ્રીંકારનો 'નાદ' અંશ છે; શ્રીમુનિ-
 10 મુગ્રતસ્વામી અને શ્રીનેમિનાય એ સાધુસ્થાને હોવાથી હ્રીંકારનો 'વિન્દુ' અંશ છે; શ્રીપદ્મપ્રભ અને શ્રીવાસુ-
 પૂજ્યસ્વામી એ સિદ્ધસ્થાને હોવાથી ઝગતા ચંદ્રની 'કલા' રૂપે છે; સોઠ જિનેષ્ઠરો (શ્રીઋષભદેવ, શ્રીઅજિત-
 નાય, શ્રીસંભવનાય, શ્રીઅભિનન્દન, શ્રીમુમતિનાય, શ્રીસુપાર્શ્વનાય, શ્રીશીતલનાય, શ્રીત્રેયાંસનાય, શ્રીવિમલનાય,
 શ્રીઅનતનાય, શ્રીધર્મનાય, શ્રીશાન્તિનાય, શ્રીકુચુનાય, શ્રીઅરનાય, શ્રીનમિનાય અને શ્રીવર્ધમાનસ્વામી)
 આચાર્ય સ્થાને હોવાથી શિર સહિન વર્ણોના અંતે રહેલો હ, જે 'ર' સાથેની આકૃતિ (હ)—હ્રીંકારની
 15 અટકલારૂપ અંશવાલ્યો છે, શ્રીપાર્શ્વનાય અને શ્રીમહિનાય એ ઉપાધ્યાય સ્થાને હોવાથી હ્રીંકારનો 'ઈ'કાર
 અડા છે—એ રીતે (હ્રીંકાર)ના ચિન્નનમા પૂર્વની જેમ વિરોધ નથી ॥ ૩૫૨-૩૫૩ ॥ ૧૩-૧૪ ॥

અરિહંત વગેરે એકેરતુ વર્ણાક્ષરોના સેકડો (અનેક પ્રકારના) આયોજનોની સાથે રોજ (!) ધ્યાન
 ધરાય છે તેથી તેઓ શાન્તિ આદિ દૃષ્ટે કર્મના કૃત્યકારી થાય છે પરંતુ અહીં તો તેતુ દિશામૂચન માત્ર
 કર્યું છે ॥ ૩૫૪ ॥ ૧૫ ॥

20 ('શાન્તાદિવર્ણાનુગઃ' નો 'સેકડો સ્તુતિઓપૂર્વક' અપવા 'સો, હજાર વગેરે સંત્યામા' એવો પળ
 અર્થ થઈ શકે ।)

પરમેષ્ટિપંચકાથી નિર્માણ થયેલો 'ૐ' તે જિનસ્વરૂપ છે, તેમજ આચાર્યમેરુ (આચરિયમેરુ) શ્રી
 અરિહંત—'અહ' સ્વરૂપ છે, 'હ્રીં'કાર તે ત્રિલોક્યવીજ અને 'શ્રી' (જ્ઞાનલક્ષ્મી) વીજાક્ષર છે, તે—'ૐ શ્રી
 હ્રીં અહં નમઃ' (અથવા 'ૐ હ્રીં શ્રીં અહં નમઃ') એ સઘઠાનુ ધ્યાન ધરનાર સર્વજ્ઞ બને છે ॥ ૩૫૫ ॥ ૧૬ ॥

पट्कोणाकृतिदेहे मध्ये नरमेरुसूर्यविम्बस्थम् ।

यः सूरिमेरुमन्तः स्वं पश्यति सोऽपि सर्वज्ञः ॥ ३५६ ॥ १७ ॥

शङ्खिन्यन्तः शुपिरितवंशाग्रविलासिमौलिमेरुमये ।

आचार्यमेरुरात्माऽहंनिन्दुविम्बस्थः ॥ ३५७ ॥ १८ ॥

चन्द्रार्कशकसङ्गमसमरससिक्तं स्वमौलिमेरुस्थम् ।

यः सूरिमेरुहं स्वं पश्यति सोऽत्र योगीन्द्रः ॥ ३५८ ॥ १९ ॥

5

पट्कोणाकृति मनुष्यदेहना मध्यमां नाभिकमल छे, तेमां सूर्यसुं स्थान छे, ते सूर्यना विंभमां रहेला अरिहंत छे, तेनी अंदर पोते छे, एम जे विचिंतन करे छे ते सर्वज्ञ थाय छे ॥ ३५६ ॥ १७ ॥

[अथवा (ह्रींकार जेनो) देह षट्कोणाकृतिनो छे, तेना मध्यमां पंचपरमेष्ठिरूप ज्योत जे उष्कार छे तेना मध्यमां 'अहं'नो न्यास करीने तेना गर्भमां पोतानो आत्मा छे, एम जे विचिंतन करे छे ते सर्वज्ञ 10 थाय छे. ॥ ३५६ ॥ १७ ॥]

छिद्रवाळा वांसना अग्रभाग ऊपर रहेल होय एम मस्तकनी मेरुमय शंखिनी नाडीमां चंद्रविंभ छे, तेमां अरिहंत विराजे छे अने (ध्यान करनारनो) आत्मा ते आचार्यमेरु (परमात्मा अरिहंत)स्वरूप छे एम चितवे (अथवा तो) पोताना मस्तकमां रहेल मेरुमां चंद्रनाडी, सूर्यनाडी अने सुषुम्णानाडीना संगमयी उत्पन्न थयेल जे समरस, तेनाथी सिंचायेला सूरिमेरु स्वरूप 'अहं' अरिहंत ते स्वयं छे—एम जे चितवे 15 छे, ते अहीं योगीन्द्र छे (?) ॥ ३५७-३५८ ॥ १८-१९ ॥

१. 'सूरिमन्त्रकल्पसंदोह' पृष्ठ ४५ मां 'मेरु' शब्दनो अर्थ अने भावार्थ आ प्रकारे जगाव्यो छे—

"मेरुसद्वेण अरिहंतत्तणं बुद्धि । अरिहंतत्तणेण अरिहंता, जहा चक्रकेण चक्री, रज्जेण राया । .....

अरिहंतत्तणं मुक्खतस्वीयभूर्यं अरिहंता अंकुरा । सेसा साहपसाहत्वा पेया । अतः कारणात् मेरुरूपे (आहंन्यरूपे) मन्त्रराजे स्मर्यमाणे जिनप्रभा भवति ।

20

अहंन स्तुत्यगुणसंपूर्णो भगवान्, तेन स्तुतिपदानि भगवतामृद्धिस्थानीयान्युक्तानि ॥"

(अर्थ—) "जेम चक्रयी चक्री अने राज्ययी राजा कहेवाय छे तेम 'मेरु' शब्दयी अरिहंतपणुं कहेवाय छे अने अरिहंतपणाथी अरिहंत ओळखाय छे ।.....

अरिहंतपणुं ए मोक्षरूपी वृक्षना वीजस्वरूप छे अने अरिहंतो अंकुररूपे छे, बाकीना वीजा शाखा अने प्रशाखाओ कहेवाय छे । ए कारणथी अरिहंतपणारूप मंत्रराजतुं स्मरण करतां भगवानतुं तेज प्राप्त थाय छे ।

25

स्तुति करवा योग्य गुणोथी परिपूर्ण भगवाननां स्तुतिपदो पण ऋदिनां स्थान छे, एम कहेवायुं छे ।"

आ अर्थने लक्षमां लेतां अहीं जे 'नरमेरु' शब्द जगाव्यो छे ते मानव देहना आत्मानो वाचक छे अने 'सूरिमेरु' ते अरिहंतपणानो वाचक छे । अर्थात् मंत्रतुं अनुष्ठानपूर्वक ध्यान करनारनो आत्मा ज्यारे 'पोते अरिहंत-स्वरूप छे' एम संवेदन करे त्यारे ते सर्वज्ञ बने छे ।

અ: પૃથિવી પીતરુચિ: ઉચ્ચાંમ તદિત્રમાભિરાક્રાન્તમ્ ।

મ: સ્વર્ગ: કલા ચન્દ્રપ્રભમિન્દુનમસ્તત્પરં વ્રહ્મ ॥ ૪૧૬ ॥ ૨૦ ॥

અ-૩-મો વિષ્ણુ-ત્રિધીશાસ્ત્રિગુણા: સકલાસ્તુ કૃષ્ણ-પીત-સિતા: ।

સંસ્કૃતિરતાથ નિષ્કલમશ્રં નાદો જિન: સિદ્ધ: ॥ ૪૧૭ ॥ ૨૧ ॥

આલોકિનોપલમ્ભેન મુનિત્વેન ચ સાધિત: ।

રત્નવ્રપમયો ધ્યેય: પ્રણવ: સર્વસિદ્ધયે ॥ ૪૧૮ ॥ ૨૨ ॥

વા 'ૐ' શ્વપન્તરાપ્રાણશબ્દો ય: સ્યાત્ સદુદ્ભવમ્ ।

શબ્દવ્રહ્મેત્યસૌ યુક્ત (ઉક્ત:) વાચક: પરમેષ્ઠિનામ્ ॥ ૪૧૯ ॥ ૨૩ ॥

(ૐકાર—)

- 10 ('ૐ' ના સ્થૂલ વર્ણો 'અ, ડ, મ્' આ પ્રમાણે ચિતવવા—) 'અ' એ પૃથ્વીરૂપ (મુ:) છે અને તેનાં કાંતિ પીઝી છે, 'ડ' એ આકાશ રૂપ (મુવ:) છે અને તે વીજળીની પ્રમાથી ભરપૂર છે, 'મ્' એ સ્વર્ગરૂપ (સ્વ:) છે અને કલા ચંદ્રની કાંતિ જેવી છે । નમ (વિંદુ) તે ઈંદુ છે, તેથી પર (નાદ) તે શબ્દવ્રહ્મ છે ॥ ૪૧૬ ॥ ૨૦ ॥

અ	ડ	મ્	કલા	વિંદુ	નાદ
મુ:	મુવ:	સ્વ:	ચંદ્રકાંતિ	ઈન્દુ	શબ્દવ્રહ્મ

15

'અ, ડ, મ્' થી ૐ સકલ ચિતવીએ તો તે ત્રિગુણાત્મક છે અને તેના અંશો (અનુક્રમે) વ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને શિવ છે—તેનું ધ્યાન ધરાવ છે; એ ત્રણે અનુક્રમે સત્ત્વ, રજસ્ અને તમસ્ ગુણવાળા છે, સકલ (દેહધારી), શ્વેન, પીઝા તેમ જ શ્યામવર્ણવાળા અને સંસારમાં રત છે । કલારહિત આકાશ (શૂન્ય-વિન્દુ) તે નાદ છે અને તે જ જિન અથવા સિદ્ધ છે ॥ ૪૧૭ ॥ ૨૧ ॥

20

સકલ			નિષ્કલ	
અ	ડ	મ્	વિંદુ	નાદ
વ્રહ્મા	વિષ્ણુ	મહેશ	અરિહત	સિદ્ધ

- 'આલોક'—પ્રકાશ અર્થાત્ જ્ઞાન; 'ઉપલમ્ભ'—પ્રાપ્તિ અર્થાત્ દર્શન અને 'મુનિત્વ' અર્થાત્ ચારિત્ર—એ વહે સાધિત (આ + ડ + મ્ = ૐ) ત્રણ રત્ન (જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર) સ્વરૂપ પ્રણવ 25 (ૐકાર) નુ સર્વ સિદ્ધિ માટે ધ્યાન કરવું જોઈએ ॥ ૪૧૮ ॥ ૨૨ ॥

આ	ડ	મ્
આલોક	ઉપલમ્ભ	મુનિત્વ
જ્ઞાન	દર્શન	ચારિત્ર

- અથવા દેહમાં 'ૐ' એવો જે પ્રાણાત્મક (પ્રાણસંચારાત્મક) ધ્વનિ થાય છે તેમાંથી શબ્દવ્રહ્મ 30 (માતૃકા) ઉદ્ભવે છે, માટે (શબ્દવ્રહ્મ-માતૃકાવાચક હોવાથી અને પરમેષ્ઠિઓ વાચ્ય હોવાથી) તે ૐકાર 'પરમેષ્ઠિઓને વાચક' કહેવાયો છે (૧) ॥ ૪૧૯ ॥ ૨૩ ॥

૧. સરલાવો—'ધ્યાનવિન્દુપતિયદ્'—'અકાર પીતવર્ણ: સ્યાદ્ રજોગુણ ઉદૈરિત: ॥ ૧૨ ॥ અકાર: સાત્ત્વિકો દુર્યો મકાર: કૃષ્ણ તામસ: ।... ॥ ૧૩ ॥"

इत्युक्त्वा हृत्कमले प्रणवं मध्यस्थस्वरिमेरुजिनम् ।
 स्वर-कादिवर्णयुक्तं यो ध्यायति कुम्भकेन शशिवर्णम् ॥ ४२० ॥ २४ ॥
 सिन्दूर-सुवर्णाभं श्यामारुणवर्ण(र्णा)भं क्रमादेयः ।
 शान्तिः क्षेमं स्तंभं द्वेषं वश्यं तनोति जन्तूनाम् ॥ ४२१ ॥ २५ ॥
 यस्तु द्वादशसहस्रं सामान्यात्प्रणवे जपम् ।
 कुर्यात् तस्य परं ब्रह्म स्फुटं द्वादशमासतः ॥ ४२२ ॥ २६ ॥
 अर्हद्विम्बं द्वये सायं प्राणायामत्रयं मुनिः ।
 पट्टत्रिंशत्प्रणवाभ्यासात्कुर्याद् द्वादशकत्रयात् ॥ ४२३ ॥ २७ ॥
 इडायां पूरणं सूर्ये रेचनं कुम्भकेऽन्तरा ।
 हृदि द्विपट्टपदाम्भोजे सन्ध्याविधिरयं स्मृतः ॥ ४२४ ॥ २८ ॥
 सूर्योपस्थानमेतत्तु तदेतदधमर्षणम् ।
 एतदेव महासन्ध्या नैवान्यत्किञ्चिदस्त्यतः ॥ ४२५ ॥ २९ ॥
 पृथ्वा गुर्वक्षरैर्वारैः पलं पृथ्वा पलैर्घटी ।
 पृथ्वां गुर्वक्षराङ्गोऽयं त्रिसहस्री पट्टशती ॥ ४२६ ॥ ३० ॥
 अहोरात्रघटीपट्टिगुणा लक्षयुगं तथा ।
 सहस्रा षोडशेत्यन्तः प्रणवाद्जपा मुनेः ॥ ४२७ ॥ ३१ ॥

5

10

15

आ प्रमाणे विवेचन कर्त्वा पछी (प्राते कहेवानुं के—) हृदयकमलमां स्वर अने व्यंजनोथी युक्त अने जेना मध्यमां सूरिमेरु—५हँ रूप जिन छे एवा प्रणवतुं कुंभक वडे श्वेतवर्णतुं ध्यान करवाथी प्राणीओने शांति, सिंदूर (कुंकुम ?) वर्णतुं ध्यान करवाथी क्षेम, पीतवर्णतुं ध्यान करवाथी स्तंभन, श्यामवर्णतुं ध्यान करवाथी द्वेष अने अरुणवर्णतुं ध्यान करवाथी वश करवानां कृत्यो थाय छे ॥ ४२०—४२१ ॥ २४—२५ ॥ 20

जे साधारण रीते (दररोज) १२००० प्रमाण प्रणव-अँकारनो जाप करे छे तेने वार महिनामां परब्रह्म (सूक्ष्म परावाक अथवा आत्मस्वरूप) स्पष्ट थाय छे ॥ ४२२ ॥ २६ ॥

मुनि ए वंने संध्याकाले वार वार संख्याथी त्रण वार—एम् छत्रीश प्रणवना अभ्यासथी (पूरक, कुंभक, रेचक स्वरूप) प्राणायाम करवापूर्वक अर्हद् विंवनुं हृदयमां (अनाहतचक्रना) वार दलना कमलमां ध्यान करवुं । ते वखते इडा नाडीथी पूरक, सुषुम्णाथी कुंभक अने सूर्या (पिंगला) नाडीथी 25 रेचक करवा । आ विधिने 'सन्ध्याविधि' कहेवामां आवे छे ॥ ४२३—४२४ ॥ २७—२८ ॥

आ (विधि) ज (अमारुं) 'सूर्योपस्थान' छे, आ ज (अमारुं) 'अधमर्षण' छे अने आ ज (अमारी) 'महासन्ध्या' छे । आनाथी भिन्न वीजुं कोई सूर्योपस्थान-वगैरे तात्त्विक नथी ॥ ४२५ ॥ २९ ॥

(पंचपरमेष्ठी स्वरूप) गुरु अक्षरो ६० वार गणाय-तो एक 'पल' थाय अने ६० पलोनी एक 'घडी' थाय । आ रीते गुरु अक्षर ६० वार गणीए तो ३६०० संख्या प्रमाण थाय । दिवस अने रातनी 30 घडीओथी गुणीए (३६०० × ६०) तो २१६००० (वे लाख सोळ हजार) थाय । आ संख्याथी प्रणवनों अजपा (निरंतर) जाप करवो जोईए ॥ ४२६—४२७ ॥ ३०—३१ ॥

घट्यां गुर्वक्षरमिता उच्छ्वासाः स तु एककः ।
 दशप्रणवजास्तेन प्राणायामा घटीमवाः ॥ ४२८ ॥ ३२ ॥
 त्रिशती सह पटया स्यादशप्रणवजा मुनेः ।
 सन्ध्यातो याति नोच्छ्वासः परमेष्ठिस्मृतिं विना ॥ ४२९ ॥ ३३ ॥
 5 परमेष्ठिमयो रत्नमयः सर्वमहोमयः ।
 प्रणवः क्षरिमन्द्रार्दां गौतमस्वामिना कृतः ॥ ४३० ॥ ३४ ॥
 वृत्ताकृतिरर्हन्तस्त्रिकोणसिद्धास्तु शीर्षकं क्षरिः ।
 वाचक इन्दुवलाञ्ज दीर्घकला साधुरिति पञ्च ॥ ४३१ ॥ ३५ ॥
 शीर्ष-सुं-कैष्ठ-हृदय-श्रेमगतमानमानमन्यदेहिगत्वम् ।
 10 अर्हन्तिद्वाचार्योपाध्याय-मुनिपदं तु रक्षार्यं ॥ ४३२ ॥ ३६ ॥

एक घटीनां गुर्वक्षर प्रमाण एतले ३६० उच्छ्वास घाय । तेनां एकेक उच्छ्वासे दश प्रणव (नो जाय) उत्पन्न घाय । आ रति घटीयी उत्पन्न घनारो ३६०० प्रमाणनो प्रणव कलो छे ॥ ४२८ ॥ ३२ ॥
 दश प्रणवयी उत्पन्न घना (एक घटीमां) ३६० प्रमाण (जापसंख्या) घाय छे । आपी संख्यायी लईने परमेष्ठीना स्मरण विनानो मुनिनो एक पण उच्छ्वास जनो (होनो) नयी ॥ ४२९ ॥ ३३ ॥
 15 आ प्रणव (अंकार) पचपरमेष्ठिमय छे; त्रग रत्नमय छे, सर्व प्रचारीनी पूजास्वरूप छे, तेषी सुरिभंजनी आदिमां पण श्रीगौतमस्वामीए अंकारनो निर्देश कर्यो छे ॥ ४३० ॥ ३४ ॥

(हींकार—)

हींकारमा वृत्ताहृति '०' विद्रु ते अरिहंत, त्रिकोणाहृति '△' नाद ते सिद्ध, शीर्षक 'ह' मुख्य-
 क्षर ते आचार्य, चंद्रकला '-' ते वाचक (उपाध्याय) अने दीर्घकला 'ी' ईंकार ते सार्धुं—ए रीते
 20 पांच परमेष्ठीओ (जणाव्या) छे ॥ ४३१ ॥ ३५ ॥

मीजाना देहमां पोताने स्थापित करवो, ला रहेल पोताना शीर्ष, मुख कंठ, हृदय अने चरण-
 स्थानोमां अनुक्रमे अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने मुनि पदोनो न्यास करवो, एयी रक्षा घाय छे ।
 ॥ ४३२ ॥ ३६ ॥

[अहीं एवो पण अर्थ लईं शक्य के—पोतानी रक्षा माटे पोताना देहमां न्यास करवो अने
 25 अन्यनी रक्षा माटे अन्यना देहमां न्यास करवो ।]

१. सरलाओ—'वृत्कला अरिहता त्रिकोणा सिद्धा य लोटकला स्त्री ।

तवज्जला मुद्रकल्प दीर्घकला साहूयो मुद्रया ॥ १० ॥' —न. स्वा. (भा. वि.) पृ. २६३
 आ मायाणो म्भार्यो तो उपर्युक्त ४३१ श्लोक जेवो ब छे पण आमनो 'लोटकल' शब्द ध्यानमां लेवा
 जेवो छे । लोट एतले व्याड, कला-रेखा जेमा छे ते 'हू' समजवो । शंभिमन्त्राचार्य 'अभिधानचिन्तामणि-वृत्ति'मां
 30 ब्याने छे के—'मुच्ये ३३त्वं तान्न रीतिः कास्यं तथा त्रुः । शीर्षं च भीतरं चैव भवौ लोरानि चतवे ॥' (शु. ४१६)

२. सरलाओ—'शीसत्या अरहंता सिद्धा वयणमि क्षरिणो ऋडे ।

द्विपथमि तवज्जला चरयाडिया साहूयो वदे ॥ ८ ॥' —न. स्वा. (भा. वि.) पृ. २६३

अर्हन् भूमिर्नभः सिद्धास्तंजः सूरिः परे पयः ।

वायुः साधुरतो मायावीजान्तस्तत्त्वपञ्चकम् ॥ ४३३ ॥ ३७ ॥

पृथ्वी धर्मस्य पदं वारि नभश्चापि शुक्लवीजमिह ।

तैजसमार्त्तध्यानं मरुत् तथा रौद्रवीजं स्यात् ॥ ४३४ ॥ ३८ ॥

चन्द्र-कुजावर्हन्तः सिद्धाश्च बुधो बृहस्पतिः सूरिः ।

शुक्रो वाचक एवं मुनिरर्क-शनीग्रहास्तत्र ॥ ४३५ ॥ ३९ ॥

नादोऽर्हन्नेतदधः शून्यं व्योमश्रिता ग्रहाः सप्त ।

इति नादार्हद्ध्यानात् सर्वग्रहभूतशान्तिरिह ॥ ४३६ ॥ ४० ॥

अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-मुनीन्द्रसंस्थितास्तिथयः ।

नन्दाद्याः पञ्चामूः क्रमशः शान्तिकं प्राग्वत् ॥ ४३७ ॥ ४१ ॥

5

10

मायावीज-हींकारमां तत्त्वपंचक तथा परमेष्टिपंचकनो मेळ आ प्रमाणे छे—अर्हन् भूमिरूपे, सिद्ध आकाशरूपे, आचार्य अग्निरूपे, उपाध्याय जलरूपे अने साधु वायुरूपे छे ॥ ४३३ ॥ ३७ ॥

अर्हीं (ध्याननी दृष्टि) धर्मध्याननुं पद पृथ्वी छे, शुक्लध्याननुं वीज जल तथा आकाश छे, आर्त्तध्याननुं पद अग्नि छे अने रौद्रध्याननुं वीज मरुत् (पवन) छे ॥ ४३४ ॥ ३८ ॥

चंद्र अने मंगल (ना ग्रहचार) नी शांति माटे अरिहंतना, बुध माटे सिद्धना, गुरु माटे 15 आचार्यना, शुक्र माटे उपाध्यायना अने रवि तेमज शनि माटे मुनिनां पदोनी उपासना छे ॥ ४३५ ॥ ३९ ॥

नाद ' Δ ' ए अरिहंत छे, नादनी नीचे शून्य ' Δ ' ते आकाश छे, अने आकाशने आश्रयाने सात ग्रहो रहेला छे । ए रीते नादरूप अरिहंतना ध्यानथी सकल ग्रहो तथा भूतो अंगेनी शांति याय छे ॥ ४३६ ॥ ४० ॥

तिथिओना पांच विभागो छे :—नंदा (१, ६, ११), भद्रा (२, ७, १२), जया (३, ८, 20 १३), रिक्ता (४, ९, १४) अने पूर्णा (५, १०, १५) । शांतिकर्म माटे अर्हत्, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने मुनिपदोमां ते ते तिथिओनुं अनुक्रमे ध्यान करवुं ॥ ४३७ ॥ ४१ ॥

१. सरस्वावोः—महिमंडलभरहंता गयणं सिद्धा य सूरिणो जलगो ।

वरसं वरमुवञ्जाया पवणो मुणिणो हरंतु दुहं ॥ ६ ॥

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६२

25

२. सरस्वावोः—

ससिमंगल अरिहंता बुधो य सिद्धा य सुरगुरु सरी ।

शुक्रो उवञ्जाया पुणो साहू मंदो मुहं माणू ॥ १८ ॥

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६५

30

३. सरस्वावोः—

नंदा तिहि अरिहंता भद्रा सिद्धा य सूरिणो य जया ।

तिहि रिक्ता उवञ्जाया पुण्णा साहू मुहं दिंतु ॥ १७ ॥

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६५

चन्द्राभः शशिशान्त्यै कुजस्य पद्मप्रभो गुरोः शान्तिः ।
 सूर्यस्य नाभिभूरथ वीरो राहोश्च शान्तिकृते ॥ ४३८ ॥ ४२ ॥
 मन्दस्य श्रीपार्थीं बुधस्य नमिश्च शान्तये तदिह ।
 मायावीजे तत्तत्स्थाने देवं ग्रहं च तं ध्यायेत् ॥ ४३९ ॥ ४३ ॥
 इति शान्तिकम् ॥

कुण्डलिनी भुजगाकृति (ती) रेफाश्चित्त'हः' शिवः स तु प्राणः ।
 तच्छक्तिर्दीर्घकला माया तद्वेष्टितं जगद्वश्यम् ॥ ४४० ॥ ४४ ॥
 नाभौ हृदये कण्ठे आज्ञाचक्रेऽथ योनिमध्ये वा ।
 सिन्दूरारुणमायावीजध्यानाद् जगद्वश्यम् ॥ ४४१ ॥ ४५ ॥
 प्राग्बद् वर्णानुगतं मायावीजं विशिष्टकार्यकरम् ।
 प्रायः शिरसि त्रिकोणे वश्यकरं कामवीजवत् ॥ ४४२ ॥ ४६ ॥

चंद्रनी शांति माटे श्रीचन्द्रप्रभ, मंगलनी शांति माटे श्रीपद्मप्रभ, गुरुनी शांति माटे श्रीशान्तिनाथ,
 सूर्यनी शांति माटे श्रीऋषभदेव अने राहुनी शांति माटे श्रीवीर, शनिनी शांति माटे श्रीपार्श्वनाथ अने
 बुधनी शांति माटे श्रीनमिनाथ—एम् मायावीज ह्रींकारमां ते ते तीर्थं करोना स्थाने ते ते ग्रहं ध्याय
 15 करतु ॥ ४३८-४३९ ॥ ४२-४३ ॥

रेफयी युक्त ह (ह) ते भुजग(सर्प)नी आकृतिवाली कुंडलिनी छे । केवल 'ह' ते शिवं छे,
 ते ज प्राण छे, दीर्घकला (ी दीर्घ ईकार) ए तेनी शक्ति—माया छे, मात्रापी वेष्टित (मोहित) जगत छे,
 जगत 'ह्रीं' ना ध्यानयी बश पाय छे (?) ॥ ४४० ॥ ४४ ॥

नाभि(नगिपुरचक्र)मां, हृदय(अनाहतचक्र)मां, कण्ठ(विशुद्धचक्र)मां, आज्ञाचक्र(भूमध्यभाग)मां
 20 अथवा योनिमध्य(स्वाधिष्ठानचक्र)मां सिन्दूर समान अरुणवर्णवाला मायावीज(ह्रींकार)नु ध्यान करवापी
 जगत बश पाय छे ॥ ४४१ ॥ ४५ ॥

मायावीज—ह्रींकारनुं ते ते वर्णने अनुसार ध्यान कराय तो ते विशिष्ट कृत्यकारी पाय छे । प्रायः
 मस्तकमां—त्रिकोणमा तेनुं ध्यान करवापी ते कामवीज (ह्रीं)नी माफक वशीकरण माटे पाय छे ॥ ४४२ ॥ ४६ ॥

१. सरस्वतो :—

"अकारो भुजगाकृत्या कुण्डली विश्वजन्मभू' ।
 तत्परो हः शिवः स्वात्मा राजतेऽहं इत्यतः ॥

—हरिमन्त्रकल्पसंदोह, परिशिष्ट पृष्ठ-२

हः शम्भुः सेन्दुकलो ब्रह्मा रस्तुर्यकः स्वरो विष्णुः ।
 संसृतिरस्या विन्दुं दच्चा नादो विभात्यर्हन् ॥ ४४३ ॥ ४७ ॥
 वर्णान्तः पार्श्वजिनः कला फणा विन्दुरत्र-नाद(ग)महः ।
 नागो र ई तु पद्मा तत्रार्हन् सूरिमेरुमयः ॥ ४४४ ॥ ४८ ॥
 वारि-धै-पैत्र-यन्त्रे मूर्धनि भाले सुपुष्प-नैवेद्यैः ।
 संप्रज्यायुं जापः करपर्वभिरव्जवीजाद्यैः ॥ ४४५ ॥ ४९ ॥
 मायावीजं लक्ष्यं(क्षं) परमेष्ठि-जिर्नौलि-रत्नरूपं यः ।
 ध्यायत्यन्तर्वीरं हृदि स श्रीगौतमः सुधर्मा च ॥ ४४६ ॥ ५० ॥
 इति मायावीजम् ॥

5

इंदुकलायुक्त ह अर्थात् 'ह' ए शंभुनो वाचक छे, 'र' ए ब्रह्मानो वाचक छे अने चोयो 10 स्वर 'ई' ए विष्णुनो वाचक छे । एनाथी (?) संसारनी प्रवृत्ति धाय छे, तेना ऊपर विन्दु—शून्य दइए, अर्थात् मीहुं मूकीए तो ते 'नाद' छे अने ते स्वयं 'अर्हन्' रूपे शोभे छे ॥ ४४३ ॥ ४७ ॥

ह	र	ई	△
हर	ब्रह्मा	विष्णु	अरिहंत

वर्णनी अन्ते रहेल 'ह' ए पार्श्वजिन छे, कला ए फणा छे, विन्दु ए नागना मस्तके रहेल 15 मणि छे, 'र' ए नाग-धरणेन्द्र छे अने 'ई' ए पद्मावती देवी छे, तेमां अरिहंतनी आकृति ते सूरिमेरु छे ॥ ४४४ ॥ ४८ ॥

ह	~	.	र	ई
पार्श्वजिन	फणा	नागमणि	धरणेन्द्र	पद्मावती

(जाणे) जलथी पूर्ण कलश होय अने तेना पर पवित्र पादङ्ग मूकेलां होय एवा आकारवाळा 20 (सिद्धचक्र समान) यंत्रना उपरना भागमां 'ह्रीं' कारने स्थापन करी तेनी पूजा करवी, पट्टी आंगळीना वडेा वडे, कमलाकार वडे अथवा रुद्राक्षादि माला वडे तेनो जाप करवो (?) ॥ ४४५ ॥ ४९ ॥

मायावीज-ह्रींकार परमेष्ठिमय छे, जिनावलीमय (चोवीश तीर्थंकरमय) छे अथवा तो त्रण रत्न (ज्ञान, दर्शन, चारित्र)मय छे, ए प्रकारे मायावीज-ह्रींकारने लक्ष्यमां राखीने हृदयमां जे श्रीवीर भगवंतनुं ध्यान करे छे ते श्रीगौतम गणधर अथवा श्रीसुधर्मा गणधर सदृश धाय छे ॥ ४४६ ॥ ५० ॥ 25

१. संसारने विन्दु (शून्य-मीहुं) दइए अर्थात् सांसारिक प्रवृत्ति बंध करीए तो आत्मा अर्हन् धाय छे, एवो पण अर्थ लई शक्याय ।

આઘં હાન્તં શબ્દબ્રહ્મોર્ધ્વાધો 'ર'ત્તિરત્નપુત્રમ્ ।
 ચન્દ્રકલા સિદ્ધિપદં વિન્દુનિમોડનાહતઃ સોર્હન્ ॥ ૪૪૭ ॥ ૫૧ ॥
 પોર્હંશ ચતુરધિવિંશતિરેદાં નામૌ દલાનિ હૃદિ મૂર્ધ્નિ ।
 આઘં હાન્તં વર્ણાઃ શરદિન્દુકલા-નમઃપ્રભવાઃ ॥ ૪૪૮ ॥ ૫૨ ॥
 5 નાદસ્વાત્મોર્ધ્વાધો રેફાઝિનરત્નપુત્ર ઇત્યર્હમ્ ।
 દશ્યોઽન્તર્બ્રહ્મવ્રજં નામ્યન્તઃ શક્તિકુણ્ડલિની ॥ ૪૪૯ ॥ ૫૩ ॥
 ઇતિ સર્વવર્ણમૂર્તિં અર્હન્તં સર્વમેશ્વરમન્તઃ ।
 ધ્યાયન્ સૂરિઃ સકલાગમાર્થવક્તા ગતપ્રાન્તિઃ ॥ ૪૫૦ ॥ ૫૪ ॥

(અર્હ-)

- 10 અર્હ મા અ અને હ (અધી માડીને હ સુધીની માતૃકારૂપ) શબ્દબ્રહ્મના સૂચક છે, રેફરત્નપ્રિતયને બતાવે છે, ચન્દ્રકલા (-) તે સિદ્ધિપદ છે અને વિન્દુસદશ જે અનાહત (નાદ) છે તે અરિહંત છે ॥૪૪૭॥૫૧॥
 'અ' યી 'હ' સુધીના (૪૯) વર્ણો છે। તેમાંથી 'અ' યી 'અઃ' સુધીના સોઠ સ્વરો નામિકમલ (મણિપુરચક્ર)ના સોઠ દલોમાં, 'ક્ર' યી 'મ્' સુધીના ચોવીશ વ્યંજનો હૃદયકમલ- (અનાહતચક્ર)નાં ચોવીશ દલોમાં અને 'ય્' યી 'હ' સુધીના આઠ વ્યંજનો લલાટકમલ (આજ્ઞાચક્ર)
- 15 ના આઠ દલોમાં—૧ પ્રકારે ૪૮ વર્ણો, શરદ ઋતુના ચન્દ્રસદશ કલા (~) અને વિન્દુષી યુક્ત ચિતવર્ણો । કલા ~ (વક્રરેખા) વિન્દુ અને નાદ (સરલ રેખા)ની સંયોજનાથી માતૃકાના વર્ણો ઉત્પન્ન થાય છે । (તે 'મ્' સિવાયના 'અ' યી 'હ' સુધીના ૪૮ વર્ણો ધાય; તેમના ઉપર જે કલા અને વિન્દુરૂપે નાદ છે તે 'મ્' છે । 'મ્' ને હૃદયકમલની વધે ચિતવર્ણો । આ પ્રમાણે નામિકમલનો પહેલો વર્ણ 'અ,' લલાટકમલનો છેલ્લો વર્ણ 'હ' અને હૃદયકમલનો વચ્ચેલો વર્ણ 'મ્' મઝીને 'અર્હ' ધાય ।) અર્હ તે
- 20 સ્વાત્મા છે । ઉપરનો અને નીચેનો 'ર'કાર શ્રીજિનેશ્વર ભગવંતના રત્નત્રયનો સૂચક છે । તેનાથી સહિત યતાં સ્વાત્મા-અર્હ-પરમાત્મા બને છે । 'અર્હ' ને બ્રહ્મવ્રજ (બ્રહ્મરંધ્ર)માં ચિતવર્ણો અને નામિકમલની મધ્યમાં કુણ્ડલિની શક્તિ ચિતવર્ણી ॥ ૪૪૮-૪૪૯ ॥ ૫૨-૫૩ ॥
 ૧ રીતે 'અર્હ' ૧ અરિહંતની સાક્ષાત્ સર્વવર્ણમય મૂર્તિ છે । ૧ અર્હન્તું સૂર્યમેહદંદમ (મેહદંદગત-મુગુળ્લા નાડીમાં) ધ્યાન કરનાર સૂરિ ખ્યાનિરહિત પર્વને સર્વ આગમોના અર્પના પ્રવક્તા બને છે ॥૪૫૦॥૫૪॥

25 ૧. સરસ્વાતો:—

આવન્તાશ્વરસંલક્ષ્યમશ્વર વ્યાપ્ય યન્ રિપતમ્ ।
 અમિત્વાલ્પમ નાદ-વિન્દુ-રેખાલ્પમન્વિતમ્ ॥ ૧ ॥
 અમિત્વાલ્પમાક્રાન્ત મનોમલવિશેષકમ્ ।
 દેહીયમાન હૃપમે તત્પદં નૌમિ નિર્મલમ્ ॥ ૨ ॥

30

૨. સરસ્વાતો—યોગશાસ્ત્ર, પ્રકાશ ૮, શ્લો. નં. ૧૮-૨૨ ની વ્યાખ્યા ।

૩. સરસ્વાતો— " " " શ્લો. ૨-૪ ।

૪. " " " " શ્લો. ૮ ।

—'ક્રમિત્વલ્પત્તો'

उक्तं च—

कमलदलोदरमध्ये ध्यायन् वर्णाननादिसंसिद्धान् ।
नष्टादिविषयबोधो ध्यातुः संपद्यते कालात् ॥ ४५१ ॥ ५५ ॥

अहंजपात् क्षयमरोचकमग्निमान्द्यं

कुष्ठोदरामकसन-श्वसनानि हन्ति ।

प्राप्नोति चाप्रतिमवाक् महती महद्भ्यः

पूजां परत्र च गतिं पुरुषोत्तमात्ताम् ॥ ४५२ ॥ ५६ ॥

अपि च—

कनककमलगर्भे कर्णिकायां निषण्णं

विगततमसमहं सान्द्रचन्द्रांशुगौरम् ।

गगनमनुसरन्तं सञ्चरन्तं हरित्तु

स्मर जिनपतिकल्पं मन्त्रराजं यतीन्द्र ! ॥ ४५३ ॥ ५७ ॥

इति सर्वत्रगं ध्यायन्नहमित्येकमानसः ।

स्वप्नेऽपि तन्मयो योगी किञ्चिदन्यत्र पश्यति ॥ ४५४ ॥ ५८ ॥

कथं छे के—

अनादिसंसिद्धवर्णानुं कमलपत्रनी अंदर जे ध्यान करे छे तेने नष्ट (चोरायेली) वस्तु वगेरें विषयनुं ज्ञान समय जतां थाय छे' ॥ ४५१ ॥ ५५ ॥

'अहं' मन्त्रराज जाप द्वारा क्षय, अरुचि, अपचो, कोढ़, आमरोग, खांसी, श्वास वगेरें (रोगोनो) नाश करे छे; जाप करनार अप्रतिम वाणीवाळो बने छे, महापुरुषोनी पण पूजाने प्राप्त करे छे अने परलोकमां उत्तम पुरुषोए प्राप्त करेली गतिने भेळवे छे' ॥ ४५२ ॥ ५६ ॥

हे मुनिवर ! तुं अज्ञानरूप अंधकारथी रहित, घन एवां चन्द्रकिरणोना जेवी गौर कांतिवाळां अने साक्षात् जिनपति समान एवा मंत्रराज अहं (नाभिगत) सुवर्णकमलनी मध्यमां विराजमान छे, एम प्रथम चितव । ते पट्टी ते आकाशमां जाय छे अने सर्वदिशाओमां संचरे छे, एम चितव ॥ ४५३ ॥ ५७ ॥

आ प्रकारे सर्वत्र जता एवा 'अहं' तुं एक चित्तथी ध्यान करतो अने तेमां लीन यतो योगी स्वप्नमां पण ए (अहं) सिवाय वीजुं जोतो नथी' ॥ ४५४ ॥ ५८ ॥

१. शुभो ज्ञानार्णव, पृ. ३८७, श्लो. १.

२. शुभो 'ज्ञानार्णव' पृ. ३८७, श्लो. २, तथा योगशास्त्र; अष्टम प्रकाश, श्लो० ५ अने व्याख्या ।

३. सरस्वातो—योगशास्त्र; अष्टम प्रकाश, श्लो. १४-१५

અહ્ લક્ષ્યાકૃત્ય ધ્યાયન્ નાદાદિવિચ્યુર્તા શશિનમ્ ।
 યદ્વર્ણમાત્રમક્ષરમાવોઙ્ગિતમીરિતું શક્યમ્ ॥ ૪૫૫ ॥ ૫૯ ॥
 પશ્યત્પનાહતામિષદેવમસી સૂક્ષ્મલક્ષ્યગતઃ ।
 તસ્માચ્ચ ગલિતલક્ષ્યો જ્યોતિર્મયમીશૃતે વિષમ્ ॥ ૪૫૬ ॥ ૬૦ ॥
 5 મન્ત્રરાજસમુદ્ભૂતાનાહતસ્થિતચેતસઃ ।
 સિધ્ધ્યન્તિ સિદ્ધયઃ સર્વા અણિમાઘાઃ સ્વયં યતેઃ ॥ ૪૫૭ ॥ ૬૧ ॥
 ઇતિ પિષંડસ્થિતિ-પદગત-રૂપાશ્રિત-રૂપવર્જિતામ્યાસાત્ ।
 અહ્ મેરુષ્યાતુસ્તતદ્ભવસિદ્ધિસામ્રાજ્યમ્ ॥ ૪૫૮ ॥ ૬૨ ॥
 અકારઃ શ્રીપતિઃ સાન્તઃ સેન્દુઃ શમ્ભુર્વિધિશ્ચ રઃ ।
 10 ઊર્ધ્વમેતન્નમોલોકસ્તદન્તેઽનાહતો જિનઃ ॥ ૪૫૯ ॥ ૬૩ ॥
 અહ્ પ્રલોક્યપૃષ્ઠ્યત્વાદ્ (?) અનન્તકરુણા જિનાઃ ।
 સદ્રત્નત્રયમાજસ્તદહ્ સર્વવીજકમ્ ॥ ૪૬૦ ॥ ૬૪ ॥

આ રીતે અહ્ના પદસ્ય ધ્યાન પછી નાદ કગોરેષી રહિત (અ, રેફ, વિન્દુ અને કલાપી રહિત)
 સજ્વલ 'હ' વર્ણનું ધ્યાન કરવું । આ 'હ' અક્ષરમાત્રને પ્રાપ્ત કહેવાય । તે 'હ' હવે વર્ણમાત્ર (વાચાપી
 15 અનુચાર્ય) રહે અને અનક્ષરતાને પામે, તે માટે તેને ચન્દ્રકલાકારે ચિત્તવચો । આ રીતે સૂક્ષ્મ લક્ષ્ય
 (ચન્દ્રકલા)ના સ્થિર થયેલાને ચન્દ્રકલાના આકારવાળા શ્રી અનાહતદેવનાં દર્શન થાય છે । પછી તે
 અનાહત—ચન્દ્રકલાને સૂક્ષ્માતિમૂર્તમ—કાલાગ્રસદૃશ—ત્રિદુરૂપ ચિત્તવચી, પછી તે લક્ષ્યથી પળ મનને
 ઘસેડી લેવું । તે પછી યોગી વિષ્ણને જ્યોતિર્મય જુવે છે ॥ ૪૫૫-૪૫૬ ॥ ૫૯-૬૦ ॥

મન્ત્રરાજ(અહ્)થી ઉપજન—ઉપરિષ્ઠ થયેલા અનાહત દેવમા જેને મનને સ્થિર કરવું છે તે યતિને
 20 અણિમા કગોરે બધી સિદ્ધિઓ સ્વયં સિદ્ધ થાય છે ॥ ૪૫૭ ॥ ૬૧ ॥

આ પ્રકારે પિંડસ્ય, પદસ્ય, રૂપાશ્રિત અને રૂપાતીતના અમ્યાસથી 'અહ્'—મેરુનું પૂર્વોક્ત રીતે
 ધ્યાન કરનારને તે તે મન્ત્રોમાં અનેક સિદ્ધિઓ રૂપ સામ્રાજ્ય પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૪૫૮ ॥ ૬૨ ॥

('અહ્'માં રહેલ) 'અ' તે વિષ્ણુસ્વરૂપ છે, 'સ'ની બંને રહેલ અને હન્દુકલા 'મ્' સહિત
 25 એવો 'હ' અર્થાત્ 'હ્' તે શમુસ્વરૂપ છે અને 'ર' મહાસ્વરૂપ છે, એનાથી ઉપર ત્રિદુ તે લોકાકારા છે
 અને વિન્દુ પછી જે અનાહત પ્રગટે છે, તે લોકાકારાના બંને (સિદ્ધશિલાના ઉપર) રહેલ
 'જિન' છે ॥ ૪૫૯ ॥ ૬૩ ॥

'અહ્' પટ્ટે પ્રણે લોનેને પૂષ્ય, અનન્તકરુણાવાળા અને રત્નત્રયને ધારણ કરનારા શ્રી જિનેશ્વર
 મગવંતો છે, તેથી અહ્ સર્વ સદ્વસ્તુઓની પ્રાપ્તિનું વીજ છે ॥ ૪૬૦ ॥ ૬૪ ॥

૧. સરલાવો—યોગરાત્રઃ અશ્વ પ્રકાશ, શ્લો. ૨૪-૨૫-૨૬ ।

૨. " " " " " શ્લો. ૨૭-૨૮ ।

वर्णान्तः श्रीवीरो रेफः सिंहासनं तु चन्द्रकला ।
 रुचिदण्डछत्रत्रयं मन्त्रकलशोऽस्य नादशिखा ॥ ४६१ ॥ ६५ ॥
 वर्णान्तस्तीर्थकरत्रिकोणकोटिरमथ सितांशुकला ।
 सर्वत्र शीतलेख्या शून्यं शुद्धं ततः परं सिद्धिः ॥ ४६२ ॥ ६६ ॥
 रेफद्वयाद्यमयुतं तयोर्ध्वरेफमधःस्वरंफं वा ।
 अत्यक्तसान्तबीजं मन्त्रतनुजिनपतिः साक्षात् ॥ ४६३ ॥ ६७ ॥
 त्रैलोक्यवर्तिशाश्वतजिनदर्शन-पूजन-स्तुतिभवेन ।
 जिनपतिर्बीजादंशतं स्मरन् फलेन स्वयं त्रियते ॥ ४६४ ॥ ६८ ॥

5

अथवा, वर्णान्त-‘हृ’ ए वीर भगवंतनो वाचक छे, (नांचेनो) रेफ-‘र’ ते सिंहासन छे अने चन्द्रकला ‘’ए (ऊपरना) रू रूपी (त्रण) दंड ऊपर रहेल त्रण छत्र स्वरूप छे अने तेना नादशिखा 10 (विन्दु) अर्हा मन्त्रकलश स्वरूप छे ॥ ४६१ ॥ ६५ ॥

अथवा—वर्णानां अंते रहेलो ‘हृ’ तीर्थकर स्वरूप छे, ‘र’ त्रिकोणकोटि (?) छे, अर्धचन्द्रकला ते सर्वत्र शुक्लेख्यानी मूचक छे, शून्य ते शुभध्यानसुं प्रतीक छे, अने ते पढी सिद्धि प्राप्त थाप छे ॥ ४६२ ॥ ६६ ॥

वे रेफ, आय-अ अने म-“ थी युक्त अने ह बीज सहित एवो अहं ए श्रीजिनपतिनो साक्षात् 15 मंत्र छे। अथवा ऊर्ध्व रेफ सहित ह (हं) अथवा अधो रेफ सहित ह (ह) अथवा वने रेफ सहित (हं):— ए त्रणे पण मंत्रदेहधारी साक्षात् जिनपति छे ॥ ४६३ ॥ ६७ ॥

जिनपतिबीज ‘अहं’सुं १०८ वार स्मरण करनार त्रणे लोकगां रहेली शाश्वत जिनप्रतिमाओनां दर्शन, पूजन अने स्तुतिथी यनारां फळो वडे स्वयं वराय छे (ए फळो तेने स्वयं वरे छे) ॥ ४६४ ॥ ६८ ॥

परिचय

20

मंत्र, गणित, ज्योतिष, वनेरे विषयोना पारगामी आचार्य श्रीसिंहतिलकरिण्ण सूरिमंत्र विशेषे ‘मंत्रराज-रहस्य’ नामनो आर्या, अनुष्टुप्-छंदमां ६३३ गायत्रो (ग्रंथाप्र ८००)नो सूरिमंत्र विषयनो माहितीपूर्ण एक विशिष्ट ग्रंथ वि. सं. १३२७मां रच्यो छे, जे अथावधि अप्रसिद्ध छे। तेनी एक ह. लि. प्रति वडोदरा, श्रीमुक्तिकमलज्ञानमंदिरना संप्रहमांथी मळी हती। बीजी प्रति पाटण, पं. अमृतलाल मोहनलाल भोजकना संप्रहमांथी प्राप्त थई हती। अने बीजी प्रति डभोइ, श्री अमरविजयजी ज्ञानभंडारमांथी 25 मळेली; परंतु त्रणे प्रतिओ अशुद्ध हती। छेवटे चोथी प्रति जयपुर, तपगच्छ जैनभंडारनी मळी, तेना ऊपरथी मूळ ग्रंथसुं संशोधन थई शक्युं छे।

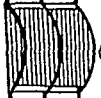

આ 'મંત્રરાજરહસ્ય' પ્રથમાં અહૈં, હૈં, ઊં વગેરે મંત્રવીજો ઊપર વ્યાપકદૃષ્ટિ વિવેચન કરેલું છે અને તેનું રહસ્ય તેમજ ઉપાસના સંબંધી હૃદયમતો દર્શાવી છે । આ વિષય નમસ્કાર વિષયને લગતો હોવાથી તેટલો સંદર્ભ તારવી ચારે પ્રતિભોગી શુદ્ધ કરી અતુલાદ સાથે અહીં આપીએ છીએ ।

શ્રીસિંહનિલકમૂરિએ અનેક પ્રયોગી રચના કરેલી છે । પ્રત્યેક પ્રથમાં તેમણે પોતાના ગુરુ 5 શ્રીવિબુધચંદ્રસૂરિનો માનભર્યો ઉલ્લેખ કર્યો છે, કેટલેક સ્થલે તો પોતાના પ્રગુરુ શ્રીયશોદેવસૂરિનું પણ સ્મરણ કર્યું છે । તેમણે પોતાની ઘણીજાની કૃતિઓને અને સાહ્યાદદેવતાની કૃપાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે ।

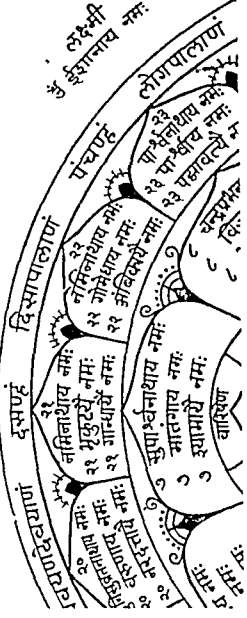

अदूमहारिद्वीओ
 हिरि - सिरि - लच्छि - बुद्धी - कंतीओ ।
 विजया जया जयंती
 वियरइ अपराजिया वि तहि ॥

वि

ॐ बुद्धि नमः
 ॐ सुवराय नमः
 ॐ अपराजिताय नमः

[५७ - १२]

श्रीसिंहतिलकसूरिसंहृद्यः
परमेष्ठिविद्यायन्त्रकल्पः

श्रीवीरजिनं नत्वा वक्ष्ये श्रीविबुधचन्द्रपूज्यपदम् ।

गणिविद्यायुगपदतो यन्त्रं परमेष्ठिविद्यायाः ॥ १ ॥

5

त्रिप्राकारं क्रमशश्चतुरष्ट-द्व्यष्टपत्रपद्मान्तः ।

किञ्चल्कपूज्यवीजं यन्त्रं लेख्यं सुरभिदलैः ॥ २ ॥

मध्येऽर्द्ध ऊर्ध्वादिपु सि' आं उं सां रेखिका दलचतुष्के ।

ऋषभोऽथ वर्द्धमानश्चन्द्राननो वारिपेणको दिक्षु ॥ ३ ॥

अष्टदलेषु क्रमशो युगादिनाथाय तन्ममोऽवैव ।

10

गोमुख-चक्रेश्वर्यौ शस्यं कान्तं जिनः सुरश्च सुरी ॥ ४ ॥

द्व्यष्टदलेषु क्रमशः सुविधिजिनाय नम इत्यथ ।

त्रिदशदेवं श्रीवीरान्तमेवं तद् वच्मि नामानि ॥ ५ ॥

अनुवाद

गणधरो अने देवेन्द्रोने पण पूज्य छे चरण जेमना एवा श्री जिनेश्वर भगवंतने नमस्कार करीने 15
गणिविद्यानी सायोसाथ अर्हीथी जेनां पदो गुरुदेव श्री विबुधचन्द्रसूरिने अत्यन्त पूज्य हता एवा 'परमेष्ठी-
विद्या'ना यंत्र विशे वर्णन करीश ॥ १ ॥

(यन्त्र रचना—)

त्रण गढ(ना आकार)मां क्रमशः चार, आठ अने सोळ पत्रोवाळा कमळनी अंदर यंत्रना कमळनी
कर्णिकामां पूज्यवीज (अर्द्ध) मूकीने यंत्रने सुवासित द्रव्योथी आलेखवुं ॥ २ ॥

20

मध्यमां 'ऽर्द्ध' अने ऊर्ध्वादि चार दलोमां 'सि, आ, उ, सा'नां रेखाचित्रो (आलेखवां) अने
चार दिशाओमां क्रमशः 'ऋषभ, वर्द्धमान, चन्द्रानन, वारिपेण' एवां नाम लेखवां ॥ ३ ॥

(कमळनां) आठ पत्रोमां क्रमशः—'युगादिनाथाय नमः', 'गोमुखाय नमः', 'चक्रेश्वर्यं
नमः' ए प्रकारे जिनेश्वर, (शासन) देव अने (शासन) देवीनां नामो श्रीचन्द्रप्रभ जिनेश्वर सुधी
लेखवां, (कमळनां) सोळ पत्रोमां 'सुविधिजिनाय (नाथाय) नमः'थी लईने देवाधिदेव एवा श्रीवीर 25
भगवान सुधीनां नामो देव अने देवी साथेनां आलेखवां । ते नामो आ प्रकारे जणावुं छुं ॥ ४-५ ॥

युगादीशोऽजितस्वामी संभवोऽप्यभिनन्दनः ।
 सुमतिः पद्मलक्ष्मा श्रीसुपार्श्वचन्द्रलाञ्छनः ॥ ६ ॥
 सुनिधिः शीतलः श्रेयान् वासुपूज्यप्रभुस्ततः ।
 विमलानन्त-धर्म-श्रीशान्ति-कुन्धुरो जिनः ॥ ७ ॥
 मंछी श्रीसुव्रत-नमी नेमिः श्रीपार्श्वतीर्थकृत् ।
 वीरश्च जिननामान्ते नाथाय नम इत्यदः ॥ ८ ॥
 श्रीगोमुखो महापद्मस्त्रिमुखो यक्षनायकः ।
 तुम्बुरुः सुंमुखस्तस्माद् मातङ्गो विजयोऽजितः ॥ ९ ॥
 ब्रह्मा यक्षेद् कुमारः षण्मुख-पाताल-किन्नरः ।
 गरुडो गान्धर्वो यक्षेन्द्रः (६) कुबेरो वरुणस्तथा ॥ १० ॥
 भृकुटिगोमेधः पार्श्वो मातङ्गोऽमी जिनाश्रिताः ।
 चक्रेधर्यजितवला दुरितारिश्च कालिका ॥ ११ ॥
 महाकाल्यच्युता श्यामा भृकुटी च सुतारि(र)का ।
 अशोका मानवी चण्डा विदिताऽथ प्रियाङ्कुशा ॥ १२ ॥
 कन्दर्पा निर्वाणी बला धारिणी धरणप्रिया ।
 नरदत्ताऽथ गान्धार्यम्बिका पद्मावती तथा ॥ १३ ॥
 सिद्धायिका इमा जैन्यः क्रमाच्छासनदेवता ।
 जिन-देवै-सुरी (?) नामत्रयं प्रति दलं दलम् ॥ १४ ॥

१. युगादीश, २. अजितस्वामी, ३. संभव, ४. अभिनन्दन, ५. सुमति, ६. पद्मप्रभ, ७. सुपार्श्व, ८. चन्द्रप्रभ, ९. सुनिधि, १०. शीतल, ११. श्रेयांस, १२. वासुपूज्य, १३. विमल, १४. अनन्त, १५. धर्म, १६. शान्ति, १७. कुन्धु, १८. अर, १९. मंछी, २०. सुव्रत, २१. नमी, २२. नेमि, २३. पार्श्व अने २४. वीर—आ जिनेश्वरोना नामोनी अते 'नाथाय नमः' ए पद जोडीने लखतु ॥६-८॥ (ते प्रत्येक जिनेश्वरनी नीचे क्रमशः—) १. गोमुख, २. महायक्ष, ३. त्रिमुख, ४. यक्षनायक, ५. तुम्बरु, ६. सुमुख (कुसुम), ७. मातंग, ८. विजय, ९. अजित, १०. ब्रह्मा, ११. यक्षेद् (मनुब्र), १२. कुमार, १३. षण्मुख, १४. पाताल, १५. किन्नर, १६. गरुड, १७. गान्धर्व, १८. यक्षेन्द्र (यक्षेद्), १९. कुबेर, २०. वरुण, २१. भृकुटि, २२. गोमेध, २३. पार्श्व अने २४. मानंग—आ (वथा) जिनेश्वरदेवोने आश्रित (शासनदेवो) छे ॥ ९-११ ॥

(ते प्रत्येक जिनेश्वर अने देवनी नीचे क्रमशः—) १. चक्रेधरी, २. अजितवला, ३. दुरितादि, ४. कालिका, ५. महाकाली, ६. अच्युता, ७. श्यामा, ८. भृकुटी, ९. सुतारका, १०. अशोक,

- ३० 5 धर्मा श्री० इ। 6 मलिः श्री० इ। 7 नेमि श्री० इ। 8 कुमुम० इति नाम अभिधानचिन्तामणौ। 9 मनुब्र. इति नाम अभिधानचिन्तामणौ। 10 चण्डी अ। 11 व-सुरिना० अ।

एकोऽर्हन् सिद्धाद्याः पद् तीर्थेश्वराः क्रमादथवा ।

चन्द्राभ-सुविद्याद्या अर्हन्-सिद्धादयः प्राग्वत् ॥ १५ ॥

११. मानवी, १२. चण्डी, १३. विदिता, १४. प्रियांकुशा, १५. कंदर्पा, १६. निर्वाणी, १७. बला, १८. धारिणी, १९. धरणप्रिया, २०. नरदत्ता, २१. गांधारी, २२. अंबिका, २३. पद्मावती अने २४. सिद्धायिका—आ जैन शासनदेवीओ छे तेने क्रमशः आलेखवी । आ प्रकारे प्रत्येक पत्रमां जिनेश्वर, 5 (शासन) देव अने (शासन) देवी—एम त्रण नामो लखवां ॥ ११-१४ ॥

(कमळनां आठ पत्र पैकी—

पहेला पत्रमां—युगादिनाथाय नमः । गोमुखाय नमः । चक्रेश्वर्यै नमः ।

बीजा पत्रमां—अजितनाथाय नमः । महायक्षाय नमः । अजितबलायै नमः ।

त्रीजा पत्रमां—संभवनाथाय नमः । त्रिमुखाय नमः । दुरितार्थै नमः ।

10

चोया पत्रमां—अभिनन्दननाथाय नमः । यक्षाय नमः । कालिकायै नमः ।

पांचमा पत्रमां—सुमतिनाथाय नमः । तुम्बरवे नमः । महाकायै नमः ।

छट्टा पत्रमां—पद्मप्रभनाथाय नमः । सुमुखाय (कुसुमाय नमः) । अच्युतायै नमः ।

सातमा पत्रमां—सुपार्श्वनाथाय नमः । मातङ्गाय नमः । श्यामायै नमः ।

आठमा पत्रमां—चन्द्रप्रभनाथाय नमः । विजयाय नमः । भृकुट्यै नमः ।

15

ए पछी सोळ पत्रवाळा कमळमां—

पहेला पत्रमां—सुविधिनाथाय नमः । अजिताय नमः । सुतारकायै नमः ।

बीजा पत्रमां—शीतलनाथाय नमः । ब्रह्मणे नमः । अशोकायै नमः ।

त्रीजा पत्रमां—श्रेयांसनाथाय नमः । यक्षेशे (मनुजाय) नमः । मानव्यै नमः ।

चोया पत्रमां—वासुपूज्यनाथाय नमः । कुमाराय नमः । चण्डयै नमः ।

20

पांचमा पत्रमां—विमलनाथाय नमः । पण्मुखाय नमः । विदितायै नमः ।

छट्टा पत्रमां—अनन्तनाथाय नमः । पातालाय नमः । प्रियाङ्कुशायै नमः ।

सातमा पत्रमां—धर्मनाथाय नमः । क्लिराय नमः । कन्दर्पायै नमः ।

आठमा पत्रमां—शान्तिनाथाय नमः । गरुडाय नमः । निर्वाण्यै नमः ।

नवमा पत्रमां—कुन्धुनाथाय नमः । गान्धर्वीय नमः । बलायै नमः ।

25

दशमा पत्रमां—अरनाथाय नमः । यक्षेन्द्राय (यक्षेसे) नमः । धारिण्यै नमः ।

अगियारमा पत्रमां—मङ्गिनाथाय नमः । कुचेराय नमः । धरणप्रियायै नमः ।

वारमा पत्रमां—सुव्रतनाथाय नमः । वरुणाय नमः । नरदत्तायै नमः ।

तेरमा पत्रमां—नमिनाथाय नमः । भृकुट्ये नमः । गान्धार्यै नमः ।

चौदमा पत्रमां—नेमिनाथाय नमः । गोमेधाय नमः । अम्बिकायै नमः ।

30

पंदरमा पत्रमां—पार्श्वनाथाय नमः । पार्श्वाय नमः । पद्मावत्यै नमः ।

सोळमा पत्रमां—वीरनाथाय नमः । मातङ्गाय नमः । सिद्धाधिकायै नमः ।

—आ प्रकारे अष्टदलकमळमां अने पोडशदलकमळमां क्रमशः नाम लखवां ।)

“ ॐ નમોઽરિહો ભગવઓ અરિહંત-સિદ્ધ-આચરિય- ।

ઉવગ્જ્ઞાપ-સચ્ચસંઘ-ધમ્મતિત્થપવવયણસ્સ ॥ ૧૬ ॥

ॐ નમો ભગવર્ષેણ સુયદેવયાણ સંતિદેવયાણ ।

સચ્ચદેવ-પવવયણદેવયાણં દસઠ્ઠં દિસાપાલાણં ।

5 પંચઠ્ઠં લોગપાલાણં ઠઃ ઠઃ સ્વાહા ॥”

વિદ્યેયં વલયાકૃત્યા, લેખ્યા નવગર્જપ્રમા ॥ ૧૭-૧૮ ॥

અસ્યા વર્ણોઃ શ્લોઝ્યુઝ્મે (ગ્મેન) પચ્ચવિંશતિરક્ષરા (પદાનિ) ॥

(અહીં બીજા યત્રનો અગર એ યંત્રનો બીજો પ્રકાર બતાવે છે—)

10 અપવા વધે એક ‘અર્હન્’ ને રાખીને (કમલનાં ચાર પત્રોમાં) સિદ્ધ વગેરે આગલ છ છ સીધેકરો (સિદ્ધ જિનેશ્વરોના સમવિભાગે) સ્થાપવા—

(સિદ્ધ—ઋપમ, અજિત, સંભવ, અમિનંદન, સુમતિ, પદ્મપ્રભ । આચાર્ય—સુપાર્થ, ચંદ્રપ્રભ, સુવિધિ, શીતલ, શ્રેયાંસ, વાસુપૂઝ્ય । ઉપાધ્યાય—વિમલ, અનન્ત, ધર્મ, શાન્તિ, કુન્થુ, અર । સાધુ—મહિ, (મુનિ)સુવ્રત, નમિ, નેમિ, પાર્થ, વીર । —આ પ્રકારે સ્થાપના કરાવી ।)

અપવા વર્ણ અનુસાર આ ક્રમથી સ્થાપવા—

15 (અર્હન્—ચન્દ્રપ્રભ, સુવિધિ । સિદ્ધ—પદ્મપ્રભ, વાસુપૂઝ્ય । આચાર્ય—ઋપમ, અજિત, સંભવ, અમિનંદન, સુમતિ, સુપાર્થ, શીતલ, શ્રેયાંસ, વિમલ, અનન્ત, ધર્મ, શાન્તિ, કુન્થુ, અર, નમિ, વીર । ઉપાધ્યાય—મહિ, પાર્થ । સાધુ—સુવ્રત, નેમિ ।) —આ પ્રકારે અગાઠ (સૂરિમંત્ર અને વર્ધમાનવિદ્યા)માં જગાવ્યા મુજબ સ્થાપના કરવી ॥ ૧૫ ॥

† (પરમેશ્વિદ્યા—પદ અને વર્ણસંખ્યાસહિત—)

20	● ૧-૧ ૐ	૨-૨ નમો	૩-૩ અરિહો	૪-૪ ભગવઓ	૫-૫ અરિહંત
	૬-૨ સિદ્ધ	૭-૪ આચરિય	૮-૪ ઉવગ્જ્ઞાપ	૯-૪ સચ્ચસંઘ	૧૦-૪ ધમ્મતિત્થ
25	૧૧-૫ પવવયણસ	૧૨-૧ ૐ	૧૩-૨ નમો	૧૪-૫ ભગવર્ષેણ	૧૫-૬ સુયદેવયાણ
	૧૬-૬ સંતિદેવયાણ	૧૭-૪ સચ્ચદેવ	૧૮-૮ પવવયણદેવયાણં	૧૯-૩ દસઠ્ઠં	૨૦-૫ દિસાપાલાણં
	૨૧-૩ પંચઠ્ઠં	૨૨-૫ લોગપાલાણં	૨૩-૧ ઠઃ	૨૪-૧ ઠઃ	૨૫-૨ સ્વાહા

30 —આ વિદ્યા(પરમેશ્વિદ્યા)ને વલયાકૃતિયે લલવી અને તેનું પ્રમાણ નેવ્યાશી વર્ણોનું (૮૯) પાવ છે ॥ ૧૬-૧૮ ॥

આ વિદ્યાના વર્ણો વે શ્લોઝ્યુઝ્મે (ઉપર ગણાવ્યા મુજબ) પચ્ચીશ (૨૫) અષ્ટો અગર પદો છે ।

13 ૧૧દેવાણ મ્ ।

† પરમેશ્વિદ્યા (ગણવિદ્યા) માટે જુઓ ‘નમસ્કાર સ્વાધ્યાય’ (પ્રા. વિ.) પૃ. ૪૨૭ ।

मघवाऽग्निर्धमो रक्षो वरुणो वायुदिकृपतिः ।
 पूर्वादौ धनदेशानौ नागोऽधो विधिरूर्ध्वगः ॥ १९ ॥
 “अट्टमहारिद्धीओ हिरि-सिरि-लच्छि-बुद्धि-कंतीओ ।
 विजया जया जयंती वियरइ अपराजिया वि तर्हि” ॥ २० ॥
 पूर्वादिक्रमतो दिक्षु एतद्गाथां हिरेकतः ।
 एकतः श्रुतदेवी तु पुस्तकाम्भोजशालिनी ॥ २१ ॥
 एकतः शान्तिदेवी च करे स्वर्णकमण्डलुम् ।
 सुधारसमृतं पद्माक्षस्रज्ञाद्यपि विभ्रती ॥ २२ ॥
 राजत-स्वर्ण-रत्नप्राकारव्रितयं दिशेत् ।
 चतुर्द्वारं स्फुरद्दरत्नध्वज-तोरणराजितम् ॥ २३ ॥
 भूमण्डलं ततो दिक्षु विदिक्षुं [च] लकारवान् ।
 यद् व्याप्यं (प्य) [मण्]डलं सार्द्धं वकारैः कलशाङ्कितम् ॥ २४ ॥

[इति यन्त्रलेखनम् ।]

पूर्व आदि आठ दिशाओमां (क्रमशः) दिशाओना अधिपतिओ—१. मघवा (इन्द्र), २. अग्नि, ३. यम, ४. रक्षः (नैर्ऋत), ५. वरुण, ६. वायु, ७. धनद (कुवेर), ८. ईशान—(आ आठ दिशाओमां 15 अने) नीचेना भागमां नाग तेमज ऊपरना भागमां विधि (ब्रह्मा)—ए प्रकारे नामो लखवां ॥ १९ ॥

पूर्व आदि दिशाओमां क्रमशः आठ महाऋद्धिओ लखवी—१. ह्रीं, २. श्री, ३. धृति, ४. मति, ५. कीर्ति, ६. क्रांति, ७. बुद्धि अने ८. लक्ष्मी; तेम ज त्यां (पूर्व आदि दिशाओमां) १. जया (पूर्व), २. विजया (उत्तर), ३. जयन्ती (अजिता-पश्चिम) ४. अपराजिता (दक्षिण) लखवी ॥ २० ॥

पूर्व आदि दिशाओना क्रमे ऊपरनी गाथाओनां चरणो क्रमशः मूकवां, एक तरफ पुस्तक तेम ज 20 कमळयी शोभती श्रुतदेवीनी आलेखना करवी अने बीजी तरफ जेना एक हायमां अमृतरसथी भरेलुं सुवर्णनुं कमण्डलु छे अने बीजा हायमां पद्मना पारानी माला छे एवी शान्तिदेवीनी आलेखवी ॥ २१-२२ ॥

(वलयाकृतिनी बहारनुं भूमण्डल) रजतमय, सुवर्णमय, अने रत्नमय त्रण गढवालुं रचवुं अने तेमां जाज्वर्यमान रत्नवाळा ध्वजो अने तोरणोथी शोभतां एवां (प्रत्येक गढनां) चार द्वार बनाववां ॥ २३ ॥

ए पृथी भूमंडलनी चारे दिशाओ अने विदिशाओमां 'ल'नी आकृति दोरवी । कलशथी अलंकृत 25 एवा मंडलने 'व'कारो साथे आलेखवुं (?) ॥ २४ ॥

[आ प्रकारे यंत्रनुं आलेखन करवुं ।]

इति यन्त्रलेखनं प्रागस्याथतस्रोऽस्ति निरसनं चैकम् ।
 आर्दाधन्ते मध्ये एकादश जलयुता(ताः) भाति(न्ति) ॥ २५ ॥
 दुःशील-निहव-गुरुद्रोहक-विध्वस्तचैत्य-य(प्र)त्यनीकान् ।
 पातकपञ्चककृतमपि यो दूरात् त्यजति योग्य इह ॥ २६ ॥
 जिनभक्तिर्गुरुसेवी अव्यसन-विवाद-राज-भक्तकथः ।
 प्रियवाम् जितेन्द्रियमना योग्यः परमेष्ठिविद्यायाः ॥ २७ ॥
 पूर्वोत्तरे दिग्बन्धः पद्मासन-सुखासनः ।
 सौभाग्य-योगमुद्रामृत कृताऽऽह्वानादिकक्रिया(यः) ॥ २८ ॥
 “ॐ भूरसि भूतधात्री(त्रि) भूमिशुद्धिं कुरु कुरु स्वाहा ॥”
 इति कौङ्कुमाम्भोभिधिन्यं सद्भूमिसेचनम् ॥ २९ ॥
 “ॐ ह्रीं विमले तीर्थजला(ले आ)न्तरशुचिः शुचिः ।
 भवामि स्वाहा” इति शान्तिदेवी मधुरितेक्षणा ॥ ३० ॥
 कमण्डलुमुधाम्भोभिर्मा संस्नापयतेऽर्थवा ।
 पौडशविद्यादेव्यस्तीर्थाम्भोभिर्विचिन्त्यताम् ॥ ३१ ॥

- 15 [॥ २५ ॥ भी गायानो अर्थं स्पष्टं शक्यो नयी ।]
 दुःशील, निहव, गुरुद्रोही, चैत्यनाशक अने शासनना प्रत्यनीकोने अथवा ए पांचे प्रकारना पातक करनाराने पण जे दूरथी तजे छे, ते आ विद्या माटे योग्य समजवो ॥ २६ ॥
 जिनेश्वरमा भक्तिवालो, गुरुनी सेवा-शुश्रूषा करनारो, व्यसन विनानो, विवाद नहीं करनारो, राजकथा तेमज भक्तकथा बगरनो, प्रिय वाणी बोलनार, इन्द्रियो तेमज मनने जीतनार पुरुष ज परमेष्ठि-
 20 विकाने योग्य छे ॥ २७ ॥
 पूर्व के उत्तर दिशामां मुख राखीने, पद्मासने अथवा सुखासने बेसीने, सौभाग्यमुद्रा अगर योगमुद्राने धारण करी आवाहन आदि क्रिया करथी ॥ २८ ॥
 पढी भूमिशुद्धि माटे आ मंत्र बोलवो—
 “ॐ भूरसि भूतधात्रि । भूमिशुद्धिं कुरु कुरु स्वाहा ॥”
 25 —आ प्रकारे कुंकुम-केसरवाळा पाणीथी भूमिने सिंचन करे छे एम चितववुं ॥ २९ ॥
 (मंत्र-स्नान—)
 “ॐ ह्रीं विमले तीर्थजले आन्तरशुचिः शुचिर्भवामि स्वाहा ॥”
 —एम बोलवुं अने मधुरित आखोवाळी शान्तिदेवी कमण्डलुमां भरेला अमृत-पाणी बडे मने नवराने छे—अथवा सोळ विद्यादेवीओ तीर्थाना पाणीथी मने नवराने एम चितववुं ॥ ३०-३१ ॥
 30 15 °दावेते भ प्रती भ्रष्टपाठः । 16 °किगुं अ । 17 °त्तरेशदि° अ प्रतावचम्पक् पाठः ।
 18 °तेऽय° इत्यतः पुण्डरी° यावत् पतितोऽय पाठः इ प्रती ।

यद्वा चन्द्रसुधास्नातः क्षीराब्धी योजनप्रभ(म)म् ।
 पुण्डरीकं समारूढो द्रष्टुं तानर्हदादिमा(का)न् ॥ ३२ ॥
 पार्णहिं रक्खवालो कणयमयंको हुयासणो जाणुं ।
 उर-नाहि-हिययपही दो हत्या पास-मुह-सीसं ॥ ३३ ॥
 धणवालो जयपालो अञ्जुता भयवर्द्ध य वइरुट्टा ।
 देवो हरिणगमेसी वज्रधरो रक्खए सच्चं ॥ ३४ ॥
 “ॐ श्रीं द्रों णों आं ह्रीं तुं अ सि आ उ सा क्षिप ॐ स्वाहा ॥”
 विहिताष्टाङ्गदिगूरक्षधन्त्रादिवर्णमानिमान् ।
 विद्याक्षरान् स्मरन् शान्तिप्रमुखं तनुतेऽचिरात् ॥ ३५ ॥
 सम्यग्दृशा महात्रल्लचारिणा गुरुवक्त्रतः ।
 गृहीता पठिता विद्या सर्वकर्मकरी मता ॥ ३६ ॥
 व्याख्यानादौ विवादे वा विहारे जनरक्षणे ।
 सप्तकृत्वः स्मृता विद्या तत्तत्कार्यप्रसाधिका ॥ ३७ ॥

5

10

अथवा ते अरिहंत वगैरेने जेवा माटे (!) चन्द्र-सुधाथी स्नान करेलो हें क्षीरसमुद्रमा योजन
 प्रमाणवाळा कमळ ऊपर आरूढ थयो हें, एम चितवयुं ॥ ३२ ॥

15

(दिग्दर्शना—)

पयथी लईने जातु सुधीनी रक्षा करनार वनकसृगाह्ण हुताशन छे (!) तेम छातीनो धनपाल,
 नाभिनी जयपाल, हृदयपठनी रक्षापालिका अचरुतादेवी, वे हायनी भगवनी, वे पडलांनी वेरोट्या
 देवी, मुखनी हरिणगमेरी देव अने मस्तकनी रक्षपाल इन्द्र छे (!)—ए रीते साधक सर्व अंगोनी
 रक्षा करे ॥ ३३-३४ ॥

20

“ॐ श्रीं द्रों णों आं ह्रीं तुं अ सि आ उ सा क्षिप ॐ स्वाहा ॥”—आ प्रकारे मंत्रोच्चार करवो ॥

आ रीते आठे अंगोनी जेणे दिग्दर्शना करी छे एथो अने चन्द्र वगैरे जेवा उज्ज्वळ वर्णोवाळा
 आ विद्याक्षरोतुं स्मरण करतो एथो साधक जलदीथी शान्तिवृत्त्यो करे छे ॥ ३५ ॥

सम्यग्दृष्टि अने महात्रल्लचारी पुरुष वडे गुरुमुखथी ग्रहण करायेली [आ] विद्यानो पाठ ‘सर्वकर्म-
 कर’—त्रथां कार्येने करनारी (वशीकरण आदि पट्टकर्म अगर सधळां कृत्यो करनारो) छे, एम 25
 कहेवाय छे ॥ ३६ ॥

व्याख्यान वगैरेमां, विवादमां, विहारमां, जनताने रंजन करवामां आ विद्यातुं सात वखत स्मरण-
 करवामां आवे तो ए ते ते कार्येने सफल करे छे ॥ ३७ ॥

19 एतेषां वर्णानां कला-त्रिन्दुयुक्तः पाठः ह्य प्रती, केवलमनुस्वारयुतो पाठस्तु अ प्रती। 20 देव्यवशा० अ।

जातिपुष्पायुतैः शालितन्दुलैः सत्फलैरपि ।

जप्ता दशांशहोमेन प्रीणिता कुस्ते न किम् ? ॥ ३८ ॥

एतद्विद्यान्तरोद्भूतखण्डविद्याफलान्यथ ।

वक्ष्यामि जैनसिद्धान्तरहांसि स्मरणाकृते ॥ ३९ ॥

सच्चशब्दं विना विद्या गुरुवच्चकनामभूः ।

+ द्रव्यष्टाक्षरात्महृत्पद्मगर्भे देवो निरञ्जनः ॥ ४० ॥

[यद्वा—“अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यो नमः ।”]+

हृदम्बुजे इमां विद्यां संस्कृते षोडशक्षरैः ।

लमते द्विशतीं ध्यायन् चतुर्थतपसः फलम् ॥ ४१ ॥

“अरिहंत-सिद्ध”शब्दाजपन् विद्यां षडक्षरीम् ।

शतत्रयेण लमते चतुर्थतपसः फलम् ॥ ४२ ॥

‘अरिहंत’चतुर्वर्णं जपन् ध्यानी चतुःशतीम् ।

लमते दृष्टजैनात्मा चतुर्थतपसः फलम् ॥ ४३ ॥

‘अ’वर्णं च सहस्रार्धं नाम्पञ्जे कुण्डलीतनुम् ।

ध्यायन्नात्मानमाप्नोति चतुर्थतपसः फलम् ॥ ४४ ॥

जूईनां दश हजार पुष्पो वडे, शालि जातना उत्तम अक्षतो वडे, सुंदर फळो वडे जाप करायेली अने एक हजार होम करवा वडे प्रसन्न थयेली आ विद्या शु शुं न साथी आपे ! ॥ ३८ ॥

आ विद्यामापी उत्पन्न थयेली खंड-अंशगत विद्याओतुं फळ अने जैन सिद्धान्तना रहस्यो हवे इ स्मरण करवा माटे कहूं छुं ॥ ३९ ॥

२० पंच गुरु (अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने साधु)ना नाममाथी उत्पन्न थयेली, सत्त्व-‘ॐ’ शब्द विनानी, संस्कृत भाषाना सोळ अक्षरोवाळी ‘अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यो नमः ।’—आ विद्या छे । तेने हृदयकमलनी सोळ पाखडीओमां स्थापीने वच्चे कर्णिकामां निरंजन (सिद्ध) देव स्थापवा, एवी रीते आ विद्यानु बसो वार ध्यान करनार एक उपवासतु फळ मेळवे छे ॥ ४०-४१ ॥

‘अरिहंत-सिद्ध’—ए छ अक्षरनी विद्यानो त्रणसो वार जाप करनार एक उपवासतु फळ मेळवे छे ॥ ४२ ॥

‘अ रि हं त’—ए चार वर्णोनी चारसो वार जाप करनार ध्यानी सम्यग्दृष्टि आत्मा एक उपवासतु फळ मेळवे छे ॥ ४३ ॥

कुंडलिनी स्वरूप [‘अर्ह’ (ऽई)ना अवग्रह ‘ऽ’ रूप] ‘अ’ वर्णनु नाभिकमलनां पाचमो वार ध्यान करनार एक उपवासतु फळ मेळवे छे ॥ ४४ ॥

३० ++ एतच्चिह्नान्तर्गतः पाठः अ प्रती निर्गलितः ।

21 °सूतैः षो० इ । 22 °मानं माप्नोति इ ।

गुरुपञ्चकनामाद्यमेकैकमक्षरं तथी ।

नाभौ मूर्ध्नि मुखे कंठे हृदि स्मर क्रमान्मुने ॥ ४५ ॥

‘अ’ वर्णं नाभिपद्मान्तः ‘सि’ वर्णं तु शिरोऽम्बुजे ।

‘आ’ मुखाम्बुजे ‘उ’ कण्ठे ‘सा’ कारं हृदये स्मर ॥ ४६ ॥

मन्त्राधीशः पूज्यैरुक्तोऽसौ किन्तु देहरक्षायै ।

शीर्ष-मुख-कंठ-हृत्-पदक्रमेण ‘अ सि आ उ साः’ स्थाप्याः ॥ ४७ ॥

प्रणवः पञ्चशून्याग्रे ‘अ सि आ उ सा नमः’ ।

अस्याभ्यासादसौ सिद्धिं प्रयाति गतवन्धनः ॥ ४८ ॥

शाम्यन्ति जन्तवः क्षुद्रा व्यन्तरा ध्यानघातिनः ।

तद् वक्ष्येऽष्टदिकपत्रे गर्भे सूर्यमहः स्वकम् ॥ ४९ ॥

‘ॐ नमो अरिहंताणं’ क्रमात् पूर्वादिपत्रगम् ।

प्रत्याशमेकमेकाहः एकादशशर्ती जपेत् ॥ ५० ॥

ध्यानान्तरायाः शाम्यन्ति मन्त्रस्यास्य प्रभावतः ।

कार्ये सप्रणवो ध्येयः सिद्धये प्रणवं विना ॥ ५१ ॥

5

10

हे मुनि ! पांचे गुरुओना नामना प्रथम एकेक वर्ण नाभि, मस्तक, मुख, कंठ अने हृदयमां 15 क्रमशः स्मरण कर ॥ ४५ ॥

(एटले) नाभिकमलमां ‘अ’ वर्ण, मस्तकमां ‘सि’ वर्ण, मुखकमलमां ‘आ’ वर्ण, कंठमां ‘उ’ वर्ण अने हृदयमां ‘सा’ वर्णनुं स्मरण कर ॥ ४६ ॥

पूज्योए आ (अ सि आ उ सा)ने मंत्राधीश कह्यो छे । शरीरनुं रक्षण करवा माटे मस्तकमां ‘अ’, मुखमां ‘सि’, कंठमां ‘आ’, हृदयमां ‘उ’ अने चरणमां ‘सा’—ए क्रमे वर्णने स्थापन करवा ॥ ४७ ॥ 20

प्रणव—‘ॐ’, पांच शून्य—‘ह्रौं ह्रीं ह्रूं ह्रौं ह्रः’ नी आगळ ‘अ सि आ उ सा नमः’—आ प्रकारना (मंत्रना) वारंवार जापथी साधक बंधनोमांथी छूटीने मोक्षमां जाय छे । (मंत्रोद्धार—) “ॐ ह्रौं ह्रूं ह्रौं ह्रः अ सि आ उ सा नमः ॥” ॥ ४८ ॥

ध्यानने विघ्न करनारा क्षुद्र जंतुओ अने व्यंतरो जेथी शांत थाय ते विधिने हुं कहुं छुं—

आठ दिशारूप पत्रनी मध्य (कार्णिका)मां सूर्यना तेज स्वरूप पोताने स्थापन करवो अने 25 ‘ॐ नमो अरिहंताणं’ (ए मंत्र)ने क्रमशः पूर्व आदि प्रत्येक दिशामां तेम ज विदिशामां स्थापन करवो अने तेनो प्रत्येक दिशामां एकेक दिवसे अगियारसो वार जाप करवो जोईए । आ मंत्रना प्रभावथी ध्यान करती वेळा आवता अंतरायो शमी जाय छे । (इहलौकिक) कार्य माटे (सकाम ध्यान करवुं होय तो) प्रणव—‘ॐ’ पूर्वक ध्यान करवुं अने सिद्धिने माटे (निष्काम ध्यान माटे) प्रणव—‘ॐ’ विना तेनुं ध्यान करवुं ॥ ४९-५१ ॥

23 ‘तथा’ इति पाठो नास्ति अ प्रती । 24 कणं ह० अ प्रती न सभ्यागाभाति । 25 ‘सा’ मुखाम्बुजे 30 ‘आ’ कण्ठे ‘उ’ कारं हृदये स्मर भा० ।

यदिवाऽष्टदले पत्रे गर्भे स्यात् प्रथमं पदं दिक्षुं ।

सिद्धादिचतुष्कं [च] निदिश्यन्पत्र चतुष्कम् ॥ ५२ ॥

एतां नवपर्दां विद्यां प्रणवादिं विना स्मरंतु ।

‘नमो अरिहंताणं’ [च] यदिवान्तथतुर्दलीम् ॥ ५३ ॥

सिद्धादिकचतुष्कं च दिग्दलेषु मुनीन्दुभिः ।

अपराजितमन्त्रोऽपमुक्तः पापक्षयङ्करः ॥ ५४ ॥

हृदि वा ‘नमो सिद्धाणं’ अन्तर्दलचतुःक्रमात् ।

पञ्चवर्णमयो मन्त्रो घ्यातः कर्मक्षयङ्करः ॥ ५५ ॥

‘श्रीमद्वपभादि-वर्धमानान्तेभ्यो नमो’मयः ।

मन्त्रः स्मृतः सर्वसिद्धिकरोऽत्र तीर्थशुद्धतः ॥ ५६ ॥

5

10

अथवा, आठ पत्रवाळा कमलगर्भमां (कर्णिकामां) प्रथम पद (नमो अरिहंताणं) छे अने चार दिशाओमां सिद्ध आदि चतुष्क (नमो सिद्धाणं, नमो आपरियाणं, नमो उवञ्चायाणं, नमो लोए सब्बसाहूणं) छे अने चार विदिशाओमां बीजुं चतुष्क (एसो पचनमुक्कारो, सब्बपावप्पणासगो मंगलाणं च सच्चोसिं, पद्मं हवद् मंगल अथवा ‘णमो दसणास्स’ आदि ४ पद) छे—आ प्रकारे प्रणव वगेरे विनानी आ नवपदीनु स्मरण करवुं । अथवा तो, चार दलवाळा कमलमां वच्चे—कर्णिकामां ‘नमो अरिहंताणं’ अने चार दिशाओना पत्रोमां सिद्ध आदि चतुष्कतुं स्मरण करवुं जोईए । ए रीते महासुनिओए आने ‘पापक्षयंकर’—पापनो क्षय करनार ‘अपराजितमन्त्र’ कह्यो छे ॥ ५२-५४ ॥

15

अथवा, हृदयमा चार दलवाळा कमलने बरूपीने क्रमशः ‘नमो सिद्धाणं’ एवा पांच वर्णवाळा मंत्रनुं ध्यान करता कर्मनो क्षय थाय छे—‘कर्मक्षयंकर’ मंत्र वने छे ॥ ५५ ॥

20

तीर्थकरोना शुद्धी वनेला मंत्रने ‘सर्वसिद्धिकर’—सम्प्र सिद्धिओने आपनारा मत्रो कह्या छे, ते आ प्रकारे—

१. “श्रीऋषभतीर्थङ्कराय नमः ।”

२. “श्रीऋषभनाथाय नमः । श्रीअजितनाथाय नमः । श्रीसंभवनाथाय नमः । श्रीअभिनन्दननाथाय नमः । श्रीसुमतिनाथाय नमः । श्रीपद्मप्रभनाथाय नमः । श्रीसुपार्धनाथाय नमः । श्रीचन्द्रप्रभनाथाय नमः ।

25

श्रीसुविधिनाथाय नमः । श्रीश्रीवलनाथाय नमः । श्रीश्रेयासनाथाय नमः । श्रीवासुपूज्यनाथाय नमः । श्रीधिमलनाथाय नमः । श्रीअनन्तनाथाय नमः । श्रीधर्मनाथाय नमः । श्रीशान्तिनाथाय नमः । श्रीकुन्धुनाथाय नमः । श्रीअरनाथाय नमः । श्रीमङ्गिनाथाय नमः । श्रीमुनिसुव्रतनाथाय नमः । श्रीनमिनाथाय नमः । श्रीनेमिनाथाय नमः । श्रीपार्धनाथाय नमः । श्रीवीरनाथाय नमः ॥”

३. “ॐ ह्रीं श्रीं ऋषभ-अजित-संभव-अभिनन्दन-सुमति-पद्मप्रभ-सुपार्ध-चन्द्रप्रभ-सुविधि-शीतल-

30

श्रेयांस-वासुपूज्य-विमलानन्त-धर्म-शान्ति-कुन्धरमङ्गि-मुनिसुव्रत-नमि-नेमि-पार्ध-वर्द्धमानेभ्यो नमः ॥” ५६ ॥

‘श्रुतदेवता’ शब्देन सरस्ती वाच्या—

“ॐ अर्हन्मुखकमलवासिनि! पापात्मक्षयङ्करि! श्रुतज्ञानज्वालासहस्रज्वलिते!
मत्पापं हन हन दह दह क्षौ क्षौ क्षू क्षौ क्षः क्षीरधवले अमृतसंभवे!
वँ वँ हूँ हूँ स्वाहा ॥”

गणभृद्भिर्जिनैरुक्तां तां विद्यां पापभक्षिणीम् ।

स्मरन्प्रशतं नित्यं सर्वशास्त्राब्धिपारगः ॥ ५७ ॥

वाग्-माया-कमलावीजं इवाँ श्रीं ततः स्फुर स्फुर ।

ॐ ह्रौं ह्रीं ऐं वागीश्वरीं भगवतीमस्तु नमः ॥ ५८ ॥

एनं सारस्वतं मन्त्रं विबुधश्चन्द्रपूजितम् ।

स्मरेत् सरस्वती देवी साक्षाद् ध्यातुर्वरप्रदा ॥ ५९ ॥

अत्र विशेषः (कुण्डलिनीवर्णनविशेषः)—

गुदमध्य-लिङ्गमूले नाभौ हृदि कण्ठ-घण्टिका-भाले ।

मूर्धन्यूर्ध्वं नवपट्कं (चक्रं?) ठान्ताः पञ्च भाले(ल?) युताः ॥ ६० ॥

श्रुतदेवीयी अहीं सरस्वतीदेवी समजवी—(तेनो मंत्र आ प्रकारे छे)—

“ॐ अर्हन्मुखकमलवासिनि! पापात्मक्षयङ्करि! श्रुतज्ञानज्वालासहस्रज्वलिते! मत्पापं हन हन 15
दह दह क्षौ क्षी क्षू क्षौ क्षः क्षीरधवले! अमृतसंभवे! वँ वँ हूँ हूँ स्वाहा ॥”

जिनेश्वरो अने गणधरो ए (उपर्युक्त) विद्याने ‘पापभक्षिणी—’ पापने खानारी कही छे ।
एतुं हमेशां एक सो ने आठ वार स्मरण करनार सकल शास्त्रनो पारगामी बने छे ॥ ५७ ॥

वाग्-‘ऐं’ माया-‘ह्रीं’, कमलावीजं-‘श्रीं’ ‘इवाँ श्रीं’ ते पछी ‘स्फुर स्फुर ॐ ह्रौं ह्रीं ऐं
वागीश्वरीं भगवतीमस्तु नमः ॥

(मंत्रोद्धार—) “ऐं ह्रीं श्रीं इवाँ श्रीं स्फुर स्फुर ॐ ह्रौं ह्रीं ऐं वागीश्वरीं भगवतीमस्तु नमः ॥” ५८ ॥

आ प्रकारे विद्वानो अगर पोताना गुरु विबुधचंद्र आचार्ये पूजेला आ ‘सारस्वत’ मंत्रनुं स्मरण
करतुं जोईए । एतुं ध्यान करनाने सरस्वती देवी प्रत्यक्षपणे वरदान आपे छे ॥ ५९ ॥

(अहींथी विशेषविधि—कुण्डलिनीनो आम्नाय जणावे छे—)

१. गुदाना मध्यभाग पासे आधारचक्र, २. लिङ्गमूल पासे स्वाधिष्ठानचक्र, ३. नाभि पासे 25
मणिपूरचक्र, ४. हृदय पासे अनाहतचक्र, ५. कंठ पासे विशुद्धचक्र, ६. पद्मजीभ (घण्टिका) पासे
ललनाचक्र, ७. भाल पासे (वे भ्रमर वच्चे) आज्ञाचक्र, ८. मूर्धा पासे ब्रह्मरन्ध्रचक्र, जेने सोमचक्र पण

આધારાલ્યં સ્વાધિષ્ઠાનં મૈણિપૂર્ણમનાહતમ્ ।

વિશુદ્ધિ-લલના-સર્જી-બ્રહ્મ-સુપુમ્ણાલ્યયા નવ ॥ ૬૧ ॥

અમ્બુધિ-રસ-દશે-સૈયાં: પોડેશ-વિશેતિ-ગુણાસ્તુ-પોડેશકમ્ ।

દેશેશતદલમથ વાસ્ત્યં (વાચ્યં ?) પટ્કોણં મનસાક્ષપદમ્ ॥ ૬૨ ॥

૫ દલસંખ્યા इह साधा ह-क्षान्ता मातृकाक्षरौ: पदम् ।

चक्रेषु व्यस्तमिता देहमिदं भारतीयन्त्रम् ॥ ६३ ॥

આધારાઘા વિશુદ્ધયન્તા: પશ્ચાઙ્જાસ્તાલુશક્તિમૃત(ત:?) ।

આઙ્જા મૂમધ્યતો ભાલે મૈનો બ્રહ્મણિ ચન્દ્રમા: ॥ ૬૪ ॥

રક્તારુણં સિતં પીતં સિતં રક્તત્રયં સિતમ્ ।

૧૦ ચક્રં વર્ણા इतः प्राग्बदादौ पत्राणि पञ्चसु ॥ ६५ ॥

કહે છે, ૧ ઊર્ધ્વ ભાગમા (બ્રહ્મવિન્દુચક્ર) સુપુમ્ણાચક્ર—૯મ નવ ચક્રો છે । મૂલાધારથી ઊર્ધ્વ ગણના કરીએ તો નવ ચક્રો યાય, તેમાં કંઠ (વિશુદ્ધચક્ર) સુધી પાંચ ચક્રો અને આઙ્જાચક્ર નામે છઠ્ઠું ચક્ર ગણાય ॥ ૬૦-૬૧ ॥

(૯ પ્રત્યેક ચક્ર-કમલનાં દલ ક્રમશ:—) ચાર (મૂલાધારનાં), છ (સ્વાધિષ્ઠાનનાં), દશ (મણિપૂરનાં), ૧૫ વાર (અનાહતનાં), સોઠ (વિશુદ્ધનાં), ધીરા (લલનાનાં), ત્રણ (આઙ્જાનાં), સોઠ (બ્રહ્મધ્રનાં) અને છેઠ્ઠાં હજાર પત્રો (બ્રહ્મવિન્દુચક્રનાં) હોય છે । * અથવા આ સદક્ષાર તે મન અને ઈન્દ્રિય પદવાલું પટ્કોણ છે (!) ॥ ૬૨ ॥

અહીં દલસંખ્યામાં 'અ' થી લઈને 'હ' અને 'ક્ષ' સુધીના માતૃકાક્ષરો છયે ચન્દ્રોનાં વિમાજિત છે; તેથી આ શરીર ભારતી—સરસ્વતીના યંત્રરૂપ બની જાય છે ॥ ૬૩ ॥

આધારચક્રથી માંડીને વિશુદ્ધચક્ર સુધીનાં (આધાર—સ્વાધિષ્ઠાન—મણિપૂર—અનાહત—વિશુદ્ધ) ચક્રો ૨૦ શરીરના પાંચ અંગો (અવયવો—ગુદા-મધ્ય, લિંગમૂલ, નાભિ, હૃદય અને કઠ) સ્થાને રહેલાં છે । તાલુ-સ્થાનીય (ઘંટિકાસ્થાનીય) લલનાચક્ર સરસ્વતીની વાકુશક્તિને ધારણ કરે છે । આઙ્જાચક્ર ભાલપ્રદેશમાં મૂમધ્યસ્થાને છે । ૯ સ્થાનમા મન રહેલું છે । બ્રહ્મચક્રનાં ચન્દ્રમા—પરમાત્મશક્તિનું પ્રતીક છે (!) ॥ ૬૪ ॥

૧ આધારચક્રનો રંગ રક્ત, ૨ સ્વાધિષ્ઠાનચક્રનો રંગ અરુણ, ૩ મણિપૂરચક્રનો રંગ શ્વેત, ૪ અનાહતચક્રનો રંગ પીઝો, ૫ વિશુદ્ધચક્રનો રંગ શ્વેત, ૬-૭-૮ લલનાચક્ર, આઙ્જાચક્ર અને બ્રહ્મચક્રનો

* 'પટ્કોણનિરૂપ' વગેરે પ્રથોમાં આધારચક્ર ચાર દલનું, સ્વાધિષ્ઠાનચક્ર પદ્મદલનું, મણિપૂરચક્ર દશ દલનું, અનાહતચક્ર ચાર દલનું, વિશુદ્ધચક્ર સોઠ દલનું, આશ્ચક્ર બે દલનું અને સદક્ષારચક્ર હજાર દલનું પદ્મ હોય છે, ૯મ જગતેલુ છે । તેમાં છ ચક્રો ઉપરાંત ત્રીજા ચક્રો વિશે જણાવ્યું નથી ।

૧ શક્તિ શબ્દના અનેક અર્થો છે, તેમાંથી નીચેના અર્થો અહીં લઈ શકાય તેમ છે :—

૩૦ શક્તિદેવી—ગૌરી, શબ્દમા રહેલ અર્પવોષકતારૂપ શક્તિ, તથા પ્રસિદ્ધ પીઠાધિષ્ઠાની દેવતા, મનોરથાહરૂપ શક્તિ, કનિલ શક્તિ વગેરે ।

૩૧ 'ગુદાનાં પશ્ચાત્સા' જ્ઞ: ૩૨ મનો મં જ્ઞ: ।

चतुष्टये क्रमात् सूर्याः^{२२} त्रि-पद्-द्वचष्टदलावली ।
 तैदन्तर्नववीजानि त्रिर्षादौ त्रिपुरास्थवा ॥ ६६ ॥
 नवचक्रान्तः क्रमशो वाग्भवमुख्यानि मन्त्रवीजानि ।
 तत्राद्ये रविरोचिपि त्रिकोणमर्केन्दुनाडीभ्याम् ॥ ६७ ॥
 भगवीजमेतदूर्ध्वं कुण्डलिनीतन्तुमात्रमश्रकलम् ।
 वाग्भववीजं श्वेतं ध्यातं सरस्वतीसिद्धिः ॥ ६८ ॥
 अरुणामिदं वह्निपुरं ध्यातं मात्रां विनाऽपि वश्यकृते ।
 किन्तु समानं यद्वा मायान्तः कामवीजमध्ये वा ॥ ६९ ॥
 ध्यातं सा(स्वा)धिष्ठाने पट्कोणे ह्रीं स्मरवीजभू(यु)त[म्] ।
 ईकाराङ्कुशताणितशिरोऽम्बरस्त्रीक(स्त्रिकल?)मिह वश्यम् ॥ ७० ॥

10

रंग रातो तेम ज ९ सहस्रार (ब्रह्मविन्दु) चक्रनो रंग श्वेत छे । आदिनां पांच चक्रोमां अगाऊ जणाव्या मुजव पत्रो होय छे (एटले आधार ४, स्वाधिष्ठान ६, मणिपूर १०, अनाहत १२, विशुद्ध १६) ज्यारे वाक्कीनां चक्रोमां क्रमशः १२, ३, ६ अने १६ (एटले ललना १२, आज्ञा ३, ब्रह्म ६ अने सहस्रारमां १६ *) होय छे । तेना अंतर्भाग (कर्णिका) मां ते दरेकमां एकेक एम नव वीजो होय छे अथवा आदिनां त्रण चक्रोमां 'त्रिपुरा' (देवताविशेष ?) छे ॥ ६५-६६ ॥

15

नवचक्रोमां क्रमशः वाग्भव—'ऐ' वगैरे मंत्रवीजो रहेलां छे, तेमां सूर्यकिरण जेवा मूलाधारचक्रमां सूर्य (पिंगला) अने चंद्र (इडा) नाडीद्वारा त्रिकोण थाय छे, ते भगवीज—'एँ' स्वरूप छे अने तेनी ऊपर कुण्डलिनीना तंतु जेवी अने तेजे अश्रकला—आकाश (-मेघ) जेवी शांखी कला—मात्रारूप थईने 'ऐँ' वनावे छे । ते वाग्भववीज—'ऐँ' नुं श्वेतवर्णी ध्यान करतां सरस्वती देवी सिद्ध थाय छे ॥ ६७-६८ ॥

20

आ वह्निपुर—अरुण वर्ण छे, तेनुं मात्रा विना पण ध्यान करवामां आवे तो ते वशीकरण माटे थाय छे, पण ज्यारे मात्रा सहित अथवा मायावीज ह्रीं कारमां अथवा कामवीज ह्रीं कारमां एतुं (ऐंकारतुं) ध्यान करवामां आवे तो विशेष वशीकरण माटे थाय छे ॥ ६९ ॥

(वीजी रीते—गाथा ६९ ना अंतिम अर्धभागनो ज्यारे गाथा ७० साथे अन्वय करीए तो आ रीते अर्थ शके छे :—)

25

पुण ज्यारे स्वाधिष्ठान चक्रमां आ ऐंनुं मात्रा सहित अथवा ह्रींकारमां अथवा ह्रींकारमां अथवा पट्कोणमां ही अने ह्रीं नी अंदर ध्यान करवामां आवे तो ते विशेष वशीकरण माटे थाय छे । 'ई' कार (१) ने अंकुरारूपे चितववो । 'ई' काररूप अंकुशथी खेंचायुं छे मस्तकतुं वल्ल जेतुं एतुं वश्य (स्त्री अथवा पुरुष) वशीभूत थाय छे ॥ ७० ॥

* इतरमते हजार दल होय छे ।

33 वदन्तं ३। 34 त्रिषादौ ३। 35 नाडिभ्याम् ३। 36 स्व(स्म)रस्य वीजसुतः ३।

मणिपूणे श्रीबीजं जपारुणं वर्णं(?) दशकदिग्भ्यः ।
ईश्वरताणितवस्तूच्छ्रपमिह वश्यं च लाभकरम् ॥ ७१ ॥

भालान्तर्भूमध्ये त्रिकोणकोदण्डखेचरीत्याख्यम् ।
अस्योर्ध्वं मध्ये वा माया-स्मरबीजयोरेकम् ॥ ७२ ॥

5 आधारान्तरवाग्भवं कुण्डलिनीतन्तुवद्ववश्यशिरः ।
कृत्वाऽधःस्थितमरुणं ध्यातं बीजान्तरुत वश्यम् ॥ ७३ ॥
यदि वा भ्रूमध्यान्तः श्चीं बीजनिर्घटमृतवर्षभरम् ।
ध्यातं विपरोग्रहरं त्रिकोणके मूर्ध्नि पूर्ववत् स्वरम् ॥ ७४ ॥

यदि वा—

10 कुण्डलिनीतन्तुद्युतिसंभृतमूर्तीनि सर्वबीजानि ।
शान्त्वादि-संपदे स्थुरित्येषो गुरुक्रमोऽस्माकम् ॥ ७५ ॥

मणिपूरचक्रमां 'श्री' बीजनु जपा कुडुमनी मारुत अरुणवर्णनु ध्यान दशे दिशाओमांयी 'ई' स्वर (अकुश)यी खेचायो छे वस्तुसमूह जेनो एवा वश्य (बी के पुरुष) ने वश्य करे छे अने लाभ माटे थाय छे (?) ॥ ७१ ॥

15 भालनी वधे भ्रूमध्यमा रहेल आज्ञाचक्रनां त्रिकोण, कोदण्ड, अथवा खेचरी एवां नामो छे तेना ऊर्ध्वभागमां अथवा मध्यभागमां मायाबीज—'ही' अने स्मरबीज—'श्री'—ए बेमांयी एकतुं ध्यान कराय छे ॥ ७२ ॥

आधारचक्रमां अरुणवर्ण 'ई' मां कुडलिनी रूप तंतु वधे वश्यतुं शिर बंधायेल छे, एम धितवतु अथवा वश्यने बीज नीचे अथवा बीजनी वधे धितवतो; एधी वशीकरण थाय छे (?) ॥ ७३ ॥

20 अथवा तो भ्रूमध्यमा 'श्री' बीजमांयी श्रुता अमृतना वरसादधी भरपूर एवा ए बीजनु ध्यान विष अने रोगने हरनाहं थाय छे । अथवा आज्ञाचक्रमां उपरना चक्रोमां पूर्ववत् स्वरतुं ध्यान करवुं ॥ ७४ ॥

अथवा (ज्योतिर्मयी) कुडलिनी तंतुनी ज्योतधी प्रकाशित वर्ण—देहवाळां अथवा कुडलिनी तंतुनी कान्तिमायी प्राप्त थयो छे आकार जेमने एवां सधळा बीजाशरो शान्ति आदि (तुष्टि-पुष्टि)नी 25 संरति माटे थाय छे—एवो अमारो गुरुक्रम—आज्ञाय छे ॥ ७५ ॥

किं वीजैरिह शक्तिः कुण्डलिनी सर्वदेववर्णजनुः ।
 रवि-चन्द्रान्तर्घ्याता भुक्त्यै मुक्त्यै च गुरुसारम् ॥ ७६ ॥
 भ्रूमध्य-कण्ठ-हृदये नाभौ कोणे^१ त्रयान्तरा ध्यातम् ।
 परमेष्ठिपञ्चकमयं मायावीजं महासिद्धयै ॥ ७७ ॥
 श्रीविबुधचन्द्रगणभृच्छिष्यः श्रीसिंहतिलकशूरिरिमम् ।
 परमेष्ठियन्त्रकल्पं लिलेख साह्यादेवताभक्त्या ॥ ७८ ॥

इति परमेष्ठिविद्यायन्त्रकल्पः ॥

अथवा वीजोथी शुं ? अहीं तो एक कुण्डलिनी शक्ति ज सर्वदेवस्वरूप वर्णोने उत्पन्न करनारी छे । सूर्य अने चन्द्र नाडीमां (सुपुम्गामां) तेतुं ध्यान करवाथी ते भुक्ति-भोग अने मुक्ति-मोक्ष माटे वने छे—एतुं गुरुए आपेछं रहस्य छे ॥ ७६ ॥

भ्रूमध्य (आज्ञाचक्र)मां, कंठ (विशुद्धचक्र)मां, हृदय (अनाहतचक्र)मां, नाभि (मणिपूरचक्र)मां कोणद्वय (स्वाधिष्ठान अने मूलाधारचक्र)मां पंचपरमेष्ठिमय मायावीज—'ह्रीं' नुं ध्यान महासिद्धि माटे थाय छे ॥ ७७ ॥

श्रीविबुधचंद्र आचार्यना शिष्य श्रीसिंहतिलकशूरिए आ 'परमेष्ठियन्त्रकल्प' प्रसन्न थयेला देवतानी भक्तियी लख्यो छे ॥ ७८ ॥

चक्रुं नाम	चक्रुं स्थान	चक्रनां दल	चक्रनो रंग	* चक्रदलना वर्णो	* चक्रनां तत्त्व	* चक्रनां तत्त्व-वीज	* चक्रनी देवी	* चक्र-यंत्रनो आकार	चक्रनां मंत्रवीज
१ मूलाधार	गुदाभ्य	४	रक्त	व श प स	पृथ्वी	लं	डाकिनी	चतुष्कोण	ऐं
२ स्वाधिष्ठान	लिङ्गमूल	६	अरुण	व भ म य र ल	जल	वं	राकिनी	चन्द्राकार	ऐं ह्रीं क्लीं
३ मणिपूर	नाभि	१०	श्वेत	ड ढ ण त थ द ध न प फ	अग्नि	रं	लाकिनी	त्रिकोण	श्रीं
४ अनाहत	हृदय	१२	पीत	क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ ट ठ	वायु	यं	काकिनी	पट्कोण	
५ विशुद्ध	कंठ	१६	श्वेत	अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ अं अः	आकाश	हं	शाकिनी	शून्यचक्र (गोलाकार)	
६ लज्जना	घटिका	२०	रक्त				हाकिनी		ह्रीं
७ आना, त्रिकोण, फोदंड, खेचरी	भ्रूमध्य	३	रक्त	ह ह्र (? ङ)	महातत्त्व	ॐ	याकिनी	लिङ्गाकार	ह्रीं क्लीं
८ ब्रह्मरन्ध्र, सोमकला, हंसनाद	शीर्ष	१६	रक्त						
९ ब्रह्मविन्दु, सुपुम्गा, सहस्रार		१०००	श्वेत						

42 °णे द्वया° अ ।

* आ खानाभोमां अपायेली माहिती ग्रंथांतर मुजब छे ।

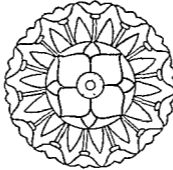
પરિચય

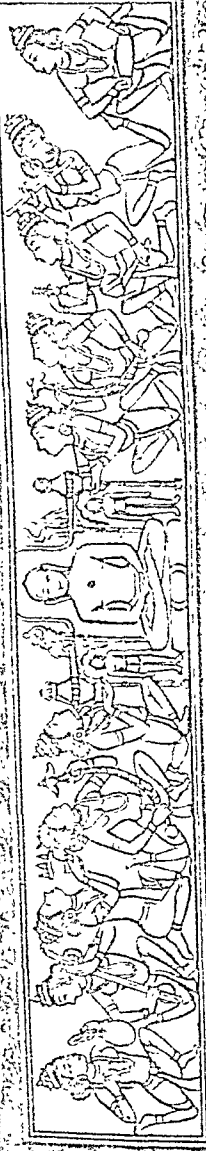
‘મન્ત્રરાજરહસ્ય’ જે હજી સુધી પ્રગટ થયેલ નથી તેના કર્તા શ્રીસિંહતિલકમુરિષ્ આ ‘પરમેષ્ટિવિદ્યાયન્ત્રમૂલ્ય’ ની રચના કરેલી છે । ૭૮ ગાથાઓના વર્ણપમાં ધોડાંક પદો અનુદ્યુપ્ હંદમાં છે, જ્યારે મોટા ભાગનાં પદો આર્યાવૃત્તમાં છે ।

5 આ વર્ણપનાં અમને ત્રણ પ્રતિઓ મળી હતી, તેમાંની એક સ્વ૦ શ્રીમોહનલાલ મગવાનદાસ ક્ષત્રેરીના સંપ્રદાની હતી, વીજી સુહારી, શેઠ ક્ષત્રેચંદ પત્રાજીષ્ કરાવેલી નમ્લરૂપે હતી, અને વીજી પ્રતિ પૂના, માઢારકર રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટની મળી હતી । આ ત્રણે પ્રતિઓ અશુદ્ધ હતી છતાં એક-વીજી પ્રતિઓના પાટો જોઈ-સુધારીને પાઠભેદ આપવાદૂરંક મૂલપાઠ સંપાદિત કર્યો છે અને તે અનુવાદ સાથે અમે અહીં પ્રગટ કર્યો છે ।

10 શ્રીસિંહતિલકમુરિષ્ આ કૃતિદ્વાગ પરમેષ્ટિવિદ્યાના એક મૌલિક ચંત્રનું વિવરણ કર્યું છે । ધ્યાન માટે કુદલિની વિશે સરસ માહિતી આપી છે । જૈનાચાર્યોમાં કુંડલિનીના વિષયમાં આટલું સ્પષ્ટ વિવેચન કોઈએ કર્યું હોય એવું જોવામા આવ્યું નથી, એ દષ્ટિએ આ રચનાનું મહત્ત્વ સવિરોપ છે ।

ચંત્રની ઉપાસના અને પચ્ચાદેશ વિષયક સારી માહિતી આ વર્ણપમાં આપેલી છે ।

पंचमहाभारतस्य

दशोऽध्यायः

तस्योऽध्यायः

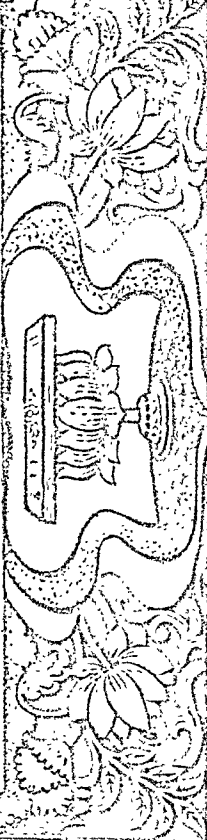
तस्योऽध्यायः

तस्योऽध्यायः

तस्योऽध्यायः

इत्येव पंचमहाभारतस्य

पंचमहाभारतस्य

प. यू. आ. श्रीविजयमेसरीभरणी
म. हुस्तलिखित पाठ.

[५८-१३]

श्रीसिंहतिलकसूरिविरचितं लघुनमस्कारचक्रस्तोत्रम् ॥

नत्वा विबुधचन्द्रार्च्यं यशोदेवं मुनिं गुरुम् ।
वक्ष्ये लघुनमस्कारचक्रं साह्लाददेवता ॥ १ ॥
द्वयष्टरेखाभिरष्टारं सप्तभिर्दशभिः परम् ।
रेखाभिरष्टवल्यं चक्रं तुम्हे जिनाक्षरः (रम् ?) ॥ २ ॥
'ॐ नमो अरिहंताणं' आद्यं पदचतुष्टयम् ।
अरमध्ये द्विरावर्त्य लेख्यं प्रणवपूर्वकम् ॥ ३ ॥
पाशाङ्कुशाभयैः सार्द्धं वरदोऽरान्तरे' क्रमात् ।
लिख्यतेऽमुष्योपान्तेऽथ 'आँ क्रौं ह्रीं श्रीं' चतुष्टयम् ॥ ४ ॥
प्राक् प्रणवो 'नमो लोए सव्वसाहूणं' इत्यपि ।
प्रथमे वलये लेख्यं प्राग्वत् पञ्चपदीफलम् ॥ ५ ॥

5

10

अनुवाद

गणधरो अने देवेन्द्रोने पण पूज्य एवा श्री तीर्थंकर परमात्माने, श्री विबुधचन्द्र (आचार्य) ने तथा 15
पूज्य एवा गुरु श्रीयशोदेव मुनिने नमस्कार करीने प्रसन्न छे देवता जेना पर एवो हुं (देवतानी प्रसन्नताथी)
'लघुनमस्कारचक्र' कहं छुं ॥ १ ॥

सोळ रेखाओ वडे आठ आरा आलेखवा, ए पछी सात अने दश रेखाओथी आठ वलयतुं
चक्र करतुं अने वच्चे तुंवमां जिनाक्षर (ऽह्रौं) लखवो ॥ २ ॥

'ॐ नमो अरिहंताणं' आदि प्रथमनां चार पदो आरानी मध्ये वे वखत आवर्त करीने प्रणव- 20
ॐकारपूर्वक लखवां ॥ ३ ॥

बीजा (खाली रहेला आंतरामां) आराओनी वच्चे 'पाशा, अंकुश, अभय अने सायोसाथ
वरद' ए पदो लखवां, तेमज आराओनी समीपे 'आँ क्रौं ह्रीं श्रीं' एम चारेयने लखवां ॥ ४ ॥

प्रथम वलयमां पहेलां (ॐपूर्वक) 'ॐ नमो लोए सव्वसाहूणं' ए पद पण लखतुं । आ पांच
पदोतुं फळ अगाऊ मुजव जाणतुं ॥ ५ ॥

25

‘ૐ નમો ચત્તારિ મંગલં અરિહંતા મંગલં સિદ્ધા’ ।
 જાવ ‘ધમ્મં સરણં પવજ્ઞામિ’ એવં દ્વાદશપદી ॥ ૬ ॥
 અર્હત્-સિદ્ધાઃ સાધુર્ધર્મો મહ્નલચતુષ્ટયં તદ્વત્ ।
 લોકોત્તરશરણમપિ લેખ્યં ઘલયે દ્વિતીયે તુ ॥ ૭ ॥

5 દ્વાદશાન્તર્મનાઃ સાધુઃ પચ્ચદશપદીમિમામ્ ।
 વિદ્યાં સપ્રણવાં ધ્યાયન્ દ્વિવં યાત્યપકલ્મષઃ ॥ ૮ ॥

ઉક્તં ચ,
 મહ્નલ-લોકોત્તમ-શરણપદસમૂહં સુસંપત્ની સ્મરતિ ।
 અવિકલમેકાગ્રતપા લભતે સ સ્વર્ગમપવર્ગમ્ ॥ ૯ ॥

10 તૃતીયે ઘલયે ૐ-માયાયુતા વર્ણસપ્તતિઃ ।
 ઘીજાશ્વરચતુષ્કં ચ જિનઘીજપદાંશ્રપમ્ ॥ ૧૦ ॥
 “ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હં”

ઘઠી ‘ૐ નમો ચત્તારિ મંગલં—અરિહંતા મંગલ, સિદ્ધા મંગલ’ ઘી લર્હને ‘ધમ્મં સરણં પવજ્ઞામિ ।’ સુઘીનાં ઘાર પદો ઘટે અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને ઘર્મ—એ ઘાર લોકોત્તમ, મંગલ અને 15 શરણ સૂચઘાય છે । તે પદો ઘીજા ઘલયમાં લલઘવાં (ઘાર પદી લલઘવી ।) ॥ ૬-૭ ॥

ઘાર મંગલ, ઘાર લોકોત્તમ અને ઘાર શરણ એ ઘારને મનમાં ઘારણ કરીને પ્રણઘથી સહિત એઘી આ પચ્ચદશપદી (પંદર પદઘાઠી) ઘિઘાનુ ઘ્યાન કરતો સાધુ સર્ઘ પાપોઘી રહિત ઘર્હને મોક્ષમાં જાય છે ।
 પંચદશપદી ઘિઘા આ રીતે છે :—

ૐ નમો ચત્તારિ મંગલં—અરિહંતા મંગલ, સિદ્ધા મંગલં, સાહુ મંગલ, કેઘલિપન્નત્તો 20 ઘમ્મો મંગલં ।

ૐ નમો ચત્તારિ લોગુત્તમા—અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાહુ લોગુત્તમા, કેઘલિપન્નત્તો ઘમ્મો લોગુત્તમો ।

ૐ નમો ચત્તારિ સરણં પવજ્ઞામિ—અરિહંતે સરણ પવજ્ઞામિ, સિદ્ધે સરણ પવજ્ઞામિ, સાહુ સરણ પવજ્ઞામિ, કેઘલિપન્નત્તં ઘમ્મ સરણં પવજ્ઞામિ ॥ ૮ ॥

25 ઘઘ્યું છે કે—

“ઘાર મંગલો, ઘાર લોકોત્તમ અને ઘાર શરણપના પરિપૂર્ણ પદસમૂહને જે સુસંપત્ની એઘાપ્તઘી સ્મરણ કરે છે તે સ્વર્ગ અપઘા મોક્ષ પામે છે ॥ ૯ ॥

શ્રીજા ઘલયમા ૐ અને માયા—હ્રીં પૂર્ઘક સિત્તેર ઘર્ણો અને જિનઘીજ ‘અર્હં’ પદના આશ્રપમૂત ઘાર ઘીજાશ્વરો ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હં લલઘવા ॥ ૧૦ ॥

“ॐ ह्रीं नमो भगवओ तिहुयणपुञ्जस्त वद्धमाणस्त ।

जस्सेयं खलु चक्रं जलंतमागच्छए पयडं ॥ ११ ॥

आयासं पायालं लोयाणं तह य चेव भूयाणं ।

जूए वावि रणे वा विचं रायंगणे वावि ॥ १२ ॥

एवं च—‘बंधणे मोहणे तह य सन्वजीवसत्ताणं’ ।

5

अपराजिओ भवामि स्वाहा” इय मंतविन्नासो ॥ १३ ॥

चैत्रेऽष्टादिकायां तु त्रयोदश्यां विशेषतः ।

सहस्रैः जातिकुसुमैः सप्तभिर्वीरमर्चयेत् ॥ १४ ॥

जापैः सहस्रैरंतेः स्यादखण्डैः शालितण्डुलैः ।

दृढब्रह्मव्रतस्यैवं सिद्धाऽसौ पठि (पाठ)तोऽथवा ॥ १५ ॥

10

सन्ध्यादये स्मरन्नेवं व्यसनग्रह-मुद्गलैः ।

द्विपदैः श्वापदैर्दुष्टैर्न पराजीयते क्वचित् ॥ १६ ॥†

×

×

×

अत्र कृटाक्षराः सर्वे सस्वरा अष्टवर्गितः ।

ते स्युर्वृद्धनमस्कारचक्रे अष्टारकक्रमात् ॥ ३४ ॥

(सित्तेर वर्णानो मंत्र आ प्रकारे छे—)

15

“ॐ ह्रीं नमो भगवओ वद्धमाणसामिस्स जरस्स चक्रं जलंतं गच्छइ आयासं पायालं लोयाणं भूयाणं जूए वा रणे वा रायंगणे वा बंधणे मोहणे थंभणे सन्वसत्ताणं अपराजिओ भवामि स्वाहा ॥”

आ प्रकारे विन्यास-मंत्रना उदार पूर्वक स्थापना करवी ॥ ११-१३ ॥

चैत्र महिनानी अष्टादिका (सातमयी पुनम) मां अने खास करिने त्रयोदशी (श्रीमहावीर प्रभुना 20 जन्मकल्याणक) ना दिवसे सात हजार जाईनां पुण्योथी वीर भगवाननी पूजा करवापूर्वक सात हजारनो जाप करवाथी अथवा सात हजार अखंड शाली अक्षतथी जाप करतां दृढ ब्रह्मचारीने आ विद्या पाठसिद्ध थाय छे ॥ १४-१५ ॥

वंने संध्याए आहुं ध्यान करतां आपत्तिओ, ग्रहो, मुद्गलादिना प्रयोगो, अथवा दृष्ट हित्त पशुओथी क्याय पण पराभव यतो नथी ॥ १६ ॥

25

×

×

×

अहीं वधा कृटाक्षरो ते स्वर सहिन आठ वर्ग समजवा । ते वधा ‘वृद्धनमस्कारचक्र’ मां आठ आराओना क्रमयी जाणवा ॥ ३४ ॥

१. वा रयणे अ । २. वा निचं इ । ३. तन्दुलैः अ ।

† इतः १६ गाथातः ३३ गाथा पर्यन्तो बन्ध्यादिस्त्रीणां प्रयोगो दोषुतः ॥

“ૐ નમઃ પૂર્વં ધંમેદ્” ઇતિ ગાથા ચતુર્થકે ।

વલયે યોજનશતં યાવત્ સ્તમ્ભક્રિયા ભવેત્ ॥ ૩૫ ॥

“ૐ નમો ધંમેદ્ જલં જલણં ચિતિયમિત્તો વિ પંચનવકારો

અરિ-મારિ-ચોર-રાડલ ઘોરુવસમ્ગં પળાસેદ્ ॥ ૩૬ ॥

5

અત્ર વિધિ :—

શિલાપટ્ટેષ્ઠ ભૂજેં વા ફલકે ક્ષીરવૃક્ષજે ।

કું-ગો-ગોમય-ગોક્ષીરંજાત્યાદિલેખનીકરઃ ॥ ૩૭ ॥ †

× × × ×

[શાન્તિપાઠઃ—]

“મુક્તવા હ્વી-ગજ-રત્ન-ચક્રમહર્તાં રાજ્યશ્રિયં શ્રેયસે

પ્રવ્રજ્યા દુરિતાશ્રયપ્રમથની યેન ત્રિતાડમ્હૂત્ પુરા ।

મૃત્યુ-ઘ્યાધિ-જરાનિયોગમગમત્ સ્યાનં ચ યોસ્યદ્ગુહં

તં વન્દે મુનિમપ્રમેયમૃપમં સેન્દ્રામરામ્પચિત્મ્ ॥ ૫૮ ॥”

10

“ૐ નમો ધંમેદ્ જલં જલણં ચિતિયમિત્તો વિ પંચનવકારો ।

અરિ-મારિ-ચોર-રાડલ ઘોરુવસમ્ગં પળાસેદ્ ॥”

15 (પચ નમસ્કાર ચિત્તનમાત્રપી પાળી અને અગ્નિને ધંમાવે છે તેમજ શત્રુ, મહામારી, ચોર અને રાજકુલ્યોપી યતા ઘોર ઉપદ્રવોનો નાશ કરે છે ॥)

આ ગાથા ચોથા વલયમાં લખવી । ૯પી સો યોજન મુખી સ્તમ્ભનક્રિયા ૯ઈ શકે છે ॥ ૩૫-૩૬ ॥ અહીંપી વિધિ દર્શાવે છે—

૧૬ ૬ઈ ધોરેની ઢાઢીપી બનવેલી લેખની હાથમાં લઈને કુંકુમ, ગોરોચના, ગાયતું છાગ અને ગાયના દૂધ વઢે પથ્થરની શિલા ઉપર, ભૂજેપત્ર ઉપર અથવા ક્ષીરવૃક્ષના પાટિયા ઉપર (આ પ્રકારે) લખવુ (?) ॥ ૩૭ ॥

× × ×
(‘મુક્તવા’ ધ્યોક શાન્તિપાઠ છે, તે બોલવો, તે ધ્યોરનો અર્થ—)

જેમણે હીઓ, હાપીઓ, રત્નોના સમૂહપી શુક ૯વી મહાન રાજલક્ષ્મીનો ત્યાગ કરીને વધ્યાણના અર્થે પાપના આશ્રયમૂત મોહનીય કર્મનો નાશ કરનારી હીશાને પૂર્વે અંગીકાર કરી હરી અને મૃત્યુ, ઘ્યાધિ અને વૃદ્ધાવસ્થા ઝ્યાં નથી ૯વા અવ્યંત અગ્નિ સ્થાનને (મોક્ષને) પ્રાપ્ત કર્યું હતું તે અપ્રમેય (જેમના સંપૂર્ણ સ્વરૂપને હપ્રસય ન જાણી શકે ૯વા) અને જેમની ઇત્રો સહિત દેવતાઓ ૯ વૂમા થરી છે ૯વા મુનિપતિ ક્ષી ઋપમદેવસ્વામીને દુ વંદન કરું છુ ॥ ૫૮ ॥

✓

25

एवं 'बृहन्नमस्कार' प्रोक्तं श्रीशान्तिमन्त्रकं यदा ।
 'थंमेइ जलं' इत्यादिगाथां जपन् शतार्थिकाम् ॥ ५९ ॥
 शुक्लवस्त्रेण सञ्छाद्यं त्रिसन्ध्यमष्टपूजया ।
 त्रिदिनं त्रिदिनस्यान्ते महापूजापुरस्सरम् ॥ ६० ॥
 अभिपेकजलं तत्तु क्षेप्यं श्रीकलशान्तरे ।
 श्रीशान्तिप्रतिमां हस्ति-शिविका-रथमूर्धनि ॥ ६१ ॥
 शुक्लवस्त्रवृताङ्गस्य नरस्य ब्रह्मचारिणः ।
 कुलशुद्धस्य मान्यस्य मूर्धनि कृत्वा संचामराम् ॥ ६२ ॥
 छत्रेण सहितां चन्द्रोदये ध्वजसजाश्रिताम् ।
 तूर्यत्रिकोल्लसद्वातां प्रदीपद्युतिभासुराम् ॥ ६३ ॥
 चतुर्विधेन संघेन संयुतः सूरिरुद्यमी ।
 मारि-ग्रहीतग्रामाद्यष्टदिक्षु प्रददेद् बलिम् ॥ ६४ ॥
 दिने तस्मिन्नमारिः स्यात् पटहोद्घोषपूर्वकम् ।
 चतुर्विधाय संघाय भक्त्या दानं दिशेन्मुनिः ॥ ६५ ॥

5

10

आ प्रकारे 'बृहन्नमस्कारचक्र' मां कहेला शांतिमंत्रनो अथवा 'थंमेइ जलं' गाथानो सोथी 15 वधुवार (१०८) जाप करवो ॥ ५९ ॥

श्वेत वस्त्रो धारण करीने (?) रोज त्रणे संध्याए अष्टप्रकारी पूजा त्रण दिवस सुधी करवी । त्रण दिवस पट्टी 'महापूजा' भणाववी ॥ ६० ॥

ते अभिपेकजलं पाणी कळशमां नाखवुं । पट्टी जेणे श्वेत वस्त्र धारण कर्यां होय अने जे ब्रह्मचारी, कुलीन अने मान्य होय एवा मनुष्यने हाथीपर, पालखीमां के रथमां वेसाडवो । तेना मस्तके श्री शांतिनाथ 20 प्रसुनी प्रतिमा मूढवी । त्यां चामर छत्र, चंद्रवो, धजा, माला, प्रदीप वगैरे पण होवा जोईए । वातावरण वाजित्रीना नादथी उल्लसित थयेलुं होवुं जोईए ।

आ वधो महोत्सव संयममां उद्यमशील एवा सूरि भगवान चतुर्विध संघनी साथे करे । पट्टी ते सूरि मरकीथी पीडातां गाम वगैरेमां आठे दिशाए वलि प्रक्षेप करे । ते दिवसे पडहनी उद्घोषणापूर्वक गाममां अमारि प्रवर्ताववी ।

25

ते पट्टी ते सूरि चतुर्विध संघने भक्तिदाननो उपदेश करे ।

ते दिवसे दीन वगैरेने घणुं दान आपवुं । पट्टी कळशना जलतुं सिंचन करवुं । ए रीते मरकीनो उपद्रव शांत थाय छे । गाथोमां मरकी फेलायेली होय तो गाथोना वाडाओना प्रवेशमार्गमां अने

દાનં દીનાદિષુ પ્રાજ્યં દેયમેવંકૃતે સતી(તિ) ।
 મારિર્નિવર્તતે કિન્તુ તત્કુમ્ભજલસેચનાત્ ॥ ૬૬ ॥
 ગોમાર્યાદિષુ ગોવાટપ્રવેશે શ્રાવકૈઃ શુભઃ ।
 તત્કુમ્ભજલસિક્તા ગૌર્મૂર્ધનિ ગોમારિવારણમ્ ॥ ૬૭ ॥
 5 પશ્ચમે વલયે લેખ્યા 'ૐ નમઃ' પૂર્વમેશ્વિ(પિ)કા ।
 સ્વાહાન્તા ગાયિકા ક્ષેત્ર-સ્વસૈન્યત્રાણકારિણી ॥ ૬૮ ॥
 "અદ્વેષ ય અદ્વસયં અદ્વસહસ્તા ય અદ્વકોઢીઓ ।
 રક્ષંતુ મે સરીરં દેવાસુરપણમિયા સિદ્ધા" ॥ ૬૯ ॥
 10 મૂર્યાદાવેપિકા ગાથા લિખિતા ચન્દનાદિમિઃ ।
 રક્ષ્યા જિનાન્તિકે પૂજ્યા વદ્ધા દોપજ્વરાપહા ॥ ૭૦ ॥
 'ૐ નમો અરિહંતાણં' પૂર્વં 'અદ્વિહા'દિકામ્ ।
 ગાથાં વલયે પઠે સ્વાહાન્તાં ધિલિલેખ્નેનુનિઃ ॥ ૭૧ ॥
 'અદ્વિહકમ્મમુકો તિલોયપુજો ય સંથુઓ ભગવં ।
 અમર-નર-રાયમહિઓ અણાહ્નિહણો સિવં દિસત' ॥ ૭૨ ॥

15 ગાયોના મસ્તકે શ્રાવકોષ્પ તે કુંભનું જલ છાંટવું । ઈથી ગાયોમાં ફેલાયેલી મરકીનું નિવારણ થાય છે ॥ ૬૧-૬૭ ॥

પાંચમા વલયમાં પહેલાં 'ૐ નમઃ' લખવું, તે પછી નીચેની ગાથા લખવી—

"અદ્વેષ ય અદ્વસય અદ્વસહસ્તા ય અદ્વકોઢીઓ

રક્ષંતુ મે સરીર દેવાસુરપણમિયા સિદ્ધા ॥"

20 પછી અંતે 'સ્વાહા' લખવું । ઈથી ક્ષેત્ર અને પોતાના સૈન્યનું રક્ષણ થાય છે ॥ ૬૮-૬૯ ॥
 મોજપત્રમાં આ ગાથાને ચંદન વગેરેથી લખવી । તે પત્રને શ્રીજિનેશ્વર દેવને સામે રાખીને ગાથાનું
 પૂજન કરવું । આ ગાથાને (હાથે) બાંધવામાં આવે તો વોર્ડ દોષ નડતો નથી અને તાજ દૂર થાય છે ॥ ૭૦ ॥
 મુનિષ્ (મંત્રાચાર્ય) છટ્ટા વલયમાં 'ૐ નમો અરિહંતાણં' લખીને આ ગાથા લખવી—

"અદ્વિહકમ્મમુકો તિલોયપુજો ય સંથુઓ ભગવં ।

25 અમર-નર-રાયમહિઓ અણાહ્નિહણો સિવં દિસત ॥"

—આઠ પ્રકારના કર્મોથી રહિત, ત્રણે લોકની પૂજાપેલા અને સ્તવાપેલા દેવેદ્રો અને
 ચક્રવર્તિઓથી પણ પૂજિત અને જેમને આદિ અને અંત નથી એવા હૈ ભગવન્ ! અમને મોક્ષ આપો ।
 આ ગાથા લખીને અંતે 'સ્વાહા' લખવું ॥ ૭૧-૭૨ ॥

सप्तमे वलये ॐ प्राक् 'नमो सिद्धाणं' इत्यतः ।
 'तव' इत्याद्यां लिखेद् गाथां 'स्वाहा'न्तां शिवगामिनीम् ॥ ७३ ॥
 'तवनियमसंयमरहो पंचनमोक्कारसारहनिउत्तो ।
 नाणतुरंगमजुत्तो नेइ पुरं परमनिव्वाणं' ॥ ७४ ॥
 'ॐ प्राग् धणुद्वयं तस्मान्महाधणु-महाधणु ।
 स्वाहा' इतीमां धनुर्विधामष्टमे वलये लिखेत् ॥ ७५ ॥
 कायोत्सर्गे उपोष्यैनां श्रीवीरप्रतिमाग्रतः ।
 अष्टोत्तरं सहस्रं प्राग् जपेत् सिद्धा मुनेरसौ ॥ ७६ ॥
 स्मृत्वैतां [च] पथि धूल्यन्तराऽऽलिख्य सशरं धनुः ।
 आक्रम्य वामपादेन मौनी गच्छेन्न दस्यवः ॥ ७७ ॥
 युद्धकाले जिनं वीरं संपूज्याष्टशतस्मृतेः ।
 प्राग्वद् धनुःक्रियां कृत्वा युद्धे गच्छेन्न शस्त्रभीः ॥ ७८ ॥
 परेषां सम्प्लुखीभूतां धनुर्विद्यां महोमयीम् ।
 इन्द्रचापसदृक्कान्तिं ध्यायेन्मन्त्रं पठेदमुम् ॥ ७९ ॥

5

10

सातमा वलयमां पहेलां 'ॐ नमो सिद्धाणं' लखीने नीचेनी 'शिवगामिनी' गाथा लखवी— 15
 "तव-नियम-संयमरहो पंचनमोक्कारसारहनिउत्तो ।
 नाणतुरंगमजुत्तो नेइ पुरं परमनिव्वाणं ॥"

—पंच नमस्काररूपी सारथिथी नियुक्त अने ज्ञानरूपी अश्वोथी सहित एवो तप, नियम अने संयमरूपी रथ परमनिव्वाण—मोक्षपुरमां लई जाय छे ॥

आ गाथा लखीने अंते 'स्वाहा' लखवुं ॥ ७३-७४ ॥

आठमा वलयमां—'ॐ धणु धणु महाधणु महाधणु स्वाहा।'—आ प्रकारे 'धनुर्विद्या' लखवी ॥ ७५ ॥

20

उपवास करीने श्रीवीर भगवाननी प्रतिमा आगळ कायोत्सर्गमां रहेला मुनि-मंत्राचार्य एनो एक हजार ने आठ वार जाप करे तो आ विद्या सिद्ध थाय छे ॥ ७६ ॥

आ विद्यातुं स्मरण करीने मार्गमां धूलनी अंदर वाण साथे धनुष्यनुं (चित्र) आलेखन करवुं । ए 25 (चित्रलेखन) ने मौनपूर्वक डावा पगथी ओळंगवुं । एथी शत्रुओ (सामे) आवता नथी ॥ ७७ ॥

युद्ध समये श्रीवीरजिनेश्वरने पूजीने आ मंत्रतुं एकसो ने आठ वार स्मरण करवाथी अने पहेलांनी माफक ज धनुष्यनी क्रिया (आलेखन बगेरे) करीने युद्धमां जतां शत्रुनो भय रहेतो नथी ॥ ७८ ॥

वीजाओनी सामे थती आ तेजस्वी 'धनुर्विद्या' छे, तेनी कांति इन्द्रधनुष्य जेवी छे, ए प्रकारे ध्यान करतां आ (धनुर्विद्या)नो पाठ करवो जोईए ॥ ७९ ॥

30

तद्ध्यानावेशतो वरिसेना पराङ्मुखी तथा ।

सैन्यद्वयं प्रतीपं चेद् ध्यायते सैन्यसन्धिदा ॥ ८० ॥

वल्ग्याष्टयहिर्दिक्षु पद्मं षोडशपत्रकम् ।

प्रतिपत्रं विलिख्यन्ते अं(अँ)आद्या षोडशस्वराः ॥ ८१ ॥

आदिद्वयस्वराग्रे तत् प्रत्येकं 'ह्रँ' इहाक्षरम् ।

षोडशस्वरसंबद्धं 'ह्रँ ह्रँ ह्रँ ह्रँ' मुखं लिखेत ॥ ८२ ॥

एतदूर्ध्वं द्वयष्टदलं पद्मं तु प्रतिपत्रकम् ।

षोडशविधा लेख्या(खनीया) मन्त्रवीजयुतास्तथा ॥ ८३ ॥

१. ॐ यॉ रोहिर्ष्यं अं नमः । २. ॐ रॉ प्रत्नर्ष्यं ऑ नमः ।

३. ॐ लॉ वज्रशृङ्खलायै ह्रँ नमः । ४. ॐ वॉ वज्रीशृङ्खलायै ह्रँ नमः ।

५. ॐ शॉ अप्रतिचक्रायै उँ नमः । ६. ॐ पॉ पुरुषदत्तायै ऊँ नमः ।

७. ॐ सॉ काल्यै क्रँ नमः । ८. ॐ ह्रॉ महाकाल्यै क्रँ नमः ।

एवा प्रकारेणा तेना ध्यानना प्रभावयी शत्रुनुं सैन्य पाछुं जाय छे । विरुद्ध एवां ने सैन्योने उदेशीने संघिनी दृष्टिए करतुं आ विधानु ध्यान ते बेमां सधि करावनाहं वने छे ॥ ८० ॥

आठे वलयोनी बहार आठे दिशाओना सोळ पत्रवाळा पत्रना प्रत्येक पादडामां 'अँ ऑ' वगैरे सोळ स्वरो लखवा ॥ ८१ ॥

ए सोळे स्वरनी आगळ पहेलां ते प्रत्येकने 'ह्रँ' ए प्रकारे सोळ स्वरोयी जोडायेला, जेवा के—
'ह्रँ ह्रँ ह्रँ ह्रँ' वगैरे लखवा ॥ ८२ ॥

एनी ऊपर सोळ पत्रवाळा कमळना प्रत्येक पादडामां सोळ विधाओ मंत्रवीज सहित (मूळमां
आपी छे ते मुजब) लखवी ॥ ८३ ॥

१. (१) अ प्रती—ॐ नमो रोहिर्षी ह्रँ फट् स्वाहा । (१) इ प्रती—ॐ नमो रोहिर्षि ह्रँ फुट् स्वाहा ।
- (२) अ प्रती—ॐ नमो पन्नचि ह्रीं फट् स्वाहा । (२) इ प्रती—ॐ नमो पन्नची ह्रीं फुट् स्वाहा ।
- (३) अ प्रती—ॐ नमो वज्रशृङ्खलायै ह्रँ फट् स्वाहा । (३) इ प्रती—ॐ नमो वज्रशृङ्खलायै ह्रँ फुट् स्वाहा ।
- (४) अ प्रती—ॐ नमो वज्राशुशी क्रौं ह्रीं फट् स्वाहा । (४) इ प्रती—ॐ नमो वज्राशुशी क्रौं ह्रीं फुट् स्वाहा ।
- (५) अ प्रती—ॐ नमो अप्रतिचक्रे ह्रँ ह्रँ फट् स्वाहा । (५) इ प्रती—ॐ नमो अप्रतिचक्रे ह्रँ ह्रँ फुट् स्वाहा ।
- (६) अ प्रती—ॐ नमो पुरुषदत्ते ह्रँ फुं ह्रँ ह्रँ फट् स्वाहा । (६) इ प्रती—ॐ नमो पुरुषदत्ते ह्रँ ह्रँ ह्रँ फुट् स्वाहा ।
- (७) अ प्रती—ॐ नमो काली अम्म ह्रँ फट् स्वाहा । (७) इ प्रती—ॐ नमो काली अम्म ह्रँ फुट् स्वाहा ।
- (८) अ प्रती—ॐ नमो महाकाली गूर्ं ह्रँ फट् स्वाहा । (८) इ प्रती—ॐ नमो महाकाली गूर्ं ह्रँ फुट् स्वाहा ।

९. ॐ यूँ गौर्यै लँ नमः । १०. ॐ रूँ गान्धार्यै लँ नमः ।
 ११. ॐ लँ सर्वास्त्रमहाज्वालायै एँ नमः । १२. ॐ वूँ मानव्यै ऐँ नमः ।
 १३. ॐ शूँ वैरोट्यायै औँ नमः । १४. ॐ पूँ अच्छुप्तायै औँ नमः ।
 १५. ॐ खूँ मानस्यै अँ नमः । १६. ॐ हूँ महामानस्यै अः नमः ॥

इति मन्त्रवीजपूर्वा विद्यादेव्यो दलेष्टु स्युः ॥

5

देवीषोडशपत्राग्रे परमेष्टिपदाक्षराः ।

षोडशोर्ध्वं स्फुरच्चद्रविन्दवो ज्योतिरञ्चिता [ः] ॥ ८४ ॥

“अरिहंत-सिद्ध-आयरिय-उवज्जाय-साहुवन्नियं विंदुं ।

जोयणसयप्पमाणं जालासयसहस्सदिप्पंतं ॥ ८५ ॥

सोलससुयअक्खरोहिँ इक्किं अक्खरं जगुज्जोयं ।

भवसयसहस्समहणो जम्मि ठिओ पंचनवकारो ॥ ८६ ॥

10

ए प्रकारे मंत्रवीज साथे विद्यादेवीओ दलोमां होत्री जोईए ॥

सोळ देवीओना पत्रोनी आगळ (ऊपर) ज्योतिर्मय, स्फुरायमान कला अने विंदुओवाळा परमेष्टिपदना अक्षरो लखवा ॥ ८४ ॥ ते आ प्रकारे—

“अरिहंत-सिद्ध-आयरिय-उवज्जाय-साहुवन्नियं विंदुं ।

जोयणसयप्पमाणं जालासयसहस्सदिप्पंतं ॥

सोलससुयअक्खरोहिँ इक्किं अक्खरं जगुज्जोयं ।

भवसयसहस्समहणो जम्मि ठिओ पंचनवकारो ॥”

15

‘अरिहंतसिद्धआयरियउवज्जायसाहु’ ए सोळ अक्षरोमांना प्रत्येक पर संकडो योजन प्रमाण अने लाखो ज्वालाओथी प्रदीप्त एवो विंदु छे, एम चिंतववुं । आ सोळ श्रुताक्षरोमांनो प्रत्येक अक्षर 20 जगतमां उचोत करनारो छे । कारण के एमां लाखो भवो नो नाशक पंचनमस्कार रहेलो छे ।

(अँ रिँ हँ तँ सिँ द्रँ आँ यँ रिँ यँ उँ वँ ज्ञाँ यँ साँ हूँ) ॥ ८५-८६ ॥

१. (९) अ झ प्रत्योः ॐ नमो गौरी क्षो वँ फट् स्वाहा । (१०) अ झ प्रत्योः ॐ नमो गान्धारी क्षाँ फट् स्वाहा ।
 (११) अ झ प्रत्योः ॐ नमो सर्वास्त्रमहाज्वाले हँ फट् स्वाहा । (१२) अ झ प्रत्योः ॐ नमो मानवी स्युँ फट् स्वाहा ।
 (१३) अ प्रती ॐ नमो वैरोट्या वाँ फट् स्वाहा । (१३) अ प्रती ॐ नमो वैरोट्या वाँ फट् स्वाहा ।
 (१४) अ झ प्रत्योः ॐ नमो अच्छुप्ते हूँ क्षुँ फट् स्वाहा । (१५) अ प्रती ॐ नमो मानसी क्षुँ ही फट् स्वाहा ।
 (१६) अ प्रती ॐ नमो मानसी क्षुँ ह्रीँ फट् स्वाहा । (१६) अ झ प्रत्योः ॐ नमो महामानसी हुष्ट हूँ
 फट् स्वाहा ।

25

२. ° रेसु इँ झ ।

उक्तं च—‘विन्दुं विनाऽपि’त्यादिचतुःश्लोकी ।

चतुर्षु पटकोणेषु चतुरर्ध-दशै-द्विक्रमं ।

अष्टापदजिना ज्ञेयाः ‘चत्वारि’ इत्यादिगायया ॥ ८७ ॥

यदिवाऽष्टचत्वारिंशत्सहस्रा द्व्यधिकं शतम् ।

जांतीसुमनसां जापो होमो दशांशभागय(तः) ॥ ८८ ॥

‘श्रीइन्द्रभूतये स्वाहा’ ‘ॐ प्रभामाय’ पूर्ववत् ।

पटस्यैशानकोणे द्वे(द्वौ) गार्ग्यका पूर्वदिग्गता ॥ ८९ ॥

‘सोमे य वग्गु-वग्गु(ग्गु) सुमणे सोमणसे तह य मह्महुरे ।

किलिकिलि अप्पडिचक्का हिलिहिलि देवीओ सच्चाओ’ ॥ ९० ॥

10

‘ॐ अग्निभूतये स्वाहा’ स्वाहान्ते वायुभूतये ।

पटस्याप्रेयकोणे द्वौ मन्त्रावेकस्तपोरथः ॥ ९१ ॥

‘ॐ अ सि आ उ सा ह्रुलु [ह्रुलु] चुलुद्वयं ततः ।

इच्छियं मे कुरुद्वन्द्वं स्वाहा’ सर्षार्षिसिद्धिदा ॥ ९२ ॥

‘विन्दुं विनाऽपि’ इत्यादि चार श्लोकोमां पण ए ज कहेवामां आव्युं छे ।

15 पटना चार खूणामा ‘चत्वारि अष्ट-दश-दोष’ ए गाथा मुनव, अष्टापदपर जे प्रकारे चार, आठ दश अने वे जिनेश्वरो छे तेम अही पण समजवा* ॥ ८७ ॥

अथवा अडतालीस हजार ने वसो (४८२००) प्रमाण जर्ना पुप्योपी जाप करवो अने तेना दशमा भागे (एटले ४८२० वार) होम करवो ॥ ८८ ॥

20 पटना ईशानवृणामा—(१) ॐ इन्द्रभूतये स्वाहा । (२) ॐ प्रभामाय स्वाहा—आ वे मंत्रो अने पूर्वदिशामा नीचेनी एक गाथा लखवी—

“सोमे य वग्गु वग्गु सुमणे सोमणसे तह य मह्महुरे ।

किलिकिलि अप्पडिचक्का हिलिहिलि देवीओ सच्चाओ ॥” ॥ ८९-९० ॥

पटना अग्निवृणामा—(१) ॐ अग्निभूतये स्वाहा । (२) ॐ वायुभूतये स्वाहा—आ वे मंत्रो अने (नीचेनी) एक मंत्र तेनी नीचे (आ प्रकारे) लखवो—

25 “ॐ अ सि आ उ सा ह्रुलु ह्रुलु चुलु चुलु इच्छियं मे कुरु कुरु स्वाहा ॥”—आ विना सर्षिसिद्धिने आपनारी छे ॥ ९१-९२ ॥

१ ऋतिसु० थ । २ शन्तवा० अ ।

● पट-वृणना चारै वृणामा ‘चत्वारि’ गाथा मूक्वी अने ते प्रमाणे भगवन्ना नामो के आइतिओ (१) आलेखवी ।

दक्षिणस्यां[दिशि] 'ॐ प्राग् व्यक्तायाथ मरुन्नभः ।'

'ॐ प्राक् सुधर्मस्वामिने स्वाहा' इति [च] पदद्वयम् ॥ ९३ ॥

नैऋते 'प्रणवः पूर्वं मण्डिताय मरुन्नभः ।'

'प्रणवो मौर्यपुत्राय स्वाहा' इति गणभृद्द्वयम् ॥ ९४ ॥

पश्चिमायां 'वाय्वग्निभ्यां स्वाहा'न्ते' प्रणवः पुरः ।

5

अकम्पिताञ्चलभ्राता मेतार्य इति मध्यतः ॥ ९५ ॥

प्राच्यां गाथेश[ः?] काष्ठादौ चतुर्विदिक् त्रिदिक् क्रमात् ।

द्वौ द्वावेकैकः(कथ) सूरिराजान इति मे मतिः ॥ ९६ ॥

यद्वा,

प्राच्यां गुरुरतः प्राग्बद् गौतमासनमम्बुजम् ।

10

गाथावीजयुतं ध्यानं वाच्यं प्राक्सूरियन्त्रतः ॥ ९७ ॥

वहिश्वतुर्दलं पद्मं चतुर्विधु लिखेदिदम् ।

'ॐ नमो सव्वसिद्धाणं' पदं सर्वार्थसाधकम् ॥ ९८ ॥

दक्षिणदिशामां—(१) ॐ व्यक्ताय स्वाहा । (२) ॐ सुधर्मस्वामिने स्वाहा—एम लखवुं ॥ ९३ ॥

नैऋत्यदिशामां—(१) ॐ मण्डिताय स्वाहा । (२) ॐ मौर्यपुत्राय स्वाहा—एम वे गणधरोनां 15 नाम लखवां ॥ ९४ ॥

पश्चिमदिशामां—ॐ अकम्पिताय स्वाहा । वायव्यदिशामां—ॐ अचलभ्रात्रे स्वाहा ।
अग्निदिशामां—ॐ मेतार्याय स्वाहा ॥ ९५ ॥

पूर्वदिशामां एक गायाने दिशाओ पैकी चारे विदिशाओमां वे वे (मळीने आठ) अने वाक्कीनी त्रण दिशाओमां एकेक ए प्रमाणे सूरिराजाओ—गणधरोने स्थापवा एम हुं मानुं छुं (?) ॥ ९६ ॥ 20

अथवा—

पूर्वदिशामां गुरु छे तेथी, पहेलांनी माफक गौतमस्वामीनुं आसन कमळ छे एटले कमळनी वच्चे गौतमस्वामीनुं गाथावीज साथेनुं ध्यान पहेलां जणावेला 'सूरियंत्र' मुजव समजवुं ॥ ९७ ॥

वहारना चार पत्रवाळा करळमां चारे दिशामां 'ॐ नमो सव्वसिद्धाणं' लखवुं । ए पद सर्व अर्थनुं साधक छे ॥ ९८ ॥

25

१ ०हान्तः प्र० झ ।

1 मरुत् = त्वा । 2 नभः = हा ।

अष्टारमौलिकुम्भेषु 'जम्भे मोहे'-चतुष्टयम् ।
 त्रावर्त्य क्रमाद्वैख्यमयं मन्त्रश्च पश्चिमे ॥ ९९ ॥
 'ॐ नमो अरिहंताणं एहि एहि नन्दे महानन्दे पन्धे बन्धे दुष्पयं ।
 धे चउष्पयं बंधे धोरं आसिविसं बन्धे जाव गण्ठि न मुञ्चामि ॥”
 मामष्टशतं स्मृत्वा कृत्वा श्रान्धिय स्ववाससि ।
 पथि गम्यं न चौराद्युपद्रवः छोट्यते स्थितौ ॥ १०० ॥
 मायावीजं त्रिरेखाभिरुपयत्रिष्टयमन्ततः ।
 क्रौं भूमण्डलं यद्वा (?) वारुणं स्वस्ववर्णकम् ॥ १०१ ॥
 मध्ये'डहूँ' वीजमात्रेष्टयं केचिद् रत्नत्रयाक्षरैः ।
 10 केचित् (च) वीजचक्रेण गुरुरेव प्रमा मतिः(तः) ॥ १०२ ॥

ध्यानम्—

अथ ध्यानविधिं वक्ष्ये जितेन्द्रियदृढव्रतः ।
 सम्यग्दृग् गुरुभक्तश्च सत्यवाग् मन्त्रसाधकः ॥ १०३ ॥
 एकान्ते शुचिभूमौ सः पूर्वोत्तराश(शा)दिङ्मुखः ।
 15 तीर्थाभ्यो-गोमय-रसैः सिक्तां भूमिं विचिन्तयेत् ॥ १०४ ॥

आठ आराना शिखर ऊपर रहेला कुमोमां 'जम्भे मोहे' इत्यादि चतुष्टय बे वार चारे दिशाम
 क्रमशः लखतुं अने आ मत्र पश्चिम दिशामां लखयो—

“ ॐ नमो अरिहंताणं एहि एहि नन्दे महानन्दे पंधे बंधे दुष्पयं बंधे चउष्पयं बंधे धोरं
 आसीविसं बंधे जाव गण्ठि न मुञ्चामि ।”

20 आ विद्यानु एक सो ने आठ वार स्मरण करीने पोताना वखमां गाठ बाळवी; आधी मागें जतां
 चोर बगेरेनो उपद्रव नडतो नथी । स्थाने पहेंच्या पछी गाठ छोटवी ॥ ९९-१०० ॥

पछी यंत्रने मायावीज—'ह्रीं'नाथी नीकळती व्रण रेखाओधी वींटीने अने 'क्रौं' लखतुं । पछी
 पोतपोताना वर्णतुं भूमडल अपचा वारुण मडल करतुं (?) ॥ १०१ ॥

मध्यमा 'अहूँ' (ऽहूँ) वीजनु आवेष्टन करतुं । केटलारु प्रण रत्नना अक्षरोतुं(धी) अने
 25 केटलारु वीजाक्षराना चरतुं(धी) आवेष्टन करवानु जणावे छे; (एमां तो) गुरु ए ज प्रमाण छे (?) ॥ १०२ ॥
 हवे ध्यानविधि कहे छे—

हवे हुं ध्यानविधि जणावीरा—जितेन्द्रिय, दृढव्रती, सम्यग्दृष्टि, गुरुभक्त, सत्यवादी एरा
 मंत्रसाधके एकांतस्थानमां पवित्र भूमि पर पूर्व, उत्तर के ईशान (?) दिशा तरफ भों राखीने ध्यानभूमि
 गोमयधी लीपेली तथा तीर्थजलोधी सिंचायेली छे एम धितरतुं ॥ १०३-१०४ ॥

सहस्रदलपद्मान्तःपर्यङ्कासनसंश्रितम् ।

प्रसन्नाभिर्जयाद(द्य)ष्टसुरीभिस्तीर्थवारिभिः ॥ १०५ ॥

भृतैः सुवर्णभृद्गारैर्वैक्वत्रदत्ताम्बुजैः स्वकम् ।

स्नप्यमानं विचिन्त्यामुं मन्त्रं हृदि विचिन्तयेत् ॥ १०६ ॥

‘ॐ नमो अरिहंताणं अशुचिः शुचिरित्यतः ।

5

भवामि स्वाहा’ इति स्नातः कुर्याद् देहस्य रक्षणम् ॥ १०७ ॥

“ॐ नमो अरिहंताणं ह्रीं हृदयं रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो सिद्धाणं हर हर शिरो रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो आयरियाणं ह्रीं शिखां रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो उवज्जायाणं एहि भगवति चक्रे कवचवज्रिणि हुं फट् स्वाहा ।

10

ॐ नमो लोए सन्वसाहूणं क्षिप्रं साधय साधय दुष्टं वज्रहस्ते ।

शूलिनि रक्ष रक्ष ‘आत्मरक्षा’ सर्वरक्षा हुं फट् स्वाहा ॥”

कृत्वाऽमीभिः ‘स्वाङ्गरक्षां’ ‘दिग्बन्धं’ ‘चेन्द्रभूतये ।

स्वाहा’धैः सर्वगणभृदाह्वानं क्रियते ततः ॥ १०८ ॥

सहस्रदल पद्मानं वक्षे पोते पर्यकासने वेठेल छे अने जेमना मुख पर कमळो मूकेलां छे एवा 15
सुवर्ण कलशो वडे जयादि आठ देवीओ तीर्थजलोयी पोतानो (ध्यातानो) अभिषेक करे छे, एम चितवै ।
ते वखते निम्नोक्त मंत्र हृदययां चितववो ॥ १०५-१०६ ॥

“ॐ नमो अरिहंताणं अशुचिः शुचिः भवामि स्वाहा ।”

एम मंत्र वडे स्नान करीने शरीरना रक्षण माटे (नीचेना मंत्रो) बोलवा—

“ॐ नमो अरिहंताणं ह्रीं हृदयं रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

20

ॐ नमो सिद्धाणं हर हर शिरो रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो आयरियाणं ह्रीं शिखां रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो उवज्जायाणं एहि भगवति चक्रे कवचवज्रिणि ! हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो लोए सन्वसाहूणं क्षिप्रं साधय साधय दुष्टं वज्रहस्ते शूलिनि ! रक्ष रक्ष
आत्मरक्षा सर्वरक्षा हुं फट् स्वाहा ॥”

25

आ (वधा) मंत्रोधी पोताना अंगनी रक्षा करवी । पछी दिग्बन्धन करीने “ॐ इन्द्रभूतये
स्वाहा ।” इत्यादि मंत्रो वडे सर्व गणधरोनुं आह्वान करवुं ॥ १०७-१०८ ॥

ત્રિપ્રાકાર-સ્ફુરજ્ઞ્યોતિ-સમવસૃતિમધ્યગમ્ ।

ચતુઃપટિસુરાધીશૈઃ પૂજ્યમાનક્રમામ્બુજમ્ ॥ ૧૦૯ ॥

છત્રત્રયં પુષ્પવૃષ્ટિ-મૃગેન્દ્રામન-ચામરં (રાઃ ?) ।

અશોક-દુન્દુભિ-દિવ્યધ્વનિર્મામ્બડલાન્યપિ ॥ ૧૧૦ ॥

5 ક્વિયથમિઃ પ્રાતિહાર્યર્થેભૂષિતં સિંહલાન્નમ્ ।

સંસદન્તઃસુવર્ણાભં વર્ધમાનં જિનં હૃદિ ॥ ૧૧૧ ॥

સાક્ષાત્ વિલોક્યન્ ઘ્વાતા તહ્લીનાશ્ચિમના અમુમ્ ।

અયોત્તરં શતં મન્ત્રં ધ્વરિમન્ત્રસમં જપેત્ ॥ ૧૧૨ ॥

૧૦ એતદ્ યન્ત્રં જૈનધર્મચક્રમદારભાસુરમ્ ।

અષ્ટદિક્ષુ સ્ફુરત્માભિઃ શતયોજનદીપકમ્ ॥ ૧૧૩ ॥

તચ્છાપાક્રાન્તિવિત્રસ્તદુરિતં સર્વપૂજિતમ્ ।

આત્માનં ચ સ્મરેન્નિત્યં તસ્ય સ્યુરપ્તિદ્વયઃ ॥ ૧૧૪ ॥

મોક્ષાભિચાર-મારેષુ શાન્ત્યાકૃષ્ટયાદિષુ ક્રમાત્ ।

અઙ્ગુષ્ઠાદિ-ક્વનિઘ્નન્તમશ્વમ્ત્રં કરે ધરેત્ ॥ ૧૧૫ ॥

15 શ્ચિત્રી શ્રીલઘુનમસ્કારચક્રમ્ ॥

ઘ્વાતાએ ત્રણ ગદ્યથી સુરોત્પન્ન-પ્રકાશવાળા, સમવસરણની મધ્યમાં રહેલા, ચોસઠ ઇન્દ્રોષી જેમનાં ચરણકમ્લ પૂજાય છે એવા અને ત્રણ છત્રો, પુષ્પવૃષ્ટિ, સિંહાસન, ચામર, અશોકવૃક્ષ, દુન્દુભિ, દિવ્ય ધ્વનિ અને મામ્બડલ—એ આઠ પ્રાતિહાર્યોષી અલકૃત, સિંહના લાંબનવાળા, સુવર્ણ જેની વાતિવાળા, પર્વદામા વિરાજમાન શીર્વર્ધમાન જિનેશ્વરને હૃદયમાં સાક્ષાત્ જોવા । ધ્યાન કરનારે એમની અંદર નેત્ર અને 20 મનને લીન કરીને ‘સુરિમત્ર’ સમાન આ મત્રનો એકનો આઠ વાર જાપ કરવો ॥ ૧૦૯-૧૧૧ ॥

આ યંત્ર આઠ આરાઓષી દેદીપ્યમાન એવું ‘જૈન ધર્મચક્ર’ છે । આઠે દિશાઓમાં સુરાપમાન પ્રમા વડે સેકડો યોજન સુધી આ ચક્ર પ્રકાશને પાપરી રહ્યું છે । તેની છાપાના આક્રમણ વડે જેના સર્વ પાપ નાશ પામ્યા છે અને તેથી જે સર્વ વડે પૂજાઈ રહ્યો છે એવા સ્વાત્માનું જે સદા ધ્યાન કરે છે, તેને આઠે સિદ્ધિઓ વરે છે ॥ ૧૧૨-૧૧૪ ॥

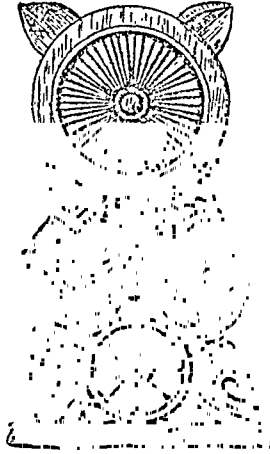
25 મોક્ષ માટે અંગૂઠા દ્વારા, અભિચાર માટે તર્જની દ્વારા, મારણ માટે મધ્યમા દ્વારા, શાંતિ માટે અનામિકા દ્વારા અને આકર્ષણ માટે કનિષ્ઠા દ્વારા અશ્વમૂત્ર-માળા વડે જાપ કરવા ॥ ૧૧૫ ॥

પરિચય

શ્રીસિંહતિલકસૂરિએ ‘લઘુનમસ્કારચક્રસ્તોત્ર’ની રચના કરેલી છે, તેની એક પ્રતિ સ્વ. શ્રીમોહનલાલ ભગવાનદાસના સંપ્રદમાંથી મળી હતી । વીજી બુહારી, શેઠ ક્ષવેરચંદ પન્નાજીએ કરાવેલી નક્કલ પાઠમેદો માટે ઉપયોગી નીવડી હતી । ત્રીજી પ્રતિ પૂના માંડારકર રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટની મળી હતી—આ ત્રણે પ્રતિઓને ભાષાની દૃષ્ટિએ સુધારી, તેના અનુવાદ સાથે મૂલ પાઠ આપ્યો છે ।

લઘુનમસ્કારચક્ર એ વૃહન્નમસ્કારચક્રનો ત્યાલ આપે છે પણ હજી સુધી એવી કોઈ કૃતિ ઉપલબ્ધ 5 થઈ નથી । આમાં (લઘુ-)નમસ્કારચક્રની જે રચનાનું વર્ણન કરેલું છે તે લગભગ પંચનમસ્કારચક્ર જેવું જ છે, પાછલના વલયોમાં કંઈક તફાવત પડે છે । એલે ‘નમસ્કાર સ્વાધ્યાય’ના પ્રાકૃત વિભાગમાં જે પંચનમસ્કારચક્ર [ચિત્ર નં. ૧ પૃષ્ઠ : ૨૧૨ ની સામે] આપેલું છે, તેની સાથે આ સ્તોત્રના યંત્રવર્ણનની સરસ્વામણી કરી શકાય ।

આ સ્તોત્રમાં કેટલાક આમ્નાયો આપેલા છે, તે પૈકી ગર્ભાધાન અને વશીકરણના આમ્નાયોનો 10 ભાગ મૂલમાં લીધો નથી । આ કૃતિમાં ધ્યાનવિધિ વગેરે ઉપયોગી હકીકતો આપેલી છે ।

[૫૯-૧૪]

શ્રીસિદ્ધસેનશરિપ્રણીતં
શ્રીનમસ્કારમાહાત્મ્યમ્ ॥

[પ્રથમઃ પ્રકાશઃ]

(અનુષ્ટુપ-ચૂતમ)

5

નમોઽસ્તુ ગુરવે કલ્પ-તરવે જગતામપિ ।
થુપમસ્વામિને મુક્તિ-મૃગનેત્રેકામિને ॥ ૧ ॥
તપોજ્ઞાન-ધનેશાય, મહેન્દ્રપ્રણતાંહયે ।
સિદ્ધસેનાધિનાથાય, શ્રીશાન્તિસ્વામિને નમઃ ॥ ૨ ॥

10

નમોઽસ્તુ શ્રીસુવ્રતાયા-ઽનન્તાયાઽરિષ્ટનેમિને^૧ ।
શ્રીમત્પાર્શ્વાય વીરાય, સર્વાર્હેદ્ભ્યો નમો નમઃ ॥ ૩ ॥
દેવ્યોઽચ્છુમાઽમ્બિકા-બ્રાહ્મી-પંચાવત્યક્ષિરાદયઃ ।
માતરો મે પ્રયચ્છન્તુ, પુરુષાર્થપરમ્પરામ્ ॥ ૪ ॥
જીયાત્ પુષ્પાન્નજનની, પાલની શોધની ચ મે ।
હંસ-વિશ્રામ-કમલ-શ્રીઃ સદેષ્ટ-નમસ્કૃતિઃ ॥ ૫ ॥

15

વ્રણ જગતના ગુરુ, જગતના કામિત પૂરણ માટે વરુપવૃક્ષ સમાન અને મુક્તિરૂપી છીના જ વામી
૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

તપ અને જ્ઞાનરૂપી ભાવધનના ત્વામી દેવેન્દ્રો વડે પળ નમસ્કૃત ચરણવાહ્યા અને યોગસિદ્ધાદિ
મહાપુરુષોના કૃદના પરમ નાથ [શ્રી સિદ્ધસેન (મન્યવર્તા)ના પરમ નાથ], ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામિને, શ્રી અનન્તનાથસ્વામિને, શ્રી અરિષ્ટનેમિપ્રથુને, શ્રી પાર્શ્વનાથ-
સ્વામિને, શ્રી મહાવીરસ્વામિને અને વ્રણે કાઠના સર્વ અરિહંત ભગવતોને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩ ॥
ધર્મનિષ્ઠ આત્માઓને માતાની જેમ સહાય કરનારી અચ્છુમા, અમ્બિકા, બ્રાહ્મી (સરસ્વતી), પંચાવતી
અને અગિરા વગેરે દેવીઓ મને પુરુષાર્થની પરપરા આપો ॥ ૪ ॥

25

૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

कटुकोऽप्येव संसारो, जन्म-संस्थिति-दानतः ।
 मान्यो मे यन्मया लेभे, जिनाज्ञाऽस्यैव संश्रयात् ॥ ६ ॥
 भवतु नमोऽर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यः ।
 श्रीजिनशासन-मनुज-क्षेत्रान्तःपञ्चमेरुभ्यः ॥ ७ ॥
 ये "नमो अरिहंताणं, नमो सिद्धाणमित्यथ ।
 नमो आयरियाणं, चो-वज्झायाणं नमोऽग्रगम् ॥ ८ ॥
 नमो लोए सव्व-साहूणं" मेवं पद-पञ्चकम् ।
 स्मरन्ति भावतो भव्याः, कुतस्तेषां भवभ्रमः ? ॥ ९ ॥
 वर्णाः सन्तु श्रिये पञ्च-परमेष्ठि-नमस्कृतेः ।
 पञ्चत्रिंशज्जिनवचोऽतिशया इव रूपिणः ॥ १० ॥
 तेषामनाद्यनन्तानां, श्लोकैस्त्रैलोक्य-पावनैः ।
 वितनोत्यात्मनः शुद्धिं, सिद्धसेन-सरस्वती ॥ ११ ॥
 नरनाथा वशे तेषां, नतास्तेभ्यः सुरेश्वराः ।
 न ते विभ्यति नागोभ्यो, येऽर्हन्तं शरणं श्रिताः ॥ १२ ॥

5

10

जन्म अने मरण आपवावाळो होवाथी कडवो एवो पण आ संसार मारे मन कडवो नथी पण 15 माननीय छे, कारण के ए संसारना आश्रयथी ज मने जैन-शासननी प्राप्ति थई छे, अर्थात् जे संसारमां जैनशासननी प्राप्ति न थई होय ते ज कडवो छे पण वीजो नहि ॥ ६ ॥

श्री जैन-शासनरूपी मनुष्यक्षेत्रने विषे पांच मेरु पर्वत समान एवा अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने सर्व साधु भगवंतोने नमस्कार थाओ ॥ ७ ॥

जे भव्य जीवो भावपूर्वक "नमो अरिहंताणं, नमो सिद्धाणं, नमो आयरियाणं, नमो उवज्झायाणं, नमो 20 लोए सव्वसाहूणं" ए पांच पदन्तु स्मरण करे छे तेमने भवभ्रमण क्यांथी होय? अर्थात् न ज होय ॥ ८-९ ॥

श्री तीर्थंकर भगवंतनी वाणीना पांत्रीश मूर्तिमान अतिशयो ज जाणे न होय, एवा आ पंचपरमेष्ठि नमस्कारना पांत्रीश अक्षरो तमारा कल्याण माटे थाओ ॥ १० ॥

अनादि-अनंत एवा ते वर्णो त्रणे लोकने पवित्र करनारा श्लोको द्वारा (स्तुति करवा वडे) श्री सिद्धसेननी (कर्तानी) वाणी पोताना आत्माना शुद्धि करे छे ॥ ११ ॥

25

नरनाथो*—राजाओ पण तेओने वश थाय छे, देवेन्द्रो पण तेओने प्रणाम करे छे अने सर्पो (नागकुमारो)थी पण तेओ भय पामता नथी के जेओ श्री अरिहंत परमात्मानं शरण भावपूर्वक स्वीकारे छे ॥ १२ ॥

१. हूणमित्येवं क० ।

* अर्थाथी शब्द यथा पकराओनी शब्दात्तमां अनुक्रमे 'नमो अरिहंताणं' ए अक्षरो आवे, ए दृष्टि 30 विशिष्ट प्रकारे अनुवाद करेल छे ।

મોહસ્તં પ્રતિ ન દ્રોહી, મોદતે સ નિરન્તરમ્ ।

મોક્ષક્ષમી સોઽચિરેણ, મધ્યો યોઽર્હન્તમર્હતિ ॥ ૧૩ ॥

અર્હન્તિ યં કેવલિનઃ, પ્રાદક્ષિણ્યેન કર્મણા ।

અનન્ત-ગુણ-રૂપસ્ય, માહાત્મ્યં તસ્ય વેદ કઃ ? ॥ ૧૪ ॥

5 રિપવો રાગ-રોપાઘાં, જિનેનૈકેન તે હતાઃ ।

લોકેશ્વ-કેશવેશાઘાઃ, નિરિઙં યંવિંદમ્બિતાઃ ॥ ૧૫ ॥

હંસવન્ શિષ્ટયોઃ ધીર-નીરયોર્ઝીવ-કર્મણોઃ ।

વિવેચનં યઃ કુલ્તે, સ ઈકો મગવાન્ જિનઃ ॥ ૧૬ ॥

‘સ્મૃ’-‘ધ્યૈ’ પ્રમૃતિ-યુગ્ધાતુ-વર્ણવત્ સહજસ્થિતિઃ ।

10 કર્માત્મ-શ્લેષો હન્યેષાં, દુર્લક્ષ્યો મહતામપિ ॥ ૧૭ ॥

હન્તાત્મ-કર્મણોર્ઘોજાઙ્કુરવત્ કુર્કુટાણ્ડવત્ ।

મિથઃ સંહતયોઃ પૂર્વા-પર્યં નાસ્ત્યેવ સર્વયૌ ॥ ૧૮ ॥

મોહ તેના ઉપર રોપાયમાન યતો નથી, તે હંમેશાં આનંદમાં રહે છે અને તે અત્યકાલમાં જ મોક્ષ પામે છે, કે જે મધ્ય પુરુષ થી અરિહંત પરમાત્માને માગપૂર્વક પૂજે છે ॥ ૧૩ ॥

15 અનન્ત ગુણસ્વરૂપ જે અરિહંત પરમાત્માને કેવલ જ્ઞાનીઓ પણ પ્રદક્ષિણા કરવાપૂર્વક પૂજે છે, તેમના પ્રભાવને કેવલી વિના કોણ જાણી શકે ? ॥ ૧૪ ॥

રિપુ (શત્રુ) ભૂત ઈવા જે રાગદ્વેષાદિ વડે વ્રજ્ઞા, વિષ્ણુ, મહેશ વગેરે પણ અત્યંત વિહમ્બિત કરાયા, તે રાગાદિને ઈકલા (અન્યની સહાય ન લેનારા) ઈવા શ્રી જિનેશ્વરે હણી નાખ્યા ! ॥ ૧૫ ॥

જ હંસ ઈકમેક ધર્મ ગયેલ દૂષ અને પાણીને જેમ અલગ કરે છે, તેમ ઈકમેક ધર્મ ગયેલ જીવ અને 20 કર્મને પૃથક્ કરનાર ઈક જ જિનેશ્વર મગવત છે (ઘીજા કોઈ નથી, અહીં જિનનો અર્થ ઘીતરાગ કરવો) ॥ ૧૬ ॥

‘સ્મૃ’ (સ્મરણ કરવું), ‘ધ્યૈ’ (ધિતન કરવું) વગેરે જોડાક્ષરવાલા ધાતુઓના વર્ણોની જેમ જીવ અને કર્મનો સમ્બન્ધ સહજ છે । તે સમ્બન્ધ ઈક જિન વિના અન્ય મહામાઓને (પણ)-દુર્લક્ષ્ય-દુર્જ્ઞેય છે ॥ ૧૭ ॥

ઘીજ અને અંકુરાની જેમ તથા કુકડી અને ઈંઢાની જેમ આત્મા અને કર્મનો પરસ્પર સંબન્ધ 25 અનાદિકાલનો છે, તેના અમુક પહેલા હતો અને અમુક પછી હતો ઈવો પૂર્વાપર સમ્બન્ધ કોઈ પણ પ્રકારે છે જ નહિ ॥ ૧૮ ॥

૧. રાગ-રોપાઘા. હિ૦ । ૨. ઈવ ક૦ । ૩. કુર્કુટા૦ મ૦, કુર્કુટા૦ હિ૦ । ૪. નાન્યથા, ક૦ સ્વ૦ મ૦ હિ૦ ।

तायिनः कर्मपाशेभ्यस्तारका मज्जतां भवे ।
 तात्त्विकानामधीशा ये, तान् जिनान् प्रणिदध्महे ॥ १९ ॥
 'णं' कारोऽयं दिशत्येवं, त्रिरेखः शून्यचूलिकः ।
 तत्त्रयपवित्रात्मा, लभते पदमव्ययम् ॥ २० ॥
 सशिरस्त्रिसरलरेखं, सचूलमित्यक्षरं सदा ब्रूते ।
 भवति त्रिशुद्धिसरलत्रिभुवनमुकुटस्त्रिकालेऽपि ॥ २१ ॥
 सप्तक्षेत्रीव सफला, सप्तक्षेत्रीव शाश्वती ।
 सप्ताक्षरीयं प्रथमा, सप्त हन्तु भयानि मे ॥ २२ ॥
 इति श्रीसिद्धसेनाचार्यविरचिते श्रीनमस्कारमाहात्म्ये प्रथमः प्रकाशः समाप्तः ॥

5

“तायिनः”—जीवने कर्मना पाशमांथी छोड़ानारा, संसारसमुद्रमां हृवता प्राणीओने तारनारा 10
 अने तत्त्वज्ञानीओना पण स्वामी एवा श्री जिनेश्वर भगवंतोलुं अमे ध्यान करीए डीए ॥ १९ ॥

णं ए अक्षर त्रण उमी लीटीओवाळो अने माथे विंदुवाळो छे, ए एम सूचने छे के—देव, गुरु
 अने धर्मरूप त्रण तत्त्वनी आराधना वडे पोताना आत्माने पवित्र करनार भव्य जीव शाश्वत स्थान—मोक्षने
 पामे छे ('णं' मां त्रण रेखाओ ते तत्त्रय अने विंदु ते सिद्धिपद जाणवुं।) ॥ २० ॥

उपरनी तिर्यग् रेखारूप मस्तकसहित, त्रण सरल रेखासहित अने विंदुरूप चूलासहित 'णं' 15
 अक्षर सदा कहे छे के त्रिकरण (मन, वचन अने काया) शुद्धि वडे सरल वनेल महात्मा त्रणे काळमां पण
 त्रिभुवनशिरोमणि वने छे ॥ २१ ॥

साँत क्षेत्रनी जेम सफळ तथा साँत क्षेत्रनी जेम शाश्वत एवा नमस्कार महामंत्रना प्रथम 'नमो
 अरिहंताणं' पदना सात अक्षरो मारा साँत प्रकारना भयोनी नाश करो ॥ २२ ॥

१. (१) जिनमूर्ति, (२) जिनमन्दिर, (३) जिनागम, (४) साधु, (५) साध्वी, (६) श्रावक अने (७) 20
 श्राविका—ए धनव्यय माटेनां अव्ययफळवाळां उत्तम क्षेत्रो गणाय छे ।

२. (१) भरत, (२) हेमवत, (३) हरिवर्ष, (४) महाविदेह, (५) रम्यक, (६) हैरण्यवत अने
 (७) एरावत क्षेत्रो शाश्वत छे ।

३. (१) इहलोक, (२) परलोक, (३) अकस्मात्, (४) आजीविका, (५) आदान, (६) मरण अने
 (७) अपयश संबंधी भयो ।

[દ્વિતીયઃ પ્રકાશઃ]

ન જાતિર્ન મૃતિસ્તત્ર, ન ભયં ન પરાભવઃ ।

ન જાતુ ક્લેશલેશોઽપિ, યત્ર સિદ્ધાઃ પ્રતિષ્ઠિતાઃ ॥ ૧ ॥

મૌચા-સ્તમ્ભ ઇવાસારઃ, સંસારઃ ક્વૈષ સર્વથા ?

ક ચ લોકાપ્રગં લોકે-સારત્વા(વ)ત્સિદ્ધવૈભવમ્ ॥ ૨ ॥

સિતધર્માઃ સિતલેટ્પાઃ, સિતધ્યાનાઃ સિતાશ્રયાઃ ।

સિતશ્લોકાશ્ચ યે લોકે, સિદ્ધાસ્તે સન્તુ સિદ્ધયે ॥ ૩ ॥

સતાં સ્વમોક્ષયોર્દાને, ધાને દુર્ગતિપાતતઃ ।

મન્યેઽહં યુગપચ્છક્તિઃ, સિદ્ધાનાં દ્વૈતિવર્ણતઃ ॥ ૪ ॥

યદિ વા—

‘દ્ધા’ વર્ણે સિદ્ધશબ્દેઽત્ર, સંયોગો વર્ણયોર્દધોઃ ।

સકર્મોઽર્થં સકર્માના, ફલં વક્તૌવૈ યોગજમ્ ॥ ૫ ॥

બીજો પ્રકાશ

*નથી ત્યાં જન્મ, નથી મરણ, નથી ભય, નથી પરાભવ અને નથી કદાપિ દેશનો લેશ,—આ

15 સિદ્ધના જીવો રહેલા છે ॥ ૧ ॥

મૌચાસ્તંભ (કેલના ઘટ)ની જેમ લોકનાં સર્વ પ્રકારે અસાર એવો સંસાર ક્યાં ? અને લોમના અપ્રમાણ ઉપર રહેલ અને લોકનાં સારભૂત એવો સિદ્ધોનો વૈભવ ક્યાં ? ॥ ૨ ॥

સિત (ઉજ્જ્વલ) ધર્મવાળા, શુક્લલેટ્પાવાળા, શુક્લધ્યાનવાળા, સ્ફટિક રત્ન કરતાં પણ અત્યંત ઉજ્જ્વલ સિદ્ધશિલારૂપ આશ્રયવાળા અને ઉજ્જ્વલ જ્ઞાનવાળા સિદ્ધ મગવંતો મન્યોની સિદ્ધિને માટે ઘાતો ॥૩॥

20 સજ્જનોને સ્વર્ગ અને મોક્ષ દેવાવાળો હોવાથી(દા)અને દુર્ગતિમા પદતને ધારણ કરનારો હોવાથી(ધા)—૯ પ્રમાણે સિદ્ધોના ‘દ્ધા’ વર્ણનાં ઉપરની વસ્ત્રે શક્તિ રહેલી છે એમ કું માતું છું ॥ ૪ ॥

‘દ્ધા’ વર્ણ જે સિદ્ધાણં પદમા છે, તેમાં ‘દ’ અને ‘ધ’ એ બે વર્ણનો સંયોગ છે, એ સંયોગ ક્ષાનની આકૃતિ જેવો હોવાથી ‘સકર્મ’ છે, તે સકર્મોને (નિપુણ જનોને) યોગથી (જીવામા અને પરામાનાના એક્યરૂપ યોગથી) ઉત્પન્ન થતા મોક્ષના ફલને જાણે કહેતો ન હોય ! ॥ ૫ ॥

૧. લોકે સાં કા. । ૨. વક્તૌવૈ કા. સ્વ. ગ. હિ. ।

૩. ‘નમો વિદ્યાય’ ના ‘ન’ આદિ અક્ષરો પક્ષાતી શબ્દાતમા આવે એ દષ્ટિએ વિશિષ્ટ પ્રકારે અતુવાદ કરેલ છે ।

परस्परं कोऽपि योगः, क्रिया-ज्ञान-विशेषयोः ।
 स्त्री-पुंसयोरिवानन्दं, प्रसूते परमात्मजम् ॥ ६ ॥
 भाग्यं पङ्कपमं पुंसां, व्यवसायोऽन्ध-सन्निभः ।
 यथा सिद्धिस्तयोयोगे, तथा ज्ञान-चरित्रयोः ॥ ७ ॥
 खड्ग-खेटकञ्चज्ञान-चारित्र-द्वितयं वहन् ।
 वीरो दर्शन-सन्नाहः, कलेः पारं प्रयाति वै ॥ ८ ॥
 नयतोऽभीप्सितं स्थानं, प्राणिनं सत्तपःशर्मौ ।
 समं निश्चल-विस्तारौ, पक्षाविव विहङ्गमम् ॥ ९ ॥
 युक्तौ धुर्याविवोत्सर्गापवादौ वृषभाजुभौ ।
 शीलाङ्गरथमारुढं, क्षणात् प्रापयतः शिवम् ॥ १० ॥
 निश्चय-व्यवहारौ द्वौ, सूर्याचन्द्रमसाविव ।
 इहामुत्र दिवारात्रौ, सदोद्द्योताय जाग्रतः ॥ ११ ॥
 अन्तस्तत्त्वं मनःशुद्धिर्घृष्टस्तत्त्वं च संयमः ।
 केवल्यं द्वयसंयोगे, तस्माद् द्वितयभाग् भव ॥ १२ ॥

5

10

विशिष्ट क्रिया अने विशिष्ट ज्ञाननो परस्पर योग कोई जुदी ज जातनो होय छे । ते स्त्रीपुरुषना 15 संयोगनी जेम परमात्मजन्म आनंदने उत्पन्न करे छे ॥ ६ ॥

पुरुपोतुं भाग्य ए पंगु (पांगळ) जेवुं छे अने उभय ए आंधळा जेवो छे । आम हतांय ए वनेनो संयोग थाय तो कार्यसिद्धि थाय छे । ए ज रीति ए एकलं ज्ञान पांगळ जेवुं छे अने एकली क्रिया अंध जेवी छे; परन्तु ज्ञान अने क्रिया वनेनो सुयोग मळे तो मोक्षप्राप्तिरूप कार्यसिद्धि अवश्य थाय छे ॥ ७ ॥

वीर लडवैयो तरवार अने ढालने हाथमां राखीने अने वस्त्ररथी सज्ज यईने जेम युद्धना पारने 20 पामे छे तेम ज्ञानरूपी खड्ग, चारित्ररूपी ढाल अने सम्यग्दर्शनरूपी वस्त्र धारण करीने कर्मशत्रु साथे संग्राम खेलनार पराक्रमी आत्मा संसारना पारने पामे छे ॥ ८ ॥

जेम पक्षीने युगपत् संकोच अथवा विस्तारने पामती वे पांखो इष्ट स्थाने पहुँचाडे छे, तेम श्रेष्ठ तप अने शम जीवने मोक्षरूप इष्ट स्थाने पहुँचाडे छे ॥ ९ ॥

जोडेला श्रेष्ठ वे वळ्ढ ज जाणे न होय तेवा उत्सर्ग अने अपवाद, शीलांगरय उपर आरुढे 25 थयेलाने क्षणवारमां मोक्षने प्राप्त करावे छे ॥ १० ॥

जाग्रत पुरुषने सूर्य दिवसे अने चन्द्र रात्रि ए हंमेशां प्रकाश माटे थाय छे तेम निश्चय अने व्यवहार ए वे जाग्रत-विवेकी पुरुषना सदा उद्द्योत-केवलज्ञानरूप प्रकाश माटे थाय छे ॥ ११ ॥

मनःशुद्धि ए आभ्यंतर तत्त्व छे अने संयम ए बाह्य तत्त्व छे, ए उभयनो संयोग थंवाथी मोक्ष मळे छे, माटे हे चेतन ! तुं वनेतुं धारण करनारो था ॥ १२ ॥

नैकचक्रो रथो याति, नैकपक्षो विहङ्गमः ।
नैवमेकान्तमार्गस्यो, नरो निर्वाणमृच्छति ॥ १३ ॥

दशकान्तर्नवास्तित्व-न्यायादेकान्तमप्यहो ।
अनेकान्तसमुद्रेऽस्मितं, प्रलीनं सिन्धुपूरवत् ॥ १४ ॥

एकान्ते तु न लीयन्ते, तुच्छेऽनेकान्तसम्पदः ।
न दरिद्रगृहे भान्ति, सार्वभौम-समुद्रयः ॥ १५ ॥

एकान्ताभासो यः क्वापि, सोऽनेकान्तप्रसत्तिजः ।
वर्ति-तैलादि-सामग्री-जन्मानं पश्य दीपकम् ॥ १६ ॥

सत्त्वासत्त्व-नित्यानित्य-धर्माधर्मादयो गुणाः ।
एवं द्वये द्वये श्लिष्टाः, सतां सिद्धिप्रदर्शिनः ॥ १७ ॥

तदेकान्त-ग्रहावेशमष्टधी-गुणमन्त्रतः ।
मुक्त्वा यतध्वं तच्चाप, सिद्धये यदि कामना ॥ १८ ॥

‘णं’-कारोऽत्र दिशत्येवं, विरेखः शून्यमालितः ।
रत्नत्रयमयो ह्यात्मा, याति शून्य-स्वभावताम् ॥ १९ ॥

15 जेम एक पैडावाळो रथ चाली शक्तो नथी अने एक पांखवाळु पक्षी ऊडी शक्तुं नथी, तेम एकान्त मार्गमां रहेलो माणस मोक्षने पामी शक्तो नथी ॥ १३ ॥

दशानी अंदर जेम एकथी नव सुधीनी संख्यानो समावेश थई जाय छे, तेम अनेकान्तवाद रूप समुद्रमां एकान्तवाद पण नदीना पूरनी जेम समाई जाय छे । परन्तु निःसार एवा एकान्तवादमां अनेकान्त-वादनी संपदाओ समाती नथी, कारण के दरिद्रीना धर्मा चक्रवर्तीनी संपदाओ समाती नथी ॥ १४-१५ ॥

20 जेम दीपेट, तेल, कोडियु बगरे अनेक वस्तुना समुदायथी उत्पन्न थयेलो दीपक शोभा पामे छे, तेम अनेकान्तपक्षमा संसर्गथी कोई कोई स्थले एकान्तपक्षमा पण शोभा देखाय छे, ते अनेकान्तपक्षने ज आभारी छे, एम समजतुं ॥ १६ ॥

ए रीते (उपर मुजब) सत्पुरुषोने सिद्धि बतावनारा सत्त्वासत्त्व, नित्यानित्य, धर्माधर्म बगरे गुणो ते ते जोडकांशोने विपे परस्पर संबंधवाळा छे ॥ १७ ॥

25 तेथी जो सिद्धि माटे कामना होय तो एकान्तरूप प्रह (शनि आदि प्रह, आ प्रह)ना आवेशने बुद्धिना आठ गुणो रूप मंत्रथी दूर करीने तत्त्व माटे प्रयत्न कतो ॥ १८ ॥

णं ए अक्षर त्रण रेखावाळो छे अने माथे शून्य (अनुस्वार) बडे शोभे छे, ए एम देखाडे छे के—ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररूप रत्नत्रयस्वरूप बनेलो आत्मा शून्यस्वभावपणाने (मोक्षने) पामे छे । (आ स्थले शून्यनो अर्थ मोक्ष समजवानो छे, कारण के त्या सर्ग विभावदशानी शून्यता छे ।) ॥ १९ ॥

શુભાશુભૈઃ પરિક્ષીણૈઃ, કર્મભિઃ કેવલસ્ય યા ।
 ચિદ્રૂપતાત્મનઃ સિદ્ધૌ, સા હિ શૂન્યસ્વભાવતા ॥ ૨૦ ॥
 પશ્ચ-વિગ્રહ-સંહન્ત્રી, પશ્ચમીગતિ-દર્શિની ।
 રક્ષ્યાત્ પશ્ચાક્ષરીયં વઃ, પશ્ચત્વાદિ-પ્રપશ્ચતઃ ॥ ૨૧ ॥
 ઇતિ દ્વિતીયઃ પ્રકાશઃ સમાપ્તઃ ॥

5

[તૃતીયઃ પ્રકાશઃ]

ન તમો ન રજસ્તેષુ, ન ચ સત્ત્વં વહિર્મુલ્લમ્ ।
 ન મનો-વાગ્વપુઃ-કટ્ટં, યૈરાચાર્યાહ્યયઃ શ્રિતાઃ ॥ ૧ ॥
 મોહપાશૈર્મહચિત્રં, મોટિતાનપિ જન્મિનઃ ।
 મોચ્યત્યેવ ભગવાનાચાર્યઃ કેશિદેવવત્ ॥ ૨ ॥
 આચારા યત્ર રુચિરાઃ, આગમાઃ શિવસજ્જમાઃ ।
 આયોપાયા ગતાપાયાઃ, આચાર્યં તં વિદુર્બુધાઃ ॥ ૩ ॥

10

શુભાશુભ સર્વ કર્મનો ક્ષય થવા વડે કેવલ આત્માની જે ચિદરૂપતા-ચૈતન્યસ્વભાવતા મોક્ષમાં છે તે જ શૂન્યસ્વભાવપણું છે ॥ ૨૦ ॥

પાંચ (ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તેજસ અને કાર્મણ) શરીરનો નાશ કરનારા અને મોક્ષરૂપી 15 પાંચમી ગતિને આપનારા આ 'નમો સિદ્ધાણં' પદના પાંચ અક્ષરો મરણ વગેરેના પ્રપંચથી તમારું રક્ષણ કરો ॥ ૨૧ ॥

× × ×

ત્રીજો પ્રકાશ

નથી તેઓમાં તમો-ગુણ, નથી રજો-ગુણ, નથી વાહ્ય મુલવાલો. સત્ત્વ-ગુણ અને નથી માનસિક, વાચિક કે કાયિક કટ્ટ તેઓને, કે જેઓ આચાર્યના ચરણો સેવ્યા છે ॥ ૧ ॥

20

મોહના પાશો વડે વંધાયેલા પ્રાણીઓને પણ આચાર્ય ભગવાન કેશિગણધરની જેમ મોહથી છોડાવે છે એ મોહું આશ્ચર્ય છે ॥ ૨ ॥

આચારો જેમનામાં સુંદર છે, જેમના આગમો (શાસ્ત્રો) મોક્ષ મેલ્લવી આપનારા છે અને જેમના લાભના ઉપાયો નુકસાન વિનાના છે તેમને ઢાહ્યા માણસો આચાર્ય કહે છે ॥ ૩ ॥

यथास्थितार्थ-प्रथको, यतमानो यमादिषु ।

पजमानः स्वात्मयज्ञं, यतीन्द्रो मे सदा गतिः ॥ ४ ॥

रिपां मित्रे मुखे दुःखे, रिष्टे शिष्टे शिवे भवे ।

रेक्ये^१ नैःस्व्ये समः सम्यक्, स्वामी संयमिनां मतः ॥ ५ ॥

या काचिदनघा सिद्धिर्षा काचिच्छब्धिरुज्ज्वला ।

वृणुते सा स्वयं क्षरिं, भ्रमरीव सरोरुहम् ॥ ६ ॥

‘णं’ कारोऽत्र दिशत्येवं, त्रिरेखो व्योम-चूलिकः ।

त्रिवर्ग-समता-युक्ताः, स्युः शिरोमणयः सताम् ॥ ७ ॥

धर्मार्थ-कामा यदि वा, मित्रोदासीन-शत्रवः ।

यद्वा राग-द्वेष-मोहास्त्रिवर्गः समुदाहृतः ॥ ८ ॥

सप्त-तत्त्वाम्बुज-वनी^२-सप्तमत्ति-विभा-निभा ।

सप्ताक्षरी तृतीयैयं, सप्तावनि-तमो हियात् ॥ ९ ॥

इति तृतीयः प्रकारः समाप्तः ॥

यथास्थित अर्धनी प्ररूपणा करनारा, यम-निवमादिना पालनमा यत्न करनारा अने आंमरूप यत्नं यजनपूजन करनारा एवा आचार्य भगवान् मने सदा शरणरूप हो ॥ ४ ॥

रिषु-शत्रु के मित्र, मुख के दुःख, दुर्जन के सम्जन, मोक्ष के संसार तथा धनाश्व के दारिणीने विषे संयमीओना स्वामी आचार्य अत्यंत समदृष्टिवाळा होय छे ॥ ५ ॥

या—जे कोई पवित्र सिद्धि छे अने जे कोई उज्ज्वल लक्ष्मि छे ते सर्व, जेम भरी कमळने बरे तेम, आचार्यने स्वयं बरे छे ॥ ६ ॥

‘णं’ अक्षर त्रण रेखावाळो अने माथे अनुम्बारवाळो छे, ए एम बनावे छे के त्रिवर्गमं* समतावाळा पुरुषो ज सन्नतोर्मा शिरोमणि बने छे ॥ ७ ॥

धर्म, अर्थ अने काम अपवा मित्र, शत्रु अने उदासीन अपवा राग, द्वेष अने मोहने त्रिवर्ग कहैवाय छे ॥ ८ ॥

जीवादि सात तत्त्वरूप कमळना बनने विरहित करवामं सूर्यना किरण जेरा अ ‘रूपे आपरियाणं’ त्रीजा पदना सात अक्षरों सात पृथ्वीना (मात नखना) दुःखनो नाश करे ॥ ९ ॥

१. रेक्ये द्वि. । २. —०जननी-क. एत. घ. ।

* त्रिवर्गनो अर्थं पजीना शोकनां दशाचेल छे ।

[चतुर्थः प्रकाशः]

न खण्ड्यते कुपाखण्डैर्न त्रिदण्ड्या विडम्ब्यते ।
 न दण्ड्यते चण्डिमाद्यै-रुपाध्यायं श्रयन् सुधीः ॥ १ ॥
 मोमां-श्री-ही-धृति-ब्राह्मयो, मोचलन्तु तदङ्गतः ।
 उपास्ते य उपाध्यायं, सिद्धादेशो महानिति ॥ २ ॥ 5
 उदयो मूर्तिमान् सम्यग्-दृष्टीनामुत्सवो धियाम् ।
 उत्तमानां य उत्साहः, उपाध्यायः स उच्यते ॥ ३ ॥
 वचो वपुर्वयो वक्षो, वर्जितं वधवार्तया ।
 वशं वेदविद्यानां, उपाध्यायमहेशितुः ॥ ४ ॥
 ज्ञाकारो वाचक-श्लोक-भम्भाया व्यानशे दिशः । 10
 अनित्यैकान्तदग्निनित्यैकान्तदग्जयजन्मनः ॥ ५ ॥
 या सप्तनय-वैदग्धी, या परागम-चातुरी ।
 या द्वादशाङ्गी-स्रज्ञाप्तिः, सोपाध्यायादते कुतः ? ॥ ६ ॥

चौथो प्रकाश

नथी खंडन करातो ते सुन्नुरूप कुपाखंडीओ वडे, नथी विडंबना पमाडातो मन, वचन अने 15
 कायाना दंड वडे, तथा नथी दंडातो क्रोधादि कपायो वडे, जे उपाध्यायनो आश्रय करे छे ॥ १ ॥

मोमा ('मा' एटले लक्ष्मी अने 'उमा' एटले शांति, कांति, कीर्ति), श्री, ही, धृति अने ब्राह्मी
 ए देवीओ, जेओ उपाध्यायनी उपासना करे छे, तेओना शरीरमांथी दूर न जाओ, ए प्रमाणे योगसिद्ध
 महर्षिओनो आदेश छे ॥ २ ॥

उपाध्याय ते कहेवाय छे के जे सम्यग्दृष्टि आत्माओ माटे मूर्तिमान उदयरूप छे, बुद्धिमान 20
 पुरुषोने माटे साक्षात् उत्सव छे अने उत्तम जनोने माटे प्रत्यक्ष उत्साह छे ॥ ३ ॥

वचन, वपु-शरीर, वय अने वक्ष-हृदय—उपाध्यायनी ए चार वस्तुओ वधनी वार्ताथी रहित
 तथा आगमविद्याने वश छे । (आगमोक्त योगसाधनाथी उपाध्यायनी ए चार वस्तुओनो प्रभाव सर्व पर
 पडे छे, जे प्रभावने कोई पण खंडित करी शके तेम नथी ।) ॥ ४ ॥

'ज्ञा' सूचवे छे के एकान्त-नित्य-दर्शनो अने एकान्त-अनित्य-दर्शनोने जीती लेवाथी उत्पन्न 25
 थयेल उपाध्यायना यशरूपी भंभा (भेरी) नो ज्ञाकार (गुंजारव) दिशाओने व्याप्त करी रह्यो छे ॥ ५ ॥

या—जे(वीजाओने) सात नयमां निपुणता प्राप्त थाय छे, परशास्त्रोमां जे निपुणता प्राप्त थाय छे
 अने द्वादशांगीना सूत्रोनी जे प्राप्ति थाय छे ते उपाध्याय सिवाय क्यांथी होय ? अर्थात् न ज होय ॥ ६ ॥

१. ०ध्यायाम् क. । २. सोमा० ग. हि., मा+उमा=मोमा । ३. उपाध्यास्त उपा. क. । ४. वक्षो०
 घ. वृद्धं हि. । ५. ०ध्वं महस्व तम् हि. ।

‘गं’-कारोऽत्र दिशत्येवं, त्रिरेखोऽम्बरशेखरः ।
 विनय-श्रुत-शीलाद्या, महानन्दाय जाग्रति ॥ ७ ॥
 सप्तरञ्जूर्ध्वलोकाध्यो-द्योत-दीप-महोज्ज्वला ।
 सप्ताक्षरी चतुर्थी मे, हियाद् व्यसन-सप्तकम् ॥ ८ ॥

इति चतुर्थः प्रकाशः समाप्तः ॥

[पञ्चमः प्रकाशः]

न व्याधिर्न च दीर्घिष्यं, न वियोगः प्रियैः समम् ।
 न दुर्भगत्वं नोद्वेगः, साधुपास्तिकृतां नृणाम् ॥ १ ॥
 न चतुर्द्धा दुःखतमो, नराणामान्ध्य-हेतवे ।
 साधुध्यानाऽमृत-साञ्जनलिप्तमनोदृशाम् ॥ २ ॥
 मोक्षारः सर्वसङ्गानां, मोष्या नान्तर-चैरिणाम् ।
 मोदन्ते मुनयः कामं, मोक्ष-लक्ष्मी-कटाक्षिताः ॥ ३ ॥
 लोभ-द्रुम-नदीवेगाः, लोकोत्तर-चरित्रिणः ।
 लोकोत्तमास्तृतीयास्ते, लोपं तन्वन्तु पाप्मनाम् ॥ ४ ॥

15 गं—अक्षर त्रण रेखावाळो अने माये अनुस्वारवाळो छे, ए एम जणावे छे के विनय, श्रु
 अने शीलादि गुणो महानन्द-मोक्ष प्राप्ति माटे जाग्रत छे ॥ ७ ॥

सप्त रञ्जु-प्रमाण ऊर्ध्वलोकांना मार्गाने प्रकाश करवासां दीपकानी जेम अत्यन्त उज्ज्वल आ
 चोथा ‘नमो उवञ्चायाण’ पदना सप्त अक्षरो मारा सप्त व्यसनो नो नाश करो ॥ ८ ॥

पांचमो प्रकाश

20 नयी ते मनुष्योने व्याधि, नयी दरिद्रता, नयी इष्ट वस्तुओनो वियोग, नयी दीर्घाय अने
 नयी भय के त्रास, के जेओ साधुओनी उपासना-सेवा करनारा होय छे ॥ १ ॥
 साधुपदना ध्यानरूपी अमृत-रसना अजन वडे जेओनां मनरूपी नेत्रो ब्रजाया छे, ते मनुष्योने
 (चार गतिमां उपपन्न यथा ?) चार प्रकारना दुःखरूपी अंधकार अंधयणातुं कारण यतो नयी ॥ २ ॥
 मोक्षारः—सर्वसंगनो त्याग करनारा, राग-द्वेषादि आन्तर शत्रुओथी नहि छटानारा अने मोक्ष-
 25 लक्ष्मी वडे कटाक्षपूर्वक जोवायेला मुनिओ अत्यन्त आनंद पामे छे ॥ ३ ॥
 लोभरूपी वृक्षने उरोडी नाखवा माटे नदीना वेग जेवा, लोकोत्तर चरित्रवाळा अने लोकोत्तम
 (अरिहंत, सिद्ध, साधु अने धर्म) वस्तुओमां तृतीय एवा मुनि भगवंतो अमारा पापोनो नाश करो ॥ ४ ॥

एकान्ते रमते स्वैरं, मृगेण मनसा समम् ।
मूलोत्तरगुण-ग्रामाऽऽरामेषु भगवान् मुनिः ॥ ५ ॥
एकत्वं यदिदं साधौ, संविघ्ने श्रुतपारगे ।
तत्साक्षाद् दक्षिणावर्त्ते, शङ्खे सिद्ध-सरिज्जलम् ॥ ६ ॥
एको न क्रोध-विधुरो, नैको मानं तनोति वा ।
एको न दम्भ-संरम्भी, तृष्णा मुष्णाति नैककम् ॥ ७ ॥
एकत्व-तत्त्व-निर्व्यूढ-सत्त्वां राजर्षि-कुञ्जराः ।
ययुः प्रत्येकबुद्धाः श्रीनमि-प्रभृतयः शिवम् ॥ ८ ॥
सर्वथा ज्ञात-तत्त्वानां, सदा संविघ्न-चेतसाम् ।
सतामेकाकिता सम्यक्, समतामृत-सारणिः ॥ ९ ॥
व्यवैद्वैदयुगीनौ तु, द्वौ द्वौ सद्वाटक-स्थितौ ।
स्वार्थ-संसाधकौ स्यातां, व्रतिनौ वशिनौ यदि ॥ १० ॥
व्य-संज्ञयेत्यवतर्क्यमैतिह्यं यद् द्वयोर्द्वयोः ।
वचोवक्षोवपुर्वृत्त्या, वशिनोर्व्रतिनोः शिवम् ॥ ११ ॥

5

10

एकान्तमां मुनि भगवान् मूलोत्तर गुणना समूह रूप वगीचामां मनरूपी मृगनी साथे स्वेच्छापूर्वक 15
श्रीडा करे छे ॥ ५ ॥

संविघ्न अने श्रुतना पारगामी गीतार्थ साधुने विपे जे एकाकीपणुं छे, ते साक्षात् दक्षिणावर्त्त
शंखमां गंगा नदीना पाणी जेवुं छे । संविघ्न अने गीतार्थ एवो एकाकी साधु क्रोध वडे विह्वल थतो नथी,
मान करतो नथी, माया-कपट करतो नथी अने तृष्णा एने दंष्टती नथी ॥ ६-७ ॥

राजर्षिओमां श्रेष्ठ नमिराजर्षि वगेरे प्रत्येकबुद्धो एकत्व भावना वडे पोताना पराक्रमने खीलवीने 20
मोक्षने पाम्या ॥ ८ ॥

सर्व प्रकारे जीवादि तत्त्वोने जाणनारा अने सदा वैराग्यवासित चित्तवाळा गीतार्थ साधुओतुं
एकाकीपणुं श्रेष्ठ समतारूपी अमृतनी नीक जेवुं छे ॥ ९ ॥

व्य अक्षरनी जेम संघाटक—वे वे साथे विचरनारा आ युगना साधुओ जो तेओ इन्द्रियो अने
मनने वश करनारा होय तो ज स्वार्थने (स्वप्रयोजन मोक्षने) साधनारा थाय छे ॥ १० ॥

25

‘व्य’ संज्ञावडे ए गुरुपरंपरागत रहस्य अनुमित थाय छे के जितेंद्रिय एवा वे वे साधुओतुं
परस्परना मन, वचन अने कायाना शुभ योगो वडे कल्याण थाय छे, परस्परना शुभयोगो परस्परने
सहायक बने छे ॥ ११ ॥

નિઃશઙ્કમૈક્યં જનયોર્વશિત્વાદુમયોરપિ ।

एकस्यापि सहस्रत्वं, दुरन्तमवशात्मनः ॥ १२ ॥

નેવ્રવત્સમસઙ્કોચ-વિસ્તાર-સ્વપ્ન-જાગ૨૦ ।

द्वौ दर्शनाय कल्पेते, नैकः सम्पूर्णकृत्यकृत् ॥ १३ ॥

5

एको विडम्बनापात्रं, एकः स्वार्थाय न धमः ।

एकस्य नहि विधासो, लोके लोकोत्तरेऽपि वा ॥ १४ ॥

ભાવના-ધ્યાન-નિર્ણીત-તત્ત્વ-લીનાન્તરાત્મનઃ ।

ऐक्यं न लक्ष-मध्येऽपि, निर्ममस्य विनश्यति ॥ १५ ॥

સામ્યામૃતોર્મિ-નૃપ્તાનાં, સારાસાર-વિવેચિનામ્ ।

10

साधूनां भावशुद्धानां, स्वार्थेऽपि क्वाऽप्यवा संतिः ॥ १६ ॥

મનઃસ્થૈર્પાન્નિશ્ચલાનાં, ષ્ટ્કાદિવદકર્મણામ્ ।

शुन्दमृषीणामेकत्र, भावना-बद्धि-मण्डपः ॥ १७ ॥

इन्द्रियो अने मनने वश राखनारा होय ते वे साधुओमां पण एकत्व निःशंकपणे घटी शके छे, कारण के—बने जितेन्द्रिय होयाशी एक ज विचारना होय छे, परन्तु इन्द्रियो अने मनने परवश बनेलो 15 एकपण होय तो पण ते दुःखदायरु हजार जेयो छे ॥ १२ ॥

નેવ્રની જેમ સંજોચ અને વિસ્તારમાં તથા ત્રિદ્રા અને જાગ૨૦માં સરલે સરલ્લી સ્થિતિવાળાં વે સાધુઓ સમ્પૂર્ણ દર્શનને માટે સમર્થ બને છે, પરંતુ એકલો સાધુ સંતૂર્ણપણે કાર્ય કરી ગમ્મનો નથી । કારણ કે— એકલો માગસ વિડમ્બનાતુ સ્થાન બને છે, એકલો માગસ સ્વાર્થસિદ્ધિ માટે પણ અસમર્થ બને છે, અને એકલો માગસનો લોકનાં તથા લોકોત્તર જૈન શાસનમા પણ કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી ॥ ૧૩-૧૪ ॥

J 20

માવૈના તથા ધ્યાન દ્વારા નિર્ણીત કરેલા તત્ત્વમા લીન છે અન્તરાત્મા જેનો એવા અને મમતા વિનાના સાધુનુ એકાકીપણું લાલ્હ માગસોની અંદર રહેવા છતાં પણ નાશ પામતું નથી ॥ ૧૫ ॥

સામ્ય (સમતા) રૂપ અમૃતની ઊર્મિઓવી વૃત્ત, સાર અને અસારનો વિવેક કરનારા અને નિર્મલ આશયવાળા સાધુઓ ઘણા હોય તો પણ તેમને પોતપોતાના કાર્યમાં કોઈ પણ જાતનાં હરકત આવતી નથી ॥ ૧૬ ॥

25

મનની સ્થિરતાવડે નિશ્ચલ અને વૃક્ષ આદિની જેમ અકર્મ (અક્રિય, અનાશ્રય) એવા સાધુઓના સમૂહનો એકત્રવાસ એ માગનારૂપી છતાનો મંડપ છે ॥ ૧૭ ॥

૧. વિવેચિનામ્ હિ • ૨. સિદ્ધાના છ. ગ. ઘ. હિ. ૩. કિતિઃ ક. ।

• જ્યારે મન અપ્યાત્મવડે આત્મરમણતામા સવિશેષ પુષ્ઠ ધાય છે ત્યારે તે ભાવના નામનો યોગ કહેવાન છે ।

+ જ્યારે ચિત્ત શુભ વિપથને જ અવલંબીને સિયર દીપકની જેમ પ્રકાશમાન થઈ શુભ બોધવાલુ બને છે ત્યારે

30 તે ધ્યાન નામનો યોગ કહેવાય છે ।

मनसा कर्मणा वाचा, चित्रालिखित-सैन्यवत् ।
मुनीनां निर्विकाराणां, बहुत्वेष्वपरतिः कुतः ? ॥ १८ ॥
निर्जीवेष्विव चैतन्यं, साहसं कातरेष्विव ।
बहुष्वपि मुनीन्द्रेषु, कलहो न मनागपि ॥ १९ ॥
पञ्चपैरपि यो ग्लानिं, मुग्धधीर्गणयिष्यति ।
एकत्राज्जन्तसिद्धेभ्यः, स कथं स्पृहयिष्यति ? ॥ २० ॥
रागाद्यपाय-विषमे, सन्मार्गे चरतां सताम् ।
रत्नत्रयजुषामैक्यं, कुशलाय न जायते ॥ २१ ॥
नैकस्य सुकृतोल्लासो, नैकस्यार्थोऽपि तादृशः ।
नैकस्य कामसम्प्राप्तिर्नैको मोक्षाय कल्पते ॥ २२ ॥
श्लेषमणे शर्करादानं, सज्वरे स्निग्ध-भोजनम् ।
एकाकित्वमगीतार्थं, यतावञ्चति नौचितीम् ॥ २३ ॥
एकधौरायते प्रायः, शङ्क्यते धूर्तवद् द्वयम् ।
त्रयो रक्षन्ति विश्वासं, वृन्दं नरवरायते ॥ २४ ॥

5

10

चित्रमां चित्रेला सैन्यनी जेम मन, वचन अने काया वडे विकार विनाना मुनिओ घणा होय तो 15
पण तेमने अरति क्याथी होय ? ॥ १८ ॥

निर्जीव पदार्थोमां जेम चैतन्य न होय, कायरोमां जेम साहस न होय, तेम मुनिवरो घणा होय
तो पण तेओमां अल्प पण कलह होतो नथी ॥ १९ ॥

जे मूढबुद्धि पांच छ साधुओनी साथे रहेवामां पण ग्लानि (खेद) पामे छे, ते एक ज स्थानमां
रहेला अनंत सिद्धोनी साथे रहेवानी स्पृहा शी रीते करी शके ? ॥ २० ॥

20

रत्नत्रय धारण करनार मुनिओने रागादि शत्रुओना अपायोथी विषम एवा सन्मार्गमां एकला
चालतुं ए कल्याणने माटे थतुं नथी (विषम मार्गमां एकाकी जतां रत्नो छुंटाई जवानो संभव छे) ॥ २१ ॥

एकलाने धर्ममां उल्लास यतो नथी, एकलाने अर्थ पण तेवो प्राप्त यतो नथी, एकलाने कामनी
संप्राप्ति यती नथी अने एकलो मोक्ष-मार्गनी आराधना माटे समर्थ बनतो नथी (एकलाथी चार प्रकारना
पुरुषार्थोनी साधना दुःशक्य छे) ॥ २२ ॥

25

जेम कफना रोगमां साकर आपवी अने तावमां स्निग्ध भोजन आपतुं उचित नथी, तेम
अगीतार्थ साधुमां एकाकिता औचित्यने पामती नथी ॥ २३ ॥

एकलाने विषे प्रायः चोरनी कल्पना थाय छे, वे माणस साथे होय तो तेमनां उपर 'ठग'नी
शंका कराय छे, ऋण माणस साथे होय तो ते विश्वासतुं पात्र बने छे अने घणानो समुदाय होय तो ते
राजानी जेम शोमे छे ॥ २४ ॥

30

जिन-प्रत्येकबुद्धादि-दृष्टान्तान्नैकतां श्रयेत् ।
न चर्म-चक्षुषां युक्तं, स्पष्टितुं ज्ञानदृष्टिभिः ॥ २५ ॥

चातुर्गतिक-संसारे, भ्राम्यतां सर्वजन्मिनाम् ।
पुण्य-पाप-सहायत्वान्नैकत्वं घटतेऽथवा ॥ २६ ॥

5 संज्ञा-कुलेश्या-विकथाथर्चिका इव चापलम् ।
यस्याऽन्तर्धाम कुर्वन्ति, स एकाकी कथं भवेत् ? ॥ २७ ॥

शाकिनीवदधिरति-संज्ञां नाटयप्रिया सदा ।
ग्रासाय यतते यस्य, स एकाकी कथं भवेत् ? ॥ २८ ॥

10 पञ्चाप्रिवदसन्तुष्टं, यस्येन्द्रियकुटुम्बकम् ।
देहं दहत्यसन्देहं, स एकाकी कथं भवेत् ? ॥ २९ ॥

दायादा इव दुर्दान्ताः, कषायाः क्षणमप्यहो ।
यद्विग्रहं न मुञ्चन्ति, कथं तस्यैकतासुखम् ? ॥ ३० ॥

स्वमनोवाक्तनूथानाः, कुव्यापाराः कुपुत्रवत् ।
भ्रंशाय यस्य यस्यन्ति, कथं तस्यैकतासुखम् ? ॥ ३१ ॥

15 'जिन, प्रत्येकबुद्ध वगैरे एकला विचरे छे,' एवा दृष्टान्तयी बीजा मुनिओए एकाकीपणाने आश्रय
न करवो जोईए; कारण के ज्ञानचक्षुवाळाओनी साथे चर्मचक्षुवाळाओए स्पर्धा करवी ए योग्य नयी ॥ २५ ॥
अथवा तो चार गतिरूप संसारमां परिभ्रमण करनारा सर्व प्राणीओने पुण्य अने पाप साथे
होरायी तेओमां एकलापशुं घटतुं नयी ॥ २६ ॥

चोन्ट करनारी लीओनी जेम आहारादि संज्ञाओ, कृष्णलेय्या वगैरे दुष्ट लेय्याओ अने लीरणा
20 वगैरे भिरुयाओ जेमना अंत-करणरूप गृहमां चपलपाने उत्पन्न करे छे ते एकाकी कई रीतिए परई
शकै ! ॥ २७ ॥

डाकणनी जेम अधिरति नामनी नटडी जेने कोळिओ करी जवा सदा मयली होय, ते एकाकी
केम परई शकै ! ॥ २८ ॥

पंचाङ्गिनी जेम असंतुष्ट एवं पाच इन्द्रियरूपी कुटुम्ब जेना शरीरने बाध्या करे छे, ते एकाकी
25 संदेहरदिनपणे केम रही शकै ! ॥ २९ ॥

संज्ञिमां भाग भागनारां समांवाहालांओ दुर्दान्त (दुःखे करीने दबावी शक्य तेवा) करायो क्षण
वार पय जेना शरीरने छोडता नयी, तेने एकाकीपणाने मग्न ... ३० ॥

एकाकी पुत्रनी जेम
॥

यस्य प्रमाद-मिथ्यात्व-रागाद्याश्छलवीक्षिणः ।
 कुप्रातिवेशिमकायन्ते, कथं तस्यैकतासुखम् ? ॥ ३२ ॥
 य एभिरेज्जितः सम्यक्, सजनेऽपि स एककः ।
 जनाऽऽपूर्णोऽपि नगरे, यथा वैदेशिकः पुमान् ॥ ३३ ॥
 एभिस्तु सहितो योगी, मुधैकाकित्वमश्रुते ।
 वण्ठः शठश्चरश्चौरः, किमु भ्राम्यति नैककः ? ॥ ३४ ॥
 क्षीरं क्षीरं नीरं नीरं, दीपो दीपं सुधा सुधाम् ।
 यथा सङ्गत्य लभते, तथैकत्वं मुनिर्मुनिम् ॥ ३५ ॥
 पुण्य-पाप-क्षयान्मुक्ते, केवले परमात्मनि ।
 अनाहारतया नित्यं, सत्यमैक्यं प्रतिष्ठितम् ॥ ३६ ॥
 यद्वा श्रुतेऽत्र नाऽनुज्ञा, निषेधो वाऽस्ति सर्वथा ।
 सम्यगाय-व्ययौ ज्ञात्वा, यतन्ते यति-सत्तमाः ॥ ३७ ॥
 ह्यते न दीयते न, न तप्यते न जप्यते ।
 निष्क्रियैः साधुभिरहो साध्यते परमं पदम् ॥ ३८ ॥

5

10

छलने ज जोनारा प्रमाद, मिथ्यात्व अने रागादिक आन्तर शत्रुओ जेने दुष्ट पाडोशी जेवा 15
 धाय छे, तेने एकाकीपणानुं सुख शी रीते होय ? ॥ ३२ ॥

जेम मनुष्यथी भरपूर एवा नगरमां पण परदेशी माणस (कोईनी साथे संबंधवाळो नहीं होवाथी)
 एकलो ज कहेवाय छे, तेम जे पुरुष उपर कहेला दोषोथी रहित होय तो, ते जनसमूहमां रखो होय
 तो पण एकाकी ज छे । परंतु आ सर्व-संज्ञा, दुष्ट लेश्या, विकथा, इन्द्रिय, कपाय, दुष्टयोग, मिथ्यात्व अने
 रागादिथी सहित एवा योगीनुं एकाकीपणुं फोगट छे । वंठ, धूर्त, गुप्तचर के चोर ए शुं एकलो नथी 20
 भमतो ? ॥ ३३-३४ ॥

दूध-दूध, पाणी-पाणी, दीप-दीप अने अमृत-अमृतनी जेम मुनि-मुनि पण साथे मळीने एकताने
 पामे छे ॥ ३५ ॥

पुण्य पापनो क्षय थवाथी मुक्त अने केवल एवा परमात्माने निषे अनाहारपणा वडे सदा साचुं
 एकाकीपणुं प्रतिष्ठित छे ॥ ३६ ॥

अथवा तो अहीं श्री जिनवचनने विषे एकांते विधि के निषेध नथी, तेथी श्रेष्ठ मुनिओ सारी रीते
 लाभालाभने जाणीने प्रवर्ते छे ॥ ३७ ॥

25

शैलेशीगत निष्क्रिय साधुओ वडे होम करातो नथी, दान देवातुं नथी, तप तपातो नथी अने
 जप जपातो नथी, छतां पण परमपद सहाय छे ते आश्चर्य्य छे ॥ ३८ ॥

હ્રૂહ-ગીતૈરપિ સુધા-રસૈર્મન્દાર-સૌરભૈઃ ।
 દિવ્યતલ્પ-સુલ્પસ્પર્શઃ, સુરીરૂર્પૈર્ન યે હૃતાઃ ॥ ૩૯ ॥
 તત્ કિં તે તરલો યદ્વા, શિશલો યદિ વા મૃગાઃ ?
 ન તે ન તે ન તે કિન્તુ, મુનયસ્તે નિરજ્જનાઃ ॥ ૪૦ ॥
 'ળં'-કારોઽયં મળત્યેવં, ત્રિરેલો ત્રિન્દુ-શેલરઃ ।
 ગુપ્તિત્રયે લઘ્વરેલાઃ સદ્વૃત્તાઃ સ્યુર્મહર્ષયઃ ॥ ૪૧ ॥
 નવમેદ-જીવરક્ષા-સુધાકુંડ-સમાકૃતિઃ ।
 દત્તાં નવાક્ષરીયં મૈ, ધર્મે ભાવં નવં નવમ્ ॥ ૪૨ ॥
 इति पञ्चमः प्रकाशः समाप्तः ।

[પઠઃ પ્રકાશઃ]

एष पञ्च-नमस्कारः, सर्व-पाप-प्रणाशनः ।
 मङ्गलानां च सर्वेषां, मुख्यं भवति मङ्गलम् ॥ १ ॥
 समिति-प्रयतः सम्यग्, गुप्तित्रय-पवित्रितः ।
 अमुं पञ्च-नमस्कारं, यः स्मरत्युपवैणवम्* ॥ २ ॥

15 હ્રૂહ નામના ગન્ધર્વોના મનોહર ગાયનો, અમૃતરસ, કલ્પવૃક્ષના પુષ્પોની સુગંધ, દિવ્યશય્યાનો સુલકારક સ્પર્શ અને દેવાંગનાઓના રૂપો વડે પળ જેઓ આકર્ષાતા નથી, તેઓ શુ વૃક્ષો છે? વાલકો છે? કે શુ હરણીયા છે? ના! ના! ના! તેઓ વૃક્ષ, વાલક કે મૃગલાં નથી; પરન્તુ તેઓ તો નિરંજન મુનિઓ છે ॥ ૩૯-૪૦ ॥

20 ણંકાર ત્રણ રેલાવાલો અને માથે અનુસ્વારવાલો છે, તે અહીં એમ જણાવે છે કે ત્રણ ગુપ્તિના પાલનમા રેલાને (પરાક્રાંટાને) પામેલા મહામુનિઓ સૃર્ણ સદાચારી હોય છે ॥ ૪૧ ॥

નવ પ્રકારની જીવરક્ષારૂપ સુધાકુંડ સમાન આદૃતિવાલી 'નમો લોપ સબ્ધસાહૂળં ।' એ નવાક્ષરી મને ધર્મને વિષે નવો માય આપો ॥ ૪૨ ॥

છટ્ટો પ્રકાશ

આ પંચપરમેષ્ટી નમસ્કાર સર્વ પાપોનો નાશ કરનાર છે અને સર્વ મંગલોમા શ્રેષ્ઠ મંગલ છે ॥ ૧ ॥

25 સમ્યક્ પ્રકારે પાંચ સમિતિને વિષે પ્રયત્નવાલો અને ત્રણ ગુપ્તિથી પવિત્ર થયેલો જે આત્મા આ પંચ-પરમેષ્ટિ-નમસ્કારતું ત્રિકાલ ધ્યાન કરે છે, તેને શત્રુ મિત્રરૂપ થાય છે, વિપ પળ અમૃતરૂપ બને છે,

- शत्रुमित्रायते चित्रं, विपमप्यमृतायते ।
 अशरण्याऽप्यरण्यानी, तस्य वासगृहायते ॥ ३ ॥
- ग्रहाः सानुग्रहास्तस्य, तस्कराश्च यशस्कराः ।
 समस्तं दुर्निमित्ताद्यमपि स्वस्ति फलेग्रहिः ॥ ४ ॥
- न मन्त्र-तन्त्र-यन्त्राद्यास्तं प्रति प्रभविष्णवः ।
 सर्वापि शाकिनी द्रोह-जननी जननी इव ॥ ५ ॥
- व्यालास्तस्य मृणालन्ति, गुञ्जापुञ्जन्ति वह्नयः ।
 मृगेन्द्रा मृगधूर्त्तन्ति, मृगन्ति च मतङ्गजाः ॥ ६ ॥
- तस्य रक्षोऽपि रक्षायै, भूतवर्गोऽपि भूतये ।
 प्रेतोऽपि प्रीतये प्रायश्चेत्त्वायैव चेटकः ॥ ७ ॥
- धनाय तस्य प्रधनं, रोगो भोगाय जायते ।
 विपत्तिरपि सम्पत्त्यै, सर्वं दुःखं सुखायते ॥ ८ ॥
- वन्धनैर्मुच्यते सर्वैः सपैश्वन्दनवज्रनः ।
 श्रुत्वा धीरं ध्वनिं पञ्च-नमस्कार-गरुत्मतः ॥ ९ ॥
- जल-स्थल-श्मशानाद्रि-दुर्गेष्वन्येष्वपि ध्रुवम् ।
 नमस्कारैकचित्तानामपायाः प्रोत्सवा इव ॥ १० ॥

5

10

15

शरणरहित मोटुं जंगल पण रहेवा लायक घर जेवुं वनी जाय छे, सर्वे ग्रहो तेने अनुकूल थई जाय छे, चोरो यश आपनारा थाय छे, अनिष्टसूचक सर्व अपशकुनादि पण शुभ फळने आपनारा थाय छे, वीजाए प्रयोग करेला मंत्र, तंत्र अने यंत्रादिक तेनो पराभव करी शकता नथी, सर्व प्रकारनी शाकिनीओ पण मातानी जेम रक्षण करनारी थाय छे, सर्पो तेनी पासे कमळना नाळ जेश थई जाय छे, अग्नि चणोठीना 20 ढगलारूप थाय छे, सिंही शियाळ जेवा थाय छे, हाथीओ हरण जेवा थाय छे, राक्षस पण तेतुं रक्षण करे छे, भूतोनो समूह पण तेनी भूति (आवादी) ने माटे थाय छे, प्रेत पण प्रायः करीने तेने प्रीति करनारो थाय छे, चेटक (व्यंतर) पण तेनो चेट (दास) वनी जाय छे, युद्ध तेने लाभ आपनारुं थाय छे, रोगो तेने भोग अपनारा थाय छे, विपत्ति पण तेने संपत्तिने माटे थाय छे अने सर्व प्रकारतुं दुःख तेने सुख आपनारुं थाय छे ॥ २ थी ८ ॥

25

पंचनमस्काररूप गरुडनो गंभीर ध्वनि सांभळतां ज सर्पोथी चन्दनवृक्षनी जेम पुरुष सर्व वन्धनोथी मुक्त थाय छे ॥ ९ ॥

जेओतुं चित्त नमस्कारमां एकाग्र छे, तेओने जल, स्थल, श्मशान, पर्वत, दुर्ग अने तेवा वीजा पण स्यानोमां प्राप्त थतां कष्टो अवश्यमेव महोत्सवरूप वनी जाय छे ॥ १० ॥

હૃદ્-ગીતૈરપિ સુધા-રસેર્મન્દાર-સૌરમૈઃ ।
 દિષ્યતલ્પ-સુલ્પસ્પર્શૈઃ, સુરીરૂપૈર્ન યે હૃતાઃ ॥ ૩૯ ॥
 તત્ કિં તે તરવો યદ્વા, શિશ્વો યદિ ધા મૃગાઃ ?
 ન તે ન તે ન તે કિન્તુ, મુનયસ્તે નિરઙ્ગનાઃ ॥ ૪૦ ॥
 5 'ળં'-કારોઽયં મળત્યેવં, ત્રિરેલો વિન્દુ-શેલરઃ ।
 ગુન્નિત્રયે લઙ્ઘરેલાઃ સદ્વૃત્તાઃ સ્યુર્મહર્ષયઃ ॥ ૪૧ ॥
 નવભેદ-જીવરક્ષા-સુધાકુણ્ડ-સમાકૃતિઃ ।
 દત્તાં નવાક્ષરીયં મે, ધર્મે ભાવં નવં નવમ્ ॥ ૪૨ ॥
 इति पञ्चमः प्रकाशः समाप्तः ।

10 [પઠઃ પ્રકાશઃ]

एष पञ्च-नमस्कारः, सर्व-पाप-प्रणाशनः ।
 मङ्गलानां च सर्वेषां, मुख्यं भवति मङ्गलम् ॥ १ ॥
 समिति-प्रयतः सम्यग्, गुन्नित्रय-पवित्रितः ।
 अमुं पञ्च-नमस्कारं, यः स्मरत्युपर्वणवम्* ॥ २ ॥

15 हृद् नामना गन्धर्वोना मनोहर गायनो, अमृतरस, कल्पवृक्षना पुष्पोनी सुगंध, दिव्यशायनो
 सुखकारक स्पर्श અને દેવાંગનાઓના રૂપો વડે પણ જેઓ આકર્ષાતા નથી, તેઓ શું વૃક્ષો છે? બાલકો
 છે? કે શુ હરણીયાં છે? ના! ના! ના! તેઓ વૃક્ષ, બાલક કે મૃગલાં નથી; પરન્તુ તેઓ તો નિરંજન
 મુનિઓ છે ॥ ૩૯-૪૦ ॥

20 षकार व्रण रेखावाळ्यो અને માથે અનુસ્વારવાલ્યો છે, તે અહીં એમ જણાવે છે કે વ્રણ ગુમિના
 પાલનમાં રેલાને (પરોક્ષાણે) પામેલા મહામુનિઓ સૂર્ય સદાચારી હોય છે ॥ ૪૧ ॥

नय प्रकारनी जीवरक्षारूप सुधाकुण्ड समान आहृतिवाळी 'नमो लोए सव्यसाङ्गं । 'ए नवाक्षरी
 મને ધર્મને વિષે નવો ભાવ આપો ॥ ૪૨ ॥

છઠ્ઠો પ્રકાશ

આ પંચપરમેષ્ટી નમસ્કાર સર્વ પાપોનો નાશ કરનાર છે અને સર્વ મંગલોમાં શ્રેષ્ઠ મંગલ છે ॥ ૧ ॥

25 सम्यग् प्रकारे पांच समितिने विषे प्रयनवाळ्यो અને વ્રણ ગુમિની પવિત્ર પવેનો જે આત્મા આ
 પંચ-પરમેષ્ટિ-નમસ્કારાણું ત્રિજાલ ધ્યાન કરે છે, તેને શત્રુ વિત્રરૂપ થાય છે, વિષ પણ અપૂતરૂપ મને છે,

शत्रुर्मित्रायते चित्रं, विपमप्यमृतायते ।
 अशरण्याऽप्यरण्यानी, तस्य वासगृहायते ॥ ३ ॥
 ग्रहाः सानुग्रहास्तस्य, तस्कराश्च यशस्कराः ।
 समस्तं दुर्निमित्ताद्यमपि स्वस्ति फलेग्रहिः ॥ ४ ॥
 न मन्त्र-तन्त्र-यन्त्राद्यास्तं प्रति प्रभविष्णवः ।
 सर्वापि शाकिनी द्रोह-जननी जननी इव ॥ ५ ॥
 व्यालास्तस्य मृणालन्ति, गुञ्जापुञ्जन्ति बह्वयः ।
 मृगेन्द्रा मृगधृत्तन्ति, मृगन्ति च मतङ्गजाः ॥ ६ ॥
 तस्य रक्षोऽपि रक्षायै, भूतवर्गोऽपि भूतये ।
 प्रेतोऽपि प्रीतये प्रायश्चेत्त्वायैव चेटकः ॥ ७ ॥
 धनाय तस्य प्रधनं, रोगो भोगाय जायते ।
 विपत्तिरपि सम्पत्त्यै, सर्वं दुःखं सुखायते ॥ ८ ॥
 बन्धनैर्मुच्यते सर्वैः सर्पैश्चन्दनवज्रजः ।
 श्रुत्वा धीरं ध्वनिं पञ्च-नमस्कार-गरुत्मतः ॥ ९ ॥
 जल-स्थल-श्मशानाद्रि-दुर्गेष्वन्येष्वपि ध्रुवम् ।
 नमस्कारैकचित्तानामपायाः प्रोत्सवा इव ॥ १० ॥

5

10

15

शरणरहित मोट्टुं जंगल पण रहेवा लायक घर जेवुं वनी जाय छे, सर्वे प्रहो तेने अनुकूल थई जाय छे,
 चोरो यश आपनारा थाय छे, अनिष्टसूचक सर्व अपशकुनादि पण शुभ फळने आपनारा थाय छे, वीजाए
 प्रयोग करेला मंत्र, तंत्र अने यंत्रादिक तेनो पराभव करी शकता नथी, सर्व प्रकारनी शाकिनीओ पण
 मातानी जेम रक्षण करनारी थाय छे, सर्पो तेनी पासे कमळना नाळ जेवा थई जाय छे, अग्नि चणोठीना
 ढगलारूप थाय छे, सिंहो शियाळ जेवा थाय छे, हाथीओ हरण जेवा थाय छे, राक्षस पण तेनुं रक्षण करे
 छे, भूतेनो समूह पण तेनी भूति (आवादी) ने माटे थाय छे, प्रेत पण प्रायः करीने तेने प्रीति करनारो
 थाय छे, चेटक (व्यंतर) पण तेनो चेट (दास) वनी जाय छे, युद्ध तेने लाभ आपनारं थाय छे, रोगो
 तेने भोग आपनारा थाय छे, विपत्ति पण तेने संपत्तिने माटे थाय छे अने सर्व प्रकारनुं दुःख तेने सुख
 आपनारं थाय छे ॥ २ थी ८ ॥

25

पंचनमस्काररूप गरुडनो गंभीर ध्वनि सांभळतां ज सर्पोथी चन्दनवृक्षनी जेम पुरुष सर्व
 बन्धनोथी मुक्त थाय छे ॥ ९ ॥

जेओनुं चित्त नमस्कारमां एकाग्र छे, तेओने जल, स्थल, श्मशान, पर्वत, दुर्ग अने तेवा वीजा
 पण स्थानोमां प्राप्त थतां कष्टो अवश्यमेव महोत्सवरूप वनी जाय छे ॥ १० ॥

પુણ્યાનુવંધિપુણ્યો યઃ, પરમેષ્ટિ-નમસ્કૃતિમ્ ।

યથાવિધિ ધ્યાયતિ સઃ, સ્યાન્ન તિર્યઙ્ ન નારકઃ ॥ ૧૧ ॥

ચક્રિ-વિષ્ણુ-પ્રતિવિષ્ણુ-ત્રલાદૈશ્વર્ય-સમ્પદઃ ।

નમસ્કાર-પ્રભાવાબ્દેસ્લટ-મુક્તાદિ-સન્નિમાઃ ॥ ૧૨ ॥

5

વચ્ચ-વિદ્વેષણ-ક્ષોભ-સ્તમ્ભ-મોહાદિ-કર્મસુ ।

યથાવિધિ પ્રયુક્તોઽયં, મન્ત્રઃ સિદ્ધિ પ્રયચ્છતિ ॥ ૧૩ ॥

ઉચ્છેદં પરવિદ્યાનાં, નિમેષાદ્દોત્ કરોત્પસૌ ।

ક્ષુદ્રાત્મનાં પરાવૃત્તિ-વેધં ચ વિધિના સ્મૃતઃ ॥ ૧૪ ॥

ભૂર્ભુવઃસ્વસ્ત્રપીરક્તં, યઃ કોપ્યતિશયઃ કિલ ।

10

દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવાઽપેક્ષ્યા ચિત્રકારકઃ ॥ ૧૫ ॥

ક્વચિત્ કથશ્ચિત્ કસ્યાપિ, શ્રૂયતે દૃશ્યતેઽક્ષિનઃ ।

સ સર્વોઽપિ નમસ્કારાઽઽરાધ-માહાત્મ્યસમ્ભવઃ ॥ ૧૬ ॥

તિર્યંગ્લોકે ચન્દ્રમુખ્યાઃ, પાતાલે ચમરાદયઃ ।

સીધર્માદિપુ શક્રાઘાસ્તદગ્રેઽપિ ચ યે મુરાઃ ॥ ૧૭ ॥

15

તેષાં સર્વાઃ શ્રિયઃ પશ્ચ-પરમેષ્ટિ-મરુત્તરોઃ ।

અંકુરા વા પહ્લવા વા, કલિકા વા હુમાનિ વા ॥ ૧૮ ॥

પુણ્યાનુવંધિ પુણ્યવાલો જે પુરુષ વિધિપૂર્વક પંચપરમેષ્ટી-નમસ્કારનું ધ્યાન કરે છે, તે તિર્યંચ નારક ધતો નથી ॥ ૧૧ ॥

ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, પ્રતિવાસુદેવ અને વલ્લભ વગેરેના દેશ્વર્યના સંપદાઓ નમસ્કારના પ્રભાવરૂપી
20 સમુદ્રના કિનારે રહેલા મુક્તાફલ (મોતી) વગેરે સમાન છે ॥ ૧૨ ॥

વિધિપૂર્વક પ્રયોગ કરાયેલ આ મંત્ર વશીકરણ, વિદ્વેષણ, ક્ષોભ, સ્તંભન અને મોહન વગેરે કાર્યોમાં
સિદ્ધિને આપનારો ધાય છે ॥ ૧૩ ॥

વિધિપૂર્વક સ્મરણ કરેલો આ મત્ર અર્ધનિમેષમાત્રમા જ પરપ્રયુક્ત મલિન વિદ્યાઓનું ઉચ્છેદન
કરે છે અને ક્ષુદ્ર જીવોને કરેલ રૂપાદિરૂપા પરાવર્તનને (!) વિધી-વિલેપી નાંચે છે ॥ ૧૪ ॥

સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાલ એ ત્રણ મુખ્યરૂપી યામણ્ટપને વિષે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવને આશ્રયને
25 જે કોઈ પણ આશ્ચર્યકારક અતિશય કોઈ પણ સ્થલે, કોઈ પણ પ્રકારે, કોઈ પણ પ્રાણીને થયેલો જોવામાં કે
સાંભળવામાં આવે છે, તે સર્વે નમસ્કારમંત્રની આરાધનાના પ્રભાવથી જ ઉત્પન્ન થયો છે, એમ જાણવું ॥૧૫-૧૬॥

તિર્યંગ્લોરૂપાં જે ચન્દ્રપ્રમુલ ગ્યોતિષ દેવતાઓ છે, પાતાલ લોરૂપાં ચમર વગેરે ઇન્દ્રો છે,
૩0 ઊર્ધ્વલોરૂપાં સીધર્માદિદેવલોકને વિષે જે શક્ર વગેરે ઇન્દ્રો છે અને તેની ઉપર પણ જે અદમિત્ર વગેરે દેવતાઓ
છે, તેઓની સર્વસમૃદ્ધિઓ પંચપરમેષ્ટીરૂપ વરુપવૃક્ષના અંકુરા, પહ્લવો, વડીઓ કે પુષ્પ સમાન છે ॥૧૭-૧૮॥

ते गतास्ते गमिष्यन्ति, ते गच्छन्ति परम्पदम् ।
 आरूढा निरपायं ये, नमस्कार-महारथम् ॥ १९ ॥
 यदि तावदसौ मन्त्रः, शिवं दत्ते सुदुर्लभम् ।
 ततस्तदनुपङ्गोत्थे, गणना का फलान्तरे ॥ २० ॥
 जपन्ति ये नमस्कार-लक्षं पूर्णं त्रिशुद्धितः ।
 जिनसंघ-पूजिभिस्तैस्तीर्थकृत्कर्म ब्रध्द्यते ॥ २१ ॥
 किं तपः-श्रुत-चारित्र्यैः, चिरमाचरितैरपि ।
 सखे ! यदि नमस्कारे, मनो लेलीयते न ते ? ॥ २२ ॥
 योऽसंख्य-दुःखक्षय-कारण-स्मृति-
 र्यं ऐहिकामुष्मिक-सौख्य-कामधुक् ।
 यो दुष्पमायामपि कल्पपादपो,
 मन्त्राधिराजः स कथं न जप्यते ? ॥ २३ ॥
 न यदीपेन सूर्येण, चन्द्रेणाप्यपरेण वा ।
 तमस्तदपि निर्नाम, स्यान्नमस्कार-तेजसा ॥ २४ ॥

5

10

✓ जेओ अपायरहित एवा नमस्काररूप महारथमां आरूढ थया, तेओ परमपदने पाम्या छे, पामे 15 छे अने पामशे ॥ १९ ॥

✓ जो आ मंत्र अत्यन्त दुर्लभ एवा परमपदने पण आपे छे, तो तेनी पूर्वमां प्राप्त थतां आनुपंगिक एवां बीजां फळोनी गणत्री शी ? ॥ २० ॥

श्री जिनेश्वर देव अने श्री संघने पूजनारा जे भव्यात्माओ त्रिकरण शुद्धि वडे एक लाख नवकारनो जाप करे छे तेओ तीर्थकरनामकर्म उपार्जन करे छे ॥ २१ ॥

20

✓ हे मित्र ! जो ताहां मन नमस्कारतुं ध्यान करवामां लयलीन नथी थतुं, तो चिरकाल सुधी आचरण करेला तप, श्रुत अने चारित्रनी क्रियाओतुं शुं फळ ? ॥ २२ ॥

✓ जेनी स्मृति असंख्य दुःखोना क्षयतुं कारण गणाय छे, जे आ लोक अने परलोकनां सुख आपत्रामां कामधेनु समान छे अने जे दुःपम काळमां पण कल्पवृक्ष समान छे ते मन्त्राधिराज केम न जपाय ? ॥ २३ ॥

25

✓ जे अंधकार दीवाधी, सूर्यथी, चन्द्रथी के बीजा कोई पण तेजथी नाश नथी पामतो, ते (मोहरूप) अंधकार पण नमस्कारना तेज वडे नामशेष थई जाय छे ॥ २४ ॥

કૃષ્ણ-શામ્બાદિવદ્ ભાવ-નમસ્કાર-પરો ભવ ।

મા વીર-પાલક-ન્યાયાત્, મુધાઽઽત્માનં વિદમ્બય ॥ ૨૫ ॥

યથા નક્ષત્રમાલાયાં, સ્વામી પીયૂષદીધિતિઃ ।

તથા ભાવ-નમસ્કારઃ, સર્વેસ્યાં પુણ્યસંહતી ॥ ૨૬ ॥

જીવેનાકૃતકૃત્યાનિ, વિના ભાવનમસ્કૃતિમ્ ।

ગૃહીતાનિ વિમુક્તાનિ, દ્રવ્યલિદ્ધાન્યનન્તશઃ ॥ ૨૭ ॥

અષ્ટાવઘ્ઠી શતાન્યષ્ટસહસ્રાણ્યષ્ટકોટયઃ ।

વિધિધ્યાતા નમસ્કારાઃ, સિદ્ધયેઽન્તર્ભવત્રયમ્ ॥ ૨૮ ॥

ધર્મવાન્ધવ ! નિશ્ચલ પુનરુક્તં ત્વમર્ચ્યસે ।

સંસારાર્ણવ-બોહિત્યે માઽઽ મન્ત્રે શ્લુષો ભવ ॥ ૨૯ ॥

અવશ્યં યદસૌ ભાવ-નમસ્કારઃ પરં મહઃ ।

સ્વર્ગાપવર્ગ-સન્માર્ગો, દુર્ગતિ-પ્રલયાનિર્લઃ ॥ ૩૦ ॥

શિવતાતિઃ સદા સમ્યક્, પઠિતો ગુણિતઃ શ્રુતઃ ।

સમતુપ્રેક્ષિતો ભવ્યૈર્વિશિષ્યાઽઽરાધના-ક્ષણે ॥ ૩૧ ॥

15 હે આત્મન્ ! તું કૃષ્ણ અને શામ્બ વગેરેની જેમ ભાવનમસ્કાર કરવામાં તત્પર થા, પણ કૃષ્ણના સેવક વીરા સાબ્દવી અને કૃષ્ણના અભવ્ય પુત્ર પાલક વગેરેની જેમ દ્રવ્યનમસ્કાર કરી ફોગટ આત્માને વિડંબના ન પમાડ ॥ ૨૫ ॥

જેમ નક્ષત્રોના સમુદાયનો સ્વામી ચન્દ્ર છે, તેમ સર્વ પુણ્યસમૂહનો સ્વામી ભાવનમસ્કાર છે ॥ ૨૬ ॥

20 આ જીવે અનન્તીવાર દ્રવ્યલિંગો (સાધુવેષ) પ્રહણ કર્યા છે અને ઘોડ્યા છે પણ ભાવનમસ્કારની પ્રાપ્તિ વિના તે સર્વ મોક્ષરૂપી કાર્ય સાધવામાં નિષ્ફલ નિવડ્યા છે ॥ ૨૭ ॥

શાલોક વિધિપૂર્વક નમસ્કારમન્ત્રનો આઠ કરોડ, આઠ હજાર, આઠ સો અને આઠ વાર જાપ કર્યો હોય તો તે માત્ર ત્રણ જ ભવની અદર મોક્ષ આપે છે ॥ ૨૮ ॥

હે ધર્મવન્ધુ ! સરલ ભાવે ફરીથી તને પ્રાર્થના કરું છું કે સંસાર-સમુદ્રમાં જહાજ સમાન આ નમસ્કાર મંત્ર ગણચમ્યું તું પ્રનાદી ન થા ॥ ૨૯ ॥

25 નક્કી આ ભાવનમસ્કાર ઉલ્કૃષ્ટ-સર્વોત્તમ તેજ છે, સ્વર્ગ અને મોક્ષનો સાચો માર્ગ છે, તથા દુર્ગતિનો નાશ કરવામાં પ્રલયકાળના પવન સમાન છે ॥ ૩૦ ॥

મોક્ષની સોપાનવંતિ સમાન આ ભાવનમસ્કાર ભવ્યો વડે સદા પઠન કરાયો છે, ગણાયો છે, સંભળાયો અને વિચિનિત કરાયો છે; તેમાં પણ અતિમ મરણકાલીન આરાધનાની ક્ષણે તે વિશેષે કરીને પઠન, ગુણન, શ્રવણ અને ચિંતન કરાયો છે ॥ ૩૧ ॥

प्रदीप्ते भवने यद्वच्छेषं मुक्त्वा गृही सुधीः ।
 गृह्णात्येकं महारत्नमापनिस्तारण-क्षमम् ॥ ३२ ॥
 आकालिक-रणोत्पाते, यथां कोऽपि महाभटः ।
 अमोघमस्त्रमादत्ते, सारं दम्भोलि-दण्डवत् ॥ ३३ ॥
 एवं नाशक्षणे सर्व-श्रुतस्कन्धस्य चिन्तने ।
 प्रायेण न क्षमो जीवस्तस्मात्तद्गत-मानसः ॥ ३४ ॥
 द्वादशाङ्गोपनिषदं, परमेष्ठि-नमस्कृतिम् ।
 धीरधीः सहस्रल्लेश्यः, कोऽपि स्मरति सात्त्विकः ॥ ३५ ॥
 समुद्रादिव पीयूषं, चन्दनं मलयादिव ।
 नवनीतं यथा दध्नी, वज्रं वा रोहणादिव ॥ ३६ ॥
 आगमादुद्धृतं सर्व-सारं कल्याणसेवाधिम् ।
 परमेष्ठि-नमस्कारं, धन्याः केचिदुपासते ॥ ३७ ॥
 संविद्य-मानसाः स्पष्ट-गम्भीर-मधुर-स्वराः ।
 योगमुद्राधर-कराः, शुचयः कमलासनाः ॥ ३८ ॥
 उच्चरेयुः स्वयं सम्यक्, पूर्णां पञ्च-नमस्कृतिम् ।
 उत्सर्गतो विधिरयं, ग्लान्याँऽत्रैते न चेत्क्षमाः ॥ ३९ ॥

5

10

15

जेम घरमां आग लागे त्यारे बुद्धिशाळी घरनो मालीक वीजी वधी वस्तु मूकी दईने आपत्ति-
 समये रक्षण करवामां समर्थ एवा एक सारभूत महाकिमती रत्नने ज ग्रहण करे छे, अथवा कोई मोटो
 सुभट अकाळे प्राप्त थयेला रणसंग्राममां वज्रदंड समान सारभूत अमोघ शस्त्रने ज धारण करे छे, ए ज प्रमाणे
 मरणसमये के ज्यारे प्रायः सर्व श्रुतस्कंधतुं (सर्व शाखोतुं) चिंतवन करी शकातुं नथी, त्यारे धीर बुद्धिवाळो
 अने विशुध्यमान शुभ लेश्यावाळो कोईक सात्त्विक जीव द्वादशांगीना सारभूत आ पंचपरमेष्ठि नमस्कारतुं
 ज एकाप्रचित्ते स्मरण करे छे ॥ ३२-३३-३४-३५ ॥

/समुद्रमांथी अमृतनी जेम, मलयाचल पर्वतमांथी चंदननी जेम, दहीमांथी माखणनी जेम अने
 रोहणाचल पर्वतमांथी वज्ररत्ननी जेम, आगममांथी उद्धरेला सर्वश्रुतना सारभूत अने कल्याणना खजाना
 समान आ पंचपरमेष्ठि नमस्कारतुं कोईक धन्य पुरुषो ज मनन-चितवन करे छे ॥ ३६-३७ ॥

25

/शरीरथी पवित्र वर्तने, पद्मासने वेसीने, हाथ वडे योगमुद्रा धारण करीने अने संवेग (मोक्षनी
 अभिलाषा) युक्त मनवाळा भव्य प्राणीए स्पष्ट, गंभीर अने मधुर स्वरे संपूर्ण पंचनमस्कारनो उच्चार
 करवो । आ विधि उत्सर्गथी जाणवो ॥ ३८-३९ ॥

'અસિઆસતે'તિ મન્ત્રં, તદ્વામાયંશરાહ્નિતમ્ ।
 સ્મરન્તો જન્તવોજ્નન્તોઃ, મુચ્યન્તેજ્નતક-વન્ધનાત્ ॥ ૪૦ ॥
 અર્હદરૂપાચાર્યોપાધ્યાય-મુન્યાદિમાહરૈઃ ।
 સન્ધિ-પ્રયોગ-સંશ્લિષ્ટૈરોદ્ધારં વા ત્રિદુર્જિનાઃ ॥ ૪૧ ॥
 5 વ્યક્તા મુક્તાત્મનાં મુક્તિર્મોહ-સ્તમ્બેરમાહુશઃ ।
 પ્રણીતઃ પ્રણવઃ પ્રાણૈર્ભવાર્ષિ-ચ્છેદ-કર્ત્તરી ॥ ૪૨ ॥
 ઓમિતિ ધ્યાયતાં તત્ત્વં, સ્વર્ગાર્ગલક-કુશ્ચિકામ્ ।
 જીવિતે મરણે વાપિ, મુક્તિર્મુક્તિર્મહાત્મનામ્ ॥ ૪૩ ॥
 સર્વથાઽપ્યક્ષમો દૈવાદ્, યદ્વાજ્નતે ધર્મ-વાન્ધવાત્ ।
 10 મૃષ્ટવન્ મન્ત્રમમ્બું ચિત્તે, ધર્માત્મા ભાવયેદિતિ ॥ ૪૪ ॥
 અમૃતઃ ક્રિમહં સિન્ધુઃ, સર્વાહ્નં યદિ વા કૃતઃ ।
 સર્વાનન્દમયોઽક્રાણ્ડે, કેનાઽપ્યનય-વન્ધુના ॥ ૪૫ ॥
 પરં પુણ્યં પરં શ્રેયઃ, પરં મહ્નલકારણમ્ ।
 યદિદાર્નાં શ્રાવિતોઽહં, પશ્ચનાય-નમસ્કૃતિમ્ ॥ ૪૬ ॥

- 15 (હવે અપવાદ-વિધિ કહે છે. —) જો શારીરિક માંદગીના કારણે પોતે સમ્પૂર્ણ નમસ્કારનો ઉચ્ચાર કરવા સમર્થ ન હોય તો ૧ જ પાંચ પરમેશ્ઠીના પહેલા પહેલા અક્ષરથી ઉત્પન્ન થયેલા 'અસિઆસતા' ૧ મંત્રનું સ્મરણ કરે, કારણ કે આ પાંચ અક્ષરના સ્મરણથી પણ જીવો અનંત એવા મરણના વધનથી મુક્ત થયા છે ॥૪૦॥
 જેમને કોઈ પ્રાણાન્ત માદગીમાં ડાહ્યા વહેલા પાંચ અક્ષરરૂપ મંત્રનું સ્મરણ પણ શક્ય ન હોય તેમના માટે શ્રી જિનેશ્વરોર્ અર્હત્ (અરેહંત), અરૂપી (સિદ્ધ), આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનિ ૧ પાંચ પરમેશ્ઠીનાં
 20 પ્રથમ અક્ષરોને વ્યાકરણના સંધિ-નિયમો લગાડીને સિદ્ધ થયેલ (અ+અ=આ, આ+આ=આ, આ+ઉ=ઓ, ઓ+મ્=) 'ૐ'કાર કહેલ છે, તેનું સ્મરણ કરવું । કારણ કે તેમા પણ પાંચ પરમેશ્ઠીઓ આવી જાય છે ॥૪૧॥
 પ્રાણ પુરુષોર્ વક્ષુ છે કે આ 'ૐ'કાર મુક્તાત્માઓની સાક્ષાત્ મુક્તિ, મોહરૂપી હાથીને વશ કરનાર અનુશ અને સંસારની પીડાને છેદનારી કાનર છે ॥ ૪૨ ॥
 સ્વર્ગના દરવાજા ઉઘાડવા માટે કુંચી સમાન આ 'ૐ'કારરૂપી તત્ત્વનું ધ્યાન કરનાર મહાત્માઓને
 25 જીવે ત્યાંસુધી ભોગો મળે છે અને મર્યા પડી મુક્તિ મળે છે ॥ ૪૩ ॥
 અથવા તો ભાગ્યવશાત્ મૃત્યુ સમયે સર્વ પ્રકારે આ 'ૐ'કારનું સ્મરણ કરવામા પણ પોતે અશક્ત હોય તો તે સાધર્મિક વંધુ પાસેથી આ મંત્રનું શ્રવણ કરે અને તે વક્ષતે ચિત્તમાં આ પ્રમાણે ભાવના માવે ॥ ૪૪ ॥
 હું કોઈક પુણ્યશાળી વધુએ અજ્ઞાલે મારા સમગ્ર શરીરે અમૃત છાટ્યુ ! અથવા તો મુ હું તેના વડે સમ્પૂર્ણ આનન્દ-સ્વરૂપ કરાવો ! કારણ કે હમણાં મને તેણે શ્રેષ્ઠ પુણ્યરૂપ, શ્રેષ્ઠ કલ્યાણરૂપ અને મહાત્મા
 30 શ્રેષ્ઠ કારણરૂપ પંચપરમેશ્ઠી-નમસ્કાર મંત્ર સંભળાવ્યો ॥ ૪૫-૪૬ ॥

अहो! दुर्लभ लाभो मे, ममाऽहो! प्रियसङ्गमः ।
 अहो! तत्व-प्रकाशो मे, सारमुष्टिरहो! मम ॥ ४७ ॥
 अद्य कष्टानि नष्टानि, दुरितं दूरतो ययौ ।
 प्राप्तं पारं भवाम्भोधेः, श्रुत्वा पञ्च-नमस्कृतिम् ॥ ४८ ॥
 प्रशमो देव-गुर्वाज्ञा-पालनं नियमस्तपः ।
 अद्य मे सफलं जज्ञे^१, श्रुत-पञ्च-नमस्कृतेः ॥ ४९ ॥
 स्वर्णस्येवाग्नि-सम्पातो, दिष्ट्या मे विपदप्यभूत् ।
 यच्छेभेऽद्य मया^२ऽनर्थ्यं परमेष्ठिमयं महः ॥ ५० ॥
 एवं शम-रसोच्छ्वास-पूर्वं श्रुत्वा नमस्कृतिम् ।
 निहत्य क्लिष्टकर्माणि, सुधीः श्रयति सद्गतिम् ॥ ५१ ॥
 उत्पद्योत्तमदेवेषु, विपुलेषु कुलेष्वपि ।
 अन्तर्भवाष्टकं सिद्धः, स्यान्नमस्कार-भक्तिभाक् ॥ ५२ ॥

5

10

इति पष्ठः प्रकाशः समाप्तः ॥

अहो! आ पंचपरमेष्ठि-नमस्कारतुं श्रवण करवाथी मने दुर्लभ वस्तुनो लाभ थयो! अहो! मने प्रिय वस्तुनो समागम थयो! अहो! मने तत्त्वनो प्रकाश थयो अने अहो! मने सारभूत उत्तम वस्तुतुं 15 सम्पूर्ण रहस्य प्राप्त थयुं छे ॥ ४७ ॥

आ पंचपरमेष्ठि-नमस्कारना श्रवणथी आजे मारां कष्टे नाश पाम्यां, मारुं पाप दूरथी चाल्युं गयुं अने आजे हुं संसारसागरना पारने पाम्यो ॥ ४८ ॥

पंचपरमेष्ठि-नमस्कार मंत्रतुं श्रवण करवाथी आजे मारो प्रशम, देव तथा गुरुनी आज्ञानुं पालन, नियम अने तप ए सघळुं य सफल थयुं ॥ ४९ ॥

20

अग्निनो संयोग जेम सुवर्णने निर्मळ करे छे, ते ज रीतिए आ मांदगीनी विपत्ति पण मारे कल्याणने माटे थई, कारण के आजे परमेष्ठि-स्वरूप अमूल्य तेज में प्राप्त कर्युं ॥ ५० ॥

आ प्रमाणे प्रशम-रसना उच्छ्वासपूर्वक पंचपरमेष्ठि-नमस्कारतुं श्रवण करी अने क्लिष्ट कर्मने नाश करी बुद्धिमान पुरुष सद्गतिने पामे छे ॥ ५१ ॥

नमस्कार मंत्रनी भावपूर्वक भक्ति करनार ते प्राणी त्यां (सद्गतिमां) उत्तम देवलोकामां उत्पन्न 25 थई त्यांथी च्यवी, श्रेष्ठ मनुष्यकुलोमां जन्म पामीने, आठ भवनी अंदर सिद्ध थाय छे ॥ ५२ ॥

[સત્તમઃ પ્રકાશઃ]

સદા નામાકૃતિદ્રવ્ય-ભાવૈરૈલોભ્ય-પાવનાઃ ।
ક્ષેત્રે કાલે ચ સર્વત્ર, શરણં મે જિનેશ્વરાઃ ॥ ૧ ॥

તેર્જ્વીતાઃ કેવલજ્ઞાનિ-પ્રમુક્ષા ઋપભાદયઃ ।
વર્તમાના ભવિષ્યન્તઃ, પદ્મનાભાદયો જિનાઃ ॥ ૨ ॥

સીમાન્ધરાઘા અર્હન્તો, વિહરન્તોઽથ શાશ્વતાઃ ।
ચન્દ્રાનન-વારિપેળ-વર્ધ્દમાનર્પમાશ્ચ તે ॥ ૩ ॥

સંસ્થાતાસ્તે વર્તમાનાઃ, અનન્તાતીતભાવિનઃ ।
સર્વેષ્વપિ વિદેહેષુ, ભરતૈરાવતેષુ ચ ॥ ૪ ॥

તે કેવલજ્ઞાન-વિકાશ-ભામુરાઃ, નિરાકૃતાષ્ટાદશ-દોષ-વિહ્વાલાઃ ।
અસંખ્ય-વાસ્તોપ્પતિ-ચન્દિતાંહયઃ, સત્પ્રાતિદાર્પાતિશ્રયૈઃ સમાશ્રિતાઃ ॥ ૫ ॥

જગન્ત્રયી-ચોધિદ-પશ્ચ-સંયુત-ત્રિશ્લદુગાલકૂત-દેશના-ગિરઃ ।
અનુત્તર-સ્વર્ગિગૈર્ણૈઃ સદા સ્મૃતાઃ, અનન્યદૈયાક્ષર-માગંદાવિનઃ ॥ ૬ ॥

સતતમો પ્રકાશ

15 સર્વ કાલ અને સર્વ ક્ષેત્રમાં નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને માવ વડે ત્રણ લોકને સદા પવિત્ર કરનારા શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતો મને શરણ હો ॥ ૧ ॥

તે જિનેશ્વરો અતીતકાલે શ્રી કેવલજ્ઞાની સ્વામી વગેરે થયા હતા, વર્તમાનકાલે શ્રી ઋપમદેવસ્વામી વગેરે થયા છે અને આગામિકાલે શ્રી પદ્મનામ સ્વામી વગેરે થવાના છે ॥ ૨ ॥

20 શ્રી સીમંધરસ્વામી વગેરે વીસ વિહરમાન તીર્થંકરો છે । શ્રી ચન્દ્રાનન, શ્રી વારિપેળ, શ્રી વર્ધ્દમાન અને શ્રી ઋપમ ૯ નામના ચાર શાશ્વત તીર્થંકરો છે ॥ ૩ ॥

સર્વ વિદેહ, સર્વ ભરત અને સર્વ પેરાવતને વિષે વર્તમાનકાલે સંસ્થાના જિનેશ્વરો હોય છે, અને અતીત તથા અનાગત કાલને આશ્રયીને અનન્તા જિનેશ્વરો હોય છે ॥ ૪ ॥

25 તે સર્વ તીર્થંકર ભગવંતો કેવલજ્ઞાનના પ્રકાશથી વેદીપ્યમાન, અઢાર દોષોના ઉપદ્રવોથી રહિત, અસંખ્ય ઇન્દ્રોથી વદિત ચરણકમલવાળા, ઉત્તમ પ્રકારના આઠ પ્રાનિહાર્ય અને ચોત્રીશ અતિશયો વડે શોભના, ત્રણ જગતના પ્રાણીઓને સમક્ષિત આપનાર, પાંત્રીશ ગુણોથી શોભના દેશનાના વચનવાળા, અનુવરવિમાનમાં રહેલા દેવો વડે સદા સ્મરણ કરાયેલા અને ધીજાઓ ન આપી શકે તેવા મોક્ષમાર્ગને આપનારા હોય છે ॥ ૫-૬ ॥

दुरितं दूरतो याति, साधिर्व्याधिः प्रणश्यति ।
 दारिद्र्यमुद्रा विद्राति, सम्यग्दृष्टे जिनेश्वरे ॥ ७ ॥
 निन्द्येन मांसखण्डेन, किं तया जिह्वया नृणाम् ।
 माहात्म्यं या जिनेन्द्राणां, न स्तवीति क्षणे क्षणे ॥ ८ ॥
 अर्हचरित्र-माधुर्य-सुधास्वादानभिज्ञयोः ।
 कर्णयोश्छिद्रयोर्वाऽपि, स्वल्पमप्यस्ति नान्तरम् ॥ ९ ॥
 सर्वातिशय-सम्पन्नां, ये जिनार्चा न पश्यतः ।
 न ते विलोचने किन्तु, वदनालय-जालके ॥ १० ॥
 अनार्येऽपि वसन् देशे, श्रीमानार्द्रकुमारकः ।
 अर्हतः प्रतिमां दृष्ट्वा, जज्ञे संसार-पारगः ॥ ११ ॥
 जिन-त्रिम्लेक्षणाज्ज्ञात-तत्त्वः शय्यम्भव-द्विजः ।
 निपेव्य सुगुरोः पादानुत्तमार्थमसाधयत् ॥ १२ ॥
 अहो! सात्त्विक-मूर्द्धन्यो, वज्रकर्णो महीपतिः ।
 सर्वनाशेऽपि योऽन्यस्मै, न ननाम जिनं विना ॥ १३ ॥

5

10

श्री जिनेश्वरानुं सम्यक् प्रकारे दर्शनं यतां ज प्राणीओना पापो अत्यन्त दूर चाल्या जाय छे, 15
 आधि (मननी पीडा) अने व्याधि (शरीरनी पीडा) नाश पामे छे; तथा दरिद्रतानी मुद्रा जती रहे
 छे ॥ ७ ॥

जे जीभ श्री जिनेश्वरना माहात्म्यनी क्षणे क्षणे स्तुति न करे, ते निंदवा लायक मांसना टुकडा
 जेवी जिह्वा शा कामनी ? ॥ ८ ॥

जे कान श्री अरिहंतना चरित्रनी मधुरता रूप अमृतना आस्वादथी अजाण होय, ते कान 20
 अथवा छिद्रमां कई पण तफावत नथी ॥ ९ ॥

सर्व अतिशयोधी संपन्न एवी श्री जिनप्रतिमाने जे नेत्रो जोता नथी ते नेत्र नथी, परंतु मुखरूपी
 धरनां जाळीयां छे ॥ १० ॥

अनार्य देशमां वसता एवा पण श्रीमान् आर्द्रकुमार श्रीअरिहंत भगवंतनी प्रतिमाने निहाळीने
 संसार-सागरना पारगामी थ्या हता ॥ ११ ॥

25

श्री जिनप्रतिमाना दर्शनथी श्रीशय्यम्भव नामना ब्राह्मणे तत्त्वने जाण्युं अने ते पछी श्री सुगुरुना
 चरण-क्रमळनी सेत्रा करीने तेओ उत्तमार्थ-मोक्षने पाम्या ॥ १२ ॥

अहो! सात्त्विक-शिरोमणि श्रीवज्रकर्ण नामना राजाए राज्य वगेरे सर्व वस्तुनो नाश उपस्थित
 थया छतां पण एक जिनेश्वर देव विना वीजाने नमस्कार न कर्षो ते न ज कर्षो ॥ १३ ॥

देवतत्त्वं गुह्यतत्त्वं, धर्मतत्त्वं स्थिरामनः ।

वालिनो यानरेन्द्रस्य, महनीयमहो ! महः ॥ १४ ॥

मुलसाया महासत्या भूयासमवतारणम् ।

मम्भावपति कल्याण-वार्तायां त्रिजगद्गुरुः ॥ १५ ॥

5

श्रीवीरं वन्दितुं भावावलितो ददुरावपि ।

मृत्वा सौधर्मकल्पान्तजर्ति शकसर्मा सुरा ॥ १६ ॥

हासा-प्रहासा-पतिराभियोग्य-दुष्कर्म-निर्विण्णमनाः सुरोऽपि ।

देवाधिदेव-श्रतिमां धमापां, प्राकाशपन् स्वात्मविमोचनाय ॥ १७ ॥

जिनांहिसेवाहृत-पापतापः, त्रैलोक्य-कुक्षिम्मरि-सन्प्रतापः ।

10

श्रीचेतको नाम महाशमापः, सुरेन्द्र-चित्तेष्वपि वासमाय ॥ १८ ॥

अष्टादिक-पर्व सुपर्वनाथाः, कुर्वन्ति सर्वे जिनमन्दिरेषु ।

निष्येषु नन्दीश्वर-सुन्ध्यतीर्था-लङ्कारभूतेषु भवामिभूर्त्ये ॥ १९ ॥

देव तस्य, गुरु तस्य अने धर्म तत्त्वमां स्थिर आशयवाळा यानर द्वीपना स्वामी वाल्मी राजाज
तेज-पराक्रम खरेखर वृजवा लायक हतुं ॥ १४ ॥

15

त्रण जगतिना गुरु श्री महावीर परमात्माए पण सुख-ज्ञानाया समाचार कहेवरावधानं जेगीने
पाद करी हती, ते महासती श्री सुन्दरानो कुं औवाणानं लऊं छुं ॥ १५ ॥

श्री वीरप्रसुने भावयी वंदन करवा आचना वे देवकांओ पण रत्नामां ज मरीने सीधर्मदेवयोऽर्मा
ईद्रसमान देवनाओ कया [सेडुक नामना ब्राह्मणगे जीव अने नंदमणियारने जीव देवकाना भर्मा
श्री महावीर परमात्माने भावयी वंदन करवा जनां मार्गमां ज (श्रेणिक राजाना घोडाना पग तळे दवाईने)

20

मरण पामी प्रमु वदननु ध्यान होवायी सीधर्मदेवलोकरमां शंभेन्द्रने सामानिक देव ययो] ॥ १६ ॥

कुमारनदी सोनीनो जीव मरीने देवलोकरमां हासा अने प्रहासा नामनी देवीओनो पति कया
छनां पण आभियोगिक देवने योग्य हलसं कयों करवायी मनमां अयन्त तेद पाय्यो हतो, तेथी तेणे
पोताना आत्माने ते दुष्कर्मयी मुक्त करवा माटे देवाधिदेवनी प्रतिमा पूजनी ऊपर प्रगट करी हती ॥ १७ ॥

25

श्री चेतक (चेडा) नामना महाराजाए श्रीजिनेश्वरना चरणकमळनी सेवा कडे पोताना सर्व
पापना तापनो भादा कयों हतो, तेथी तेकनो सुंदर प्रताप त्रणे भुवनमां प्रसूरी गयो हतो अने तेओ
इन्द्रोना हृदयोमां पण स्थान पाय्या हता ॥ १८ ॥

सर्व देवेन्द्रो संसारने ह्रास करवा माटे नन्दीश्वरादिक तीर्थेना अलङ्कारयला शाश्वता जिनमंदिरेमां
अट्टाई-महोत्सव करे छे ॥ १९ ॥

श्रूयते चरमाम्भोधौ, जिन-विम्बाकृतेस्तिमेः ।
 नमस्कृति-परो मीनो, जातस्मृतिर्दिवं ययौ ॥ २० ॥
 नृ-सुरासुर-साम्राज्यं, भुज्यते यदशङ्कितम् ।
 जिन-पाद-प्रसादानां लीलायित्त-लवो हि सः ॥ २१ ॥
 नृलोके चक्रवर्त्याद्याः, शक्राद्याः सुरसञ्चनि ।
 पाताले धरणेन्द्राद्या जयन्ति जिन-भक्तितः ॥ २२ ॥
 मुकुटीकृत-जैनाज्ञा, रुद्रा एकादशाऽप्यहो ! ।
 केचिन्तीर्णास्तरिष्यन्ति, परे' संसार-सागरम् ॥ २३ ॥
 वह्नि-ज्वाला इव जले, विपोर्मय इवाऽमृते ।
 जिनसाम्ये विलीयन्ते, हरादीनां कथा-प्रथाः ॥ २४ ॥
 तानि जैनेन्द्र-वृत्तानि, सम्यग् विमृशतां सताम् ।
 अत्राप्यानन्दमग्नानां, युक्तं मोक्षेऽपि न स्पृहा ॥ २५ ॥
 यथा तोयेन शाम्यन्ति, तृपोऽन्नेन क्षुधो यथा ।
 जिन-दर्शनमात्रेण, तथैकेन भवार्तयः ॥ २६ ॥

5

10

वळी शाखोमां संभळाय छे के स्वयम्भूरमण नामना छेछा समुद्रमां जिनविंविना आकारवाळा 15
 मत्स्यने जोई वीजा मत्स्यने जाति-स्मरण ज्ञान थयुं अने नमस्कार मंत्रनुं ध्यान करी त्यांथी मरीने
 देवलोकरमां गयो ॥ २० ॥

मनुष्य, देव अने असुरोतुं स्वामीपणुं जे निःशंकपणे भोगवाय छे ते श्री जिनेश्वरभगवंतना
 चरणोनी कृपानी लीलानो एक लेश मात्र छे ॥ २१ ॥

मनुष्यलोकरमां चक्रवर्ती वगरे राजाओ, स्वर्गलोकरमां इन्द्रादिदेवो अने पाताळ लोकरमां धरणेन्द्र 20
 वगरे भुवनपतिना इन्द्रो जिनेश्वरनी भक्तिथी ज जयवंता वर्ते छे ॥ २२ ॥

श्री जिनेश्वरनी आज्ञाने मुकुटनी जेम मस्तके धारण करीने अहो ! अगियारे रुद्रोमांथी केटलाक
 ए ज भवमां मोक्षे गया छे अने वाक्तीना आगामी भवोमां मोक्षे जवाना छे ॥ २३ ॥

जेम पाणीमां अग्निनी ज्वाला नाश पामी जाय छे अने जेम अमृतने विषे विषनो प्रभाव
 नष्ट थई जाय छे, तेम श्री जिनेश्वरभगवंतनी समता-चरित्रनी वर्णनामां शंकर वगरे देवोनी कथाओनो 25
 विस्तार विलय पामे छे ॥ २४ ॥

श्री जिनेश्वरोना ते चरित्रोतुं सम्यक् प्रकारे चिंतन करनारा सत्पुरुषो आ संसारमां पण
 आनंदमग्न रहे छे अने तेथी खरेखर ! तेओने मोक्षमां पण स्पृहा रहेती नथी ॥ २५ ॥

जेम जल वडे तृपा शान्त थाय छे, तथा अन्न वडे क्षुधा शान्त थाय छे, तेम श्री जिनेश्वरना
 एक दर्शनमात्रथी ज संसारनी सर्व पीडाओ शान्त थई जाय छे—नाश पामे छे ॥ २६ ॥

30

અતિકોટિઃ સમાઃ સમ્યક્, સમાધીન્ સમુપાસતામ્ ।
 નાર્હદાજ્ઞાં વિના યાન્તિ, તથાપિ શમિનઃ શિવમ્ ॥ ૨૭ ॥
 ન દાનેનાઽનિદાનેન, ન શીલૈઃ પરિશીલિતૈઃ ।
 ન શ્વસ્યાભિસ્તપસ્વાભિરજૈનાનાં પરં પદમ્ ॥ ૨૮ ॥
 5 માસ્વતા વાસર ઇવ, પૂર્ણમેવાઽમૃતાશુના ।
 સુમિશ્રમિવ મેધેન, જિનેનૈવાવ્યયં મહઃ ॥ ૨૯ ॥
 અધ્યાપત્તં યથા ઘૃતં, મેઘાધીના યથા કૃપિઃ ।
 તથા શિવપુરે વાસો, જિન-ધ્યાન-વશંવદઃ ॥ ૩૦ ॥
 સુલભાસ્ત્રિજગલ્લક્ષ્મ્યઃ, સુલમાઃ સિદ્ધયોઽષ્ટ તાઃ ।
 10 જિનાંહિ-નીરજ-રજઃકણિકાસ્ત્વતિદુર્લભાઃ ॥ ૩૧ ॥
 અહો ! કષ્ટમહો ! કષ્ટં, જિનં પ્રાપ્યાપિ યજ્ઞનાઃ ।
 કેચિન્મિથ્યાદશો વાદં, દિનેશમિવ કૌશિકાઃ ॥ ૩૨ ॥
 જિન એવ મહાદેવઃ, સ્વપમ્બૂઃ પુરુષોત્તમઃ ।
 પરાત્મા સુગતોઽલક્ષ્યો, ભૂર્ભુવઃસ્વસ્વયે(પી)શ્વરઃ ॥ ૩૩ ॥

- 15 જિતેન્દ્રિય એવા અન્યદર્શનીઓ મળે કરોડો ધર્મોપી પણ અવિક્ર કાલ સુધી સમાધિઓની
 ઉપાસના કરે, પરંતુ શ્રી જિનાજ્ઞા વિના તેઓ કદાપિ મોક્ષે જતા નથી ॥ ૨૭ ॥
 રાગાદિ શત્રુઓના જેવા શ્રી જિનેશ્વર પરમાત્મા જેઓના દેવ નથી, તેઓ મળે નિવાળારહિત
 દાન કરે, નિર્મલ્લ શીલ પાલે, તથા પ્રશંસા કરવા યોગ્ય તપ કરે, તો પણ તેમને પરમપદની પ્રાપ્તિ
 નથી ॥ ૨૮ ॥
 20 જેમ સૂર્ય વહે દિવસ પાય છે, ચન્દ્ર વહે પૂર્ણિમા ધાય છે અને વૃષ્ટિ વહે સુમિશ્ર (સુગલ) ધાય છે,
 તેમ શ્રી જિનેશ્વર વહે જ અધિનાશી તેજની-કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ધાય છે ॥ ૨૯ ॥
 જેમ જૂઠા પાસાને આવીન છે અને ચેતી વૃષ્ટિને આવીન છે, તેમ શિવપુરમાં વસતું તે શ્રી
 જિનેશ્વરના ધ્યાનને જ આધીન છે ॥ ૩૦ ॥
 ત્રણ જગતની લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થવી સુલભ છે, તથા અગ્નિાદિક આઠ સિદ્ધિઓની પ્રાપ્તિ થવી સુલભ
 25 છે, પરંતુ જિનેશ્વરના ચરણનમ્લના રજકાળો પ્રાપ્ત થવા અત્યન્ત દુર્લભ છે ॥ ૩૧ ॥
 અહો ! હેરની વાત છે કે જિનેશ્વરને પામીને પણ કેટલાક જીવો સૂર્યના પ્રકાશમાં ધૂવદગ્ની
 જેમ માઠ મિપ્યાદષ્ટિ રહે છે ॥ ૩૨ ॥
 જિનેશ્વર જ મહાદેવ છે, શક્તા છે, વિષ્ણુ છે, પરમાત્મા છે, સુગત (સુદ) છે, અલદય છે તથા
 સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાલને વિષે ઈશ્વર છે ॥ ૩૩ ॥

त्रैगुण्य-गोचरा संज्ञा, बुद्धेशानादिषु स्थिता ।
या लोकोत्तर-सत्त्वोत्था, सा सर्वाऽपि परं जिने ॥ ३४ ॥
रोहणाद्रेरिवाऽऽदाय, जिनेन्द्रात्परमात्मनः ।
नानाभिधान-रत्नानि, विदग्धैर्व्यवहारिभिः ॥ ३५ ॥
सुवर्णभूषणान्याशु, कृत्वा स्व-स्व-मतेष्वथ ।
तत्तद्देवेष्वहितानि, कालात् तन्नामतामगुः ॥ ३६ ॥ युगम् ॥

5

यद्वा—

अमृतानि यथाऽऽदस्य, तडागादिषु पाततः ।
तज्जन्मानि जनाः प्राहुर्नामान्येवं तथाऽर्हतः ॥ ३७ ॥
लोकाग्रमधिरूढस्य, निलीनानि हरादिषु ।
तेषां सत्कानि गीयन्ते, लोकैः प्रायो बहिर्मुखैः ॥ ३८ ॥ युगम् ॥
किञ्च तान्येव नामानि, विद्धि योगीन्द्र-बल्लभम् ।
यानि लोकोत्तरं सत्त्वं, ख्यापयन्ति प्रमाणतः ॥ ३९ ॥
संज्ञा रजस्तमःसत्त्वाभासोत्था अतिकोटयः ।
अनन्ते भववासेऽस्मिन्, मादृशामपि जज्ञिरे ॥ ४० ॥

10

15

बुद्ध अने महादेव वगरे लौकिक देवोने सत्त्व, रजस् अने तमस् ए त्रण गुणना विषयवाळुं ज ज्ञान छे परन्तु लोकोत्तर सत्त्वथी उत्पन्न थवावाळुं सर्वज्ञान तो मात्र जिनेश्वरोने विषे ज रहेळुं छे ॥ ३४ ॥

रोहणाचल पर्वतना जेवा जिनेश्वर परमात्मा पासेयी त्रिविध नामरूपी रत्नो लईने पंडितोरूपी वेपारीओए शीघ्र सारा वर्णवाळा नामरूपी आभूषणो वनावी पोतपोताना मानेला हरिहरादिक देवोने 20 विषे स्थापन कर्या तेथी ते सारा वर्णवाळा नामो कालान्तरे ते ते देवोना नामथी प्रसिद्ध थया छे ॥ ३५-३६ ॥

जेम वरसादनुं जळ ज तळाव वगरेमां पडयुं होय छे, तो पण लोको कहे छे के 'आ पाणी तळावमां उत्पन्न थयुं छे' ते ज प्रमाणे लोकाग्र उपर आरूढ थयेला अरिहंतना ज पर्यायवाची नामो हरिहरादिकने विषे छे, छतां ते नामो हरिहरादिकनां छे एम अज्ञानी लोको बोले छे ॥ ३७-३८ ॥ 25

वळी, जे नामो प्रमाणथी लोकोत्तर सत्त्वने कहेनारां छे, ते ज नामो योगीन्द्रोने प्रिय एवा अरिहंतने जणावे छे, एम तुं जाण ॥ ३९ ॥

सत्त्व, रजस् अने तमोगुणना आभासथी उत्पन्न थयेलां करोडोथी पण वधारे नामो तो मारा जेवाने पण आ अनंत संसारमां प्राप्त थयां छे ॥ ४० ॥

अपि नाम सहस्रेण, मूढो हृष्टः स्वर्दवते ।
 वदरेणापि हि भवेत्, शृगालस्य महो महान् ॥ ४१ ॥
 सिद्धान्त-गुणत्वैरानन्तनाम्नो जिनेशितुः ।
 निर्गुणत्वाद्नाम्नो वा, नाम-संख्यां करोतु कः ? ॥ ४२ ॥
 5 रजस्तमोवह्निःमत्वातीतस्य परमेष्ठिनः ।
 प्रभावेण तमःपङ्के, विश्वमेतन्न मज्जति ॥ ४३ ॥
 मन्येऽत्र लोकरुनाथेन, लोकाग्रं गच्छताऽईता ।
 मुक्तं पापाञ्जगत्त्रातुं, पुण्य(ष्णं)बल्लभमप्यहो ! ॥ ४४ ॥
 पापं नष्टं भवारण्ये, समिति-प्रयतात् प्रभोः ।
 10 तद्भ्रंसाय ततः पुण्यं, सर्वं सैन्यमिवाञ्चगात् ॥ ४५ ॥
 पुण्य-पापविनिर्मुक्तस्तेनासौ भगवान् जिनः ।
 लोकाग्रं सौघमारूढो, रमते मुक्ति-कान्तया ॥ ४६ ॥
 जिनो दाता जिनो भोक्ता, जिनः सर्वमिदं जगत् ।
 जिनो जयति सर्वत्र, यो जिनः सोऽहमेव च ॥ ४७ ॥
 15 इति ध्यान-रसावेशात्, तन्मयीभावमीयुषः ।
 परब्रेहं च निर्विमं, शृणुते सकलाः श्रियः ॥ ४८ ॥
 इति सतमः प्रकाशः समाप्तः ॥

पोताना देवनां हजार नाम सांभलीने मूढ माणस हर्दित थाय छे, केमके शियाळने तो बोर
 मळवापी पण मोटो उत्सव थाय छे ॥ ४१ ॥

20 श्री जिनेश्वरनां अनन्त गुणो सिद्ध होवापी तेमनां अनंत नामो छे, अथवा तो निर्गुण (सत्त्वादि
 गुण रहित) होवापी तेमने नाम ज नथी, तो नामनी संख्या कोण करे ? ॥ ४२ ॥

रजोगुण, तमोगुण अने बाह्य-सत्त्वगुणथी रहित एवा परमेष्टीना प्रभावथी ज आ जगत्
 अज्ञानरूपी कादवमा इवी जतुं नथी ॥ ४३ ॥

25 मने एम लागे छे के लोकरुना अप्रभामे जता व्रण लोकरुना नाथ श्री अरिहत्त परमात्मा जगतना
 जीवने पापथी बचाववा माटे बल्लभ एवा पुण्यने पण अहीं ज मूकी गया ॥ ४४ ॥

समितिनां प्रयत एवा प्रभु पासेथी पाप भवरूपी अरण्यमा नासी गयु ! तेथी तेनो नाश
 करवा माटे समग्र पुण्य पण सैन्यनी जेम तेनी पाटळ पड्युं । ए रीते पुण्य-पाप बंनेथी विनिर्मुक्त जिनेश्वर
 देव लोकाग्ररूपी महेलमां आरूढ थई मुक्ति रूपी कान्ता साथे क्रीडा करे छे ॥ ४५-४६ ॥

30 जिन दाता छे, जिन भोक्ता छे, आ सर्व जगत् जिन छे, जिन सर्वत्र जय पामे छे अने जे
 जिन छे, ते ज इ ह्यु । ए प्रमाणे ध्यानरसना आवेशथी पञ्चपरमेष्ठिनां तन्मयपणाने पामेला मय्य प्राणीओ
 आ लोक अने परलोकनां निर्विघ्नपणे सकल लक्ष्मीने पामे छे ॥ ४७-४८ ॥

[अष्टमः प्रकाशः]

अर्हतामपि मान्यानां, परिक्षीणाष्ट-कर्मणाम् ।
 सन्तः पञ्चदशभिदां, सिद्धानां न स्मरन्ति के ? ॥ १ ॥
 निरञ्जनाश्विदानन्दरूपा रूपादि-वर्जिताः ।
 स्वभावं-प्राप्त-लोकाग्राः, सिद्धानन्त-चतुष्टयाः ॥ २ ॥ 5
 साद्यन्त-स्थितिजुषो, गुणैकत्रिंशताऽन्विताः ।
 परमेशाः परात्मानः, सिद्धा मे शरणं सदा ॥ ३ ॥
 शरणं मे गणधराः, षट्त्रिंशद्गुण-भूषिताः ।
 सर्व-सूत्रोपदेष्टारो, वाचकाः शरणं मम ॥ ४ ॥
 लीना दशविधे धर्मे, सदा सामायिके स्थिराः । 10
 रत्नत्रय-धरा धीराः, शरणं मे सुसाधवः ॥ ५ ॥
 भव-स्थिति-ध्वंसकृतां, शम्भूनामिव नान्तरम् ।
 क्षरि-वाचक-साधूनां, तत्त्वतो दृष्टमागमे ॥ ६ ॥
 धर्मो मे केवलज्ञानि-प्रणीतः शरणं परम् ।
 चराचरस्य जगतो, य आधारः प्रकीर्तितः ॥ ७ ॥ 15

आठमो प्रकाश

अरिहंतोने पण माननीय तथा जेमना आठे कर्मो क्षीण थई गयां छे, एवा पंदर प्रकारना सिद्धोतुं क्या सत्पुरुषो स्मरण नथी करता ? ॥ १ ॥

कर्मना लेप विनाना, चिदानंद स्वरूप, रूपादिथी रहित, स्वभावथी ज लोकना अग्रभागने पामेला, सिद्ध थयेल छे अनन्त चतुष्टय जेमने एवा, सादि-अनन्त स्थितिवाळा, एकत्रीश गुणोवाळा, 20 परमेश्वररूप अने परमात्मस्वरूप श्री सिद्ध भगवंतोतुं निरंतर मने शरण हो ॥ २-३ ॥

छत्रीश गुणो वडे शोभता श्री गणधर(आचार्य)भगवंतोतुं मने शरण हो । सर्व सूत्रोना उपदेशक श्री उपाध्याय भगवंतोतुं मने शरण हो ॥ ४ ॥

क्षमादि दश प्रकारना धर्ममां लीन थयेला, सामायिकमां सदा स्थिर, ज्ञानादिक त्रण रत्नने धारण करनारा तथा धीर एवा श्री साधु भगवंतोतुं मने शरण हो ॥ ५ ॥ 25

आगमोमां जेम भवस्थितिना ध्वंस करनारा श्री सिद्ध-भगवंतोमां परस्पर मेद जोवायो नथी, तेम भवस्थितिना ध्वंसमां उद्यमशील एवा आचार्य, उपाध्याय अने साधु वच्चे पण परमार्थथी मेद नथी ॥ ६ ॥
 जे चराचर जगतनो आधारभूत कहेलो छे एवो केवलि-भाषित धर्म मने परम शरण हो ॥ ७ ॥

જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-ત્રયી-ત્રિપથગોમિભિઃ ।

સુવન-ત્રય-પાત્રિચ્ચ-કરો ઘર્મો હિમાલયઃ ॥ ૮ ॥

નાનાદશાન્ત-હેતુક્તિ-વિચાર-મર-વન્ધુરે ।

સ્પાદાદ-તત્ત્વે લીનોષ્ઠં, મર્મ્નકાન્તમત-સ્થિતૌ ॥ ૯ ॥

5

નવતત્ત્વ-સુધા-કુણ્ડગર્ભો ગામ્ભીર્ય-મન્દિરમ્ ।

અયં સર્વજ્ઞ-સિદ્ધાન્તઃ, પાતાલં પ્રતિભાતિ મે ॥ ૧૦ ॥

સર્વ-જ્યોતિષ્મતાં માન્યો, મધ્યસ્ય-પદમાથિતઃ ।

સ્નાકરાવૃત્તોઽન્તાલોકઃ શ્રીમાન્ જિનાગમઃ ॥ ૧૧ ॥

સ્થાનં સુમનસામેકં સ્થાસ્તુલોચદ્વયોરેપિ ।

10

વિનિદ્ર-શાશ્વત-જ્યોતિર્ભાતિ ગૌઃ પરમેષ્ઠિનઃ ॥ ૧૨ ॥

શ્રીધર્મભૂમીધર-રાજધાની, દુષ્કર્મ-પાપોજ-વની-હિમાની ।

સન્દેહ-સન્દોહ-સ્ત્રા-કૃપાળી, શ્રેયાંસિ પુષ્પાતુ જિનેન્દ્ર-વાણી ॥ ૧૩ ॥

એવં નમસ્કૃતિ-ધ્યાન-સિન્ધુ-મગ્રાન્તરાત્મનઃ ।

આમમૃત્કુમ્ભવત્સર્વ-કર્મપ્રન્ધિર્વિલીયતે ॥ ૧૪ ॥

15

ધર્મરૂપી હિમાલય પર્વત જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ ત્રણત્રયીરૂપ ગંગા નદીના તરંગો ત્રણ સુવનને પમિત્ર કરનારો છે ॥ ૮ ॥

વિવિધ પ્રકારના દેશાન્તો, હેતુઓ, સુવચનો અને સુંદર વિચારણાઓના સમૂહથી મને અને મગ્ર કરાર્થ છે એકાન્ત મનોની સ્થિતિ જેના વચ્ચે એવા સ્પાદાદ તત્ત્વમાં ઠું લીન થવો લું ॥ ૯ ॥

20

નવતત્ત્વરૂપી અમૃતનો કુંડ જેના ગર્ભમાં છે એવો અને ગામ્ભીર્યના મન્દિર સમાન આ સિદ્ધાન્ત મને પાતાલ જેવો ઝડો પ્રતિભાષે છે ॥ ૧૦ ॥

મધ્યસ્ય (રાગદ્રેપરહિત) માયને આથિત દ્વોવાથી, સુવચનરૂપ રત્નોની શાપોથી વ્યજ્ઞ દોષ અને અનંત પ્રકાશશબ્દો દ્વોવાથી શ્રી જિનાગમ સર્વ સુદ્ધિમાન પુરુષોને માન્ય છે ॥ ॥ ૧૧ ॥

પમિત્ર મનરાઝ્યા પુરુષોનો એકમેર આશાઈ, વજ્રે લોકમાં રવાથી અને પિતૃસ્વર શાશ્વત યજોતિશ્રી જિનવાણી નોમે છે ॥ ૧૨ ॥

25

શ્રી ધર્મરૂપી રાજાની રાજધાનીરૂપ, દુષ્કર્મોરૂપી વમ્બડના ઘનને ચાઢી નાતવામાં શિવ મનુહરૂપ અને મંદેહના સન્નહરૂપ લતાને છેદવામાં કુશાડી સમાન જિનેશ્વરની વાણી અમરતા વચ્ચે પોચન કરો ॥ ૧૩ ॥

આ પ્રનામે નમસ્કારના ધ્યાનરૂપ મમુદ્રમ્ જેવો અંતરામા મગ્ર થયેલો છે, તેની થયી વર્તમાન માટે યજ્ઞા માટીના ઘડાની જેમ મિલ્ય પામે છે ॥ ૧૪ ॥

30

श्री-ही-धृति-कीर्ति-बुद्धि-लक्ष्मी-लीला-प्रकाशकः ।

जीयात् पञ्च-नमस्कारः, स्वःसाम्राज्य-शिवप्रदः ॥ १५ ॥

‘सिद्धसेन’-सरस्वत्या, सरस्वत्यापगातटे ।

‘श्रीसिद्धचक्र(नमस्कार) माहात्म्यं,’ गीतं श्रीसिद्धपत्तने ॥ १६ ॥

इति श्रीसिद्धसेनाचार्यविरचिते श्रीनमस्कारमाहात्म्ये अष्टमः प्रकाशः समाप्तः ॥

5

श्री, ही, धृति, कीर्ति, बुद्धि अने लक्ष्मीनी लीलाने प्रकाश करनार (आपनार) तथा स्वर्गनुं साम्राज्य अने मोक्षने आपनार पंच-नमस्कार मंत्र निरंतर जयवंत रहो ॥ १५ ॥

श्री सरस्वती नदीने कांठे आवेल श्री सिद्धपुर नगरमां श्री सिद्धसेनसूरिनी वाणीए आ श्री सिद्धचक्रनुं (नमस्कारनुं) माहात्म्य गायुं छे ॥ १६ ॥

परिचय

10

श्री ‘नमस्कार माहात्म्य’नी एक पुस्तिका श्री केसरवाई ज्ञानमंदिर, पाटण, तरफथी प्रकाशित थयेली छे । तेमां मूल अने भावार्थ बंने छे । तेनुं संपादन प. पू. पं. श्री कान्तिविजयजी गणिवरे करेल छे । ए पुस्तिकाने सामे राखीने प्रस्तुत संदर्भ तैयार करेल छे ।

आ कृतिना रचयिता श्री सिद्धसेनसूरि छे । तेओ अंतिम श्लोकमां कहे छे के “सरस्वती नदीना तीरे सिद्धपत्तन (सिद्धपुर-पाटण) नगरमां आ ‘नमस्कार माहात्म्य’ श्री सिद्धसेनसूरिनी वाणीए गायुं हतुं ।” 15

आ ग्रंथनी रचना स्वयं कही आपे छे के तेना निर्माता कोई महान ज्योतिर्धर महापुरुष होवा जोईए; ते विना आवी श्रद्धारसनी महानदी समी आ कृतिनो प्रभव अशक्य छे । साहित्य, अध्यात्म, योग वगैरेनी दृष्टिए आ रचना स्वयं परिपूर्ण भासे छे ।

आ ग्रंथना कर्ता विषे अधिक जाणवामां आव्युं नथी । संभव छे के आ सिद्धसेनसूरि ते सिद्धसेन दिवाकर अथवा श्री तत्त्वार्थाधिगमसूत्रनी ‘सिद्धसेनी’ टीकाना कर्ता श्री सिद्धसेनाचार्य होवा जोईए । 20

जाणे अष्टकर्मने छेदवा माटे ज न बनान्या होय एवा आठ प्रकाशोमां आ कृति रचायेली छे । प्रथम प्रकाशमां ग्रंथनुं मंगल अने नवकारनुं प्रथम पद, द्वितीय प्रकाशमां द्वितीयपद, तृतीयमां तृतीय, चतुर्थमां चतुर्थ अने पंचममां पंचमपद गवायुं छे । अंतिम चार प्रकाशोमां नवकारने लगता अन्य सर्व विषयोने संक्षेपवामां आव्या छे ।

आ कृतिनी अनेक विशेषताओ छे । तेमांनी एक विशेषता ए छे के नवकारना प्रथम ३५ 25 अक्षरोमांना प्रत्येक अक्षर पर ए कृतिमां स्वतंत्र चिंतन छे ।

नमस्कार-मंत्रने संक्षेपमां जाणवा इच्छनाराओ माटे आ कृति अत्यंत उपयोगी छे ।

[૬૦-૧૫]

શ્રીજિનપ્રમહારિચિતા

પञ્ચનમસ્કૃતિસ્તુતિઃ

[અનુષ્ટુપ્ છન્દઃ]

5

પ્રતિષ્ઠિતં તમઃપારે, પારેવામ્યર્તિર્વંભવમ્ ।

પ્રપञ્ચં વેધસઃ 'પञ્ચ-નમસ્કાર'મભિષ્ટુમઃ ॥ ૧ ॥

અહો ! પञ્ચનમસ્કારઃ, કૌડપ્યુદારો જગત્સુ યઃ ।

સમ્પદોઽષ્ટૈ શ્યયં ઘત્તે, દત્તેઽનન્તાઃ સ્તુતઃ સતામ્ ॥ ૨ ॥

દત્તેઽનુકૂલ ઇવાન્યો, મુક્તિમાત્રમપિ પ્રભુઃ ।

10

એપ પञ્ચનમસ્કારઃ, પ્રતિલોમ્યેઽપિ મુક્તિર્દઃ ॥ ૩ ॥

નમસ્કારનરેન્દ્રસ્ય, કિમપિ પ્રાર્મવં સ્તુમઃ ।

યદીયફૂલ્કૃતેનાઽપિ, વિદ્રવન્તિ દિપઃ ક્ષણાત્ ॥ ૪ ॥

સિદ્ધયોઽપ્યણિમાયાસ્તા, નમસ્કારમધિષ્ઠિતાઃ ।

સંતપ્તયક્ષરાત્માઽપિ, યદસૌ પ્રણવેઽવિશત્ ॥ ૫ ॥

15

અનુવાદ

અંધકારની પેઠે પાર રહેલા (પ્રકાશરૂપ), યાળીમાં રહેલી શક્તિથી પર (પટલે—જેનું વર્ણન કરવામાં વાળી અસમર્થ છે) અને બ્રહ્મ(જ્ઞાન)ના વિસ્તારરૂપ (૧) પંચ-નમસ્કારની અમે સ્તુતિ કરીએ છીએ ॥ ૧ ॥

અહો ! (આ) પંચનમસ્કાર ત્રણ જગતમાં કોઈ અદિતીય ઉદાર છે, જે સ્વયં આઠ સપ્તાઓ (વિગ્રામ-સ્વાનો) ને ધારણ કરે છે, (પણ) સ્તુતિ કરાયેલો તે (પંચ-નમસ્કાર) સજ્જનોને અનન્ત સંપદાઓ આપે છે ॥ ૨ ॥

20 બીજો સ્વામી અનુકૂલ (પ્રસન્ન) ધાય તો જ કેવલ મુક્તિ-ભોગ માત્રને આપે છે । (જ્યારે) આ પચ-નમસ્કાર પ્રતિલોમે (બ્યુલ્ક્રમથી—પશ્ચાન્નુર્વૈથી ગણવા છતાં) પણ મુક્તિને આપનાર છે ॥ ૩ ॥

નમસ્કારરૂપી મહારાજાના મહિમાનું અમે કેટલું વર્ણન કરીએ કે (નમસ્કાર નરેન્દ્રના તે અનિર્વચનીય મહિમાને અમે સ્તવીએ છીએ કે) જેના ક્રન્કારમાત્રથી શત્રુઓ દેક ક્ષણમાં નાશ પામે છે ॥ ૪ ॥

25 તે (અત્યન્ન વિલ્યાત) અણિમાદિ (આઠ) સિદ્ધિઓ પણ નમસ્કાર(મત્ર)માં અધિષ્ઠિત છે । તેથી સઢ(અઢ)સઢ અક્ષત્વાલ્લો હોવા છતાં પણ આ મત્ર પ્રણવ-ઓકારમાં સમાઈ ગયો છે ॥ ૫ ॥

૧. 'નન્તાલુ તઃ સતામ્' J । ૨. 'લોમ્યેઽપિ H । ૩. ચક્ષ્મોક્ષમિત્યાક્ષાયઃ । ૪. માહાત્મ્યમ્ ।

૫. અટ્ટપટ્ટય J ।

शिरस्त्रादिधिया धीरैः, स्वाङ्गदेशनिवेशिता ।
 नमस्कृतेर्नवपदी, कटरे(?) वज्रपञ्जरः ॥ ६ ॥
 वर्ष्यतां श्रीनमस्कारात्, कार्मणं किमतोऽधिकम् ? ।
 यत्सम्प्रयोगतः पांशुरपि संवनयेज्जगत् ॥ ७ ॥
 नमस्कारं स्तुर्मः सिद्धं, यत्पदस्पर्शपूतया ।
 प्रत्याच्छादितसर्वाङ्गः, शान्तिमासादयेज्ज्वरी ॥ ८ ॥
 नववर्णीं नमस्कृत्य, कृती प्रतिपदं जपेत् ।
 विधत्ते विविधाऽनिघ्नविघ्नाऽविग्रहनिग्रहम् ॥ ९ ॥
 कर्णिकाष्टदलाढ्यं हृत्पुण्डरीके निवेश्य यः ।
 ध्यायेत् पञ्चनमस्कारं, संसारं संन्तरेत्तराम् ॥ १० ॥

5

10

धीर-पुरुषोऽपि नमस्कारनां नव पदो (वज्रपञ्जर-स्तोत्रमां वताभ्या मुजव) शिरस्त्राण वगेरेनी बुद्धिधी पोताना शरीरना जुदा जुदा भागोमां स्थापेलां छे । आनी आगळ वज्रतुं पांजरं पण शुं (शा कामतुं) ?

(आ रीते पण न्यास करी शकायः—प्रथम पद ‘नमो अरिहंताणं’ बोलतां मस्तक परनी चोटलीना भाग उपर हाथ फेरववो, ए ज प्रमाणे—त्रीजुं पद बोलतां कपाळ उपर, त्रीजुं पद बोलतां जमणा काने, चोथुं पद बोलतां खाडो-आंख उपर, पांचुं पद बोलतां जमणा कानने, छट्टुं पद बोलतां जमणा 15 शंखे—ललाटना जमणा खुणांमां अने वाकीना पदो वखते शेष विदिशाओमां हाथ फेरववो) ॥ ६ ॥

कहो, श्रीनमस्कार (मंत्र) थी वधीने वीजुं कयुं मोटुं कामण छे ? जेना विधिपूर्वक संयोगथी धूल पण जगतने वश करी शके छे (अर्थात् नमस्कार-मंत्रना संयोगथी सिद्ध करेली धूलमां पण विश्वने वशीकरण करवातुं सामर्थ्य छे) ॥ ७ ॥

ते सिद्धनमस्कारनी अमे स्तुति करीए छीए (मंत्रोद्धार—“नमः सिद्धम् ।”) के जे मंत्रना पद- 20 स्पर्शथी पवित्र थयेली कामळवडे (पोतानां) सर्व-शरीरने ढांकी देनार ताववाळो (माणस) शान्तिने पामे छे । (अर्थात् सिद्ध नमस्कार गणीने ओढेला वखथी गमे तेवो ताव शान्ता थाय छे) ॥ ८ ॥

नववर्णीं—‘नमो लोए सब्ब साहूणं’ पदने नमस्कार करीने ए पदरूप मंत्रने पगले पगले (प्रतिक्षण) जपतो एवो धर्मी (पुण्यवान) पुरुष आवनारां विज्ञोने विग्रह (लडाई) विना सहेलाईथी रोकी शके छे (?) ॥ ९ ॥

25

कर्णिका सहित आठ पत्रवाळा हृदय-कमलमां पंचनमस्कार (ना नवपद) ने स्थापन करीने जे ध्यान करे ते संसारने शीघ्रतः तरी जाय छे ॥ १० ॥

६. प्रथमं पदं शिरायायाम्, द्वितीयं भाले, तृतीयं दक्षिणकर्णोपरि, चतुर्थमवदौ, पञ्चमं सव्यश्रवणे पष्ठं दक्षिणशङ्खे—इत्यादिदिक्षु ।

७. संयोगतः बालुकाऽपि वशीकुरुते । ८. नमः J । ९. सुधीः J । १०. स तरेत्तराम् ।

સક્ષપંથિ-વૈદવ્યે, વર્ણમાલિક્યતે ચ યત્ ।
 ક્રમાદાવર્ષયન્ સમ્યગોતિ શાંતે(શાન્તે)નિશાન્તતામ્ ॥ ૧૧ ॥
 આદ્યાહારાખ્યપીઠાર્થસિદ્ધર્થે સ્યુઃ પરમેષ્ટિનામ્ ।
 વિન્દુરપ્યમૃત(તં) કિં ન, નાદ્યપેદ્ વિપવિક્રિયામ્ ॥ ૧૨ ॥
 કરાદ્ગુલીષુ વિન્યસ્વીદ્દાદીન્ ધ્યાનમાનપન્ ।
 પ્રેન્ગૃહપન્નગવ્યૂહવ્યપાદે ગરુડોપયતે ॥ ૧૩ ॥
 ગુરુન્ પન્ચ ક્રમાદ્ ધ્યાપન્, મુદ્રયા પરમેષ્ટિનામ્ ।
 ગૃહપ્રસ્થમચિરાદ્ કર્મપ્રત્યિ વિમોચયેત્ ॥ ૧૪ ॥
 પોડશાધરમાર્ત્તે(?) શ્રદ્ધાપરમઃ પરમેષ્ટિનામ્ ।
 પ્રાણી પ્રણિદ્ધાનોઽપ્યુપર્વાસફલમેધતે ॥ ૧૫ ॥

નમસ્કાર મહામન્ત્ર—સડ(અટ)સઠ અશ્વતો અપવા પદો વડ્યાદિને ઉદ્દેશિને જે (સ્કાદિ) વર્ણમા
 આલેખવાનાં આવે તે વર્ણ મુજબ વડ્યાદિ કૃત્ય થાય છે । વડ્યાનુરૂપ દ્વારા વડા વર્તીને તે પગ વગેરેને
 પૂજનો આવે છે (આર્ત્તને પગે પડે છે) અને શાન્તિતું ધ્યાન વર્તી જાય છે—શાન્ત વર્તી જાય છે ॥ ૧૧ ॥

પરમેષ્ટિઓના પ્રારંભના અશ્વતો (પૃથ્લે અરિહંતાનો અ, સિદ્ધનો સિ, આચાર્યનો આ, ઉપાધ્યાયનો

15 ડ અને સાધુનો સા-અસિઆડસા) પળ ઈચ્છિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ માટે થાય છે । શું વિન્દુ (જેટલું) પળ અમૃત
 ફેરવી વિક્રિયાનો નાશ નથી કરતું ? અર્પાત્ કરે જ છે ॥ ૧૨ ॥

પાંચ પદો ઘોળનાં ક્રમદઃ બંને અંગૂઠા વગેરેના સંયોગથી અરિહંતાદિનું કરાગુલીઓર્મં ન્યાસ
 કરીને અરિહંતાદિનું ધ્યાન કરતો પુષ્પાન્ના વિઘ્નરૂપ સર્પસ્મૂહને વિષે ગરુડરૂપ થાય છે ॥ ૧૩ ॥

પરમેષ્ટિમુદ્રાવલે અનુક્રમે પાંચ (અરિહંતાદિ) ગુરુઓનું ધ્યાન કરતો (આમા) ગૃહ અને વધેલી (દ્વ
 ૧) કર્મપ્રત્યિને શીખ્ર ઢોઢી નાલે છે । (મંત્રશાક્તી દષ્ટિ ૧૦૮ જાપથી વીજાપ કરેલ વામળરૂપ
 યાને ઢોઢી નાલે છે) ॥ ૧૪ ॥

અત્યન્ત શ્રદ્ધાવાલો આત્મા પરમેષ્ટિઓના સોઠ અશ્વતોવાલો (અ-રિ-હં-તા-સિ-દ્ધ-આ-ય-રિ-
 ઝ્ઞા-ય-સા-હ) મંત્રનું ધ્યાન કરવાથી એક ઉપવાસના ફળને પામે છે* ॥ ૧૫ ॥

૧૧. 'પદો પદે' J । ૧૨. કોઠેષુ ।

૧૩. વચ્ચેવિ પદેયુ ક્રમેગાનુદ્વદવાદિમયોગ । ૧૪. વિમ્ । ૧૫. 'નૈવ તીર્થતે' । ૧૬. ૧૦૮ જાપેન
 નામપ્રત્યિમેદ્ । ૧૭. 'અરિહંત-મિદ-આપતિય-ડવજ્ઞાય-સાહુ' કૃત્યક્ષાત્પદ્મક્રમલે સક્ષર્ણિકે નવપરી
 ઈષ્ટમમુને । શતાનિ શ્રીગિ વર્ણવર્ણ (અરિહંત મિદ) અચારિ જનુશ્ચર (અરિહંત)પદ્મ(આડ)વર્ણ જપ્ત
 યોગી જનુર્ષ્ણકમમુને । ૧૮. 'નોઽપ્યોત્તવક્ષ્ણ' J ।

* અર્થાત્ વલો વાર ૫ ઘોઠ અશ્વતોને કર્મિકાવહિત એવા કમલ્યામા અરિહંતાદિ નવપદોને સ્થાપીને અથવા જગલો
 30 વાર ૬ વર્ણવાલો 'અરિહંત સિદ્ધ' એવો મંત્ર, અથવા વારલો વાર વાર વર્ણવાલો 'અરિહંત' એવો મંત્ર, અથવા પાંચઠો
 વાર 'અ(ડ) વર્ણને વલો યોગી એક ઉપવાસનું ફળ મેલવે છે । આ તો સ્વૂઠ ફળ છે, સારી રીતે તો તે સ્વર્ગ કે
 અપવર્ગને થય પામે છે ।

विद्युंजलाग्निभूपाल-व्याल-चौरारि-मारिजम् ।
 भयं वञ्चयते पञ्चनमस्कारं च संस्मरन् ॥ १६ ॥
 आराध्य विधिवत् पञ्चनमस्कारमुदारधीः ।
 लक्षजापेन पापेन, मुक्तं आर्हन्त्यमश्रुते ॥ १७ ॥
 ऐहिकं फलमीप्सूनामष्टकर्मप्रसौाधिनी ।
 मुक्त्यर्थिनां च स्यादेपैवाष्टकर्मनिपेधिनी ॥ १८ ॥

5

पंच-नमस्कारने सारी रीते स्मरण करनारो वीजळी, पाणी, अग्नि, राजा, हिंसक पशु, चोर, शत्रु
 अने मरकीथी उत्पन्न थता भयने दूर करे छे (अर्थात्—

‘थंमेइ जलं जलणं चितिय मित्तो वि पंचनवकारो ।

अरि-मारि-चोर-राउल-घोरुवसगं [अमुगस्स मम वा] पणासेइ ॥ स्वाहा ॥’

10

— आ मंत्रने चंदनकर्पूरवडे लीपेली भूमि पर मूकेली (?) एक वही उपर लखयो । तेनी नीचे अरिहंत
 वगेरे पांच टिकिका-चिहो करीने पळी प्रथम नवकारतुं स्मरण करवुं अने ते पळी ‘थंमेइ०’ गाथानो
 प्रतिदिन १०८ वारनो अक्षतवडे जाप २१ दिवस करतां ए प्रकारना भयो नडता नथी ।) ॥ १६

उदार बुद्धिवाळो पुरुष विधिपूर्वक एक लाख जापथी पंच-नमस्कारनी आराधना करे तो पापथी
 मुक्त वनी तीर्थंकरपणाने पासे छे ॥ १७ ॥

15

आ (पंच नमस्कृति) सांसारिक फळोने चाहनाराओना आठ *कर्मोने सिद्ध करनारी अने मोक्षाभि-
 लापीओना (ज्ञानावरणादि) आठ कर्मोने नाश करनारी छे ज ॥ १८ ॥

सरखावो :— गुरुपंचकनामोल्या विद्या स्यात् षोडशाक्षरी ।

जपन् शतद्वयं तस्याश्चतुर्थस्यामुयात्फलम् ॥ ३९ ॥

शतानि त्रीणि पदवर्णं चत्वारि चतुरक्षरं ।

पंचवर्णं जपन् योगी चतुर्थफलमश्नुते ॥ ४० ॥

प्रवृत्तिहेतुरेवैतदमीपां कथितं फलम् ।

फलं स्वर्गापवर्गौ तु वदन्ति परमार्थतः ॥ ४१ ॥

20

—श्रीमद् हैमचन्द्राचार्यविरचित योगशास्त्रे अष्टमः प्रकाशः ।

१९. ॐ थंमेइ य (जलं) जलणं चितियमित्तोवि पंचनवकारो । अरि-मारि-चोर-राउल-घोरुवसगं
 [अमुगस्स मम वा] पणासेइ । स्वाहा ॥” एतत्कर्पूरचन्द्रनेकस्यां मौल्यां वह्निकापटे लिखित्वा अघटिकिकापञ्च-
 कर्महंदादीनां वृत्वाऽऽत्रै नमस्कारं स्मृत्वा, ततः “ ॐ थंमेइ ” इत्यादि १०८ तन्दुलैर्जपः कर्त्तव्यः दिनानि २१ यावत् ।
 २०. स्कारस्य सं० J ।

25

२१. मुक्तमार्हं० J । २२. प्रसाधनी H । २३. शान्तिक-पौष्टिक-विद्वेषण-मोहनोच्चाटन-
 मारण-वश्य-स्तम्भनाख्यानि ।

* स्तम्भं विद्वेषमाकृष्टिं, पुष्टिं शान्तिप्रचालनम् ।

वश्यं वधं च तं कुर्यात्, पूर्वाद्याभिसुखः क्रमात् ॥ २ ॥

30

—विद्यानुशासन (हस्तलिखित) पृष्ठ २०.

१ स्तम्भन, २ विद्वेषण, ३ भाकर्षण, ४ पुष्टि, ५ शान्ति, ६ उच्चाटन, ७ वश्य अने ८ मारण आ आठ कर्म छे ।

निपदामभिचारस्योपादानस्याखिलत्रियाम् ।
 स्मर्ता नमस्कृतेः स्वर्गिर्वर्गेण वरिवस्पते ॥ १९ ॥
 चतुर्दशानां पूर्वाणामर्षीऽस्त्युपनिषत् परा ।
 आधा सकलविद्यानां, बीजानां प्रकृतिः परा ॥ २० ॥
 ईदं पथ्येदं पथ्यं, परलोकाध्वयायिनाम् ।
 परमाऽहं नृणां मोहराजपुद्गाय सज्जताम् ॥ २१ ॥
 प्राणी प्राणप्रपाणस्य, क्षणे ध्यायन् नमस्क्रियाम् ।
 लभते सुगौतीर्निकाः, पाप्मा न स्तुतपूर्व्यपि ॥ २२ ॥
 नमस्कृतिं कृपांचित्तं, श्रोत्रयोः प्राभृतीकृताः ।
 स्वीकृत्य पुष्पसन्ध्यां च, तिर्यञ्चोऽपि ययुर्दिवम् ॥ २३ ॥
 त्रिदण्डिनं निगृह्याऽसियष्टिना 'श्रेष्ठिनन्दनः' ।
 नमस्कारस्य महतींऽस्तावयत् स्वर्णपुरुषम् ॥ २४ ॥

विपत्तिओने दूर करवा माटे अभिचारमन्त्रप्रयोगरूप अने समस्त संपत्तिओना उपादान-मूलकारणरूप
 नमस्कारतु स्मरण करतार देव-समूहबडे पूजाय छे ॥ १९ ॥

आ (नमस्कार) चौद पूर्वोना परम साररूप छे, समस्त विद्याओनुं आदि कारण छे अने
 बीज-मंत्रोनी परा-उत्कृष्ट प्रकृति (जन्मभूमि) छे ॥ २० ॥

परलोकना मार्गे प्रपाण करताराओने आ नमस्कार मार्गमां हितकारी एतु उत्तम भातुं छे अने
 मोहराज साथे युद्ध करवाने सज्ज यता मनुष्योनुं अमोघ अन्न छे ॥ २१ ॥

✓ पहिला जेणे स्मरण नथी कर्तुं एको पापी प्राणी पण मरण समये नमस्कार-मंत्रनुं ध्यान करतो
 अनेक प्रकारनी सुगतिओने प्राप्त करे छे* ॥ २२ ॥

कृपालु चित्तवाला (सज्जनो) बडे कानमां नमस्कारनी भेट करायेला एवा तिर्यंचो पण पवित्र छे
 सन्ध्या (ध्यान) जेनी एवी नमस्कृतिने स्वीकारिने स्वर्गें गया ॥ २३ ॥

(शिवनामे) श्रेष्ठि-पुत्रे तलवारबडे त्रिदंडीनो निग्रह करिने नमस्कारना प्रभावथी सुवर्णपुरुषने सिद्ध
 कर्तो ॥ २४ ॥

२४. "मैपैयोः" J । २५. इयं H । २६. पथ्योदन H ।

२७. सुगति नैकान् पाप्मनः कृतपूर्व्यपि J । २८. कृपाविधेः J । २९. पुष्पसन्ध्यां च H । ३०. *सा साधयत्

स्वर्णपौरुषम् J ।

* (पाठांतर मुजव-पूर्वे जेणे अनेक पापो कर्चो होय एको प्राणी पण मरणसमये नमस्कारतुं ध्यान करे तो
 सुगतिने फामे छे ।)

स्मृत्वा पञ्चनमस्कारं, प्रविष्टायास्तमोगृहम् ।
 घटन्यस्तो 'महासत्याः', पन्नगः पुष्पमालवत् ॥ २५ ॥
 नमस्कारेण सम्बोध्य, मातुलिङ्गवनान्तरम् ।
 प्राणत्राणं स्वपरयोर्व्यधत् 'श्राद्धपुङ्गवः' ॥ २६ ॥
 यक्षतां 'हुण्डिकः' प्रापत्, सुकुलं 'चण्डपिङ्गलः' ।
 इतस्तादृग्गुणस्फातिं, 'सुदर्शनः' सुदर्शने ॥ २७ ॥
 एष माता पिता स्वामी, गुरुनेत्रं भिषक् सखा ।
 प्राणह्राँं मतिर्दीपः, शान्तिः पुष्टिर्महन्महः ॥ २८ ॥
 निधयः सन्निधौ कामधेनुरप्यनुगौमिका ।
 भृश्रुतो भृत्कास्तस्य, यस्य नैष हृदा हिरूक् ॥ २९ ॥
 नाख्येयत्ता प्रभावाणां, क्रमवर्तितया गिरा ।
 मितायुष्ट्वाच्च सर्वोऽपि, न्यक्षेण भणितुं क्षमः ॥ ३० ॥
 सर्वाऽवस्थोचितं सर्वश्रुतसारं सनातनम् ।
 परमेष्ठिमहामन्त्रं, भक्तितन्त्रमुपास्महे ॥ ३१ ॥

5

10

पंच-नमस्कारमंत्रनुं स्मरण करीने अंधारा घरमां गयेली (श्रीमती नामनी) महासतीने घडामां 15 रहेलो सर्प झूलनी माळा वनी गयो ॥ २५ ॥

(जिनदास नामना) उत्तम श्रावके वीजोराना वनमां व्यन्तरदेवने नमस्कारमंत्रवडे प्रतिबोध करीने पोताना अने परना प्राणोनी रक्षा करी ॥ २६ ॥

नमस्कार-मंत्रना प्रभावथी हुंडिक नामने चोर महर्धिक यक्षपणाने पाम्यो, चण्डपिङ्गल नामने चोर उत्तमकुलने पाम्यो अने सुदर्शन नामना शेट जिनमतने विषे उत्तम गुणोनी वृद्धिने पाम्या ॥ २७ ॥ 20

आ नमस्कार-मंत्र माता, पिता, स्वामी, गुरु, नेत्र, वैद्य, मित्र, प्राण, रक्षण, बुद्धि, दीपक, शान्ति, पुष्टि अने महाव्योति छे ॥ २८ ॥

जेना हृदयथी आ (नमस्कार-मंत्र) दूर नथी, तेनी पासे (नव) निधिओ रहे छे, कामधेनु पण तेनी अनुगामिनी वने छे अने राजाओ तेना नोकर थईने रहे छे ॥ २९ ॥

आ नमस्कारना प्रभावो आटला ज छे एतुं नथी । वाणी तो क्रमवर्ती छे अने आयुष्य पण 25 परिमित छे, तेथी आनो प्रभाव विस्तारथी कहेवा माटे कोई पण समर्थ नथी ॥ ३० ॥

वधी अवस्थाने योग्य, वधा शास्त्रोनां सारभूत, सनातन-शाश्वत अने भक्तिनां तंत्ररूप परमेष्टि महामंत्रनी अमे उपासना करीए छीए ॥ ३१ ॥

३१. पुष्पमाल्यभूत् ज । ३२. सकुलं ज ।

३३. पृथक् ज प्रती पाठान्तरम् । ३४. णं गतिर्दीपः ज । ३५. गामुका ज ।

(શાર્દૂલવિક્રીડિત-ચૂલમ)

૩ ઈયોંજનલક્ષ્માનવિદિતો વિમ્નુ સુવર્ણાત્મતાં,
મધ્યાનન્દનમદ્રશાલમહિમા, રોચિષ્ણુચૂલાશ્વિતઃ ।
અસ્તુ શ્રીજિનંગેહમાસ્વરુચિસ્થાનં લસભિર્જરઃ,
સોડ્યં વઃ પરમેષ્ટિપચ્ચકનમસ્કારઃ સુમેરુઃ ત્રિયે ॥ ૩૨ ॥
સામ્નાપાવપત્રાં જિનપ્રમ્ગુરુર્યાં શ્વત્રપામાસિવાન્,
દિવ્યાં 'પચ્ચ-નમસ્કૃતિ-સ્તુતિમિમામાનન્દનન્દન્મનાઃ ।
વર્સ્યપાશ્વતિ કષ્ઠસીમનિ સદા મુક્તાલતાવિમ્મં,
તં મુશ્વન્ત્યચિરેણ વિમ્નનિચયાઃ ક્ષિપ્યન્તિ ચ શ્રીમરાઃ ॥ ૩૩ ॥

- 10 જે લાલો માગસોમાં અન્યન્ત પ્રસિદ્ધ છે, સુંદર વર્ણ(અક્ષર)મયતાને ધારણ કરનારો છે, મધ્ય પુરુષોને-મોક્ષામિલાપીએને આનન્દ આપનારો તથા મદ્રપુરુષોના શાલાગૃહ સમાન છે, દેદીપ્યમાન ચૂલકાપી સુશોભિત છે, જે શ્રીજિનેશ્વર ભગવાને વિષે મનવાલા પુરુષોની અતિશયવાહી રુચિનું સ્થાન છે અને જેમ દેવતાઓનું અવિદ્યાન છે તે આ પચ-પરમેષ્ટિ-નમસ્કારરૂપી સુમેરુ તમારા કલ્યાણને માટે યાઓ ।

(આ શ્લોકમાં મેરુ પર્વતના *રૂપવતી નમસ્કારમંત્રને વર્ણવ્યો છે) ॥ ૩૨ ॥

- 15 આનન્દથી ઉલ્હસિત મનવાલા 'શ્રીજિનપ્રમસૂરિષ્' આમ્નાપના અંશોવાહી દિવ્ય આ 'પચ્ચ-નમસ્કૃતિ' નામની સ્તુતિની રચના કરી છે; મોનીના હારની સમાન શોભાવાહી આ પંચનમસ્કૃતિ જેના કઠ-પ્રદેશમાં સદા શોમે છે તેને વિગ્રોની પરંપરા શીઘ્ર છોડી દે છે અને લક્ષ્મીના સમૂહો મેટે છે ॥ ૩૩ ॥

પરિચય

- આ સ્તુતિની ત્રણ પ્રતિઓ મળી હતી; જેમાંની એક પ્રતિ ઘડોદરા, શ્રીહસવિજયજી શાસ્ત્રસંપ્રદ-
20 જૈનજ્ઞાનમદિરની પ્રતિ નં. ૧૬૨૩ હતી; બીજી મુબરૂ, રાયલ ઇશિયાટિક સોસાયટી પ્રતિ નં. ૨૩૩ હતી; ત્રીજી પ્રતિ 'નમસ્કારવ્યાખ્યાનટીકા' ના પૂર્વભાગમાં સંપ્રદરૂપે આપેલી હતી, જેની ફોટોસ્ટેટિક કોપી અમારા સંપ્રદમાં છે । ૧ ત્રણે પ્રતિઓ ડખરથી પાઠ સુધારીને અહીં આપેલ છે, છેલ્લે મુનિ શ્રીજિનવિજયજીએ છપાવેલાં ફોર્મ્સ ડખરથી પાઠમેદો લઈ, તેમાં છપાવેલી શબ્દસ્વલપિષ્પળીનો પળ અહીં સમાવેશ કર્યો છે । આ રીતે મૂલ, શબ્દ-ટિપ્પણી, પાઠાંતરો અને અલુવાદ સાથે આ સ્તોત્રને અહીં પ્રગટ કર્યું છે ।

- 25 આ સ્તોત્રના કર્તા ચરતરગચ્છરીય શ્રીજિનપ્રમસૂરિ, ચૌદમી સદીમાં, એક પ્રતિભાશાહી વિદ્વાન તરીકે જૈન સાહિત્યમાં પ્રસિદ્ધિ પામેલા છે । તેમણે સ્તોત્રસાહિત્યમાં અનેક કૃતિઓ રચી છે, તેમની માયિક તરીકેના સ્થાપિત પળ તેમના ચરિતવર્ણનો અને કૃતિઓ નોંધે છે । શ્રીજિનપ્રમસૂરિષ્ નમસ્કાર વિશે આ કૃતિમાં વિશિષ્ટ માહિતી આપી છે અને તેના આમ્નાયનું સૂચન પણ કર્યું છે । બીજા અનુદ્યુષ્ ઇંદમાં આ કૃતિ છે ।

૩૬. મદ્રાણં શાલાગૃહં મદ્રસાલ" । ૩૭. જિનગા જિનવિષ્ણવપા હંદા વેષો તે, માસ્વતાપિત્તાયિની
30 સ્પિર્તસ્તા તસ્વા. સ્વામં વિવયઃ ।

• મેરુના પશ્ચમાં અર્ધ :—

જે ડખાર્દમાં એક કાલ યોજન પ્રમાણ પ્રસિદ્ધ છે, મુવર્ગમય ઘરીરને ઘરણ કરનાર, ડચમ પુરુષોને આનન્દમયો તથા મદ્રશાલ વનથી યુક્ત છે, મુશોભિત શિખરશાહી છે, દેદીપ્યમાન કાન્તિવાહી શ્રીજિનાલયોના મુદ્ર સ્થાનમ્પ છે, જેમાં દેવતાઓ ત્રીકા કરે છે, ડયો તે સુમેરુ પર્વત તમારા કલ્યાણને માટે યાઓ ॥ ૩૨ ॥

- 35 ૩૮. 'વિમ્નમા H ।

पंचमंगलमहासुयकबंधसूत्रं

नमो अरिहंतायं
नमो सिद्धायं
नमो आयरियायं
नमो ब्रह्मज्ञायायं
नमो लोए सवसादूयं ।
एसो पंचनमुक्कारो, सवपावपाणसणो ।
मंगलायं च सव्वेसिं पढमं हवुइ मंगलं ॥

प. सुमित्री पुण्यविजयीमहाराज
हस्तालिखित पाठ.

[૬૧-૧૬]

શ્રીજિનપ્રભસૂરિરચિતઃ

પञ્ચપરમેષ્ઠિનમસ્કારસ્તવઃ ॥

(અનુષ્ટુપ્-વૃત્તમ્)

સ્વઃશ્રિયં શ્રીમદર્હન્તઃ, સિદ્ધાઃ સિદ્ધપુરીપદમ્ । 5
આચાર્યાઃ પञ્ચધાચારં, વાચકા વાચનાં વરામ્ ॥ ૧ ॥
સાધવઃ સિદ્ધિ-સાહાય્યં, વિતન્વન્તુ વિવેકિનામ્ ।
મજ્જલાનાં ચ સર્વેપાં, પ્રથમં ભવતિ મજ્જલમ્ ॥ ૨ ॥
અર્હમિત્યક્ષરં માયા-વીજં ચ પ્રણવાક્ષરમ્ ।
૧૦
એવં જ્ઞાનસ્વરૂપેણ, ધ્યેયં ધ્યાયન્તિ યોગિનઃ ॥ ૩ ॥
હૃત્પદ્મં પોઢશદલં, સ્થાપિતં પોઢશાક્ષરમ્ ।
પરમેષ્ઠિસ્થિતં વીજં, ધ્યાયેદક્ષરદં મુદા ॥ ૪ ॥
મન્ત્રાણામાદિમં મન્ત્રં, તન્ત્રં વિઘ્નોઘનિગ્રહમ્ ।
યે સ્મરન્તિ સદૈવૈનં, તે ભવન્તિ 'જિનપ્રભાઃ' ॥ ૫ ॥

અનુવાદ

15

વિવેકી પુરુષોને શ્રી અરિહંતો સ્વર્ગની લક્ષ્મી, સિદ્ધો સિદ્ધપદ, આચાર્યો પાંચ પ્રકારનો આચાર ઉપાધ્યાયો શ્રેષ્ઠ શાસ્ત્રજ્ઞાન અને સાધુઓ સિદ્ધિમાં (મોક્ષમાર્ગમાં) મદદ આપો । એ પાંચ પરમેષ્ઠિઓને કરાયેલ નમસ્કાર સર્વ મંગલોમાં પ્રથમ મંગલ છે ॥ ૧-૨ ॥

‘ૐ હ્રીં અર્હં’ રૂપ ધ્યેયનું યોગીઓ જ્ઞાનરૂપે (?) ધ્યાન કરે છે ॥ ૩ ॥

પોઢશદલ દ્વયક્રમઠ્ઠની સોલ પાંચડીઓમાં સોલ સ્વરો અથવા ‘અ-રિ-હં-ન્ત-સિ-દ્ધ-આ-ચ-રિ-ય-૨-૦ વ-જ્ઞા-ય-સા-હૃ’ એ પોઢશાક્ષર અનુક્રમે સ્થાપવા । તેની મધ્યમાં મોક્ષદાયક શ્રી પરમેષ્ઠિવીજ (ૐ અથવા ૐ) નું પ્રસન્નતાપૂર્વક ધ્યાન કરવું । એ વીજ સર્વ મંત્રોમાં પ્રથમ મંત્ર છે અને વિઘ્નસમૂહનો નાશ કરનાર મહાન તંત્ર પણ એ જ છે । જેઓ એનું સદૈવ ધ્યાન કરે છે તેઓ શ્રી જિનેશ્વરની કાન્તિ સમાન કાન્તિવાલા થાય છે (અર્હાં ‘જિનપ્રભાઃ’ પદ વડે કર્તાએ પોતાનું નામ પણ શ્લેષિત કર્યું છે) ॥ ૪-૫ ॥

પરિચય

25

આ સ્તોત્રમાં સ્વરતરગચ્છીય આચાર્ય શ્રીજિનપ્રભસૂરિએ પાંચ અનુષ્ટુપ્ શ્લોકોમાં પાંચ પરમેષ્ઠી ભગ-વંતોની સ્તુતિ કરી છે । એ સ્તોત્ર પૂના, માંડારકર રિસર્ચે ઇન્સ્ટિટ્યૂટની આદિનાથ મહાપ્રમાત્રક સ્તોત્ર નામની હસ્તલિખિત પ્રતિ નં. $\frac{9240}{9284-26}$ માંથી પ્રાપ્ત થયું છે । એ સ્તોત્રને અર્હાં અનુવાદ સાથે પ્રકાશિત કર્યું છે ॥

[૬૨-૧૭]

શ્રીકમલપ્રભસૂરિવિરચિતં
જિનપંજરસ્તોત્રમ્

ૐ હ્રીં શ્રીં અહૈં અર્હદ્મ્યો નમો નમઃ ।

ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હૈં સિદ્ધેમ્યો નમો નમઃ ।

ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હૈં આચાર્યેમ્યો નમો નમઃ ।

ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હૈં ઉપાધ્યાયેમ્યો નમો નમઃ ।

ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હૈં ગૌતમ-પ્રમુલ્લ-મર્વસાધુમ્યો નમો નમઃ ॥ ૧ ॥

ૐ પંચ-નમસ્કારઃ, સર્વ-પાપ-શ્ચયદ્ધરઃ ।

મદ્ગ્લાનાં ચ સર્વેપાં, પ્રથમં ભવતિ મદ્ગ્લમ્ ॥ ૨ ॥

ૐ હ્રીં શ્રીં જયે વિજયે, અર્હૈં પરમાત્મને નમઃ ।

કમલપ્રભસૂરીન્દ્રો, માપતે જિનપંજરમ્ ॥ ૩ ॥

ૐ એકમક્તોપવાસેન, ત્રિકાલં યઃ પઠેદિદમ્ ।

મનોઽભિલપિતં સર્વં, ફલં સ લભતે ધ્રુવમ્ ॥ ૪ ॥

ૐ ભૂશ્યા-વ્રત્તચર્યેણ, ક્રોધ-લોભવિવર્જિતઃ ।

દેવતાપ્રે પવિત્રાત્મા, પળ્માસૈર્લભતે ફલમ્ ॥ ૫ ॥

અનુવાદ

આ પંચ-નમસ્કાર સર્વ પાપોનો નાશ કરનાર છે અને સર્વ મગલોમાં પ્રથમ-ઉત્કૃષ્ટ મગલ છે ॥ ૨ ॥

“ૐ હ્રીં શ્રીં જયે! વિજયે! અર્હૈં પરમાત્મને નમઃ” એ મંત્ર વાક્યે પરમાત્માને નમસ્કાર કરીને

૨૦ શ્રીકમલપ્રભસૂરિ શ્રીજિનપંજર નામના સ્તોત્રને વાક્યે છે ॥ ૩ ॥

જે (મનુષ્ય) એકામણુ અથવા ઉપવાસ કરીને ત્રિકાલ આ (સ્તોત્ર) ને મળે છે, તે નિશ્ચય-પૂર્વક સર્વ મનોવાંછિત ફલને પ્રાપ્ત કરે છે ॥ ૪ ॥

ક્રોધ અને લોભથી રહિત એવો જે પવિત્ર પુરુષ ભૂશ્યા અને વ્રત્તચર્ય વાક્યે આ સ્તોત્રની રોજ નિયમિત સાધના કરે છે તે છ મહિનામાં ફળને પામે છે ॥ ૫ ॥

अहेन्तं स्थापयेन्मूर्ध्नि, सिद्धं चक्षुर्ललाटके ।
आचार्यं श्रोत्रयोर्मध्ये, उपाध्यायं तु नासिके ॥ ६ ॥

साधुवृन्दं मुखस्याग्रे, मनःशुद्धिं विधाय च ।
सूर्य-चन्द्रनिरोधेन, सुधीः सर्वार्थसिद्धये ॥ ७ ॥

दक्षिणे मदनद्वेषी, वामपार्श्वं स्थितो जिनः ।
अङ्गसन्धिषु सर्वज्ञः परमेष्ठी शिवङ्करः ॥ ८ ॥

5

पूर्वाशां च जिनो रक्षेदाग्नेयीं विजितेन्द्रियः ।
दक्षिणाशां परं ब्रह्म, नैर्ऋतीं च त्रिकालवित् ॥ ९ ॥

पश्चिमाशां जगन्नायो, वायव्यां परमेश्वरः ।

उत्तरां तीर्थकृतसर्वामी(त्सार्वर्द्ध)शानेऽपि निरञ्जनः ॥ १० ॥

10

पातालं भगवानर्हन्नाकाशं पुरुषोत्तमः ।

रोहिणीप्रमुखा देव्यो, रक्षन्तु सकलं कुलम् ॥ ११ ॥

बुद्धिमान् पुरुष, सर्वार्थनी सिद्धि माटे सूर्यनाडी अने चन्द्रनाडीने रोक्तीने अने मननी पवित्रता करीने अरिहंतने मस्तकमां, सिद्धने ललाट पर भूमध्यमां, आचार्यने वने कानोनी मध्यमां, उपाध्यायने नासिका उपर अने साधुसमुदायने मुखना अग्र भाग उपर स्थापित करे ॥ ६-७ ॥

15

श्री अरिहंत परमात्मा कामनाशकरूपे दक्षिण पार्श्वतुं, जिनरूपे वामपार्श्वतुं अने सर्वज्ञ, परमेष्ठी अने शिवंकर रूपे अंगोना सन्धि स्थानोतुं रक्षण करो ॥ ८ ॥

श्री अरिहंत परमात्मा जिनेश्वररूपे पूर्व दिशानी रक्षा करो, विजितेन्द्रिय (इन्द्रियोने जीतनार) रूपे आग्नेयी विदिशानी रक्षा करो, परब्रह्मरूपे दक्षिण-दिशानी रक्षा करो अने त्रये कालने जाणनार रूपे नैर्ऋती विदिशानी रक्षा करो । जगन्नायरूपे पश्चिम दिशानी रक्षा करो, परमेश्वररूपे वायव्य विदिशानी 20 रक्षा करो, तीर्थंकर अने सार्वरूपे उत्तरदिशानी रक्षा करो अने निरंजनरूपे ईशान विदिशानी रक्षा करो, भगवान् अरिहंतरूपे पातालनी रक्षा करो अने पुरुषोत्तमरूपे आकाशनी रक्षा करो । रोहिणी वगेरे देवीओ समग्र कुलतुं रक्षण करो ॥ ९-१०-११ ॥

ऋषभो मस्तकं रक्षेदजितोऽपि विलोचने ।
 सम्भवः कर्णयुगलेऽभिनन्दनस्तु नासिके ॥ १२ ॥
 औष्ठौ श्रीमुमती रक्षेद्, दन्तान् पद्मप्रभो विभुः ।
 जिह्वां मुपार्श्वदेवोऽयं, तालं चन्द्रप्रभामिधः ॥ १३ ॥
 कण्ठं श्रीमुविधी रक्षेद्, हृदयं श्रीमुशीतलः ।
 श्रेयांसो बाहुयुगलं, वासुपूज्यः करद्वयम् ॥ १४ ॥
 अङ्गुलीर्विमलो रक्षेदनन्तोऽसौ नखानपि ।
 श्रीधर्मोऽप्युदरास्थीनि, श्रीशान्तिर्नाभिमण्डलम् ॥ १५ ॥
 श्रीकुन्पुर्मुहकं रक्षेदरो लोमकटीतटम् ।
 मष्टिरूरुष्ट्रंमंसं, जङ्घे च मुनिमुव्रतः ॥ १६ ॥
 पौदाङ्गुलीर्नमी रक्षेच्छ्रीनेमिधरणद्वयम् ।
 श्रीपार्श्वनाथः सर्वाङ्गं, वर्धमानधिदात्मकम् ॥ १७ ॥
 पृथिवी-जल-तेजस्क-वाय्वाकाशमयं जगत् ।
 रक्षेदशेष-पापेभ्यो, वीतरागो निरञ्जनः ॥ १८ ॥

- 15 श्रीऋषभदेव भगवान् मस्तकानी रक्षा करो, श्री अजितनाथ भगवान् आलोनी रक्षा करो, श्रीसंभवनाथ भगवान् वने कानोनी रक्षा करो, श्री अभिनन्दन स्वामी वने नासिकानी रक्षा करो, श्रीमुमति-नाथ भगवान् बने औष्ठनी रक्षा करो, श्री पद्मप्रभ स्वामी दानोनी रक्षा करो, तथा श्रीमुपार्श्वनाथ भगवान् जीमनी रक्षा करो, श्री चन्द्रप्रभस्वामी तालुनी रक्षा करो, श्री मुविधिनाथ भगवान् वंशनी रक्षा करो, श्री शीतलनाथ भगवान् हृदयनी रक्षा करो, श्री श्रेयांसनाथ भगवान् बने बाहुनी रक्षा करो, श्री वासुपूज्य स्वामी बने हाथनी रक्षा करो, श्री विमलनाथ भगवान् आंगुलीओनी रक्षा करो, श्री अनन्तनाथ भगवान् नखोनी रक्षा करो, श्री धर्मनाथ भगवान् उदर अने अस्थिओनी रक्षा करो, श्री शान्तिनाथ भगवान् नाभिमण्डलनी रक्षा करो, श्री कुंभुनाथ भगवान् मुहक-प्रदेशनी रक्षा करो, श्री अरनाथ भगवान् रोमकटी अने केडनी रक्षा करो, श्री मष्टिनाथ भगवान् छानी, पीठ अने खभानी रक्षा करो, श्रीमुनिमुव्रतस्वामी बने जंघाओनी रक्षा करो, श्रीनेमिनाथ भगवान् पगनी आंगुलीओनी रक्षा, करो, श्री नेमिनाथ भगवान् बने चरणनी रक्षा करो, श्रीपार्श्वनाथ भगवान् सर्वाङ्गनी—शरीरना सर्व अवयवोनी रक्षा करो अने श्री महावीर-स्वामी ज्ञान-स्वरूप आत्मानी रक्षा करो ॥ १२-१३-१४-१५-१६-१७ ॥

श्री अरिहंत परमामा पृथ्वी, जल, अग्नि, वायु अने आकाशामरु जगतनुं वीतराग अने निरञ्जनरूपे सर्व पापयी रक्षण करो ॥ १८ ॥

राजद्वारे श्मशाने च, संग्रामे शत्रु-सङ्घटे ।
व्याघ्र-चौराग्नि-सर्पादि-भूत-प्रेत-भयाश्रिते ॥ १९ ॥

अकाले मरणे प्राप्ते, दारिद्र्यापत्समाश्रिते ।
अपुत्रत्वे महादुःखे, मूर्खत्वे रोगपीडिते ॥ २० ॥

डाकिनी-शाकिनीग्रस्ते, महाग्रहगणादिंते ।
नद्युत्तारेऽध्ववैपम्ये, व्यसने चापदि स्मरेत् ॥ २१ ॥

प्रातरेव समुत्थाय, यः स्मरोजिनपञ्जरम् ।
तस्य किञ्चिद् भयं नास्ति, लभते सुखसम्पदः ॥ २२ ॥

जिन-पञ्जरनामेदं, यः स्मरेदनुवासरम् ।
कमलप्रभैराजेन्द्र-, श्रियं स लभते नरः ॥ २३ ॥

(इन्द्रवज्रा-चूचम्)

प्रातः समुत्थाय पठेत् कृतज्ञो यः स्तोत्रमेतज्जिनपञ्जरस्य ।
आसादयेच्छ्रीकमलप्रभाख्यां लक्ष्मीं मनोवाञ्छितपूरणाय ॥ २४ ॥

श्रीरुद्रपल्लीयवरेण्यगच्छे, देवप्रभाचार्यपदाञ्जहंसः ।
वादीन्द्रचूडामणिरेष जैनो, जीयाद् गुरुः श्रीकमलप्रभाख्यः ॥ २५ ॥

राजद्वारमां, श्मशानमां, संग्राममां, शत्रुओथी आवेली आपत्तिमां, वाघ, चोर, अग्नि, सर्प प्रमुख हिंसक प्राणीओ तथा भूत प्रेतना भय वखते, अकाळ मृत्यु वखते, दारिद्र्यरूप आपत्तिना समयमां, पुत्र प्राप्ति माटे, महान् दुःख वखते, मूर्खपणांमां, रोगनां पीडामां डाकिनी अने शाकिनीना वळगाढ वखते, मोटा प्रहोना समुदायथी यना दुखमां, नदीने उतरती वखते, मार्गनां विपमतामां, कष्टमां अने आफतमां आ (जिनपंजर स्तोत्र) तुं स्मरण करतुं जोईए ॥ १९-२०-२१ ॥

प्रातःकाळमां ऊठीने जे 'जिन पंजर-स्तोत्र' तुं स्मरण करे, तेने कोई जातनो भय यतो नथी अने सुख-संपत्तिओ प्रात थाय छे ॥ २२ ॥

'जिनपंजर' नामना आ स्तोत्रतुं जे प्रतिदिन स्मरण करे छे, ते मनुष्य कमळ समान कान्तिवाळा चक्रवर्तीनां समृद्धिने (?) प्रात करे छे । (आ श्लोकमां आ स्तोत्रना कर्ता श्रीकमलप्रभसूरिए पोतातुं नाम पण सूचयुं छे ।) ॥ २३ ॥

प्रातःकाळमां ऊठीने जे कृतज्ञ पुरुष आ 'जिनपंजर' नामना स्तोत्रने भणे ते मनना अभिलापोने पूर्ण करनारी श्रीकमलप्रभा नामे प्रसिद्ध (?) एवी लक्ष्मीने प्रात करे ॥ २४ ॥

श्रीरुद्रपल्लीय नामना श्रेष्ठ गच्छमां श्री देवप्रभाचार्यनां चरण-कमळने विषे हंस-समान अने जैनवादीन्द्रचूडामणि श्रीकमलप्रभ नामना सूरि जय पावो ॥ २५ ॥

परिचय

श्रीकमलप्रभसुरिरचित जिनपञ्जरस्तोत्र अनेक स्थळे प्रसिद्ध गर्नुं छे, छतां मुंबई श्रीशान्तिनाथजी मंदिरना हस्तलिखित संग्रहनी प्रति नं. २६७ नी एक शुद्ध प्रति अमने मळी हती तेना आचारे पाठमेदो लईने, अने मूलपाठ संशोधीने, अनुवाद साथे अहीं प्रगट करेल छे ।

पंचपरमेष्ठी तेम ज चोवीस तीर्थकारोनी शरीरमां कये कये स्थळे न्यास करवो अने ए प्रकारना यासतुं शु फळ मळे, ते आ स्तोत्रमां जणान्युं छे ।

श्री लालबहादूर - महापात्राय

आज्ञे अ हि हताण्णं ज्ञाने सिद्धाय

ज्ञाने आयरिचक्षणं

ज्ञाने सुवस्त्राणाम्, ज्ञाने ज्ञाने सत्त्वसामुद्राय

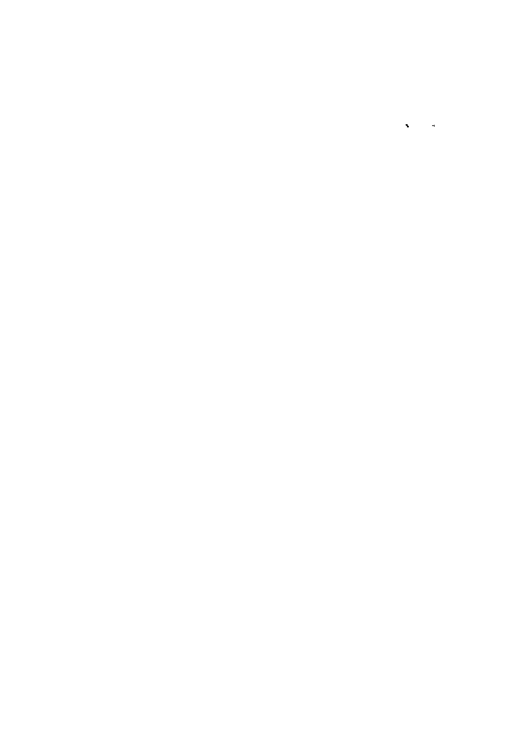
एतयोर्पञ्चज्ञानमुद्रायोः सत्त्वसामुद्रायाम्

संपादयाम् च सत्त्वसिद्धिं, पश्यन् एवम् ज्ञानम् ॥१॥

पृ. ५. श्रीसुरधरविजयजी गणिवर्य
हस्तलिखित पाठ.

[६३-१८]

महामहोपाध्यायश्रीयशोविजयगणिविरचिता परमात्मपञ्चविंशतिका ।

परमात्मा परंज्योतिः, परमेष्ठी निरञ्जनः ।

अजः सनातनः शम्भुः, स्वयम्भूर्जेयताञ्जिनः ॥ १ ॥

नित्यं विज्ञानमानन्दं, ब्रह्म यत्र प्रतिष्ठितम् ।

शुद्धबुद्धस्वभावाय, नमस्तस्मै परात्मने ॥ २ ॥

अविद्याजनितैः, सर्वैर्विकारैरनुपद्रुतः ।

व्यक्त्या शिवपदस्थोऽसौ, शक्त्या जयति सर्वगः ॥ ३ ॥

यतो वाचो निवर्तन्ते, न यत्र मनसो गतिः ।

शुद्धानुभवसंवेद्यं, तद्रूपं परमात्मनः ॥ ४ ॥

न स्पर्शो यस्य नो वर्णो, न गन्धो न रस-श्रुती ।

शुद्धचिन्मात्रगुणवान्, परमात्मा स गीयते ॥ ५ ॥

माधुर्यातिशयो यद्वा, गुणौघः परमात्मनः ।

तथाऽऽख्यातुं न शक्योऽपि, प्रत्याख्यातुं न शक्यते ॥ ६ ॥

5

10

15

अनुवाद

परमात्मा, परंज्योति, परमेष्ठी, निरञ्जन, अज, सनातन, शम्भु अने स्वयंभू एवा श्री जिनेश्वर भगवान जयवंता वर्ते ॥ १ ॥

जेनामां नित्य विज्ञान (केवल ज्ञान), आनंद अने ब्रह्म प्रतिष्ठित छे अने जेओ शुद्ध अने बुद्ध स्वभाववाळा छे ते परमात्माने हुं नमस्कार करुं छुं ॥ २ ॥

अविद्यायी उत्पन्न थयेला सर्व विकारोधी अक्षुब्ध, व्यक्तिरूपे मोक्षमां रहेला किन्तु शक्तिरूपे सर्वव्यापी एवा परमात्मा जयवंता वर्ते छे ॥ ३ ॥

ज्यांथी (जे स्वरूपपुं वर्णन न करी शकवाथी) वाणीओ पाछी फरे छे अने ज्यां मननी गति नथी किन्तु केवल शुद्ध अनुभव ज्ञानवडे जे संवेद्य छे ते परमात्मरूप छे ॥ ४ ॥

जेने स्पर्श नथी, वर्ण नथी, गन्ध नथी, रस नथी, तथा श्रुति नथी किन्तु जे शुद्ध चिन्मात्र 25 गुणवाळा छे ते परमात्मा कहेवाय छे ॥ ५ ॥

अथवा परमात्माना गुणोने समूह माधुर्यातिशयरूप छे । ते गुणसमूह ययार्थरीते कही शकाते नथी, छतां ते तेवी रीते नथी एम पण कही शकातुं नथी ॥ ६ ॥

20

25

બુદ્ધો જિનો હૃપીકેશઃ, શમ્ભુર્જ્ઞાસડિપુરુષઃ ।
 इत्यादि नामभेदेऽपि, नार्थतः न विभिद्यते ॥ ७ ॥
 ધાવન્તોઽપિ નયાઃ નૈકે (સર્વે), તત્સ્વરૂપં સ્પૃશન્તિ ન ।
 समुद्रा इव कछोलैः, कृतप्रतिनिवृत्तयः ॥ ८ ॥

- 5 शब्दोपरक्तद्रूपसोधकृत्तपपद्धतिः ।
 निर्विकल्पं तु तद्रूपं, गम्यं नानुभवं विना ॥ ९ ॥
 કેપાં ન કલ્પનાદર્શી, શાસ્ત્રક્ષીરાત્તગાહિની ।
 स्तोत्रास्तचरसास्वादविदोऽनुभवजिह्वया ॥ १० ॥
 જિતેન્દ્રિયા જિતક્રોધા, દાન્તાત્માનઃ શુમાશયાઃ ।
 10 परमात्मगतिं यान्ति, विभिर्नैरपि वर्त्मभिः ॥ ११ ॥
 નૃતં મુમુક્ષવઃ સર્વે, પરમેશ્વરસેવકાઃ ।
 दूरासन्नादिभेदस्तु, तद्भ्रूत्यत्वं निहन्ति न ॥ १२ ॥
 નામમાત્રેણ યે દક્ષા, જ્ઞાનમાર્ગીવિવર્જિતાઃ ।
 न पश्यन्ति परात्मानं, ते घूका इव मास्करम् ॥ १३ ॥

- 15 તેના બુદ્ધ, જિન, હૃપીકેશ, શંભુ, જ્ઞાના, આદિપુરુષ વગેરે મિત્ર મિત્ર નામો ઠોવા છતાં પણ
 અર્થથી તે પરમાત્માનાં ભેદ કરી શકાતો નથી ॥ ૭ ॥
 જેમ સમુદ્રો પોતાના તરંગોવડે મર્યાદા બહારની ભૂમિને સ્પર્શ કરવા જાય છે છતાં કિનારા સાથે
 અપહર્ષને પોતાના તરંગો સાથે પાછા ફરે છે, તેમ નવો પોતાની વિકલ્પ જાલ વડે પરમાત્મ-સ્વરૂપને સ્પર્શવા
 દોષે છે—પ્રયત્ન કરે છે, છતાં તે સ્વરૂપને પામી શકતા નથી કિન્તુ પાછા ફરે છે (તાત્પર્ય પૂ છે કે
 20 પરમાત્માનુ રૂપ સર્વ નયપદ્ધતિઓથી પર છે, તેથી તે નવોની પકડમાં શી રીતે આવી શકે!) ॥ ૮ ॥
 નય પદ્ધતિ તો શબ્દથી ઉપરકઃ એવા પરમાત્મરૂપનો શ્રોધ કરાવનારી છે. અ્યારે તેનું નિર્વિકલ્પ
 રૂપ તો અનુભવ વિના સમજાય તેનું નથી ॥ ૯ ॥
 વ્યા પુરુષની કલ્પનારૂપ કઢઠી શાસ્ત્રરૂપ ક્ષીરાત્તમાં પ્રવેશ કરતી નથી ! પરન્તુ અનુભવરૂપ
 25 જીમવડે તત્ત્વના રસાસ્વાદને જાણનારા પુરુષો તો ઘોઠા જ હોય છે ॥ ૧૦ ॥
 જિતેન્દ્રિય, જિતક્રોધ, દાન્ત અને શુભ આશયવાળા મહાત્માઓ મિત્ર મિત્ર માર્ગોથી પણ
 પરમાત્મગતિને પ્રાપ્ત કરે છે ॥ ૧૧ ॥
 શરેશ્વર સર્વ મુમુક્ષુઓ પરમેશ્વરના સેવક છે, દૂરપણાનો કે નજીકપણાનો ભેદ પરમાત્માના
 સેવકપણામાં વ્યાપાત કરી શકતો નથી । (કોઈ નજીકમાં મોક્ષે જનારા હોય, તો કોઈ દાંબા વાલ પછી,
 પણ તેથી પરમાત્મસેવકતામાં ભેદ પડતો નથી) ॥ ૧૨ ॥
 30 'બુદ્ધ જ પરમાત્મા' છે, 'શંભુ જ પરમાત્મા છે' इत्यादि रीते जेओ नाममात्रेणं गर्हितं છે તેઓ
 જ્ઞાનમાર્ગીથી દૂર છે । જેમ યુવકો મૂર્ચને જોઈ શકતા નથી તેમ તેઓ પરમાત્માને જોઈ શકતા નથી ॥ ૧૩ ॥

श्रमः शास्त्राश्रयः सर्वो, यज्ज्ञानेन फलेग्रहिः ।
 ध्यातव्योऽयमुपास्योऽयं, परमात्मा निरञ्जनः ॥ १४ ॥
 नान्तराया न मिथ्यात्वं, हासो रत्यरती च न ।
 न भीर्यस्य जुगुप्सा नो, परमात्मा स मे गतिः ॥ १५ ॥
 न शोको यस्य नो कामो, नाज्ञानां विरती तथा ।
 नावकाशश्च निद्रायाः, परमात्मा स मे गतिः ॥ १६ ॥
 रागद्वेषौ हतौ येन, जगत्त्रयभयङ्करौ ।
 स त्राणं परमात्मा मे, स्वप्ने वा जागरेऽपि वा ॥ १७ ॥
 उपाधिजनिता भावा, ये ये जन्मजरादिकाः ।
 तेषां तेषां निषेधेन, सिद्धं रूपं परात्मनः ॥ १८ ॥
 अतद्व्यावृत्तितो भिन्नं, सिद्धान्ताः कथयन्ति तम् ।
 वस्तुतस्तु न निर्वाच्यं, तस्य रूपं कथञ्चन ॥ १९ ॥
 जानन्नपि यथा म्लेच्छो, न शक्नोति पुरिगुणान् ।
 प्रवक्तुमुपमाभावात्, तथा सिद्धसुखं जिनः ॥ २० ॥

5

10

शास्त्रने आश्रयिने करेलो परिश्रम जेना ज्ञानथी फळवाळो (सफळ) थाय छे, ते आ निरंजन 15
 एवा परमात्मा ध्यान करवा योग्य छे अने उपासना करवा योग्य छे ॥ १४ ॥

जेमने अंतरायो (पांच प्रकारना अंतरायकर्म) नथी, मिथ्यात्व नथी, हास्य नथी, रति नथी,
 अरति नथी, भय नथी, ते परमात्मा मने शरण हो ॥ १५ ॥

जेमने शोक नथी, काम नथी, अज्ञान नथी, अविरति नथी अने निद्रा नथी, ते परमात्मा मने
 शरण हो ॥ १६ ॥

20

त्रणे जगतने भयभीत करनार एवा राग अने द्वेषने जेमणे हण्ण्या छे ते परमात्मा जागृत
 अवस्थामां अने स्वप्न अवस्थामां पण मने शरण हो ॥ १७ ॥

कर्मरूप उपाधिथी जनित एवा जन्म जरा वगेरे जे जे भावो छे ते ते वधा भावोना निषेधवडे
 परमात्मानुं स्वरूप सिद्ध थाय छे ॥ १८ ॥

सिद्धान्तो 'अ-तद्' रूप व्यावृत्तिवडे ('आ नहि, आ नहि' एम परमात्माथी भिन्न वस्तुओनी 25
 व्यावृत्ति द्वारा) परमात्माने इतर वस्तुओथी भिन्न कहे छे, परन्तु परमार्थथी तो ते परमात्मानुं स्वरूप कोई
 पण प्रकारे निर्वाच्य (संपूर्ण रीते कही शकाय तेहुं) नथी ॥ १९ ॥

जेम गामडिओ माणस नगरीना गुणोने जाणवा छतां पण उपमाना अभावमां कहेवाने शक्तिमान
 यतो नथी तेम सर्वज्ञ भगवान पण सिद्धाना सुखनुं वर्णन उपमा न होवाथी करी शकता नथी ॥ २० ॥

मुरामुराणां सर्वेषां, यत् सुखं पिण्डितं भवेत् ।

एकत्रापि हि मिद्वस्य, तदनन्ततमांशगम् ॥ २१ ॥

अदेहा दर्शनज्ञानोपयोगमयमूर्त्तयः ।

आकाशं परमात्मानः, मिद्धाः सन्ति निरामयाः ॥ २२ ॥

लोकाग्रशिखरारूढाः, स्वभावसमवस्थिताः ।

भ्रमप्रपञ्चनिर्मुक्ताः, युक्तानन्तावगाहनाः ॥ २३ ॥

इलिका भ्रमरीध्यानात्, भ्रमरीत्वं यथाश्रुते ।

तथा ध्यायन् परान्मानं, परमात्मत्वमाप्नुयात् ॥ २४ ॥

परमात्मगुणानेवं, ये ध्यायन्ति समाहिताः ।

लभन्ते निभृतानन्दास्ते यशोविजयभियम् ॥ २५ ॥

॥ इति परमात्मपञ्चविंशतिका ॥

समग्र देवताओ अने अमुरोनु सुख एकज स्थळे पिंडित करवाम्य आवे तो पण ते सिद्धना सुखने अनन्ततम भाग ज थाय ॥ २१ ॥

देह रहित, केवळ दर्शनोपयोग अने केवळ ज्ञानोपयोगमय रूपवाच्या अने निरामय एवा सिद्ध परमात्माओ सर्वदा विद्यमान होय छे ॥ २२ ॥

ते सिद्ध भगवतो लोकाग्र (सिद्धशिला) रूप शिखर पर आरूढ, स्वभावमां समवस्थित अने भ्रमप्रपञ्चानी त्रिनिर्मुक्त छे । एक सिद्धनी अवगाहनावाटा आकाश प्रदेशोमां अनन्त सिद्धो रहेला छे ॥ २३ ॥

जेम इयळ भ्रमरीना ध्यानानी भ्रमरीपणाने पामे छे, तेम परमात्मानुं ध्यान करतो जीवात्मा परमात्मपणाने पामे छे, ॥ २४ ॥

ए रीते परमात्मगुणोनुं जेओ समाहित मनवडे ध्यान करे: छे तेओ परमानदधी परिपूर्ण बनीने (परिपूर्ण) यश अने (परिपूर्ण) विजयरूप मोक्षलक्ष्मीने पामे छे ॥ २५ ॥

परिचय

उपा० श्रीयशोविजयजीए रत्नेली आ पचीशी सुप्रसिद्ध छे । अनेक संग्रहप्रयोगा ए प्रकाशित थयेल छे । तेमाना एक प्रकाशन उपरधी आ पचीशीनो, संग्रह करीने, तेने अनुवाद साथे अहीं प्रगट करी छे । परमेश्री एवा जिनेधरनु शुद्ध स्वरूप आ पचीशीमां उपाध्यायजी महाराजे सुदर रीते प्रदर्शित कयुं छे ।

सुत्तरमा सैकान्ना थयेल आ सत्रांगीण विद्वानो परिचय 'यशोविजयस्मृतिप्रंथ' माधी जाणी शक्याय एम छे ।

श्रीपद्मसरोवरीप्रियसखाकाव्यवक्रः॥

जयो अरिहंताय

जयो सिद्धाय

जयो आचार्याय

जयो स्वप्नहात्राय

जयो लोह संकाशाय

हृदो रंजयतुहारां शतशोपदम्यासुभोगे

संध्यायां वा सखीनि पठामि हृदयं मधुलं ॥

पु. सुनिश्री जन्मविजयजी महाराज
हस्तालिखित पाठ.

श्रीसिंहनन्दिभट्टारकविरचित-
पञ्चनमस्कृतिदीपकसंदर्भः ॥

नमाम्यहं तं देवेशं, लक्ष्मीरात्यन्तिकी स्वयम् ।	
यस्य निर्द्धृतकर्मैन्धधूमस्यापि विराजते ॥ १ ॥	5
यस्य प्रभावो देवेशैरपि वक्तुं न शक्यते ।	
तत्र मानुषव्यापारः, केवलं हास्यतास्पदम् ॥ २ ॥	
विघ्न-चौरारि-भार्याधाः, शाकिन्यादिगणा अपि ।	
यस्य स्मरणमात्रेण, प्रलयं यान्ति तेऽखिलाः ॥ ३ ॥	
यस्य प्रभावतो बुद्धिर्जायते जीवसंनिभा ।	10
तं नमस्कृत्य पञ्चाङ्गमन्त्रं तत्कल्पमुच्यते ॥ ४ ॥	
तत्राधिकाराः पञ्चैव, साधनं ध्यान-कर्मणी ।	
स्तवनं फलमित्येतद्, यदुक्तं पूर्वस्वरिभिः ॥ ५ ॥	
तदेव संक्षिप्यारभ्य, प्रक्रियाद्वारतः खलु ।	
करोमि देयं नान्यस्य, दुष्टमिथ्यादृशः खलु ॥ ६ ॥	15
तदेव गायत्रीमन्त्रं, तदेवाष्टकमुच्यते ।	
तदेव पञ्चकं प्रोक्तं, पद्द(दा)र्शनिकसम्मतम् ॥ ७ ॥	

अनुवाद *

- ✓ ते देवाधिदेवने हुं नमस्कार करुं छुं के कर्मरूपी इन्धननो धूमाडो दूर थवाथी (?) जेमनी संपूर्ण लक्ष्मी स्वयं अत्यंत शोभे छे ॥ १ ॥ 20
- जेमनो प्रभाव देवेद्रो पण कहेवाने शक्तिमान नथी, त्यां मनुष्यनी प्रवृत्ति केवल हांसीने पात्र गणाय ॥ २ ॥
- ✓ जेमना स्मरणमात्रथी विघ्न, चोर, शत्रु अने मरकी वगैरे तेमज शाकिनी आदिना समूहो नाश पामे छे जेना प्रभावथी बुद्धि जीवसदृश असंपूढ वने छे (?) ते पंचांग (पंचमंगल) मंत्रने नमस्कार करीने हुं तेनो कल्प कहुं छुं ॥ ३-४ ॥ 25
- ✓ ते (कल्प) मां १ साधन, २ ध्यान, ३ कर्म-क्रिया, ४ स्तवन अने ५ फळ—ए पांच अधिकारो छे. (आ विषयमां) जे पूर्वोचार्योए कहुं छे तेने ज संक्षेपीने अने प्रक्रिया द्वारथी शरु करीने हुं कहुं छुं । आ कल्प (अयोग्य एवा) अन्यने न आपवो अने दुष्ट एवा मिथ्यादृष्टिने तो न ज आपवो ॥ ५-६ ॥
- ✓ ते (पंच मंगल) ज गायत्री मंत्र छे, ते ज अष्टक छे, अने ते ज छ्ये दर्शनीओने मान्य एवुं पंचक छे ॥ ७ ॥ 30

* मूल रचना भाषानी दृष्टि विचित्र होवाथी केटलाक स्थळोमां मात्र भावानुवाद आपेल छे ।

- यन्त्रं चिन्तामणिर्नाम, कलिकुण्डाल्यपन्त्रकम् ।
 पञ्चाराध्यपदं यन्त्रं, गणभृद्वलयाभिघम् ॥ ८ ॥
 पार्थचक्रं वीरचक्रं, सिद्धचक्रं त्रिलोकयुक् ।
 कर्मचक्रं योगचक्रं, ध्यानचक्रपिच्छेड(विच्छेद)कम् ॥ ९ ॥
 5 भूतयन्त्रं(चक्रं) तीर्थचक्रं, जिनचक्रं वशीकरम् ।
 ध्यानचक्रं मोक्षचक्रं, श्रेयश्चक्रं सुशान्तिकृत् ॥ १० ॥
 सर्वरक्षाकरं वृद्धमृत्युञ्जयसुनामकम् ।
 लघुमृत्युञ्जयं नाम, मोक्षदं वाञ्छितप्रदम् ॥ ११ ॥
 फलदं ज्वालनीचक्रं, शुभं चैवाम्बिकाचक्रम् ।
 10 वरं चक्रेऽश्वरीचक्रं, वृहच्छान्तिकचक्रकम् ॥ १२ ॥
 यागमण्डलसचक्रं, यज्ञचक्रं मनोहरम् ।
 भैरवं चक्रमिन्द्राख्यमित्यादि सकलं बहु ॥ १३ ॥
 यन्त्रराजागमोक्तं यत्, तदेतेन विना न च ।
 सिद्धेन सिद्धयत्येव, नियमोऽस्ति जिनागमे ॥ १४ ॥
 15 यस्य स्मरणमात्रेण, वराङ्गस्य भयं गतम् ।
 द्वीपिनोऽथ तथा श्रेष्ठी, सुदर्शन अपि स्वयम् ॥ १५ ॥
 मयमुक्तो बभूवास्य, प्रभावेन महाजनाः ।
 द्वात्रिंशद्भिधानास्ते, गता द्वीपान्तरं मुदा ॥ १६ ॥
 किमस्य वर्ष्यं माहात्म्यं, जिह्वया चैकया खलु ।
 20 कोटिजिह्वादिभिर्नृयाद्, गणेशोऽत्र किमुच्यते ॥ १७ ॥

✓ (यंत्रोमा) चिन्तामणि नामतुं, कलिकुण्ड नामतुं, पंचाराध्यपद नामतुं, अने गणधवलप नामतुं
 यंत्र छे, (ए सिवाय) पार्थचक्र, वीरचक्र, सिद्धचक्र, त्रिलोकयुक् (त्रिलोकचक्र), कर्मचक्र, योगचक्र, बीजाना
 दानिकर ध्यानने छेदनार चक्र, भूतचक्र, तीर्थचक्र, जिनचक्र, वशीकरचक्र, ध्यानचक्र, मोक्षचक्र,
 शांतिने करनारं श्रेयश्चक्र, सर्वनी रक्षा करनारं वृद्धमृत्युञ्जय नामक चक्र, मोक्ष अने वाञ्छित आपनारं लघु-
 25 मृत्युञ्जय नामक चक्र, सफल एव ज्वालनीचक्र, शुभ एवं अंबिकाचक्र, श्रेष्ठ एवं चक्रेऽश्वरीचक्र, वृहत्
 शांतिचक्र, सुंदर एवं यागमण्डलचक्र, मनोहर, यज्ञचक्र, भैरवचक्र अने इन्द्रचक्र वगैरे जे अनेक चक्रो 'यंत्रराज
 आगम' मां कहैला छे ते बधा आ नमस्कार मत्र (यत्र) ने साध्या विना सिद्ध बतान नयी अने ए सिद्ध
 यतान बधा सिद्ध थाय छे, एवो जिनागममां नियम छे ॥ ८-९-१०-११-१२-१३-१४ ॥

एना स्मरणमात्रयी वराङ्गनो हाथीनो भय गयो अने श्रेष्ठी सुदर्शन पण स्वयं मयमुक्त
 30 धया, आ (नमस्कार) ना प्रभावथी बनीश नामवाळा (?) महाजनो पण आनंदपूर्वक बीजा द्वीपमां
 गया ॥ १५-१६ ॥

खरेखर, आनुं माहात्म्य एक जीमे यई रीते वर्णनी राज्ञय ? अही श्रीगणपर भगवान करोडो
 जिह्वाओ बडे कडे तो पण न कही शक्रे, तो पडी अने शी रीते कही शयीए ! ॥ १७ ॥

अपवित्रे पवित्रेऽपि, सुस्थिते दुःस्थितेऽपि वा ।
 यत् सर्वकृत् परं मन्त्रं, न त्याज्यं विदुर्धरिह ॥ १८ ॥
 इदं चित्रं महत् स्याच्च, मोक्षदं यद् वशीकृति—
 प्रमुखाणि च कर्माणि, चेप्सितानि ददाति तु ॥ १९ ॥
 यमो मुनिर्महामूर्खो, मन्त्रपादैकजल्पनात् ।
 भूयो भूयः पदध्यानात्, सातर्द्धीः प्राप्तवान् किमु ॥ २० ॥
 अथ साधनमाह—
 पूर्वा कक्षप् पुष्पमाला, शुक्ला पद्मासनं वरम् ।
 बोधमुद्रा मोक्षमुद्रा, कालः प्रभात इष्यते ॥ २१ ॥
 क्षेत्रं शुद्धं तटाकादितीरं द्रव्यं मनोहरम् ।
 भावो मन्त्रलयो ज्ञेयः, स्वैष्टपल्लवयोजनम् ॥ २२ ॥
 कर्म मोक्षप्रधानं स्याद्, गुणः श्वेतस्य चिन्तनम् ।
 सामान्यं मूलमन्त्रं स्याद्, विशेषस्तत्परो मतः ॥ २३ ॥
 पूजाद्रव्यं कुङ्कुमं च, सदकं चरुसंचयम् ।
 रत्नदीपकं वामे च, धूपकुण्डं च दक्षिणे ॥ २४ ॥

5

10

15

✓अपवित्र के पवित्र, सुस्थित के दुःस्थित व्यक्ति विपे पण जे सर्व कार्यकार श्रेष्ठ मंत्र छे, तेनो
 डाह्या माणसोए त्याग न करवो जोईए ॥ १८ ॥

ए भारे आश्चर्य छे के जे (मन्त्र) मोक्ष भापनार छे ते ज वशीकरण वगेरे कर्मो (करी आपे छे)
 अने वळी वांछितो ने पण आपे छे ॥ १९ ॥

यम नामना मुनि (आ) मंत्रना एक पदना जल्पथी, अने वांवार ए पदनुं ध्यान कारवाथी 20
 साचे ज शाता अने ऋद्धिओ पाम्या हता (?) ॥ २० ॥

साधनप्रकार—

✓पूर्व दिशा, श्वेत पुष्पनी माला, श्रेष्ठ पद्मासन, बोध(ज्ञान)मुद्रा अथवा मोक्षमुद्रा अने समय
 प्रभातनो होत्रो जोईए ॥ २१ ॥

✓क्षेत्र-स्थान शुद्ध-स्वच्छ एवं तळाव वगैरेना कांठानुं, (नैवेद्य आदि) द्रव्यो सुंदर, भाव मंत्रलयनो 25
 अने पोताने इष्ट एवा पल्लवनी योजना करवी ॥ २२ ॥

✓कर्म मोक्ष-प्रधान होनुं जोईए, श्वेतवर्णनुं चिन्तन (श्वेत वर्णमां ध्यान) ते गुण छे, मूलमंत्र ते
 सामान्य छे अने तत्परता ते विशेषं कहेवाय छे ॥ २३ ॥

पूजा द्रव्य, कुङ्कुम, सदक-एक जातनुं फळ (?) चरुसंचय-एक प्रकारनुं पात्र (?) डावी बाजुए
 रत्नदीपक अने जमणी बाजुए धूपकुंड करवो ॥ २४ ॥

30

१ अहीथी अतुक्रमे दिग्-आसन-मुद्रा-काल-क्षेत्र-द्रव्य-भाव-पल्लव-कर्म-गुण-सामान्य-विशेष वगैरेनुं वर्णन छे ।

ફલં દેયં જિનેશસ્ય, પુરતો ઘીજપૂરકમ્ ।
 સુ(ચૂ)તં ચોચામ્ન-કદલીમુલં પદ્મર્તુષુ ક્રમાત્ ॥ ૨૫ ॥
 કઙ્કોલૈલા-લવણાદિ-સર્વૈપધ્યામિષેચનમ્ ।
 દધિ-દુગ્ધેશુ-સર્પિર્ભિરામિષેકો જિનસ્ય ચ ॥ ૨૬ ॥

૫ પશ્ચાદુદ્ધૃત્ય તત્પીઠાન્માતૃકાપન્નપૂજનમ્ ।
 કૃત્વા પીઠે પ્રતિસ્થા(ઘા)પ્ય, સ્થિરાં તાં ચિન્તયેદનુ ॥ ૨૭ ॥

ચૂર્ણાદિવાસના પશ્ચાદ્, ધાર્યઘોવાસના તથા ।
 ઘાન્યાદિવાસના ચૈવ, ફલવર્તિકવાસના ॥ ૨૮ ॥

૧૦ પશ્ચાદ્ દિનત્રયં વસ્ત્રપરિધાનં તથા તતઃ ।
 મુલોદ્પાટનમેતસ્થાનન્તરં સ્થાભિરાહ્વના (નીરાહ્વના) ॥ ૨૯ ॥

પશ્ચાદાક્રશુદ્ધિં ચ, કૃત્વા મન્ત્રં જપેદનુ ।
 મૂલમન્ત્રમુપન્યસ્તપ્રતિજ્ઞો વ્રતસંયુતઃ ॥ ૩૦ ॥
 સઃ પૌષઘી નિરાહારી, નિયતો વિજિતેન્દ્રિયઃ ।
 મનોવાકક્રાપસંશુદ્ધઃ, પશ્ચમન્ત્રં જપેદનુ ॥ ૩૧ ॥

૧૫ જિનેશ્વર પ્રતિમા સમક્ષ ફલ્ગમ્—ઘીજોરં, આજ, નારિયેલ, કેરી અને કેઢાં ઘગેરે તેમ જ સોપારી, ફલાયઘી, લઘીંગ ઘગેરે છ ફલુતમાં ઘનારાં ફલો ક્રમશઃ પૂરઘાં જોરૂં અને ઘયા પ્રકારની ઔષધિઓપી અમિષેકુ કરઘો જોરૂં, (અપરાંત) દહીં, દૂધ, શોરઢી અને ઘીપી શી જિનેશ્વરની પ્રતિમાનો અમિષેક કરઘો ॥ ૨૫-૨૬ ॥

૨૫ પઢી તે પીઠઘી અપાઢીને માલૂક્રાપન્નતું પૂજન ઘરી, પીઠમાં પરીપી રપાપના (પ્રતિષ્ઠ) કરઘી, પઢી તે પ્રતિષ્ઠા સ્થિર છે ઘમ ચિતન કરલું ॥ ૨૭ ॥

પઢી ચૂર્ણ—ઘાસલેપ ઘગેરેની ઘાસના આપ્યા પઢી પાળીની અધોઘાસના (!) આપઘી, (તે પઢી) ઘાન્ય ઘગેરેની ઘાસના તથા ફલ અને ઢીઘાની ઘાસના આપઘી ॥ ૨૮ ॥

૨૬ પઢી માલૂક્રાપન્ન ત્રણ ઢિઘસ મુખી ઘઘયી ઢાંકી ઢેલું, ઘઢી તે પઢી તેનાં મુઘનું અદ્ધાપન કરલું અને પઢી આરતી કરઘી ॥ ૨૯ ॥

૨૫ ✓ પઢી કુંઢની શુદ્ધિ ઘરીને મંત્રજાપ કરઘો । પઢી વ્રન ઘરીને મૂલ્ગમ્વના અમુક ઘપાઢિ ઢિશે પ્રતિઙ્ઘાઘદ ઘલું ॥ ૩૦ ॥

૩૧ તે પઢી પૌષધના, નિયમના, સંઘત, જિતેંદ્રિય અને મન-ઘચન-ઘાપાપી સંશુદ્ધ ઘયા તેને ઘચનમત્સારમંત્રનો જાપ કરઘો ॥ ૩૧ ॥

तद्विधाने पूर्वदिने (?), गत्वा तु जिनमन्दिरे ।
 प्रतिमां श्रुतमभ्यर्च्य, कृत्वाऽस्तु गुरुपूजनम् ॥ ३२ ॥
 गुरोराज्ञां समादाय, गुरुहस्तं समुद्धरेत् (?) ।
 मस्तके न्यस्य (?) सद्भाग्यं, मत्वा गत्वान्तरे गृहे ॥ ३३ ॥
 तत्र मन्त्र(न्त्रं) जपेद् यावत्, कार्यसिद्धिर्न संभवेत् ।
 तावत् तत्र नियन्ता वा, याथातथ्येन योजयेत् ॥ ३४ ॥
 मन्त्रस्याख्या तु पञ्चाङ्गं, नमस्कारस्तु पञ्चकम् ।
 अनादिसिद्धमन्त्रोऽयं, न हि केनापि तत् कृतम् (स कृतः) ॥ ३५ ॥
 पूर्वं येऽपि जिना यातास्ते वै यास्यन्ति यान्ति च ।
 इत्यनेनैव हि मुक्त्यङ्गं, मूलमन्त्रमनादितः ॥ ३६ ॥
 जानुदम्बे जले वाऽपि, पर्वते वाऽस्तपस्थितौ ।
 केनापि योगकार्येण, कार्यं साध्यं सुधीमता ॥ ३७ ॥
 एतन्मन्त्रं च शोध्यं नाऽऋडमादिकचक्रतः ।
 स्वयंभूततया शुद्धः, शोधनेन किमु स्फुटम् ॥ ३८ ॥
 विघ्नौघाः प्रलयं यान्ति, शाकिनी-भूत-पन्नगाः ।
 विषं निर्विषतां याति, घ्यायमाने सुपञ्चके ॥ ३९ ॥

5

10

15

पछीना (?) दिवसे जिनमंदिरमां जई जिनप्रतिमा अने श्रुतज्ञानने पूजीने पछी गुरुनी पूजा करवी । पछी गुरुनी आज्ञा लईने गुरुनो हाय लेई पोताना मस्तक उपर मूकनो (?) । ते वरुते पोते भाग्यशाली छे एम मानीने गृहना एकान्त भागमां जई त्यां कार्यनी सिद्धि न थाय त्यांसुधी मंत्रनो जाय करवो । ते समये त्यां ययार्य रीतिए निपंता—उत्तरसाधकनी (?) पण योजना करवी ॥ ३२-३३-३४ ॥ 20

‘पंचांग’ ए मंत्रनुं नाम छे, तेमां पांच नमस्कार छे । आ मन्त्र अनादिसिद्ध छे, ते कोईए रचेल नथी ॥ ३५ ॥

पूर्वे जे कोई जिनो मुक्तिमां गया, भविष्यमां जशे अने वर्तमानमां जाय छे, ते बधा आ पंचनमस्कार बडे ज । तेथी आ मूलमंत्र अनादि कालथी मुक्तिनुं अंग छे (?) ॥ ३६ ॥

हैंचण सुधीना पाणीमां, पर्वत पर, तडकामां अथवा कोई पण योगकार्य (आसनादि) द्वारा आ 25 (पंत्र) ने बुद्धिशाली पुरुषे साधवो जोइए ॥ ३७ ॥

आ मंत्रने ‘अऋडम’* आदि चक्रथी शोधवो नहीं । केमके ए स्वयंभूत-आप मेळे उत्पन्न थयेलो होवायी शुद्ध छे, तेथी स्पष्ट छे के शोधवानुं कोई प्रयोजन नथी ॥ ३८ ॥

पंच परमेष्ठिनुं ध्यान करतां विघ्नना समूहो, तेम ज शाकिनी, भूत अने पन्नग-सर्प वगैरेना उपसर्गो नाश पामे छे अने विष निर्विष वनी जाय छे ॥ ३९ ॥

30

‘ૐ નમઃ સિદ્ધ’મિત્યાહ્યા, યથા કાર્યસ્ય સાઘ(ધિ)કા ।
તથા સાદશ્યતો જ્ઞેયં, મન્ત્રં પારમગૌરુકમ્ ॥ ૪૦ ॥

‘ૐ નમોઽર્હદુમ્ય’ હ્યાહ્યા, પ્રથમા જાયતે પદી ।

‘ૐ નમઃ સિદ્દેમ્ય’ ઇતિ, જાયતે ડિતીયા પદી ॥ ૪૧ ॥

‘ૐ નમો(મ) આચાર્યેમ્ય’શ્ચ, જાયતે તૃતીયા પદી ।

‘ૐ નમઃ(મ) ઉપાધ્યાયેમ્યો’, જાયતે તુર્થા સત્પદી ॥ ૪૨ ॥

‘ૐ નમઃ સર્વેસાધુમ્યો’, જાયતે પચ્ચમી પદી ।

[ઈતિ સંસ્કૃતમન્ત્રેણ, સર્વસિદ્ધિર્ભવિષ્યતિ ॥ ૪૩ ॥]

‘ૐ નમઃ સિદ્ધમ્’ એ નામનો મંત્ર જેમ વધા કાર્યો સિદ્ધ કરે છે તેમ પરમગુરુઓ (પંચપરમેષ્ઠિ),
10 સંવંધિ આ મત્ર પણ સર્વ કાર્યોની સિદ્ધિ કરે છે ॥ ૪૦ ॥

‘ૐ નમો ઈર્હદુમ્યઃ’ એ નામની પ્રથમપદી (પદ !) છે, તેમ ‘ૐ નમઃ સિદ્દેમ્યઃ’ એ દ્વિતીય
પદી છે, ‘ૐ નમો આચાર્યેમ્યઃ’ એ ત્રીજી પદી છે, ‘ૐ નમ ઉપાધ્યાયેમ્યઃ’ એ ચોથી સત્પદી છે,
‘ૐ નમ. સર્વેસાધુમ્યઃ’ એ પાંચમી પદી છે। આ પ્રમાણે (આ) સંસ્કૃત મંત્રથી સર્વ કાર્યોની સિદ્ધિ
પણે ॥ ૪૧-૪૨-૪૩ ॥

15

પરિચય

દિગંબર સમ્પ્રદાયના, મદ્યારક શ્રીસિંહનંદિયે રચેલી ‘પંચનમસ્કૃતિદીપક’ નામની ઘૃતિ અમને
કલકત્તા, રોયલ ઇશિયાટિક સોસાયટીના સંપ્રદર્શકો મઝી આવી છે। નમસ્કારમંત્ર વિષયક આ પ્રથમ પાંચ
અધિકારો આપેલા છે—૧ સાધનઅધિકાર, ૨ ધ્યાનઅધિકાર, ૩ કર્મઅધિકાર, ૪ સ્તવઅધિકાર, અને
૫ ફલઅધિકાર। પ્રત્યેક અધિકારમાં મન્ત્રવિષયક અનેક હકીકતો ગણ અને પદ્યમાં આપેલી છે।

આ પ્રંથના મંગલાચરણના ૪૩ શ્લોકો નમસ્કાર વિશે સારી માહિતી આપે છે અને વાર્કિક વ્યાપક
૨0 દષ્ટિયે નમસ્કાર વિશે વિચાર દર્શાવે છે। તે અહીં અનુવાદ સાથે પ્રગટ કરેલ છે।

શ્લોક ૧-૭ મંગલાચરણ અને પ્રન્યતું અભિષેય જગાવે છે। શ્લોક ૮-૧૩ અનેક યજ્ઞોનાં નામો
નોંધે છે। શ્લો ૧૪-૧૭ યજ્ઞતુ માહામ્ય જગાવે છે। શ્લો ૧૮-૨૦ મંત્રનો મહિમા દર્શાવે છે। શ્લો
૨૧-૩૪ મત્રના સાધનોનો વિચાર આપ્યો છે અને શ્લો ૩૫-૪૩ નમસ્કાર મંત્રનો મહિમા, ન્યાસ,
25 સંસ્કૃત ભયામય મત્ર વિશે પ્રશ્ન અને સમાધાન તેમ જ અરિહંતના અર્થ વિશે માહિતી આપે છે।

આ ૪૩ શ્લોકોમાં જેવી માહિતી આપી છે તેવી જ માહિતીથી મરેલો સમગ્ર પ્રન્ય છે।

લગભગ અઢારમા સૈકામાં થયેલા મદ્યારક શ્રીસિંહનંદિયે આ રચના કરી છે, અંતની પ્રશસ્તિમાં
તેમણે પોતાની ગુરુપરરા વગેરે માહિતી આપી છે।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

१. श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

१. श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

श्रीसिंहनन्दिविरचित-पञ्चनमस्कृतिदीपकान्तर्गत-
नमस्कारमन्त्राः ॥

[१-३] केवलविद्या—

(१) 'ॐ ह्रीं अहं णमो अरिहंताणं ह्रीं नमः ॥' अथवा—

5

(२) 'ॐ णमो अरिहंताणं श्रीमद्ब्रह्मभादिवर्धमानान्तेभ्यो नमः ॥' अथवा—

(३) 'श्रीमद्ब्रह्मभादि-वर्धमानान्तेभ्यो नमः ॥'

[४-६] विविधपिशाचीविद्याः—

(१) 'ॐ णमो अरिहंताणं ॐ।' इति कर्णपिशाची।

(२) 'ॐ णमो आइ(य)रियाणं।' इति शकुनपिशाची।

10

(३) 'ॐ णमो सिद्धाणं।' इति सर्वकर्मपिशाची।

फलम्—'इति भेदोऽङ्गपठनोद्युक्तमानसो(सश्च) मुनेः।
सिद्धान्तविषयि ज्ञानं, जायते गणितादिषु ॥'

[७] अङ्गन्यासः—

'ॐ णमो अरिहंताणं' शिरोरक्षा। 'ॐ णमो सिद्धाणं' मुखरक्षा।

15

'ॐ णमो आयरियाणं' दक्षिणहस्तरक्षा। 'ॐ णमो उवज्जायाणं' वामहस्तरक्षा।

'ॐ णमो लोए सव्वसाहणं' इति कवचम् ॥

फलम्—'एषः पञ्चनमस्कारः, सर्वपापक्षयङ्करः।

मङ्गलानां च सर्वेषां, प्रथमं मङ्गलं मतः ॥'

[८] वज्रपञ्जरम्—

20

'ॐ' हृदि। 'ह्रीं' मुखे। 'णमो' नाभौ। 'अरि' वामे। 'हंता' वामे। 'ताहं' शिरसि।

'ॐ' दक्षिणे वाहौ। 'ह्रीं' वामे वाहौ। 'णमो' कवचम्। 'सिद्धाणं' अस्त्राय फट् स्वाहा।

फलम्—विपरीतकार्येऽङ्गन्यासः, शोभनकार्ये वज्रपञ्जरं स्मरेत्, तेन रक्षा।

[९] अपराजिताविद्या—

'ॐ णमो अरिहंताणं, णमो सिद्धाणं, णमो आयरियाणं, णमो उवज्जायाणं, णमो लोए सव्व-

25

साहणं ह्रीं फट् स्वाहा ॥'

फलम्—'इत्येषोऽनादिसिद्धोऽयं, मन्त्रः स्याच्चित्तचित्रकृत्।

इत्येषा पञ्चाङ्गी विद्या, ध्याता कर्मक्षयं कुरुते ॥'

[१०] परमेष्ठिबीजमन्त्रः—

‘ॐ ।’ तत् कथमिति चेत्—

‘अरिहंता असरीरा, आयरिया तद् उवज्ञाया मुणिणो ।
पद्ममूल(र)गिण्यणो(णो)ॐकारो पंचपरमेष्ठे ॥’

5 ‘अकः सेदी. [ ] इति जैनेन्द्रसूत्रेण अ+अ इत्यस्य दीर्घः । आ+आ पुनरपि दीर्घः ।
‘उ’ तस्य पररूपगुणे कृते ओमिति जाते पुनरपि ‘मोर्ध्वचन्द्रः’ [ ] इति सूत्रेणानुसारे
सति सिद्धपञ्चाङ्गमन्त्रं निष्पद्यते ।

[११] षोडशाक्षरी विद्या—

‘अहंत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यो नमः ॥”

10 माहात्म्यम्—‘स्मर मन्त्रपद्मेद्भूतां, महाविद्यां जगद्भुताम् ।
शुरुपञ्चकनामोत्थरोडशाक्षरराजिताम् ॥’

फलम्—‘अस्याः शतद्वयं ध्यानी, जपत्रेकाग्रमानसः ।
अनिच्छन्नायवामोति, चतुर्थतपसः फलम् ॥’

[१२] सप्तदशाक्षरी विद्या—

‘ॐ ह्रीं अहंत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-साधुभ्यो ह्रीं नमः ॥

15 फलम्—‘अनया वागवाद्कत्वं, समानोति च मानवः ॥’

[१३] देवत्रयोविद्या—

‘ॐ ह्रीं अहंत्-सिद्ध-साधुभ्यो ह्रीं नमः ॥’

[१४] षडक्षरीविद्या—

‘ॐ ह्रीं अहं नमः ।’

20 फलम्—‘इति षडक्षरी विद्या, कथिता दीक्षितार्पणे ॥”

[१५] षड्वर्णसंभूता विद्या—

‘अरिहंत सिद्ध ।’ अथवा—‘अरिहंत साहु ।’ अथवा—‘जिनसिद्धसाहु ।’

फलम्—‘विद्यां षड्वर्णसंभूतामजप्यां पुण्यशालिनीम् ।
25 जपन् चतुर्थमभ्येति, फलं ध्यानी शतत्रयम् ॥’

[१६] चतुर्वर्णमयो मन्त्रः—

‘अरिहंत ।’ अथवा—‘जिनसिद्ध ।’ अथवा—‘अहंत्सिद्ध ।’

फलम्—‘चतुर्वर्णमयं(यो) मन्त्रं(मन्त्रः), चतुर्वर्णफलप्रदम् (दः) ।
30 चतुःशतीं जपन् योगी, चतुर्थस्य फलं भजेत् ॥’

[१७] द्विवर्णो मन्त्रः—

‘सिद्ध ।’ अथवा—‘जिन ।’ अथवा—‘अहं ।’

[१८] एकाक्षरी मन्त्रः—‘ॐ ।’

फलम्—‘ॐकारं विन्दुसंयुक्तं, नित्यं ध्यायन्ति योगिनः ।

कामदं मोक्षदं चैव, प्रणवाय नमो नमः ॥’

[१९] अकारध्यानं, तत्फलं च—‘अ ।’

‘आदिमन्त्रार्हतो नाम्नोऽकारं पञ्चशतप्रमान् ।

वारान् जपन् त्रिशुद्धया यः स चतुर्थफलं श्रयेत् ॥’

[२०] पञ्चवर्णमयी विद्या—

‘ह्रौं ह्रीं हूं ह्रौं ह्रः ।’ अथवा—‘अ सि आ उ सा ।’

संपुटे तु—‘ॐ ह्रौं ह्रीं हूं ह्रौं ह्रः अ सि आ उ सा नमः ।’ अथवा—

‘ॐ असिआउसा नमः ।’ अथवा—‘ॐ ह्रौं ह्रीं हूं ह्रौं ह्रः नमः ।’ इति भेदः ।

माहात्म्यम्—‘पञ्चवर्णमयीं विद्यां, पञ्चतत्त्वोपलक्षिताम् ।

मुनिवी(व)रैः श्रुतस्कन्धाद्, वीजवृद्धया समुद्भृताम् ॥’

फलम्—‘वन्दिमोक्षे च प्रथमो, द्वितीयः शान्तये स्मृतः ।

तृतीयो जनमोहार्थं, चतुर्थः कर्मनाशने ॥

पञ्चमः कर्मपदकेषु, पञ्चैवं मुक्तिदाः स्मृताः ।

तृतीयनियताभ्यासाद्, वशीकृतनिजाशयः ॥

प्रोच्छिन्नत्याशु निःशङ्को, निगूढं जन्मबन्धनम् ॥’

[२१] मुक्तिदा विद्या—

‘चत्वारि मंगलं । अरिहंत(ता)मंगलं । सिद्ध(द्धा)मंगलं । साहु(ह्र) मंगलं । केवलपण्णत्तो धम्मो मंगलं ।

चत्वारि लोगो(गु)त्तमा । अरिहंत(ता) लोगो(गु)त्तमा । सिद्ध(द्धा) लोगो(गु)त्तमा । साहु लोगो(गु)त्तमा । केवलपण्णत्तो धम्मो लोगो(गु)त्तमा ।

चत्वारि श(स)रणं पवज्जामि । अरिहंत(ति) श(स)रणं पवज्जामि । सिद्ध(द्धे) श(स)रणं पवज्जामि । साहु(ह्र) श(स)रणं पवज्जामि । केवलपण्णत्तो(त्तं) धम्मो(स्सं) श(स)रणं पवज्जामि ॥ इति मुक्तिदा विद्या ।

फलम्—‘मङ्गल-शरणोत्तमनिकुरम्यं, यस्तु संयमी स्मरति ।

अविकलमेकाग्रधिया, स चापवर्गत्रियं ध्रयति ॥’

[२२] विश्वातिशायिनी विद्या—

‘ॐ अर्हत्सिद्धसयोगिकेवली स्वाहा ।’

माहात्म्यम्—‘सिद्धेः सौधं समारोहुमियं सोपानमालिका ।

त्रयोदशाक्षरोत्पन्ना, विद्या विश्वातिशायिनी ॥’

[२३] ऋषिमण्डलमन्त्रराजमंत्रः—

ॐ ह्रीं ह्रीं हुं हुं हुं हुं हुं ह्रीं ह्रः असि आ उ सा सन्यग्दर्शनज्ञान-चारित्र्येभ्यो नमः ।'

फलम्—'यो मध्यमनुजो मन्त्रमिमं सतविंशतिवर्णयुतं ऋषिमण्डलमन्त्रराजं ध्यायति जपति सहस्राष्टकं (८०००) स वाञ्छितार्थमिहपल्लोकमुखं सर्वाभीष्टं प्राप्नोति ।'

[२४] मूलत्रयी विद्या—

ॐ ह्रीं ह्रीं अहं नमः । अथवा नमो सिद्धाणं ।' अथवा—'ॐ नमः सिद्धं ।' इति मूलत्रयीविद्या वक्ष्यमोहनपुष्टिदा ॥

[२५] (ॐ) 'नमो अरिहंताणं' इति मन्त्रस्य ध्यानप्रक्रिया—

'स्मरेन्दुमण्डलाकारं, पुण्डरीकं मुखोदरे ।

दलाष्टकसमामीनं, वर्णाष्टकविराजितम् ॥

'ॐ नमो अरिहंताणं' इति वर्णानपि ब्रूयात् ।

एकशः प्रतिपत्रं तु, तस्मिन्नेव निवेशयेत् ॥'

अकारादि—'स्वर्णगौरीं स्यरोद्गतां, केशपालीं ततः स्मरेत् ।

कर्णिकां च सुधार्वाजं, ब्रजन्तु भुवि भूपिताम् ॥'

[२६] 'ह्रीं' इति मन्त्रस्य ध्यानप्रक्रिया—

'प्रोद्यत्संपूर्णचन्द्राभं, चन्द्रविम्याच्छनैः शनैः ।

समागच्छन्सुधावीजं, माथावर्णं तु चिन्तयेत् ॥

विस्फुरन्तमतिरफितं, प्रभामण्डलमप्यगम् ।

संचरन्तं मुखाम्भोजे, तिष्ठन्तं कर्णिकोपरि ॥

धमन्तं प्रतिपत्रेषु, चरन्तं विषति क्षणे ।

छेद्यन्तं मनोध्यान्तं, स्रवन्तममृताप्युभिः ॥

मजन्तं तालुल्लेहेण, स्युरन्तं धृष्टतान्तरे ।

ज्योतिर्मयभियाचिन्त्यप्रमाद्यं चिन्तयेन्मुनिः ॥'

उपर्युक्तमन्त्रद्वयस्य फलम्—

ॐ नमो अरिहंताणं' इमेऽष्टौ वर्णाः, 'ह्रीं' इमं महामन्त्रं स्मरन् योगी विपत्तारं प्राप्नोति । जपन् सन् सर्वेश्वरपात्नो भवति । निरालापर्यासात् पद्भिर्मासैर्मुखमध्याद् पूजयति पश्यति । ततः संयन्सरेण मुक्तान्महान्पालां निःस्वर्न्तीं पश्यति । ततः सर्वसमुखं पश्यति । ततः सर्वज्ञं प्रत्यक्षं पश्यति ॥'

[२७] सप्तरीजमन्त्रध्यानम्—

ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ इति सप्तरीजमन्त्रं ध्यायन् सप्तर्षीः प्राप्नुते । यथा पुरा तथापि नो जाय्यमिदमधुना मूलमेकं वेदमन्त्रं (१) घेष्टनत्रिकमंयुतं तस्य नीचैर्माया त्रिः शेषरविन्दुरागुता

नवाक्षरमिदं बीजमनाहतं समाज्ञातम् । एतस्य ध्यानेन सिद्धचक्रं मुक्तिस्थितमपि परं ब्रह्म त(य)द्गम्यम-
वाच्यमचिन्त्यं तदपि ध्येयविषयं भवति । तदुक्तं जाप्यं यथारुचितो नानाविधमपि तदेव, सदृशत्वात् ।

तदुक्तं नेमिचन्द्रसिद्धान्तिकैर्द्रव्यसंग्रहे—

[अत ऊर्ध्वं पदस्थं ध्यानं मन्त्रवाच्यस्थं यदुक्तं तस्य विवरणं कथयति—]

‘पणतीस सोल छप्पण चट्टु दुग्मेकं च जवह झाएह ।

परमेट्टिवाचयाणं अण्णं च गुरूवपसेणं ॥ ४९ ॥

5

[व्याख्या—‘पणतीस’ ‘णमो अरिहंताणं; णमो सिद्धाणं, णमो आयरियाणं, णमो उवज्झायाणं, णमो
लोए सब्बसाहूणं’ एतानि पञ्चत्रिंशदक्षराणि सर्वपा(प)दानि भण्यन्ते । ‘सोलड’ ‘अरिहंत सिद्ध
आचार्य(यरिय) उवज्झाय साहू’ एतानि षोडशाक्षराणि नामपदानि भण्यन्ते । ‘छु’ ‘अरिहंतसिद्ध’
एतानि पडक्षराणि अर्हत्-सिद्धयोरानामपदे द्वे भण्येते । ‘पण’ ‘असिआउसा’ एतानि पञ्चाक्षराणि 10
आदिपदानि भण्यन्ते । ‘चट्टु’ ‘अरिहंत’ इदमक्षरचतुष्टयं नामपदम् । ‘दुग्ं’ ‘‘सिद्ध’ इत्यक्षरद्वयं
सिद्धस्य नामपदम् । ‘एणं च’ ‘अ’ इत्येकाक्षरमर्हंत आदिपदम् । अथवा ‘ॐ’ एकाक्षरं
पञ्चपरमेष्ठिनामादिपदम् । तत् कथमिति चेत्?—

‘अरिहंता असरीरा, आयरिया तह उवज्झाया मुणिणो ।

पढमक्खरनिष्पण्णो, ॐकारो पंचपरमेट्टी ॥

15

इति गाथाकथितप्रथमाक्षराणां ‘समानः सवर्णं दीर्घो भवति’ ‘परश्चलोपम्’ ‘ऊचर्णं ऊ’ इति
स्वरसन्धिविधानेन ॐशब्दो निष्पद्यते । कस्मादिति—‘जवह झाएह’ एतेषां पदानां सर्वमन्त्रवादपदेषु
मध्ये सारभूतानां इहलोकपरलोकैः प्रफलप्रदानसमर्थं ज्ञात्वा पश्चादनन्तज्ञानादिगुणस्मरणरूपेण वचनो-
च्चारणेन च जापं कुरुत । तथैव शुभोपयोगरूपत्रिगुणावस्थायां मौनेन ध्यायत । पुनरपि कथंभूता [ना]म्
‘परमेट्टिवाचयाणं’ । ‘अरिहंत’ इति पदवाचकमनन्तज्ञानादिगुणयुक्तोऽर्हद्वाच्योऽभिधेय इत्यादिरूपेण 20
पञ्चपरमेट्टि(ष्टि)वाचकानाम् । ‘अण्णं च गुरूवपसेण’ अन्यदपि द्वादशसहस्रप्रमितपञ्चनमस्कारग्रन्थ-
कथितक्रमेण लघुसिद्धचक्रं, बृहत्सिद्धचक्रमित्यादिदेवार्चनविधानं सेदाभेदरत्नत्रयाराधकगुरुप्रसादेन
ज्ञात्वा ध्यातव्यम् । इति पदस्थध्यानस्वरूपं व्याख्यातम् ॥ ४९ ॥—इत्येतद् द्रव्यसंग्रहस्य ब्रह्मदेवविरचि-
तव्याख्यात उद्धृतम्]

[२८] अथाङ्गन्यासः—

25

तत्सिद्धयर्थम्—अ सि आ उ सा । ‘अ’ वर्णो नाभिकमले, सि मस्तककमले, आ कण्ठकञ्जे, उ
हृदये, सा मुखकमले । वा—अ नाभौ, सि शिरसि, आ कण्ठे, उ हृदये, सा मुखे ।

[२९] ॐ कारादीनां ध्यानप्रक्रिया—

अत्र ॐ नमः सिद्धेभ्यः । ॐ कारः, ह्रींकारः, अकारः, अर्हं इत्यादिकमुक्तं तत् क स्मरणीयम् ?
तदेव [कथमपि]—

30

'नेत्रद्वन्द्वे अथणयुगले नासिकाग्रे ललाटे,
 घञ्जे नामौ शिरसि हृदये तालुनि ध्रुवगान्ते ।
 ध्यानस्थानान्यमलप्रतिभिः कीर्तितान्यत्र देहे,
 सेवेकस्मिन् नियतविषये चित्तमालम्बनीयम् ॥

5 [इति प्रथमेन प्रकारेण ध्यानविषयं गतम् ॥]

[३०] ज्वरोत्तारणमन्त्रः—

' ॐ ह्रीं नमो लोप सव्यसाह्वणं ' इत्यादि प्रतिशोभतः ।
 पञ्चभिस्तेज आर्धश्च मायाप्रेसरपूर्वकैः ॥
 पटीप्रस्थि परिजप्य, दत्त्वाच्छाद्य नरोपरि ।
 10 तेन ज्वरं चोत्तरति, नूलवस्त्रे परं मतम् ॥

[३१] पञ्चचत्वारिंशद्दक्षरा विद्या—

' ॐ ह्रीं नमो अरिहंताणं, ॐ ह्रीं नमो सिद्धाणं, ॐ ह्रीं नमो आयरियाणं, ॐ ह्रीं नमो उवञ्ज्ञा-
 याणं, ॐ ह्रीं नमो लोप सव्यसाह्वणं । '

पया पञ्चचत्वारिंशद्दक्षरा विद्या । यथा न ध्रुयते तथा स्मर्तव्या । दुष्टचौरादिसङ्घट्टमहापति-
 15 स्थाने शान्त्यै, जलवृष्टये चोपांशु भण्यते । पञ्चनामादिपदानां पञ्चपरमेष्ठिमुद्रया जापे समस्तशुद्धौ-
 पद्रघनासाः कर्मक्षयश्च भवति ।

[३२] देवगणी विद्या—(गणिविद्या)—

' ॐ अरिहंत-सिद्ध-आयरिय-उवञ्ज्ञाय-सव्यसाहु-सव्यधम्मतित्ययराणं ॐ नमो भगवर्षप
 सुयदेवयाप संतिदेवयाणं सव्यपवयणदेवयाणं दसण्हं दिशा(सा)पालाणं पञ्च(ण्हं)लोगपालाणं ॐ
 20 ह्रीं अरिहंतदेवं नमः । '

पया विद्या देवगणीति सरस्वतीमन्दिरे जाप्यमष्टोत्तरदातम् । जप्ता सती सर्वेषु कार्येषु सर्व-
 सिद्धिर्जायते च ददाति ।

[३३] तस्करभयहरमन्त्रः—

' ॐ ह्रीं णमो सिद्धाणं, ॐ ह्रीं सिद्धदेवं नमः । '

अनेन सत्ताभिमन्त्रिते बले प्रन्थिर्यन्धनीया । पश्चाद् यत्र कुत्रापि महारण्ये तस्करभयं न
 25 भवति ।

[३४] व्यालादिविपनाशनमन्त्रः—

' ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्र्रूं ह्र्र्रूं ह्र्र्र्रूं ह्र्र्र्र्रूं ह्र्र्र्र्र्रूं ह्र्र्र्र्र्र्रूं ह्र्र्र्र्र्र्र्रूं ह्र्र्र्र्र्र्र्र्रूं ह्र्र्र्र्र्र्र्र्र्रूं
 इत्यनेन व्यालादिविषयं नश्यति ।

[३५] व्याल-वृश्चिक-भूपकादिदूरीकरणमन्त्रः—

' ॐ णं सिद्धा णमो दूरीभवन्तु नागाः । '
 इत्यनेन व्याल-वृश्चिक-भूपकादयो दुरतो यान्ति ।

30

[३६] वन्दिविमोचनमन्त्रः—

‘णं हू सा व्व स ए लो मो ण, णं या ज्झा व उ मो ण, णं या रि य आ मो ण, णं द्धा सि मो ण, णं ता हं रि अ मो ण ।’

इति विपर्ययजपनाद् वन्दिमोक्षः । कार्यव्यतिरेकेण न जपनीयम् । कार्यव्यतिरेके कारणविशेषो बलवान् इति न्यायात् । कार्यं वन्दिमोक्षादिसाध्यं । कारणं प्रति कार्यस्य शान्तिकर्मादिर्मोचनादेर्व्यति- 5 रेकोऽपि यथा स्यात् मोचकबन्धवद् वा द्वितीयो बन्धमोचकवत् ॥

[३७] सर्वकर्मसमूहदायकमन्त्रः—

‘ॐ नमो अरिहंताणं, ॐ नमो सिद्धाणं, ॐ नमो आयरियाणं, ॐ नमो उवज्झायाणं, ॐ नमो लोप सव्वसाहणं ॐ ह्राँ ह्रीँ ह्रूं ह्रौँ ह्रः स्वाहा ।’ सर्वकर्मसमूहं कलौ पञ्चम-युगेऽपि ददाति ।

10

[३८] चतुःषष्टिक्रद्विजननमन्त्रः—

‘ॐ णमो आयरियाणं ह्रीँ स्वाहा ।’ इत्यनेन चतुःषष्टयः क्रद्दयः संभवन्ति ।

[३९] कर्मक्षयार्थो मन्त्रः

‘ॐ णमो हँ (ह्रँ) नमः ।’ इत्यनेन कर्मक्षयो भवति ।

[४०] एकादशीविद्या—

‘ॐ अरिहंतसिद्धसाह नमः ।’ इत्येकादशी विद्या ।

15

[४१-४२] त्रयोदशाक्षरीविद्ये—

(१) ‘ॐ अहँ अरिहंतसिद्धसाह नमः ।’ इति त्रयोदशाक्षरी विद्या ।

(२) ॐ ह्राँ ह्रीँ ह्रूं ह्रौँ ह्रः अ सि आ उ सा स्वाहा ।’ इत्यपि ।

[४३] सर्वकामदौ मन्त्रौ—

(१) ‘ॐ ह्राँ ह्रीँ ह्रूं ह्रौँ ह्रः अ सि आ उ सा नमः ।’

(२) ‘ॐ ह्रीँ श्रीँ अहँ अ सि आ उ सा नमः ।’ द्वावपि मन्त्रौ सर्वकामदौ ।

20

[४४] वन्दिमोचनमन्त्रः—

‘ॐ नमो अरिहंताणं ज्म्ल्युँ नमः, ॐ नमो सिद्धाणं ष्म्ल्युँ नमः, ॐ नमो आयरियाणं स्म्ल्युँ नमः, ॐ नमो उवज्झायाणं ह्म्ल्युँ नमः, ॐ नमो लोप सव्वसाहणं ष्म्ल्युँ नमः अमुकस्य 25 वन्दिमोक्षं कुरु कुरु स्वाहा ।’

पार्श्वनाथस्य प्रतिमां, संस्थाप्य पुरतस्ततः ।

पट्टं प्रसार्य संलेख्यं, मन्त्रं पञ्चशतप्रमम् ॥

नामसंपुटसंयुक्तं, वन्दिमोक्षह(क)रं परम् ॥’

[४५] स्वप्नविद्या—

‘ॐ ह्रीं णमो अरिहंताणं स्वप्ने शुभाशुभं यद् कू(कु)ष्माण्डिनी स्याहा ।’ (स्वप्नविद्या ।)
 ‘मन्त्रोऽयं शतसंज्ञतो, यत्किं स्वप्ने शुभानुभम् ।
 चार्कवारे भ्वेतपुष्पैर्वर्णपुष्पफलादितैः ॥’

5 [४६] धर्मद्रुह उच्चाटनमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं अ सि आ उ सा सर्वद्रुष्टान् स्तम्भय स्तम्भय मोहय मोहय मु(मू)क्यत् कारय
 कारय अन्धय अन्धय ह्रीं दुष्टान् ठः ठः ।’
 इदं मन्त्रं मुष्टिवद्धो, धैरिणं प्रति संज्ञयन् ।
 धर्मद्रुहो नारायं च, करोत्युच्चाटनं तथा ॥

10 [४७] भूतप्रेतादिनाशनमन्त्रः—

ॐ ह्रीं अ सि आ उ सा प्रेतादिकान् नाराय नाराय ठः ठः ।’
 इदं मन्त्रं द्वयेकविंशवारजतं करोति च ।
 भूत-प्रेतादिकवधं, संशयो न हि सांप्रतम् ॥

[४८] जाले मत्स्यानां निर्वन्धनमन्त्रः—

15 ‘ॐ नमो अरिहंताणं’ इत्यादिदृष्ट्य ‘ॐ नमो लोप सव्यसाङ्गं ह्रु ह्रु बुल बुल मुल मुल
 स्वाहा ।’
 २१ जायतो वृत्तं जाले मत्स्याः नायागति ॥

[४९] त्रिभुवनस्वामिनीविद्या—

20 ‘ॐ ह्रीं धीं क्लीं ह्रीं अ सि आ उ सा बुल बुल ह्रु ह्रु बुल बुल इच्छियं मे कुरु कुरु
 स्वाहा ।’
 त्रिभुवनस्वामिनीविद्येयं चतुर्विंशतिसहस्रजापात् सर्वसंपत् [करी] स्यात् ।

[५०] वादजयार्थो मन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं अ सि आ उ सा नमोऽहं यद् यद् वाग्वादिनी सत्यवादिनी यद् यद् मम वस्त्रे व्यकथाचा
 ह्रीं सन्यं वृद्धि सत्यं वृद्धि सत्यं यदास्खलितप्रचारं सदेव-भनुजासुरसदसि ह्रीं अर्हं अ सि आ उ सा नमः ।
 लक्षं जतमिदं मन्त्रं वादे संतनुते जयम् ।’

[५१] सर्वसिद्धिप्रदमहामन्त्रः—

‘ॐ अ सि आ उ सा नमः ।’
 इदं मन्त्रं महामन्त्रं, सर्वसिद्धिप्रदं भुवम् ॥

[५२] त्रिभुवनस्वामिनी विद्या—

30 ‘ॐ अर्हते उत्पत् उत्पत् स्वाहा ।’ इति द्वितीया त्रिभुवनस्वामिनी विद्या ।

[५३] वादजयकरीविद्या—

‘ॐ अग्निय मग्निय अरिहं जिण आइय पंचमायधरा ।

दुष्टदृक्कम्मदस्सा (इ) सिद्धाण णमो अरिहणणेभ्यः ॥’

इति वादे जयं करोति ।

[५४] संघरक्षार्थको मन्त्रः—

‘ॐ नमो अरिहंताणं धणु धणु महाधणु महाधणु स्वाहा ।’

इदं मन्त्रं ललाटे च, ध्येयं सत् चोरनाशनम् ।

करोति चैतदुक्तं वा, कम्पनैर्मुनिनायकैः ।

संघस्य रक्षार्थमिदं, ध्येयं नान्यत्र हेतुके ॥

[५५] स्वप्ने शुभाशुभकथनमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं अहं ह्रीं स्वाहा ।’

चन्दनेन च तिलकं कृत्वा जापमष्टोत्तरशतं कृत्वा मुप्येत रात्री शुभाशुभं घञ्चि ।

[५६] निर्विपीकरणमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं अहं अ सि था उ सा फलीं नमः ।’ इत्यनेन निर्विपीकरणत्वम् ।

[५७] पञ्चाक्षरीविद्या—

‘ॐ नमो जूं सः ।’

इति पञ्चाक्षरीविद्या-मन्त्रयन्त्रे करोति च ।

भव्यस्य शुभकल्याणं, त्वेवमेव मतं वुधैः ॥

कर्णिकायां त्वेक[त]त्त्वं, तत्त्वतुयं चतुर्दिशि ।

साष्टपत्रेषु सिद्धस्य, वीजं क्षेत्रं मुनीश्वरैः ॥

तेजो-मायायुतं तत्त्वं, कामवीजेन संयुताम् ।

हुतिप्रियामूलमन्त्रं, त्वेकमेव वशादिषु ॥

वाऽन्यत्प्रकारमुक्तं च, कर्णिकायां च देवके- ।

ति पदं साष्टपत्रेषु, णमोऽरिहंताणमेव च ॥

भूपुरं वारिह्युपुरं, यन्त्रकर्मारिनाशनम् ।

कर्मचक्रमिदं क्षेत्रं, ध्यानचक्रं परं गतम् ॥

कर्मचक्रम्

ॐ नमः

ॐ जूं सः

ॐ अहं

ध्यानचक्रम्

ॐ नमः

ॐ जूं सः

धारकस्य

शुभं भवतु

5

10

15

20

25

30

[५८] तस्करादर्शनमन्त्रः—

‘ॐ णमो अरिहंताणं आभिणि मोहिणि मोहय मोहय स्वाहा ।’
मार्गे गच्छद्भिरियं विद्या स्मरणीया, तस्करदर्शनमपि न भवति ।

[५९] वशीकरणमन्त्रः दुष्टव्यन्तरादिशान्तिम्—

5 ‘ॐ णमो अरिहंताणं अरे अरिणे अमुकं मोहय मोहय स्वाहा ।’ खटिकया धीखण्डेन वा इदं मन्त्रं लिखित्वाऽमुना मन्त्रेण श्वेतपुष्पैः श्वेताशुतैर्या जपेत् । यमाश्रित्य जपः क्रियते स घटीभवति । एतद्द्वयमन्त्रमध्ये चात्मानमात्मना दीयते । ततः संध्यायेत् । पूर्वाशाभिमुखं पूर्वं पूर्वदलादारभ्याष्टाक्षरं मन्त्रं जपेत् ११०० । ततः आग्नेयदलादारभ्यामुमेव मन्त्रं जपेत् ११०० । एवमन्यदलेष्वपि यादृर्दीशानदहम् । एवमष्टरात्रं जपे शृते दुष्टव्यन्तपादिसर्वप्रत्यूहशान्तिः ।

10 [६०] धर्मद्रुहो व्यन्तरस्पोषाटनमन्त्रः—

‘ॐ णमो आयरियाणं आइरियाणं फद् ।’ इत्यनेन धर्मद्रुहो व्यन्तरस्पोषाटनम् ।

[६१] वादजपार्थको मन्त्रः—

‘ॐ हं सः ॐ ह्रीं अहं ऐं धीं असिआउसा नमः ।’
एतन्मन्त्रं वियाद्विषये जयं करोति ।

15 [६२] दाहशान्तिमन्त्रः—

‘ॐ नमो ॐ अहं अ सि आ उ सा नमो अरहंताणं नमः ।’
हृदयकमले १०८ जपादुपवासफलम् । एतेन जलेन पानीयं मन्त्रितं हृत्वाऽग्नेर्वा दावानलस्यग्ने रेखां दद्याद् दाहशान्तिर्भवति ॥

[६३] सर्वत्र जपार्थको मन्त्रः—

20 ‘ॐ ह्रीं अहं असिआउसा अनाहतविज्जा(घा)यै अहं नमः ।’
प्रतिदिनं त्रिकालमष्टोत्तर[शत]जपः, सर्वत्र जयो भवति ।

[६४] सर्पभयनाशनमन्त्रः—

‘ॐ नमो सिद्धाणं पंचेणं पंचेणं ।’ एतेन दीपरात्रिदिने गुणिते यावज्जीवं सर्पभयं (यो) नो भवेत् ।

25 [६५] सर्वकार्यसिद्धिमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं श्रीं फळैं क्रौं वृं अहं नमः ।’ इदं मन्त्रं जपतः सर्वकार्याणि साधयति ।

[६६] शत्रुवशीकरणमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं श्रीं अमुकं दुष्टं साधय साधय असिआउसा नमः ।’
दिनानामेकविंशत्या, जपश्लोचर्तं शतम् ।
यं शत्रुं च समुद्दिश्य, करोति पक्षं...तरेः (?) ॥

[६७] सर्वसिद्धिकारकमन्त्रः—

‘ॐ अरिहंताणं सिद्धाणं आयरियाणं उवज्जायाणं साहणं नमः सर्वसमीहितसिद्धिं कुरु कुरु स्वाहा ।’

जपनादयुतस्यैव सर्वसिद्धिर्भवेन्ननु ॥

[६८] कर्मक्षयार्थको मन्त्रः—

5

‘ॐ ह्रीं अहं अनाहतविधायं नमः ।’ अथवा—‘असिआउसा अनाहतविधायं नमः ।’ इति कर्मक्षयः ।

[६९] शुभाशुभादेशको मन्त्रः—

‘ॐ नमो अरिहो भगवो वाहुवल्लिस्त पणहसव(म)णस्त अमले विमले निम्मलनाणपयात्तणि, ॐ नमो सव्वं भासई अरिहा सव्वं भासई कैवली णणं सव्ववयणेण सव्वं सघं होउ मे स्वाहा ।’ 10
इत्यात्मानं शुचिं कृत्वा, वाहुयुग्मेन संजपन् ।
संपूज्य कायोत्सर्गं. जिनं वक्ति शुभाशुभम् ॥

[७०] सर्वसिद्धिप्रदो मन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं णमो अरिहंताणं मम क्कडिं वृद्धिं समीहितं कुरु कुरु स्वाहा ।’

अयं मन्त्रो बुधेन शुचिना प्रातः सन्ध्यायां द्वात्रिंशद्धारं स्मरणीयः, सर्वसिद्धिप्रदः । 15

[७१] प्रणवचक्रध्यानं, तत्फलं च—

कर्णिकायामोमिति मूर्ध्नि ह्रीं णमो अरिहंताणं इति सर्वतो भू-जलपुरयुतं चक्रं प्रणवाख्यं च कथ्यते ।

ध्यानात् कर्मक्षयं चाऽऽशु, कुरुते वश्यवश्यकम् ॥

[७२] ज्वराद्युत्तारणमन्त्रः—

20

‘ॐ पे ह्रीं नमो लोण सव्वसाहणं ।’ इत्यनेनाभिमन्त्रितपट्टयमा(पट्टा)च्छादनादेकाहिकं द्वयाहिकं त्रयाहिकं चातुर्थ(हि)कं दुष्वेला-ज्वरादिकं नाशयति ।

[७३] ग्रहाणां शान्तिकरमन्त्राः—

‘ॐ णमो अरिहंताणं’, जापस्त्वयुतसम्प्रमः ।

चन्द्रदोषं हरेदेतद्, लघौ होमो दशांशकः ॥ १ ॥

‘ॐ णमो सिद्धाणं’ इत्येतज्जप्तं त्वयुतप्रमम् ।

25

सूर्यपीडां हरेदेतद्, कूरे होमो दशांशकः ॥ २ ॥

‘ॐ ह्रीं णमो आयरियाणं’ जप्तं त्वयुतसंप्रमम् ।

गुरुपीडां हरेदेतद्, दुःस्थिते तद्दशांशकम् ॥ ३ ॥

‘ॐ ह्रीं णमो उवज्जायाणं’ जप्तं त्वयुतसंमितम् ।

बुधपीडां हरेदेतद्, कूरे होमो दशांशकः ॥ ४ ॥

30

'ॐ ह्रीं णमो लोप सञ्चसाह्वणं' जतं त्वयुतसंभ्रमम् ।
 शनिपीडां हरेदेतन्, मूरे होमो दशांशकः ॥ ५ ॥
 'ॐ ह्रीं णमो अरिहंताणं' जतं दशासहस्रकम् ।
 शुक्रपीडां हरेदेतन्, मूरे होमो दशांशकः ॥ ६ ॥
 5 'ॐ ह्रीं णमो सिद्धाणं', जतं दशासहस्रकम् ।
 मङ्गलव्याधिहरणे, मूरे स्याद्य दशांशकः ॥ ७ ॥
 'ॐ ह्रीं णमो लोप सञ्चसाह्वणं' जापं दशासहस्रकम् ।
 राहु-केतुद्वये श्रेयं, मूरे होमो दशांशकः ॥ ८ ॥

[७४] रक्षामन्त्रः—

10 'ॐ ह्रीं नमो अरिहंताणं पादौ रक्ष रक्ष ।'
 'ॐ ह्रीं नमो सिद्धाणं कर्ति रक्ष रक्ष ।'
 'ॐ ह्रीं नमो आयरियाणं नाभि रक्ष रक्ष ।'
 'ॐ ह्रीं नमो उवञ्जायाणं हृदयं रक्ष रक्ष ।'
 'ॐ ह्रीं नमो लोप सञ्चसाह्वणं कण्ठं रक्ष रक्ष ।'
 15 'ॐ ह्रीं पसो पंच नमस्कारो (णमोकारो) शिखां रक्ष रक्ष ।'
 'ॐ ह्रीं सव्यपावप्यणसणो आसनं रक्ष रक्ष ।'
 'ॐ ह्रीं मंगलाणं च सर्व्वेसिं षडमं होइ † मंगलं आत्मवशः
 परत्यशः रक्ष रक्ष ।' इति रक्षामन्त्रः ॥

[७५] सकलीकरणमन्त्राः

20 'ॐ नमो अरिहंताणं नामौ ।' 'ॐ नमो सिद्धाणं हृदये ।' 'ॐ नमो आयरियाणं कण्ठे ।' 'ॐ नमो
 उवञ्जायाणं मुखे ।' 'ॐ नमो लोप सञ्चसाह्वणं मस्तके । सर्वाङ्गेषु मां रक्ष रक्ष हिलि हिलि मातङ्गिनी
 स्वाहा ।' इति सकलीकरणमन्त्राः ।

[७६] 'ॐ णमो अरिहंताणं स्वाहा'—इति शान्ती ।

[७७] 'ॐ णमो अरिहंताणं स्वधा'—पृथ्वी ।

25 [७८] 'ॐ णमो अरिहंताणं वषट्'—वश्ये ।

[७९] 'ॐ णमो अरिहंताणं वौषट्'—आकृष्टौ ।

[८०] 'ॐ णमो अरिहंताणं ठः ठः'—स्तम्भने ।

[८१] 'ॐ णमो अरिहंताणं हूं'—विद्वेषे ।

[८२] 'ॐ णमो अरिहंताणं फट् स्वाहा'—उच्चाटने ।

[८३] 'ॐ णमो अरिहंताणं घंवे'—मारणे ।

इत्यष्टौ मन्त्रास्तेजोऽग्निप्रियायुतसंपुटरीत्या पृथग्भूत्य जप्याः । एवमेव—ॐ णमो सिद्धाणं स्वाहा-
स्वधादियोज्यम् । एवमेव सुराबुपाध्याये साधौ योज्याः । एवं (८५=) चत्वारिंशन्मन्त्रा यथेच्छं जप्याः ।

[८४] तर्पणमन्त्राः—

“ॐ नमोऽर्हद्भ्यः स्वाहा । ॐ नमः सिद्धेभ्यः स्वाहा । ॐ नमः आचार्येभ्यः स्वाहा । ॐ [नमः] 5
उपाध्यायेभ्यो स्वाहा । ॐ [नमः] सर्वसाधुभ्यः स्वाहा ।”—इति तर्पणमन्त्राः ।

[८५] होममन्त्राः—

“ॐ ह्रूं अर्हद्भ्यः स्वाहा, ॐ ह्रीं सिद्धेभ्यः स्वाहा, ॐ ह्रूं आचार्येभ्यः स्वाहा, ॐ ह्रूं उपाध्या-
येभ्यः स्वाहा, ॐ ह्रूं सर्वसाधुभ्यः स्वाहा ।”—इति होममन्त्राः ।

[८६] शाकिनी निवारणमन्त्रः—

10

‘ॐ णमो अरिहंताणं भूत-पिशाच-शाकिन्याद्विगणान् नाशय हुं फट् स्वाहा ।’

१०८ जप्तोऽयं मन्त्रः शाकिन्यादीन् विनाशयति । अथवा चैकं साष्टपत्रं पत्रं चिन्तयेत् । तत्र
कर्णिकायामाद्यं तत्त्वं शेषाणि चत्वारि शङ्खवर्तविधिना संस्थाप्य ध्यानात् शाकिन्यादयो न प्रभवन्ति ।

[८७] बुद्धिवर्धनमन्त्रः—

‘ॐ णमो अरिहंताणं वद वद वाग्वादिनी स्वाहा ।’

15

इत्यनेन मासं प्रति कङ्गुवस्तु (मालकाङ्गणीति प्रसिद्धं) चाभिमन्त्र्य मासं प्रति देयं चैवं
पष्टिदिनप्रयोगे कृते बालस्य बुद्धिवृद्धिर्भवति ।

[८८] सर्वकर्मकरमन्त्रः

‘ॐ नमो अरिहंताणं, ॐ नमो सिद्धाणं, ॐ नमो आयरियाणं, ॐ नमो उवज्ज्ञायाणं, ॐ नमो
लोप सच्चस्नाहूणं, ॐ नमो दंसणाय(णस्स), ॐ नमो णाणाय(णस्स), ॐ नमो चरित्ताय (त्तस्स), 20
ॐ ह्रूं त्रैलोक्यवशंकरी ह्रूं स्वाहा ।’

चैकविंशतिवारं यद्, जप्त्वा प्रन्थिश्च यस्य च ।

दत्ते स हि वशी तस्य, भवति न च संशयः ॥

पानीयं चाभिमन्त्र्यैवमुज्जने नेत्ररोगिणः ।

रोगपीडाहरं दत्तं, वा शिरोऽर्द्धशिरोऽर्तिषु ॥

25

[आ परेला विषय नं. ६५—२० मां. ‘पञ्चनमस्कृतिदीपक’ नामना ग्रंथमांथी नमस्कार—मन्त्रो उद्धृत
करवामां आब्या छे । तेमां ३९ मन्त्रो नीचे जे फलादेश आदि फलं छे तेनो अर्हो अनुवाद व्यापवामां धावे छे.]

अनुवाद

आगमनां ग्रंथो भणवामां उद्यमशील मुनिने त्रण प्रकारनी केवली विधाओ अने त्रण प्रकारनी
पिशाची विधाओथी गणित वगेरे विषयोमां सिद्धान्त संबंधि ज्ञान थाय छे ॥ १-६ ॥

30

આ અંગન્યાસ માટેનો મંત્ર છે ।—આ પાંચને કરેલો નમસ્કાર સર્વ પાપોનો નાશ કરનારો છે । સર્વ પ્રકારના મગ્લોમાં આ નમસ્કાર પ્રથમ મગ્લ છે ॥ ૭ ॥

આ વજ્રપંજર મંત્ર છે—વિપરીત કાર્યોમાં અંગન્યાસ કરવો અને શોભન કાર્યોમાં વજ્રપંજરનું સ્મરણ કરવું । તે વચ્ચેથી રક્ષા થાય છે ॥ ૮ ॥

આ અપરાજિતવિદ્યા છે । આ અનાદિસિદ્ધ મત્ર ચિત્તને ચમત્કાર પમાડનારો છે । આ પ્રકારે પચાગી વિદ્યાનું ધ્યાન કરનાર કર્મનો ક્ષય કરે છે ॥ ૯ ॥

આ પરમેષ્ઠિઓનો વીજ-મંત્ર છે ।—અરિહંતનો અ, સિદ્ધ-અશરીરીનો અ, આચાર્યનો આ, ઉપાધ્યાયનો ઊ અને મુનિનો મ્, એ પ્રકારે પરમેષ્ઠીના પાંચ અક્ષરોની સંધિ કરતાં—અ+અ=આ+આ = આ+ઊ=ઓ+મ્=ૐકાર નિષ્પન્ન થાય છે । જૈનેન્દ્રવ્યાસસ્મરણના સૂત્રોથી તેની સિદ્ધિ થઈ છે ॥ ૧૦ ॥

આ ઘોડશાક્ષરી વિદ્યા છે—મન્વપદોમાંથી નિપજેલી અને પાંચે ગુરુઓના નામમાંથી ઉત્પન્ન સોઠ અક્ષરોથી શોભતી મહાવિદ્યાને જગતના મનુષ્યોએ નમસ્કાર કરેલ છે, તેનું સ્મરણ કર । વસો વાર આ વિદ્યાનું એકામ્ન મનથી જાપ કરનાર ધ્યાની પુરુષ ઇચ્છા ન કરે તો પણ ઉપવાસના તપનું ફલ મેળવે છે ॥ ૧૧ ॥

આ સત્તર અક્ષરની વિદ્યા છે—આ વિદ્યાથી માનવી વાણીમાં વાદ કુશલતા મેળવે છે ॥ ૧૨ ॥

આ ત્રણ દેવોની વિદ્યા છે ॥ ૧૩ ॥

આ છ અક્ષરની વિદ્યા છે—તે દીક્ષા આપતા કહેવામા આવે છે ॥ ૧૪ ॥

આ છ બર્ણોંથી ઉત્પન્ન થયેલી વિદ્યા છે—આ અજેય અને પવિત્ર વિદ્યાનો ત્રણસો વાર જાપ કરનાર ધ્યાની પુરુષ એક ઉપવાસનું ફલ મેળવે છે ॥ ૧૫ ॥

આ ચાર વર્ણામક મત્ર છે—આ મત્ર ચાર વર્ગ—૧ ધર્મ, ૨ અર્થ, ૩ કામ અને ૪ મોક્ષને આપનારો છે । આ મંત્રનો ચારસો વાર જાપ કરનાર યોગી એક ઉપવાસનું ફલ મેળવે છે ॥ ૧૬ ॥

આ બે વર્ણનો મંત્ર છે ॥ ૧૭ ॥

આ એકાક્ષરી મંત્ર છે—યોગીઓ સદા વિન્દુ સહિત ૐકારનું ધ્યાન કરે છે । તે વામનાઓને પૂર્ણ કરનારો છે અને મોક્ષને પણ આપે છે, તે પ્રણવ-ૐકારને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૮ ॥

અકારનું ધ્યાન અને તેનું ફલ—આદિ મંત્રના અરિહંત નામના અકારનો એવાપ્રતાથી પાચસો વાર જાપ કરનાર એક ઉપવાસનું ફલ મેળવે છે ॥ ૧૯ ॥

આ પાચ વર્ણમયી વિદ્યા છે । તે વિદ્યા પચ તત્ત્વથી ઉપલક્ષિત છે । શ્રેષ્ઠ મુનિવરોએ શ્રુતસ્કન્ધમાંથી એ વિદ્યાનો વીજબુદ્ધિથી ઉદ્ધાર કરેલો છે । ઘંડીવાનને ઠોડાવવા માટે પ્રથમ મત્ર હૌ અને શાન્તિને માટે વીજો મત્ર હૌ દર્શાવેલો છે । ત્રીજો મંત્ર હૌ લોરોનું મોહન કરવા ઉપયોગમાં લેવાય છે । ચોથો મત્ર હૌ કર્મ નાશ માટે છે । જ્યારે પાચમો મત્ર હૌઃ છયે કર્મો માટે છે । એ પાંચ મંત્રો મુક્તિને આપનારા જગાવેલા છે । પોતાના મનને વશ કરીને ત્રિસુન્ધ્ય નિયત-અભ્યાસ-જાપ કરવાથી સાધક નિઃશંક ઘર્મને નિગૂઢ એવા જન્મઘંધનને જલદીથી છેડી નાણે છે ॥ ૨૦ ॥

આ વિદ્યા મુક્તિને આપનારી છે—જે સંઘની પુરુષ એકામ્ન બુદ્ધિથી નિરંતરપણે મગ્લ, શાળ અને ઉત્તમ એવા અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મ એ ચાર વર્ગોનું સ્મરણ કરે છે તે મોક્ષલક્ષ્મીનો આશ્રય કરે છે ॥ ૨૧ ॥

આ ત્રિશ્વાતિશાયિની વિદ્યા છે—સિદ્ધિના મહેલમાં ચઢવા માટે આ તેર અક્ષરોવાળી વિશ્વા-
તિશાયિની વિદ્યા છે, તે એ (મહેલ)ના પગથિયાં સ્વરૂપ છે ॥ ૨૨ ॥

ઋષિમંડલમંત્રરાજનો આ મંત્ર છે—જે મળ્ય પુરુષ સત્તાવીશ વર્ણોવાળો આ ‘ઋષિમંડલ-
મન્ત્રરાજ’નું ધ્યાન કરે છે અને આઠ હજાર વાર જાપ કરે છે તે પોતાનાં વાંછિતોને પ્રાપ્ત કરે છે અને
સર્વ મનુષ્યોને અમીઠ એવાં ઇહપરલોકનાં સુખોને મેળવે છે ॥ ૨૩ ॥

5

આ મૂલત્રયી વિદ્યા કહેવાય છે—તે વશીકરણ, મોહન અને પુષ્ટિ કરનારી છે ॥ ૨૪ ॥

‘ૐ નમો અરિહંતાણં’ એ મંત્ર માટેની ધ્યાન પ્રક્રિયા વતાવે છે—આઠ દલમાં આઠ વર્ણોથી
શોભતા અને ચન્દ્રમળના આકારવાળા કમળનું તું મુખરૂપી ગુહામાં સ્મરણ-ધ્યાન કર । ‘ૐ નમો
અરિહંતાણં’ એ વર્ણોને ક્રમશઃ પ્રત્યેક પાંદડી ઉપર તે (કમળ)માં મૂકવા જોઈએ । તે પછી (અકારાદિ)
સ્વરોવાળી અને સુવર્ણના જેવી ગૌર વર્ણવાળી કર્ણિકાની કેસરાલીનું સ્મરણ કરવું જોઈએ । જગતમાં 10
શોભાયમાન એવી આ કર્ણિકા સુધાવીજપણાને પામો ॥ ૨૫ ॥

હ્રીંકાર મંત્રની ધ્યાન પ્રક્રિયા વતાવે છે—ચન્દ્રત્રિવમાંથી ઊગતા પૂર્ણ ચન્દ્ર સમાન અમૃતવીજ
સદૃશ માયાવર્ણ હ્રીંકાર ધીમે ધીમે નીચે આવી રહ્યો છે એમ ધ્યાન કરવું । પછી અત્યંત વિકસિત, અતિ
વિસ્તૃત અને પ્રભામળદલની મધ્યમાં રહેલો હ્રીંકાર મુખકમળમાં પ્રવેશે છે અને મુખકમળની કર્ણિકા ઉપર
ત્રિરાજમાન છે, એવું ચિંતન કરવું । વળી તે વર્ણ જાણે મુખકમળના પ્રત્યેક પત્રમાં ભમતો હોય, ક્ષણમાં 15
(મુખમાંના) આકાશમાં વિચરતો હોય, મનના અંધકારને છેદતો હોય, અમૃતરસને ધરતો હોય, તાલવાના
છિદ્રમાં પેસતો હોય, ભ્રૂમધ્યમાં ચમકતો હોય અને જાણે જ્યોતિર્ભય હોય, એવા અર્ચિત્ય પ્રભાવવાળા
હ્રીંકારનું મુનિએ ધ્યાન કરવું ।

ૐ નમો અરિહંતાણં અને હ્રીંકાર એ બે મંત્રોનું ફલ :—

ૐ નમો અરિહંતાણં એ આઠ વર્ણો અથવા હ્રીંકારનું સ્મરણ કરનાર યોગી વિપનો નાશ કરે છે । એનો 20
જાપ કરતાં કરતાં સકલ શાસ્ત્રનો પારગામી થાય છે । એનો નિરંતર અભ્યાસ કરતાં છ માસમાં મુખમાં રહેલી
ધુમાડાની દીવેટ જૂઠ છે । પછી એક વર્ષ થતાં મુખમાંથી મહાજ્વાલા નીકળતી જૂઠ છે । તે પછી સર્વજ્ઞનું
મુખ જૂઠ છે । તે પછી પ્રત્યક્ષરૂપે સર્વજ્ઞને જૂઠ છે ॥ ૨૬ ॥

સાત વીજવાળા મંત્રનું ધ્યાન :—

ૐ ૐ ૐ ૐ ૐ ૐ ૐ એ પ્રકારે સાત વીજ મંત્રોનું ધ્યાન કરનાર સાત પ્રકારની ઋદ્ધિ 25
પામે છે । પ્રાચીન સમયની જેમ આજે પણ આપણા માટે એ જાપ કરવા યોગ્ય છે । તેનું મૂલ એક જ છે । તે
ત્રણ કુંડલાકાર વેદનથી યુક્ત છે । તેની નીચે માયા—હ્રીંકાર પણ (ત્રણ કુંડલાકારથી વેદિત (?),
ઈંકાર અને ત્રિંદુયી યુક્ત છે । આ ત્રણ અક્ષરવાળું વીજ અનાહત કહેવાય છે । એનાં ધ્યાનથી જે પર-
બ્રહ્મરૂપ છે, અગમ્ય છે, અવાચ્ય છે એવું સિદ્ધચક્ર મુક્તિમાં રહેલું હોવા છતાં તે ધ્યેય ત્રિપય વને છે ।

એ રીતે ‘ૐ’ આદિ જાપ્યનું વર્ણન કર્યું । દરેકની રુચિ મુજબ જાપ્ય (અરિહંતાદિ પદો) નાના 30
પ્રકારના હોય છતાં વધાં એક જ છે કારણ કે પરસ્પર સદૃશ છે ।

શ્રી નેમિચન્દ્ર સૈદ્ધાંતિકે રચેલા દ્રવ્યસંપ્રહમાં જણાવ્યું છે કે—

[અર્હાંથી આગલ (દ્રવ્યસંપ્રહમાં) મંત્રવાક્યમાં રહેલ જે પદસ્ય ધ્યાન, તેનું વિવરણ કરે છે—]

પરમેષ્ટીના વાચક—પાંત્રીશ, સોલ, છ, પાંચ, ચાર, બે અને એક વર્ણવાળા મંત્રોને તને જપો અને તેનું ધ્યાન કરો । બીજુ ગુરુપદેશથી સમજો । (૪૯)

શ્યાલ્યા—ગમો અરિ૦—૦સત્ચસાહુળં સુધીના આ પાંત્રીશ વર્ણો (સર્વપ્રદ) (સર્વપાપનાશક) કહેવાય છે । અરિ૦—સાહુ સુધીના સોલ અક્ષરો ‘નામપદ’ કહેવાય છે । અરિહંત સિદ્ધ—એ છ અક્ષરો અરિ-
5 હંત અને સિદ્ધના ‘નામપદ’ કહેવાય છે । અ સિ આ ડ સા એ પાંચ અક્ષરો ‘આદિપદ’ કહેવાય છે । અરિહત એ ચાર અક્ષરો ‘નામપદ’ છે । સિદ્ધ—એ બે અક્ષરો સિદ્ધનાં ‘નામપદ’ છે । એક વર્ણવાળો અ એ અક્ષર અરિહંતનું અથવા અહંનું ‘આદિપદ’ છે । અથવા ઐ એ એક અક્ષર પાંચ પરમેષ્ટીનું ‘આદિપદ’ છે । તે કેવી રીતે, તો કહે છે કે :—

અરિહંત, અશરીરી—સિદ્ધ, આચાર્ય—આચાર્ય, ઉવન્જાય—ઉપાધ્યાય અને મુનિના પ્રથમ અક્ષરોથી
10 નિષ્પન્ન થયેલો ઐકાર એ પાંચ પરમેષ્ટીનો વાચક છે ।

ઉપર્યુક્ત ગાથા પ્રમાણે પાંચે પરમેષ્ટીઓના આદિ અક્ષરો અ+અ+આ+અ+મ્ ની વ્યાકરણ-
સૂત્રોમા કહેલ સ્વરસંધિ વિધાન મુજબ સંધિ કરતાં ઐ શબ્દ નિષ્પન્ન થાય છે । શા માટે આનો જાપ કરો
અને ધ્યાન કરો એમ કહેવામાં આવે છે ? તો કહે છે કે—પ્રથમ સમગ્ર મંત્રવાદનાં પદોનાં અંદર સારભૂત
૧૫ આદિ ગુણોના સ્મરણરૂપે અને વચનથી ઉચ્ચારવડે જાપ કરવો ।

બઢી, મુમ ઉપયોગરૂપ ત્રણ ગુણિવાળી અવસ્થામા મૌનપણે ધ્યાન કરવું । ‘અરિહંત’ વગેરે
પદો વાચક છે અને અનન્તજ્ઞાન આદિ ગુણોથી યુક્ત અરિહંત વાચ્ય—અભિષેય છે એમ કહેવાય છે । પાંચ
પરમેષ્ટીઓનું વાચ્ય-વાચક રૂપે ધ્યાન કરવું ।

બીજા પળ વાર હજાર શ્લોક પ્રમાણવાળા ‘પંચ નમસ્કાર’ ગ્રંથમાં બતાવેલ ક્રમ મુજબ લઘુ
20 સિદ્ધચક્ર, વૃહત્ સિદ્ધચક્ર આદિ દેવપૂજાના પ્રનારો છે । તેને રત્નત્રયની મેદામેદથી આરાધના કરનાર
એવા સદ્ગુરુની કૃપાથી જાણીને તેનું ધ્યાન કરવું ।

આ પ્રકારે પદ્મ્ય ધ્યાનના સ્વરૂપનું વર્ણન કર્યું છે । ‘દ્રવ્યસંગ્રહ’ મૂલ પ્રન્ય ઉપર ‘શ્રદ્ધાદેવે’
રચેલી શ્યાલ્યામાંથી આ વિવરણ અહીં આપ્યું છે ॥ ૨૭ ॥

અગન્યાસ મત્ર :—

25 તેની સિદ્ધિ માટે ‘અ સિ આ ડ સા’ એ વર્ણો છે । અ નો નામિકમલમાં, સિ નો મસ્તકમાં,
આ નો કંઠકમલમાં, સ્વ નો હૃદયમાં, સા નો મુલ્હ-કમલમા ન્યાસ કરવો । અથવા અ નો નામિમા, સિ નો
મસ્તકમાં, આ નો કઠમા, ડ નો હૃદયમાં અને સા નો મુલ્હમાં ન્યાસ કરવો ॥ ૨૮ ॥

ઐકાર વગેરેની ધ્યાનપ્રક્રિયા—

૩૦ કહેનામા આવેલા છે તેમનું ક્યા—ક્યા સ્થલે સ્મરણ કરવું જોઈએ ? તો તે માટે આ રીતે જણાવે છે :—
એ આલોમાં, બે વાનમાં, નાસિકાના અગ્રભાગમા, લલાટ—માલસ્થલમાં, મુલ્હમાં, નામિમા,
મસ્તકમાં, હૃદયમાં, તાલ્હામા, અને બે ભવાંના અંત ભાગમાં (ધૂમધ્યમાં)—(આ મંત્રવીજોનું ધ્યાન કરવું
જોડે ૧) ।

એ પ્રકારે નિર્મલ બુદ્ધિવાળાઓએ શરીરમા ધ્યાનનાં સ્થાનો કહેલાં છે, તે પૈમીના એક સ્થાનમાં
35 નિયત વિષયમાં ચિત્તને જોડવું જોઈએ ॥ ૨૯ ॥

ताव उतारवानो मंत्र—‘ॐ नमो लोए सन्नसाहूणं’ वगरे पांचे पदोने ऊलटा क्रमे ॐकार तेम ज ह्रीकारपूर्वक बोलवा । ए प्रकारे मंत्रनो जाप करीने वखने गांठ देवी अने ते वख जेने ताव आवतो होय ते माणसने ओढाडी देवायी ताव उतरी जाय छे, परंतु वख खास करीने नहुं होवुं जोईए; एम कहेछं छे ॥ ३० ॥

पिस्तालीश अक्षरनी विद्या—‘ॐ ह्रीं नमो अरि०’ थी ‘०साहूणं’ सुधीनी पिस्तालीश अक्षरोनी 5
आ विद्या छे । न संभळाय ए रीते एनो जाप करवो । दुष्ट मनुष्यो अने चोर वगरेतुं संकट आवी पडतां, महा आपत्तिना स्थानमां शान्तिने माटे अथवा वरसाद लाववा माटे आ मंत्रनो उपांशु जाप करवो जोईए । पांचे नामो (अरिहंतादि)ना आदि पदोनो (‘अ सि आ उ सा’ नो) पंचपरमेष्ठी मुद्रावडे जाप करतां समग्र शुद्ध उपद्रवोनो नाश थाय छे अने कर्मनो क्षय थाय छे ॥ ३१ ॥

देवगणि विद्या (गणि विद्या)—ॐ अरिहंतथी नमः सुधीनो मंत्र ए देवगणि (गणिविद्या) 10
नामथी कहेवाय छे । तेनो सरस्वतीदेवीना मंदिरमां १०८ वार जाप करवो । जाप कर्या पछी सर्व कार्योंमां सिद्धि अने विजय आपे छे ॥ ३२ ॥

चोरनो भय दूर करवानो मंत्र—आ मंत्रथी मंतरेला वखमां गांठ बांधवी । पछी गमे तेवा मोटा जंगलमां पण चोरनो भय लागतो नथी ॥ ३३ ॥

सर्प वगरेनां शेर दूर करवानो मंत्र—आ मंत्रथी सर्प वगरेनां विष नाश पामे छे ॥ ३४ ॥ 15

साप, वींछी, उंदर वगरेने दूर करवानो मंत्र—आ मंत्रथी साप, वींछी, उंदर वगरे दूरथी नासी जाय छे ॥ ३५ ॥

बंदीवानने मुक्त वनाववानो मंत्र—पांचे पदोना वर्णोने ऊलटा क्रमे बोलवाथी—जाप करवाथी
बंदीवान छूटी जाय छे । बीजा कार्योंमां आ मंत्रनो जाप न करवो । बीजां कार्योंमां कारण विशेष बलवान होय छे, एनो न्याय छे । शान्तिकर्म वगरे कार्यों, बंदीने छोडाववा रूप कार्यथी जुदा स्वरूपनां छे । 20
तेथी छूटो माणस बंधाई जाय अने बंधायेलो छूटे एवुं आ मंत्रतुं फळ छे (?) ॥ ३६ ॥

सर्वकर्मसमूहदायक मंत्र—आ कळियुगमां—पंचम कालमां पण आ मंत्र समग्र कृत्यकारी कर्मोने समूह आपे छे । (अर्थात् एनाथी शांतिक, पौष्टिक, वशीकरण इत्यादि कार्यों थाय छे) ॥ ३७ ॥

परिचय

६४-१९ विभागमां जे परिचय आपेल छे ते ज प्रमाणे समझने ।

आत्मरक्षानमस्कारस्तोत्रम्

(अनुष्टुप्-वृत्तम्)

ॐ परमेष्ठिनमस्कारं, सारं नवपदात्मकम् ।

आत्मरक्षाकरं वज्रपञ्चरामं स्मराम्यहम् ॥ १ ॥

‘ॐ नमो अरिहंताणं’, शिरस्कं शिरसि स्थितम् ।

‘ॐ नमो सच्चसिद्धाणं’, मुखे मुखपटं वरम् ॥ २ ॥

‘ॐ नमो आपरिपाणं’, अङ्गरक्षाऽतिग्रापिनी ।

‘ॐ नमो उवज्ज्ञायाणं’, आयुधं हस्तयोर्दृढम् ॥ ३ ॥

‘ॐ नमो लोए सच्चसाहूणं’, मोचकं दादयोः शुभे ।

‘एमो पंचनमुक्तारो’, शिला वज्रमयी तले ॥ ४ ॥

‘सच्च-पाव-प्यणासणो’, वप्रो वज्रमयो बहिः ।

‘मंगलाणं च सच्चसिं’, खादिराङ्गार-खातिक्र ॥ ५ ॥

‘स्वाहा’न्तं च पदं श्रेयं, ‘पदमं हवद् मंगलं’ ।

वप्रोपरि वज्रमयं, पिधानं देह-रक्षणं ॥ ६ ॥

अनुवाद

सारभूत, नवपदमय, वज्रना पाञ्चरानी मातृक आत्मरक्षा करनार एवा परमेष्ठिनमस्कारानु इ
 ॐकारपूर्वक स्मरणं कुरु ॥ १ ॥

‘ॐ नमो अरिहंताणं’ ए पद मस्तक पर रहेल शिष्याणं छे । ‘ॐ नमो (मन्त्र) सिद्धाणं’ ए
 20 पद मुख पर श्रेष्ठ मुखपट (मुख-नक्षत्र-नय) छे ॥ २ ॥

‘ॐ नमो आपरिपाणं’ ए पद उत्तम अंग-रक्षा (कवच-वस्त्र) छे, ‘ॐ नमो उवज्ज्ञायाणं’ ए
 पद बने हाथोपां रहेउ मज्जत हथियार छे ॥ ३ ॥

‘ॐ नमो लोए सच्च-साहूणं’ ए पद बने पगोनी परित्र मोचक, पगनी रक्षा मटेनी गोटण
 सुधीनी मोजडीओ छे । ‘एमो पंचनमुक्तारो’ ए पद तटीयामां रहेली वज्रमय शिला छे ॥ ४ ॥

‘सच्च-पाव-प्यणासणो’ ए पद बडालो वज्रमय विज्ञे छे, अने ‘मंगलाणं च सच्चसिं’ ए पद
 25 (विज्ञाने फरती) गेरना अंगासाकारी खाई छे ॥ ५ ॥

‘स्वाहा’ अंतःसाञ्ज एतले ‘पदमं हवद् मंगलं’ (पदमं हवद् मंगलं स्वाहा) । स्वाहा’ ए पद
 शरीरनी रक्षा मटे विज्ञा उपर रहेए वज्रमय दांरण छे ॥ ६ ॥

महाप्रभावा रक्षेयं, क्षुद्रोपद्रव-नाशिनी ।
 परमेष्टि-पदोद्भूता, कथिता पूर्वसूरिभिः ॥ ७ ॥
 यश्चैवं कुरुते रक्षां, परमेष्टि-पदैः सदा ।
 तस्य न स्याद् भयं व्याधिराधिश्चापि कदाचन ॥ ८ ॥

परमेष्टिपदोथी वनेली आ रक्षा महाप्रभाववाळी छे, क्षुद्र उपद्रवोनी नाशक छे अने 5
 पूर्वाचार्योए कही छे ॥ ७ ॥

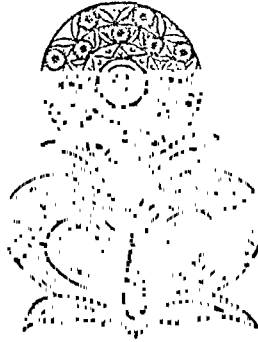
जे (जीव) परमेष्टि-पदोवडे आ प्रमाणे सदा रक्षा करे छे, तेने क्यारेय भय, रोग अने मानसिक
 चिंताओ थनी नथी ॥ ८ ॥

परिचय

आ स्तोत्र केटलांक प्रकाशनोमां प्रसिद्धि पाम्युं छे अने जैन समाजमां तेनो पाठ करवानो ठीक 10
 ठीक प्रचार छे । आ स्तोत्र 'वृहन्नमस्कारस्तोत्र' अथवा 'वज्रपञ्जर' नामे ओळखाय छे । आ स्तोत्रम-
 आठ पद्यो छे ।

आ स्तोत्रनी वे हस्तलिखित प्रतिओ अमने मळी हती । एक प्रति, पूना-मांडारकर रिसर्च
 इन्स्टिट्यूटना संग्रहनी प्रति नं० १८४-८८ नी हती, ज्यारे बीजी प्रति लींवडी, शेट आणंदजी कल्याण
 जीना हस्तलिखित मंडारनी प्रति नं. ७६५ नी हती । आ वने प्रतिओने सामे राखी स्तोत्रनो मूल पाठां 15
 लेवामां आण्यो छे, ते स्तोत्र अमे अहीं अनुवाद साथे प्रगट कर्युं छे ।

आ स्तोत्रना कर्ता विशे माहिती मळी नथी ।

[६७-२२]

पञ्चपरमेष्ठिस्तवनम्

(वसन्ततिलका-वृत्तम्)

नम्राऽमरेश्वरकिरीटनिविष्टशोणा-

रत्नप्रभापटलपाटलिताङ्घ्रिपीठाः ।

‘तीर्थेश्वराः’ शिवपुरीपथसार्थवाहा,

निःशेषवस्तुपरमार्थविदो जयन्ति ॥ १ ॥

लोकाग्रभागाद्युवना भयभीतिमुक्ताः,

ज्ञानावलोकितसमस्तपदार्यसार्थाः ।

स्वाभाविकस्थिरविशिष्टसुखैः समृद्धाः,

‘सिद्धा’ विलीनघनकर्ममला जयन्ति ॥ २ ॥

आचारपञ्चकसमाचरणप्रवीणाः,

सर्वज्ञशासनधुरैकधुरन्धरा ये ।

ते ‘सुरयो’ दमितदुर्दमवादिवृन्दा,

विश्वोपकारकरणप्रवणा जयन्ति ॥ ३ ॥

अनुवाद

विनय सहित नमस्कारा इन्द्रोना मुकुटमा जडेल्ला अरुण रत्नोनी कान्तिना समृद्धी अरुण वर्णवल्लुं
यद्यु छे पादपीठ जेमनुं एवा, मोक्षपुरीना मार्गमा सार्थवाह समान तथा सम्पूर्ण वस्तुभोना परम अर्थने
जाणनारा ‘तीर्थेश्वरो’ जय पामे छे ॥ १ ॥

लोचना अग्रभाग पर छे निवास जेमनु एवा, संसारना भयोयी मुक्त, केरलज्ञानद्वारा समस्त
पदार्थोना समृद्धने जाणनारा, स्वाभाविक, स्थिर तथा विशिष्ट प्रक्रारना सुखोयी समृद्ध अने विलीन ययो छे
घनकर्मरूप मल जेमनो एवा ‘सिद्धो’ जय पामे छे ॥ २ ॥

ज्ञानादि पाच आचारोना परिपालनमा निपुण, जिन-शासननी धुराने वहन करवामा समर्थ,
दुर्जेय एवा वादि-समृद्धनुं दमन करनारा अने विश्वपर उपकार करवामा कुशल एवा ‘आचार्यो’ जय
पामे छे ॥ ३ ॥

स्रं यतीनतिपटुस्फुटयुक्तियुक्तं,
 युक्ति-प्रमाण-नय-भङ्गमैर्गभीरम् ।
 ये पाठयन्ति वरसूरिपदस्य योग्या-
 स्ते 'वाचका' श्रुतुरचारुगिरो जयन्ति ॥ ४ ॥

सिद्धयङ्गनासुखसमागमवद्ववाञ्छाः,
 संसारसागरसमुत्तरणैकचित्ताः ।

5

ज्ञानादिभूषणविभूषितदेहभागा,
 रागादिघातरतयो 'यतयो' जयन्ति ॥ ५ ॥

अर्हतस्त्रिजगद्वन्द्वान्, त्रिलोकेश्वरपूजितान् ।
 त्रिकालभावसर्व(सर्वभाव)ज्ञान्, त्रिविधेन नमाम्यहम् ॥ ६ ॥

10

सर्वजगदर्चनीयान्, सिद्धान् लोकाग्रसंस्थितान् ।
 अष्टविधकर्ममुक्तान्, नित्यं वन्दे शिवालयान् ॥ ७ ॥

पञ्चविधाचाररतान्, व्रत-संयमनायकान् ।
 आचार्यान् सततं वन्दे, शरण्यान् भवदेहिनाम् ॥ ८ ॥

द्वादशाङ्गोरूपूर्वाख्य-श्रुतसागरपारगान् ।
 उपदेष्टृनुपाध्यायानुभयोः सन्ध्ययोः स्तुमः ॥ ९ ॥

15

जेओ साधुओने प्रमाण, नय, भंग अने गमो वडे गंमीर एवा सूत्र (श्रुत) ने अत्यन्त कुशळता-
 पूर्वक तथा स्पष्ट युक्तिओ वडे भणावे छे, अने जेओ उत्तम एवा सूरिपदने योग्य छे, ते चतुर अने मधुर
 वाणीवाळा 'उपाध्यायो' जय पामे छे ॥ ४ ॥

सिद्धि-वधूना सुखकारक समागमनी दृढ अभिलाषावाळा, संसार-समुद्रने सारी रीते तरी 20
 जवामां निपुण चित्तवाळा, ज्ञान-दर्शन-चारित्ररूप आभूषणोथी सुशोभित देहवाळा अने रागादि (दोषो)
 ने नाश करवानी प्रबल कामनावाळा 'साधुओ' जय पामे छे ॥ ५ ॥

त्रणे लोकने वंदन करवा योग्य, त्रणे लोकना अधिपति (इन्द्रो) वडे पूजित अने त्रणे कालना
 सर्व भावोने जाणनारा अरिहंतोने हुं मन-वचन-क्रायाथी नमस्कार करं छुं ॥ ६ ॥

समग्र विश्वने पूजनीय, लोकना अप्रभागे रहेला, आठ प्रकारना कर्मोथी रहित अने कल्याणना 25
 निकेतन रूप सिद्धोने हुं हमेशा वंदन करं छुं ॥ ७ ॥

पांच प्रकारना आचार (ने पाळवा) मां तत्पर, व्रत अने संयमना नायक अने संसारी प्राणीओने
 शरणरूप आचार्योने हुं निरंतर वंदन करं छुं ॥ ८ ॥

वार अंग अने (चौद) महापूरुषरूपी श्रुतसमुद्रना पारगामी तथा उपदेश करनारा उपाध्यायोनी
 अमे वने संध्याए स्तुति करीए छीए ॥ ९ ॥

30

નિર્વાણસાધકાન્ સાધૂન્, સર્વજીવદયાપરાન્ ।
 વ્રત-શીલ-તપોયુક્તાન્, વન્દે સદ્ગતિક્ષાક્ષિણઃ ॥ ૧૦ ॥
 એવં પશ્ચનમસ્ફારઃ, સર્વં પાપપ્રણાશનઃ ।
 મજ્જલાનાં ચ સર્વેષાં, પ્રથમં ભવતુ મજ્જલમ્ ॥ ૧૧ ॥

5 મોક્ષમાર્ગના સાધનારા, સર્વ જીવોની દયામાં તત્પર, વ્રત, શીલ અને તપથી યુક્ત તથા સદ્ગતિને
 ઓહનારા સાધુઓને હું વદન કરું છું ॥ ૧૦ ॥

આ પશ્ચનમસ્કાર સર્વ પાપોને નાશ કરનાર અને વધા મંગલોમાં પ્રથમ-ઉત્કૃષ્ટ મગલ યાઓ ॥૧૧॥

પરિચય

1 આ સ્તવન 'શ્રી શ્રુતજ્ઞાન અમીધારા' નામક પુસ્તકમાંથી લેવામાં આવ્યું છે, જેના સપ્તમહક પ૦ ૫૦
 10 પંચાસ શ્રીક્ષમાલિજયજી ગણિવર છે, અને જે નિર્ણયસાગર પ્રેસમાં સન્ ૧૯૩૬ માં છપાઈને પ્રકાશિત થયેલ છે ।
 પ્રારંભના પાંચ પદો વસન્તતિલકાદૃતમાં છે અને અન્તિમ છ પદો અનુષ્ટુપમાં છે । આ સ્તવનના
 કર્તા વિશે જાણવામાં આવેલ નથી ।

[૬૮-૨૩]

નમસ્કારસ્તવનમ્

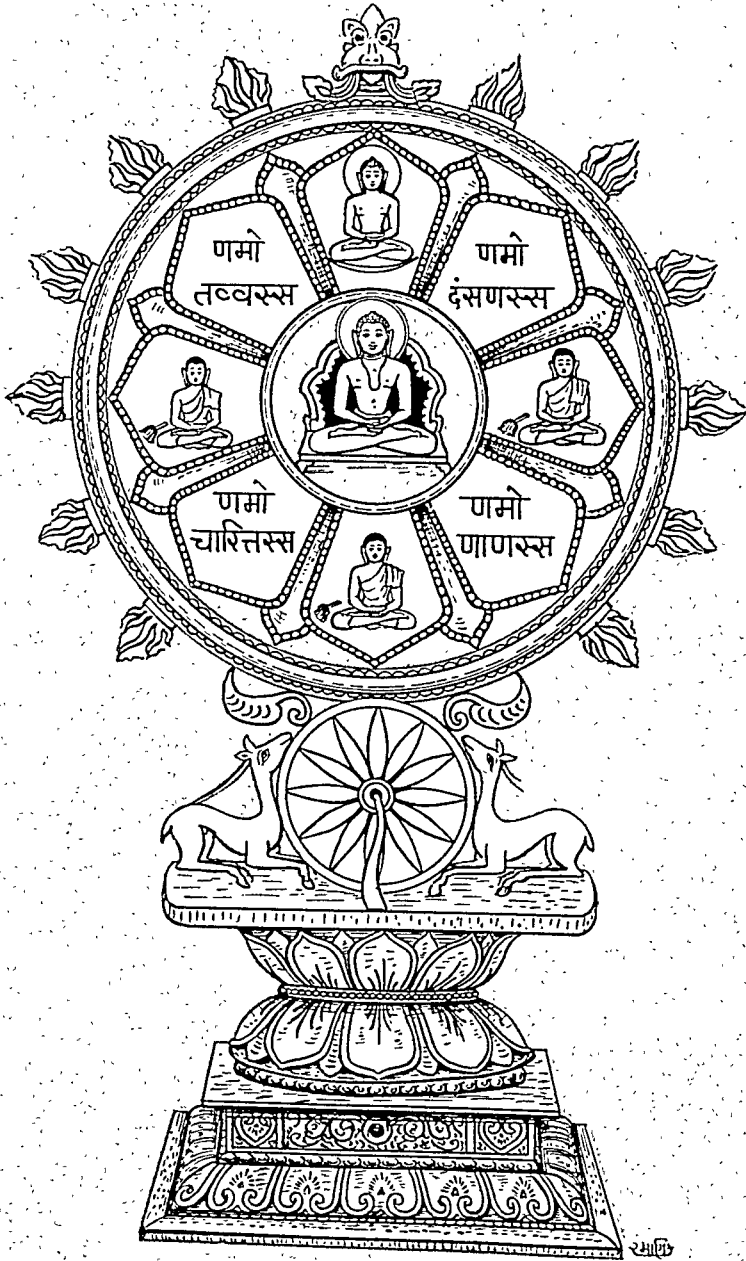
15 અર્હતઃ સકલાન્ વન્દે, વન્દે સિદ્ધાંથ શાશ્વતાન્ ।
 આચાર્યાનાદરાદ્ વન્દે, વન્દે શ્રીપાચકાનપિ ॥ ૧ ॥
 સર્વસાધૂનહં વન્દે, નાસ્તિ વન્ધ્યમતઃ પરમ્ ।
 પરમા પાત્રતા મેઽભૂત્, વન્ધ્યસર્વસ્વવન્દનાત્ ॥ ૨ ॥
 તદેષાં કીર્ત્તનાદસ્તુ, કીર્તિઃ કલ્યાણમેવ ચ ।
 20 વચનાતિક(તીત)લાભં હિ, નામાઽપિ શ્રીમહાત્મનામ્ ॥ ૩ ॥

અનુવાદ

હું મર્મ અરિહતોને વદન કરું છું, શાશ્વન એવા સિદ્ધોને હું વંદન કરું છું, આચાર્યોને આદરથી
 વદન કરું છું, વાચક ઉપાધ્યાયોને વદન કરું છું. સર્વ સાધુઓને વદન કરું છું—આનાથી (પંચ
 પરમેષ્ઠીથી) ઉત્કૃષ્ટ કોઈ વદનીય નથી । વદન કરવા યોગ્યને પોતાની સર્વ શક્તિથી વંદન કરવાથી
 25 મારામાં ઉત્કૃષ્ટ પાત્રતા આગી છે । એમના કીર્તનથી (સૌને) કીર્તિ અને કલ્યાણ પ્રાપ્ત યાઓ । મહાત્માઓનું
 નામ પણ વચનાતીત લાભ ને આપનાર હોય છે ॥ ૧-૩ ॥

પરિચય

આ સ્તવનની એક પ્રતિ મુંબઈ શ્રી જ્ઞાનિનાથ જૈન મંદિર રિપ્ત જ્ઞાનભંડારમાંથી મળી હતી । પ્રણ
 અનુષ્ટુપ શ્લોકમાં આ વૃત્તિના કર્તા કોણ હશે તે જાણવામાં આવ્યું નથી । આ સ્તોત્ર અહીં અનુવાદ સાથે
 30 અમે પ્રગટ કર્યું છે ॥

श्रीसिद्धचक्रम् (दिगम्बरीय नवदेवता-चित्रना आधारे)

[६९-२४]

लक्षणमस्कारगुणनविधिः ॥

(१)

मूलनायकस्य स्नात्रं कृत्वा पूजा क्रियते । ततः पञ्चशक्रस्तवैर्देवा वन्द्यन्ते । ततः पञ्चपरमेष्ठरा-
राधनार्थं २४ लोगस्स-कायोत्सर्गं कृत्वा पञ्चपरमेष्ठिप्रतिमा मण्डयन्ते । ततो वासकपूरादिभिः पूजा विधीयते 5
ततो नमस्कारान् गणयद्भिः पञ्चपरमेष्ठिपञ्चवर्णाश्रित्ते चिन्त्यन्ते । यथा—

‘ससिधवला श्ररहंता, रत्ता सिद्धा य सूरिणो कणगं ।
मरगयभा उवज्झाया, सामा साह सुहं दिनु ॥’

ततो नमस्कारं नमस्कारं प्रतिदेवस्य तिलकपुष्पारोपणवासक्षेपधूपोद्गाहनप्रदीपाखण्डकाक्षतो-
पदौकनवन्दनानि क्रियन्ते । सहस्रे संपूर्णे सति पूगीफलोपदौकनपूर्वं च तिसृभिः स्तुतिभिर्देवा वन्द्यन्ते, 10
सन्ध्यायां च यदा गुणनमुच्यते तदा पञ्चशक्रस्तवैर्देवा वन्दनीयाः पञ्चपरमेष्ठ्याराधनार्थं २४ लोगस्स-
कायोत्सर्गश्च कर्तव्यः । मोचने चापि । आसातना हुई ते सवि हुं मन-वचन-काया करी मिच्छा० (मिच्छामि
दुक्कडं) । निर्विकृतिक्वाचाम्लोपवासादितपः क्रियते । स्त्रीसंघट्टादिकं वर्जनीयम् ।

इति लक्षणमस्कारगुणनविधिः ॥

यो लक्षं जिनयद्दलक्षसुमनाः सुव्यक्तवर्णक्रमः, 15
शब्दावान् विजितेन्द्रियो भवहरं मन्त्रं जपेच्छ्रावकः ।
पुष्पैः श्वेतसुगन्धिभिश्च विधिना लक्षप्रमाणैर्जिनं,
यः संपूजयति स्म विश्वमहितः श्रीतीर्थराजो भवेत् ॥
[इति] लक्षणमस्कारगणनफलम् ॥

लक्ष नउकार जापविधि ॥

प्रभाति मूलनायकारहई स्नात्र करी पूजा करी पंच शक्रस्तव देव वादीइ । पछइ पंचपरमेष्ठि-
आराधनार्थं चउवीस लोगस्स काउत्सगग कीजइ । पछइ पंचपरमेष्ठि पांच प्रतिमा मांडी, पूजा वास
कपुरइ करी कीजइ । नउकार गुणतां पंच परमेष्ठिना पांच वर्ण चींतवीइ । यथा—अरिहंत धवलवर्ण, सिद्ध
रक्तवर्ण, आचार्य सुवर्णवर्ण, उपाध्याय नीलवर्ण, महात्मा श्यामवर्ण । ए पांचे वर्णे हीआमाहि चींतवीइ ।
नउकार गुणतां नउकारि नउकारि देव रहिइं टीली कीजइ, फूल चढावीइ, वासक्षेप कीजइ, धूप जगाहीइ, 25
दीवउ कीजइ, चोखउ ढोईइ । जेती कीजइ सहस्र पूइ इइ । सोपारी ढोईइ, देव वादीइ । सांझइ
गुणवउं । मूकतां पंचशक्रस्तवे देव वादीइ । पंचपरमेष्ठि आराधनार्थं चउवीस लोगस्स काउत्सगग कीजइ,
मूकतां ‘अविधि आशातना हुई ते सवि हं मनि वचनि काय करी मिच्छामि दुक्कडं ।’ यथाशक्ति निवी,
आंवल, उपवास तप करिवउ । पुरपइ स्त्रीसंघट्ट वर्जिवउ । ए नउकार लाख गुणइ जिको विधिपूर्वक

તેહનઠ ઝીવ ંકાપ્રભાવ છતઈ તીર્યંકર કર્મ ઝપાર્જઈ । મધ્યમભાવ છતઈ વિષાધર, ચન્નવર્તિ, વાસુદેવ, પ્રતિવાસુદેવ કર્મ ઝપાર્જઈ । થોઢઈ ભાવ છતઈ ંકાતપત્ર રાગ્ય પામઈ ॥

इति लक्ष नडकार जापविधिः ॥

शुभं भवतु धीचतुर्विधसंघस्य ॥

नवकार इफ अन्तर, पावं फेदेइ सत्तभयराणं ।

पद्मार्सं च पपणं, सागर पणस्य समग्गेणं ॥

श्रीरस्तु धमणसंघस्य ॥

પરિચય

આ વિધિની ંક પ્રતિ પાલીતાણા, શ્રીઆગમ ઝૈન મંદિરના જ્ઞાનભઢારની પ્રતિ નં. ૧૯૯૯ ની 10 ત્રણ પાનાની મઢી હતી, તેમા 'નવકારસારથવણ' સ્તોત્ર હતું, તેની અંતે આ પ્રકારે વિધિ લખી હતી તે વિધિ અમે અહીં સંપ્રહીત કરી છે । આ નાની વિધિ લાલ નમસ્કારની આરાધના માટે અત્યંત ઉપયોગી છે ।

લાલ નવકાર જાપની બીજી વિધિની ંક પ્રતિ ઢમોઈ, મુઢાવાઈ ઝૈન જ્ઞાનમંદિર પ્રતિ ન. ૪૩૨૭ ની મઢી હતી, જેમા પ્રથમ 'સંક્ષિત નમસ્કાર અર્થ' જણાવ્યો હતો ને તે પઢી આ વિધિ ઢર્શાવી 15 હતી । આ વિધિ જૂની ગુજરાતી ભાષામા છે, ઉપર્યુક સંસ્કૃત વિધિનો અનુવાઢ છે તેથી તેને ગુજરાતી વિભાગમા ન મૂવતાં અહીં આપી છે ।

આ સંસ્કૃત અને ગુજરાતી વિધિ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે લાલ નવકાર જાપની આ વિધિ કોઈ કાઢે લૂઢ પ્રચલિત હશે ।

શ્રીઝી વિધિ અમને ંક હસ્તલિખિત છૂટા પાના પરથી મઢી આવી છે । તે વિધિ તે તે 20 વલ્કારિત્વ માટે હોય ંમ જણાય છે ॥

श्रीमन्नागसेनाचार्य-विरचित-‘तत्त्वानुशासन’संदर्भः

स्वाध्यायः परमस्तावज्जपः पञ्चनमस्कृतेः ।

पठनं वा जिनेन्द्रोक्तशास्त्रस्यैकाग्रचेतसा ॥ ८० ॥

स्वाध्यायाद्भयानमध्यास्तां, ध्यानात्स्वाध्यायमामनेत् । ✓

ध्यानस्वाध्यायसंपत्त्या, परमात्मा प्रकाशते ॥ ८१ ॥

× × × ×

नाम च स्थापनं द्रव्यं, भावश्चेति चतुर्विधम् ।

समस्तं व्यस्तमप्येतद्, ध्येयमध्यात्मवेदिभिः ॥ ९९ ॥

वाच्यस्य वाचकं नाम, प्रतिमा स्थापना मता ।

गुण-पर्ययवद् द्रव्यं, भावः स्याद् गुणपर्ययौ ॥ १०० ॥

आदौ मध्येऽवसाने यद्, वाङ्मयं व्याप्य तिष्ठति ।

हृदि ज्योतिष्मद्द्रुच्छन्नामध्येयं तदर्हताम् ॥ १०१ ॥

अनुवाद .

एकाम्र मनथी पंचपरमेष्टि नमस्कार महामंत्रनो जाप अथवा श्रीजिनेश्वरदेवे कहेलां शास्त्रोक्तं 15
अध्ययन ए सर्वोत्कृष्ट स्वाध्याय छे. ८०.

स्वाध्यायथी ध्यानमां चढे अने ध्यानथी स्वाध्यायने सविशेष चित्तवे, एम ध्यान अने स्वाध्याय
रूप संपत्तिथी परमात्मतत्त्वनो (शुद्धात्मस्वरूपनो) प्रकाश थाय छे. (ध्यानमां ज्यारे न रही शके त्यारे
स्वाध्यायनो आश्रय छे, एनो पण बीजा चरणनो अर्थ थई शके छे.) ८१.

चतुर्विध-ध्येय—

नामध्येय, स्थापनाध्येय, द्रव्यध्येय अने भावध्येय एम ध्येय चार प्रकारनुं छे. अध्यात्मना
जाणकार महात्माओए एतुं (चतुर्विध-ध्येयनुं) मेगुं अथवा प्रत्येकनुं जुदुं जुदुं ध्यान करवुं जोईए. ९९.

वाच्य-अभिधेय पदार्थना वाचक शब्दने नाम अने प्रतिमाने स्थापना कहेवाय छे. गुण अने
पर्यायवाळुं ते द्रव्य छे; अने गुण अने पर्याय ते भाव छे. १००.

नामध्येय—

जे (वाङ्मय-सर्वशास्त्रनी) आदिमां, मध्यमां अने अंतमां एम सकल वाङ्मयने व्यापीने रहेछुं
छे ते, ज्योतिर्मय अने ऊर्ध्वगामी एवा श्री अरिहंत भगवंतोना नामनुं हृदयमां ध्यान करवुं जोईए
(नामध्येय—‘अरिहंत-अहं’ वगैरे). १०१.

हृत्पङ्कजे चतुःपत्रे, ज्योतिष्मन्ति प्रदक्षिणम् ।

‘अ-सि-आ-उ-सा’क्षराणि, ध्येयानि परमेष्ठिनाम् ॥ १०२ ॥

ध्यायेद् ‘अ-इ-उ-ए-ओ’ च, तद्वन्मन्त्रानुदर्चिपः ।

मत्यादि-ज्ञान-नामानि, मत्यादि-ज्ञानसिद्धये ॥ १०३ ॥

5 सप्ताक्षरं महामन्त्रं, सुखरन्ध्रेषु सप्तम् ।

गुरुपदेशतो ध्यायेदिच्छन् दूरश्रवादिकम् ॥ १०४ ॥

हृदयेऽष्टदलं पद्मं, वर्गैः पूरितमष्टभिः ।

दलेषु कर्णिकायाञ्च, नाम्नाऽधिष्ठितमईताम् ॥ १०५ ॥

गणभृङ्गलयोपेतं, त्रिःपरीतं च मायया ।

10 क्षोणीमण्डलमध्यस्थं, ध्यायेदभ्यर्चयेच्च तत् ॥ १०६ ॥

अकारादि-हकारान्ता मन्त्राः परमशक्तयः ।

स्वमण्डलगता ध्येया लोकद्वयफलप्रदाः ॥ १०७ ॥

चार दलवाळा हृदयकमळां ज्योतिर्मय एवा ‘अ-सि-आ-उ-सा’ ए परमेष्ठिओना आच अक्षरोनु

15 प्रदक्षिणामा ध्यान करवु जोईए.

.सि
सा अ आ
उ

 १०२.

ते ज रीते ‘अ-इ-उ-ए-ओ’ ए उज्ज्वल मंत्रेनु ध्यान करे, तथा मत्यादि ज्ञानोनी सिद्धिमाटे मत्यादि ज्ञानोना नामोनु ध्यान करे. १०३.

20 दूरश्रवणादि लब्धिओने इच्छता साधके ‘नमो अरिहताणं’ ए सप्ताक्षर मंत्रतुं (वे काननां, वे नाकना वे आखना अने एक मुखनु एम) सात मुलछिद्रोमां श्रीसद्गुरुना उपदेशयी ध्यान करवु जोईए (चक्षुः आदिनीं स्तीमाथी बहार रहेला रूपदिनु प्रत्यक्ष वगैरे पण आ मंत्रना ध्यानथी थाय छे). १०४.

25 कर्णिकामा श्रीअरिहत भगवंतोना नाम (‘अहूँ’) थी अधिष्ठित अने आठ-दलोमां अष्ट-वर्ग (‘अ-क-च-ट-त-प-य-श’)थी पूरित एवा अष्टदल कमलतुं हृदयमा ध्यान करतुं. ते पद्म, गणधर-वलय (अडतालीश लब्धिपदो) थी सहित अने माया-‘हूँ’कारथी त्रण वखत वेष्टित छे, एम चितवतुं. आ ध्यान पूर्वे ए बंधने भूमिमण्डलपर अलेखीने एनी पूजा पण करी शक्याप. (अही ‘मूलाधारचक्र ज्यां पृथ्वी तरवनु प्राधान्य छे, तेमां ध्यान करे, ए अर्थ पण लई शक्याप.) ॥ १०५-१०६ ॥

‘अ’ थी ‘ह’ सुधीना अक्षरो इहलोक अने परलोकना फळने अपनारा परमशक्तिवाळा मत्रो छे. तेमनु आधारादि *स्वचक्रोमां ध्यान करवु. १०७.

* विशेष माटे बुझो—श्रीसिंहतिलकविरचित ‘परमेष्ठिविद्यायन्त्रकला’ न. स्वा० पृ. १११ थी १२६.

इत्यादीन् मन्त्रिणो मन्त्रानर्हन्मन्त्रपुरस्सरान् ।
 ध्यायन्ति यदिह स्पष्टं, नामध्येयमवैहि तत् ॥ १०८ ॥
 जिनेन्द्रप्रतिविम्बानि, कृत्रिमाण्यकृतानि च ।
 यथोक्तान्यागमे तानि, तथा ध्यायेदशङ्कितम् ॥ १०९ ॥
 यथैकमेकदा द्रव्यमुत्पित्सु स्थास्तु नश्वरम् ।
 तथैव सर्वदा सर्वमिति तच्च विचिन्तयेत् ॥ ११० ॥
 चेतनोऽचेतनो वाऽर्थो यो यथैव व्यवस्थितः ।
 तथैव तस्य यो भावो याथात्म्यं तत्त्वमुच्यते ॥ १११ ॥
 अनादि-निधने द्रव्ये, स्वपर्यायाः प्रतिक्षणम् ।
 उन्मज्जन्ति निमज्जन्ति, जलकल्लोलवज्जले ॥ ११२ ॥
 यद्विवृत्तं यथा पूर्वं, यच्च पश्चाद् विवत्स्यति ।
 विवर्तते यदत्राद्य, तदेवेदमिदं च तत् ॥ ११३ ॥
 सहवृत्ता गुणास्तत्र, पर्यायाः क्रमवर्तिनः ।
 स्यादेतदात्मकं द्रव्यमेते च स्युस्तदात्मकाः ॥ ११४ ॥

5

10

'अहँ' मंत्रथी पुरस्कृत एवा पूर्वोक्त अने बीजा मंत्रो, जेमनुं मांत्रिको ध्यान करे छे, ते बधाने 15
 तेम अहीं नामध्येय तरीके स्पष्टरीते जाणो ॥ १०८ ॥

शाश्वत अने अशाश्वत एवी जिनप्रतिमाओनुं आगममां जेवी रीते वर्णन कर्युं छे, तेवी रीते शंका
 विना ध्यान करो (अहीं स्थापनाध्येयनुं वर्णन छे) ॥ १०९ ॥

द्रव्यध्येय—

जेम एक द्रव्य एकदा उत्पादशील, ध्रुव अने नश्वर छे, तेवी ज रीते सर्व द्रव्यो सर्वदा 20
 (उत्पाद-व्यय-ध्रौव्ययुक्त) छे, ए तत्त्वने चितववुं ॥ ११० ॥

चेतन के अचेतन पदार्थ, जेवी रीते व्यवस्थित छे, तेनो ते प्रकारनो जे भाव (स्वरूप) ते
 'याथात्म्य' तत्त्व कहेवाय छे ॥ १११ ॥

जलमां जलतरंगोनी जेम अनादि-अनंत द्रव्यमां पोताना पर्यायो प्रतिक्षण उत्पन्न थाय छे अने
 लय पामे छे ॥ ११२ ॥

जेवी रीते जे (द्रव्य) पूर्वे विवर्त्युं (उत्पाद-व्यय-ध्रौव्यने पाम्युं) हतुं, जे (द्रव्य) पछी विवर्त
 (उत्पाद-व्यय-ध्रौव्य) ने पामशे अने जे (द्रव्य) आजे-वर्तमानमां-विवर्ते (उत्पाद-व्यय-ध्रौव्यने पामे) छे,
 ते ज आ छे अने आ ज ते छे. तात्पर्य के प्रत्येक द्रव्य द्रव्यरूपे सर्वकाल एक सरखुं ज रहे छे ॥ ११३ ॥

तेमां सहभावी ते गुणो छे अने क्रमभावी ते पर्यायो छे. द्रव्य गुणपर्यायात्मक छे अने गुणपर्यायो
 द्रव्यात्मक छे ॥ ११४ ॥

25

30

एवंविधमिदं वस्तु, स्थित्युत्पत्तिव्ययात्मकम् ।
 प्रतिक्षणमनाद्यन्तं, सर्वं ध्येयं यथास्थितम् ॥ ११५ ॥
 अर्धव्यञ्जनपर्याया, मूर्त्तौमूर्त्तौ गुणाश्च ये ।
 यत्र द्रव्ये यथावस्थास्तांश्च तत्र तथा स्मरेत् ॥ ११६ ॥
 5 पुरुषः पृष्ठलः कालो, धर्माधर्मा तथाऽम्बरम् ।
 षड्विधं द्रव्यमाज्ञातं, तत्र ध्येयतमः पुमान् ॥ ११७ ॥
 सति हि ज्ञातरि ज्ञेयं, ध्येयतां प्रतिपद्यते ।
 ततो ज्ञानस्वरूपोऽपमात्मा ध्येयतमः स्मृतः ॥ ११८ ॥
 तत्राऽपि तत्त्वतः पञ्च, ध्यातव्याः परमेष्ठिनः ।
 10 चत्वारः सकलास्तेषु, सिद्धः स्वामीति निष्कलः ॥ ११९ ॥
 अनन्तदर्शन-ज्ञानसम्पत्त्वादिगुणात्मकम् ।
 स्वोपात्तानन्तरत्यक्तगुरीराकारधारिणम् ॥ १२० ॥
 साकारञ्च, निराकारममूर्त्तमजरामरम् ।
 जिनश्चिन्मिव स्वच्छस्फटिकप्रतिबिम्बितम् ॥ १२१ ॥

15

एવી જાતની આ વસ્તુ પ્રતિષ્ઠાન સ્થિતિ-ઉત્પત્તિ-વ્યયપાત્મક અને અનાદિ-અનંત છે । સર્વ ધ્યેયઃ
 યથાસ્થિતિરૂપે (જે જેવું હોય, તેવું તે પ્રકારે) ધ્યાન કરવું જોઈએ ॥ ૧૧૫ ॥

જે દ્રવ્યમા અર્પપર્યાયો, વ્યંજનપર્યાયો અને મૂર્ત્ત કે અમૂર્ત્ત ગુણો જેવી રીતે રહેલા હોય, તેવી
 રીતે તેમનું સ્મરણ કરવું ॥ ૧૧૬ ॥

આત્મા, પુટ્ટલ, કાલ, ધર્મ, અધર્મ અને આકાશ, ૫ છ પ્રકારનું દ્રવ્ય માનવામાં આવ્યું છે । તેમાં

20 આત્મા તે ધ્યેયતમ (શ્રેષ્ઠ ધ્યેય) છે ॥ ૧૧૭ ॥

માવધ્યેય—

જ્ઞાતા હોય તો જ જ્ઞેય ધ્યેયતાને પામે છે તેથી જ્ઞાનસ્વરૂપ આ આત્માને ધ્યેયતમ કહ્યો છે ॥ ૧૧૮ ॥
 જીવ દ્રવ્યોમાં પણ તત્ત્વથી પાંચ પરમેષ્ઠિઓ ધ્યેય છે । તેમાં અરિહંત, આચાર્યોદિ સ્વલ (કર્મોદિ
 ઉપાધિ સહિત) છે અને સિદ્ધ સ્વામી (૧) હોવાથી નિષ્કલ (નિરૂપાધિ) છે ॥ ૧૧૯ ॥

25

અનન એવા દર્શન, જ્ઞાન, સમ્યક્ત્વ વગેરે ગુણોવાળા, ચરમ મઠમાં જે દેહ પોતાને પ્રાપ્ત થયો
 હતો અને જે પોતે તની દીવો તેના આકાર (ચરમ દેહાકાર) ને ધારણ કરનારા, (૫ અપેક્ષા) સારુ, નિરાકાર,
 અમૂર્ત્ત, જરારહિત, મૃત્યુરહિત, નિર્મલ સ્ફટિક તત્ત્વના પ્રતિબિંબિત થયેલ જિનશિવસદશ, લોકના

૧ 'ષટ' શબ્દના પર્યાયશાથી શબ્દો—કલશ, સુમ, વગેરે 'વ્યંજન (નમ્) પર્યાયો' કહેવાય છે અને

'ષટ' પદાર્થના રક્તલ, મૂળમય-વ, વગેરે 'અર્થપર્યાયો' કહેવાય છે । અથવા ત્રિકાલવર્તી પર્યાય તે સ્વચ્છ પર્યાય અને
 30 વર્તમાન કાલવર્તી સુખ પયાય તે અર્થ પર્યાય । જેમ આલાના વિષયમાં કેવલજ્ઞાન તે શુદ્ધ વ્યંજનપર્યાય અને
 તદ્ગતવર્તી કેવલજ્ઞનોપયોગ તે અર્થપર્યાય ।

लोकाग्रशिखरारूढमुदृढसुखसम्पदम् ।
 सिद्धात्मानं निरात्राधं, ध्यायेन्निर्घृतकल्मषम् ॥ १२२ ॥
 तथाद्यमाप्तमाप्तानां, देवानामधिदैवतम् ।
 प्रक्षीणघातिकर्माणं, प्राप्तानन्तचतुष्टयम् ॥ १२३ ॥
 दूरमुत्सृज्यभूभागं, नभस्तलमधिष्ठितम् ।
 परमौदारिकस्वाङ्गप्रभाभर्त्सितभास्करम् ॥ १२४ ॥
 चतुर्विंशन्महाश्रयैः, प्रातिहार्यैश्च भूषितम् ।
 मुनि-तिर्यङ्-नर-स्वर्गि-सभाभिः सन्निषेधितम् ॥ १२५ ॥
 जन्माभिषेकप्रमुखप्राप्तपूजातिशायिनम् ।
 केवलज्ञाननिर्णीतविश्वतच्चोपदेशिनम् ॥ १२६ ॥
 प्रभास्वच्छक्षणाकीर्णसम्पूर्णादग्रविग्रहम् ।
 आकाशस्फटिकान्तःस्थज्वलज्वालानलोज्ज्वलम् ॥ १२७ ॥
 तेजसामुत्तमं तेजो, ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमम् ।
 परमात्मानमर्हन्तं, ध्यायेन्निःश्रेयसाप्तये ॥ १२८ ॥
 वीतरामोऽप्ययं देवो, ध्येयमानो मुमुक्षुभिः ।
 स्वगापवर्गफलदः, शक्तिस्तस्य हि तादृशी ॥ १२९ ॥

5

10

15

अप्रभागरूप शिखरपर आरूढ, सुखसंपत्तिने वरेला, पीडारहित अने निष्कर्म एवा श्री सिद्धात्मानुं ध्यान करुं ॥ १२०-१२२ ॥

तथा आतोमां आद्य आप्त, देवोना पण अधिदैवत, घातिकर्मेरहित, अनंत चतुष्टयने पामेला, पृथ्वीतलने दूर छोडीने (ऊंचे) आकाश प्रदेशमां रहेला, पोताना परम औदारिक शरीरनी प्रभायी सूर्य करतां 20 पण अधिक तेजस्वी, महाआश्रयभूत चोत्रीश अतिशयो अने आठ प्रातिहार्योथी शोभता, मुनिवरो, तिर्यंचो, मनुष्यो अने देवताओनी पर्यदाओयी घेरायेला, जन्माभिषेक वगेरेमां प्राप्त थयेल पूजाना कारणे सौथी चढियाता, केवलज्ञानवडे निर्णीत विश्वतच्चोना उपदेशक, उज्ज्वल एवा अनेक लक्षणोथी व्याप्त, सर्वोग परिपूर्ण अने उन्नत देहवाळा, निर्मल (महान) स्फटिक रत्नमां प्रतिबिंबित प्रदीप्त ज्वालाओवाळा अग्नि समान उज्ज्वल, सर्व तेजोमां उत्तम तेज अने सर्व ज्योतिओमां उत्तम ज्योति स्वरूप एवा श्री अरिहंत 25 परमात्मानुं मोक्षनी प्राप्ति माटे ध्यान करुं ॥ १२३-१२८ ॥

मुमुक्षुओवडे ध्यान कराता एवा आ देवाधिदेव वीतराम होवा छतां स्वर्ग के मोक्ष फळने आपनारा छे, कारण के तेमनी शक्ति ज ते प्रकारनी अचित्य छे ॥ १२९ ॥

सम्यग्ज्ञानादिसम्पन्नाः, प्राप्तसप्तमहर्द्धयः ।
 तथोक्तलक्षणा ध्येयाः, ध्येयुपाध्यायसाधवः ॥ १३० ॥
 एवं नामादिभेदेन, ध्येयमुक्तं चतुर्विधम् ।
 अथवा द्रव्यभावाभ्यां, द्विर्धेय तदवस्थितम् ॥ १३१ ॥
 5 द्रव्यध्येयं बहिर्बस्तु, चेतनाऽचेतनात्मकम् ।
 भावध्येयं पुनर्ध्येयतन्निमग्न्यानपर्ययः ॥ १३२ ॥
 ध्याने हि निव्रति स्वर्यं, ध्येयरूपं परिस्फुटम् ।
 आलेखितमिवाभाति, ध्येयस्याऽसन्निधावपि ॥ १३३ ॥
 धातुपिण्डे स्थितर्ध्वं, ध्येयोऽर्थो ध्यायते यतः ।
 10 ध्येयं पिण्डस्यमित्पाहुरत एव च केवलम् ॥ १३४ ॥
 यदा ध्यानबलाद्ब्रथाता, शून्यीकृत्य स्वविग्रहम् ।
 ध्येयस्वरूपविष्टत्वात्, तादृक् सम्पद्यते स्वयम् ॥ १३५ ॥
 तदा तथाविधध्यानसंविधिष्वस्तकल्पनः ।
 स एव परमात्मा स्याद्, वैततेयश्च मन्मथः ॥ १३६ ॥

15 सम्यग्ज्ञानादिषु संग्रह, सात महाऋद्धिओवाळा (?) अने शाखोक्त लक्षणोवाळ्य आचार्य,
 उपाध्याय अने साधु भगवंतोतुं ध्यान करवु ॥ १३० ॥

एवी रीते नामादिभेदोपी चार प्रकारतुं ध्येय बहू, अथवा ते (ध्येय) द्रव्य अने भावभेदे
 वे प्रकारतुं ज छे ॥ १३१ ॥

चेवन के जडरूप बाह्य वस्तु ते द्रव्य-ध्येय छे अने ध्येय (अरिहंतादि) सदृश जे ध्यानने
 20 परीय ते भाव-ध्येय छे ॥ १३२ ॥

ध्यान अ्यारे स्थिरताने धारण करे छे, त्यारे ध्येय मजीक न होवा छतां पण जाणे (सामे)
 आलेखित होय एवु अत्यंत स्पष्ट भासे छे ॥ १३३ ॥

ए ज प्रकारे अ्यारे सप्त धातुना पिंडमां (देहमां) ध्येय वस्तुतुं ध्यान कराय छे त्यारे ते ध्येयने
 (ध्यानने) निडरथ कहेवाय छे एपी ज केवल (केवल्य, केवलज्ञान ?) प्राप्त पाय छे ॥ १३४ ॥

25 अ्यारे ध्याना ध्यानना बळे स्वदेहने (स्वआकृतिने) शून्य करीने ध्येयस्वरूपे विष्ट होवापी
 स्वयं तेना जेरो बनी जाय छे, त्यारे तेसा प्रकारना ध्यानना सबेदनथी नाश पाप्म्या छे सर्व विवरूपी
 जेना एवो ते पोते ज परमात्मा, गरुड अथवा कामदेव बनी जाय छे ॥ १३५-१३६ ॥

सौड्यं समरसीभावस्तदेकीकरणं स्मृतम् ।
 एतदेव समाधिः स्याल्लोकद्वयफलप्रदः ॥ १३७ ॥
 किमत्र बहुनाक्तेन, ज्ञात्वा श्रद्धाय तत्त्वतः ।
 ध्येयं समस्तमप्येतन्माध्यस्थ्यं तत्र विभ्रता ॥ १३८ ॥
 माध्यस्थ्यं समतोपेक्षा, वैराग्यं साम्यमस्पृहा ।
 वैतृष्ण्यं परमा शान्तिरित्येकोऽर्थोऽभिधीयते ॥ १३९ ॥
 संक्षेपेण यदत्रोक्तं, विस्तरात्परमागमे ।
 तत्सर्वं ध्यातमेव स्याद्द्वयातेषु परमेष्ठिषु ॥ १४० ॥

× × × ×

‘अ’कारं मरुताऽऽपूर्य, कुम्भित्वा ‘रेफ’वह्निना ।
 दग्ध्वा स्ववपुषा कर्म, स्वतो भस्म विरेच्य च ॥ १८३ ॥
 ‘ह’ मन्त्रो नभसि ध्येयः, क्षरन्नमृतमात्मनि ।
 तेनाऽन्यत्तद्विनिर्माय, पीयूषमयमुज्ज्वलम् ॥ १८४ ॥
 तत्रादौ पिण्डसिद्धयर्थं, निर्मलीकरणाय च ।
 मारुतीं तैजसीमाप्यां, विदध्याद्धारणां क्रमात् ॥ १८५ ॥

(आवी रीते परमात्मा साथेनो ध्यातानो अमेद) ते आ ‘समरसीभाव’ छे । ते ज ‘एकीकरण’
 कहेवायुं छे । ए ज उभय लोकनां फळोने आपनारी ‘समाधि’ छे ॥ १३७ ॥
 अहीं बहु कहेवाथी शुं ? तात्त्विक रीते जाणीने, तेवी ज रीते तेना पर श्रद्धा करीने अने ए
 विषयमां *माध्यस्थ्य धारण करीने आ वधुं ध्यान करवुं जोइए ॥ १३८ ॥
 माध्यस्थ्य, समता, उपेक्षा, वैराग्य, साम्य, निःस्पृहता, वैतृष्ण्य, परमशान्ति—अे वधा शब्दो 20
 वडे एक ज अर्थ कहेवाय छे ॥ १३९ ॥
 पंच परमेष्ठिओतुं ध्यान थतां ज, अहीं (पूर्वे) जे संक्षेपमां कहुं छे अने परम आगमोमां जे
 विस्तारथी कहेवामां आणुं छे, ते वधुं ध्यान थई ज जाय छे (अर्थात्—परमेष्ठिध्यानमां बीजुं वधुं सद्वचान
 आवी ज जाय छे) ॥ १४० ॥

‘अहं’तुं ध्यान

(प्रकाना) वायुवडे ‘अ’कारने पूरित करीने अने (कुंभकवडे) कुंभित करीने रेफमांथी नीवळता
 अग्निवडे पोताना शरीरनी साथे (शरीरने अने) कर्मोने वाळवां. पछी शरीर अने कर्मोना दहनथी थयेल
 भस्मंतुं पोतामांथी विरेचन करवुं (ते भस्मने पोतामांथी दूर करवी). पछी जे आत्मा उपर अमृत झरावी
 रहुं छे एवा ‘ह’कार मन्त्रतुं आकांशमां ध्यान करवुं. पछी ते अमृतथी एक नवा अमृतमय उज्ज्वल

* माध्यस्थ्य शब्दना विशेष अर्थ माटे जुओ श्लोक १३९ ।

ततः पञ्चनमस्कारैः, पञ्चपिण्डाक्षरान्वितैः ।
 पञ्चस्थानेषु विन्यस्तैर्विधाय सकलीक्रियाम् ॥ १८६ ॥
 पश्चादात्मानमर्हन्तं, ध्यायेन्निर्दिष्टलक्षणम् ।
 सिद्धं वा ध्वस्तकर्माणममूर्त्तं ज्ञानभास्वरम् ॥ १८७ ॥
 5 नन्वनर्हन्तमात्मानमर्हन्तं ध्यायतां सताम् ।
 अतस्मिन्स्तद्ग्रहो भ्रान्तिर्भवतां भवतीति चेत् ॥ १८८ ॥
 तन्न चोद्यं यतोऽस्माभिर्भावार्हन्नयमर्पितः ।
 स चार्हद्दधाननिष्ठात्मा, ततस्तत्रैव तद्ग्रहः ॥ १८९ ॥
 परिणमते येनात्मा भावेन स तेन तन्मयो भवति ।
 10 अर्हद्दधानाविष्टो भावार्हन् स्यात्स्वयं तस्मात् ॥ १९० ॥
 येन भावेन यद्दूषं, ध्यायत्यात्मानमात्मवित् ।
 तेन तन्मयतां याति, सोपाधिः स्फटिको यथा ॥ १९१ ॥

शरीरतुं निर्माण करवु। तेमां प्रथम देह (पिंड)नी रचना माटे माहती (वायवीय) धारणा करवी अने पढी
 देहने निर्मल बनाववा माटे तेजस्वी अने जलीय धारणा क्रमशः करवी, ते पढी पाच * पिंडाक्षरोपी
 15 युक्त अने शरीराना पांच स्थानोमां न्यास करायेला एवा पंच नमस्कारो वडे सकलीकरण करवु। ते पढी
 जेमनुं स्वरूप पूर्वे कहेवामां आव्यु छे एवा श्री अरिहत परमात्मारूपे अथवा कर्मरहित, अमूर्त्त अने ज्ञानवडे
 प्रकाशमान एवा श्री सिद्ध भगवंतरूपे पोताना अह्मानुं ध्यान करवुं ॥ १८३-१८७ ॥

शंका—

जो तमारो आत्मा अरिहत नथी तो पढी तेनु अरिहतरूपे ध्यान करता एवा तमने अतत्त्वं
 20 (जे जेवो नथी तेमां) तत्त्वी (तेवानी) मान्यतारूप भ्रान्ति तो नथी यती ने! ॥ १८८ ॥

समाधान—

एवी शंका न करवी, कारण के अने अमारा आत्मानां भाव-अरिहंतरूपे अर्पणा (चित्तवना)
 करीए छीए। अरिहतना ध्यानमा निष्ठ एवो आत्मा ते भाव-अरिहत छे। तेथी अतत्त्वं तद्ग्रहरूप भ्रान्ति
 नथी किन्तु तत्त्वं (तेमां) ज तत्त्वी (तेनीं) यद्यार्थ मान्यता छे ॥ १८९ ॥

25 जे (अरिहतादि) भाववडे आत्मा परिणमे छे, ते (अरिहंतादि) भाववडे ते (आत्मा) तन्मय
 (अरिहतादिमय) बने छे; तेथी अरिहतना ध्यानमा निष्ठ एवो आत्मा ते (अरिहंभाव) धरती पोते ज
 भाव अरिहत थाप छे। उपाधि सहित एवा स्फटिक रत्ननी जेम आत्मज्ञ पुरुष जे (अरिहतादि) भाववडे जे
 (अरिहतादि) रूपे आह्मानु ध्यान करे छे, ते (अरिहंतादि) भाववडे तन्मयना (तद्भावरूपता)ने पावे
 30 बने छे) ॥ १९०-१९१ ॥

• आ पाच पिंडाक्षरो प्राय. हों ही ह हों हः होवा जोईए।

અથવા ભાવિનો ભૂતા; સ્વપર્યાયાસ્તદાત્મકાઃ ।
 આસતે દ્રવ્યરૂપેણ, સર્વદ્રવ્યેષુ સર્વદા ॥ ૧૯૨ ॥
 તતોડ્યમર્હત્પર્યાયો, ભાત્રી દ્રવ્યાત્મના સદા ।
 ભવ્યેષ્વાસ્તે સતશ્ચાસ્ય, ધ્યાને કો નામ વિભ્રમઃ ॥ ૧૯૩ ॥
 કિચ્ચ ભ્રાન્તં યદીદં સ્યાત્, તદા નાતઃ ફલોદયઃ ।
 ન હિ મિથ્યાજલાજ્ઞાતુ, વિચ્છિત્તિર્જાયતે ત્વપઃ ॥ ૧૯૪ ॥
 પ્રાદુર્ભવન્તિ ચામુખ્યાત્, ફલાનિ ધ્યાનવર્તિનામ્ ।
 ધારણાવશતઃ શાન્તક્રૂરરૂપાપ્યનેકઘા ॥ ૧૯૫ ॥
 ગુરુપદેશમાસાઘ, ધ્યાયમાનઃ સમાહિતૈઃ ।
 અનન્તશક્તિરાત્માયં, મુક્તિ મુક્તિ ચ યચ્છતિ ॥ ૧૯૬ ॥
 ધ્યાતોઽર્હત્સિદ્ધરૂપેણ, ચરમાઙ્ગસ્ય મુક્તયે ।
 તદ્ધ્યાનોપાત્ત-પુણ્યસ્ય, સ એવાન્યસ્ય મુક્તયે ॥ ૧૯૭ ॥
 જ્ઞાનં શ્રીરાયુરારોગ્યં, તુષ્ટિઃ પુષ્ટિર્વપુર્ઘૃતિઃ ।
 યત્પ્રશસ્તમિહાન્યઙ્ગ, તત્તદ્ધ્યાતુઃ પ્રજાયતે ॥ ૧૯૮ ॥

5

10

વીજી રીતે સમાધાન—

15

અથવા સર્વ દ્રવ્યોમાં દ્રવ્યાત્મક એવા ભૂત અને ભવિષ્યના સ્વપર્યાયો દ્રવ્યરૂપે સદા રહે છે—
 (અર્થાત્ પ્રત્યેક દ્રવ્યમાં તેના ભૂત-ભાવિ સર્વ-પર્યાયો વર્તમાનમાં દ્રવ્યરૂપે રહેલા છે), તેથી સર્વ ભવ્યોમાં
 ભવિષ્યમાં થનારા એવા આ 'અર્હત્પર્યાય' દ્રવ્યરૂપે સદા રહેલા છે। તો પછી વિદ્યમાન એવા એ પર્યાયનું
 ધ્યાન કરવામાં શ્રાંતિ શી ? ॥ ૧૯૨-૧૯૩ ॥

વહ્લી વીજા પ્રકારે સમાધાન—

20

જો આ ધ્યાનને ભ્રાન્ત માનવામાં આવે તો, જેમ કલ્પિત જલથી તૃપ્તાનો નાશ કદાપિ ન જ થાય,
 તેથી રીતે એ ધ્યાનથી ફલ પ્રાપ્તિ ન થવી જોઈએ। કિન્તુ એથી ધ્યાનીઓને ધારણના ત્રણે શાન્ત અને ક્રૂરરૂપ
 અનેક પ્રકારનાં ફલોનો પ્રાપ્તિ થતી લેખાય છે। એથી આત્માનું અર્હત્રૂપે ધ્યાન કરવું તે ભ્રાન્તિ નથી
 ॥ ૧૯૪-૧૯૫ ॥

ધ્યાનનું ફલ—

25

શ્રી સદ્ગુરુના ઉપદેશને પ્રાપ્ત કરીને સમાહિત યોગીઓ વડે ધ્યાયમાન આ અનંત શક્તિશાક્તી
 આત્મા મુક્તિ અને મુક્તિને આપે છે ॥ ૧૯૬ ॥

અર્હન્ત અથવા સિદ્ધરૂપે જેનું ધ્યાન કરાવું છે એવો આ આત્મા ચરમ શરીરીની મુક્તિ માટે થાય
 છે, અથવા તે ધ્યાનવડે પ્રાપ્ત કર્યું છે પુણ્ય જેને એવા અન્ય(અચરમશરીરી)ની મુક્તિ માટે થાય છે ॥ ૧૯૭ ॥

(મુક્તિને વતાવે છે—) તે તે પ્રકારનું ધ્યાન કરનારને આ લોકમાં અને પરલોકમાં જે જે પ્રશંસનીય 30
 છે તે વધું—જ્ઞાન, લક્ષ્મી, દીર્ઘાયુ, આરોગ્ય, તુષ્ટિ, પુષ્ટિ, સુંદર શરીર, ધૈર્ય, વગેરે પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૧૯૮ ॥

તદ્ધયાનાવિષ્ટમાલોક્ય, પ્રકમ્પન્તે મહાપ્રહાઃ ।
 નશ્યન્તિ ભૂતશાકિન્યઃ, કૂરાઃ શામ્યન્તિ ચ ક્ષણાત્ ॥ ૧૯૯ ॥
 યો યત્કર્મપ્રભુર્દેવસ્તદ્ધયાનાવિષ્ટમાત્મનઃ ।
 ધ્યાતા તદાત્મકો ભૂત્વા, સાધયત્યાત્મવાચ્છિત્તમ્ ॥ ૨૦૦ ॥
 પાર્શ્વનાથો ભવન્મન્ત્રી, સંકલીકૃતવિપ્રઃ ।
 મહામુદ્રાં મહામન્ત્રં, મહામણ્ડલમાશ્રિતઃ ॥ ૨૦૧ ॥
 તૈજસીપ્રભૃતીર્વિન્નદ્વારણાશ્ચ યથોચિતમ્ ।
 નિગ્રહાદીનુદગ્રાણાં, ગ્રહાણાં કુરુતે દ્રુતમ્ ॥ ૨૦૨ ॥
 સ્વયમાસ્રુણ્ડલો ભૂત્વા, મહામણ્ડલમધ્યગઃ ।
 કિરીટકુણ્ડલી વન્તી, પીતભૂપામ્વરાદિકઃ ॥ ૨૦૩ ॥
 કુમ્ભકી સ્તમ્ભમુદ્રાદ્યઃ(૧), સ્તમ્ભનં(ન)મન્ત્રમુચ્ચરન્ ।
 સ્તમ્ભકાર્યાણિ સર્વાણિ, કરોત્યેકાગ્રમાનસઃ ॥ ૨૦૪ ॥
 સ સ્વયં ગરુડીભૂય, ક્ષ્વેડં ક્ષપયતિ ક્ષણાત્ ।
 કન્દર્પશ્ચ સ્વય ભૂત્વા, જગન્નયતિ વશ્યતામ્ ॥ ૨૦૫ ॥
 એવં વૈશ્વાનરો ભૂત્વા, જ્વલજ્વાલાશ્ચતાકુલઃ ।
 શીતજ્વરં હરત્યાશુ, વ્યાપ્ય જ્વાલાભિરાતુરમ્ ॥ ૨૦૬ ॥

અરિહંત અથવા સિદ્ધના ધ્યાનમાં લયલીન એવા મહામાને જોઈને મોટા મોટા પ્રહો પળ કપે છે. ભૂત, પ્રેત, શાકિર્ની, ઢાકિર્ની, વગેરે દુરથી ભાગી જાય છે અને અત્યંત ઝૂર એવા જંતુઓ પણ ક્ષણવારમાં શાંત બની જાય છે ॥ ૧૯૯ ॥

જે દેવતા જે (શાન્ત્યાદિ) કર્મને સાધવાના સમર્થ હોય તેના ધ્યાનથી આવિષ્ટ એવો ધ્યાતા તદ્દરૂપ (તે દેવતારૂપ) થઈને મનોવાંછિનને સાધે છે ॥ ૨૦૦ ॥

યથોચિત રીતે સત્કલીનરણ વિધાનદ્વારા શરીરને સુરક્ષિત કરનાર, મહામુદ્રા, મહામન્ત્ર અને મહામણ્ડલનો આશ્રય કરનાર અને તૈજસી વગેરે ધારણાઓ ધારણ કરતો એવો માત્રિક (સ્વયં) પાર્શ્વનાથ થઈને (શ્રી પાર્શ્વનાથનુ) અમેઢ ધ્યાન કરીને) મોટા મોટા પ્રહોનો પણ તરત જ નિપ્રહ કરે છે ॥ ૨૦૧-૨૦૨ ॥

મુકુટ, કુણ્ડલ વગેરે પહેરેલા, હાથમાં વન્ત્ર ધારણ કરેલા અને પીત વસ્ત્ર તથા અલવારોથી શોભતા એવા સૂન્દર જેવો તે બને છે અને મહામંડલના મધ્યભાગમાં રહીને તથા કુંભક પ્રાણાયામ, સ્તંભનમુદ્રા વગેરે કરીને સ્તમ્ભન-મંત્રને નિઃપ્રાણ મનથી ઉચ્ચારતો તે સર્વ સ્તંભન કાર્યો કરે છે ॥ ૨૦૩-૨૦૪ ॥

તે સ્વયં ગરુડ થઈને ક્ષણમાત્રમાં વિપને હરે છે, તથા સ્વયં કામદેવ બનીને જગતને વશ કરે છે ॥૨૦૫॥
 પૌંબી જ રીતે જેમાથી સંક્રંઢો જાગ્રત્યમાન જ્વાલ્યાઓ નીકળી રહી છે એવા અપ્પિરૂપ બન્યાને પોતાની જ્વાલાઓથી શીતચરથી પીઢાતી વ્યક્તિને વ્યાપી ને શીતચરને તરત જ હરે છે ॥ ૨૦૬ ॥

- स्वयं सुधामयो भूत्वा, वर्षन्नमृतमातुरे ।
 अथैनमात्मसात्कृत्य, दाहज्वरमपास्यति ॥ २०७ ॥
- क्षीरोदधिमयो भूत्वा, प्लावयन्नखिलं जगत् ।
 शान्तिकं पौष्टिकं योगी विदधाति शरीरिणाम् ॥ २०८ ॥
- किमत्र बहुनोक्तेन, यद्यत्कर्म चिकीर्षति ।
 तदेवतामयो भूत्वा, तत्तन्निर्वर्तयत्ययम् ॥ २०९ ॥
- शान्ते कर्मणि शान्तात्मा, क्रूरे क्रूरो भवन्नयम् ।
 शान्तक्रूराणि कर्माणि, साध्यत्येव साधकः ॥ २१० ॥
- आकर्षणं वशीकारः, स्तम्भनं मोहनं द्रुतिः ।
 निर्विषीकरणं शान्तिविधेयोच्चाट-निग्रहाः ॥ २११ ॥
- एवमादीनि कार्याणि, दृश्यन्ते ध्यानवर्तिनाम् ।
 ततः समरसीभावसफलत्वान्न विभ्रमः ॥ २१२ ॥
- यत्पुनः पूरणं कुम्भो, रेचनं दहनं प्लवः ।
 सकलीकरणं मुद्रामन्त्रमण्डलधारणाः ॥ २१३ ॥
- कर्माधिष्ठातृदेवानां, संस्थानं लिङ्गभासनम् ।
 प्रमाणं वाहनं वीर्यं, जातिर्नाम द्युतिर्दिशा ॥ २१४ ॥

स्वयं अमृतमय यद्‌ने पीडित उपर अमृतने वरसावतो योगी, एने (पीडितने) आत्मसात् (स्वाधीन अथवा अमृतमय) करीने एना दाहज्वरने दूर करे छे ॥ २०७ ॥

स्वयं क्षीरसागरमय थद्‌ने सकल जगतने प्लावित (वृत्त) करतो योगी प्राणीओना शान्तिकृत्य अने पुष्टिकृत्यने करे छे ॥ २०८ ॥

आ विषयमां बहु कहेवाथी शुं ? योगी जे जे कर्मने करवाना इच्छा करे छे ते ते कर्मना देवतारूपे स्वयं थद्‌ने ते ते कर्मचुं संपादन करे छे ॥ २०९ ॥

शांत कर्मोमां शांत थद्‌ने अने क्रूर कर्मोमां क्रूर थद्‌ने आ साधक शांत अने क्रूर कर्मोने साधे छे ॥ २१० ॥

ध्यान करनाराओमां आकर्षण, वशीकरण, स्तम्भन, मोहन, द्रुति, निर्विषीकरण, शांति, विद्वेष, उच्चाटन, निग्रह, वगैरे अनेक कार्यां जोवामां आवे छे, तेथी ए रीते समरसीभाव (ध्याननी एकाग्रता) नी 25 सफळता यती होवाथी ध्यान भ्रान्तिरूप नथी ॥ २११-२१२ ॥

ध्याननी सामग्री—

पूरक, कुम्भक, रेचक, दहन, प्लावन, सकलीकरण, मुद्रा, मंत्र, मंडल, धारणा, ते ते कर्मना अधिष्ठायक देवताओनां संस्थान, चिह्न, आसन, प्रमाण, वाहन, वीर्य, जाति, नाम, कांति, दिशा,

મુજવક્ત્રનેત્રસંખ્યા, માવઃ કૂરસ્તથેતરઃ ।
 વર્ણઃ સ્પર્શઃ સ્વરોડ્વસ્યા, વક્ત્રં ભૂષણમાયુઘમ્ ॥ ૨૧૫ ॥
 એવમાદિ યદન્યચ, શાન્તકૂરાય કર્મણે ।
 મન્ત્રવાદાદિષુ પ્રોક્તં, તદ્ધ્યાનસ્ય પરિચ્છદઃ ॥ ૨૧૬ ॥
 ૬ યદાત્રિકં ફલં ક્ષિચ્ચિત્, ફલમાયુત્રિકં ચ યત્ ।
 એતસ્ય દ્વિતપસ્યાપિ, ધ્યાનમેવાગ્રકારણમ્ ॥ ૨૧૭ ॥
 ધ્યાનસ્ય ચ પુનર્મુલ્યો, હૈતુરેતચ્ચતુષ્ટપમ્ ।
 ગુરુપદેશઃ શ્રદ્ધાનં, સદામ્યાસઃ સ્થિરં મનઃ ॥ ૨૧૮ ॥

× × × ×

10 રત્નત્રયમુપાદાય, ત્પક્ત્વા વન્ધનિવન્ધનમ્ ।
 ધ્યાનમમ્યસ્પતાં નિત્યં, યદિ યોગિન્ મુમુક્ષસે ॥ ૨૨૩ ॥
 ધ્યાનામ્યાસપ્રકર્ષેણ, ક્રુટધન્મોહસ્ય યોગિનઃ ।
 ચરમાક્લસ્ય મુક્તિઃ સ્યાત્, તદાડ્વન્યસ્ય ચ ક્રમાત્ ॥ ૨૨૪ ॥

મુજા-મુલ્લ-નેત્રોની સંખ્યા, કૂર તથા શાંતમાવ, વર્ણ, સ્પર્શ, સ્વર, અવસ્થા, વક્ત્ર, આભૂષણ, આયુઘ
 15 વગેરે અને વીતું જે વાંઈ મંત્રશાસ્ત્રાદિમાં શાન તથા કૂર કર્મમાટે વક્ત્રું છે તે વધું ધ્યાનનું સાધન
 સમજવું ॥ ૨૧૩-૨૧૬ ॥

જે કંઈ ફલલૈકિક ફલ છે અને જે કંઈ પારલૈકિક ફલ છે, તે બંનેનું મુખ્ય કારણ ધ્યાન
 જ છે ॥ ૨૧૭ ॥

ધ્યાનના મુખ્ય ચાર હેતુઓ—

20 ધ્યાનના આ ચાર મુખ્ય હેતુઓ છે—ગુરુનો ઉપદેશ, શ્રદ્ધા, સદા અમ્યાસ અને સ્થિર
 મન ॥ ૨૧૮ ॥

× × × ×

ધ્યાનામ્યાસ માટે પ્રેરણા—

25 હે યોગિન્ ! જો તને મુક્તિ ઇચ્છા હોય તો કર્મવંધના (પરિપ્રજાદિ) કારણોનો ત્યાગ કરીને
 અને રત્નત્રયનો અંગીકાર કરીને તું સદા ધ્યાનનો અમ્યાસ કર ॥ ૨૨૩ ॥

ધ્યાનમાં ફાલો—

ધ્યાનમ્યાસની ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થવાથી નાશ પામી રહ્યો છે મોહ જેનો એવો યોગી જો તે
 ચરમશરીરી હોય તો તે જ ભવમાં તેનો મોક્ષ થાય છે, વીજાની ક્રમશઃ (બોડાક મલોમાં) મુક્તિ
 થાય છે ॥ ૨૨૪ ॥

तथा ह्यचरमाङ्गस्य, ध्यानमभ्यस्यतः सदा ।
 निर्जरा संवरश्च स्यात्, सकलाऽशुभकर्मणाम् ॥ २२५ ॥
 आश्रवन्ति च पुण्यानि, प्रचुराणि प्रतिक्षणम् ।
 यैर्महद्भिर्भवत्येष, त्रिदशः कल्पवासिषु ॥ २२६ ॥
 तत्र सर्वेन्द्रियामोदि, मनसः प्रीणनं परम् ।
 सुखामृतं पिवन्नास्ते, सुचिरं सुरसेवितः ॥ २२७ ॥
 ततोऽवतीर्थे मर्त्येऽपि, चक्रवर्त्यादिसम्पदः ।
 चिरं भुक्त्वा स्वयं मुक्त्वा, दीक्षां दैगम्बरीं श्रितः ॥ २२८ ॥
 वज्रकायः स हि ध्यात्वा, शुक्लध्यानं चतुर्विधम् ।
 विधूयाष्टापि कर्माणि, श्रयते मोक्षमक्षयम् ॥ २२९ ॥
 × × × ×
 सारश्रुतुष्ट्येष्यस्मिन्, मोक्षः सद्ध्यानपूर्वकः ।
 इति मत्वा मया किञ्चिद्द्वयानमेव प्रपञ्चितम् ॥ २५२ ॥
 यद्यप्यत्यन्तगम्भीरमभूमिर्मादृशामिदम् ।
 प्रावर्तिषि तथाप्यत्र, ध्यानभक्तिप्रचोदितः ॥ २५३ ॥

5

10

15

अचरमशरीरीने प्राप्त यतां ध्यानां फलौ—

अचरमशरीरीनी मुक्ति आ रीते थाय हेः—सदा ध्याननो अभ्यास करता अचरमशरीरी योगीने सर्वे अशुभ कर्मोनी निर्जरा अने संवर थाय हे; अने प्रतिक्षण तेना प्रचुरपुण्यकर्मोनी आश्रव थाय हे के जेमना उदयथी ते भवांतरमां कल्पवासी देवोमां महद्भिर्क देव थाय हे । त्यां (स्वर्गमां) सर्वे इन्द्रियोने आरूहादक तथा मनने प्रसन्नता आपनार एवा श्रेष्ठ सुखरूप अमृततुं पान करतो अने चिरकाल सुखी 20 देवोथी सेवातो ते सुखेथी रहे हे । ते पट्टी त्यांथी च्यवीने मर्त्य लोकमां पण चक्रवर्ति आदि पदोनी संपत्तिओने लांवा काळ सुखी भोगवीने पोते ज (वैराग्यथी) छोडी दे हे अने दीक्षाने अंगीकार करे हे । ते काळे वज्रकल्पमनाराच संघयणवाळो ते चार प्रकारनां शुद्धध्यानने आराधीने अने तैथी आठे प्रकारनां कर्मोनी नाश करीने अने अक्षय एवा मोक्षने पासे हे ॥ २२५-२२९ ॥

× × × ×

25

‘आ ग्रंथमां चार सारभूत तत्वो कहां हे—बंध, बंधना हेतुओ, मोक्ष अने मोक्षना हेतुओ । ए वधामां पण सारभूत मोक्ष हे । ते प्रशस्त ध्यानपूर्वक ज होय हे,’ एम समजीने आ ग्रंथमां में ध्यानतुं ज कईक वर्णन कर्युं हे ॥ २५२ ॥

जो के आ ध्यानविषय अत्यंत गंभीर हे, मारा जेवानी तेमां पहुँच नथी, छतां पण केवल ध्यानपरनी भक्तियी प्रेरायेला में अहीं प्रयत्न कर्यो हे ॥ २५३ ॥

30

યદત્ર સ્વલિતં, કિંચિચ્છાત્રસ્થ્યાદર્શશબ્દયોઃ ।

તન્મે મક્તિપ્રધાનસ્ય ધમતાં શ્રુતદેવતા ॥ ૨૫૪ ॥

વસ્તુયાયાત્મ્યવિજ્ઞાનશ્રદ્ધાનધ્યાનસમ્પદઃ ।

મવન્તુ મબ્યસત્ચાનાં, સ્વસ્વરૂપોપલબ્ધયે ॥ ૨૫૫ ॥

5

× × × ×

જિનેન્દ્રાઃ સદ્ધ્યાનજ્વલનહૃતધાતિપ્રકૃતયઃ,

પ્રસિદ્ધાઃ સિદ્ધાશ્ચ પ્રહૃતતમસઃ સિદ્ધિનિલયાઃ ।

સદાચાર્યા વર્યાઃ સત્કલસદુપાધ્યાયમુનયઃ,

પુનન્તુ સ્વાન્તં નસ્ટિજગદધિકાઃ પૃથ્વ ગુરવઃ ॥ ૨૫૮ ॥

10

દેહજ્યોતિષિ યસ્ય મઝતિ જગદ્ગુધામ્બુરાશાવિવ,

જ્ઞાનજ્યોતિષિ ચ સ્ફુરત્યતિતરાં ઐર્મૂર્મૂવઃ-સ્વસ્ત્રયી ।

શબ્દજ્યોતિષિ યસ્ય દર્પણ इव સ્વાર્યાશ્ચકાસત્યમી,

સ શ્રીમાનમરાચિતો જિનપતિ-જ્યોતિષ્યાયાપ્સ્ટુ નઃ ॥ ૨૫૯ ॥

છમ્પસ્થતાના કારણે અહીં શબ્દોમાં કે અર્થમાં જે વાઈ સ્થલન થયું હોય તેની મક્તિપ્રધાન
15 ઇવા મને શ્રુતદેવતા ક્ષમા આપે ॥ ૨૫૪ ॥

મબ્ય જીવોને સ્વસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ માટે યયાર્ય વિજ્ઞાન, યયાર્ય શ્રદ્ધાન અને યયાર્ય ધ્યાનરૂપ
સંપત્તિઓ પ્રાપ્ત થાઓ ॥ ૨૫૫ ॥

× × ×

જેઓએ શુક્લધ્યાનરૂપ દાવાનલભ્યાં ચાર ધાનિકર્મની પ્રહૃતિઓને હોમી ઢીધી છે ઇવા સ્મરિહંત
20 મગવંતો; જેઓ અજ્ઞાનાંધકારનો નાશ કર્યો છે તથા જેમનું નિવાસસ્થાન સિદ્ધિગતિ છે, ઇવા પ્રસિદ્ધ સિદ્ધ
મગવંતો; શ્રેષ્ઠ ઇવા આચાર્ય મગવંતો; શૃમ્ય ઇવા ઉપાધ્યાય મગવંતો અને સાધુ મગવંતો રૂપ પાંચ
ગુરુઓ વ્રણે લોકમાં શ્રેષ્ઠ છે । તેઓ સૌના હૃદયને પવિત્ર કરો ॥ ૨૫૮ ॥

જેમની 'દેહજ્યોતિર્મા' જગત્ જાણે ક્ષીરસમુદ્રમાં મઝન કરતું હોય પણું દેખાય છે, જેમની 'જ્ઞાન-
જ્યોતિર્મા' પૃથ્વી, પાતાલ અને સ્વર્ગરૂપ ત્રયી અત્યંત સ્પષ્ટ રીતે પ્રકાશે છે અને જેમની 'શબ્દજ્યોતિર્મા'
25 (પાંત્રીશ મુણયુક્ત વાળીમા) આ સર્વે અર્થો દર્પણમા ચમકે તેમ ચલકે છે તે અંતરંગ-અનેંત જ્ઞાનદિ
અને બહિર્ગસમવસરણાદિલક્ષ્મીથી યુક્ત અને દેવેન્દ્રોથી પળ પૂજાવલા ઇવા ક્ષીજિનપતિ અમારા
જ્યોતિષ્ય—(દેહ-જ્ઞાન-શબ્દ-જ્યોતિ) માટે થાઓ ॥ ૨૫૯ ॥

પરિચય

શ્રીમાન્ નાગસેનાચાર્યપ્રણીત 'તત્ત્વાનુશાસન' ઇ ધ્યાનધિષ્યનો અદ્મુત પ્રંય છે । પ્રત્યેક ધ્યાનના
અમ્યાસી માટે તેનું અવલોકન અત્યંત આવશ્યક છે । અમારા તરફથી (જૈનસાહિત્યવિકાસ મંડલ તરફથી)
30 ઇ પ્રય અનુવાદ સાથે પૂર્વે પ્રગટ થઇલ છે । ઇ પ્રયમાંથી અને અહીં પ્રસ્તુત પ્રંયને યોગ્ય 'મદર્ભ'
તારબ્યો છે । આ શુ ખુ વર્ણન સામાન્યતઃ વ્યવહાર-ધ્યાનનું છે । ઇ પ્રંયમાં નિશ્ચય-આત્માલંચન ધ્યાનનું પળ
મુંદર વર્ણન છે । પ્રંયશારની અદ્મુત પ્રતિભાશક્તિને પ્રંય સ્વયં કહી આપે છે । ઇ પ્રંયની શૈલી ઉત્તમ છે ।

[७१-२६]

श्रीचन्द्रतिलकोपाध्यायरचितः
श्रीअभयकुमारचरित-संदर्भः

(क)

परमेष्ठिन एतेऽवार्हन्तः सिद्धाश्च सूरयः ।

5

उपाध्याया मुनिश्रेष्ठा इति पञ्च भवन्त्यहो ! ॥ ३६ ॥

अर्हन्तः प्रातिहार्याद्यां, पूजामर्हन्ति तामिति ।

विख्याता अरिहन्तारः, कर्मारिहननात् पुनः ॥ ३७ ॥

तथा भवन्त्यरुहन्तः, कर्मवीजौघदाहतः ।

सर्वकर्मक्षयात् सिद्धाः, पञ्चदशभिदा इति ॥ ३८ ॥

10

स्त्रीस्वान्यगृहिलिङ्गैः कतीर्थतीर्थकोरतर—

पुंषण्डानेकप्रत्येकस्वयंबुद्धान्यबोधिताः ॥ ३९ ॥

ज्ञान-दर्शन-चारित्र-तपो-वीर्यस्वरूपकैः ।

आचारैः पञ्चभिर्युक्ता, आचार्या अनुयोगिनः ॥ ४० ॥

उपाध्यायाः सदा शिष्यस्वाध्यायाध्ययनोद्यताः ।

15

क्रियासमुदयैर्मोक्षं, साधयन्तश्च साधवः ॥ ४१ ॥

अनुवाद

अहीं अरिहंतो, सिद्धो, आचार्यो, उपाध्यायो अने मुनिवरो ए पांच परमेष्ठीओ छे ॥ ३६ ॥

प्रातिहार्य बगैरे पूजाने योग्य होवाथी 'अर्हन्त' कहेवाय छे अथवा कर्मरूप शत्रुने हणनारा होवाथी 'अरिहंत' नामे विख्यात छे तथा कर्मवीजोना समूहने बाळी नाखेल होवाथी तेओ 'अरुहन्त' पण 20 कहेवाय छे । सकल कर्मोनो क्षय करवाथी 'सिद्धो' कहेवाय छे । तेओ पंदर प्रकारे छे ॥ ३७-३८ ॥

ते पंदर भेद आ प्रकारे छे:—

१ स्वर्लिंगसिद्ध, २ अन्यलिंगसिद्ध, ३ गृहिलिंगसिद्ध, ४ तीर्थसिद्ध, ५ अतीर्थसिद्ध, ६ एकसिद्ध, ७ अने ऋसिद्ध, ८ तीर्थकारसिद्ध, ९ अतीर्थकारसिद्ध, १० पुंलिंगसिद्ध, ११ स्त्रीलिंगसिद्ध, १२ नपुंसकलिंगसिद्ध, १३ स्वयंबुद्धसिद्ध, १४ बुद्धबोधितसिद्ध अने १५ प्रत्येकबुद्धसिद्ध ॥ ३९ ॥ 25

आचार्यो ज्ञान, दर्शन, चारित्र, तप अने वीर्यरूप पांच आचारोथी युक्त अने आगम ग्रंथोनो अनुयोग (व्याख्यानादि) करनारा होय छे ॥ ४० ॥

शिष्योने स्वाध्याय करावनामां अने पोताना अध्ययनमां सदा उद्यमशील होवाथी 'उपाध्यायो' कहेवाय छे, अने क्रिया समूहो (विविध प्रकारनी क्रियाओ) बडे मोक्षने साधनारा 'साधुओ' कहेवाय छे ॥ ४१ ॥

દિવા રાત્રીં મુખે દુઃખે, શોકે હર્ષે ગૃહે બદ્ધિઃ ।
 ક્ષુધિ વૃત્તીં ગમે સ્થાને, ધ્યાતવ્યાઃ પરમેષ્ઠિનઃ ॥ ૪૨ ॥
 પરમેષ્ઠિનમસ્કારઃ, સારઃ સદ્ધર્મકર્મસુ ।
 નવનીતં યથા દધિ, કવિત્વે ચ યથા ધ્વનિઃ ॥ ૪૩ ॥
 5 માતૃસારં સ્મૃતાદસ્માઞ્જ્વલનોઽપિ જલાપતે ।
 માલાપતે મુજઙ્ગોઽપિ, ત્રિપમપ્યમૃતાપતે ॥ ૪૪ ॥
 હારાપતે કૃપાણોઽપિ, સિંહોઽપિ હરિણાપતે ।
 મિત્રાપતે સપત્નોઽપિ, દુર્જનઃ સજ્જનાપતે ॥ ૪૫ ॥
 અરપ્યાનિ ગૃહાણીત્ર, સ્વર્ધારા અપિ રક્ષકાઃ ।
 10 શૂરા અપિ પ્રહાઃ સાનુપ્રહાઃ ક્ષિપ્રં ભવન્તિ ચ ॥ ૪૬ ॥
 જનપન્તિ મુશ્કુલમ્બલં કુશકુના અપિ ।
 દુઃસ્વપ્ના અપિ સુસ્વપ્ના, ઇવ સ્યુરચિરાદપિ ॥ ૪૭ ॥
 જનન્ય ઇવ ગ્રાક્તિન્યો, વાતસલ્પં દધતેતરામ્ ।
 વ્રાલા અપિ વેવાલા, જાપન્તે જનકા ઇવ ॥ ૪૮ ॥
 15 દુર્મન્ત્ર-તન્ત્ર-યન્ત્રાદિપ્રયોગઃ પ્રભવેન્ન ચ ।
 ક્રિપદ્ ધૂકા ત્રિજુમ્ભતે, સહસ્રકિરણોદયે ॥ ૪૯ ॥

કિવસે કે રાત્રે, સુપ્નમં કે દુઃપ્નમં, શોકમં કે હર્ષમં, ધર્મમં કે વદાર, ભૂપ્નમં કે ત્રિ
 ગમનમં કે સ્થાનમં (શિવરત્નમં) પરમેષ્ઠીઓનું ધ્યાન કરવું જોઈવે ॥ ૪૨ ॥

જેમ દહીલં માલગ અને વલિતલમં ધ્વનિ સારભૂત છે તેમ જિનોક ધર્મનુક્રમોમાં પરમેષ્ઠિનમ
 20 મારભૂત છે ॥ ૪૩ ॥

ક્ષેત્ર મારશૂરક પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મ્હામંત્રનું સ્મરણ વરલાપી અગ્નિ જલ બની જાય છે, પ
 પગ પુણની માલા બની જાય છે અને મિત્ર પગ અમૃત બની જાય છે, કૃપાણ પગ હારાણ બની જાય
 મિત્ર પગ હરણ બની જાય છે, શત્રુ પગ મિત્ર બની જાય છે, દુર્જન પગ સજ્જન બની જાય છે, અ
 પગ શૂરો બની જાય છે, શોકો પગ રક્ષક બની જાય છે, શૂર વદા પ્રદો પગ સીજનઃ અનુભવ કર
 25 બની જાય છે, ગામર શત્રુનો પગ મારાં શત્રુનો જેવું પડ઼ જાય છે, દુષ્ટ રાત્રો પગ મારાં રાત્રો
 તથાગ બની જાય છે, શાક્તિનીઓ પગ અપન શાસ્ત્રાભાર વધાવનારી માતા જેવી બની જાય
 મિત્રાગટ વેવાનો પગ વિવા જેવા (વિમાગટ) બની જાય છે અને દુષ્ટ વંચો, સંજો અને વંચો શમેરના પ્ર
 વૃત અગમર બની જાય છે । સૂર્યનો ઉદય વયા વડી ધૂરવો કર્યાં સુધી કીશા થતી રાકે! ॥ ૪૪-૪૯ ॥

अत एव महामन्त्र, एषः स्मर्येत कोविदैः ।
जागरे शयने स्थाने, गमने स्वलने क्षुते ॥ ५० ॥
इह लोकेऽर्थ-कामाद्या, नमस्कारप्रभावतः ।
परत्र सत्कुलोत्पत्तिः, स्वर्गः सिद्धिश्च जायते ॥ ५१ ॥

एथी ज पंडित पुरुषो जागृत त्पितिमां अने शयनकाले, स्थिरतामां अने गमनमां, स्वलनमां 5
अने छींक पट्टी आ महामंत्रनुं स्मरण करे छे ॥ ५० ॥

नमस्कारना प्रभावथी आ लोकमां अर्थ, काम वगैरेनी प्राप्ति अने परलोकमां उच्चकुलमां जन्म
वगैरे तथा स्वर्ग अथवा मोक्षनी प्राप्ति धाय छे ॥ ५१ ॥

परिचय

श्रीचन्द्रतिलक उपाध्याये रचेल 'श्रीअभयकुमारचरित' ना सर्ग ११, पृ० ६४४-६४६ 10
मांथी पंचपरमेथी संबंधी आ संदर्भ तारवीने तेने अनुवाद साथे अर्ही प्रगट कर्यो छे ।

श्रीचन्द्रतिलक उपा० श्रीजिनेश्वरसूरिना शिष्य हुता, तेमणे ९०३६ श्लोक प्रमाणो 'श्री अभय-
कुमारचरित' ग्रंथ वि सं० १३१२ मां रच्यो हुतो ।

आ संदर्भमां पांच परमेथीओनो महिमा अने तेमनी आराधनानुं फल दर्शाव्युं छे ।

श्रीरत्नमण्डनगणिविरचितः

15

सुकृतसागरसंदर्भः

(ख)

✓ मन्त्रः पञ्चनमस्कारः, कल्पकारस्कराधिकः ।

अस्ति प्रत्यक्षराष्ट्राप्रोत्कृष्टविद्यासहस्रकः ॥ ७६ ॥

चौरो मित्रमहिर्माला, वह्निर्वारि जलं स्थलम् ।

कान्तारं नगरं सिंहः, शृगालो यत्प्रभावतः ॥ ७७ ॥

20

अनुवाद

पंचनमस्कार-मंत्र कल्पवृक्षथी अधिक (प्रभाववालो) छे । तेना प्रत्येक अक्षर उपर एक हजार
ने आठ महा-विद्याओ रहेली छे, तेना प्रभावथी चोर मित्र बने छे, सर्प माला बने छे, अग्नि जल बने छे,
जल स्थल बने छे, अटवी नगर बने छे अने सिंह शिवाळ बने छे ॥ ७६-७७ ॥

25

લોઠ્ઠિદિપ્રિયાગચ્ચઘાતઠ્ઠાદેઃ સ્મૃતોઽપિ યઃ ।

મોહનોઘાટનાઠ્ઠાટિકાર્મણસ્તન્મનાદિકૃત્ ॥ ૭૮ ॥

દૂરપત્યાપદઃ સર્વાઃ, પૂરપત્યથ કામનાઃ ।

રાજ્ય-સ્વર્ગાપવર્ગાસ્તુ, ધ્યાતો યોઽમુત્ર યચ્છતિ ॥ ૭૯ ॥

શ્રીપાર્થપ્રતિમાપૂજાધૂપોલ્હેપાદિપૂર્વકમ્ ।

તમેકાગ્રમનાઃ પૂત્રપુર્વોઽનિશં જપેત્ ॥ ૮૦ ॥

તે (પંચ-નમસ્કાર-મંત્ર) સ્મરણમાત્રથી પણ લોચ, દ્રેષી, પ્રિયા (શ્રી), યશસ્મ કરવા યોગ્ય અને ઘાતઠ્ઠ મારનાર વર્ગોરેવિશે અનુગ્રમે મોહન (મોહ પમાદ્ય), ઉષ્ણટન (ડરોડી નાગતું), આર્યણ (લેંચતું), કામગ (વશ કરતું), અને સ્તમન (યમાવી દેતું) યોગે કરનાર ધાપ છે ॥ ૭૮ ॥

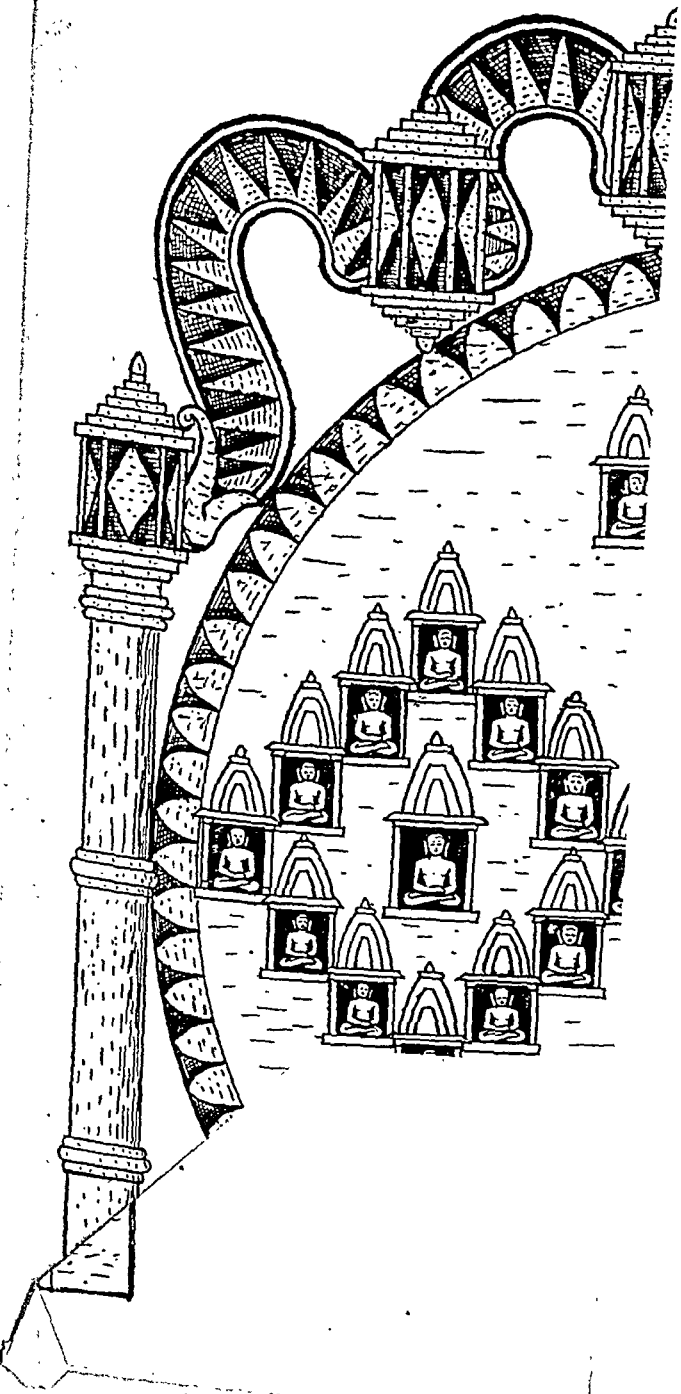
10 (સારી રીતે) ધ્યાન કરાયેલો (પંચ—નમસ્કાર મંત્ર) આ લોચમાં સર્વ આપદાઓને દૂર કરે છે તથા સર્વ કામનાઓને પૂર્ણ કરે છે, તથા જે પરલોચમાં રાજ્ય, સ્વર્ગ અને મોક્ષ આપે છે ॥ ૭૯ ॥

તે મંત્રનો શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમની પૂજા તથા ધૂપોલ્હેપાદિપૂર્વક, પવિત્ર શરીર અને વશ વડે તથા મનની વ્યાગ્રતા વડે તું નિરંતર જાપ કર ॥ ૮૦ ॥

પરિચય

15 આ સંદર્ભ 'સુહૃત-સાગર' અપર નામ 'વેવદ્-ચરિત્ર'ના પદ્મમ તરજ્ઞ પૃષ્ઠ ૩૧ પરથી લેવામ્ આપ્યો છે. આ પ્રન્ય શ્રી આચાર્ય જૈન સભા, માવનગરથી ત્રિ. સં. ૧૯૭૧ માં પ્રકાશિત થયો છે. તેના પ્રન્યના કર્તા શ્રીસોમમુન્દરસૂરિના શિષ્ય શ્રીરત્નમગ્ધનગણિ છે. તેઓ મિકમની પંદરમી શતાબ્દિમાં થયેલ છે. 'જલ્પ-વ્રત્પલતા' નામનો તેમનો કવિત્વપૂર્ણ પ્રન્ય સુપ્રસિદ્ધ છે. આ સંદર્ભમાં નવકારનો મહિમા વર્ણવ્યો છે અને ત્રિવિધ પ્રયાગના ઉપદ્રવો આ નવકારના સ્મરણથી શામી જાય છે તેમ જગાણ્યું છે.

(साहस्रविंशति-शृत्तम्)

विभस्मिन्नपि विष्टपे दिनरुगीभूतं महातेजसा,
 परईन्द्रिरितेषु तेषु नियतं मोहान्धकारं मद्म् ।

5

जानं तत्र च दीपतामरिक्तां प्रापुः प्रकाशोद्गमा-
 दाचार्याः प्रथयन्तु ते तनुभृतामान्म-प्रबोधोदयम् ॥ ४ ॥

(उपजाति-शृत्तम्)

पापाण-तुल्यांडपि नरो यदीयप्रसाद-स्तेनाहमते सपर्याम् ।

जगादितः पाटक-मंचयः म कल्याणमालां वितनोन्वभीक्ष्णाम् ॥ ५ ॥

(परमन्तित्तका-शृत्तम्)

10

संसारनीरधिभवेत्य दुरन्तमेव,

धैः संयमान्ध-वहनं प्रतिपन्नमाद्यु ।

ते साधकाः शिवपदस्य जिनाभिपेके (१),

साधुमता विरचयन्तु महाप्रबोधम् ॥ ६ ॥

समम विधमां महान् तेजवदे गूर्यरूपे धईने रहेला एवा तीर्थकरोना निर्माण पर
 15 मोहान्धकार फेल्लाई गयो, ते बखते जेओ प्रकाशना उद्गमयी अलंड दीपकरणाने पाध्या, ते
 प्राणीओना आत्मज्ञानना विनासनो विस्तार करो ॥ ४ ॥

जेमनी कृपाना लेशथी पत्थर समान पुरुष पण पूजाने प्राप्त करे छे, ते जगततुं वि
 उपाध्याय-वर्ग नितर कल्याणनी परपरानो विस्तार करो ॥ ५ ॥

'संसार समुद्र दुःखे करीने पार पानी शक्य एवो छे', एम जाणीने जेम्णे चारित्र्य-
 20 शीम अंगीकार कर्युं, ते शिवपदना साधक मुनिवरो (१) महाप्रबोधनी रचना करो ॥ ६ ॥

परिचय

आचार्य श्री वर्धमानगुरिरिचित 'आचार-दिनकर' (प्रका० : खरतरगच्छ ग्रन्थमाला
 पांजरापोळ, लालबाग, मुंबई-४; मुद्रक : निर्णयसागर प्रेस, मुंबई-२) नामक ग्रंथना द्वितीय
 पुष्ट १५९ परधी आ श्लोको नारक्यामां आल्या छे ।

श्रीरत्नमंदिरगणिविरचितः उपदेशतरङ्गिण्यान्तर्गतः संदर्भः

(घ)

विमुच्य निद्रां चरमे त्रियामा-यामार्धभागे शुचिमानसेन ।

दुष्कर्मरक्षोदमनैकदक्षो ध्येयस्त्रिधा श्रीपरमेष्ठिमन्त्रः ॥ १ ॥

5

किमत्र मन्त्रौपधि-मूलिकाभिः, किं गारुड-स्वर्ग-मणीन्द्रजालैः ।

स्फुरन्ति चित्ते यदि मन्त्रराज-पदानि कल्याण-पद-प्रदानि ॥ २ ॥

श्रीमन्मस्कार-पदानि सर्व-सिद्धान्तसाराणि नवापि नूतम् ।

आद्यानि पञ्चातिमहान्ति तेषु, मुख्यं महाध्येयमिहामनन्ति ॥ ३ ॥

पञ्चतायाः क्षणे पञ्च, रत्नानि परमेष्ठिनाम् ।

आस्ये ददा(धा)ति यस्तस्य, सद्गतिः स्याद् भवान्तरे ॥ ४ ॥

10

अनुवाद

रात्रिना छेछा प्रहरनो अर्धभाग वाकी रहे त्यारे निद्राने छोडीने दुष्ट-कर्मरूपी राक्षसनुं दमन करवामां अत्यन्त चतुर एवा श्री परमेष्ठिमंत्रनुं पवित्र मनवाळा थईने मन-वचन-कायाथी ध्यान करवुं जोईए ॥ १ ॥

15

जो चित्तने विषे कल्याणनां पदने आपनारां पंच-परमेष्ठि-नमस्कार रूपी मंत्रराजनां पदो स्फुराय-मान छे, तो पछी मंत्र अने औपधिओनां मूलो वडे के गारुड (मरकत) मणि, चितामणि के इन्द्रजालोतुं शुं काम छे ? ॥ २ ॥

श्री नमस्कारनां नवे पदो खरेखर सर्व सिद्धान्तमां सारभूत छे । तेमां पहेलां पांच पदो अति-महान् छे अने तेमां पण मुख्य पहेला पदने सत्पुरुषो महाध्येय तरीके स्वीकारे छे, ॥ ३ ॥

20

मरणना क्षणे पांच परमेष्ठिरूपी पांच रत्नोने जे मुखने विषे धारण करे छे, तेनी भवान्तरने विषे सद्गति थाय छे ॥ ४ ॥

१ छेछा वे चरणनो बीजो अर्थ—तेमां पण प्रथम पांच पदो अति महान् छे । कारण के विद्वानो तेमने प्रधान ध्येय तरीके माने छे ।

श्रीवर्धमानसूरिविरचितः आचारदिनकरसंदर्भः

(ग)

(उपजाति-वृत्तम्)

अर्हन्त ईशाः सकलाश्च सिद्धा, आचार्यवर्या अपि पाठकेन्द्राः ।
मुनीश्वराः सर्व-समीहितानि, कुर्वन्तु रत्नत्रय-युक्तिभाजः ॥ १ ॥

5

(शार्दूलविक्रीडित-वृत्तम्)

विश्वग्र-स्थितिशालिनः समुदयासंयुक्त-सन्मानसा-
नानारूप-विचित्र-चित्र-चरिताः सन्त्रासितान्तर्द्विपः ।
सर्वाध्व-प्रतिभासनैक-कुशलाः सर्वैर्नताः सर्वदा,
श्रीमतीर्थकरा भवन्तु भविनां व्यामोह-विच्छिद्ये ॥ २ ॥

10

(वसन्ततिलका-वृत्तम्)

यद्दीर्घकाल-मुनिकाचित-वन्धवद्ध-
मष्टात्मकं विपम-चारमभेद्य-कर्म ।
तत्सन्निहत्य परमं पदमापि यैस्ते,
सिद्धा दिशन्तु महतीमिह कार्यसिद्धिम् ॥ ३ ॥

15

अनुवाद

रत्नत्रयनी सम्यक्ताने धारण करनारा ऐश्वर्यशाली अरिहंतो, सर्व सिद्धो, आचार्यवर्यो, उपा-
ध्यायो अने मुनीश्वरो सौनी वधी अभिलापाओ (पूर्ण) करो ॥ १ ॥

(विशिष्ट प्रकारना तथाभव्यत्वना कारणे आ) विश्वमां सर्वदा उत्तम स्थितिथी शोभता, सर्व जीवोना 20
परम हितने विपे पोताना सुंदर मानसने जोडनारा, नाना प्रकारना चित्रविचित्र चरित्रवाळा, आन्तरशत्रुओने
सारी रीते त्रास पमाडनारा, (मोक्षना) वधा मार्गाने (योगाने) प्रकाशित करवामां अद्वितीय कुशल, सर्व
जीवो वडे नमन करायेला अने सर्व इच्छितने आपनारा एवा तीर्थकरो भव्य-प्राणीओना मोहनो विच्छेद
करनारा थाओ ॥ २ ॥

लांबी स्थितिवाळा, अत्यन्त निकाचित (गाढ) वन्धवी वंधायेला, विपम विपाकवाळा अने दुर्भेद्य 25
एवा आठे प्रकारना कर्मोने सारी रीते नाश करीने जेमणे परम-पद(मुक्ति)ने प्राप्त करुं ते सिद्धो अही
महान् कार्यसिद्धि आपो ॥ ३ ॥

(शाईलविक्रीडित-वृत्तम्)

विश्वस्मिन्नपि विष्टपे दिनकरीभूतं महातेजसा,
 यैर्हृद्भिरितेषु तेषु नियतं मोहान्धकारं महत् ।
 जातं तत्र च दीपतामविकलां प्रापुः प्रकाशोद्गमा-
 दाचार्याः प्रथयन्तु ते तनुभृतामात्म-प्रबोधोदयम् ॥ ४ ॥

(उपजाति-वृत्तम्)

पापाण-तुल्योऽपि नरो यदीयप्रसाद-लेशाच्छभते सपर्याम् ।
 जगद्धितः पाठक-संचयः स कल्याणमालां वितनोन्वभीक्ष्णाम् ॥ ५ ॥

(वसन्ततिलक-वृत्तम्)

संसारनीरधिमवेत्य दुरन्तमेव,
 यैः संयमारुह्य-बहनं प्रतिपन्नमाशु ।
 ते साधकाः शिवपदस्य जिनाभिपेके (!),
 साधुव्रता विरचयन्तु महाप्रबोधम् ॥ ६ ॥

समस्त विश्वमा महान् तेजवडे सूर्यरूपे धईने रहेला एया तीर्थकरोना निर्वाण पधी महान्
 15 मोहान्धकार फेलाई गयो, ते वखते जेओ प्रकाशना उद्गमधी अखंड दीपकपणाने पाम्या, ते आचार्यो
 प्राणीओना आत्मज्ञानना विकासनो विस्तार करो ॥ ४ ॥

जेमनी कृपाना लेशधी पत्थर समान पुरुष पण पूजाने प्राप्त करे छे, ते जगतनुं हित करनार
 उपाध्याय-वर्ग निरतर कल्याणनी परपरानो विस्तार करो ॥ ५ ॥

'ससार समुद्र दु.खे करीने पार पामी शक्य एवो छे', एम जाणीने जेमणे चारित्ररूपी बद्धाने
 20 दीप अगीकार कर्तुं, ते शिवपदना साधक मुनिवरो (!) महाप्रबोधनी रचना करो ॥ ६ ॥

परिचय

आचार्य श्री वर्धमानमूर्तिरिचिन 'आचार-दिनकर' (प्रका० : खरतरगच्छ ग्रन्थमाला पुष्प २,
 पांजरापोळ, लालवाग, मुंबई-४; मुद्रक : निर्णयसागर प्रेस, मुंबई-२) नामक ग्रंथना द्वितीय विभागना
 पृष्ठ १५९ परधी आ श्लोको तारववात्मा आख्या छे ।

श्रीरत्नमंदिरगणिविरचितः उपदेशतरङ्गिण्यान्तर्गतः संदर्भः

(घ)

विष्णुच्य निद्रां चरमे त्रियामा-यामार्धभागे शुचिमानसेन ।
दुष्कर्मरक्षोदमनैकदक्षो ध्येयस्त्रिधा श्रीपरमेष्ठिमन्त्रः ॥ १ ॥

5

किमत्र मन्त्रौपधि-मूलिकाभिः, किं गारुड-स्वर्ग-मणीन्द्रजालैः ।
स्फुरन्ति चित्ते यदि मन्त्रराज-पदानि कल्याण-पद-प्रदानि ॥ २ ॥

श्रीमन्मस्कार-पदानि सर्व-सिद्धान्तसाराणि नवापि नूतम् ।
आद्यानि पञ्चातिमहान्ति तेषु, मुख्यं महाध्येयमिहामनन्ति ॥ ३ ॥

पञ्चतायाः क्षणे पञ्च, रत्नानि परमेष्ठिनाम् ।
आस्ये ददा(धा)ति यस्तस्य, सद्गतिः स्याद् भवान्तरे ॥ ४ ॥

10

अनुवाद

रात्रिना छेछा प्रहरनो अर्धभाग बाकी रहे त्यारे निद्राने छोडीने दुष्ट-कर्मरूपी राक्षसनुं दमन करवामां अत्यन्त चतुर एवा श्री परमेष्ठिमन्त्रनुं पवित्र मनवाळा थईने मन-वचन-कायाथी ध्यान करवुं जोईए ॥ १ ॥

15

जो चित्तने विषे कल्याणनां पदने आपनारां पंच-परमेष्ठि-नमस्कार रूपी मंत्रराजनां पदो स्फुराय-मान छे, तो पढी मंत्र अने औपधिओनां मूळो वडे के गारुड (मरकत) मणि, चिंतामणि के इन्द्रजालोनुं शुं काम छे ? ॥ २ ॥

श्री नमस्कारनां नवे पदो खरेखर सर्व सिद्धान्तमां सारभूत छे । तेमां पहेलां पांच पदो अति-महान् छे अने तेमां पण मुख्य पहेला पदने सत्पुरुषो महाध्येय तरीके स्वीकारे छे ॥ ३ ॥

20

मरणना क्षणे पांच परमेष्ठिरूपी पांच रत्नोने जे मुखने विषे धारण करे छे, तेनी भवान्तरेने विषे सद्गति थाय छे ॥ ४ ॥

१ छेछा वे चरणनो बीजो अर्थ—तेमां पण प्रथम पांच पदो अति महान् छे । कारण के विद्वानो तेमने प्रधान ध्येय तरीके माने छे ।

पञ्चार्दी यत्पदानि त्रिभुवनपतिभिर्व्यादृता पञ्चतीर्थी,
 तीर्थान्येवाष्टपट्टिर्जिनसमय-रहस्यानि यस्याश्चराणि ।
 यस्यार्ष्टी सम्पदश्चानुपममतमहासिद्धयोर्द्धत शक्ति-
 र्जायाल्लोकद्वयस्याभिलषित-फलदः 'श्रीनमस्कारमन्त्रः' ॥ ५ ॥
 भोगणममए समये, विशोदणे पवेसणे भए वसणे ।
 पंच-नमुकारं खलु, समरिजा सब्यमलं पि ॥ ६ ॥
 याताः प्रयान्ति यास्यन्ति, पारं संसार-वारिधेः ।
 परमेष्टि-नमस्कारं, स्मारं स्मारं घना जनाः ॥ ७ ॥
 स्वस्यैकच्छत्रतां विधे, पापानि विमृशन्तु मा ।
 अघमर्षण-मन्त्रेऽस्मिन्, सति श्रीजिन-शासने ॥ ८ ॥
 सिंहेनेव मदान्ध-गन्धकरिणो मित्रांशुनेव क्षपा-
 ध्यान्ताँघो विधुनेव तापतथः कल्पद्रुणेवाधयः ।
 ताक्ष्येणैव फणाभृतो घनकदम्बेनेव दावाग्रयः,
 सच्चानां परमेष्टिमन्त्रमहत्ता यत्त्वान्ति नोपद्रवाः ॥ ९ ॥

जेना पहिलां पांच पदोने त्रैलोक्यपति श्रीतीर्थकरं देवोर् पंचतीर्थी* तरीके वखा छे, जेना
 जिनसिद्धान्तना रहस्य-सारभूत एवा अडसठ अक्षणेने अडसठ तीर्थो तरीके वखाण्या छे, जेना आठ
 मयदाओने अत्यन्त अनुपम एवी आठ सिद्धिओ तरीके वर्णवेली छे, जेना शक्तिनी जगतमां जोड नथी
 अने जे वने लोकरने विपे दृच्छित फल आपनार छे ते श्री नमस्कारमंत्र जय पावो ॥ ५ ॥

भोजन समय, शयन समय, जागवानो समय, प्रवेश समय, भय समय, संकट समय, वगेरे
 सर्व समये पंच-नमस्कारं अवश्य स्मरण यतो ॥ ६ ॥

परमेष्टि-नमस्कारने बारबार स्मरण करीने घना लोको संसार-सागरना पारने पाव्या छे, पावे छे
 अने पावणे ॥ ७ ॥

श्री जिनशासनने विपे पापनो नाश करनार आ मत्र विद्यमान छते "विश्वमा पोतानी एक छत्रना
 छे" एम पापो—दृष्कर्मो कदी पण न विचारे—(न माने) ॥ ८ ॥

सिद्धी जेम मद्रोन्मन गन्धहृस्तिओ, मृग्यथी जेम रासिंतवधी अवसरना समूहो, चन्द्रथी जेम
 ताप-संतापनी परंपराओ, वरुणवृक्षथी जेम मननी चिंताओ, गरुडथी जेम फणीवर-निपथरो अने मेघ-
 समुद्रायथी जेम दावानलो शान्त दाप छे, तेम श्री-पंच-परमेष्टि-मंत्रना तेजथी प्राणिओना उपद्रवो नाश
 पावे छे ॥ ९ ॥

७ अरिहता आद्य अक्षर 'ज' थी मष्टापत्तीर्थ, सिद्धना आद्य अक्षर 'सि' थी सिद्धाचल, आचार्यना
 आद्य अक्षर 'जा' थी भावूकी, उवाच्यायना आद्य अक्षर 'ड' थी उज्जयन्त (गिरनारकी) अने साधुना आद्य अक्षर
 'स' थी समसेनदिवावर, ए रीने पांच तीर्थो लई शक्य ।

सङ्ग्राम-सागर-करीन्द्र-भुजङ्ग-सिंह-
दुर्व्याधि-वह्नि-रिपु-ग्रन्धन-सम्भवानि ।
चौर-ग्रह-भ्रम-निशाचर-शाकिनीनां,
नश्यन्ति पञ्च-परमेष्ठि-पदैर्भयानि ॥ १० ॥

ध्यातोऽपि पापशमनः परमेष्ठि-मन्त्रः,
किं स्यात्तपःप्रवलितो विधिनाचिंतित्व ।
दुग्धं स्वयं हि मधुरं क्वथितं तु युक्त्या,
सम्मिश्रितं च सितया वसुधा-सुधेव ॥ ११ ॥

आकृष्टिं सुर-सम्पदां विदधती मुक्ति-त्रियो वश्यता-
मुच्चाटं विपदां चतुर्गतिभ्रुवां विद्वेषमात्मैतसाम् ।
स्तम्भं दुर्गमनं प्रति प्रयततां मोहस्य सम्मोहनम्,
पायात् पञ्च-नमस्क्रियाक्षरमयी साराधना देवता ॥ १२ ॥

यो लक्षं जिनवद्ध-लक्ष्य-सुमनाः सुव्यक्त-वर्णक्रमः,
श्रद्धावान् विजितेन्द्रियो भवहरं मन्त्रं जपेच्छ्रावकः ।
पुष्पैः श्वेत-सुगन्धिभिश्च विधिना लक्ष-प्रमाणैर्जिनं,
यः सम्पूजयते स विश्वमहितः श्रीतीर्थराजो भवेत् ॥ १३ ॥

पंच-परमेष्ठिनां पदोवडे रण-संग्राम, सागर, हाथी, सर्प, सिंह, दृष्टव्याधि, अग्नि, शत्रु अने
बंधनथी उत्पन्न तथा चोर, ग्रह, भ्रम, राक्षस अने शाकिनीथी यनारां भयो नाश पामे छे ॥ १० ॥

परमेष्ठि-मंत्र स्मरण करवा मात्रथी पापने शमावनारो थाय छे, तो पछी तपथी प्रवल करायेलो
अने विधिथी पूजायेलो (आ मंत्र) शुं न करे? दूध पोतानी मेळे ज मधुर छे, पण युक्तिथी उकाळेलुं अने 20
साकरथी मिश्रित करेलुं होय तो ते पृथ्वीना अमृत-तुल्य वने छे ॥ ११ ॥

ते पंच-परमेष्ठि-नमस्क्रियाना अक्षर स्वरूप आराधना देवता (तमारं) रक्षण करो के जे सुर-
संपदाओलुं आकर्षण छे, मुक्तिरूपी लक्ष्मीनुं वशीकरण करे छे, संसारनी चार गतिओमां रहेली विपदाओलुं
उच्चाटन करे छे, आत्माना पापोनुं विद्वेषण करे छे, दुर्गतिमां जवा माटे प्रयत्न करता जीवोनुं स्तम्भन
करे छे अने मोहनुं संमोहन करे छे ॥ १२ ॥

श्री जिनेश्वरमां दृढ थयुं छे लक्ष्य (ध्यान) जेनुं एवो अने एथी पवित्र मनवाळो, सुरपट्ट वर्णक्रम-
(वर्णोच्चार)वाळो, श्रद्धावान् अने जितेन्द्रिय एवो जे श्रावक संसारनो नाश करनार आ (पंच-परमेष्ठी)
मंत्रनो जाप करे छे अने श्वेत सुगन्धी एक लाख पुष्पोवडे श्री जिनेश्वरनी विधिपूर्वक सम्यक् प्रकारे पूजा
करे छे, ते विश्वपूज्य तीर्थकर वने छे ॥ १३ ॥

5

10

15

25

स्वस्थाने पूर्णमुच्चारं, मार्गं चार्धं समाचरेत् ।

पादमाकस्मिकातङ्के, स्मृतिमात्रं मरणान्तिके ॥ १४ ॥

पोनानां स्थाने होय त्वारे पूर्ण-उच्चार पूर्वक, मार्गमां होय त्वारे अर्ध-उच्चारपूर्वक, अकस्मात् आतक पटले तीव्र रोग अथवा वेदना यई आवे त्वारे चोथा भागना उच्चारपूर्वक अने मरण नजीक होय 5 त्वारे केवल मानसिक स्मरण वडे नवकार गणत्रो जोईए ॥ १४ ॥

परिचय

आ सदर्भ 'उपदेशतरगिणी' नामक ग्रन्थमाथी लेवामां आण्यो छे । आ ग्रन्थ श्रीयशोविजय ग्रन्थमाला, बनारसमाथी वीर सं० २४३७ भा प्रकट थयेल छे । तेमां पृष्ठ १४६-१४७ पर आ सदर्भ 'नमस्कार स्मरणा' रूपे आपेल छे ।

10 आ ग्रन्थना कर्ता श्रीसोमसुंदरमुरिना शिष्य श्रीनन्दिरत्नगणिना शिष्य श्रीरत्नमंदिरगणि छे । भोजप्रबन्ध नामनो तेमनो प्रथ प्रसिद्ध छे अने तेमां तेमनो जीवन समय सोळमी शताब्दि होवानो उल्लेख छे ।

श्रीविजयवर्णिविरचित-

'मन्त्रसारसमुच्चयापरनाम-ब्रह्मविद्याविधि-

ग्रन्थादर्हदादिवीजस्वरूपसंदर्भः ॥ *'

(ब)

ह्रींकारस्वरूपम्—

सान्तान्तं रेफमारुढं, चतुर्थंस्वरयोजितम् ।

नाद्-विन्दु-कलोपेतं, धर्म-कामार्थसाधनम् ॥ १ ॥

20 नारदो विश्वात्मकः प्रोक्तो, विन्दुः स्यादुत्तमं पदम् ।

कलापीयूपनिःप्यन्दीन्याहुरेवं जिनोत्तमाः ॥ २ ॥

नाद्-विन्दु-कलायुक्तं, पूर्णचन्द्रकलाधरम् ।

त्वनुस्यारं भवेद् विन्दुः, त्वर्धमात्रं विशोपतः ॥ ३ ॥

हृत्तेखा । लोकराजः । जगदधिपः । लोकरपतिः । भुवनेश्वरी । माया । त्रिदेहम् । तत्त्वम् ।

25 शक्तिः । शक्तिप्रणवमित्यादि ॥ ह्रीं ॥

* आ संभ्रंते अनुवाट आपेल नया ।

ॐकारस्वरूपम्—

त्रयोदशस्वरं तच्च, सर्वतत्त्वप्रकाशकम् ।
पूर्णचन्द्रेण संयुक्तं, प्रणवं सर्वसाधनम् ॥ ४ ॥

अन्यच्च—

स्मरदुःखानलज्वालाप्रशान्त्यै नवनीरदम् ।
प्रणवं वाङ्मयज्ञानप्रदीपं पुण्यशासनम् ॥ ५ ॥

5

तारः । तेजः । वामः । विनयः । सर्वात्मवीजम् ॥ प्रणवमित्यादि ॥ ॐ ॥

× × ×

अर्हस्वरूपम्—

अथ मन्त्रपदाधीशं, सर्वतत्त्वैकनायकम् ।
आदि-मध्यान्तभेदेन, स्वर-व्यञ्जनसम्भवम् ॥ ६ ॥
अकारादि-हकारान्तं, रेफमध्यं सविन्दुकम् ।
तदेव परमं तत्त्वं, यो जानाति स तत्त्ववित् ॥ ७ ॥
बुद्धः कैश्चिदजः कैश्चिद्धरिः कैश्चिन्महेश्वरः ।
शिवः सार्वस्तथेशानः, सोऽयं वर्णः प्रकीर्तितः ॥ ८ ॥

10

× × ×

सर्वात्मकं महातारं, सर्वज्ञं सर्वशक्तिकम् ।
सर्वमन्त्रमुखं ध्यायेत्, समर्थं सर्वशक्तिकम् (दम्) ॥ ९ ॥

× × ×

अर्हद्वीजं महापिण्डं, संजडा (? हाना)क्षरमुत्तमम् ।
वीजाक्षरं तत् सर्वं, सिद्धारिर्नैव शोधयेत् ॥ १० ॥

20

× × ×

आत्मनः विशुद्धिपरिणामार्थं पूज्यपूजार्थं वा । यथापूर्वं वारपञ्चोपचाराणि कार्याणि । प्रणवध्यानं
सर्वात्मकमित्यादि ॥

कोमलकदलीपत्रं, स्फटिकं वालार्कहेमनीलाभम् ।
पञ्चपरमेष्ठिवर्णं, क्रमेण भव्यभवनानानम् ॥ ११ ॥

25

इति प्रणवभक्तिः ॥

परिचय

आ संदर्भ श्री जैनसिद्धान्त भवन, आरा नी प्रति 'मन्त्रसारसमुच्चयापरनाम ब्रह्मविद्याविधि' मां थी
लेवामां आब्यो छे ।

30

શ્રીરત્નચન્દ્રગણિવિરાચિતઃ માતૃકાપ્રકરણસંદર્ભઃ ।

(છ)

અર્હન્તોઽજા અથાચાર્યા ઉપાધ્યાયા મુર્તાધરાઃ ।

5 મિલિત્વા યત્ર રાજન્તે, તદ્ 'ૐ'કારપદે મુદા (દં મતમ્)

અ અ આ ડ મ્ ॥ (૨૭૨) ॥ ૧ ॥

શીજં-મૂલં-શિલાંઃઠાઃસ્ત્યમેકક-ત્રિ-ત્રિ-પચ્ચભિઃ ।

અક્ષરઃ 'ૐ નમઃ સિદ્ધં', જપાનન્તફલૈઃ(લં) ક્રમાત્ ॥

ૐ ૧ । ૐ નમઃ ૨ । ૐ સિદ્ધમ્ ૩ । ૐ નમઃ સિદ્ધમ્ ૪

10 ૐ ઇત્યનુવર્તેતે ॥ ૨ ॥

નન્તા હન્ત ! ભવત્યેકો ભવત્યેકચ શંસિતા ।

શંસિતા લભતે કામાન્, નન્તા લભતે વા ન વા ॥ ૩ ॥

અનુવાદ

અરિહત, અજ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનિ એ પાંચે જ્યાં સમ્મિલિત રીતે શોમે છે, તેને 15 વિદ્વાનો ઐશ્વાર પદ કહે છે । (પાંચે નામોના પ્રથમ અક્ષરોની સંધિ યી ઐશ્વાર નિષ્પન્ન થાય છે) ॥ ૧ ॥

• 'ૐ નમઃ સિદ્ધમ્' એ મંત્રમાં ત્રણ પદ છે । પહેલું પદ જે એકાક્ષર ૐ તે પ્રણવ છે અને તે મંત્રનું 'શીજ' છે । પહેલું અને શીજ પદ 'ૐ નમઃ' ત્રણ અક્ષરવાળું છે તે મંત્રનું 'મૂલ' છે અને શીજ પદ 'ૐ સિદ્ધમ્' પણ ત્રણ અક્ષરવાળું છે તે મંત્રની 'શિલા' છે, આજો સહ્ય અપાઠ સંપૂર્ણ મંત્ર 'ૐ નમઃ સિદ્ધમ્' પાંચ અક્ષરનો છે । એ પ્રમાણે અક્ષરના ત્રિમાગથી અનુક્રમે ચાર પ્રકારે જો 20 મંત્રનો જાપ થાય તો તે અનન્ન ફલ આપનાર થાય છે ॥ ૨ ॥

એક નમે છે અને શીજો પ્રશસા (અનુમોદના) કરે છે, પ્રશસક ઇચ્છિત વસ્તુને અવશ્ય પામે છે; નમનાર પામે અથવા ન પામે ! ॥ ૩ ॥

૧ પાંચે કે મનનો ૧૨૫૦૦ સંખ્યા પ્રમાણ જાપ કરવાનો હોય તો પહેલા 'શીજ' દરતે કેવલ ઐશ્વારનો ૧૨૫૦૦ સંખ્યા પ્રમાણ જાપ કરવો; પછી 'મૂલ' દરતે 'ૐ નમઃ' નો ૧૨૫૦૦ સંખ્યા પ્રમાણ જાપ 25 કરવો પછી 'શિલા' દરતે 'ૐ સિદ્ધમ્' નો ૧૨૫૦૦ સંખ્યા પ્રમાણ જાપ કરવો અને અતે સંપૂર્ણ મંત્ર 'ૐ નમઃ સિદ્ધમ્' નો પણ ૧૨૫૦૦ સંખ્યા પ્રમાણ જાપ કરવો । આ પ્રમાણે જાપ કરવાથી પ્રયાસ અને પરિશ્રમ થયે પણ ફલ અત્રંગુરું થાય છે ॥ ૨ ॥

'ह्रँ' अर्हद् -- धरणाचार्योपाध्याय-मुनिगोचरम् । ह्र ऊ उ म् ।
 सूर्योपाध्याय-मुनयः, स्पृशन्ति 'अँ' कारमादरात् ॥ ऊ उ म् ॥ ४ ॥
 'आँ' जिनाञ्जनुराचार्य - मुनितः प्रादुरस्तीह ॥ अ अ आ म् ।
 अर्हद् - धरण - वाग्देव्यो 'ह्रीँ' कारस्य निबन्धनम् ॥ ह्र र ईँ ॥ ५ ॥
 आद्युपान्त्यान्तिमार्हन्तो गीत्र 'अर्ह' पदमास्थिताः
 (गीत्रा 'ह्रँ' पद - मास्थिताः) ।

5

ज्ञान - दर्शन - चारित्रमुक्तयो भान्ति तत्र वा ॥ अ र हँ ॥ ६ ॥

बीजाक्षर 'ह्रँ'कारमां पांच वर्णो आ प्रमाणे छे—ह्र+र+ऊ+उ+म्—आ पांच अंशमांथी
 पहेला अंश 'ह' कारथी अर्हत् (अरिहंत), बीजा अंश 'र' कारथी धरण (धरणेन्द्र ?) बीजा अंश
 'ऊ'कारथी सूरि, चोथा अंश 'उ'कारथी उपाध्याय अने पांचमा अंश 'म'कारथी मुनिना अर्थने बतावे छे ॥ 10

बीजाक्षर 'अँ'कारमां सूरि आदिना त्रण वर्णो आ प्रमाणे छे—ऊ+उ+म्—आ त्रण
 अंशमांथी पहेला अंश 'ऊ'कारथी सूरि, बीजा अंश 'उ'कारथी उपाध्याय अने बीजा अंश
 'म्'थी मुनि अँकारने आदर पूर्वक स्पर्शे छे ॥ ४ ॥

बीजाक्षर 'अँ'कारमां चार वर्णो आ प्रमाणे छे—अ+अ+आ+म् आ चार अंशमांथी पहेलो
 अंश 'अ' अरिहंतथी, बीजा अंश 'अ' अजनु अर्थात् सिद्धथी, बीजा अंश 'आ' आचार्यथी अने चोथो 15
 अंश 'म्' मुनि शब्दथी उत्पन्न थयेल छे ।

बीजाक्षर 'ह्रीँ'कारमां त्रण वर्णो आ प्रमाणे छे—ह्र+र+ईँ—आ त्रण अंशमांथी पहेलो अंश
 'ह्र' अरिहंतथी, बीजा अंश 'र' धरण(धरणेन्द्र ?)थी अने बीजा अंश 'ईँ' वाग्देवी एटले सरस्वतीथी
 निष्पन्न थाय छे ॥ ५ ॥

अर्ह पदमां त्रण वर्णो आ प्रमाणे छे—अ+र+हँ—आ त्रण अंशोमां आदि अंश 'अ', 20
 उपान्त्य अंश 'र' अने अन्तिम अंश 'हँ'—ए त्रण अंशो मळीने बनेलो 'अर्हँ' अक्षर अरिहंतनो
 वाचक छे; अने वाणी एटले वाञ्छ्य वर्णमाला ('अ' थी 'ह्र' सुधीना वर्णो)नो वाचक छे ।
 अथवा ते पदमां प्रथम अंश 'अ' थी ज्ञान, 'र' थी दर्शन अने 'ह्र' थी चारित्र—ए त्रण रत्नो अने
 तेमनुं फल 'मुक्ति' शोभे छे, एम थाय छे ॥ ६ ॥

१ सिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासनमां श्रीहेमचन्द्रसूरिण प्रथम मंगलाचरणरुपे जे 'अर्हँ' सज्ञ रच्युं छे तेनी 25
 व्याख्या करतां जे 'अर्हँ इत्येतदक्षरं परमेश्वरस्य परमेशिनो वाचकम्' एम कथ्युं छे । 'अर्हँ' ऊपर तेमणे पोते रचेल
 बृहन्वासमां सविस्तर निरूपण कथ्युं छे, ते आ ग्रन्थमां ज अन्यत्र आपेछुं छे ।

२ सरखावो :- "अक्षर आह अक्षरं ह्यारमंतक्षरं च माहृण ।

मञ्जे वण्णसमुच्चयखण्डप्रभृत्सिंयं अरहं ॥"— नवकारसारथयणं न. स्वा. प्राकृतविभाग.

अर्हँनो आद्य अक्षर 'अ' बाराखडीना प्रथमाक्षरने, 'ह्र' बाराखडीना अंतिम अक्षरने अने 'र' बाकीना वर्णोना 30
 समुच्चयने सूचवे छे । 'अर्हँ' थी सम्पूर्ण मातृका सूचवाय छे; अथवा सम्पूर्ण 'अर्हँ' रत्नत्रयथी शोभता अरिहंतने सूचवे छे ।
 अहम् एटले आत्मा, ए ज्यारे रेफ-रत्नत्रयथी युक्त बने छे, त्वारे 'अर्हँ' कहेवाय छे ।

‘श्री’ कारे श्रुत-धरणां पद्मावन्युपयः परम् । श्र ईम् ।

‘ह्री’ अर्हद्-धा(ध)रणाऽर्ह-वाचकपिंजरीरितम् ह्र् अ उम् ॥ ७ ॥

अर्हन्त-धरणाऽर्हस्तपसा ‘ह्रः’ समाश्रितम् । ह्र् अम् ।

‘हंसः’ जिनाऽजनुयांगी, श्रद्धा-श्रुत-तपांसि च ॥ ह अम् सू अ

‘अत्यल्पमेतद् याक्षीयम्’ ॥ सू ॥ ८ ॥

5

बीजाक्षर ‘श्री’ कारमा चार वर्णों आ प्रमाणे छे—श्र+र+ई+म्—आ चार अंशोमापी पहिले अश ‘श्र’ श्रुतज्ञाननो, बीजो अंश ‘र’ धरणेन्द्रनो, त्रीजो अंश ‘ई’ पद्मावतीनो अने चौथो अश ‘म्’ मुनिनो वाचक छे ।

बीजाक्षर ‘ह्री’ कारमा पांच वर्णों आ प्रमाणे छे—ह+र+अ+उ+म्—आ पांच अंशोमापी प्रथम 10 अंश ‘ह’ अरिहतनो, बीजो अश ‘र’ धरणेन्द्रनो (?), त्रीजो अंश ‘अ’ अदेह एटले सिद्धनो, चौथो अश ‘उ’ उपाध्यायनो अने पाचमो अश ‘म्’ मुनिनो वाचक छे, एम (विद्वानो) कहल छे ॥ ७ ॥

बीजाक्षर ‘ह्रः’ मा चार वर्णों आ प्रमाणे छे—ह्र+अ+सु—आ चार अंशोमापी प्रथम अश ‘ह्र’ अरिहतवडे, बीजो अश ‘र’ धरणेन्द्रवडे (?), त्रीजो अंश ‘अ’ अदेह एटले सिद्धवडे अने चौथो अश ‘सु’ (विसर्ग) तपवडे समाश्रित छे ।

15 ‘हंस’ पदमा छ वर्णों आ प्रमाणे छे—ह+अ+म्+सु+अ+म्—आ छ अंशोमापी प्रथम अश ‘ह्र’ अरिहतनो, बीजो अंश ‘अ’ सिद्धनो, त्रीजो अंश ‘म्’ मुनिनो, चौथो अश ‘सु’ शब्दानो, पाचमो अश ‘अ’ श्रुतज्ञाननो अने छट्टो अंश ‘सु’ (विसर्ग) तपसुनो वाचक छे ॥

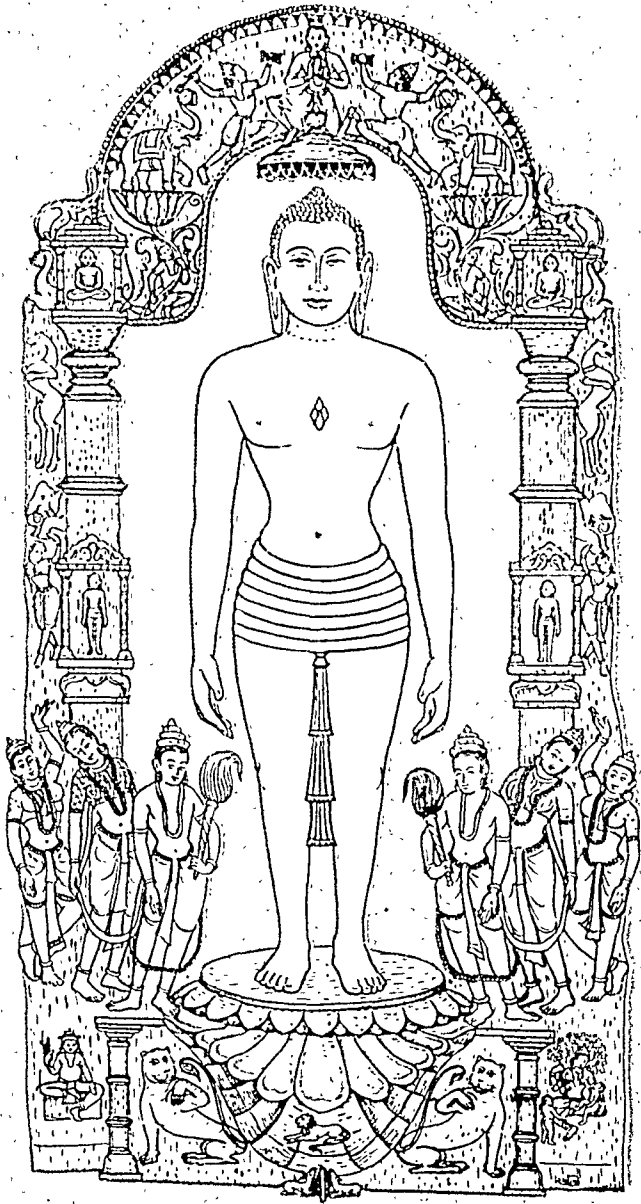
‘आ अल्पाक्षरी यक्षोनी (संकेत) वाणी (?) छे’ ॥ ८ ॥

परिचय

20 ‘मातृकाप्रकरण’ नी एक ह० त्रि० प्रति पू० मु० श्रीयशोविजयजी म० पासेपी मळी हनी, तेमां भाषाना संधिनियमो, छद्म, वर्णप्रस्तार, उच्चारविधि वगैरे अनेक विषयनो संग्रह करेलो छे. ते प्रथमां ज यक्षोनी अल्पाक्षरी संकेतविधि (?) आठ श्लोकमां दर्शावी छे, जे नमस्कार अने तेनां मंत्रबीजो उपर सुंदर प्रकाश पाथरे छे ।

ए आठ श्लोकनो मंदर्भ अहीं अनुवाद साथे आप्यो छे ।

25 आ मातृकाप्रकरणना कर्ता पापचंद्रगच्छीय श्रीरत्नचंद्रगणि छे, तेओ प्रायः सत्तरमा संकामां पया हशे एवु अनुमान छे ।

श्रीमहावीरप्रभुः (कायोत्सर्गमुद्रामां)

श्रीहेमचन्द्राचार्य-विरचितः
अहंनामसहस्रसमुच्चयः

- अहं नामापि कर्णाभ्यां, शृण्वन् वाचा समुच्चरन् ।
जीवः पीवरपुण्यश्रीर्लभते फलमुत्तमम् ॥ १ ॥
- अत एव प्रतिप्रातः, समुत्थाय मनीषिभिः ।
भक्त्याऽऽग्रसहस्राहं नामोच्चारो विधीयते ॥ २ ॥
- श्रीमानहंन् जिनः स्वामी, स्वयम्भूः शम्भुरात्मभूः ।
स्वयंप्रभुः प्रभुर्भोक्ता, विश्वभूरपुनर्भवः ॥ ३ ॥
- विश्वात्मा विश्वलोकेशो, विश्वतश्चक्षुरक्षरः ।
विश्वविद् विश्वविद्ये(श्वे)शो, विश्वयोनिरनीश्वरः ॥ ४ ॥
- विश्वदृष्ट्वा विभुर्धाता, विश्वेशो विश्वलोचनः ।
विश्वव्यापी विधुर्वंथाः, शाश्वतो विश्वतोमुखः ॥ ५ ॥
- विश्वपो विश्वतः पादो, विश्वशीर्षः शुचिश्रवाः ।
विश्वदृग् विश्वभूतेशो, विश्वज्योतिरनश्वरः ॥ ६ ॥
- विश्वसृष्ट् विश्वसर्विश्वेद्, विश्वभुग विश्वनायकः ।
विश्वाशी विश्वभूतात्मा, विश्वजिद् विश्वपालकः ॥ ७ ॥
- विश्वकर्मा जगद्विश्वो, विश्वसूर्तिजिनेश्वरः ।
भूतभाविभवद्गर्ता, विश्ववैद्यो यतीश्वरः ॥ ८ ॥
- सर्वादिः सर्वदृक् सार्वः, सर्वज्ञः सर्वदर्शनः ।
सर्वात्मा सर्वलोकेशः, सर्ववित् सर्वलोकजित् ॥ ९ ॥
- सर्वगः सुश्रुतः सुश्रुः, सुवाक् सरिर्वहुश्रुतः ।
सहस्रशीर्षः क्षेत्रज्ञः, सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ १० ॥
- युगादिपुरुषो ब्रह्मा, पञ्चब्रह्ममयः शिवः ।
ब्रह्मविद् ब्रह्मतत्त्वज्ञो, ब्रह्मयोनिरयोनिजः ॥ ११ ॥
- ब्रह्मनिष्ठः परं ब्रह्म, ब्रह्मात्मा ब्रह्मसम्भवः ।
ब्रह्मेद् ब्रह्मपतिर्ब्रह्मचारी ब्रह्मपदेश्वरः ॥ १२ ॥
- विष्णुर्जिष्णुर्जयी जेता, जिनेन्द्रो जिनपुङ्गवः ।
परः परतरः सुक्ष्मः, परमेष्ठी सनातनः ॥ १३ ॥ इति श्री प्रथमशतप्रकाशः ॥ १०० ॥
- जिननाथो जगन्नाथो, जगत्स्वामी जगत्प्रभुः ।
जगत्पूज्यो जगद्गन्धो, जगदीशो जगत्पतिः ॥ १ ॥
- जगन्नेता जगज्जेता, जगन्मान्यो जगद्विभुः ।
जगज्ज्येष्ठो जगच्छ्रेष्ठो, जगद्ध्येयो जगद्वितः ॥ २ ॥
- जगदर्च्यो जगद्गन्धुर्जगच्छास्ता जगत्पिता ।
जगन्नेत्रो जगन्मैत्रो, जगदीपो जगद्गुरुः ॥ ३ ॥

5

10

15

20

25

30

35

स्वयंज्योतिरजोऽजन्मा, परंतेजः परंमहः ।
 परमात्मा शमी शान्तः, परंज्योतिस्तमोऽपहः ॥ ४ ॥
 प्रदान्तात्प्रजन्तात्मा, योगी योगीश्वरो गुरुः ।
 अनन्तजिदनन्तात्मा, भव्यवधुरवन्धनः ॥ ५ ॥
 5 शुद्धबुद्धिः प्रबुद्धात्मा, सिद्धार्थः सिद्धशासनः ।
 सिद्धः सिद्धान्तविद् ध्येयः, सिद्धः साध्यः सुधीः सुगीः ॥ ६ ॥
 सहिष्णुरच्युतोऽनन्तः, प्रभविष्णुर्भयोद्भवः ।
 स्वयम्भूष्णुरसम्भूष्णुः, प्रभूष्णुरभयोऽव्ययः ॥ ७ ॥
 दिव्यभाषापतिदिव्यः, पूतवाक् पूतशासनः ।
 10 पूतात्मा परमज्योतिर्धर्माध्यक्षो देवीश्वरः ॥ ८ ॥
 निर्मोहो निर्मदो निःस्वो, निर्दम्भो निरुपद्रवः ।
 निराधारो निराहारो, निर्लोभो निश्चलोऽचलः ॥ ९ ॥
 निष्कामी निर्ममो निष्पक्, निष्कल्लो निरञ्जनः ।
 निर्गुणो नीरसो निर्भीर्निर्व्यापारो निरामयः ॥ १० ॥
 15 निर्निमेषो निराबाधो, निर्दग्धो निष्क्रियोऽजघः ।
 निःशङ्कश्च निरातंको, निष्कलो निर्मलोऽमलः ॥ ११ ॥ इति द्वितीयशतप्रकाशः ॥ २०० ॥

तीर्थं तृत् तीर्थं रृत् तीर्थं दूरस्तीर्थं करः सुदृक् ।
 तीर्थं कर्त्ता तीर्थं भर्त्ता, तीर्थं शस्तीर्थं नायकः ॥ १ ॥
 सुतीर्थोऽधिपतिस्तीर्थसेज्यस्तीर्थं कर्त्तायकः ।
 20 धर्मतीर्थं करस्तीर्थं प्रणेता तीर्थं कारकः ॥ २ ॥
 तीर्थाधीशो महातीर्थं स्तीर्थं विधायकः ।
 सत्यतीर्थं करस्तीर्थं सेज्यस्तीर्थं कर्त्तायकः ॥ ३ ॥
 तीर्थं नाथस्तीर्थं राजस्तीर्थं तीर्थं प्रकाशकः ।
 तीर्थं चन्द्रस्तीर्थं मूष्यस्तीर्थो राध्यः सुतीर्थिकः ॥ ४ ॥
 25 स्थविष्ठः स्थविरो ज्येष्ठः, प्रेष्ठः प्रष्टो गरिष्ठधीः ।
 स्थेष्ठो गरिष्ठो बहिष्ठो, श्रेष्ठोऽणिष्ठो गरिष्ठधीः ॥ ५ ॥
 विभ्रवो विभ्रयो वीरो, विशोको विरजोऽजरन् ।
 विरागो विमदोऽव्यक्तो, विविको वीनमत्सरः ॥ ६ ॥
 वीतरागो गनद्वेषो, वीतमोहो विमन्मयः ।
 30

सुयज्वा यजमानात्मा, सुप्राप्तस्तोमपूजितः ।
 35 क्रात्विग् यज्ञपतिर्याज्यो, यज्ञाङ्गममृतं हविः ॥ ९ ॥
 सोममूर्त्तिः सुसौम्यात्मा, स्वयंमूर्त्तिर्मेहाप्रभः ।
 व्योममूर्त्तिरमूर्त्तात्मा, नीरजा वीरजाः शुचिः ॥ १० ॥
 मन्त्रविन्मन्त्रहन्मन्त्री, मन्त्रमूर्त्तिरनन्तरः ।
 स्वतन्त्रः स्वदृक् स्वचरः, कृताग्रश्च कृतान्तदृक् ॥ ११ ॥ इति तृतीयशतप्रकाशः ॥ ३०० ॥

- कृती कृतार्थः संस्तृत्यः, कृतकृत्यः कृतकृतुः ।
 नित्यो मृत्युञ्जयोऽमृत्युरमृतात्माऽमृतोद्भवः ॥ १ ॥
 हिरण्यगर्भः श्रीगर्भः, प्रभूतविभवोऽभवः ।
 स्वयंप्रभः प्रभृतात्मा, भवो भावो भवान्तकः ॥ २ ॥
 महाशोकध्वजोऽशोकः, कः स्रष्टा पद्मविष्टरः । 5
 पद्मेशः पद्मसम्भूतिः, पद्मनाभिरनुत्तरः ॥ ३ ॥
 पद्मयोनिर्जगद्योनिरित्यः स्तुत्यः स्तुतीश्वरः ।
 स्तवनार्हो हृषीकेशोऽजितो जेयः कृतक्रियः ॥ ४ ॥
 विशालो विपुलो द्योतिरतुलोऽचिन्त्यवैभवः ।
 सुसंवृत्तः सुगुप्तात्मा, शुभंयुः शुभकर्मकृत् ॥ ५ ॥ 10
 एकविधो महावैद्यो, मुनिः परिवृढो दृढः ।
 यतिर्विद्यानिधिः साक्षी, विनेता विहतान्तकः ॥ ६ ॥
 पिता पितामहः पाता, पवित्रः पावनो गतिः ।
 त्राता भिषग्वरो वर्यो, वरदः पारदः पुमान् ॥ ७ ॥
 कविः पुराणपुरुषो, वर्षीयान् ऋषभः पुरुः । 15
 प्रतिष्ठाप्रसवो हेतुर्भुवनैकपितामहः ॥ ८ ॥
 श्रीवत्सलक्षणः श्रुक्ष्णो लक्षण्यः शुभलक्षणः ।
 निरक्षः पुण्डरीकाक्षः, पुष्कलः पुष्कलेक्षणः ॥ ९ ॥
 सिद्धिदः सिद्धसङ्कल्पः, सिद्धात्मा सिद्धशासनः ।
 बुद्धबोध्यो महाबुद्धिर्वर्धमानो महर्द्धिकः ॥ १० ॥ 20
 वेदाङ्गो वेदविद् वेद्यो, जातरूपो विदांवरः ।
 वेदवैद्यः स्वसंवेद्यो, विवेदो वदतांवरः ॥ ११ ॥ इति चतुर्थशतप्रकाशः ॥ ४०० ॥
 सुधर्मा धर्मधीर्धर्मो, धर्मात्मा धर्मदेशकः ।
 धर्मचक्री दयाधर्मः शुद्धधर्मो वृषध्वजः ॥ १ ॥
 वृषकेतुर्वृषाधीशो, वृषाङ्गश्च वृषोद्भवः । 25
 हिरण्यनाभिर्भृतात्मा, भूतभृद् भूतभावनः ॥ २ ॥
 प्रभवो विभवो भास्वान्, मुक्तः शक्तोऽक्षयोऽक्षतः ।
 कूटस्थः स्थाणुरक्षोभ्यः, शास्ता नेताऽचलस्थितिः ॥ ३ ॥
 अग्रणीर्ग्रामणीर्गण्यो, गण्यगण्यो गणाग्रणीः ।
 गणाधिपो गणाधीशो, गणज्येष्ठो गणांचितः ॥ ४ ॥ 30
 गुणाकरो गुणाम्बोधिर्गुणक्षो गुणवान् गुणी ।
 गुणादरो गुणोच्छेदी, सुगुणोऽगुणवर्जितः ॥ ५ ॥
 शरण्यः पुण्यवाक् पूतो, वरेण्यः पुण्यगीर्गुणः ।
 अगण्यपुण्यधीः पुण्यः, पुण्यकृत् पुण्यशासनः ॥ ६ ॥
 अतीन्द्रोऽतीन्द्रियोऽधीन्द्रो, महेन्द्रोऽतीन्द्रियार्थदृक् ।
 अतीन्द्रियो महेन्द्राच्यो [अनिन्द्रोऽहमिन्द्राच्यो (पाठांतर)],-महेन्द्रमहितो महान् ॥ ७ ॥ 35

उद्भवः कारणं कर्त्ता, पारगो भयनारकः ।
 भ्रामह्यो गहनं गुह्यः, परर्द्धिः परमेश्वरः ॥ ८ ॥
 अनन्तर्द्धिरमेयर्द्धिरचिन्त्यर्द्धिः समप्रधीः ।
 प्राप्यः प्राप्यहरोऽत्यग्रः, प्रत्यग्रोऽग्रोऽग्रिमोऽग्रजः ॥ ९ ॥
 प्राणकः प्रणवः प्राणः, प्राणदः प्राणितेश्वरः ।
 प्रधानमात्मा प्रकृतिः परमः परमोदयः ॥ १० ॥ इति पंचमशतप्रकाशः ॥ ५०० ॥
 महाजिनो महायुद्धो, महाप्रजा महाशिवः ।
 महाविष्णुर्महाजिष्णुर्महानाथो महेश्वरः ॥ १ ॥
 महादेवो महास्वामी, महाराजो महाप्रभुः ।
 महाचन्द्रो महादिव्यो, महाशूरो महागुरुः ॥ २ ॥
 महातपा महातेजा, महोदको महोमयः ।
 महाशयो(पदा) महाधामा(म), महासत्यो महाबलः ॥ ३ ॥
 महार्धयो महावीर्यो, महाकान्तिर्महाद्युतिः ।
 महाशक्तिर्महाज्योतिर्महाभूतिर्महाभृतिः ॥ ४ ॥
 महामतिर्महानीतिर्महाशान्तिर्महाकृतिः ।
 महाकीर्तिर्महास्फूर्तिर्महाप्रज्ञो महोदयः ॥ ५ ॥
 महाभागो महाभोगो, महारूपो महावपुः ।
 महादानो महाज्ञानो, महाशास्ता महामहाः ॥ ६ ॥
 महामुनिर्महामौनी, महाध्यानो महादमः ।
 महाश्रमो महाशीलो, महायोगो महालयः ॥ ७ ॥
 महाप्रनो महायज्ञो, महाभ्रेष्ठो महाकविः ।
 महामन्त्री महातन्त्रो, महोपायो महानयः ॥ ८ ॥
 महाकारणिको मन्ता, महानादो महापतिः ।
 महामोक्षो महायोगो, महेश्वरो महस्तां पतिः ॥ ९ ॥
 महावीरो महाधीरो, महाधुर्यो महेश्वरः ।
 महात्मा महस्तां धाम, महर्षिर्महितोदयः ॥ १० ॥
 महामुक्तिर्महागुप्तिर्महासत्यो महार्जवः ।
 महाबुद्धिर्महासिद्धिर्महादासो महोदयः ॥ ११ ॥
 महाधर्मो महाशर्मा, महात्मज्ञो महाशयः ।
 महामोक्षो महासौम्यो, महानन्दो महोदयः ॥ १२ ॥
 महाभयविधिनन्तारी, महामोहारिसूदनः ।
 महायोगीश्वररारथ्यो, महामुक्तिपदेश्वरः ॥ १३ ॥ इति षष्ठशतप्रकाशः ॥ ६०० ॥
 आनन्दो नन्दनो नन्दो, धन्यो नन्दोऽभितन्दनः ।
 कामहा कामदः काम्यः, कामधेनुपरिजयः ॥ १ ॥
 मन-कलेशपहः साधुरुक्तमोऽघहरो हरः ।
 अस्वर्ष्येयः प्रमेयात्मा, शमात्मा प्रशमाकरः ॥ २ ॥
 स्वर्ष्योगीश्वरश्चि(रोऽचि)न्त्यः, श्रुतात्मा विष्टरथवाः ।
 दान्तात्मा दमतीर्थदो, योगात्मा योगसाधकः ॥ ३ ॥

- प्रमाणपरिधिर्दक्षो, दक्षिणोऽध्वर्युरध्वरः ।
 प्रक्षीणवन्धः कर्मारिः, क्षेमकृत् क्षेमशासनः ॥ ४ ॥
 क्षेमी क्षेमङ्करोऽक्षय्यः, क्षेमघ(क)र्मा क्षमापतिः ।
 अग्राह्यो ज्ञानिविज्ञेयो, ज्ञानिगम्यो जिनोत्तमः ॥ ५ ॥
 जिनेन्दुर्जनितानन्दो, मुनीन्दुर्दुन्दुभिस्वनः ।
 मुनीन्द्रवन्द्यो योगीन्द्रो, यतीन्द्रो यतिनायकः ॥ ६ ॥
 असंस्कृतः सुसंस्कारः, प्राकृतो वै कृतान्तवित् ।
 अन्तकृत् कान्तगुः कान्तश्चिन्तामणिरभीष्टदः ॥ ७ ॥
 अजितो जितकामारिरमितोऽमितशासनः ।
 जितक्रोधो जितामित्रो, जितक्लेशो जितान्तकः ॥ ८ ॥
 सत्यात्मा सत्यविज्ञानः, सत्यवाक् सत्यशासनः ।
 सत्याशीः सत्यसन्धानः, सत्यः सत्यपरायणः ॥ ९ ॥
 सदायोगः सदाभोगः, सदातृप्तः सदाशिवः ।
 सदागतिः सदासौख्यः, सदाविद्यः सदादयः ॥ १० ॥
 सुघोषः सुमुखः सौम्यः, सुखदः सुहितः सुहृत् ।
 सुगुप्तो गुप्तिभृद् गोप्ता, गुप्ताक्षो गुप्तमानसः ॥ ११ ॥ इति सप्तमशतप्रकाशः ॥ ७०० ॥
- वृहद् वृहस्पतिर्वाग्मी, वाचस्पतिरुदारधीः ।
 मनीषी धिपणो धीमान्, शेमुषीशो गीरांपतिः ॥ १ ॥
 नैकरूपो नयोनुज्ञो, नैकात्मा नैकधर्मकृत् ।
 अविज्ञेयोऽप्रतर्न्यात्मा, कृतज्ञः कृतलक्षणः ॥ २ ॥
 ज्ञानगर्भो दयागर्भो, रत्नगर्भः प्रभास्वरः ।
 पद्मगर्भो जगद्गर्भो, हैमगर्भः सुदर्शनः ॥ ३ ॥
 लक्ष्मीशः सद्योऽध्यक्षो, दृढयोनिर्नयीशिता ।
 मनोहरो मनोक्षोऽहो, धीरो गम्भीरशासनः ॥ ४ ॥
 धर्मयूपो दयावागो, धर्मनेमिर्मुनीश्वरः ।
 धर्मचक्रायुधो देवः, कर्महा धर्मघोषणः ॥ ५ ॥
 स्थेयान् स्थवीयान् नेदीयान्, दवीयान् दूरदर्शनः ।
 सुस्थितः स्वास्थ्यभाक् सुस्थो, नीरजस्को गतस्पृहः ॥ ६ ॥
 वश्येन्द्रियो विमुक्तात्मा, निःसपत्नो जितेन्द्रियः ।
 श्रीनिवासश्चतुर्वक्त्रश्चतुरास्यश्चतुर्मुखः ॥ ७ ॥
 अध्यात्मगम्योऽगम्यात्मा, योगात्मा योगिवन्दितः ।
 सर्वत्रगः सदाभावी, त्रिकालविपर्ययहृद् ॥ ८ ॥
 शङ्करः सुखदो दान्तो, दमी क्षान्तिपरायणः ।
 स्वानन्दः परमानन्दः, सूक्ष्मवर्चाः परापरः ॥ ९ ॥
 अमोघोऽमोघवाक् स्वाक्षो दिव्यदृष्टिरगोचरः ।
 सुरूपः सुभगस्त्यागी, मूर्त्तोऽमूर्त्तः समाहितः ॥ १० ॥
 एकोऽनेको निरालम्बोऽनीदृग् नाथो निरन्तरः ।
 प्रार्थ्योऽभ्यर्थ्यः समभ्यर्च्यस्त्रिजगन्मङ्गलोदयः ॥ ११ ॥ इति अष्टमशतप्रकाशः ॥ ८०० ॥

ईशोऽधीशोऽधिपोऽधीन्द्रो, ध्येयोऽमेयो द्यामयः ।
 शिवः शूरः शुभः सारः, शिष्टः स्पष्टः स्फुटोऽस्फुटः ॥ १ ॥
 इष्टः पुष्टः क्षमोऽक्षमोऽकायोऽमायोऽस्सयोऽमयः ।
 हृद्योऽहृद्योऽणुः स्थूलो, जीर्णो नव्यो गुरुर्लघुः ॥ २ ॥
 5 स्वभूः स्वात्मा स्वयंयुद्धः, स्वैराः स्वैरीश्वरः स्वरः ।
 आघोऽलक्ष्योऽपरोऽरूपोऽस्पृशोऽशब्दोऽरिहाऽरुहः ॥ ३ ॥
 दीनोऽलक्ष्योऽरसोऽगन्धोऽच्छेद्योऽमेद्योऽजरोऽमरः ।
 प्राणो धन्यो यतिः पूज्यो, महोऽर्च्यः प्रशामी यमी ॥ ४ ॥
 धीराः धीन्द्रः शुभः सुधीरुत्तमधीः धियः पतिः ।
 10 धीपतिः धीपरः धीपः, सच्छ्रीः धीयुक् धिया धिनः ॥ ५ ॥
 शानी तपस्वी तेजस्वी, यशस्वी बलयान् बली ।
 दानी ध्यानी मुनिर्मानि, लयी लक्ष्यः क्षयी क्षमी ॥ ६ ॥
 लक्ष्मीवान् भगवान् धेयान्, सुगतः सुतनुर्वृधः ।
 बुद्धो वृद्धः स्वर्षसिद्धः, प्रोद्यः प्रांशुः प्रभामयः ॥ ७ ॥ इति नवमशतप्रकाराः ॥ १०० ॥

आदिदेवो देवदेवः, पुरदेवोऽधिदेवता ।
 युगादीशो युगाधीशो, युगमुप्यो युगोत्तमः ॥ १ ॥
 दीनः प्रदीतः सूर्याभोऽरिष्णोऽविष्णोऽघ्नो घनः ।
 शत्रुघ्नः प्रतिघस्तुहोऽसङ्गः स्वज्ञोऽप्रगः सुगः ॥ २ ॥
 स्याद्वादी दिव्यगीर्दिव्यध्वनिरद्गामगीः प्रगीः ।
 20 पुण्यवागहंवागर्धंमागर्धायोक्तिरिद्धगीः ॥ ३ ॥
 पुराणपुरुषोऽपूर्वोऽपूर्वधी पूर्वदेशकः ।
 जिनदेवो जिनाधीशो, जिननाथो जिनाप्रणीः ॥ ४ ॥
 शान्तिनिष्ठो मुनिज्येष्ठः, शिवतातिः शिवप्रदः ।
 शान्तिहृत् शान्तिदः शान्तिः, कान्तिमान् कामितप्रदः ॥ ५ ॥
 25 धियां निधिरधिष्ठानमप्रतिष्ठः प्रतिष्ठितः ।
 सुस्थिरः स्थावरः स्थास्नुः पू(प्र)धीयान् प्रथितः पृथुः ॥ ६ ॥
 पुण्यराशिः धियोराशिस्तेजोराशिरसंशयी ।
 ज्ञानोद्धिरनन्तीजा, ज्योतिर्मूर्च्छिरनन्तधीः ॥ ७ ॥
 विज्ञानोऽप्रतिमो भिभ्रुर्मुमुक्षुर्मुनिपुङ्गवः ।
 30 अनिद्रालुरनन्द्रालुर्जागरुकः प्रभामयः ॥ ८ ॥
 कर्मण्यः कर्मडोऽकुण्डो, रुद्रो भद्रोऽभयद्रुः ।
 लोकोत्तरो लोकपतिलोकेशो लोकवन्सलः ॥ ९ ॥
 त्रिलोकीशखिकालत्रिखिनेत्रत्रिपुरान्तकः ।
 त्र्यम्बकः कैवलालोकः, कैवली कैवलेक्षणः ॥ १० ॥
 35 समन्तभद्रः शान्तादिर्धर्माचार्यो द्यानिधिः ।
 सूक्ष्मदर्शा सुमार्गशः, कृपालुर्मार्गदर्शकः ॥ ११ ॥

प्रातिहार्योज्ज्वलस्फीतातिशयो विमलाशयः ।

सिद्धानन्तचतुष्कश्रीर्जीयाच्छ्रीजिनपुङ्गवः ॥ १२ ॥

इति अष्टोत्तरशतनामयुक्तो दशमप्रकाशः ॥ (१००८) ॥

उपसंहारः

पतदष्टोत्तरं नामसहस्रं श्रीमदर्हतः ।

5

भव्याः पठन्तु सानन्दं, महानन्दैककारणम् ॥ १११ ॥

इत्येतज्जिनदेवस्य जिननामसहस्रकम् ।

सर्वापराधशमनं, परं भक्तिविवर्धनम् ॥ ११२ ॥

अक्षयं त्रिषु लोकेषु, सर्वस्वर्गैकसाधनम् ।

स्वर्गलोकैकसोपानं, सर्वदुःखैकनाशनम् ॥ ११३ ॥

10

समस्तदुःखहं सद्यः, परं निर्वाणदायकम् ।

कामक्रोधादिनिःशेषमनोमलविशोधनम् ॥ ११४ ॥

शान्तिदं पावनं नृणां, महापातकनाशनम् ।

सर्वेषां प्राणिनामाशु, सर्वाभीष्टफलप्रदम् ॥ ११५ ॥

जगज्जाड्यप्रशमनं, सर्वविद्याप्रवर्त्तकम् ।

15

राज्यदं राज्यभ्रष्टानां, रोगिणां सर्वरोगहृत् ॥ ११६ ॥

वन्ध्यानां सुतदं चाशु, क्षीणानां जीवितप्रदम् ।

भूत-ग्रह-विपध्वंसि, श्रवणात् पठनाज्जपात् ॥ ११७ ॥

श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितः श्रीअर्हन्नामसहस्रसमुच्चयः समाप्तः ।

परिचय

20

कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्यद्वृत 'अर्हन्नामसहस्रसमुच्चय' 'श्री जैनधर्म प्रसारक सभा,'
भावनगरधी वीर सं. २४६५ मां प्रकाशित थयेली पुस्तिका ना आधारे लेखामां आब्युं छे, अने ते अति सरल
होवाधी मूल मात्र आप्युं छे ।

महामहोपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितम्
श्रीजिनसहस्रनामस्तोत्रम्

- नमस्ते समस्तेप्सितार्थप्रदाय, नमस्ते महाहृत्पलक्ष्मीप्रदाय ।
5 नमस्ते चिदानन्दतेजोमयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १ ॥
नमस्ते जगन्नाय ! विर्यंघनेतः !, नमस्ते महामोहमहृक्कजेतः ! ।
नमस्ते सतां मोक्षशिक्षाविनेतः !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २ ॥
नमस्ते जिनेन्द्र ! प्रभो ! धीतराग !, नमस्ते स्वयम्भो ! जगद्गन्धनाग ! ।
नमस्ते स्फुरज्ज्ञानजाग्रद्विराग !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३ ॥
10 नमस्ते जगज्जन्तुजीवातुजन्म !, नमस्ते प्रभो ! भाग्यलभ्याद्दिघपन्न ! ।
नमस्ते लग्नस्तत्पसन्तोपसन्न !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४ ॥

अनुवाद

सर्वं कामित अर्थोने आपनार आपने नमस्कार थाओ । महान् आर्हृत्पलक्ष्मी—अरिहंत पदने आपनार आपने नमस्कार थाओ । अनंत ज्ञान, अनंत सुख अने अनंत वीर्यमय एवा आपने नमस्कार 15 थाओ । *आपने नमस्कार थाओ ! आपने नमस्कार थाओ ! आपने नमस्कार थाओ ! आपने नमस्कार थाओ ! आपने नमस्कार थाओ ! ॥ १ ॥

जगत्ना नाथ ! विश्वना परम नेता ! आपने नमस्कार थाओ । महामोहरूप मञ्जुना श्रेष्ठ विजेता ! आपने नमस्कार थाओ । सज्जनेने मोक्षनी शिक्षा (मोक्षमार्ग) आपनार ! आपने नमस्कार थाओ ॥ २ ॥
जिनेन्द्र ! प्रभो (सर्व प्रकारे समर्थ) ! धीतराग (रागद्वेष रहित) ! आपने नमस्कार थाओ ।
20 हे स्वयंभू (विशिष्ट प्रकारना तथाभव्यत्तथी स्वयं तीर्थंकर ध्येला) ! हे जगद्गन्धनाग (जगतमां गंधहृस्तीसमान, अन्य वादिओरूप हाथीओना भदतो नाश करनारा) ! आपने नमस्कार थाओ ! निर्मल ज्ञान अने निश्चल वैराग्यवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ३ ॥

जगतना जतुओने (पट्टकायना प्राणीओने) जीवाडवा माटे (अभयदान आपनार अने अपावनार) जन्म लेनारा, हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । परम भाग्योदयथी ज प्राप्य छे चरणवमल जेमना एवा 25 हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । सुंदर सत्य अने संतोपना निकेतन हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ४ ॥

नमस्तेऽत्र धर्मार्थिनां धर्मवन्धो !, नमस्ते सतां पुण्यकारुण्यसिन्धो ! ।

नमस्ते निरुद्धातिदुष्टाश्रवान्धो !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५ ॥

नमस्ते महास्विन् ! नमस्ते यशस्विन् !, नमस्ते वचस्विन् नमस्ते तपस्विन् ! ।

नमस्ते गुणैरद्भुतैरद्भुताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६ ॥

नमस्ते महात्मन् ! नमस्ते चिदात्मन् !, नमस्ते शिवात्मन् ! नमस्ते परात्मन् ! । 5

नमस्ते स्थिरात्मन् ! नमस्तेऽन्तरात्मन् !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७ ॥

नमस्ते गुणानन्त्यमाहात्म्यधाम्ने, नमस्ते मुनिग्रामणे ध्येयनाम्ने ।

नमस्ते विशुद्धावबोध्यात्मकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८ ॥

नमस्ते भवप्रान्तरस्वर्द्धुमाय, नमस्ते कृतास्मन्मनोविश्रमाय ।

नमस्ते गलज्जन्ममृत्युश्रमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९ ॥ 10

नमस्ते सुधाधोरणीवल्लभाय, नमस्ते भवेऽस्मिन् भृशं दुर्लभाय ।

नमस्तेऽत्र लब्धाय पुण्यैः(ण्य) प्रकर्षैः, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १० ॥

आ लोकमां रहेला धर्मार्थी जीवोना धर्मवन्धु ! आपने नमस्कार थाओ । सत्पुरुषोने माटे पुण्य अने करुणाना सिंधु हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । अतिदुष्ट एवा आश्रवोरूपी अंधकूपमां पडता प्राणीओने रोकनार (पडवा नहीं देनार) हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ५ ॥ 15

महास्विन् ! (महातेजवाळा) ! आपने नमस्कार थाओ । यशस्विन् ! आपने नमस्कार थाओ । वचस्विन् (पांत्रीश गुणोथी युक्त वचनवाळा) ! आपने नमस्कार थाओ । तपस्विन् ! आपने नमस्कार थाओ । अद्भुत गुणोवडे अद्भुत (सर्वोत्तम गुणवान) एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ६ ॥

महात्मन् ! आपने नमस्कार थाओ । चिदात्मन् ! आपने नमस्कार थाओ । शिवात्मन् ! आपने नमस्कार थाओ । परात्मन् ! आपने नमस्कार थाओ । स्थिरात्मन् ! आपने नमस्कार थाओ । अन्तरात्मन् ! 20 आपने नमस्कार थाओ ॥ ७ ॥

अनन्त गुण अने अनन्त माहात्म्यना धाम ! आपने नमस्कार थाओ । मुनि समूहना अधिपति ! ध्यान करवा लायक नामवाळा हे प्रभो आपने नमस्कार थाओ । विशुद्ध ज्ञानमय आपने नमस्कार थाओ ॥ ८ ॥

भवरूप अरण्यमां आश्रय लेवा माटे कल्पवृक्ष समान आपने नमस्कार थाओ । अमारा मन्ने 25 विश्राम आपनार आपने नमस्कार थाओ । जन्म अने मरणना श्रमयी रहित आपने नमस्कार थाओ ॥ ९ ॥

अमृत तुल्य गोष्ठी करनार भव्य जीवोना वल्लभ एवा आपने नमस्कार थाओ । आ भवमां अत्यन्त दुर्लभ छे दर्शन जेमन्तुं एवा आपने नमस्कार थाओ । पुण्यना प्रकर्षवडे प्राप्त थयेला एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १० ॥

नमस्ते सुधासारनेत्राञ्जनाय, नमस्ते सदाऽस्मन्मनोरञ्जनाय ।

नमस्ते भवभ्रान्तिभीभञ्जनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११ ॥

नमस्ते शुचिज्ञानरत्नाकराय, नमस्ते सतां कल्पकारस्कराय ।

नमस्ते जगज्जीवभद्रङ्कराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२ ॥

5 नमो मण्डिताखण्डभूमण्डलाय, नमो भक्तिनम्राखिलाखण्डलाय ।

नमो युक्तयोगाय योगीश्वराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३ ॥

नमस्ते सदा सुप्रसन्नाननाय, नमः सिद्धिसम्प्लुताकाननाय ।

नमो दत्तविद्वन्मनस्सम्मदाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४ ॥

नमस्तेऽवतीर्णाय त्रिधोपकृत्यै, नमस्ते कृतार्थाय सद्धर्मकृत्यैः ।

10 नमस्ते प्रकृत्या जगद्गतसलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १५ ॥

नमस्तीर्थकृन्नामकर्माजिताय, नमोऽचिन्त्यसामर्थ्याविस्फूर्जिताय ।

नमो योगिने योगशुद्रान्विताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १६ ॥

अमृतना सार सादृश सम्पगृह्णानपी अमारा नेत्रोनु वंजन' करनारा । आपने नमस्कार थाओ ।
अमारा मननुं सदा रजन करनारा आपने नमस्कार थाओ । भव भ्रमणना भयनो नाश करनारा आपने
15 नमस्कार थाओ ॥ ११ ॥

पवित्र ज्ञानना रत्नाकर एवा आपने नमस्कार थाओ । सज्जनोना वाङ्मि पुरवाने कल्पवृक्ष
समान आपने नमस्कार थाओ । जगनना जीगोनुं कल्याण करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ १२ ॥

सकल भूमडलना आभूषण समान आपने नमस्कार थाओ । भक्तिवडे नम्या छे सर्व रंगे
जेमने एवा आपने नमस्कार थाओ । योगवडे युक्त अने योगीश्वर एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १३ ॥

20 निलर सुप्रसन्न सुखवाळा आपने नमस्कार थाओ । सिद्धिसंपत्तिरूपकल्पलताना उद्यान समान
आपने नमस्कार थाओ । विद्वानोना मनने अनुपम आनंद आपनाग आपने नमस्कार थाओ ॥ १४ ॥

विघ्नना उपकार माटे श्वतरेला आपने नमस्कार थाओ । सद्धर्मानुष्ठान वडे कृतार्थ ददेला
आपने नमस्कार थाओ । हरभावपी ज शिष्यसकल एसा आपने नमस्कार थाओ ॥ १५ ॥

श्रीतीर्थकर नामधर्म उपार्जित करनारा आपने नमस्कार थाओ । अचिन्त्य सामर्थ्यवडे ओजस्वी
25 एवा आपने नमस्कार थाओ । योगमुद्रा युक्त एवा योगीश्वर आपने नमस्कार थाओ ॥ १६ ॥

नमोऽनुत्तरस्वर्गिभिः पूजिताय, नमस्तन्मनःसंशयच्छेदकाय ।
 नमोऽनुत्तरज्ञानलक्ष्मीधराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १७ ॥
 नमस्ते धरित्रीव(त्र्येव) सर्वसहाय, नमस्तेऽन्तरङ्गारिभिर्दुस्सहायं ।
 नमस्ते तपस्सत्यधूर्ध्वहाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १८ ॥
 नमस्ते शुभोपाजिताहर्तपदाय, नमस्ते तृतीये भवे निश्चिताय । 5
 नमो धर्मसम्य फलावञ्चिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १९ ॥
 नमो नव्यादिव्योपभोगाभिधाय, नमस्तेषु तत्रापि वैरङ्गिकाय ।
 नमो योगसात्म्यैकतासङ्गताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २० ॥
 नमस्ते भुवि स्वर्गलोकच्युताय, नमस्ते सतीकुक्षिकोशङ्गताय ।
 नमस्ते त्रिलोकोपकारोद्रताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २१ ॥ 10
 नमस्ते शुभस्वप्नसंखचिताय, नमस्ते जनन्याप्तसद्बोहदाय ।
 नमस्ते भवत्तद्रूपः सौष्टवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २२ ॥

अनुत्तरविमानना देवो वडे पूजित एवा आपने नमस्कार थाओ। अनुत्तर विमानमां रहेला देवोना मनमां उत्पन्न थनारा संशयने छेदनारा आपने नमस्कार थाओ। अनुत्तर एवी ज्ञानलक्ष्मीना (केवलज्ञानना) स्वामी एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १७ ॥ 15

पृथ्वीनी जेम सर्वपह (सर्व परिपह—उपसर्गोने सहन करनार) आपने नमस्कार थाओ। अंतरंग शत्रुओने दुस्सह एवा आपने नमस्कार थाओ। तप अने सत्यरूपी धुराने वहन करवामां वृषभ समान आपने नमस्कार थाओ ॥ १८ ॥

पुण्यप्रकर्षथी अरिहंत पदने उपार्जन करनारा आपने नमस्कार थाओ। त्रीजे भवे तीर्थकरपदने निश्चित (निकाचित) करनारा आपने नमस्कार थाओ। धर्मना सम्यक् फलथी अवंचित एवा आपने 20 नमस्कार थाओ ॥ १९ ॥

नव्य (सुंदर) दिव्योपभोगने पामेला (?) एवा आपने नमस्कार थाओ (आ विशेषण त्रीजे भवे तीर्थकर नामकर्म निकाचित कर्या पछी प्राप्त थयेल देवपणाने अंगे छे)। देवभवमां पण भोगोथी विरक्त एवा आपने नमस्कार थाओ। योगीनी सात्म्यरूप एकताने पामेला आपने नमस्कार थाओ ॥ २० ॥

स्वर्गमांथी च्यवीने पृथ्वीपर अवतरेला आपने नमस्कार थाओ। मनुष्यपणामां सती स्त्रीना 25 गर्भमां रहेला आपने नमस्कार थाओ। त्रिलोकना उपकार माटे उचत थयेला आपने नमस्कार थाओ ॥ २१ ॥

शुभ स्वप्नवडे सूचित अवतारवाळा आपने नमस्कार थाओ। जेमनी माताने शुभ दोहला उत्पन्न थया छे एवा आपने नमस्कार थाओ। माताना शरीरने सुखकारक एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ २२ ॥ 30

नमस्ते जनुर्भूषिताह्वान्वयाय, नमो रत्नरीश्टिपूर्णांलयाय ।
 नमो वर्द्धमानद्विधार्वाभवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २३ ॥
 नमो दिक्कमारीकृतस्वोचिताय, नमस्ताभिरर्चाविधिस्वाञ्चिताय ।
 नमो ज्ञानरत्नत्रयोदञ्चिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २४ ॥
 5 नमो घोषिताशेषविश्वत्रयाय, नमः सर्वलोकैकसांख्यावहाय ।
 नमः प्रोच्छसञ्जङ्गमस्थावराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २५ ॥
 नमः सुप्रसन्नीकृताशामुखाय, नमस्ते समुज्जृम्भितोर्वासुखाय ।
 नमो नारकेभ्योऽपि दत्तोत्सवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २६ ॥
 नमस्तेऽद्रुतङ्गम्पितेन्द्रासनाय, नमस्ते मुदा तैः कृतोपासनाय ।
 10 नमः कल्पितध्वान्तनिर्वासनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २७ ॥
 नमस्ते सुराद्रौ सुरैः प्रापिताय, नमस्ते कृतस्नात्रपूजोत्सवाय ।
 नमस्ते विनीताप्सरःपूजिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २८ ॥

जन्म वडे वशने शोभित अने समृद्ध करनारा आपने नमस्कार थाओ । (दिवोए करेली) राम ने
 सुवर्णनी वृष्टिपी घरने पूर्ण करनारा आपने नमस्कार थाओ । बने प्रकारना (द्रव्य ने भाव) वैभवपी
 15 वधना एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ २३ ॥

दिङ्कुमारीओए जे मनु रवोचित (प्रमृति) कर्तव्य कर्तुं छे एवा आपने नमस्कार थाओ । तेओ वडे
 अर्चा विविधी पूजिन एवा आपने नमस्कार थाओ । जन्मपी ज व्रण ज्ञान वडे युक्त एवा आपने नमस्कार
 थाओ ॥ २४ ॥

जन्मप्रत्याणक बखते समस्त विश्वत्रयने घोषित करनारा आपने नमस्कार थाओ । जन्मप्रत्याणक
 20 बखते सर्व लोकने अनुपम सुखने आपनारा आपने नमस्कार थाओ । (तीर्थकरना जन्म बखते जगतना
 सर्व जीरो क्षणमात्र सुखी थाय छे।) ते बखते जगम ने स्थावर सर्व वस्तुने उल्लसायमान करनार आपने
 नमस्कार थाओ ॥ २५ ॥

सर्व दिशाओना मुखने सुप्रसन्न करनारा आपने नमस्कार थाओ । पृथ्वीना सुखमा वृद्धि करनारा
 एवा आपने नमस्कार थाओ । नारकोने पण आनन्द आपनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ २६ ॥

25 अद्भुत रीते इन्द्रमा आसमने कंपावनारा आपने नमस्कार थाओ । हर्ष वडे इन्द्रोपी स्तत्रायेला
 आपने नमस्कार थाओ; (अर्हो शकस्तव वडे इन्द्रे करेली स्तवना सूचवी छे) अर्धानअंधकारानो नाश
 करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ २७ ॥

देवताओ वडे मेहु पर्वत उपर लाचायेला एवा आपने नमस्कार थाओ । त्यां जेमनो स्नात्रपूजानो
 उत्सव करवामां आब्यो एवा आपने नमस्कार थाओ । विनीत अप्सराओपी पूजित एवा आपने नमस्कार
 30 थाओ ॥ २८ ॥

नमोऽङ्गुष्ठीयूपपानोच्छ्रिताय, नमस्ते वपुःसर्वनट्यामयाय ।
 नमस्ते यथायुक्तसर्वाङ्गकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २९ ॥
 नमस्ते मलस्येदखेदोज्झिताय, नमस्ते शुचिक्षीरस्कृशोणिताय ।
 नमस्ते मुखश्वासहीणाम्बुजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३० ॥
 नमस्ते मणिस्वर्णाजिद्वगौरभाय, नमस्ते प्रसर्पद्वपुःसौरभाय । 5
 नमोऽनीक्षिताहारनीहारकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३१ ॥
 नमस्ते सुरीधैरनुक्रीडिताय, नमस्ते शिशुक्रीडया व्रीडिताय ।
 नमस्ते सुराधीश्वरैरीडिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३२ ॥
 नमो राजहंसेभगोवद्भताय, नमश्चातुरीमाधुरीसङ्गताय ।
 नमः सर्वशास्त्राब्धिपारंगताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३३ ॥ 10
 नमः क्रोमलालापपीयूषवर्ष !, नमो बाललीलाकृतज्ञातिहर्ष ।
 नमस्ते प्रभो ! प्राज्यपुष्पप्रकर्ष !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३४ ॥

अंगूठामां इन्द्रे संचारेला अमृतना पान वडे उद्धरता एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमना शरीरना सर्व रोगो नाश पाय्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व अंगनी यथोचित रचनाथी शोभता एवा आपने नमस्कार थाओ (अहीं प्रभुनुं उक्कट समचतुरस्र संस्थान सूच्युं छे) ॥ २९ ॥ 15

मल, प्रस्वेद अने खेदथी रहित शरीरवाळा आपने नमस्कार थाओ । पवित्र एवा दुग्ध समान श्वेतवर्णी रुधिरवाळा आपने नमस्कार थाओ । मुखना श्वासनी सुगंधवडे कमळने पण शरमावनारा (कमळ जेवा सुगंधी श्वासोच्छ्वासवाळा) आपने नमस्कार थाओ ॥ ३० ॥

मणि अने सुवर्णने जीतनारी गौर (उज्ज्वल) कांतिवाळा आपने नमस्कार थाओ । जेमना शरीरनी सुगंध चारे वाजु प्रसरी रही छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनो आहार-नीहार छद्मस्थ 20 मनुष्यो जोई शकता नथी एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ३१ ॥

(२९ श्लो. श्री अहीं सुधी जन्मथी बनारा चार अतिशय सूचव्या छे ।)

वाळपणामां देवोना समूहो वडे रमाडाता एवा आपने नमस्कार थाओ । वाळपणानी क्रीडाथी लज्जा पामेला एवा आपने नमस्कार थाओ । (वाळपणामां पण) इन्द्रे वडे प्रशंसित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ३२ ॥

राजहंस, हस्ती अने वृषभ जेवी गतिवाला आपने नमस्कार थाओ । चतुरता अने मधुरताथी युक्त एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व शास्त्ररूप समुद्रना पारने पामेला एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ३३ ॥

क्रोमळ आलापरूप अमृतने वरसावनारा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । वाळक्रीडा वडे ज्ञातिजनने हर्ष पमाडनारा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । अतिशय पुण्यना प्रवर्षवाळा हे प्रभो ! 30 आपने नमस्कार थाओ ॥ ३४ ॥

નમઃ સ્કારકૌમારલીલાલસાય, નમસ્તે સ્વતસ્ત્યક્તદુર્લાભસાય ।

નમસ્તે શુચિત્વેડપિ (?) નિઃસાધ્યસાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૫ ॥

નમસ્તે કૃતાન્વર્થયુક્તાભિધાય, નમસ્તે સ્વતઃસિદ્ધવિદ્યાવિધાય ।

નમસ્તે સ્વતો લબ્ધશિક્ષોપધાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૬ ॥

5 નમોઽષ્ટાઢ્યસાહસ્રસહસ્રણાય, નમસ્તે કૃતપ્રાણિસંરક્ષણાય ।

નમોઽક્ષીણદાક્ષિણ્યધીદક્ષિણાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૭ ॥

નમોઽનુકૂરાકેન્દુજૈત્રાનનાય, નમો દક્ષહૃદ્યસન્દાનકાય ।

નમસ્તે કપોલાન્તશાન્તસ્મિતાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૮ ॥

નમોઽનન્તગામ્ભીયર્વ્યાશયાય, નમઃ સંવૃતાનન્તશક્ત્યાશ્રયાય ।

10 નમો ધૈર્યનિસ્તર્જિતેન્દ્રાચલાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૯ ॥

નમો ધૈવનેડપ્યુદ્ગતસ્થાવરાય, નમઃ પ્રાતિમોત્યવ્યવસ્થાવરાય ।

નમો વિષ્વગુહ્યત્પ્રમાથીવરાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૪૦ ॥

15 વુમારાવસ્થાની વિપુલ ક્રૌઢાઓમાં મદ (વિરક્ત) એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમનો દુઃખ લાલસાઓ એ સ્વયં ત્યાગ કર્યો છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । (શરીર) પવિત્ર અને નિર્મય (?) એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૫ ॥

જેમનું સાર્થક અને યુક્ત એવું વર્દમાનાદિ નામ પાઢવામાં આવ્યું એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમને નાનાવિધ વિદ્યાઓ સ્વતઃ સિદ્ધ હતી એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । પોતાની મેઢે જ શિક્ષણના ઉપાયો મેઢવનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૬ ॥

20 ઉત્તમ એવા એક હજાર ને આઠ લક્ષગોવાઢા આપને નમસ્કાર થાઓ । સર્વ પ્રાણિઓના રક્ષણદાર આપને નમસ્કાર થાઓ । અક્ષીણ એવી દક્ષિણતા અને બુદ્ધિના કારણે દક્ષ એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૭ ॥

ધૂર્ગિમાના નિર્મલ ચન્દ્રને ઝીનનાર મુલ્લવાઢા આપને નમસ્કાર થાઓ । નિપુણ પુરુષોના હૃદયના લક્ષ્યને પોતામા બાધી લેનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેના કપોઢર્માં શાન્ત ગિમત રમી રહ્યું છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૮ ॥

25 અનન્ત ગાંમીર્વરૂપ (અથવા અનન્ત ગાંમીર્વના વારણે) શ્રેષ્ઠ આશાવવાઢા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સંવૃત એવી અનન્ત શક્તિઓના આશ્રયરૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ । ધૈર્ય વઢે મેઢપર્વતને પણ અધરિત કરનાર [મેઢ વરતાં પણ અધિક ધૈર્યવાન (સ્થિર)] એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૯ ॥

30 ધૈવતાવસ્થામા પણ અત્યન્ત સ્થિરતાવાઢા (વિપયોમાં ચચલતા રહિત) આપને નમસ્કાર થાઓ । ઉચ પ્રકારની પ્રતિભાથી પ્રાત્ત ધયેલ શ્રેષ્ઠ ઔચિત્યવાઢા આપને નમસ્કાર થાઓ । દેહમાંથી ષોનરક પ્રગલી

नमो जन्मतोऽप्यार्यमार्गाध्वगाय, नमो रूद्रदुर्नीतिचर्याऽपगाय ।
 नमस्ते विनाऽध्यापकं शिक्षिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४१ ॥
 नमो यौवने प्राप्तपाणिग्रहाय, नमो मुक्तभोगोपभोगाग्रहाय ।
 नमस्ते कृतप्राच्यकर्मापधाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४२ ॥
 नमस्ते त्रिवर्गाक्रियासाधकाय, नमस्ते यथाहं तदाराधकाय । 5
 नमस्तुर्यवर्गोऽप्यनिर्वाधकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४३ ॥
 नमो दान्तपञ्चेन्द्रियान्तःस्थलाय, नमःकीलिताजस्रकम्प्रोर्धलाय ।
 नमो ज्ञानधाराधुतान्तर्मलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४४ ॥
 नमो विभ्रते सात्त्विकाश्चित्तवृत्ति, नमो विभ्रते मानसैनोनिवृत्ति ।
 नमः पश्यते सर्वतस्तत्त्वदृष्ट्या, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४५ ॥ 10
 नमो भोगभङ्गीप्रसङ्गानुगाय, नमो नोपलिप्ताय तत्तद्रजोभिः ।
 नमः प्रोह्यसत्पुण्डरीकोपमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४६ ॥

जन्मधी ज आर्य (नीति) मार्गना पथिक एवा आपने नमस्कार थाओ । दुर्नीतिनी चर्यारूप
 नदीना प्रवाहने रोकनारा आपने नमस्कार थाओ । अध्यापक विना पण शिक्षणने प्राप्त थयेला एवा
 आपने नमस्कार थाओ ॥ ४१ ॥ 15

यौवनावस्थामां पाणिग्रहणने (लग्ने) पामेला एवा आपने नमस्कार थाओ । भोगोपभोगमां
 आसक्ति रहित एवा आपने नमस्कार थाओ । भोगोपभोगमां पण पूर्वार्जित कर्मानुं औपध (क्षपण) करनारा
 एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ४२ ॥

यथायोग्यपणे प्रथम त्रण पुरुषार्थोना क्रियाने साधता एवा आपने नमस्कार थाओ । तेने उचित
 नीते आराधनारा एवा आपने नमस्कार थाओ । ते वखते चोया मोक्ष पुरुषार्थने पण वाधा नहीं पमाडनारा 20
 एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ४३ ॥

पांचे इन्द्रियोना मर्मेने दमनारा एवा आपने नमस्कार थाओ । निरंतर चंचल एवा मनने
 ध्येयरूप खीले बांधता एवा आपने नमस्कार थाओ । ज्ञानधारावडे अंतरमळने धोनारा एवा आपने
 नमस्कार थाओ ॥ ४४ ॥

सात्त्विक चित्तवृत्तिने धारण करनारा आपने नमस्कार थाओ । मानसिक पापोनी निवृत्तिने धारण 25
 करनारा आपने नमस्कार थाओ । सर्व तरफ तत्त्वदृष्टिची जोता एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ४५ ॥

अनेक भोगोना प्रसंगोने अनुसरतां (भोगोने भोगवतां) दृतां पण ते वखते ते ते भोगोनी
 रज (कर्माश्रव) थी अलिप्त एवा आपने नमस्कार थाओ । विकस्वर पुंडरीक कमळनी उपमावाळा आपने
 नमस्कार थाओ ॥ ४६ ॥

नमः सम्पत्तदेवलोकांतिकाय, नमस्तैः स्तुताद्भिद्वयोपान्तिकाय ।

नमो ज्ञाततीर्थप्रवृत्त्यर्थनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४७ ॥

नमो निश्चिन्तामीयदीक्षाक्षणाय, नमो ज्ञानशुद्धोपयोगेक्षणाय ।

नमस्ते निरीहाय वीतस्पृहाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४८ ॥

नमस्ते कृतज्ञातिवर्गाईणाय, नमः प्रीणितैतत्कृतोद्भृंहणाय ।

नमस्तेऽपितस्वापतेयाय तेभ्यो, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४९ ॥

नमो दत्तसांवत्सरोत्सर्जनाय, नमो विश्वदारिव्यनिस्तर्जनाय ।

नमस्ते कृतार्थी-कृतार्थिव्रजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५० ॥

नमः प्रवृहं कारिताद्घोषणाय, नमो भो धृणीति लोकम्पृणाय ।

नमो दानवीराधिवीरोद्धराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५१ ॥

नमस्तेऽपितानेकगर्जद्गजाय, नमस्तेऽपितानेकवाह्व्रजाय ।

नमस्ते समुत्तानदानध्वजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५२ ॥

जेमनी पासे लोकांतिक देवो मेगा यईने आग्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । तेओए चरणद्वय पासे आवीने जेमनी स्तुति करी छे एवा आपने नमस्कार थाओ । तीर्थप्रवर्तननी प्रार्थनाने 15 जाणनारा एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ४७ ॥

पोताना दीक्षा समयने निश्चिन्त करनारा आपने नमस्कार थाओ । ज्ञानरूप शुद्ध उपयोग वडे जोता एवा आपने नमस्कार थाओ, निरीह अने निःस्पृह एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ४८ ॥

ज्ञानिवर्गने धनदानादि वडे स्तुकार करता एवा आपने नमस्कार थाओ । प्रसन्न धयेला ज्ञातिवर्गमें प्रशंसा करी छे एवा आपने नमस्कार थाओ; स्वजननेने संपत्तिनो योग्य भाग आपता एवा 20 आपने नमस्कार थाओ ॥ ४९ ॥

सावस्त्रिक दानने आपनारा एवा आपने नमस्कार थाओ । विश्वना दारिद्र्यनी निस्तर्जना (दारिद्र्यने दूर) करनारा आपने नमस्कार थाओ । अर्थवर्गने कृतार्थ (सन्तुष्ट) करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५० ॥

दररोज दाननी उद्घोषणा करावनार आपने नमस्कार थाओ । 'हे लोको ! मागो ! मागो' बगैरे 25 वहेवा वडे जगत्तने आनन्द आपनार आपने नमस्कार थाओ, दानवीरोर्म श्रेष्ठमा श्रेष्ठ एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५१ ॥

गर्जना करता अनेक हाथीओ दानमा आपनार आपने नमस्कार थाओ । अश्वना अनेक समूहो दानमा आपनार आपने नमस्कार थाओ । जेमना दाननो ध्वज सर्वत्र जंजे फरकी रथो छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५२ ॥

नमस्ते प्रभो ! दत्तदिव्याम्बराय, नमस्तेऽर्पितस्वर्णरत्नोत्कराय ।
 नमो दीनदीनारधाराधराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५३ ॥
 नमः प्रत्यहं यच्छते हेमकोटिं, नमो यच्छतेऽष्टौ च लक्षाणि तेषाम् ।
 नमो यच्छतेऽन्यद्यथेच्छं जनानाम्, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५४ ॥
 नमस्ते वदान्याभिवन्मार्गिणाय, नमस्ते धनापूर्णगोहाङ्गणाय ।
 नमस्ते कृतानेककोटिध्वजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५५ ॥
 नमस्ते मनःकामकल्पद्रुमाय, नमस्ते प्रभो ? कामधेनुपमाय ।
 नमस्ते निरस्तार्थिनामाश्रमा(या)य, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५६ ॥
 नमस्त्यक्तसप्ताङ्गराज्येन्दिराय, नमस्त्यक्तसत्सुन्दरीमन्दिराय ।
 नमस्त्यक्तमाणिक्यमुक्ताफलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५७ ॥
 नमस्तत्क्षणोपागतस्वर्धवाय, नमस्तत्कृतप्रौढदीक्षोत्सवाय ।
 नमस्तत्र तत्तत्स्फुरद्वैभवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५८ ॥

5

10

दिव्य वस्त्रो दानमां आपनार एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । रत्न ने सुवर्णनां ढगलांओ दानमां आपनार आपने नमस्कार थाओ । दीन जनोने दीनाररूप' जलनुं दान देवामां मेघ समान एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५३ ॥

15

दररोज दानमां एक करोड ने आठ लाख सोनेया आपनार आपने नमस्कार थाओ । अर्थां जनोने इच्छा मुजत्र व्रीनुं पण आपनार आपने नमस्कार थाओ ॥ ५४ ॥

याचकोने माटे उदार दाताररूप यथा एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनुं गृहाङ्गण धन वडे पूर्ण छे एवा आपने नमस्कार थाओ । अनेक जनोने कोटिध्वज करनार आपने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ ५५ ॥

20

मनोवांछित आपवाने कल्पवृक्ष सरखा आपने नमस्कार थाओ । मनोवांछित आपवाने कामधेनु समान आपने नमस्कार थाओ । 'अर्थां' एवा नामना आश्रयनो निरास करनार आपने नमस्कार थाओ । (प्रभुए पटले वधुं दान आप्युं के जगतमां कोई अर्थां ज रखी नहीं ! तेथी 'अर्थां' एवुं नाम पण न रखुं !) ॥ ५६ ॥

सप्तांग^१ राव्यलक्ष्मीनो त्याग करनार आपने नमस्कार थाओ । सुंदर स्त्रीओथी युक्त एवा अन्तः- 25 पुरनो त्याग करनार आपने नमस्कार थाओ । मणिओ अने मोतीओनो त्याग करनार आपने नमस्कार थाओ ॥ ५७ ॥

दीक्षाना महोत्सव माटे जेमनी पासे तत्काल इंद्रो आव्या एवा आपने नमस्कार थाओ । तेओए जेमनो प्रौढ दीक्षा महोत्सव कर्थां एवा आपने नमस्कार थाओ । त्यां (दीक्षा महोत्सवमां) ते ते प्रकारना दिव्य वैभवथी शोभता एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५८ ॥

30

१ सिको ।

२ स्वामी, अमात्य, सुहृत्, कोप, राष्ट्र, दुर्ग (किलो) अने मेन्य ।

નમસ્તે પ્રભો ! યાપ્યયાનસ્થિતાય, નમસ્તેઽવનાય પ્રભો ! પ્રસ્થિતાય ।

નમસ્તે શમસ્પૃગમનઃસુસ્થિતાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૫૯ ॥

નમો યાનધુર્પાંભવઢાસવાય, નમો દૂરવિક્ષિપ્તગર્વાસવાય ।

નમઃ શુદ્ધભાવાવરુદ્ધાશ્રવાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૬૦ ॥

5 નમસ્તેઽગ્રમચ્છન્મહેન્દ્રધ્વજાય, નમસ્તેઽગ્રમચ્છદ્રજાશ્વત્રજાય ।

નમસ્તેઽભિતઃસશ્વરદ્રાજકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૬૧ ॥

નમોઽમર્ત્યસઙ્કીર્ણિતોર્વૈતિલાય, નમો દેવદીપ્યન્નમોમખ્ડલાય ।

નમસ્તે નદદિવ્યતૂર્પત્રિકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૬૨ ॥

નમો દીપ્રરત્નપ્રભાઙમ્વરાય, નમો ચન્દિશબ્દોર્જિતાશામ્વરાય ।

10 નમો નાગરીનાગૈર્વીક્ષિતાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૬૩ ॥

નમસ્ત્યક્તસર્વાઙ્ગિકામૂષણાય, નમો નિર્ગતત્રિત્રિઘાટ્પણાય ।

નમઃ પશ્ચમુષ્ઠાઽલકોલ્લુચ્ચકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૬૪ ॥

15 દીક્ષાયોગ્ય વાહન(શિવિકા)મા રહેલા આપને હે પ્રભો ! નમસ્કાર થાઓ । જગતના જીવોનું રક્ષણ કરવા માટે પ્રસ્થાન કરતા (દીક્ષા માટે વન તરફ જતા એવા) હે પ્રભો ! આપને નમસ્કાર થાઓ । શાન્તિના મન મનના કારણે મુસ્થિત એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૫૯ ॥

જેમનાં દીક્ષાશિક્ષકાને ઇન્દ્રોએ વહન કરી છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । ગર્વરૂપી મદિરાને દૂર પેંકનાર એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । શુદ્ધ ભાવવડે આશ્રવોને તોકનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૬૦ ॥

20 દીક્ષાના વરષોઢામા જેમનાં આગળ મહેન્દ્રધ્વજ ચાલે છે એવા અપાને નમસ્કાર થાઓ । ત્યારપછી ૨૦ હાથીઓ અને અઘોના સમૂહો જેમના વરષોઢામા ચાલે છે એવા અપાને નમસ્કાર થાઓ । જેમની ચારે વાજુએ રાજાઓનો સમૂહ ચાલે છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૬૧ ॥

જેમનાં દર્શનાદિ માટે ઉત્તરતા દેવો વડે પૃથ્વીનલ સંકીર્ણ થયુ છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમના દર્શનાદિ માટે ઉત્તરતા દેવો વડે આકાશમંડલ દીપી રહ્યુ છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમની આગળ વ્રણ પ્રકારના દિવ્યચાત્રોને વાગી રહ્યા છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૬૨ ॥

25 દેદીપ્યમાન રત્ન સદૃશ પ્રભા વડે શોભના આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમના ચંદીજનોએ કરેલ 'જય જય' આદિ શબ્દોથી દિશાઓ અને આકાશ નિનાદિત થયા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । નગરના પુરુષો અને સ્ત્રીઓથી દર્શન કરાતા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૬૩ ॥

૩૦ સર્વ અગોનાં સર્વ આમૂષણોનો ત્યાગ કરતા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમના ત્રિવિધ ત્રિવિધ દૂષણો નાશ પામ્યા છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । પાંચ મુષ્ટિવડે કૈશતું લુચન કરનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૬૪ ॥

नमस्ते समुद्रीर्णसामायिकाय, नमः सर्वदेव त्रिधाऽसायिकाय ।
 नमस्सर्वसावद्ययोगोऽजिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६५ ॥
 नमस्ते मनःपर्यवज्ञानशालिन् !, नमश्चारित्रपावित्र्यमालिन् ॥
 नमो नाथ ! पट्टजीवकायावकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६६ ॥
 नमस्ते समुद्रदिहारक्रमाय, नमःकर्मवैरिस्फुरदिक्रमाय ।
 नमः स्वीपदेहेऽपि ते निर्ममाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६७ ॥
 नमो ग्राम एकैकरात्रोपिताय, नमः पत्तने पञ्चरात्रोपिताय ।
 नमो भावशुद्धैषणापोपिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६८ ॥
 नमस्तुल्यरूपाय रात्रौ दिवा वा, नमस्तुल्यरूपाय तेऽन्तर्दिश्ये ।
 (नमस्तुल्यचित्ताय दुःखे मुखे वा), नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६९ ॥
 नमस्तुल्यचित्ताय मित्रे रिपौ वा, नमस्तुल्यचित्ताय लोष्ट्रे मर्णां वा ।
 नमस्तुल्यचित्ताय गालौ स्तुतौ वा, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७० ॥

5

10

सामाधिक्रमनो उच्चार करता आपने नमस्कार थाओ । सर्वदा त्रिविधे अमाथी एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व सावद्ययोगी रक्षित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ६५ ॥

दीक्षासमये प्राणायामे मनःपर्यवज्ञान वडे शोभता हे प्रभो ? आपने नमस्कार थाओ । मनोहर 15 चारित्रनी पवित्रतायी शोभता हे प्रभो ? आपने नमस्कार थाओ । पट्टजीवनिकायनुं रक्षण करनार हे नाथ ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ६६ ॥

उद्यत विहारनी परंपरावाळा आपने नमस्कार थाओ । कर्मवैरीनो नाश करवामां प्रखर पराक्रम-वाळा आपने नमस्कार थाओ । पोताना देह उपर पण ममता विनाना आपने चारित्र्य नमस्कार थाओ ॥ ६७ ॥

20

गाममां एक एक रात्रि रहेता आपने नमस्कार थाओ । नगरमां पांच पांच रात्रि रहेता आपने नमस्कार थाओ । भावशुद्ध एषणा वडे पोषित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ६८ ॥

रात्रिमां के दिवसमां समभाववाळा आपने नमस्कार थाओ । आंतरिक अने बाह्य वस्तुओमां समान भाववाळा आपने नमस्कार थाओ । (सुखमां के दुःखमां समान चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ) ॥ ६९ ॥

शत्रु के मित्रमां, लोष्ट्र (हेतुं) के मणिमां समान चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ । निंदा के 25 स्तुतिमां सम चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७० ॥

- नमस्तुल्यचित्ताय मोक्षे भवे वा, नमस्तुल्यचित्ताय जीर्णे नवे वा ।
 नमस्तुल्यचित्ताय मध्येऽशुचौ वा, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७१ ॥
- नमस्ते प्रभो ! मृत्युतो निर्भयाय, नमस्ते प्रभो ! जीविते निःस्पृहाय ।
 नमस्ते प्रभो ! ते स्वरूपे स्थिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७२ ॥
- 5 नमस्ते प्रभोऽनुत्तरक्षान्तिकर्त्रे, नमस्ते प्रभो ! युक्तिसम्भुक्तिकर्त्रे ।
 नमस्ते प्रभो ! मार्दवाढ्यार्जवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७३ ॥
- नमस्ते प्रभो ! सत्तपस्संयमाय, नमस्ते स्फुरद्ब्रह्मणेऽकिञ्चनाय ।
 (नमस्ते प्रभो ! सत्यशौचान्विताय), नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७४ ॥
- नमस्ते प्रभो ! युक्तिमन्त्रिण्याय, नमो गुप्तवाक्कायचेतस्त्रयाय ।
 10 नमो धर्मसद्ग्रहानतानैकताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७५ ॥
- नमः श्रेणिमारोहते निष्प्रपातं, नमस्तन्वते सप्तदग्मोदघातम् ।
 नमस्ते प्रभो ! निर्गतायुस्त्रयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७६ ॥

मोक्ष के संसारमा समान चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ। जीर्ण के नवीनमा समान चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ। पवित्र के अशुचिमा सम चित्तवाळा एवा आपने नमस्कार 15 थाओ ॥ ७१ ॥

मृत्युयी निर्भय एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ। जीवितमा पण स्पृहा विनामा एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ। स्वरूपमा स्थित एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ७२ ॥

अनुत्तर क्षांति (क्षमा) ने करनारा (धरनारा) एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ। निर्लोभिता सुगने करनारा (अनुभवनारा) एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ। मृदुतायी सहित ऋजुतावाळा 20 एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ७३ ॥

श्रेष्ठ तप अने संयमवाळा हे प्रभु ! आपने नमस्कार थाओ। श्रेष्ठ ब्रह्मचर्यवाळा तथा अश्विनना वाळा एवा आपने नमस्कार थाओ। (सत्य अने शौचयी युक्त एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ) ॥ ७४ ॥

युक्तिसंगत निर्णयवाळा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ। मन वचन ने कयायी गुण एवा 25 आपने नमस्कार थाओ। श्रेष्ठ प्रकारना धर्मध्यानमा एकतान एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७५ ॥

अप्रतिपातिनी (क्षमरू) श्रेणि पर आरोहण करता आपने नमस्कार थाओ। सात प्रकारना दर्शनमोहनीयनो घात करता आपने नमस्कार थाओ। षण प्रकारना आयुःकर्म (देवायु, निर्वचायु अने नारकायु) नी सत्वायी रहित एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ७६ ॥

नमस्ते क्रमोद्यद्गुणस्थानकाय, नमस्ते परिक्षीणनिद्राभयाय ।
नमस्तेऽजुगुप्साय वेदोज्झिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७७ ॥

नमो विप्रमुक्ताय हास्येन रत्या, नमो विप्रमुक्ताय शोकारतिभ्याम् ।
नमस्ते क्षरन्नोक्त्वायाय मूलात्, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७८ ॥
नमश्छन्दते क्रोधमानौ दुरन्तौ, नमो निघते दम्भलोभौ समूलम् ।
नमस्ते यथाख्यातचारित्रराज्ञे, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७९ ॥

5

नमः क्षीणमोहाय सुस्नातकाय, नमो घातिकर्मद्विषघातकाय ।
नमो जातकर्मत्रिपष्टिक्षयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८० ॥
नमः प्रज्वलद्ध्यानदावानलाय नमोदग्धनिशेषकर्मोपलाय (कर्मन्धनाय) ।
नमस्ते चतुःकर्मशेषोदयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८१ ॥
नमस्तेऽत्र कर्मद्वयोदीरकाय, नमस्सत्तयाऽशीतियुक्पञ्चकाय ।
नमो व्रधते त्रिक्षणस्थायिसातं, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८२ ॥

10

क्रमयी गुणठाणे चडता एवा आपने नमस्कार थाओ । त्रण निद्रा, भय, जुगुप्सा, अने त्रण वेदनो क्षय करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७७ ॥

हास्य ने रति थी रहित एवा आपने नमस्कार थाओ । शोक ने अरतियी विमुक्त एवा आपने 15 नमस्कार थाओ । नवे नोक्त्वायनो मूळयी क्षय करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७८ ॥

दुरंत एवा क्रोध अने माननो छेद करनारा आपने नमस्कार थाओ । दंभ (माया) तथा लोभनो समूल नाश करनारा आपने नमस्कार थाओ । यथाख्यात चारित्रना राजा (स्वामी) एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७९ ॥

क्षीणमोह गुणठाणे पहेंचेलो ने सुस्नातक (वीतराग) एवा आपने नमस्कार थाओ । चार 20 घातीकर्मरूपी शत्रुनो घात करनारा आपने नमस्कार थाओ । जेमनी त्रेसठ कर्मप्रकृतिओनो क्षय थयो छे एवा आपने नमस्कार थाओ (आठ कर्मनी १४८ प्रकृतिनी गणनाए ६३ प्रकृति जतां ८५ प्रकृति रहे छे । तेनो क्षय चौदमे गुणठाणे ज थाय छे ।) ॥ ८० ॥

जेमनो ध्यानरूपी दावानल प्रज्वलित छे एवा आपने नमस्कार थाओ । सकल घातिकर्मरूप 25 इन्धनने भस्मसात करनार आपने नमस्कार थाओ । जेमने शेष चार अघातिकर्मो उदयमां छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८१ ॥

नाम अने गोत्र कर्मनी उदीरणा करनार आपने नमस्कार थाओ । जेमने सत्तामां ८५ प्रकृतिओ रहेली छे एवा आपने नमस्कार थाओ । त्रिक्षणनी स्थितिवाळा सातावेदनीयने बांधनारा आपने नमस्कार थाओ । (पहेले समये बांधाय, बीजे समये वेदाय ने बीजे समये क्षय थाय ॥ ८२ ॥

नमो ध्यातशुक्लाद्यभेदद्वयाय, नमस्ते तृतीयान्तरालस्थिताय ।

नमः शुक्ललेम्बास्थितौ निधलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८३ ॥

नमः केवलज्ञानसदृशनाय, नमस्ते कृताहृत्यदस्पर्शनाय ।

नमस्ते हताष्टादशाऽऽदीनवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८४ ॥

5

नमो जानते पश्यते सर्वलोकमलोकं तथैवाशु विद्वन्नमस्ते ।

नमो द्रव्यभावात्रनोधात्मकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८५ ॥

नमस्तत्क्षणायातदेवासुराय, नमोऽनुत्तरदिंप्रभामासुराय ।

नमो रत्नरूपवप्रत्रयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८६ ॥

नमस्ते चतुर्दिग्विराजन्मुखाय, नमस्तेऽमितः संसदां सत्सुखाय ।

10

नमो योजनच्छायचैत्यट्टमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८७ ॥

नमो योजनासीनतावज्जनाय, नमश्चैकवाग्बुद्धनानाजनाय ।

नमो भानुजैत्रप्रभामण्डलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८८ ॥

शुद्धध्यानना प्रथमना वे पायाओतुं ध्यान करता आपने नमस्कार थाओ । ध्यानतरिकामा (बीजा त्रीजा पायाना आनरामा—१३ मे गुणठाणे) वर्तना आपने नमस्कार थाओ । शुक्ललेदपत्नी
15 स्थितिमा निधळ एवा आपने नमस्कार थाओ ॥८३॥

केवळज्ञान अने केवलदर्शनवाळा आपने नमस्कार थाओ । अरिहत पदनी स्पर्शना करनाग (तीर्थकर नामकर्मने धर्मोपदेश वडे वेदता) आपने नमस्कार थाओ । अटार दोपथी रहित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८४ ॥

सर्व लोखने जोना अने जाणता आपने नमस्कार थाओ । तेवी ज रीते शीतन. अलोखने
20 जाणता आपने नमस्कार थाओ । सकल द्रव्यो अने तेमना सकल भावोना अवबोधरूप आपने नमस्कार थाओ ॥ ८५ ॥

जेमनी पासे तत्क्षण (केवळज्ञान घनां ज) सुरो अने असुरो आख्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । अनुत्तर एवी ऋद्धि अने प्रभाथी देदीप्यमान एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमना समवसरणमा रत्न, सुवर्ण अने रूपाना त्रण गढ छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८६ ॥

जेमनुं मुख चारे दिशाओमा शोमी रत्नुं छे (चतुर्मुख) एवा आपने नमस्कार थाओ । चारे
25 दिशाओमा बेठेली पर्यदाने श्रेष्ठ मुख आपनारा आपने नमस्कार थाओ । समवसरण पर एक योजनप्रमाण छाया करनार अशोकवृक्षानी नीचे शोभना एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८७ ॥

जेमना समवसरणनी योजनप्रमाण भूमिमा करोडो जनो समाईने बेसी गया छे एवा आपने
30 नमस्कार थाओ । एक ज वाणीथी अनेक जनोने जुदी जुदी रीते समजावनारा (वाणीना ३५ गुणोवाळा) आपने नमस्कार थाओ । सूर्यना तेजने जीवनार नामंडलवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८८ ॥

नमो दूरनष्टेतिवैरज्वराय, नमो नष्टदुष्टैरुग्विद्वराय ।
 नमो नष्टसर्वप्रजोपद्रवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८९ ॥
 नमो धर्मचक्रत्रसत्तामसाय, नमः केतुहृष्यत्सुदृग्मानसाय ।
 नमो व्योमसञ्चारिसिंहासनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९० ॥
 नमश्चामरैरष्टभिर्वीजिताय, नमः स्वर्णपद्माहिताङ्घ्रिद्वयाय । 5
 (नमो नाथ ! छत्रत्रयेणान्विताय), नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९१ ॥
 नमोऽधोमुखग्रीभवत्कण्ठकाय, नमो ध्वस्तकर्मारिनिष्कण्ठकाय ।
 नमस्तेऽभितो नम्रमार्गद्रुमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९२ ॥
 नमस्तेऽनुकूलीभवन्मास्ताय, नमस्ते सुखाकृद्धिहायोस्ताय ।
 नमस्तेऽम्बुसिक्ताभितो योजनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९३ ॥ 10
 नमो योजनाजानुपुणोच्ययाय, नमोऽवस्थितश्मश्रुकेशादिकाय ।
 नमस्ते सुपञ्चेन्द्रियार्थोदयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९४ ॥

जेमनां संनिधाननां कारणे इति, जातिवैर अने ज्वरो दूर नासी गया छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनां संनिधानथी भयंकर वृष्टि, व्याधि अने अपशब्दो नाश पाम्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनां संनिधानथी प्रजाना सर्व उपद्रवो नाश पाम्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८९ ॥ 15

जेमनां धर्मचक्र (ना प्रकाश) वडे अंधकार त्रास पाम्यो छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमना धर्मध्वजने जोवाथी सुदृष्टि जीवोनां मन हर्ष पाम्यां छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनी साथे सिंहासन पण आकाशमां चाले छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ९० ॥

आठ चामर वडे वींज्ञाता आपने नमस्कार थाओ । स्वर्णकमळ उपर चरणद्वयने मूकनारा आपने नमस्कार थाओ । (हे नाथ ! छत्रत्रयथी सहित एवा आपने नमस्कार थाओ) ॥ ९१ ॥ 20

जेमनां मार्गमांना कांटाओ अधोमुख थई जाय छे एवा आपने नमस्कार थाओ । कर्मशत्रुनो नाश करवाथी निष्कण्ठक थयेला आपने नमस्कार थाओ । जेमनी आजुवाजुना मार्गवृक्षो नमी रहा छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ९२ ॥

जेमनां संनिधानमां पवन अनुकूल वाय छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनां संनिधानमां पक्षिओ मधुर ध्वनि करी रहा छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनी आजुवाजु एक योजनमां सुगंधी 25 जलनो छंटकाव थाय छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ९३ ॥

जेमना एक योजन प्रमाण समवसरणमां जानु पर्यंत पुणोनी समुच्चय (दगलो) थाय छे एवा आपने नमस्कार थाओ; जेमना मस्तकना अने दाटी मूछना केश वगेरे अवस्थित रहे छे (दीक्षा लीधा पछी वधता नथी) एवा आपने नमस्कार थाओ । पांचे इन्द्रियोने अनुकूल विपयोनी प्राप्तिवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ९४ ॥

- નમો નાક્રિકોટ્યાઽવિવિક્તાન્તિક્ષાય, નમો દુન્દુભિપ્રદભૂમિત્રિકાય ।
 નમોઽગ્રંલિહાગ્રોદિતેન્દ્રઘ્વજાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૯૫ ॥
- નમઃ પ્રાતિહાર્યાષ્ટકાલહૃતાય, નમો યોજનવ્યાસવાક્યામૃતાય ।
 નમસ્તે વિનાલહૃતિ મુન્દરાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૯૬ ॥
- 5 નમસ્તેઽન્વહં દિર્ભવદેશનાય, નમસ્સાસતત્ચાશ્રિતોદેશનાય ।
 નમઃ પ્રોક્તપદ્મવ્યરૂપત્રયાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૯૭ ॥
 નમસ્તે મતોત્પત્તિસત્ત્વવ્યાયાય, નમસ્તે ત્રિપદાત્ત્રિવિશ્વત્રયાય ।
 નમસ્ત્રાસિતૈકાન્તવાદિદ્વિપાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૯૮ ॥
 નમઃ ક્ષુપ્તતીર્થસ્થિતિસ્થાપનાય, નમઃ સત્ચતુઃસહસ્રસ્ત્યાપનાય ।
- 10 નમસ્તે ચતુર્ભેદધર્માર્ષિકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૯૯ ॥
 નમઃ પ્રોક્તનિઃશ્રેયસશ્રીપયાય, નમો નાશિતશ્રાવકાન્તર્વ્યાયાય ।
 નમસ્તેઽસ્તુ રત્નત્રયીદીપકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૦ ॥

- જેમની સેવામાં જઘન્યપી એક કરોડ દેવતાઓ સદા રહે છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ।
 જેમની પાસે વાગતી દુદુભિનો નાદ ત્રણ ગઢની અન્તર્ગત ભૂમિમાં પ્રસરી રહે છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ।
 15 જેમની આગલ ચાલતો ઇન્દ્રધ્વજ ઝૂંચે આકારને સ્પર્શે છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૯૫ ॥
 ઉપર પ્રમાણેના આઠ પ્રાતિહાર્યપી અલંહન એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમનું વચનામૃત યોજન
 સુધી પ્રસરે છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । અલંકાર વિના પણ અત્યન્ત સુંદર એવા આપને નમસ્કાર
 થાઓ ॥ ૯૬ ॥
 દરરોજ બે વાગતે દેશના આપતા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સાત તત્ત્વને આશ્રયીને દેશના
 20 દેનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । પદ્મવ્યાયા ત્રણ પ્રકારના સ્વરૂપને કહેનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૯૭ ॥
 વરતુમાત્ર ઉત્પાદ, વ્યય અને ધ્રીવ્ય સ્વરૂપ છે, પણ જેમને અભિમત છે, એવા આપને નમસ્કાર
 થાઓ । ત્રિપદીવડે વિશ્વત્રયને ગ્રહણ કરનાર (જાણનાર અને જણાવનાર) એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ।
 એકાન્તવાદીરૂપ હસ્તિઓને ત્રાસ પમાડનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૯૮ ॥
 કેવલજ્ઞાનવડે સીર્ષની મર્યાદાને જાળીને તેને સ્થાપનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । ચતુર્વિધ
 25 સંવની સત્યાપના (સ્થાપના) કરનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । ચતુર્વિધ ધર્મને આપનારા આપને નમસ્કાર
 થાઓ ॥ ૯૯ ॥
 મોક્ષલક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ કહેનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । શ્રાવકોની અન્તર્વ્યાયો
 નાશ કરનારા આપને નમસ્કાર થાઓ, રત્નત્રયીના દીપક-પ્રકાશક એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૦ ॥

૧ ઉત્પાદ, વ્યય અને ધ્રીવ્ય ।

૨ દાન-શીલ તપ-ભાવરૂપ ।

નૃતિર્યક્સુરાસસ્વસામાયિકાય, નમસ્તે નમોઽમોઘવાક્જાયુકાય ।

નમો દ્વાદશપ્રૌઠપર્પત્પ્રિયાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૧ ॥

નમઃ સ્વાર્થવાહાય મુક્ત્યધ્વગાનામ્, નમોઽચારપારાય સૂક્ત્યાપગાનામ્ ।

વિહારૈર્નમઃ પાવિતોર્વીંતલાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૨ ॥

નમો દ્વાદશાઙ્ગીનદીભૂધરાય, નમઃ સત્તમઙ્ગીચમૂદુર્ધરાય ।

નમસ્તે પ્રમાણોપપન્નાગમાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૩ ॥

નમો બુદ્ધતત્ત્વાય તદ્બોધકાય, નમઃ કર્મમુક્તાય તન્મોચકાય ।

નમસ્તીર્ણજન્માબ્ધયે તારકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૪ ॥

નમો લોકનાથાય લોકોત્તમાય, નમસ્તે ત્રિલોકપ્રદીપોપમાય ।

નમો નિર્નિદાનં જનેભ્યો હિતાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૫ ॥

નમઃ પાવનેભ્યોઽપિ તે પાવનાય, નમઃ સિદ્ધિયોર્ગૈઃ(ગે) કૃતોદ્ભાવનાય ।

નમો દત્તનિઃશેષજીવાભયાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૬ ॥

જેમની પાસેથી મનુષ્ય, તિર્યંચ અને દેવોં સ્વયોગ્ય સામાયિક સ્વીકાર્યું છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । અમોઘ વાળીવઢે (મન્ય જીવોનાં હૃદયને) જીતનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । પ્રૌઠ વાર પર્પદાઓને પ્રિય એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૧ ॥

મુક્તિમાર્ગે ગમન કરનારાઓના સાર્થવાહ (મુક્તિમાર્ગના પથિકોના સ્વાર્થ-યોગક્ષેમને વહન કરનારા) એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સૂક્તિરૂપી નદીઓના સમુદ્ર એવા આપને નમસ્કાર થાઓ (જેમ નદીઓનો સ્વામી સમુદ્ર છે તેમ સૂક્તિઓના સ્વામી પરમાત્મા છે) । વિહારો વઢે પૃથ્વીતલને પવિત્ર કરનાર એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૨ ॥

દ્વાદશાંગી-નદીના પર્વત-ઉદ્ગમસ્થાનમૂત આપને નમસ્કાર થાઓ । સત્તમંગીરૂપ સેનાથી દુર્ધર એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમના આગમો પ્રમાણોવઢે ઉપપન્ન-યુક્તિસંગત છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૩ ॥

સ્વયં તત્ત્વને જાણનારા અને વીજાઓને તે જાણાવનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સ્વયં કર્મોથી મુક્ત થયેલા અને વીજા જીવોને કર્મોથી મુક્ત કરનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સ્વયં સંતાર સમુદ્રને તરેલા અને વીજાઓને તારનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૪ ॥

લોકના નાથ અને લોકમાં ઉત્તમ એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । ત્રણે લોકને પ્રકાશવામાં પ્રદીપ તુલ્ય એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જીવોનું નિષ્કારણ (સ્વભાવથી જ) હિત કરનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૫ ॥

પવિત્રોથી પળ પવિત્ર એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । મોક્ષના યોગોવઢે (યોગોની) પ્રભાવના કરનારા [સિદ્ધિના યોગ માટે તૈયાર થયેલા (?)] આપને નમસ્કાર થાઓ । સર્વ જીવોને અમય આપનારા આપને ૩૦ નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૬ ॥

नमोऽन्तर्मुहूर्त्तान्निशिष्टे यथाय, नमः सारशैलेन्द्र्यवस्योचिताय ।
नमस्ते चतुःकर्मतुल्यांशताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १०७ ॥

नमस्ते क्रमाद्रुद्धयोगत्रयाय, नमो लेश्यया शुक्लपाऽप्युज्जिताय ।
नमः पूर्णशुक्लान्त्यभेदद्वयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १०८ ॥

5 नमस्ते विशुद्धया महानिर्जराय, नमोऽशीतियुक्त्वचकर्मोत्क्रियाय ।
नमस्ते विभागोनेदोहोच्छ्रयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १०९ ॥

नमस्ते पतत्कार्मणौदारिकाय, नमोऽनादिसम्बन्धमुक्ताशुकाय ।
नमस्तत्त्वणात्स्थिरस्थानकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११० ॥

10 नमस्तत्र गत्याऽस्पृशन्त्या गताय, नमः सिद्धबुद्ध्याय पारङ्गताय ।
नमः सायनन्तस्थितित्यायुकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १११ ॥

नमो वीतसंसारसत्त्व(त्वा)कथाय, नमो निर्जराजन्ममृत्युव्यथाय ।
नमः शाश्वतायामलायाचलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११२ ॥

आयुष्य अंतर्मुहूर्त्त बाकी रहे त्वारे योग निरोध माटे तैयार वयेला आपने नमस्कार थाओ । सारभूत एवी शैलेशी अवस्थाने योग्य एवा आपने नमस्कार थाओ । चार अघाति कर्मोना अंशोने केवलिसमुद्घातवडे 15 सरखा करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ १०७ ॥

अनुक्रमे त्रण योगोने रोकनारा आपने नमस्कार थाओ । शुक्ललेइयायी पण रहित एवा आपने नमस्कार थाओ । शुक्ल ध्यानना अंत्य बे मेदने पूर्ण करता आपने नमस्कार थाओ ॥ १०८ ॥

आत्म विशुद्धिवडे महानिर्जरा करनारा आपने नमस्कार थाओ । सत्तामा रहेली ८५ कर्मप्रवृत्तिने उखेडी नाखनारा आपने नमस्कार थाओ । जेमना देहनी ऊर्चाई विभागोन वयेल छे एवा आपने 20 नमस्कार थाओ ॥ १०९ ॥

जेमना कार्मण अने औदारिक शरीर खरी रक्षा छे एवा आपने नमस्कार थाओ । अनादि स्वधवाळा परमाणुओयी रहित बनेला आपने नमस्कार थाओ । ते ज क्षणमां (अक ज समयमां) मोक्षस्थान ने प्राप्त करनारा एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ११० ॥

अस्पृशद् गतिवडे सिद्धस्थानमां वयेल आपने नमस्कार थाओ । सिद्ध, बुद्ध अने पारंगत 25 एवा आपने नमस्कार थाओ । सादि-अनन्त स्थितिवडे (सिद्धस्थानमां) स्थित वयेला आपने नमस्कार थाओ ॥ १११ ॥

संसार संबंधी कथायी रहित एवा आपने नमस्कार थाओ । जरा, जन्म ने मरणनी व्यथायी रहित एवा आपने नमस्कार शाश्वत, अमल अचल एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ११२ ॥

नमः केवलज्ञानदृग्लक्षणाय, नमोऽनुक्रमकैकत्रोधक्षणाय ।

नमो ज्ञातदृष्टाखिलार्थप्रथाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११३ ॥

नमस्तेऽनुपाख्येयसौख्याह्वयाय, नमः स्वोत्थितानन्तवीर्योदयाय ।

नमोऽर्वागृदशां वाङ्मनोऽगोचराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११४ ॥

नमो देहभृद्देहदेवालयाय, नमस्तेऽत्र चैत्याय चैतन्यमूर्च्या ।

नमः स्वाविभेदेन दक्षेक्षिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११५ ॥

नमो निर्विकाराय नीरङ्गनाय, नमो योगिलक्ष्याय निर्व्यञ्जिताय ।

नमस्तेऽनुमानोपमानातिगाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११६ ॥

नमः स्थापनाद्रव्यनामात्मकाय, नमस्ते पुनानाय कालत्रयेऽस्मान् ।

नमो भागधेयाय भव्याङ्गभाजां, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११७ ॥

नमस्ते प्रभो ! श्रीयुगादीश्वराय, नमस्तेऽजिताय प्रभो ! शम्भवाय ।

नमो नाथ ! सैद्धार्थतीर्थेश्वराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११८ ॥

केवलज्ञान ने केवलदर्शन स्वरूप आपने नमस्कार थाओ । क्रमसर (समयांतरे) ज्ञानदर्शनना बोध (उपयोग) वाळा आपने नमस्कार थाओ । सर्व पदार्थोना विस्तार (सर्ध पर्यायो) ने जाणनारा अने जोनारा एवा आपने वारंवार नमस्कार थांओ ॥ ११३ ॥

जेमनुं सुख वाणीद्वारा कही शकाय तेहुं नथी एवा आपने नमस्कार थाओ । आत्मामांथी ज उत्पन्न थयेला अनन्तवीर्यना उदयवाळा आपने नमस्कार थाओ । छद्मस्थोनीं वाणीने अने मनने अगोचर एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ११४ ॥

प्राणीओनो देह छे मंदिर जेमनुं एवा आपने नमस्कार थाओ । ते मंदिरमां चैतन्यमूर्त्तिवडे चैत्यरूप आपने नमस्कार थाओ । दक्ष जनो वडे अविभेदपणे (अभेद ध्यानवडे) जोवाता एवा आपने नमस्कार 20 थाओ ॥ ११५ ॥

निर्विकार अने निरंजन एवा आपने नमस्कार थाओ । योगी जनोने लक्ष्य, तथा जेमनुं स्वरूप व्यंजना वृत्तिथी जाणी शकाय तेहुं नथी एवा आपने नमस्कार थाओ । अनुमान अने उपमान प्रमाणथी पण पर स्वरूपवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ११६ ॥

स्थापना, द्रव्य अने नामात्मक एवा आपने नमस्कार थाओ । अमने (संसारी जीवोने) त्रणे कालमां 25 पवित्र करता एवा आपने नमस्कार थाओ । भव्य प्राणिओना भाग्यरूप आपने नमस्कार थाओ ॥ ११७ ॥

श्रीयुगादीश्वर रूप हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । श्रीअजितनाथ तथा श्रीसंभवनाथरूप हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । हे नाथ ! श्रीसिद्धार्थी माताना पुत्र श्रीअभिनंदन, आपने नमस्कार थाओ ॥ ११८ ॥

नमोऽन्तर्मुहूर्त्तविशिष्टे यताय, नमः सारशैलेश्वरस्योचिताय ।

नमस्ते चतुःकर्मतुल्यांशताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १०७ ॥

नमस्ते क्रमाद्बुद्धयोगत्रयाय, नमो लेश्यया शुक्लयाऽप्युज्जिताय ।

नमः पूर्णशुक्लान्त्यभेदद्वयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १०८ ॥

5 नमस्ते विशुद्धया महानिर्जराय, नमोऽशीतियुकूपञ्चकर्मोत्कराय ।

नमस्ते त्रिभागोनदेहोच्छ्रयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १०९ ॥

नमस्ते पतत्कार्मणौदारिकाय, नमोऽजादिसम्बन्धमुक्ताणुकाय ।

नमस्तत्क्षणात्स्थिरस्थानकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११० ॥

नमस्तत्र गत्याऽस्पृशन्त्या गताय, नमः सिद्धबुद्ध्याय पारङ्गताय ।

10 नमः साधनन्तस्थितिसायुकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १११ ॥

नमो धीतसंसारसत्त्व(चा)कथाय, नमो निर्जराजन्ममृत्युव्यथाय ।

नमः शाश्वतायामलापाचलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११२ ॥

आयुष्य अंतर्मुहूर्त्त बाक्ती रहे त्वारे योग निरोध माटे तैयार घयेला आपने नमस्कार थाओ । सारभूत एवी शैलेशी अवस्थानि योग्य एवा आपने नमस्कार थाओ । चार अघाति कर्मोना अंशोने केवलिसमुद्घातवडे 15 सरखा करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ १०७ ॥

अनुक्रमे त्रण योगोने रोकनारा आपने नमस्कार थाओ । शुक्ललेश्ययायी पण रहित एवा आपने नमस्कार थाओ । शुक्ल ध्यानना अंत्य बे भेदने पूर्ण करता आपने नमस्कार थाओ ॥ १०८ ॥

आत्म विशुद्धिवडे महानिर्जरा करनारा आपने नमस्कार थाओ । सत्तामा रहेली ८५ कर्मप्रवृत्तिने उखेडी नाखनारा आपने नमस्कार थाओ । जेमना देहनी ऊंचाई त्रिभागोन घयेल छे एवा आपने 20 नमस्कार थाओ ॥ १०९ ॥

जेमनां कर्मण अने औदारिक शरीर खरी रद्दां छे एवा आपने नमस्कार थाओ । अनादि संबधशाला परमाणुओपी रहित बनेला आपने नमस्कार थाओ । ते ज क्षणमां (अक; ज समयमां) मोक्षस्थान ने प्रात करनारा एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ११० ॥

अस्पृशद् गतिवडे सिद्धस्थानमां गयेल आपने नमस्कार थाओ । सिद्ध, बुद्ध अने पारंगत 25 एवा आपने नमस्कार थाओ । सादि-अनन्त स्थितिवडे (सिद्धस्थानमां) स्थित घयेला आपने नमस्कार थाओ ॥ १११ ॥

संसार संबंधी कथायी रहित एवा आपने नमस्कार थाओ । जरा, जन्म ने मरणनी घ्यथायी रहित एवा आपने नमस्कार थाओ । शाश्वत, अमल अने अचल एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ११२ ॥

नमोऽनागतोत्सर्पिणीकालभोगे, चतुर्विंशतावेष्यदाह्न्यशक्त्यै ।
 नमः स्वामिने षडनाभादिनाम्ने, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२५ ॥
 दशस्वप्यथैवं नमः कर्मभूपु, चतुर्विंशतौ ते नमोऽनन्तमूर्त्यै ।
 नमोऽध्यक्षमूर्त्यै विदेहावनीपु, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२६ ॥
 नमस्ते प्रभो ! स्वामिसीमन्धराय, नमस्तेऽधुनाह्न्यलक्ष्मीवराय ।
 नमः प्राग्विदेहावनीमण्डनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२७ ॥
 नमस्तेऽधुना दृग्विदेहोद्गताय, नमस्ते दशद्वैतदेवाद्भुताय ।
 नमः सन्ततप्रातिहार्याष्टकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२८ ॥
 नमो भूर्भुवः स्वस्वयीशाश्वताय, नमस्ते त्रिलोकीस्थिरस्थापनाय ।
 नमो देवमन्यासुराम्यर्चिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२९ ॥
 नमः स्वर्चिमानेषु देवार्चिताय, नमो ज्योतिष्केष्विन्दुसूर्यैर्नताय ।
 नमोऽथापि नम्रासुरव्यन्तराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३० ॥

5

10

अनागत (आवता) उत्सर्पिणी काल संत्रेधी चोवीशीमां आह्न्य (अरिहंतपणुं) रूप शक्तिने धारण
 करनारा श्रीषडनाभादि नामवाळा श्री जिनेश्वरोने नमस्कार थाओ ॥ १२५ ॥

ए ज प्रमाणे दशे कर्मभूमि (पांच भरत अने पांच ऐरवत) मां नी चोवीशीओमां अनंत मूर्तिरूप
 आपने नमस्कार थाओ । महाविदेहनी भूमिओमां अध्यक्ष (प्रत्यक्ष) मूर्तिवाळा बिहरमान तीर्थकारोने नमस्कार
 थाओ ॥ १२६ ॥

विरहमान तीर्थकर श्रीसीमंधरस्वामिरूप हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । अत्यारे अहंतपणानी
 लक्ष्मीना स्वामी एवा हे श्रीसीमंधर प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । पूर्व महाविदेहनी भूमिना मंडन हे
 सीमंधर प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ १२७ ॥

20

अत्यारे प्रत्यक्षपणे बने वाजुना विदेहोमां रहेला वीश अद्भुत तीर्थकररूप आपने नमस्कार
 थाओ । सदा (सुंदर) अष्ट महाप्रातिहार्य सहित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १२८ ॥

स्वर्ग, मर्त्य ने पाताळ रूप त्रणे लोकमां शाश्वत एवा आपने नमस्कार थाओ । त्रणे लोकमां
 स्थिर छे स्थापना जेमनी एवा आपने (शाश्वत स्थापना जिनोने) नमस्कार थाओ । मनुष्यो, देवो अने
 असुरोथी अर्चित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १२९ ॥

25

स्वर्गलोकना विमानोमां देवोथी पूजित एवा आपने नमस्कार थाओ । ज्योतिष्क विमानोमां सूर्येन्द्रो
 अने चन्द्रेन्द्रोवडे नमस्कार कराता आपने नमस्कार थाओ । असुरो (भवनपति देवो) अने व्यंतरो वडे
 नमस्कार कराता आपने नमस्कार थाओ ॥ १३० ॥

नमो मान्दलीयस्फुरन्मङ्गलाय, नमस्ते महःस्रप्रप्रप्रभाय ।

नमस्ते सुपार्थाय चन्द्रप्रभाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११९ ॥

नमः पुष्पदन्ताय ते शीतलाय, नमः श्रीजितेन्द्राय ते वैष्णवाय ।

नमो वासुपूज्याय पूज्याय सद्भिः, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२० ॥

5

नमः श्यामया सुप्रश्रुताय नेतः, नमोऽनन्तनायाय धर्मधराय ।

नमः शान्तये कुन्धुनाथाय तुर्म्यं, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२१ ॥

नमस्तेऽप्यराख्येश ! नग्राभराय, नमो मल्लिदेवाय ते सुव्रताय ।

नमस्ते नमिस्वामिने नेमयेऽर्हन् !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२२ ॥

नमस्ते प्रभो ! पार्थनिधेश्वराय, नमस्ते विभो ! वर्द्धमानाभिधाय ।

10

नमोऽचिन्त्यमाहात्म्यचिद्वैभवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२३ ॥

नमस्तेऽत्रसर्पिण्यभिरुयेऽत्र काले, नमस्ते चतुर्विंशतावञ्चिताङ्घ्रि ।

नमः केवलज्ञानिमुख्याह्वयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२४ ॥

15 मंगला मानाना पुत्र परम मंगलरूप श्रीसुमतिनाथरूप आपने नमस्कार थाओ । तेजना धामरूप श्रीपद्मप्रभप्रभु रूप आपने नमस्कार थाओ । श्रीसुपार्थनाथ अने श्रीचन्द्रप्रभ रूप आपने नमस्कार थाओ ॥ ११९ ॥

श्रीपुष्पदत्त (सुविधिनाथ) तथा शीतलनाथ रूप आपने नमस्कार थाओ । श्रीविष्णुमानाना पुत्र श्रीश्रेयांसनाथ रूप आपने नमस्कार थाओ । सज्जनोने पूज्य एवा श्रीवासुपूज्यस्वामी रूप आपने नमस्कार थाओ ॥ १२० ॥

20 श्यामा माताना सुपुत्र श्रीविमलनाथरूप हे परमनेता ! आपने नमस्कार थाओ । श्रीअनन्तनाथ तथा श्रीवर्धमानाथरूप आपने नमस्कार थाओ । श्रीशान्तिनाथ तथा श्रीकुन्धुनाथरूप आपने नमस्कार थाओ ॥ १२१ ॥

देवोयी वंदित श्री अरुनाथ नामक प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । श्रीमल्लिदेव अने श्रीसुनिमुव्रत-रूप आपने नमस्कार थाओ । श्रीनमिनाथ अने श्रीनेमिनाथरूप हे अरिहंत ! आपने नमस्कार थाओ ॥ १२२ ॥

25 विधेश्वर श्रीपार्थनाथरूप हे प्रभो आपने नमस्कार थाओ । श्रीवर्द्धमान नामक हे विभो ! आपने नमस्कार थाओ । अचिन्त्य माहात्म्य अने अचिन्त्य ज्ञानरूप वैभवयी शोभता आपने नमस्कार थाओ ॥ १२३ ॥

अरुसर्पिणी नामना आ कालमा थयेली चोवीशीमां पूजायेला चरणरुमळवाळ आपने नमस्कार थाओ । (अतीतकाले थयेला) श्री केवलज्ञानी वगेरे नामवाळ चोवीश तीर्थकरोने नमस्कार थाओ ॥ १२४ ॥

नमोऽनागतोत्सर्पिणीकालभोगे, चतुर्विंशतावेष्यदाह्रन्त्यशक्त्यै ।
 नमः स्वामिने पद्मनाभादिनाम्ने, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२५ ॥
 दशस्वप्यथैवं नमः कर्मभूपु, चतुर्विंशतौ ते नमोऽनन्तमूर्त्यै ।
 नमोऽध्यक्षमूर्त्यै विदेहावनीषु, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२६ ॥
 नमस्ते प्रभो ! स्वामिसीमन्धराय, नमस्तेऽधुनाह्रन्त्यलक्ष्मीविराय ।
 नमः प्राग्विदेहावनीमण्डनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२७ ॥
 नमस्तेऽधुना दृग्विदेहोद्गताय, नमस्ते दशद्वैतदेवाद्भुताय ।
 नमः सन्ततप्रातिहार्याष्टकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२८ ॥
 नमो भूर्भुवः स्वस्त्रयीशाश्वताय, नमस्ते त्रिलोकीस्थिरस्थापनाय ।
 नमो देवमर्त्यासुराम्यर्चिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२९ ॥
 नमः स्वविमानेषु देवार्चिताय, नमो ज्योतिष्केष्विन्दुसूर्यैर्नताय ।
 नमोऽथापि नम्रासुरव्यन्तराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३० ॥

5

10

अनागत (आवता) उत्सर्पिणी काळ संव्रंवी चोवीशीमां आह्रन्त्य (अरिहंतपणुं) रूप शक्तिने धारण
 करनारा श्रीपद्मनाभादि नामवाळा श्री जिनेश्वरोने नमस्कार थाओ ॥ १२५ ॥

ए ज प्रमाणे दशे कर्मभूमि (पांच भरत अने पांच ऐरवत) मां नी चोवीशीओमां अनंत मूर्तिरूप
 आपने नमस्कार थाओ । महाविदेहनी भूमिओमां अध्यक्ष (प्रत्यक्ष) मूर्तिवाळा विहरमान तीर्थकरोने नमस्कार
 थाओ ॥ १२६ ॥

विरहमान तीर्थकर श्रीसीमंधरस्वामिरूप हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । अत्यारे अहंतपणानी
 लक्ष्मीना स्वामी एवा हे श्रीसीमंधर प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । पूर्वं महाविदेहनी भूमिना मंडन हे
 सीमंधर प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ १२७ ॥

20

अत्यारे प्रत्यक्षपणे वने वाजुना विदेहोमां रहेला वीश अद्भुत तीर्थकररूप आपने नमस्कार
 थाओ । सदा (सुंदर) अष्ट महाप्रातिहार्य सहित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १२८ ॥

स्वर्ग, मर्त्य ने पाताळ रूप त्रणे लोकमां शाश्वत एवा आपने नमस्कार थाओ । त्रणे लोकमां
 स्थिर छे स्थापना जेमनी एवा आपने (शाश्वत स्थापना जिनीने) नमस्कार थाओ । मनुष्यो, देवो अने
 असुरोथी अर्चित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १२९ ॥

25

स्वर्गलोकना विमानोमां देवोथी पूजित एवा आपने नमस्कार थाओ । ज्योतिष्क विमानोमां सूर्येद्रे
 अने चन्द्रेन्द्रोवडे नमस्कार कराता आपने नमस्कार थाओ । असुरो (भवनपति देवो) अने व्यंतरो वडे
 नमस्कार कराता आपने नमस्कार थाओ ॥ १३० ॥

नमोऽलङ्कृतस्वैष्टभृद्गराय, नमो व्याप्तनिश्चेषशस्पास्पदाय ।

नमः सर्वविधस्थितिस्थापकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३१ ॥

नमस्तीर्थराजाय तेऽष्टापदाय, नमः स्वर्गरत्नार्हदर्चास्पदाय ।

नमस्ते नतथाद्भविधाधराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३२ ॥

नमस्तीर्थसम्मत्तेशैलाह्वयाय, नमो विंशतिप्राप्तनिःश्रेयसाय ।

नमःश्रव्यादिव्यप्रभावाश्रयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३३ ॥

नमश्चोऽजयन्ताद्रितीर्थोचमाय, नमो जातनेमिषिकल्पानकाय ।

नमः शोभितोद्धारसौराष्ट्रकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३४ ॥

नमरतेऽर्जुदायाप्तचैत्यार्जुदाय, नमो भव्यहृत्केकिलोकाम्युदाय ।

नमः प्राच्यवंशेभ्यस्कीर्तिध्वजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३५ ॥

नमस्ते प्रभो ! पार्श्वशङ्खेश्वराय, नमस्ते यशोगौरगोडीधराय ।

नमस्ते वरकाणतीर्थेश्वराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३६ ॥

जेणे (आर्हन्त्यशक्तिए) पोतानी स्थापनाओ वडे श्रेष्ठ पर्वतो अलङ्कृत कर्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व प्रशस्त स्थानोमां व्याप्त एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व विश्वस्थितिना स्थापक एवा आपने
15 नमस्कार थाओ ॥ १३१ ॥

तीर्थोधिाराज अष्टापदनं नमस्कार थाओ । स्वर्ग अने रत्ननी जिन प्रतिमाओधी शोभना ते तीर्थने नमस्कार थाओ । श्रद्धावान विषाधरो वडे नमस्कृत ते तीर्थने नमस्कार थाओ ॥ १३२ ॥

सम्मत्तेशैल नामना तीर्थने नमस्कार थाओ । ज्यां वर्तमान चोवीशीना २० तीर्थकरो मोक्ष पान्या एवा ते तीर्थने नमस्कार थाओ । सांभलवा योग्य दिव्य प्रभावना आश्रयभूत ते तीर्थने नमस्कार
20 थाओ ॥ १३३ ॥

श्री उजयन्तादि (गिरनार) नामना उत्तम तीर्थने नमस्कार थाओ । ज्यां श्री नेमिनाथ प्रभुना प्रण ब्रह्माणक बया छे एवा ते तीर्थने नमस्कार थाओ । सुंदर उद्धारोवडे जे सौराष्ट्रदेशने शोभापी रह्यं छे एवा श्री शत्रुंजय तीर्थोधिाराजने नमस्कार थाओ ॥ १३४ ॥

परम-आप्त श्री जिनेश्वर भगवंतना चैत्यो वडे अर्जुद (शोभित) एवा अर्जुदावलने नमस्कार
25 थाओ । भव्यजनोना हृदयरूप मयूरोने आहादित वरनार मेघसमान ए तीर्थने नमस्कार थाओ । प्राच्य (प्राग्वाट) वंशना धनाढ्योनी कीर्तिना ध्वजरूप ए तीर्थने वारवार नमस्कार थाओ ॥ १३५ ॥

श्रीशङ्खेश्वर पार्श्वनाथ नामना हे प्रभु ! आपने नमस्कार थाओ । यशवडे उज्ज्वल एवा श्री गोडी पार्श्वनाथने नमस्कार थाओ । वरकाणा तीर्थना स्वामी श्री वरकाणा पार्श्वनाथने नमस्कार
थाओ ॥ १३६ ॥

नमस्तेऽन्तरिक्षाय वामाऽङ्गजाय, नमः सुरतस्थाय ते दिग्गजाय ।
 नमो नाथ ! जीराउलीमण्डनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३७ ॥
 नमो देशपूर्यादिनानाह्वयाय, नमो ध्येयनाम्ने महिम्नाऽव्ययाय ।
 नमस्ते कृतारिष्टदुष्टक्षयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३८ ॥
 नमो वर्द्धमानप्रभोः शासनाय, नमस्ते चतुर्वर्णसद्भाय नित्यम् ।
 नमो मन्त्रराजाय ते ध्येयपञ्च !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३९ ॥
 नमो जैनसिद्धान्तदुग्धार्णवाय, नमोऽनेकतत्त्वार्थरत्नाश्रयाय ।
 नमो ह्य (हृ)द्यविद्येन्द्रिरासुन्दराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४० ॥
 नमो दर्शनज्ञानचारित्रशुद्धये, नमो भव्यसर्वोपधा(पाप) शुद्धये ।
 नमो भावनिर्ग्रन्थतथ्यक्रियायै, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४१ ॥
 नमः श्राद्धधर्माय दानोत्तमाय, नमस्ते चतुर्वर्गसिद्धिक्षमाय ।
 नमस्ते चतुःशालकल्पद्रुमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४२ ॥

5

10

वामा माताना पुत्र अंतरिक्ष पार्श्वनाथने नमस्कार थाओ । सुरतमां रहेला दिग्गज पार्श्वनाथने
 नमस्कार थाओ । श्री जीराउली मंडन पार्श्वनाथने नमस्कार थाओ ॥ १३७ ॥

देश, नगर वगैरेने अनुसरता अनेक नामोवाळा आपने नमस्कार थाओ । जेमनुं नाम ध्येय 15
 छे अने महिमा वडे अव्यय एवा आपने नमस्कार थाओ । दुष्ट अरिष्टोनो क्षय करनारा आपने वारंवार
 नमस्कार थाओ ॥ १३८ ॥

श्रीवर्द्धमान प्रभुना शासनने नमस्कार थाओ । श्रीचतुर्विध संघने सदा नमस्कार थाओ । पांच
 ध्येयवाळा मंत्रराज (नवकार) ने नमस्कार थाओ ॥ १३९ ॥

जैन सिद्धान्तरूपी क्षीरसमुद्रने नमस्कार थाओ । अनेक तत्त्वार्थरूप रत्नना आश्रयभूत ते 20
 जैनसिद्धान्तरूप क्षीरसमुद्रने नमस्कार थाओ । मनोहर विद्यालक्ष्मीवडे शोभता ते जैनसिद्धान्तरूप क्षीरसमुद्रने
 नमस्कार थाओ ॥ १४० ॥

दर्शन ज्ञान अने चारित्रनी शुद्धिने नमस्कार थाओ । भव्य एवां सर्व साधनो वडे यती पापशुद्धिने
 नमस्कार थाओ । भावनिर्ग्रन्थनी तथ्य (यथार्थ) क्रियाने नमस्कार थाओ । (अथवा दर्शन ज्ञान चारित्रनी शुद्धिने
 करनारी अने भव्य एवां सर्व साधनोवडे पापशुद्धिने करनारी अेवी भावनिर्ग्रन्थनी तथ्य क्रियाने नमस्कार 25
 हो) ॥ १४१ ॥

दानवडे उत्तम एवा श्राद्धधर्मने नमस्कार थाओ । चारे वर्गनी (पुरुपार्थनी) सिद्धि करवामां समर्थ
 एवा श्राद्धधर्मने नमस्कार थाओ । दानादि चार प्रकारना धर्मरूप शाखाओवाळा कल्पवृक्ष समान श्रावकधर्मने
 नमस्कार थाओ ॥ १४२ ॥

। जैनरागीश्वरीदेवतायै, नमो धैनयिक्या मुधीसंवितायै ।

गण। वाङ्मयामोघपीयूषवृष्ट्यै, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४३ ॥

नमस्कार एकोऽपि चेत्तीर्थनेतुर्जनांस्तारयत्येव संसारवाङ्मैः ।

तदेतत्सहस्रं पुनः किं न हन्यान्नृणाङ्कित्विपम्भूरिजन्मान्तरोत्थम् ॥ १४४ ॥

5

तथा चाहुः—

इको वि नमुक्कारो, जिणवरसहस्र वद्धमाणस्स ।

संसारसागराओ, तारेइ नरं व नारिं वा ॥ १४५ ॥

स्त्वोऽयं प्रातरुदित-म्तमस्सोमच्छिद्धर्हताम् ।

नमस्कारसहस्रेण, सहस्रकिरणायताम् ॥ १४६ ॥

10

सहस्रकिरणस्येव, स्त्वस्यास्य प्रभावतः ।

दूरे दोषाः पलायन्ते, पुण्याहः प्रकटो भवेत् ॥ १४७ ॥

स्थित्वा वर्षारात्रं, गन्धारे, क्षमाधिसंयममितेऽन्दे (१७३१)

श्रीविजयप्रभधरि- , प्रसादतः स्तोत्रमिदमुदितम् ॥ १४८ ॥

15

जिनवाणीनी अविष्टात्री श्रीवागीश्वरीदेवीने नमस्कार थाओ । विनय वडे बुद्धिमानोए सेवेली एवी ते देवीने नमस्कार थाओ । वाणीमय अमोघ अमृतने वरसावनारी ते देवीने नमस्कार थाओ अथवा धैनयिकी बुद्धि वडे (विनय वडे) बुद्धिमान पुरुषो वडे सेवित अने सुवचनरूप अमोघ अमृतने वरसावनारी अेवी श्री जिनवाणी-रूप देवताने नमस्कार थाओ ॥ १४३ ॥

(उपर प्रमाणेना १४३ काव्योमा दरेकमां सान सान वार 'नमः' शब्द आवतो होवापी एकंदर एक हजारने एक वार नमस्कार थयेल छे ।)

20

तीर्थेकर भगवतने एक वार करेलो नमस्कार पण मनुष्योने संसार-समुद्रपी तारे छे तो पटी आ हजार वार करेल नमस्कार मनुष्योनां अनेरु जन्मोनां करेला पायोनी नाश हुं न करे ! अर्थात् जरूर करे ॥ १४४ ॥

कयुं छे के—

25

जिनेघरोमा वृषभ समान श्रीवर्द्धमान स्वामीने करायेलो एक पण नमस्कार संसार-सागरपी पुरुष अथवा स्त्रीने तारे छे ॥ १४५ ॥

सवारमां गवायेळं आ अरिहंतेनु स्तवन हजार नमस्कार वडे सहस्र (हजार) किरणवाळा सूर्य सदस्र अज्ञानोपकारनु नाशक थाओ ॥ १४६ ॥

सदस्र किरणवाळा सूर्यनी जेम आ स्तवना प्रभावपी सर्व दोष रूप दोषा (रात्रि) दूर घाय छे अने पुण्यरूप दिवस प्रगट घाय छे ॥ १४७ ॥

30

गंधार नगरमा वर्षारात्र (चातुर्मास) रहीने संवन १७३१ वर्षे गच्छात्रिपति श्रीविजयप्रभधरिनी कृपापी आ स्तोत्र रचयामां आयुं छे ॥ १४८ ॥

श्रीहीरहीरविजयाह्वयसूरिशिष्य-
श्रीकीर्तिकीर्तिविजयाभिधवाचकानाम् ।
शिष्येण ढौकितमिदं भगवत्पदाग्रे,
स्तोत्रं सुवर्णरचितं विनयाभिधेन ॥ १४९ ॥

॥ इति महामहोपाध्यायश्रीविनयविजयवाचकपुङ्गवविरचितं श्रीजिनसहस्रनाम स्तोत्रं सम्पूर्णम् । 5

हीरला श्रीहीरविजयसूरी'ना शिष्य सुंदर कीर्तिवाळा श्रीकीर्तिविजय उपाध्यायना श्रीविनयविजय नामना शिष्ये सुवर्ण (सारा अक्षरो) वडे रचेलं आ स्तोत्र भगवंतना चरणकमलोमां धर्युं छे ॥ १४९ ॥

इति श्रीजिनसहस्रनामस्तोत्र सार्थ सम्पूर्ण ।

परिचय

श्री 'जिनसहस्रनामस्तोत्र' (गुजराती अर्थयुक्त) श्रीजैनधर्मप्रसारक सभा, भावनगर तरफथी 10 वि. सं. १९९४ मां प्रकाशित थयेलं छे ।

आ स्तोत्रना कर्ना महामहोपाध्याय श्रीविनयविजयजी महाराज छे । तेओ काव्य, व्याकरण, न्याय, आगम वगैरे अनेक शास्त्रोमां निपुण हता । तेमना लोकप्रकाश, कल्पसूत्रसुबोधिका, शान्त-सुधारस, विनयविलास वगैरे अनेक ग्रंथो प्रसिद्ध छे । तेओश्रीए आ स्तोत्र वि. सं. १७३१ मां गांधार नगरमां चातुर्मासमां रचेलं छे । आखुं स्तोत्र भुजङ्गवृत्तमां होवाथी गेय छे अने तेथी ज कर्णप्रिय, मनोहर अने 15 शुभभाववर्धक छे ।

तेना मुख्य श्लोक १४३ छे । ते दरेकमां सात वार 'नमः' पद आवे छे । ए रीते एकन्दर १००१ वार परमात्माने नमस्कार थाय छे । तेथी 'जिनसहस्रनामस्तोत्र' ए नाम सार्थक छे । वळी 'नम्' धातु उपर भाववाचक नाम 'नाम' पण थई शके छे । ए अपेक्षाए प्रस्तुत ग्रन्थनुं नाम अधिक सार्थक लागे छे.

20

श्लोक २१ थी ११७ मां श्रीतीर्थकर भगवंतोनुं स्वर्ग-च्यवनथी मांडीने मोक्षगमन सुवीनुं सामान्य चरित्र क्रमशः अत्यन्त सुन्दर रीते रजु कर्युं छे । त्यार पछी सर्व नमस्करणीय तत्त्वोने सुंदर रीते स्तव्यां छे । आ स्तोत्रमांना केटलांक विशेषणो तो अर्थनी दृष्टिए बहुज गंभीर छे । उच्च प्रकारना आराधक-भाव विना ए विशेषणोनुं सर्जन शक्य नथी ।

श्रीतीर्थकर परमात्मानी भक्ति जेमने अत्यन्त प्रिय छे, एवा मुमुक्षुओ माटे आ स्तोत्र कंटस्थ 25 करवा योग्य छे । कंटस्थ कर्ना पछी प्रभु सन्मुख प्रशान्त वातावरणमां ज्यारे एने गावामां आवे छे, त्यारे एनाथी जे चित्तनी प्रसन्नता प्राप्त थाय छे, तेनुं वर्णन अहीं शी रीते करी काय ?

'नमस्कार महामन्त्र'ना प्रथम-पदना अर्थने आ स्तोत्र सुंदर रीते व्यक्त करनाहं होवाथी प्रस्तुत ग्रन्थमां अमे एनो संप्रह करेल छे.

१ श्री अने ही देवताओ जेमने सुप्रसन्न छे एवा श्री हीरविजयसुरि अने श्री अने कीर्ति जेमने सुप्रसन्न छे 30 एवा श्री कीर्तिविजय उपाध्याय ००० एवो अर्थ पण कदाच ग्रंथकर्ताने अभिप्रेत होय ।

पण्डित-आशाधरविरचितं
जिनसहस्रनामस्तवनम् ॥

प्रभो भयाहमोगेषु, निर्विण्णो दुःखभीरुकः ।
 5 एष विज्ञापयामि त्वां, शरण्यं करुणार्णवम् ॥ १ ॥
 सुखलादसया मोहाद्, भ्राम्यन् यहिरितम्लन- ।
 सुखैरुद्वेतोर्नामापि, तत्र न ज्ञातवान् पुरा ॥ २ ॥
 अथ मोहप्रहाविदादीयित्वान् किञ्चिदुन्मुलः ।
 मनन्तगुणमातेभ्यस्त्र्यां ध्रुव्या स्तोतुमुद्यतः ॥ ३ ॥
 10 मन्त्र्या प्रोन्साहमानोऽपि, दूरं शक्त्या निरस्तुतः ।
 त्वां नामाष्ट(ष्टात्र)मदक्षेप, स्तुत्वाऽऽत्मानं पुनाम्यहम् ॥ ४ ॥
 जिन-सर्वंश-यज्ञार्ह-नी-र्यत्रधाय-योगिनाम् ।
 निर्दोष-अश्ल-सुदान्तकृतां चाष्टोत्तरेः शनि- ॥ ५ ॥

तद्यथा—

१ अथ जिनशतम्

जिनो जिनेन्द्रो जिनराट्, जिनपृष्ठो जिनोत्तमः ।
 जिनाधिपो जिनाधीशो, जिनस्वामी जिनेश्वरः ॥ ६ ॥
 जिननाथो जिनपतिर्जिनराजो जिनाधिराट् ।
 20 जिनप्रभूर्जिनविभूर्जिनभर्ता जिनाधिभूः ॥ ७ ॥
 जिननेना जिनेशानो, जिनेनो जिननायकः ।
 जिनेद् जिनपरिवृद्धो, जिनदेवो जिनेशिता ॥ ८ ॥
 जिनाधिराजो जिनपो, जिनेदीर् जिनशासिता ।
 जिनाधिनाथोऽपि जिनाधिपतिर्जिनपालकः ॥ ९ ॥
 जिनचन्द्रो जिनादित्यो, जिनार्को जिनकुञ्जरः ।
 25 जिनेन्दुर्जिनधारेयो, जिनधुर्यो जिनोत्तरः ॥ १० ॥
 जिनवर्यो जिनयरो, जिनसिंहो जिनोद्ग्रहः ।
 जिनरंभो जिनवृषो, जिनरत्नं जिनोरसम् ॥ ११ ॥
 जिनेशो जिनशार्दूलो, जिनाश्रयो जिनपुङ्ख्यः ।
 जिनहंसो जिनोत्तंसो, जिननागो जिनाग्रथीः ॥ १२ ॥
 30 जिनप्रवेकश्च जिनप्रामणीर्जिनसत्तमः ।
 जिनप्रवर्हः परमजिनो, जिनपुरोगमः ॥ १३ ॥
 जिनधेष्टो जिनश्रेष्टो, जिनमुख्यो जिनाग्रिमः ।
 र्धाजिनश्चोत्तमजिनो, जिनवृन्दारकोऽरिजित् ॥ १४ ॥

निर्विघ्नो विरजाः शुद्धो, निस्तमस्को निरञ्जनः ।
 घातिकर्मान्तकः कर्ममर्मावित्, कर्महाऽनघः ॥ १५ ॥
 वीतरागोऽशुद्ध(व)द्वेषो, निर्मोहो निर्मदोऽगदः ।
 वि(वै)नृष्णो निर्ममोऽसंगो, निर्भयो वीतविस्मयः ॥ १६ ॥
 अस्वप्नो निःश्रमोऽजन्मा, निःस्वेदो निर्जरोऽमरः ।
 अरत्यतीतो निश्चिन्तो, निर्विपादस्त्रिपष्टिजित् ॥ १७ ॥

5

२ अथ सर्वज्ञशतम्

सर्वज्ञः सर्ववित्सर्वदर्शी सर्वावलोकनः ।
 अनन्तविक्रमोऽनन्तवीर्योऽनन्तसुखात्मकः ॥ १८ ॥
 अनन्तसौख्यो विश्वज्ञो, विश्वदृश्वोऽखिलार्थदृक् ।
 न्यक्षदृग्विश्वतश्चक्षुर्विश्वचक्षुरदोषवित् ॥ १९ ॥
 आनन्दः परमानन्दः, सदानन्दः सद्दोदयः ।
 नित्यानन्दो महानन्दः, परानन्दः परोदयः ॥ २० ॥
 परमोजः परंतेजः, परंधाम परंमहः ।
 प्रत्यग्ज्योतिः परंज्योतिः, परं ब्रह्म परंरहः ॥ २१ ॥
 प्रत्यगात्मा प्रबुद्धात्मा, महात्माऽऽत्ममहोदयः ।
 परमात्मा प्रशान्तात्मा, परात्माऽऽत्मनिकेतनः ॥ २२ ॥
 परमेष्टी महेश्चैव, श्रेष्ठात्मा स्वात्मनिष्ठितः ।
 ब्रह्मनिष्ठो महानिष्ठो, निरूढात्मा दृढात्मदृक् ॥ २३ ॥
 एकविधो महाविधो, महाब्रह्मपदेश्वरः ।
 पंचब्रह्ममयः सार्वः, सर्वविद्येश्वरः स्वभूः ॥ २४ ॥
 अनन्तधीरनन्तात्माऽनन्तशक्तिरनन्तदृक् ।
 अनन्तानन्तधीशक्तिरनन्तचिदनन्तमुत् ॥ २५ ॥
 सदाप्रकाशः सर्वार्थसाक्षात्कारी समग्रधीः ।
 कर्मसाक्षी जगच्चक्षुरलक्ष्यात्माऽचलस्थितिः ॥ २६ ॥
 निराबाधोऽप्रतर्क्यात्मा, धर्मचक्री विदांबरः ।
 भूतात्मा सहजज्योतिर्विश्वज्योतिरतीन्द्रियः ॥ २७ ॥
 केवली केवलालोको, लोकालोकविलोकनः ।
 विचिक्तः केवलोऽव्यक्तः, शरण्योऽचिन्त्यवैभवः ॥ २८ ॥
 विश्वभृद्विश्वरूपात्मा, विश्वात्मा विश्वतोमुखः ।
 विश्वव्यापी स्वयंज्योतिरचिन्त्यात्माऽमित(मल)प्रभः ॥ २९ ॥
 महौदार्यो महाबोधिमहालाभो महोदयः ।
 महोपभोगः सुगतिर्महाभोगो महाचलः ॥ ३० ॥

10

15

20

25

30

३ अथ यज्ञार्हशतम्

यज्ञार्हो भगवानर्हन्महार्हो मधवार्चितः ।
 भूतार्थयज्ञपुरुषो, भूतार्थकतुपूरुषः ॥ ३१ ॥

35

पूज्यो महारक्तस्तत्रमवानत्रमवान् महान् ।
 महामहा(शोऽ)र्हस्तत्रायुस्ततो दीर्घायुर्ष्यावाक् ॥ ३२ ॥
 धाराध्यः परमाराध्यः, पञ्चकल्याणपूजितः ।
 हविःशुद्धिगणोद्गो, वसुधाराचिनासरदः ॥ ३३ ॥
 5 मुस्यमदशी दिव्यौजाः, शचीसेवितमातृकः ।
 *म्याटलगर्मः शीपूतगर्भो गर्भोत्सयोच्छृतः ॥ ३४ ॥
 दिव्योपचारोपचितः, पद्मभूर्निष्कलः स्वजः ।
 ----- " ३० " -----

नृत्यदैरावतासीनसर्वशोचनमस्कृतः ।
 हर्षाकुलामररत्नगचारणार्थिमनोत्सवः ॥ ३७ ॥
 व्योमविष्णुपदा(द्व)रक्षा, -स्नानार्पितायिताद्विराट् ।
 तीर्थशंभुन्यदुग्धाग्नि, -स्नानाम्बुस्नातवाम्बुः ॥ ३८ ॥
 15 गन्धाम्बुपूतप्रलोभ्यो, वज्रसूर्वाग्निविभ्रवाः ।
 कृतार्थितशचीहस्तः, -शक्रोक्षुष्टेष्टनामकः ॥ ३९ ॥
 शक्रारम्भानन्दनृत्यः, शचीविस्मापिताग्निः ।
 इन्द्रनृत्यस्तपित्को, रैद्रूपमनोरथः ॥ ४० ॥
 धाराध्यान्द्ररुनासेवो, देवर्षोष्टिदावोद्यमः ।
 20 दीक्षाक्षणशुभ्यजगद् भूर्भुवःस्वःपतीहितः ॥ ४१ ॥
 कुशेरनिर्मितास्थानः, श्रीयुग्योगीश्वरार्थितः ।
 ब्रह्मेड्यो *ब्रह्मविद् वेद्यो, याज्यो यज्ञपतिः क्रतुः ॥ ४२ ॥
 यज्ञान्नमृतं यज्ञो, हविः स्तुत्यः स्तुतीश्वरः ।
 मायो महामहपतिर्महायज्ञोऽप्रयाजकः ॥ ४३ ॥
 25 दयायागो जगत्पूज्यः, पूजाहो जगदर्थितः ।
 देवाधिदेवः शक्रार्थो, देवदेवो जगद्गुरुः ॥ ४४ ॥
 संकृतदेवसंवाच्यः, पद्मयानो जयध्वजो ।
 मामण्डली चतुःषष्टिचामगो देवदुन्दुभिः ॥ ४५ ॥
 यानम्पृष्टासनः छत्रत्रयराट् पुण्यवृष्टिमाक् ।
 30 दिव्याशोको मानमर्दी, सद्गीताहोऽष्टमङ्गलः ॥ ४६ ॥

४ अथ तीर्थकृच्छ्रणम्

तीर्थकृत्तीर्थगद् तीर्थकरस्तीर्थगुरः मुहक् ।
 तीर्थकर्ता तीर्थमर्ता, तीर्थेशस्तीर्थनायकः ॥ ४७ ॥
 धर्मतीर्थकरस्तीर्थप्रणेतृ तीर्थकारकः ।
 35 तीर्थप्रवर्त्तकस्तीर्थवेधास्तीर्थविधायकः ॥ ४८ ॥
 सन्यतीर्थकरस्तीर्थसेव्यस्तीर्थिकतारकः ।
 सन्यवाभ्याधियः सन्यशासनोऽप्रतिशासनः ॥ ४९ ॥

स्याद्वादी दिव्यगीर्दिव्यध्वनिरव्याहतार्थवाक् ।
 पुण्यवागर्थ्यवागर्थमागधीयोक्तिरिद्धवाक् ॥ ५० ॥
 अनेकान्तदिगेकान्तध्वान्तभिद् दुर्णयान्तकृत् ।
 सार्धवागप्रयत्नोक्तिः प्रतित्तीर्थमदग्नवाक् ॥ ५१ ॥
 स्यात्कारध्वजवागीहापेतवागचलौष्ठवाक् ।
 अपौरुषेयवाक्छास्ता, रुद्धवाक् सप्तभङ्गिवाक् ॥ ५२ ॥
 अवर्णगीः सर्वभापामयगीर्व्यक्तवर्णगीः ।
 अमोघवागक्रमवागवाच्यानन्तवागवाक् ॥ ५३ ॥
 अद्वैतगीः सूनृतगीः, सत्यानुभयगीः सुगीः ।
 योजनव्यापिगीः धीरगौरगीस्तीर्थकृत्वगीः ॥ ५४ ॥
 भव्यैकश्रव्यगुः सद्दुश्चित्रगुः परमार्थगुः ।
 प्रशान्तगुः प्राश्निकगुः, सुगुर्नियतकालगुः ॥ ५५ ॥
 सुश्रुतिः सुश्रुतो याज्यश्रुतिः सुश्रुन्महाश्रुतिः ।
 धर्मश्रुतिः श्रुतिपतिः, श्रुत्युद्धर्ता ध्रुवश्रुतिः ॥ ५६ ॥
 निर्वाणमार्गदिग्मार्गदेशकः सर्वमार्गदिक् ।
 सारस्वतपथस्तीर्थपरमोत्तमतीर्थकृत् ॥ ५७ ॥
 देष्टा वाग्मीश्वरो धर्मशासको धर्मदेशकः ।
 वाग्मीश्वरख्यीनाथस्त्रिभङ्गीशो गिरांपतिः ॥ ५८ ॥
 सिद्धाङ्गः सिद्धवागाङ्गासिद्धः सिद्धैकशासनः ।
 जगत्प्रसिद्धसिद्धान्तः, सिद्धमन्त्रः सुसिद्धवाक् ॥ ५९ ॥
 शुचिश्रवा निरुक्तोक्तिस्तत्रकृन्त्यायशाखकृत् ।
 महिष्ठवागमहानादः, कवीन्द्रो दुन्दुभिस्वनः ॥ ६० ॥

५ अथ नाथशतकम्

नाथः पतिः परिवृढः, स्वामी भर्ता विशुः प्रभुः ।
 ईश्वरोऽधीश्वरोऽधीशोऽधीशानोऽधीशितेशिता ॥ ६१ ॥
 ईशोऽधिपतिरीशान इन इन्द्रोऽधिपोऽधिभूः ।
 महेश्वरो महेशानो महेशः परमेशिता ॥ ६२ ॥
 अधिदेवो महादेवो, देवस्त्रिभुवनेश्वरः ।
 विश्वेशो विश्वभूतेशो विश्वेद् विश्वेश्वरोऽधिराट् ॥ ६३ ॥
 लोकेश्वरो लोकपतिर्लोकनाथो जगत्पतिः ।
 त्रैलोक्यनाथो लोकेशो जगन्नाथो जगत्प्रभुः ॥ ६४ ॥
 पिताः परः परतरो, जेता जिष्णुरनीश्वरः ।
 कर्ता प्रभूष्णुर्धाजिष्णुः, प्रभविष्णुः स्वयंप्रभः ॥ ६५ ॥
 लोकजिद्धिश्चजिद्धिश्चविजेता विश्वजित्वरः ।
 जगज्जेता जगज्जैत्रो, जगज्जिष्णुर्जगज्जयी ॥ ६६ ॥
 अग्रणीग्रामिणीनेता, भूभुवःस्वरधीश्वरः ।
 धर्मनायक ऋद्धीशो, भूतनाथश्च भूतभृत् ॥ ६७ ॥

5

10

15

20

25

30

35

- गतिः पाता धृतो धर्यो, मन्त्ररुच्युदुमलक्षणः ।
 लोकाध्यक्षो दुराधर्षो, भव्ययन्धुनिस्तुक्रः ॥ ६८ ॥
 धीरो जगद्धितोऽजध्यखिजगत्परमेश्वरः ।
 विश्वासी सर्वलोकेशो, विभवो भुवनेश्वरः ॥ ६९ ॥
 5 विजगद्बहुभस्तुद्धखिजगन्मङ्गलोदयः ।
 धर्मचक्रायुधः सद्योजातस्त्रैलोक्यमङ्गलः ॥ ७० ॥
 धरदोऽप्रतिघोऽच्छेधो, दृढीयानभयदूरः ।
 महाभागो निरौपम्यो, धर्मसाम्राज्यनायकः ॥ ७१ ॥

६ अथ योगिशतम्

- योगी प्रव्यक्तनिर्वेदः, साम्यारोहणतत्परः ।
 सामायिकी सामयिको, नि.प्रमादोऽप्रतिक्रमः ॥ ७२ ॥
 यमः(मी)प्रधाननियमः, स्वभ्यस्तपरमात्मनः ।
 प्राणायामचणः सिद्धप्रत्याहारो जितेन्द्रियः ॥ ७३ ॥
 धारणाधीश्वरो धर्मच्याननिष्ठः समाधिराट् ।
 15 स्फुरत्समरतीभाव, एकीकरणनायकः ॥ ७४ ॥
 निर्ग्रन्थनाथो योगीन्द्रः, क्रुपिः साधुर्यतिर्मुनिः ।
 महर्षिः साधुधैरयो, यतिनाथो मुनीश्वरः ॥ ७५ ॥
 महामुनिर्महामौनी, महाध्यानी महावती ।
 महाक्षयो महाशीलो, महाशान्तो महाद्रमः ॥ ७६ ॥
 20 निर्लेपो निर्धर्मस्वान्तो, धर्माध्यक्षो दयाध्यजः ।
 ब्रह्मपोनिः स्वयंबुद्धो, ब्रह्मज्ञो ब्रह्मन्तत्त्वविद् ॥ ७७ ॥
 पूतात्मा स्नातको दान्तो, भदन्तो वीतमत्सरः ।
 धर्मवृक्षायुधोऽक्षोभ्यः, प्रपूतात्माऽमृतोद्भवः ॥ ७८ ॥
 मन्त्रमूर्तिः स्व(सु)सौम्यात्मा, स्वतन्त्रो ब्रह्मसंभवः ।
 25 सुप्रसन्नो गुणाम्भोधिः, पुण्यापुण्यनिरोधकः ॥ ७९ ॥
 सुसंबुद्धः सुगुणात्मा, सिद्धात्मा निरुपलवः ।
 महोदको महोपायो, जगदेकपितामहः ॥ ८० ॥
 महाकाणिको गुण्यो, महान्कल्याणदुःशः शुचिः ।
 अरिञ्जयः सदायोगः, सदाभोगः सदाधृतिः ॥ ८१ ॥
 30 परमौदासिताऽनाश्वान्, सत्याशीः शान्तनायकः ।
 अपूर्ववैषो योगज्ञो, धर्ममूर्तिरधर्मघ(मु)क् ॥ ८२ ॥
 ब्रह्मेद् महाब्रह्मपतिः, कृतकृत्यः कृतकतुः ।
 गुणाकरो गुणोच्छेदी, निर्निर्गोपो निराधयः ॥ ८३ ॥
 खरिः सुनयतत्वज्ञो, महामैत्रीमयः शमी ।
 35 प्रशीणयन्धो निर्द्वन्द्वः, परमार्परिजन्तगः ॥ ८४ ॥

७ अथ निर्वाणशतम्

निर्वाणः सागरः प्राद्यैर्महासाधुरुद्राहतः ।
 विमलामोऽथ शुद्धामः, श्रीधरो दत्त इत्यपि ॥ ८५ ॥
 अमलामोऽप्युद्धरोऽग्निः, संयमश्च शिवस्तथा ।
 पुष्पाञ्जलिः शिवगुण, उत्साहो ध्यानसंग्रहः ॥ ८६ ॥ 5
 परमेश्वर इत्युक्तो, विमलेशो यशोधरः ।
 कृष्णो ध्यानमतिः शुद्धमतिः श्रीभद्रशान्तयुक् ॥ ८७ ॥
 वृषभस्तद्वदजितः, संभवश्चाभिनन्दनः ।
 मुनिभिः सुमतिः पद्मप्रभः प्रोक्तः सुपार्श्वकः ॥ ८८ ॥
 चन्द्रप्रभः पुष्पदन्तः, शीतलः श्रेयसालयः । 10
 वासुपूज्यश्च विमलोऽनन्तजिद्धर्म इत्यपि ॥ ८९ ॥
 शान्तिः कुन्धुररो महिः सुमतो नमिरप्यतः ।
 नेमिः पार्श्वो वर्धमानो, महावीरः सुवीरकः ॥ ९० ॥
 सन्मतिश्चाकथि महति महावीर इत्यथ ।
 महापद्मः सूरदेवः, सुप्रभश्च स्वयंप्रभः ॥ ९१ ॥ 15
 सर्वायुधो जयदेवो, भवेदुदयदेवकः ।
 प्रमादेव उदङ्गश्च, प्रश्नकीर्तिर्जयाभिधः ॥ ९२ ॥
 पूर्णबुद्धिर्निष्कपायो, विद्येयो विमलप्रभः ।
 वहलो निर्मलश्चित्रगुप्तः समाधिगुप्तकः ॥ ९३ ॥
 स्वयम्भूश्चापि फन्दर्पो, जयनाथ इतीरितः । 20
 श्रीविमलो दिव्यवादोऽनन्तवीरोऽप्युदीरितः ॥ ९४ ॥
 पुरुदेवोऽथ सुविधिः, प्रज्ञापारमितोऽव्ययः ।
 पुराणपुरुषो धर्मसारथिः शिवकीर्त्तनः ॥ ९५ ॥
 विश्वकर्माऽक्षरोऽच्छा, विश्वभूर्विश्वनायकः ।
 दिगम्बरो निरातङ्गो, निरावेको भवान्तकः ॥ ९६ ॥ 25
 दृढव्रतो नयोचुङ्गो, निःकलङ्गोऽकलाधरः ।
 सर्वकेशापहोऽक्षय्यः, क्षान्तः श्रीवृक्षलक्षणः ॥ ९७ ॥

८ अथ ब्रह्मशतम्

ब्रह्मा चतुर्मुखो धाता, विधाता कमलासनः ।
 अञ्जभूरात्मभूः स्रष्टा, सुरज्येष्ठः प्रजापतिः ॥ ९८ ॥ 30
 हिरण्यगर्भो वेदज्ञो, वेदाङ्गो वेदपारगः ।
 अजो मनुः शतानन्दो, हंसयानस्त्रयीमयः ॥ ९९ ॥
 विष्णुस्त्रिविक्रमः शौरिः, श्रीपतिः पुरुषोत्तमः ।
 वैकुण्ठः पुण्डरीकाक्षो, हृषीकेशो हरिः स्वभूः ॥ १०० ॥
 विश्वम्भरोऽसुरध्वंसी, माधवो बलियन्धनः ।
 अधोक्षजो मधुद्वेपी, केदावो विपरश्रवाः ॥ १०१ ॥ 35

धीरत्सलान्छनः धीमानच्युतो भरफान्तकः ।
 विष्वक्सेनध्वजराशिः, पद्मनाभो जनार्दनः ॥ १०२ ॥
 धीकण्ठः शङ्करः शम्भुः, कपाली वृषभैरवः ।
 मृत्युञ्जयो विरूपाक्षो, धामदेवखिलोचनः ॥ १०३ ॥
 5 उमापतिः पद्मपतिः, स्मरारिखिपुरान्तकः ।
 अर्धनारीश्वरो रुद्रो, भवो भर्गः सदाशिवः ॥ १०४ ॥
 जगत्कर्त्ताऽन्धकारातिरनादिनिधनो हरः ।
 महासेनस्नारकजिद्गणनाथो विनायकः ॥ १०५ ॥
 विरोचनो विषद्वलं, द्वादशात्मा विभावसुः ।
 10 द्विजाराध्यो बृहद्भानुध्विभ्रमानुस्तनूनपात् ॥ १०६ ॥
 द्विजराजः सुधारोचिरीश्वरीशः कल्याणिधिः ।
 नक्षत्रनाथः शुभ्रांगुः, सोमः कुमुदवान्धवः ॥ १०७ ॥
 ऐश्वर्यभोऽनिलः पुण्यजनः पुण्यजनेश्वरः ।
 धर्मराजो भोगिपतिः, प्रचेता भूमिनन्दनः ॥ १०८ ॥
 15 सिंहाकातनयदद्यापानन्दनो बृहतीपतिः ।
 पूर्वदेवोपदिष्टा च, द्विजराजसमुद्भवः ॥ १०९ ॥

९ अथ बुद्धशतम्

बुद्धो दशवलयः शान्त्यः, पद्मभिरुस्तथागतः ।
 रामन्तभद्रः सुगतः, धीधनो भूतकोटिदिक् ॥ ११० ॥
 20 सिद्धार्थो मारजिच्छास्ता, क्षणिककसुलक्षणः ।
 योधिसत्यो निर्विकल्पदर्शनोऽह्यवाचपि ॥ १११ ॥
 महाहृपालुर्नैरात्म्यवादी सन्तानशासकः ।
 रामान्यलक्षणचणः, पंचस्कन्धमयात्महक् ॥ ११२ ॥
 भूतार्थभावनसिद्धः, ध्यतुर्भूमिकशासनः ।
 25 चतुरार्यसत्यवक्ता निराश्रयचिदन्वयः ॥ ११३ ॥
 योगो वैशेषिकस्तुच्छाभावमित् पदपदार्थहक् ।
 नैयायिकः षोडशार्थवादी पञ्चार्थवर्णकः ॥ ११४ ॥

30 ध्यक्ताव्यक्तशविज्ञानी, ज्ञानचैतन्यमेवहक् ॥ ११६ ॥
 अस्वसंविदितज्ञानवादी सत्कार्यवादस्तात् ।
 त्रिःप्रमाणोऽक्षप्रमाणः, स्याद्वाहंकारिकास्तदिक् ॥ ११७ ॥
 क्षेत्रज्ञ आत्मा पुरुषो, नरो मा चेतनः पुमान् ।
 35 अकर्त्ता निर्गुणोऽमूर्त्तौ, भोक्ता सर्वगतोऽक्रियः ॥ ११८ ॥
 दृष्टा तदस्थः कूटस्थो, ज्ञाता निर्वन्धनोऽभयः ।
 यहिर्विकारो निर्मोक्षः, प्रधानं बह्वृथानकम् ॥ ११९ ॥

प्रकृतिः ख्यातिरारूढप्रकृतिः प्रकृतिप्रियः ।
 प्रधानभोज्योऽप्रकृतिर्विरम्यो विकृतिः कृती ॥ १२० ॥
 मीमांसकोऽस्तसर्वज्ञः श्रुतिपूतः सदोत्सवः ।
 परोक्षज्ञानवादीष्टपावकः सिद्धकर्मकः ॥ १२१ ॥
 चार्वाको भौतिकज्ञानो, भूताभिन्नचेतनः ।
 प्रत्यक्षैकप्रमाणोऽस्तपरलोको गुरुश्रुतिः ॥ १२२ ॥
 पुरन्दरविद्धकर्णो, वेदान्ती संविद्वयी ।
 शब्दाद्वैती स्फोटवादी, पाखण्डजो नयौघयुक् ॥ १२३ ॥

5

१० अथ अन्तकृच्छतम्

अन्तकृत्पारकृत्तीरप्राप्तः पारेतमःस्थितः ।
 त्रिदण्डी दण्डितारातिर्ज्ञानकर्मसमुच्चयी ॥ १२४ ॥
 संह(ह)तध्वनिरुच्छन्नयोगः सुसार्णवोपमः ।
 योगस्नेहापहो योगकिट्टिर्निर्लेपनोद्यतः ॥ १२५ ॥
 स्थितस्थूलवपुर्योगो, गीर्मणोयोगकार्यकः ।
 सूक्ष्मवाक्चित्तयोगस्थः सूक्ष्मीकृतवपुःक्रियः ॥ १२६ ॥
 सूक्ष्मकायक्रियास्थायी, सूक्ष्मवाक्चित्तयोगहा ।
 एकदण्डी च परमहंसः परमसंवरः ॥ १२७ ॥
 नैःकर्म्यसिद्धः परमनिर्जरः प्रज्वलत्प्रभः ।
 मोघकर्मा बुट्कर्मपाशः शैलेद्यलंकृतः ॥ १२८ ॥
 एकाकाररसास्वादो, विश्वाकाररसाकुलः ।
 अजीवन्नमृतोऽजाग्रदसुप्तः शून्यतामयः ॥ १२९ ॥
 प्रेयानयोगी चतुरशीतिलक्षगुणोगुणः ।
 निःपीतानन्तपर्यायो विधासंस्कारनाशकः ॥ १३० ॥
 वृद्धोऽनिर्वचनीयोऽणुरणीयाननणुप्रियः ।
 प्रेष्टः स्थेयान् स्थिरो निष्टः, श्रेष्ठो ज्येष्ठः सुनिष्ठितः ॥ १३१ ॥
 भूतार्थशूरो भूतार्थदूरः परमनिर्गुणः ।
 व्यवहारसुपुतोऽतिजागरूकोऽतिसुस्थितः ॥ १३२ ॥
 उदितोदितमाहात्म्यो, निरुपाधिरकृत्रिमः ।
 अमेयमहिमात्यन्तशुद्धः सिद्धिस्वर्यवरः ॥ १३३ ॥
 सिद्धानुजः सिद्धपुरीपान्थः सिद्धगणातिथिः ।
 सिद्धसङ्गोन्मुखः सिद्धालिङ्ग्यः सिद्धोपगृहकः ॥ १३४ ॥
 पुष्टोऽष्टादशसहस्रशीलाङ्गपुण्यशम्बलः ।
 वृत्ताग्रयुग्मः परमशुक्ललेद्योऽपचारकृत् ॥ १३५ ॥
 क्षेपिष्ठोऽन्त्यक्षणसखा पञ्चलध्वक्षरस्थितिः ।
 द्वासततिप्रकृत्यासी त्रयोदशकलिप्रणुत् ॥ १३६ ॥
 अवेदोऽयाजकोऽयज्योऽयाज्योऽनग्निपरिग्रहः ।
 अनग्निहोत्री परमनिःस्पृहोऽत्यन्तनिर्दयः ॥ १३७ ॥

10

15

20

25

30

35

अशिष्योऽशासकोऽदीक्ष्योऽदीक्षकोऽदीक्षितोऽक्षयः ।
 थगभ्योऽगमकोऽरभ्योऽरमको ज्ञाननिर्भरः ॥ १३८ ॥
 महायोगीभवतो द्रव्यसिद्धोऽदेहोऽपुत्रमंत्रवः ।
 शान्तकविर्जीवघनः, सिद्धो लोकप्रदामुक्तः ॥ १३९ ॥

5 जिनसहस्रनामस्तवनफलम्

इदमष्टोत्तरं नाम्नां, सहस्रं भक्तितोऽर्हताम् ।
 योऽनन्तानामधीतेऽसौ, मुक्तयन्तां भक्तिमधुते ॥ १४० ॥
 इदं लोकोत्तमं पुंस्वामिदं शरणमुत्थणम् ॥
 इदं महत्कर्मप्रायमिदं परमपावनम् ॥ १४१ ॥
 10 इदमेव परतीर्थमिदमेवैष्टाद्यनम् ।
 इदमेवाखिलल्लेशसङ्गेशक्षयकारणम् ॥ १४२ ॥
 पतेशमेकमप्यहंश्राद्धामुच्चारयन्नपिः ।
 मुच्यते किं पुनः सर्वाण्यर्थं हस्तु जिनायते ॥ १४३ ॥

॥ इति जिनसहस्रनामस्तवनं समाप्तम् ॥

15 परिचय

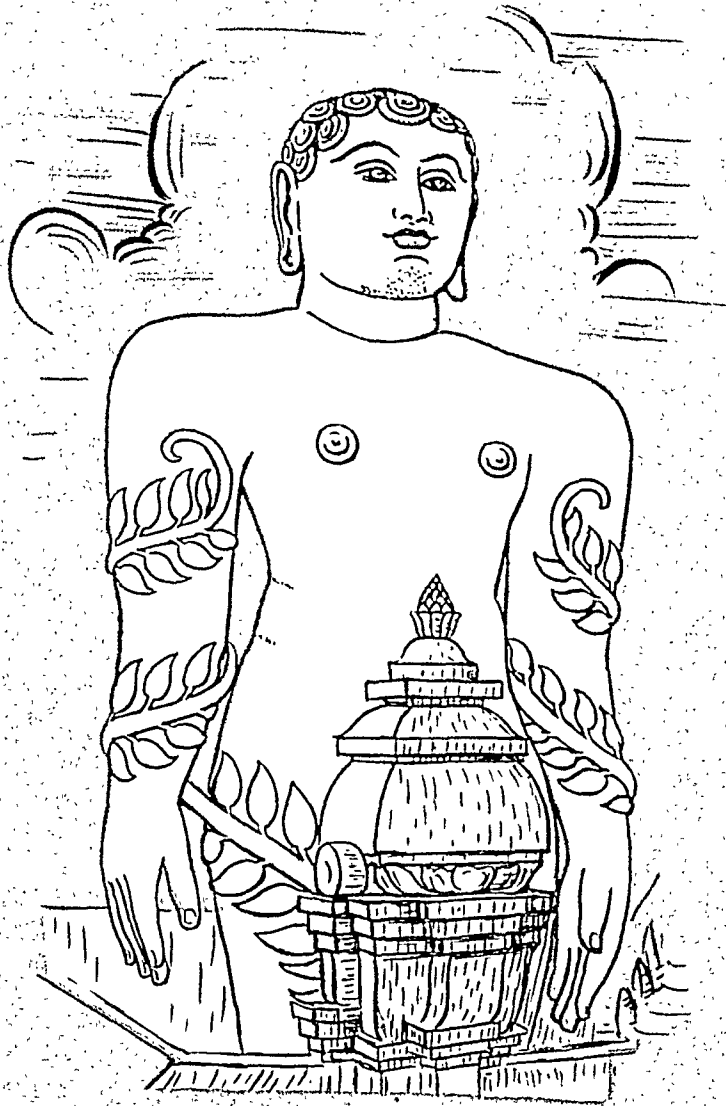
दिगम्बर संप्रदायना श्रेष्ठ विद्वान् पं. आशाधर कृत् प्रस्तुत 'जिनसहस्रनाम स्तवन' भारतीय ज्ञानपीठ काशी तरफकी वि० सं० २०१० मा प्रकाशित कियेल छे । जेना आधारे अमोए अर्ही मूलमात्र उद्धृत कयल छे ।

पं. आशाधर विक्रमनी तेरनी शताब्दिमां कया छे । पं. नय्यूराम प्रेमी 'जैन साहित्य और इतिहास'
 20 नामक पोताना पुस्तकमां लेखे छे के " शायद दिगम्बर सम्प्रदाय में उनके बाद उन जैसा प्रतिभाशाली, प्रौढ ग्रन्थकर्ता और जैन धर्म का उद्योतक दूसरा नहीं हुआ ।...वे अपने समय के अद्वितीय विद्वान् थे ।" तेमणे 'प्रमेय रत्नाकर', 'धर्माप्युन' आदि अनेक ग्रन्थोनी रचना करी छे । अनेक विद्वानो तेमनी पासे अध्ययन करता हता ।

उपरनी बातनी साक्षि कयल तेमनुं आ जिनसहस्रनाम स्तवन छे, जे तेमणे जिन, सर्वज्ञ, यज्ञार्ह,
 25 तीर्थङ्गन्, नाथ, योगि, निर्वाण, ब्रह्म, बुद्ध, अन्तर्दृष्ट शब्दोपी शरु धता दस शतकोमां विभक्त कयल छे । तेमां श्री जिनेश्वरनां १००८ नामो १४३ छोकोमां आब्या छे ।

आचार्य श्री जिमसेने महापुराणना २५ मा पर्वना ९९ छोकमां कयल छे के अरिहंत भगवान् १००८ लक्षणोपी युक्त होय छे, तेथी तेमनी एक हजार ने आठ नामोथी स्तुति करवायां आवे छे ।

श्रीगोमटेश्वर बाहुबलिः (कायोत्सर्गमुद्रामां)

યાકિનીમહત્તરાસુનુ-ભવવિરહાઙ્ગ-ભગવત્-શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત-
'પોહશકપ્રકરણ' સંદર્ભઃ

અસ્મિન્ હૃદયસ્થે સતિ, હૃદયસ્થસ્તત્ત્વતો મુનીન્દ્ર ઇતિ ।
હૃદયસ્થિતે ચ તસ્મિન્, નિયમાત્સર્વાર્થસંસિદ્ધિઃ ॥ ૨ ॥ ૧૪ ॥
ચિન્તામણિઃ પરોઽસૌ, તેનૈવ ભવતિ સમરસાપત્તિઃ ।
સૈપેહ યોગિમાતા, નિર્વાણફલપ્રદા પ્રોક્તા ॥ ૨ ॥ ૧૫ ॥

× × × ×

एतदिह भावयज्ञः, सदग्गुहिणो जन्मफलमिदं परमम् ।
अभ्युदयान्व्युच्छित्या, नियमादपवर्गवीजमिति ॥ ६ ॥ १४ ॥

× × × ×

અનુવાદ

આ જિન પ્રવચન જ્યારે હૃદયમાં સ્વાધ્યાયાદિ દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત થાય છે ત્યારે પરમાર્થથી શ્રીજિનેશ્વર પરમાત્મા જ હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત થાય છે અને જ્યારે શ્રીજિનેશ્વર ભગવંત હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત થાય છે ત્યારે અવદ્યમેવ સર્વપ્રયોજનોની સિદ્ધિ થાય છે ॥ ૨-૧૪ ॥

15

સર્વ પ્રયોજનોની સિદ્ધિ થવાનું કારણ એ છે કે આ શ્રીજિનેશ્વર ભગવંત પરમ ચિન્તામણિ છે, તેઓ હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત થતાં તેમની સાથે ધ્યાતાની સમરસાપત્તિ થાય છે । આ સમરસાપત્તિ યોગીઓની માતા છે અને નિર્વાણફલની પ્રસાધક છે । [આત્મા જ્યારે સર્વજ્ઞના સ્વરૂપમાં ઉપયોગવાળો બને છે ત્યારે તેનો અન્યત્ર ઉપયોગ ન હોવાથી તે સ્વયં સર્વજ્ઞસ્વરૂપ થાય છે । નયવિશેષ એમ માને છે કે જે જે વસ્તુના ઉપયોગમાં આત્મા વર્તે છે તે તે વસ્તુના સ્વરૂપને તે ધારણ કરે છે. જેમ નિર્મલ સ્ફટિકમણિમાં ઉપાધિ (જેનું મણિમાં 20 પ્રતિબિંબ પડે તે વસ્તુ) પ્રતિબિંબિત દેખાય છે અને તે મણિ ઉપાધિના વર્ણાદિને ધારણ કરે છે, તેમ નિર્મલ આત્મા પણ ધ્યાન વડે પરમાત્મરૂપતાને ધારણ કરે છે । એ જ સમાપત્તિ । અથવા ધ્યાતા, ધ્યાન અને ધ્યેયની એકતા પણ સમાપત્તિ કહેવાય છે.] ॥ ૨-૧૫ ॥

× × × ×

આ જિનભવનનું કારણ તે સદગુહસ્થની ભાવપૂજા છે, આ જન્મનું પરમફલ છે । અને અનુક્રમે 25 અવિચ્છિન્ન રીતે સ્વર્ગીદુ સુખોને આપીને અંતે મોક્ષને આપનારું છે ॥ ૬-૧૪ ॥

× × × ×

मुक्त्यादीं तच्चेन, प्रतिष्ठिताया न देयतायाम्नु ।

स्वार्थे न च मुख्येयं, तदधिष्ठानाद्यभावेन ॥ ८ ॥ ६ ॥

भवति च खलु प्रतिष्ठा, निजभावस्यैव देवतोद्देशात् ।

स्वात्मन्येव परं यत्, स्थापनमिह धचननीत्योचैः ॥ ८ ॥ ४ ॥

5 न्याससमये तु सम्यक्, सिद्धानुस्मरणपूर्वकमसंगम् ।

सिद्धौ तत्र स्थापनमिव, कर्तव्यं स्थापनं मनसा ॥ ८ ॥ १२ ॥

बीजमिदं परमं यत्, परमाया एव समरसापत्तेः ।

स्वार्थेन तदपि मुख्या, हर्तव्येति विज्ञेया ॥ ८ ॥ ५ ॥

मुक्तिमां रहेला एवा श्रीऋषभादि परमात्मानि मुख्य प्रतिष्ठा जिनविचरमा दवी शक्य नथी,
10 कारण के ते बहु दूर छे अने मंत्रादि संस्कारापीयी तेमनु मूर्तिमं अधिष्ठान के मंनिधान संभवित नथी । एवी ज रीते सांसारिक इन्द्रादि देवताओनी पण प्रतिष्ठा मुख्य नथी कारण के मंत्रादिवडे ते देवता मूर्तिमां आवे ज एवो नियम नथी (आवे अथवा न पण आवे) ॥ ८-६ ॥

तेयी अहीं ते प्रतिष्ठा मुख्य देवताने उद्देशीने करेला प्रतिष्ठा करारनारना पोताना भावनी ज समजवी । अहीं (प्रतिष्ठाना विषयमां) 'मुक्तिमां रहेला श्रीऋषभादि परमात्मा ते ज हुं छुं,' एवो भाव आत्मा
15 उत्पन्न यवो जोईए । आ तात्त्विक प्रतिष्ठा यई । पछी ए भावनी (बाह्य) जिनविचारादिमां उपचार करवामां आवे छे । आ बाह्य प्रतिष्ठा यई । अहीं बाह्य प्रतिष्ठा बखते 'ते (परमात्मा विषयक भाव) ज आ (विव) छे,' एवो 'भावोपचार होय छे ॥ ८-४ ॥

त्रिव्रमा 'ॐ नमः ऋषभाय' वगैरे मंत्रोनी न्यास करवानो होय छे । ते पूर्वं परमपदे रहेला
एवा श्रीसिद्ध परमात्मानु सारी रीते स्मरण करखुं जोईए । ए बखते शारीरिक अने मानसिक संगनो त्याग
20 करीने केवलज्ञानादि गुणो वडे सद्धित श्रीसिद्ध परमात्मा सिद्धशिला पर जेनी रीते रहेला छे, तेनी ज रीते पोताना मनमां लार्बाने मनना शुभन्यापार वडे भावरूपे विचरमां स्थापवा जोईए । ए रीते श्रीसिद्धस्मरणरूप जे पोतानो भाव तेनी ज अहीं प्रतिष्ठा छे । तात्पर्य के त्रिव्रमां पोताना भाव द्वारा श्रीसिद्धपरमात्माना गुणोनी आरोप करवामां आवे छे, तेयी ते त्रिव्रने जोतां ज जोनारने 'आ मूर्ति प्रतिष्ठित छे' एवो ख्याल आवना सर्व गुणो वडे 'ते (सिद्ध ज) हुं छुं' ए प्रकारे पोताना आत्मां परमात्मानुं स्थापन थाय छे ॥ ८-१२ ॥

25 आची जे निजभावनी प्रतिष्ठा ते स्वार्थ-श्री सर्वाइ परमात्मा साधेनी परम समरसापत्तिनु बीज छे । ए ज प्रधान प्रतिष्ठा छे ॥ ८-५ ॥

* सूत्र दृष्टि विचारता एवु लागे छे के-आ भावोपचारना प्रभावथी ज दर्शन करवा आनार बुद्धिमान
पुरुषना भावनी प्रतिष्ठापचना ए भावनी साथे अभेद उदय थाय छे, तेयी तेना (दर्शन करनारना) हृदयमां पण
विज्ञेने ज्ञोता "ते (परमात्मा) ज आ (विव) छे" एवो भाव जागे छे अने अंते ए भावना प्रभावे "ते (परमात्मा)
30 ज हुं छुं" एवो भाव तेना आत्माना उत्पन्न थाय छे । ए रीते ते पण परमात्मानी साथे समरसापत्ति अनुभवे छे अने अचिंत्य त्याग ते मेळवे छे । प्रतिष्ठापनेने प्रथम बाह्यलेखन विना सिद्धभावने आत्माना स्थापवो पडे छे, चारो दर्शन करनारने प्रतिष्ठित जिनविचरना आलेखनथी ए भाव उत्पन्न थाय छे, ए अहीं विरोप समजवो ।

भावरसेन्द्रात्तु ततो, महोदयाज्जीवतास्व(भ्र)रूपस्य ।
कालेन भवति परमाऽप्रतिबद्धा सिद्धकाञ्चनता ॥ ८ ॥ ८ ॥

× × × ×

स्नानविलेपनसुगन्धिपुष्पधूपादिभिः शुभैः कान्तम् ।
विभवानुसारतो यत्, काले नियतं विधानेन ॥ ९ ॥ १ ॥

5

अनुपकृतपरहितरतः, शिवदस्त्रिदशेशपूजितो भगवान् ।
पूज्यो हितकामानामिति भक्त्या पूजनं पूजा ॥ ९ ॥ २ ॥

इति जिनपूजां धन्यः, शृण्वन् कुर्वस्तदोचितां नियमात् ।
भवविरहकारणं खलु, सदनुष्ठानं द्रुतं लभते ॥ ९ ॥ १६ ॥

× × × ×

10

सालम्बनो निरालम्बनश्च, योगः परो द्विधा ज्ञेयः ।
जिनरूपध्यानं खल्वद्यस्तत्तत्त्वगस्त्वपरः ॥ १४ ॥ १ ॥

अष्टपृथग्जनचित्तत्यागाद्योगिकुलचित्तयोगेन ।
जिनरूपं ध्यातव्यं, योगविधावन्यथा दोषः ॥ १४-२ ॥

× × × ×

15

आवो भाव (' सर्वे गुणैः स एवाहम् ' वगरे भाव) ते परम रसेन्द्र (पारो-पारसमणि) छे । एना वडे अनुक्रमे जीवरूप ताम्र श्रेष्ठ एवी सिद्धरूपी कांचनताने पामे छे ॥ ८-८ ॥

× × × ×

मुमुक्षुओए, स्नात्र, विलेपन, सुगन्धिपुष्प, धूप वगरे वडे करीने पोताना वैभव, नियतकाले, आगमोक्तरीते, भक्तिभावपूर्वक-निष्कारण वत्सल, मोक्षने आपनार कल्याणना अभिलाषीओने पूज्य अने 20 देवेन्द्रोधी पूजाएला श्रीतीर्थकर परमात्माना त्रिवनी पूजा करवी जोईए ॥ ९-१/२ ॥

अहीं कहेली जिनपूजाने सांभलीने जे धन्य पुरुष शास्त्रोक्त रीते सर्व औचित्य सहित श्रीजिनेश्वर भगवंतनी पूजा करे छे ते संसारना उच्छेदक एवा सदनुष्ठानने शीघ्रतः नियमा पामे छे ॥ ९-१६ ॥

× × × ×

योग सालम्बन अने निरालम्बन एम वे प्रकारनो छे । समवसरणमां विराजमान एवा श्रीजिनश्वर 25 परमात्मानुं ध्यान ते सालंबन योग छे, मुक्तिगत परमात्माना स्वरूपनुं ध्यान ते निरालंबनं योग छे । आ मुक्तिगत रूप ते सिद्धात्माना जीवप्रदेशोना संघातरूप छे अने केवलज्ञान वगरे तेनो स्वभाव छे ॥ १४-१ ॥

सामान्य माणसोनुं चित्त खेदादि* आठ दोषोधी सहित होय छे । एवा चित्तनो त्याग करीने योगी सदृश निर्मल चित्तवडे योग क्रिया समये श्रीजिनरूपनुं ध्यान करतुं । एधी वीजी रीते (चित्तना दोषो सहित) करतुं ध्यान ते दोषरूप छे ॥ १४-२ ॥

× × × ×

30

एतदोपविष्टुक्तं, शान्तोदात्तादिभावसंयुक्तम् ।
सततं परार्थनियतं, संक्षेपविवर्जितं चैव ॥ १४-१२ ॥
सुखमदर्शनपरं, समुल्लसद्गुणगणौघमत्यन्तम् ।
कल्पतरुबीजकल्पं, शुभोदयं योगिनां चित्तम् ॥ १४-१३ ॥

× × × ×

शुद्धे विविक्ते देशे, सम्यक्-संपमितकाययोगस्य ।
कापोत्सर्गेण दृढं, यद्वा पर्यङ्कबन्धेन ॥ १४-१५ ॥
साध्यागमानुसाराद्येतो विन्यस्य भगवति विशुद्धम् ।
स्पर्शविधात्तत्सिद्धयोगिसंस्मरणयोगेन ॥ १४-१६ ॥

× × × ×

सर्वजगद्धितमनुपममतिशयसन्दोहमृद्धिसंयुक्तम् ।
ध्येयं जिनेन्द्ररूपं, सदसि गदत्तपरं चैव ॥ १५-१ ॥
सिंहासनोपविष्टं, छत्रत्रयकल्पपादपस्याधः ।
सच्चार्थसंप्रवृत्तं, देशनया कान्तमत्यन्तम् ॥ १५-२ ॥

15

योगीओतुं चित्त खेदादि आठ दोषोपी रहित, शान्त, उदात्त (उदार, गमीर, घीर) वगेरे भाववाळुं, सतत परोपकारमा निरत, संक्षेपशी रहित, खेत तथा सुगन्धि पुष्प, वस्त्र, छत्र, चामर वगैरेना शुभ स्वप्न जेने आवे छे एतुं, प्रवर्धमान अनेक गुणोवाळुं, कल्पवृक्षना बीज सदरा अने शुभ उदयवाळुं होय छे ॥ १४-१२/१३ ॥

× × × ×

20

पवित्र एरान्त प्रदेशामां प्रथम कायानी चेष्टाओने सारी रीते नियन्त्रित करवी । पटी कापोरसर्गमुद्रा अथवा पर्यङ्कसननां स्थिर यतुं । पटी तत्वज्ञानना संस्कार बडे जेओए ध्यानमां रहीने आत्मस्वरूपने प्राप्त कर्तुं छे, एवा सिद्धयोगी पुरुषोतुं स्मरण करतुं । पटी आगमोक्त रीते सम्यक् प्रकारे परमात्मां विशुद्ध चित्तने स्थापतुं । पटी श्रीजिनरूपनु ध्यान करतु । ए रीते ध्यान शीघ्रतः सिद्ध याय छे ॥ १४-१५/१६ ॥

× × × ×

25

ते सालंबन ध्यान आ रीते करतुं :—

सर्व प्राणीओने हितकर, जेना शरीरादिना सौन्दर्यने कोई उपमा नथी एवा अनुपम, अनेरु अतिशयोधी सम्पन्न, आर्ग्योपधि वगैरे नाना प्रकारनी लब्धिओथी सहित, समवसरणमां सातिशय वाणीबडे देशना आपता, देवनिर्मित सिंहासन पर विराजमान, छत्रत्रय अने कल्पवृक्ष नीचे रहेला, देशना द्वारा सर्व सत्त्वोना परम अर्थ-मोक्ष माटे प्रवृत्त, अत्यन्त मनोहर, शारीरिक अने मानसिक

30

आधीनां परमौपधमव्याहृतमखिलसम्पदां वीजम् ।
चक्रादिलक्षणयुतं, सर्वोत्तमपुण्यनिर्माणम् ॥ १५-३ ॥
निर्वाणसाधनं भुवि, भव्यानामग्र्यमतुलमाहात्म्यम् ।
सुरसिद्धयोगिवन्धं, वरेण्यशब्दाभिधेयं च ॥ १५-४ ॥

तनुकरणादिविरहितं, तच्चाचिन्त्यगुणसमुदयं सूक्ष्मम् ।
त्रैलोक्यमस्तकस्थं, निवृत्तजन्मादिसङ्कलेशम् ॥ १५-१३ ॥

ज्योतिः परं परस्तात्तमसो यद्गीयते महामुनिभिः ।
आदित्यवर्णममलं, ब्रह्माधैरक्षरं ब्रह्म ॥ १५-१४ ॥

नित्यं प्रकृतिवियुक्तं, लोकालोकावलोकनाभोगम् ।
स्तिमिततरङ्गोदधिसममवर्णमस्पर्शमगुरुलघु ॥ १५-१५ ॥

सर्वावाधरहितं, परमानन्दसुखसङ्गतमसङ्गम् ।
निःशेषकलातीतं, सदाशिवाद्यादिपदवाच्यम् ॥ १५-१६ ॥

× × × ×

पीडाओतुं परम औपध, सर्व संपत्तिओतुं अनुपहत-अवन्ध्य वीज, चक्रादि लक्षणोथी युक्त, सर्वोत्तम पुण्यना परमाणुओथी बनेला, पृथ्वी पर भव्योने माटे निर्वाणनुं परम साधन, असाधारण माहात्म्यवाळा, 15 देशे अने सिद्धयोगिओ (विद्यामंत्रादिसिद्धो) ने पण वंदनीय अने 'वरेण्य' शब्द वडे वाच्य एवा श्रीजिनेन्द्र-रूपनुं ध्यान करवुं (ए सालंवन योग छे) ॥ १५-१/४ ॥

श्रीसिद्धरूपनुं निरालंवन ध्यान आ रीते छे :—ते सिद्धरूप-शरीर, इन्द्रियो अने मन विनातुं, अचिन्त्य एवा केवलज्ञानादि गुणोवाळुं, केवलज्ञान विना सम्पूर्ण रीते न जाणी शकाय एतुं, त्रणे लोकना मस्तकरूप सिद्धशिला पर विराजमान, जन्म-जरादि संश्लेशोथी रहित, ज्ञानसंपन्न एवा ब्रह्मादि महामुनिओ 20 जेने परंज्योति, अन्धकारथी पर-अस्पृष्ट, आदित्यवर्ण कहे छे एतुं अत्यन्त निर्मल, अक्षर, ब्रह्म, नित्य, ज्ञानावरणीयादि कर्मप्रकृतिथी रहित, लोकालोकना अवलोकनना उपयोगवाळुं, निस्तरङ्ग-प्रशान्त महासागर सदृश, अवर्ण, अस्पर्श, अगुरुलघु, अमूर्त्त, सर्व वाधाओथी रहित, परमानंदवाळा सुखथी युक्त, असंग, सर्वकलाओ (तथाभव्यत्व, असिद्धत्व, वगेरे संसारि-जीव-स्वभावो) थी रहित अने 'सदाशिव' वगेरे पदोवडे वाच्य छे ॥ १५-१३/१६ ॥

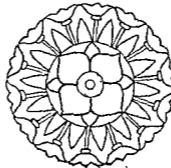
× × × ×

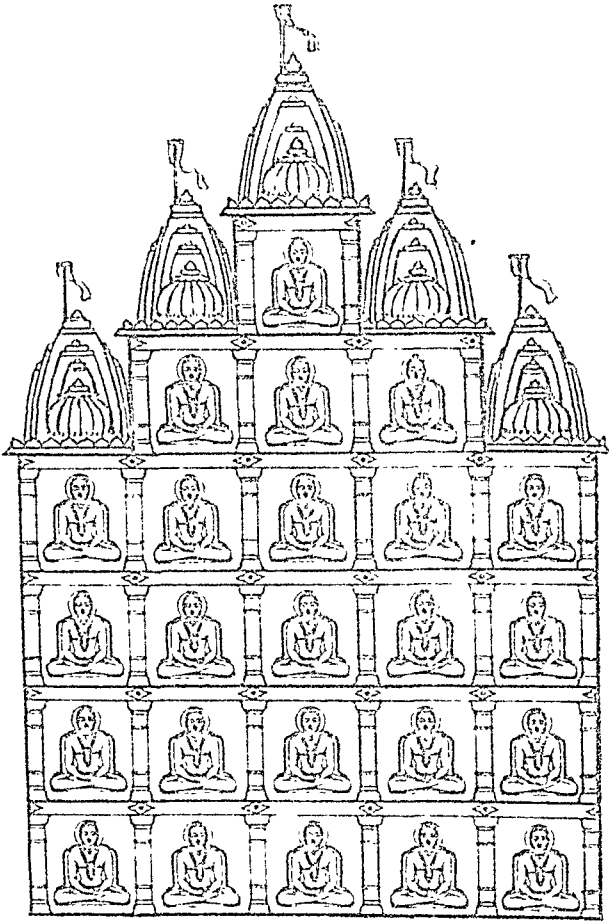
एतद् दृष्ट्वा तत्त्वं, परममनेनैव समरसापत्तिः ।
 सञ्जायतेऽस्य परमा, परमानन्द इति यामाहुः ॥ १६-१ ॥
 सैपाऽविद्यारहिताऽवस्था परमात्मशब्दवाच्येति ।
 एषैव च विज्ञेया, रागादिविवर्जिता तथता ॥ १६-२ ॥
 वैशेषिकगुणरहितः, पुरुषोऽस्यामेव भवति तच्चेन ।
 विध्यातदीपकल्पस्य, हन्त जात्यन्तराप्ताप्तेः ॥ १६-३ ॥
 एवं पशुत्वविगमो, दुःखान्तो भूतविगम इत्यादि ।
 अन्यदपि तन्त्रसिद्धं, सर्वमवस्थान्तरेऽर्ध्व ॥ १६-४ ॥

- एवा (उपर वहेल) परम तत्त्वने जोईने अयोगी केवलीने ए परम तत्त्व (सिद्धरूप) नी साथे
 10 परम समरसापत्ति थाय छे । आ समरसापत्तिने वेदान्तिओ 'परमानन्द' कहे छे । परमात्म शब्दधी
 वाच्य ए पर तत्त्वने केटलाक 'अविद्यारहित अवस्था' कहे छे । केटलाक एने रागादिरहित तथता
 (तथ्य-स्वरूप) कहे छे । वैशेषिक दर्शनवाळाओ एने वैशेषिक गुण रहित पुरुष कहे छे । बौद्धो एने
 विध्यातदीप-निर्वाण कहे छे । पशुत्वविगम, दुःखान्त, भूतविगम वगैरे अनेक शब्दो बडे ते ते तन्त्रोमा
 ते कहेवाय छे । आ बधा नामोने परमार्थ 'आत्माने परिणामि निल्य मान्या विना घटतो नयी, तेयी
 15 एकान्त भतोमा ते नामो नाममात्र ज रहे छे ॥ १६-१/४ ॥

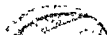
परिचय

- श्री 'पोडशक प्रकरण'ना कर्ता श्रीहरिभद्रमूर्तिनो संक्षिप्त परिचय प्रस्तुत ग्रथना प्राकृत विभागना
 'संबोध प्रकरण संदर्भ' (वि. न. ३२) मां आपेल छे । 'पोडशक प्रकरण' मां जुदा जुदा सोळ
 विषयो पर गंभीर विचारणा छे । तेमांयी श्रीअरिहंत परमात्मा विषयक समरसापत्ति, भावप्रतिष्ठा,
 20 पूजा, सालंबन-निरालंबन योग, योगिचित्त, ध्येयनु स्वरूप, वगैरेने दर्शावना ओझोने तारकीने
 अनुवाद सहित अहीं रज्ज करेल छे ।

श्रीचतुर्विंशतिजिनरत्नपटः

श्रीजयतिलकसूरिविरचित-
श्रीहरिविक्रमचरितान्तर्गतसंदर्भः

श्रीतीर्थार्थं नमस्तस्मै, पंचशाखत्रियै सदा ।
 पंचैते वितता यस्य, शाखाः श्रीपरमेष्ठिनः ॥ १ ॥ 5
 अर्हंतस्ते जयन्त्यत्र, निःस्नेहाः रत्नदीपकाः ।
 स्पर्धां करोत्यलोकेन, येषां ज्ञानमयं महः ॥ २ ॥
 सिद्धेभ्योऽपि नमस्तेभ्यो, मुक्तेभ्यो कर्मकमलैः ।
 मूर्ध्नि चूडामणीयन्ते, लोकपुंसः सदैव हि ॥ ३ ॥
 शिवंगतेषु सार्वेषु, शासनं धारयन्ति ये । 10
 पंचधाचारधारिभ्य, आचार्येभ्यो नमः सदा ॥ ४ ॥
 उपाध्याया जयन्त्यत्र, सूत्रार्थजलराशयः ।
 गृहीत्वा (च) जलं येभ्यो, घना वर्षन्ति साधवः ॥ ५ ॥
 मूलोत्तरगुणैः शुद्धं, चारित्र्यं पालयन्ति ये ।
 सर्वेभ्योऽपि त्रिधा तेभ्यः, साधुभ्यो भुवने नमः ॥ ६ ॥ 15

अनुवाद

जेनी आ पांच परमेष्ठि भगवंतो पांच विशाल शाखाओ छे एवा ते जगप्रसिद्ध श्रीतीर्थने हुं
 मतिज्ञानादि पांच शाखाओवाळी ज्ञानलक्ष्मीनी प्राप्ति माटे सदा नमस्कार करहं छुं ॥ १ ॥
 तेल धिनाना रत्नदीप जेवा ते (वीतराग) अरिहंतो आ विश्र्वमां सदा जय पांमे छे के जेमनो
 ज्ञानमय प्रकाश अलोकाकाश साथे स्पर्धा करे छे (तात्पर्य के ते ज्ञानप्रकाश अलोकाकाशने पण प्रतिक्षण 20
 पोतानो विषय बनावे छे) ॥ २ ॥
 ते सिद्धीने पण सर्वदा नमस्कार हो के जेओ कर्ममलथी मुक्त छे अने जेओ लोकरूप महापुरुषना
 मस्तक उपर सर्वदा चूडामणिनी जेम शोभी रखा छे ॥ ३ ॥
 श्रीतीर्थकर भगवंतोना निर्वाण पछी जेओ श्री जिनशासनने धारण^१ करे छे, ते पांच प्रकारना
 आचारने धारण करनारा श्री आचार्य भगवंतोने सर्वदा नमस्कार हो ॥ ४ ॥ 25
 सूत्रार्थरूपजलना महासागर एवा ते उपाध्याय भगवंतो पण आ लोकमां जय पांमे छे के जेमनी पासेथी
 साधुरूप वादळांओ जल ग्रहण करीने वरसे छे—लोकमां श्री जिनवाणीरूप जलनी सदा वर्षा करे छे ॥ ५ ॥
 जेओ मूल अने उत्तर गुणोथी शुद्ध चारित्रने पाळे छे, लोकमां रहेला ते सर्व साधु भगवंतोने हुं
 त्रिकरणशुद्ध नमस्कार करहं छुं ॥ ६ ॥

પરિચય

પ્રન્યક્તૌ શ્રી જયતિલક્ષ્મીજીના વિષયમા લાક્ષ માહિતી ઉપલબ્ધ નથી । તેઓ આગમિક ગચ્છના હતા । શ્રીચારિત્રપ્રભસૂરિજીના શિષ્ય હતા । શ્રી અમરકીર્તિ ગણીના વન્ધુ હતા । મુનિશ્રી જિનેન્દ્ર પ્રનુચ તેમના શિષ્યો હતા । પ્રન્યક્તૌ વ્યાકરણ, કાવ્ય, કોશ, માહિત્ય, અલંકાર, તર્ક, આગમ વગેરે અનેક વિષયોના પારંગામી હતા, એ હકીકત તો સ્વયં પ્રન્ય જ કહી આપે છે । તેઓએ રચેલો 'મલયવુંદરીચારિત્ર' પ્રન્ય યગ ચરિત્રની દૃષ્ટિએ સુદર અને મનોહર છે ।

'શ્રી હરિવિક્રમચરિત્ર'ની પ્રથમ આવૃત્તિ સં. ૧૯૭૨ માં જામનગરના પં. શ્રી હીરાલાલ હંસરાજે વદ્ધપ પાઠી હતી । તે પછી સં. ૧૯૧૧ માં શા. મળિલાલ દેવચંદ, મહેમાળા તરફથી પ્રસ્તુત પ્રંય પ્રસાદિત કરવામા આવ્યો હતો । એ પ્રન્યમાંથી પ્રસ્તુત સંદર્ભ અહીં અનુવાદ સહિત આપેલ છે ।

10

[૭૬-૩૧ (વ)]

શ્રી નવતત્ત્વસંવેદનાન્તર્ગતસંદર્ભ:

અર્હે યત્રપ્રાણિભિઃ પુણ્યૈરુપાયૈરુપયાચ્યતે ।

તસ્મૈ કલ્યાણક્રન્દાય, સ્વાનન્દાય નમો નમઃ ॥ ૧ ॥

વ્યાખ્યા—અર્હમિતિ અર્હે યોગ્ય યદ્વા પૂજ્યં અથવા પરમમન્ત્રાધારવીજં નાદવિન્દુકલાત્યોતિ વલિનં, 15 યદિ વા (યદ્વા) અક્ષરાદિહક્ષારપર્યન્તં શાબ્દ્ય આહોસ્વિદ્ અર્હમિત્યક્ષારસ્ય પશ્ચરમેષ્ટિવાચકરુત્વેન અર્હદાદિરૂપ યન્પ્રરમનત્ત્વં પ્રાણિભિઃ પુણ્યૈઃ પવિત્રૈઃ પુણ્યહેતુત્વેન વા પુણ્યૈરુપાયૈર્ગુરૂપાસના[દિ]ભિઃ કારણરૂપયાચ્યતે તસ્મૈ પરમતત્વાય કલ્યાણક્રન્દાય શ્રેયઃપ્રમથાય સ્વાનન્દાય નમો નમ ઇતિ સન્નન્ધ ॥ ૧ ॥

અનુવાદ

પ્રાણિઓવડે (શ્રી જિનશિવાદિ) પવિત્ર ઉપાયોવડે જે ની ઉપાસના કરાય છે તે મોક્ષના વદ્ગમ 20 સ્વાનમૂલ અને પરમાન્દમય એવા અર્હે ને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર કરું છું ॥ ૧ ॥

પરિચય

નવતત્ત્વસંવેદન પ્રકરણમાંથી 'નમસ્કાર સ્વાધ્યાય' ને ઉપયોગી પ્રસ્તુત શ્લોક, ટીકા અને અનુવાદ સહિત અહીં પ્રગટ કરેલ છે ।

श्रीसिद्धसेनादिवाकरविरचितः

शक्रस्तवः

ॐ नमोऽर्हते भगवते परमात्मने परमज्योतिषे परमपरमेष्ठिने परमवेधसे परमयोगिने परमेश्वराय तमसःपरस्तात् सदोदितादित्यवर्णाय समूलोन्मूलितानादिसकलक्लेशाय ॥ १ ॥

ॐ नमोऽर्हते भूर्भुवःस्वस्वर्यानायमौलिमन्दारमालार्चितक्रमाय सकलपुरुषार्थयोनि-
निरवद्यविद्याप्रवर्तनैकवीराय नमःस्वस्तिस्वधास्वाहावपडर्थैकान्तशान्तमूर्चये भवद्भाविभूतभाव-
भासिने कालयाज्ञनाशिने सत्त्वरजस्तमोगुणार्तात्राय अनन्तगुणाय वाङ्मनोज्ञोचरचरित्राय पवित्राय
करणकारणाय तरणतारणाय साच्चिकद्वैतताय ताच्चिकर्जीविताय निर्ग्रन्थपरमब्रह्महृदाय
योगीन्द्रप्राणनायाय त्रिभुवनभयङ्गुलनित्योत्सवाय विज्ञानानन्दपरब्रह्मैकात्म्यसात्म्यसमाधये 10
हरिहरहिरण्यगर्भादिदेवतापरिकलितस्वरूपाय सम्यक्शुद्धेयाय सम्यग्ध्वयेयाय सम्यक्शरण्याय
सुसमाहितसम्यक्स्मृहणीयाय ॥ २ ॥

ॐ नमोऽर्हते भगवते आदिकराय तीर्थङ्कराय स्वयंसम्बुदाय पुरुषोत्तमाय पुरुषसिंहाय
पुरुषवरपुण्डरीकाय पुरुषवरगन्धहस्तिने लोकांतमाय लोकनाथाय लोकहिताय लोकप्रदीपाय
लोकप्रद्योतकारिणे अमयदाय दृष्टिदाय मुक्तिदाय मार्गदाय बोधिदाय जीवदाय शरणदाय धर्मदाय 15
धर्मदेशकाय धर्मनायकाय धर्मसारथये धर्मवरचातुरन्तचक्रवर्तिने व्यावृत्तच्छब्दने अप्रतिहत-
सम्यग्ज्ञानदर्शनसन्ने ॥ ३ ॥

ॐ नमोऽर्हते जिनाय जापकाय तीर्णाय तारकाय शुद्धाय बोधकाय मुक्ताय मोक्षकाय
त्रिकालविदे पारङ्गताय कर्माष्टकनिपुन्दनाय अधीश्वराय शम्भवे जगन्प्रभवे स्वयम्भुवे जिनेश्वराय
स्याद्वादनादिने सार्वभौम सर्वज्ञाय सर्वदर्शिने सर्वतीर्थोपनिषदे सर्वपापण्डमोचिने सर्वयज्ञफलात्मने 20
सर्वज्ञकलात्मने सर्वयोगरहस्याय केवलिने देवाधिदेवाय वीतरागाय ॥ ४ ॥

ॐ नमोऽर्हते परमात्मने परमाप्ताय परमकालणिकाय सुगताय तथागताय महाहंसाय
हंसराजाय महासत्त्वाय महाशिवाय महाबोधाय महामैत्राय सुनिश्चिताय विगतद्वन्दाय गुणान्धवे
लोकनाथाय जितमारवलाय ॥ ५ ॥

ॐ नमोऽर्हते सनातनाय उत्तमश्लोकाय मुकुन्दाय गोविन्दाय विष्णवे जिष्णवे अनन्ताय 25
अच्युताय श्रीपतये विश्वरूपाय हृषीकेशाय जगन्नाथाय भूर्भुवःस्वःसमुत्ताराय मानंजराय
कालंजराय ध्रुवाय अजाय अजेयाय अजराय अचलाय अच्ययाय विभवे अचिन्त्याय
असंख्येयाय आदिसंख्याय आदिकेशवाय आदिशिवाय महान्नक्षणे परमशिवाय एकानेकानन्त-

स्वरूपिणे भारामावपित्रिंशताय अन्तिनाम्निद्वयावर्तनाय पुष्यपापरिदिशाय सुशुद्धःश्रिविक्ताय
व्यक्ताव्यक्तस्वरूपाय अनादिमध्यनिघनाय नमोऽस्तु मुक्तीधराय मुक्तिस्वरूपाय ॥ ६ ॥

ॐ नमोऽर्हते निरावज्ञाय निःसङ्गाय निःशङ्काय निर्मलाय विद्विन्दाय निम्नरङ्गाय
निरुभये निगमपाय निष्कलङ्काय परमदेवताय सदाशिताय महादेवाय शङ्कराय महेश्वराय
5 महाव्रतिने महायोगिने महान्तने पद्मसुराय मृषुसुराय अष्टमूर्तये भूतनाथाय जगदानन्दाय
जगन्पितामहाय जगदेवाधिदेवाय जगदीश्वराय जगदादिकन्दाय जगद्गुह्याय जगत्कर्ममाधिने
जगत्शुभे श्रयतिनरे अमृतसुराय शीतसुराय ज्योतिश्चक्रचरित्रे महाज्योतिर्धोतिनाय महावतःपरि-
सुप्रतिष्ठिताय स्वयंकरे स्वयंहरे स्वयंपालकाय आन्धेयराय नमो विद्यान्तने ॥ ७ ॥

ॐ नमोऽर्हते सर्वदेवमयाय सर्वेध्यानमयाय सर्वज्ञानमयाय सर्वज्ञेयमयाय सर्वमंत्रमयाय
10 सर्वरहस्यमयाय सर्वभारामात्रात्रीसार्त्रीश्रयणाय अरहस्यरहस्याय अमृद्दृष्टदृशीनाय अचिन्त्यचिन्त-
नीनाय अकामकामधेनेत्रे अमङ्गलितकल्पद्रुमाय अचिन्त्यचिन्तामणये चतुर्दशगज्जान्मकत्री-
लोकचूडामणये चतुरशीतिलशत्रुविषोनिप्राणिनाथाय पुण्यार्थनाथाय परमार्थनाथाय अनाथनाथाय
जीवनाथाय देवदानमानससिद्धगंताधिनाथाय ॥ ८ ॥

ॐ नमोऽर्हते निरञ्जनाय अन्तस्त्रयागनिवेतनकर्तृनाय सुसुद्धितनामधेयाय
15 (महिमामयाय) धारोदात्तधरोद्धतधीग्यानधीगललितपुत्रोत्तमपुष्यभ्योरुश्रवसहस्रलक्षकौटिबन्दि-
पादागिन्दाय सर्वगताय ॥ ९ ॥

ॐ नमोऽर्हते नरीमयाय सर्वप्रदाय सर्वहिताय सर्वोधिनाथाय कर्मचन शंभवाय पात्राय
तीर्थाय पात्रनाय पवित्राय अनुत्तराय उत्तराय योगाचार्याय संप्रशालनाय प्रवराय आश्रयाय
वाचस्पतये माह्वल्याय सर्वान्मनीनाय सर्वार्थोपामृताय मदोदिताय ब्रह्मचारिणे तामिने दक्षिणीनाय
20 निर्विकाराय वत्सर्पभनाराचमूर्तये तत्त्वदर्शिने पारदर्शिने परमदर्शिने निरुपमज्ञानवर्त्तयित्तेज-
शस्यैश्वर्यमयाय आदिपुत्राय आदिपरमेशिने आदिमहेशाय महाज्योतिःम(स्त)त्राय महाधि-
घनेश्वराय महामोहसंहारिणे महामन्त्राय महाज्ञामहेश्वराय महालयाय महाशान्ताय महायोगीन्द्राय
अयोगिने महामहर्षिणे महाहंसाय ईश्वराजाय महागिह्याय शिवमचलमहजमनन्तमधायमप्यासाध-
मपुनरावृत्ति महानन्द महोदर्य सर्वदुःखशुभ्यं कैवल्यं अमृतं निराणमधरं परब्रह्म निःश्रेयसमपुनर्भव
25 सिद्धिगतिनामधेयं स्थानं संप्राप्तवते चराचरं अरते नमोऽस्तु श्रीमहाश्रीराय द्विजगत्स्वामिने
श्रीवर्धमानाय ॥ १० ॥

ॐ नमोऽर्हते कैवल्ये परमयोगिने (भक्तिमार्गयोगिने) विद्यालयाभयाय सर्वलब्धि-
सम्पन्नाय निर्विकल्पाय कल्पनातीनाय कलाकलापकलिनाय विष्णुरदुहशुद्धध्यानाग्निनिर्द्वेषकर्म-
धीजाय प्राप्तानन्तचतुष्टयाय सौम्याय शान्ताय भङ्गलवरदाय अथादशदशपरहिताय धूम्रनिध-
30 ममीहिताय म्याहा ॐ ह्रीं श्रीं अर्हं नमः ॥ ११ ॥

लोकोत्तमो निष्प्रतिमस्त्वमेव, त्वं शाश्वतं मङ्गलमप्यधीश ! ।

त्वामेकमर्हन् ! शरणं प्रपद्ये, सिद्धिर्षिसिद्धर्ममयस्त्वमेव ॥ १ ॥

त्वं मे माता पिता नेता, देवो धर्मो गुरुः परः ।

प्राणाः स्वर्गोऽपवर्गश्च, सत्त्वं तत्त्वं गतिर्मतिः ॥ २ ॥

जिनो दाता जिनो भोक्ता, जिनः सर्वमिदं जगत् ।

जिनो जयति सर्वत्र, यो जिनः सोऽहमेव च ॥ ३ ॥

यत्किञ्चित् कुर्महे देव !, सदा सुकृतदुष्कृतम् ।

तन्मे निजपदस्थस्य, हुं क्षः' क्षपय त्वं जिन ! ॥ ४ ॥

गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं, गृहाणास्मत्कृतं जपम् ।

सिद्धिः श्रयति मां येन, त्वत्प्रसादाच्चयि स्थितम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवर्धमानजिननाममन्त्रस्तोत्रम् । प्रतिष्ठायां शान्तिकविधौ पठितं महासुखाय स्यात् ।

इति शक्रस्तवः ।

१ इतीमं पूर्वोक्तमिन्द्रस्तवैकादशमन्त्रराजोपनिषद्गर्भं अष्टमहासिद्धिप्रदं सर्वपाप-
निवारणं सर्वपुण्यकारणं सर्वदोषहरं सर्वगुणाकरं महाप्रभावं अनेकसम्यग्दृष्टिभद्रकदेवताशतसहस्र-
शुश्रूषितं भवान्तरकृतासंख्यपुण्यप्राप्यं सम्यग् जपतां पठतां गुणयतां शृण्वतां समनुप्रेक्षमाणानां, 15
भव्यजीवानां चराचरेऽपि (जीवलोके) सद्वस्तु तन्नास्ति यत् करतलप्रणयि न भवतीति । किं च—

२ इतीमं० पूर्वोक्तमिन्द्रस्तवैकादशमन्त्रराजोपनिषद्गर्भं इत्यादि यावत्सम्यग्समनु-
प्रेक्षमाणानां भव्यजीवानां भवनपतिव्यन्तर-व्योतिष्क-वैमानिकवासिनो देवाः सदा प्रसीदन्ति ।
व्याधयो विलीयन्ते ।

३ इतीमं० भव्यजीवानां पृथिव्यपृतेजोवायुगगनानि भवन्त्यनुकूलानि ।

४ इतीमं० भव्यजीवानां सर्वसंपदां मूलं जायते जिनासुरागः ।

५ इतीमं० भव्यजीवानां साधवः सौमनस्येनानुग्रहपरा जायन्ते ।

६ इतीमं० भव्यजीवानां खलाः क्षीयन्ते ।

७ इतीमं० भव्यजीवानां जल-स्थल-गगनचराः क्रूरजन्तवोऽपि मैत्रीमया जायन्ते ।

८ इतीमं० भव्यजीवानां अधमवस्तून्यपि उत्तमवस्तुभावं प्रपद्यन्ते ।

९ इतीमं० भव्यजीवानां धर्मार्थकामा गुणाभिरामा जायन्ते ।

૧૦ इतीमं० भव्यजीवानां ऐहिक्यः सर्वा अपि शुद्धगोत्रकलत्र-पुत्र-मित्र-धन-धान्य-जीवित-यौवन-रूपाऽऽरोग्य-यशःपुरस्सराः सर्वजनानां संपदः परभागजीवितशालिन्यः सदुदकीः सुसंमुखीभवन्ति । किं बहुना ?

૧૧ इतीमं० भव्यजीवानां आमुष्मिक्यः सर्वमहिमास्वर्गापवर्गश्रियोऽपि क्रमेण 5 यथेष्टं(च्छं) स्वयं स्वर्पवरणोत्सवसमुत्सुका भवन्तीति । सिद्धिः(द्धः) श्रेयः समुदयः ।

यथेन्द्रेण प्रसन्नेन, समादिष्टोऽर्हतां स्तवः ।

तथाऽयं सिद्धसेनेन, प्रपेदे संपदां पदम् ॥ १ ॥

इति शक्रस्तवः ॥

परिचय

10 श्री जैनधर्मप्रसारक सभा, भावनगर तरफથી પ્રકાશિત 'શ્રી જિનસહસ્રનામ સ્તોત્ર' નામક પુસ્તકમાં અંતે શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર કૃત 'શક્રસ્તવ' આપવામાં આવ્યું છે, એ પુસ્તકમાંથી પ્રસ્તુત સંદર્ભ અહીં આપેલ છે ।

આ રચના અર્ધની દૃષ્ટિએ પરમ ગંભીર હોવાથી એનો અનુવાદ વિશેષ પ્રયત્ન માગે છે, અત્યારે કેવલ મૂલ જ અહીં પ્રગટ કરીએ છીએ, ભવિષ્યમાં તેને અર્થ સહિત અલગ પુસ્તક તરીકે પ્રગટ કરવાની 15 માવના રાહીએ છીએ ।

શ્રી અરિહંત પરમાત્માનું સ્વરૂપ શબ્દોથી પર છે । શબ્દો તે રૂપને સંપૂર્ણરીતે વ્યક્ત કરી શકે તેમ નથી । પૂર્વના મહર્ષિઓએ તે રૂપને શબ્દોલકે સમજાવવા માટે સ્તોત્રાદિરૂપે અનેક પ્રયત્નો કર્યા છે । એ શબ્દોના આલબન વડે એ મહાનુ રૂપની કાઠક શાંધી થાય છે । પછીનું સ્વરૂપ તો કેવલ અનુભવ વડે ગમ્ય છે । શબ્દરૂપે અરિહંતના સ્વરૂપને વ્યક્ત કરનારાં ભક્તિ પ્રધાન સ્તોત્રોમાં 'શક્રસ્તવ' નું સ્થાન 20 મોઢરે છે । પ્રંયકારે તે દિવ્યરૂપને શબ્દોમાં લાવવાનો સર્વશ્રેષ્ઠ પ્રયત્ન કર્યો છે ।

આ સ્તોત્ર મત્રરાજગર્ભિત છે । એના અગિઆર આલાવા એ અગિઆર મંત્રો છે । એ સ્તોત્રના જપન, પઠન, ગુણન અને અનુમેક્ષણનુ ફલ પળ પ્રન્યકારે વઢ જ સુંદર રીતે વતાવ્યુ છે ।

આ સ્તોત્ર અદ્ભુત છે, પ્રત્યેક મુમુક્ષુમાટે તે અત્યંત ઉપયોગી છે । એનુ રહસ્ય અને એનાથી પ્રાપ્ત થતા લાભો એની આરાધનાથી વધુ સ્પષ્ટ થાય તેમ છે ।

25 અંતિમ શ્લોક ઉપરથી એમ લાગે છે કે ઇન્દ્રે પ્રસન્ન થઈને શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિને આ સ્તોત્ર આપ્યું હશે । શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકર પઢીના સ્તોત્રકારોએ આ સ્તોત્રનું ઓછા વખા અશે અનુનરણ કર્યું છે ।

કલિશાલસર્વહૃદય યોગશાસ્ત્રના ધીજા શ્લોકની ટીકામાં આ સ્તોત્રના કેટલાક વિશેષનો અનુષ્ટુપ દ્વદમઃ ગૂંચવામાં આવેલા છે ।

आचार्यश्रीपूज्यपादविरचितः सिद्धभक्त्यादिसंग्रहः

(संग्रहः)

सिद्धानुद्धतकर्मप्रकृतिसमुदायान् साधितात्मस्वभावान् ,
वन्दे सिद्धिप्रसिद्धयै तदनुपमगुणप्रग्रहाकृष्टितुष्टः ।

5

सिद्धिः स्वात्मोपलब्धिः प्रगुणगुणगणो(णा)च्छादि दोषापहारा-
द्योग्योपादानयुक्त्या ह्यपद इह यथा हेमभावोपलब्धिः ॥ १ ॥

नाभावः सिद्धिरिष्टा न निजगुणहतिस्तत्तपोभिर्न युक्ते-
रस्यात्मानादिवद्धः सुकृतजफलशुक् तत्क्षयान्मोक्षभागी ।

अनुवाद

10

जेम भट्टी, धमण वगेरे योग्य कारणोनी युक्तिपूर्वक योजना करवाथी सुवर्णपाषाणमांथी मेल दूर थई जाय छे अने शुद्ध सुवर्णनी प्राप्ति थाय छे, तेम आत्माना ज्ञानादिक सर्वोच्छ्रेष्ठ गुणोना समुदायने आच्छादन करनारा ज्ञानावरणीयादि दोषोने ध्यानरूपी अग्निवडे दूर करवाथी शुद्ध आत्मज्ञाननी प्राप्ति थाय छे, ते सिद्धि कहेवाय छे । ते आत्म-सिद्धि जेमणे प्राप्त करी छे—अथवा जेओने ते शुद्ध आत्म-स्वरूपनी प्राप्ति थई छे अने जेओ कर्मोनी प्रकृतिना समुदायथी रहित छे एवा सिद्ध भगवंतोने तेमना 15 अनुपम गुणरूप साकळना आकर्षणथी तुष्ट थयेलो हुं शुद्ध आत्मस्वरूपनी सिद्धि माटे वंदन करं छुं ॥ १ ॥

वौद्धो मोक्षतुं स्वरूप अभावरूप माने छे । आ श्लोकमां एतुं निरसन करतां आचार्य कहे छे के—मोक्षतुं स्वरूप अभावरूप नथी । कारण के एवो कोण बुद्धिमान पुरुष होय के जे पोतानो नाश करवा प्रयत्न करे ?

20

वैशेषिक दर्शनकार कहे छे के—बुद्धि, सुख, दुःख, इच्छा, द्वेष, प्रयत्न, धर्म, अधर्म अने संस्कार आ आत्माना विशेष गुणो छे । ए गुणोना नाश थई जवो तेतुं नाम मोक्ष छे । तेतुं निरसन करतां आचार्य कहे छे के—मोक्षतुं स्वरूप आत्माना गुणोना नाश थवा रूप नथी । कारण के जो एम मानवामां आवे तो तेओनुं तप अने व्रतपालन पण नहीं घटी शके । कारण के आत्मगुणोना नाश माटे कोई तप के व्रत पालन करतुं नथी ।

25

चार्वाकौ कहे छे के आत्मा जेवी कोई चीज ज नथी । केटलाक आत्माने माने छे परन्तु भूत अने भविष्यत्काल साथे तेनो संबन्ध मानता नथी । ते वनेतुं निरसन करतां आचार्य कहे छे के आत्मा छे अने ते अनादिकालथी चाल्यो आवे छे । अर्थात् अनादि कालथी आत्मा कर्मोथी बंधायेलो चाल्यो आवे छे ।

જ્ઞાતા દૃશ્ય સ્વદેહપ્રમિતિરુપમમાહારમિન્મારધર્મ્યા,
પ્રીષ્વોત્પતિવ્યયાત્મા સ્વગુણપુત્ર ઈતો નાન્યથા સાધ્યમિદ્ધિઃ ॥ ૨ ॥

સ ત્વન્તર્માંસદેહુપ્રમરવમિલસર્ધનજ્ઞાનધર્મ્યા,
સંપદ્વેતિપ્રષાતશ્ચત્તુરિત્તવપા, ષ્પહિનાચિન્ત્ય સારઃ (ધરઃ) ।

5 સાંહ્ય દર્શનચાર માને છે કે આત્મા કર્મોનો વર્તા નથી । તેનું નિરસન કરતાં આચાર્ય વદે છે કે આત્મા સ્વયં જ પોતાના કર્મ કરે છે અને તેનું શુભાશુભ ફલ ભોગવે છે અને કર્મોનો સર્વથા નાશ કરી મોક્ષન જાય છે । તથા આ આત્મા જ્ઞાતા અને દ્રશ્ય છે—જ્ઞાનોપયોગ અને દર્શનોપયોગથી યુક્ત છે ।

10 સાંહ્ય, મીમાંસા, વેદાન્ત અને યોગ મનચાલ્યઓ આત્માને સર્વ-સ્વાયત્ક માને છે । તેનાં નિરસનમાં આચાર્ય વદે છે કે—આત્માનું પરિમાણ પોતાના શરીર પ્રમાણ જ હોય છે ।

સાંહ્ય, મીમાંસક, વેદાન્તી અને વૈશેષિક આત્માને સર્વથા નિશ્ચ માને છે । બૌદ્ધો આત્માને ઉપાદ અને વિનાશમય માને છે । તેના નિરસનમાં આચાર્ય વદે છે કે આત્મા ઉપાદ, વ્યય અને પ્રીલ્ય સ્વરૂપ છે ।

15 આત્મા પોતાના જ્ઞાનાદિ ગુણોથી યુક્ત છે । પોતાના ગુણોથી હુશોભિત હોવાના લીધે જ તેને પોતાના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ અર્થાત્ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે । એ રીતે પૂરોક ગુણોવલ્લો આત્મા માનવામાં આવે તો જ મોક્ષરૂપ સાધ્યની સિદ્ધિ થાય, અન્યથા નહિ ॥ ૨ ॥

20 દર્શનમોહનીય કર્મોનો ઉપશમ, હ્ય અને ક્ષયોપશમ ધવો ઈ સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન કરવા માટે અંતરજ્ઞ વચ્ચરણ છે, તથા ગુરુનો ઉપદેશ, ત્રિનિર્ધિવ દર્શન, જાતિસ્તરણ ઘગેરે ઘાઘ વચ્ચરણ છે । આ અંતરજ્ઞ અને ઘાઘ વચ્ચરણ મલ્લઘાથી સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ થાય છે । સમ્યગ્જ્ઞાન ઉત્પન્ન થવા માટે દર્શનમોહનીય અને જ્ઞાન-વચ્ચરણ કર્મોનો ક્ષયોપશમાદિક ધવો અંતરજ્ઞ વચ્ચરણ છે અને ગુરુનો ઉપદેશ, સ્વાધ્યાય, ઘગેરે ઘાઘ વચ્ચરણ છે । સમ્યગ્ચારિત્ર ઉત્પન્ન થવા માટે મોહનીય કર્મોનો ક્ષયોપશમાદિક ધવો અંતરજ્ઞ વચ્ચરણ છે અને ગુરુનો ઉપદેશ, સ્વાધ્યાય, ઘગેરે ઘાઘ વચ્ચરણ છે । આ અંતરજ્ઞ અને ઘહિલ ઘચરણોના મલ્લઘાથી સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યગ્ચારિત્ર પ્રગટ થાય છે । અને કર્મોનો વિશેષ ક્ષય કે ક્ષયોપશમ ધવથી આ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર અલ્પન્ત નિર્મલ થાય છે । નિર્મલ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર આત્માની સંપત્તિ છે । કર્મોને નાશ કરવા માટે આ જ ત્તનત્રયરૂપ સંપત્તિ આત્માનું શક્ષ* છે । આ ત્તનત્રયરૂપ 25 શક્ષના પ્રલ્લ પ્રહારથી ઘાતિ કર્મરૂપી ધાય અતિશીત નટ ધઈ જાય છે ।

● ઘીનો અર્થ—

30 ત્તનત્રયરૂપ સંપત્તિ ઘે (આત્મવર્ચના) ત્રિચળોનો સમૂહ છે । તે ધઘે ઘુરિતાંપકાનો નાશ કરેલ ઘોઘાથી આત્મા ઘેઘીપ્તમાન અચિન્ત્ય ઘર્વ (હદઘ) છે । તે કેઘલ્લજ્ઞાન, કેઘલ્લદર્શન, ઘેટ મુલ, ઘરાઘીયં, ઘાયિક સમ્બલ્લ્લઘિ, ઘાયિક ઘાન, ઘાયિક આમ, ઘાયિક ઘોગ, ઘાયિક ઉપઘોગ (જ્યોતિર્ઘાતાઘનાદિ ઈ) ઘાદિ ત્રિચર (ઘાયિક) અને અઘુત ઘવા ઘરમ ગુણોઘઘે (ઘલ) પ્રઘાનો છે ।

કૈવલ્યજ્ઞાનદૃષ્ટિપ્રવરસુખમહાવીર્યસમ્યક્ત્વલબ્ધિ-
જ્યોતિર્વાતાયનાદિસ્થિરપરમગુણૈરદ્ભુતૈર્માસમાનઃ ॥ ૩ ॥

જાનન્ પશ્યન્ સમસ્તં સંમનુષરતં સંપ્રતૃપ્યન્વિતન્વન્ ,
ધૂન્વન્ ધ્વાન્તં નિતાન્તં નિચિતમનુસમં પ્રીણયન્નીશભાવં ।
કુર્વન્ સર્વપ્રજાનામપરમભિભવં જ્યોતિરાત્માનમાત્મા,
આત્મન્યેવાત્મનાસૌ ક્ષણમુપજનયન્ સ સ્વયમ્ભૂઃ પ્રવૃત્તઃ ॥ ૪ ॥

હિંદન્ શેપાનશેપાન્નિગલત્રલકર્લીસ્તૈરનન્તસ્વભાવૈઃ,
સૂક્ષ્મત્વાધ્યાવગાહાગુરુલઘુકગુણૈઃ ક્ષાયિકૈઃ શોભમાનઃ ।

અન્યૈશ્ચાન્યવ્યપોહપ્રવણવિપયસંપ્રાપ્તિલ્ઘ્નપ્ર(સ્વ)ભાવૈ-

રૂઢ્વં વ્રજ્યા સ્વભાવાત્ સમયમુપગતો ધામ્નિ સંતિષ્ટતેઽધ્યે ॥ ૫ ॥

૧ આત્મા પોતાના રત્નત્રયરૂપ શબ્દના પ્રવલ પ્રહારથી જે વચ્ચે ઘાતિકર્મોને નષ્ટ કરી દે છે તે જ વચ્ચે ૧ આત્માને કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, અનન્તસુખ, અનન્તવીર્ય, અત્યન્ત નિર્મલ સમ્યક્ત્વ, ક્ષાયિક દાન, ક્ષાયિક લાભ, ક્ષાયિક ભોગ, ક્ષાયિક ઉપભોગ, યથાહ્યાત ચારિત્ર, મામણ્ડલ, ચામર, હૃત્રત્રય વગેરે અનેક અનુપમ વિભૂતિઓ પ્રાપ્ત થાય છે । આ વિભૂતિઓમાંથી જ્ઞાન, દર્શન, સુખ, વીર્ય, સમ્યક્ત્વ વગેરે વિભૂતિઓ તો આત્મ-સ્વભાવરૂપ હોવાથી શાશ્વત છે અને મામણ્ડલ, ચામર, હૃત્ર, સિંહાસન, 15 વગેરે વિભૂતિઓ દેવોપનીત છે અને તે શરીરના સંવંધ સુધી રહે છે । આ વધી વિભૂતિઓ અદ્ભુત છે અને ૧મું અચ્ચિત્ય માહાત્મ્ય સ્પષ્ટ દેખાય છે ।

૨ યારે આ આત્મા ઘાતિકર્મોનો નાશ કરવાથી ઉપર લખેલા અચિન્ત્ય અને પરમ ગુણોથી દેદીવ્યમાન વને છે ત્યારે એ આત્મા સ્વયમ્ભૂ અથવા અરિહંત કહેવાય છે ।

૩ આત્મા સમસ્ત લોકાલોકને ૧વી સાથે નિરંતર જાણે છે અને જુદા છે, કૃતકૃત્ય વનેલો હોવાથી 20 નિરંતરપણે પૂર્ણ તૃપ્તિને અનુભવે છે, જ્ઞાન-પ્રકાશને વિસ્તારે છે, મોહરૂપી ઘોર નિવિઢ અંધકારનો નાશ કરે છે, સમવસરણરૂપ સમામાં અમૃત સમાન દિવ્ય ધ્વનિરૂપ વચનોથી કલ્યાણમય ઉપદેશ આપીને મન્ય જીવોને અત્યન્ત સંતુષ્ટ કરે છે, તેમને અત્યન્ત આનંદિત કરે છે, સર્વ પ્રજાઓના ઈશભાવ (શાસન)ને કરે છે, સૂર્યાદિ અન્ય જ્યોતિઓ કરતાં અધિક તેજસ્વી છે, તથા સ્વયં પોતામાં જ પોતાવડે પોતાને ક્ષણવાર ઉત્પન્ન કરતો ૧ સ્વયમ્ભૂ પ્રવર્તે છે ॥ ૩-૪ ॥

અંતે વેડીઓની સમાન અત્યન્ત કઠીન ૧વા વેદનીય, નામ, ગોત્ર અને આયુઃ આ ચાર અવશેષ અઘાતી કર્મોની મૂલ અને ઉત્તર સમસ્ત કર્મપ્રકૃતિઓને છેડીને અનન્ત સ્વભાવવાલા સૂક્ષ્મત્વ, લોકાપ્રાવગાહ, અગુરુલઘુ વગેરે પરમ ગુણોથી પણ તે મગવાન્ મુક્તિમાં શોમે છે । એ સિવાય સમસ્ત કર્મ પ્રકૃતિઓનો નાશ થવાથી (?) પ્રાપ્ત થયેલા (અથવા અન્ય વ્યપોહ'નેતિ નેતિ' વડે વર્ણવાતા) અનેક અન્ય ગુણોથી પણ તે સિદ્ધ મગવંત શોમે છે । શુદ્ધ આત્માનો સ્વભાવ ઝર્ષગમન કરવાનો હોવાથી સમસ્ત કર્મોનો 30 નાશ થયા પછી તે જ સમયમાં મગવાન્ લોકાકાશના અગ્રભાગ ઉપર જઈને વિરાજિત થાય છે ॥ ૫ ॥

अन्याकारास्तिहेतुर्न च भवति परो येन तेनाल्पहीनः,
 प्रागात्मोपात्तदेहप्रतिकृतिरुचिराकार एव ह्यमूर्तः ।
 धुतृष्णाश्वासकासज्वरमरणजरानिष्ट्यांगप्रमोह-
 व्यापन्याद्युप्रदुःखप्रमत्तमश्रुतः कोऽस्य सांख्यस्य माता ॥ ६ ॥

5

आत्मोपादानसिद्धं स्वयमतिशयवद्गीतवार्थं विशालं,
 वृद्धिहासव्यपेक्षं त्रिपयविरहितं निःप्रतिवृन्दभावं ।
 अन्यद्रव्यानपेक्षं निरुपमममितं शायतं सर्वकालं,
 उत्कृष्टानन्तसारं परममुत्तमतस्तस्य सिद्धस्य जातम् ॥ ७ ॥

सिद्ध अस्वामां आत्मानुं परिमाण केतुं रहे ऐ, अंतिम शरीरपी ओहुं रहे ऐ के अतिक! ते
 10 बतावे ऐ:—

जे मनुष्यशरीरपी आ जीव मुक्त थाय ऐ, तेने ज चरम शरीर कहे ऐ। मुक्त थाय पटी आ जीवने
 आकार चरम शरीरना आकारपी भिन्न आकारनो न होई शके, अथवा न तो ते समस्त लोकर्म व्यापक होई शके
 ऐ, अथवा न तो वेतवृक्षना बीजनी मात्रक अणुमात्र होई शके ऐ, कारण के त्यां आकार बदलवानुं कोई
 कारण नपी। परन्तु अंतिम शरीरना परिमाणपी वंशक ओठो आकार होयाना कारण ऐ अने ते ए के संसार
 15 परिभ्रमणमां आ जीवने आकार कर्मोने कारणे बदलतो रहेनो हतो। हवे कर्मोना नष्ट थवापी आकार
 फेरववानुं कोई कारण नपी। तेपी मुक्त अवस्थामां जीवने आकार अंतिम शरीरना आकारे ज रहे ऐ। तेनुं
 परिमाण अंतिम शरीरपी वंशक ओछु ज रहे ऐ, कारण के शरीरना जे जे भागोमां आत्माना प्रदेशो नपी
 तेतुं परिमाण घटी जाय ऐ। शरीरनी अंदर पेट, नारु, कान वगैरे पोल्या भागोमां जीव प्रदेशो होना
 नपी। तेपी ए सिद्ध थाय ऐ के मुक्त जीवोनुं परिमाण अंतिम शरीरना परिमाणपी वंशक ओहुं ऐ।
 20 आ ओछापणुं आकारनी अपेक्षाए, नपी परन्तु घनफलनी अपेक्षाए ऐ। तथा मुक्त अवस्थामां जीवने
 आकार अंतिम शरीरना आकार समान अत्यन्त देदीप्यमान रहे ऐ। तथा मुक्त अस्वामां आत्मा अपूर्ण
 होय ऐ। सिद्धोमां स्पर्शादिरूप मूर्त्तय नपी, तेपी ते अमूर्त्स्वरूप कहेयाय ऐ।

तथा धुधा, त्वा, वास, वास (दम), ताव, मरण, वृद्धावस्था, अनिष्टयोग, मोह, अनेक प्रकारनी
 आपत्तिओ अने बीजा वण दाहण दुःखो जेपी उत्पन्न थाय ऐ एवा भव (राग-द्वेष)नो भगवाने नाश कर्यो
 25 ऐ। आ भव नष्ट थवापी सिद्ध भगवंतोने जे अनन्त सुखनी प्राप्ति थई ऐ, ते सुखना परिमाणने कोण थापी
 शके! अर्थात् कोई न थापी शके ॥ ६ ॥

सिद्धोनुं सुख केतुं होय ऐ ते बतावे ऐ:—

सिद्ध परमात्माने जे सुख होय ऐ ते केवल आत्मापी ज उत्पन्न थयेळुं होय ऐ; अन्य कोई
 प्रकृति आदिपी उत्पन्न थयेळुं नपी, तेपी ते अनिय नपी। ते सुख स्वयं अतिशय युक्त होय ऐ,
 30 समस्त बाधाओपी रहित होय ऐ, अत्यन्त विशाल-अनन्त होय ऐ अने आत्माना समस्त प्रदेशोमां
 व्याप्त थईने रहे ऐ। ते सुख न क्यारेव ओछु थाय ऐ के न तो थपे ऐ। सांसारिक सुख विषयोपी
 उत्पन्न थाय ऐ, सिद्धोनुं सुख विषयोपी उत्पन्न थनुं नपी, परन्तु स्वाभाविक होय ऐ। सुखनुं
 प्रतिवृन्दि दुःख ऐ। ते दुःखपी तेओ सर्वथा रहित ऐ। संसारी जीवोनुं सुख दुःखोपी मिश्रित ऐ, परन्तु

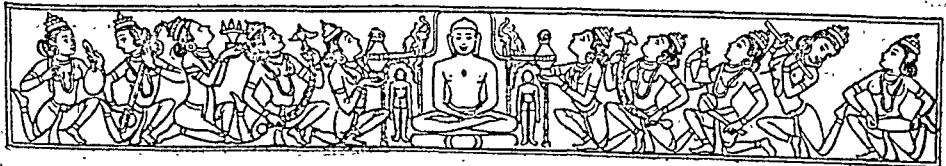
નાર્થઃ ક્ષુત્તૃહ્વિનાશાદ્ વિવિધરસયુતૈરન્નપાનૈરશુચ્યાઃ,
 ન સ્પૃષ્ટૈર્ગન્ધમાલ્યૈર્નીહિ મૃદુશ્યનૈર્ગ્લાનિનિદ્રાઘભાવાત્ ।
 આતંકાર્તેરભાવે તદુપશ્મનસન્દ્રેપજાનર્થતાવદ્,
 દીપાનર્થઘ્યવદ્વા વ્યપગતતિમિરે દૃશ્યમાને સમસ્તે ॥ ૮ ॥
 તાદૃક્સમ્પત્સમેતા વિવિધનયતપઃસંયમજ્ઞાનદૃષ્ટિ-
 ચર્ય્યાઃ સિદ્ધાઃ સમન્તાત્પ્રવિતતયશસો વિશ્વદેવાધિદેવાઃ ।
 ભૂતા ભવ્યા ભવન્તઃ સકલજગતિ યે સ્તૂયમાના વિશિષ્ટૈઃ,
 તાન્ સર્વાન્ નૌમ્યનન્તાન્ નિજિગમિપુરહં તત્સ્વરૂપં ત્રિસન્ધ્યમ્ ॥ ૯ ॥

5

સિદ્ધોને સુખ હંમેશા સુખરૂપ જ હોય છે । સંસારિક સુખ વેદનીય કર્મના ઉદયથી થાય છે । તથા પુષ્પમાલા, ચન્દન, મોજન વગેરે વાહ્ય સામગ્રીની અપેક્ષાવાળું છે । પરંતુ સિદ્ધોનું સુખ વીજા કોઈ દ્રવ્યની અપેક્ષા વિનાનું 10 હોય છે । તે સિદ્ધોનું સુખ ઉપમા રહિત છે, અપરિમિત છે, શાશ્વત છે અને સર્વ સમય રહેનારું છે । તે સુખનું સામર્થ્ય પરમોત્કૃષ્ટ છે અને અનન્ત છે । તે સુખ પરમસુખ કહેવાય છે । આનું સુખ સિદ્ધોને હોય છે ॥ ૭ ॥

જેમ કોઈ જીવને પ્રાણાંત વ્યાધિની કોઈ પીડા અથવા દુઃખ ન હોય તો તેને માટે પીડાને શાન્ત કરવા માટે કોઈ ઔષધિની જરૂર નથી, અથવા જે વચ્ચે અંધકારનો સર્વથા અભાવ હોય અને વધી વસ્તુઓ સ્પષ્ટ દેખાતી હોય તો તે વચ્ચે દીપકની કોઈ જરૂર નથી, તે જ પ્રમાણે તે સિદ્ધ ભગવંતોની 15 મૂલ અને તરસ ચાલી ગઈ છે તેથી તેમને અનેક પ્રકારના રસોથી પરિપૂર્ણ એવા અન્નજલનું કોઈ પ્રયોજન નથી । તથા સિદ્ધોને કોઈ પળ જાતની અપવિત્રતાનો સ્પર્શ નથી હોતો તેથી તેમને કેસર, ચન્દન અથવા પુષ્પમાલા વગેરેનું પળ પ્રયોજન નથી । તેવી જ રીતે તે સિદ્ધ ભગવંતોને ગ્લાનિ, નિદ્રા, વગેરેનો સર્વથા અભાવ હોય છે, તેથી તેમને કોમલ શય્યાનું પળ કોઈ પ્રયોજન નથી ॥ ૮ ॥

તે સિદ્ધ ભગવંતો અનન્તજ્ઞાન વગેરે અનેક ઉત્તમ સંપત્તિઓથી સહિત છે અને સર્વ નયોની 20 દૃષ્ટિ વિશુદ્ધ એવા તપ, સંયમ, જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રથી યુક્ત છે । તેમનો યશ ચારે તરફ ફેલાયેલો છે । તેઓ વિશ્વના દેવાધિદેવ છે । ત્રણે લોકના સમસ્ત મહ્ય જનો તેઓની સદા સ્તુતિ કરે છે । તે ભૂતકાલમાં થયેલા, ભવિષ્યત્ કાલમાં થનારા અને વર્તમાન કાલમાં યતા સમસ્ત અનન્ત સિદ્ધોને હું સિદ્ધ સ્વરૂપને વહુ જલ્દી જ પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાથી ત્રિસન્ધ્ય નમસ્કાર કરું છું ॥ ૯ ॥

✓ આચાર્યભક્તિ:

મિદ્રગુણસ્તુવિનિરતાનુદ્વૃત્તરૂપાગ્નિજાલવહુલવિશેષાન્ ।
 ગુપ્તિભિરભિસમ્પૂર્ણાન્, મુ(યુ)ક્તિયુતસત્પવચનલક્ષિતમારાન્ ॥ ૧ ॥
 મુનિમાહાન્મ્યવિશેષાન્, જિનશાસનસત્પદીપમાસુરમૂર્તાન્ ।
 5 સિદ્ધિ પ્રપિત્સુમનસો, વદ્ધરજોવિપુલમૂલઘાતનકુશલાન્ ॥ ૨ ॥
 ગુણમણિવિરચિત્ત્રપુષઃ, પદ્મદ્રવ્યનિશ્ચિતસ્ય ધાન્ સતતં ।
 રહિતપ્રમાદચર્પાન્, દર્શનશુદ્ધાન્ ગણસ્ય સંતુષ્ટિકરાન્ ॥ ૩ ॥
 મોહછિદુગ્રનપસઃ પ્રશસ્તપરિશુદ્ધહૃદયમુવ્યવહારાન્ ।
 પ્રાસુક્યનિલપાનનધાનાશાવિષ્વંસિચેતમો હૃતક્રુપધાન્ ॥ ૪ ॥

10

અનુવાદ

જે આચાર્યો મિદ્રોના ક્ષાયિક સમ્પૂર્ણતા આદિ ગુણોની સ્તુતિ કરવામાં સદા લીન રહે છે । ક્રોધ, માન, માયા, લોભરૂપી અગ્નિના સમૂહના જે અનન્નાનુબંધિ ઘોરે અનેક મેદો છે અર્થાત્ કપાયોના મેદો છે તે વધા જેઓ નટ્ટ કરી નાલ્યા છે, જે મનોગુણિ, વચનગુણિ અને કાવ્યગુણિ પાલન કરે છે, અને જેઓ નિશ્ચુહના (યુક્તિ) થી શુક્ટ એવા સત્ય વચનવદે જગતના પદાર્થોને ઓઢાલાવે છે, એવા આચાર્યોને હું

15 નમસ્કાર* કરું છું ॥ ૧ ॥

મુનિઓમાં જેમનું માહાન્મ્ય વિશેષ છે, જેમની મૂર્તિ જિનશાસનને પ્રકાશિત કરવા માટે દીપક સમાન દેદીપ્યમાન છે, જેમના મનમાં સિદ્ધિપદ પ્રાપ્ત કરવાનો ઇચ્છા છે અને જેઓ જ્ઞાનાવરણીય આદિ કર્મોને વંધાનધાના કારણરૂપ તત્પ્રદોષ, નિહ્ય, માત્સર્ય આદિ કારણોને નાશ કરવામાં અત્યંત કુશલ છે, એવા આચાર્યોને હું નમસ્કાર કરું છું ॥ ૨ ॥

20

જેઓ શરીર સમ્પાદર્શન ઘોરે ગુણરૂપી મણિઓથી છુશોભિત છે, જેઓ જીવાદિક છપ દ્રવ્યના નિશ્ચયને જન્મ આપનારા છે અર્થાત્ જેઓ સ્વયં પદ્મદ્રવ્ય વિપયક નિશ્ચયવાઢા છે અને વીજાઓને નિશ્ચય કરાવનારા છે, જેમનું ચારિત્ર વિક્રયા આદિ પ્રમાદથી રહિત છે, જેમનું સમ્યક્દર્શન શંકાદિક દોષોથી રહિત છે અને જેઓ ગચ્છની સતુષ્ટિને કરનારા છે, એવા આચાર્યોને હું સદા નમસ્કાર કરું છું ॥ ૩ ॥

25

જેમનું ઉપ્ર તપધરણ મોહ અને અજ્ઞાનનો નાશ કરનારું છે, જેમનું હૃદય પ્રશસ્ત અને પરિશુદ્ધ છે, તથા વ્યમહાર મુદત-સ્વપત્કલ્યાણકર છે, જેમનું રહેવાનું સ્થાન સમ્પૂર્ણમાદિ જીવોથી રહિત હોય છે, જેઓ પાપ રહિત હોય છે, જેમનું હૃદય આશા-સ્ટુહાથી સર્વેષા રહિત હોય છે અને મિત્યાદર્શનરૂપી કુમાર્ગનો સદા નાશ કરનારા હોય છે, એવા આચાર્યોને હું સદા નમસ્કાર કરું છું ॥ ૪ ॥

* આ શ્લોકમાં તથા આગળના શ્લોકમાં નમસ્કારપદ્યક વૈદે વાક્ય નથી । તે વાક્ય દત્તમા શ્લોકમાં છે । અને ત્યાં મુખી કયા શ્લોકોનો સમ્બન્ધ છે । તેથી 'નમસ્કાર કરું છું' શા વાક્ય ત્યાંથી લેવામાં આવ્યું છે । આગળ પણ 30 એમ ન સમર્થ ।

धारितविलसन्मुण्डान् , वर्जितवहुदण्डपिण्डमण्डलनिकरान् ।
सकलपरिपहजयिनः क्रियाभिरनिशं प्रमादतः परिरहितान् ॥ ५ ॥

अचलान् व्यपेतनिद्रान्, स्थानयुतान्कष्टदुष्टलेस्याहीनान् ।
विधिनानाश्रितवासानलिप्तदेहान् विनिर्जितेन्द्रियकारिणः ॥ ६ ॥

अतुलानुत्कुटिकासान् , विविक्तचित्तानखण्डितस्वाध्यायान् ।
दक्षिणभावसमग्रान् व्यपगतमदरागलोभशठमात्सर्यान् ॥ ७ ॥

5

भिन्नार्त्तरौद्रपक्षान् संभावितधम्ममुनिर्मर्मलहृदयान् ।
नित्यं पिनद्धकुगतीन् पुण्यान् गण्योदयान् विलीनगारवचर्यान् ॥ ८ ॥

जेमनां मन, वचन अने काया, पांचे इन्द्रियो, अने हाथ-पग वगेरेने व्यापार वधा पापोथी रहित होय छे अने तेथी जेओ अत्यन्त शोभे छे । जे मुनिओनो समुदाय अधिक दंडनो भागीदार बहुदोषवाळो 10 आहार ग्रहण करे छे एवा मुनि-समुदायथी जेओ सर्वथा अलग रहे छे (?) । जे तपश्चर्यादि विशेष-अनुष्ठानोथी अनेक प्रकारना परीपहोने सदा जीतता रहे छे अने जेओ प्रमादथी सर्वथा रहित होय छे, एवा आचार्योने हुं सदा नमस्कार करं छुं ॥ ५ ॥

जेओ अनेक परीपहो आववा छतां पोतानां अनुष्ठानो अने व्रतोथी क्यारेय चलायमान थता नथी, जेओ विशेषे करीने निद्राथी रहित होय छे, जेओ प्रायः कायोत्सर्गमां रहे छे, जेओ अनेक प्रकारनां दुःख 15 अने दुर्गतिने आपनारी दुष्ट लेस्याओथी सदा रहित होय छे, जेओए विधिपूर्वक घरनो त्याग कर्यो छे, अथवा जेओना आगमानुसार कंदरा, वसतिका वगेरे अनेक प्रकारनां रहेवानां स्थान छे, जेओ तेल वगेरेथी मालीश करावता नथी अने जेओ इन्द्रियरूपी हाथीओने हमेशा पोताना वशमां राखे छे, एवा आचार्योने हुं सदा नमस्कार करं छुं ॥ ६ ॥

संसारमां जेमनी कोई उपमा नथी, जेओ उत्कटिकासन वगेरे कठण आसनोथी तपश्चरण 20 करे छे, जेमनुं हृदय हमेशा परभावोथी रहित छे, जेमनो स्वाध्याय सदा अखंडित रहे छे, जेमनुं दाक्षिण्य परिपूर्ण छे अने जेमना मद, राग, लोभ, अज्ञान अने मत्सरता चाल्या गया छे, एवा आचार्योने हुं सदा नमस्कार करं छुं ॥ ७ ॥

जेओए आर्त्तध्यान अने रौद्रध्यान रूपी पक्षोने सर्वथा नाश कर्यो छे, धर्मध्याननी शुभ भावनाथी जेमनुं हृदय निर्मल वन्युं छे, जेओए नरकादिक दुर्गतिओने सदाने माटे रोक्री छे, जेओ अत्यन्त 25 पवित्र छे, जेमनी ऋद्धिओ अने तपश्चरणनुं माहात्म्य अत्यन्त प्रशंसनीय छे अने जेओ गारव युक्त प्रवृत्तिओथी सर्वथा रहित होय छे, एवा आचार्योने हुं सदा नमस्कार करं छुं ॥ ८ ॥

તરુમૂલયોગયુક્તાનવકાશાતાપયોગરાગસનાયાન્ ।

બહુજનહિતકરચર્પાનિભયાનનધાન્ મહાતુભાવવિધાનાન્ ॥ ૯ ॥

ઈદ્દશગુણસંપન્નાન્ યુષ્માન્ ભક્ત્યા વિશાલયા સ્થિરયોગાન્ ।

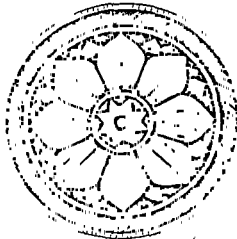
વિધિનાનારતમગ્ન્યાન્ મુક્તલીકૃતહસ્તકમલશોભિતશિરસા ॥ ૧૦ ॥

5 અભિનૌમિ સકલકલુપપ્રભવોદયજન્મજરામરણવંધનમુક્તાન્ ।

શિવમચલમનઘમક્ષયવ્યાહતમુક્તિસૌખ્યમસ્તિત્વતિ સતતમ્ ॥ ૧૧ ॥

10 જે આચાર્યો વર્ષાકાલમાં વૃક્ષ આદિની નીચે યોગસાધનામાં રહે છે, પ્રીત્મકાલમાં આતાપના યાગ ધારણ કરે છે અને શીતકાલમાં અધ્રાવકાશયોગ (સુહ્રી જમ્યામાં રહેવું) ધારણ કરે છે, જેમની મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિ હંમેશા અનેક જીવોના હિતને કરનારી હોય છે, જેઓ સાત પ્રકારના મયથી સર્વથા રહિત હોય છે, જેઓ પાપથી રહિત છે, જેમના અનુભાવ (પ્રભાવ) અને વિદ્યાન (કાર્યો) મહાન છે, એવા આચાર્યોને હું સદા નમસ્કાર કરું છું ॥ ૯ ॥

15 જે આચાર્યો ઉપર કહેલા ગુણોથી સંપન્ન છે, જેમના મન, વચન અને કાયા અનેક પરિષદો આવવા છતાં પણ નિરંતર વિધિપૂર્વક સ્થિર રહે છે, અનેક ગુણોને ધારણ કરવાથી જેઓ સદા અપ્રપ-પ્રધાન છે। અને અશુભ કર્મોના ઉદયથી પ્રાપ્ત થનાર જન્મ, મરણ, જરા વગેરે સર્વ દોષોના સંબંધથી જેઓ રહિત છે, એવા આચાર્યોને હું અતિ ભક્તિથી વિધિપૂર્વક અંજલિવદ્ધ કરકમલથી શોભના મસ્તક વડે નમું છું। એથી મને શિવ, અચલ, નિપ્પાપ, અક્ષય, વાધાઓથી રહિત એવું મુક્તિમુખ પ્રાપ્ત થાઓ ॥ ૧૦-૧૧ ॥

पञ्चगुरुभक्तिः

श्रीमदमरेन्द्रमुकुटप्रघटितमणिकिरणचारिधाराभिः ।
 प्रक्षालितपदयुगलान् प्रणमामि जिनेश्वरान् भक्त्या ॥ १ ॥
 अष्टगुणैः समपेतान् प्रणष्टदुष्टाष्टकर्मरिपुसमितीन् ।
 सिद्धान्सततमनन्तान्नमस्करोमीष्टतुष्टिसिद्धयै ॥ २ ॥
 साचारश्रुतजलधीन्प्रतीर्य शुद्धोरुचरणनिरतानाम् ।
 आचार्याणां पदयुगकमलानि दधे शिरसि मेऽहम् ॥ ३ ॥
 मिथ्यावादिमदोग्रध्वान्तप्रध्वंसिवचनसंदर्भान् ॥
 उपदेशकान्प्रपद्ये मम दुरितारिप्रणाशाय ॥ ४ ॥
 सम्यग्दर्शनदीपप्रकाशका मेयबोधसंभूताः ।
 भूरिचरित्रपताकास्ते साधुगणास्तु मां पान्तु ॥ ५ ॥
 जिनसिद्धस्वरिदेशकसाधुवरानमलगुणगणोपेतान् ।
 पञ्चनमस्कारपदैस्त्रिसन्ध्यमभिर्नौमि मोक्षलाभाय ॥ ६ ॥

5

10

अनुवाद

15

जेओना चरणकमल इन्द्रोना सुशोभित मुकुटोमां जडेला मणिओना किरणरूपी जलधारायी प्रक्षालित करवामां आव्या छे, एवा श्रीजिनेश्वर भगवंतो(-अरिहंतो)ने हुं भक्ति पूर्वक प्रणाम करुं छुं ॥ १ ॥

जेओ अनंतज्ञानादि आठ गुणोयी अलंकृत छे, अने जेओए अत्यन्त दुष्ट-दुःख देवावाळा आठ कर्मरूपी शत्रुओना समूहने नष्ट करी नाख्यो छे, एवा अनन्त सिद्धोने हुं अत्यन्त इष्ट एवी मोक्षलक्ष्मीने प्राप्त करवा नमस्कार करुं छुं ॥ २ ॥

20

आचार अने श्रुत समुद्रोने तरीने जेओ शुद्ध अने पराक्रमवाळा चारित्रनुं पालन करवामां सदा तत्पर छे, एवा आचार्योना चरण-कमलोने हुं मस्तक पर धारण करुं छुं ॥ ३ ॥

जेओना वचनोनी रचना मिथ्यावादिओना अहंकाररूपी अंधकारने नाश करवावाळी छे, एवा उपाध्यायोनुं हुं मारा पापरूपी शत्रुओनो नाश करवा शरण लउं छुं अर्थात् तेओना-शरणे जाउं छुं ॥ ४ ॥

जेओ सम्यग्दर्शनरूपी दीपकयी भव्यजीवोना मननो अन्धकार दूर करी तेओना मनने प्रकाशित 25 करनारा छे, जीवादिक समस्त पदार्थोना ज्ञानयी सुशोभित छे अने विविध चारित्रनी पताका जेओए परकावी छे, एवा साधुसमुदायो मारी रक्षा करे ॥ ५ ॥

जेओ अनेक निर्मल गुणोना समूहयी सहित छे, एवा अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने उत्तम साधुओने हुं मोक्ष प्राप्त करवानी इच्छायी पंच-नमस्कार मंत्रना पदोवडे त्रिसन्ध्य नमस्कार करुं छुं ॥ ६ ॥

एष पञ्चनमस्कारः, सर्वपापप्रणाशनः ।

मंगलानां च सर्वेषां, प्रथमं मङ्गलं भवेत् ॥ ७ ॥

श्रीमदहंस्तिद्धाचार्योपाध्यायाः सर्वसाधवः ।

कुर्वन्तु मंगलाः(लं) सर्वे, निर्वाणपरमश्रियम् ॥ ८ ॥

5 सर्वान् जिनेन्द्रचन्द्रान्, सिद्धानाचार्यपाठकान् साधून् ।

रत्नत्रयं च वन्दे, रत्नत्रयसिद्धये भक्त्या ॥ ९ ॥

पान्तु श्रीपादपद्मानि, पञ्चानां परमेष्ठिनाम् ।

लालितानि सुराधीश-चूडामणिमरीचिभिः ॥ १० ॥

પ્રાતિહાર્યર્જિનાન્ સિદ્ધાન્, ગુણૈઃ છરીન્ સ્વમાતૃભિઃ ।

10 પાઠકાન્ વિનયૈઃ સાધૂન્, યોગાઙ્ગરથ્થિભિઃ સ્તુવે ॥ ૧૧ ॥

આ પંચ-નમસ્કાર મંત્ર બધા પાપોને નાશ કરનાર છે અને સર્વ મંગલોમાં મુદ્દય 'મંગલ છે ॥ ૭ ॥

અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુ આ પાંચે પરમેષ્ટી મંગલરૂપ છે । તેઓ મને મોક્ષરૂપી પરમ લક્ષ્મી આપે ॥ ૮ ॥

15 હું રત્નત્રય પ્રાપ્ત કરવા માટે શ્વેત મહાકવિ અરિહંતોને, સિદ્ધોને, આચાર્યોને, ઉપાધ્યાયોને સાધુઓને અને રત્નત્રયને નમસ્કાર કરું ॥ ૯ ॥

હિન્દોના મુખટોચાં જડેલાં રત્નોનાં કિરણોથી ગજિત ઈર્વા પાંચે પરમેષ્ટિઓના ચરણ-કમલ મારી રક્ષા કરે ॥ ૧૦ ॥

આઠ પ્રાતિહાર્યોથી સહિત અરિહંતો, અનન્તજ્ઞાનાદિ આઠ ગુણોથી સહિત સિદ્ધો, અષ્ટવચનમાતાથી સહિત આચાર્યો, વિનયથી સહિત ઉપાધ્યાયો અને આઠ યોગાંગોથી સહિત સાધુઓની હું સ્તુતિ કરું છું ॥ ૧૧ ॥

20

પરિચય

આચાર્યવર્ય શ્રીગુરુપાદ વિરચિત 'દશમક્રમ્યાદિ સંગ્રહ' સમ્બલ દિ૦ જૈન પંચાયત, અજમેરથી ધીર સં૦ ૨૪૦૩ માં પ્રકાશિત થયેલ, નેમાંથી સિદ્ધમત્તિ, આચાર્યમત્તિ તથા પંચગુરુમત્તિ આ પ્રથમ સ્તોત્રો, અત્રે લેવામાં આપ્યાં છે ।

25 શ્રી ગુરુપાદસ્વામી દિગમ્બર જૈન પરંપરામાં એક પ્રીત અને પ્રકાશિત વિદ્વાન્ આચાર્ય પદે ગયા છે । તેઓ વિક્રમની છટ્ટી શતાબ્દિમાં થયા છે । તેમના 'સર્વાર્થમિદિ' 'સમાધિનેત્ર' વગેરે કાવ્યો બહુજ પ્રસિદ્ધ છે ।

श्रीरत्नशेखरसूरिविरचितः
'श्राद्धविधि'प्रकरणान्तर्गतसन्दर्भः

एवं श्राद्धस्य स्वरूपमुक्त्वा प्रागुक्ते दिनरात्र्यादिकृत्यपद्धेः प्रथमं दिनकृत्यविधिमाह—

नवकारेण विबुद्धो, सरेइ तो सकुलधम्मनियमाइ ।

पडिकमिअ सुइ पूइअ, गिहे जिणं कुणइ संवरणं ॥ ५ ॥

5

व्याख्या—'नमो अरिहंताणं' इत्यादिना विबुद्धः स श्राद्धः सकुलधर्मनियमादीन् स्मरेत् । वयमर्थः श्रावकेण तावत् स्वल्पनिद्रेण भाव्यम् । पाद्यात्यरात्रौ च यामादिसमये सकाले उत्थातव्यं तथा सति यथा विलोक्यमानैर्हलौकिकपारलौकिककार्यसिद्धयादयोऽनेकगुणाः, अन्यथा तत् सीदनादयो दोषाः ।

लोकेऽप्युक्तम्—

10

✓'कस्मीणां धणसंपडइ, धम्मीणां परलोअ ।

जिहिं सुत्तां रावि उग्गमइ, तिहिं नरथाओ न थोय ॥ १ ॥

निद्रापारवश्यादिना यदि तथोत्थातुं न शक्नोति तदा पञ्चदशमुहूर्त्ता रजनी तस्यां जवन्वतोऽपि चतुर्दशे ब्राह्मे मुहूर्त्ते उत्तिष्ठेत्, द्रव्यायुपयोगं करोति—

द्रव्यतः—कोऽहं श्राद्धोऽन्यो वा ?

15

क्षेत्रतः—किं स्वगृहेऽन्यत्र वा ? उपरितलेऽधस्तले वा ?

कालतो—रात्रिदिनं वा ?

भावतः—कायिक्यादिना पीडितोऽहं न वा ?

एवमुपयोगे दत्ते निद्रानुपरमे नासानिःश्वासं निरुणद्धि । ततोऽपनिद्रः सन् द्वारं दृष्ट्वा कायिक्यादि-
चिन्तां करोति । उक्तं च साधुमाथित्यौघनिर्युक्तौ—

20

“दृग्वाइ उचद्योगं ऊसासनिरुंभणा लोअंति ।

रात्रौ च यदि किञ्चित् कार्याद्यन्वस्मै प्रापयति, तदा मन्दस्वरादिनैव, उच्चैः स्वरं तु शब्द-
कासितखुंकारकुंकाराद्यपि न कुर्यात् । रात्रौ तत्करणे जागरितैर्गृहगोघादिहिंस्रजीर्धर्मक्षिकोपद्रवाधारम्भः,
प्रातिवेदिमकैर्वा स्वस्वारम्भः प्रवर्त्येत । तथा च पानीयाहारिकारन्धनकारिकावाणिज्यकारकशोककारक-
पथिककर्षकारामिकारवदिकवरट्टादियन्त्रप्रवाहकशिलाकुट्टकचाक्रिकरजककुम्भकारलोहकारसूत्रधार-
धृतकारशालकारमद्यकारमात्स्यकसौनिकवागुरिकलुब्धकघ्रातकपारदारिकतस्करावस्कन्ददायकादीना-
मपि परम्परया कुत्रापारप्रवृत्तिरिति निरर्थकमनेके दोषाः ।

25

तदुक्तं श्रीभगवत्यङ्गे—

जागरिआ धम्मीणं, अहम्मीणं तु सुत्तया सेया ।

चच्छाहिअ भइणीअ, अकहिंसु जिणो जयन्तीअ ॥ १ ॥

30

निद्राच्छेदे च तज्ज्वेन भूजलाशिवायुद्योमसु किं तत्त्वमित्याद्यन्वेयं यतः—

अम्मोभूतत्वयोनिद्रा, विच्छेदः शुभहेतवे ।

व्योमवाय्वशितत्त्वेपु, स पुनर्दुःखदायकः ॥ १ ॥

घामा शस्तोदये पक्षे, सिते कृष्णे तु दक्षिणा ।

5

उदये रविणा त्वस्य, शशिनास्तं शुभावहम् ॥ ४ ॥

केपाञ्चिन्मते वारकामेण सूर्यचन्द्रोदयः, तत्र रविभौमगुहशनिषु सूर्योदयः सोमबुधशुक्रेषु चन्द्रोदयः ।
केपाञ्चिन् संक्रान्तिरुमाद्यथा 'मेसविसे रविचन्द्रा' इत्यादि । केपाञ्चिच्चन्द्रराशिपरावर्त्तनमेण—

“साद्धं घटीद्वयं नाडिरेकैकाकोदयाद्वहेत् ।

10

अरघट्टघटीधान्तिन्यायो नाड्यः पुनः पुनः ॥ ५ ॥

पट्टभ्रिशाद् शुरुवर्णानां, या वेला भणने भवेत् ।

सा वेला मरुतो नाड्या, नाड्यां संचरतो लग्ने ॥ ६ ॥

पञ्चतत्त्वानि चैवं—

15

“ऊर्ध्वं वह्निरधस्तोयं, तिरह्वीनः समीरणः ।

भूमिर्मध्यपुटे व्योम, सर्वगं वहते पुनः ॥ ७ ॥

वायोर्बह्निरपां पृथ्व्या, ध्योस्रस्तत्त्वं वहते क्रमात् ।

वहन्योरुभयोर्नाड्योः, शतित्योऽयं क्रमः सदा ॥ ८ ॥

पृथ्व्याः पलानि पञ्चाश- अत्यारिंशत्तथाभसः ।

अग्नेर्ब्रह्मपुनर्वायोः, विंशतिर्नभसो दश ॥ ९ ॥

20

तत्त्वाभ्यां भूजलाभ्यां स्या- च्छान्तेः कार्ये फलोन्नतिः ।

दीता स्थिपदिके कृष्ये, तेजो-वाय्वम्बरैः शुभम् ॥ १० ॥

जीवित्त्ये जये लामे, सस्योत्पत्तौ च वर्णने ।

पुत्रार्थे युद्धप्रश्ने च, गमनागमने तथा ॥ ११ ॥

पृथ्व्यपत्तत्त्वे शुभे स्यातां, वह्नियातौ च नो शुभौ ।

25

अर्धसिद्धिः स्थिरोर्ध्वो तु, शीघ्रमंभसि निर्दिशेत् ॥ १२ ॥ शुग्मम् ॥

पूजाद्रध्याजेनोद्वाहे, दुर्गादिसरिदाक्रमे ।

गमागमे जीविते च, गृहे क्षेप्रादिसंभवे ॥ १३ ॥

कार्यिकरणे वृष्टौ, सेवारुपिद्विपञ्जये ।

विद्यापट्टाभियेकादौ, शुभेऽर्थे च शुभः शशी ॥ १४ ॥ शुग्मम् ॥

30

प्रश्ने प्रारंभे वापि, कार्याणां वामनासिना ।

पूर्णां वायोः प्रवेशश्चेत्, तदा मन्दिरसंशयम् ॥ १५ ॥

यद्दानां रोगितानां च, प्रधृष्टानां निजात्यदात् ।

प्रश्ने युद्धविधौ धैरि- संगमे सहसा भये ॥ १६ ॥

स्नाने पानेऽदाने नष्टा- न्वरे पुत्रार्थमपुने ।

35

विशदे दारुणार्थे च, सूर्यनाडिः प्रशस्यते ॥ १७ ॥ शुग्मम् ॥

फचित्त्वेगम्—

“नियारम्भे च दीक्षयां, शलाभ्यासविरादयोः ।

राजदर्शनगीतव्री, मन्त्रपन्थादिसाधने ॥ १८ ॥ सूर्यनाडी शुभा ।

दक्षिणे यदि वा वामे, यत्र वायुर्निरन्तरम् ।
 तं पादमग्रतः कृत्वा, निस्सरेत् निजमन्दिरात् ॥ १९ ॥
 अधमर्णादिचौराद्या, विग्रहोत्पातिनोऽपि च ।
 शून्याङ्गे स्वस्य कर्तव्याः, सुखलाभजयार्थिभिः ॥ २० ॥
 स्वजनस्वामिगुर्वाद्या ये चान्ये हितचिन्तकाः ।
 जीवाङ्गे ते ध्रुवं कार्याः, कार्यसिद्धिमभीप्सुभिः ॥ २१ ॥
 प्रविशत्पवनापूर्णं, नासिकापक्षमाश्रितम् ।
 पादं शय्योत्थितो दद्यात्, प्रथमं पृथिवीतले ॥ २२ ॥

एवं विधिना त्यक्तनिद्रः श्रावक आत्यन्तिकवहुमानः परममङ्गलार्थं नमस्कारं स्मरेद्व्यक्तवर्णं

यदाह—

“परमिद्विचित्तुं, माणसंमि सिज्जागणण कायव्वं ।
 सुत्ताऽविणयपविच्ची, निवारिथा होइ एवं तु ॥ १ ॥”

अन्ये तु न सा काचिदवस्था यस्यां पञ्चनमस्कारस्यानधिकार इति मन्वाना अविशेषेणैव
 नमस्कारपाठमाहुः । एतन्मतद्वयमाद्यपञ्चाशकवृत्त्यादावुक्तं । श्राद्धदिनकृत्ये त्वेवमुक्तम्—

“सिज्जाठाणं पमुत्तूणं, चिट्टिज्जा धरणीयले ।
 भाववंधुं जगन्नाहं, नमोकारं तथो पढे ॥ १ ॥”

यतिदिनचर्यायां चैवम्—

“जामिणिपच्छिमजामे, सव्वे जग्गंति वालवुद्धाई ।
 परमिद्विपरममन्तं, भणन्ति सत्तद्वाराओ ॥ १ ॥”

एवं च नमस्कारं स्मरन् सुतोत्थितः पल्यंकादि मुक्त्वा पवित्रभूमौ ऊर्ध्वं स्थितो निविष्टो वा
 पद्मासनादिखुवासनासीनः पूर्वस्यां उत्तरस्यां वा सम्मुखो जिनप्रतिमाद्यभिमुखो वा चित्तैकाग्रताद्यर्थं
 कमलयन्यकरजापादिना नमस्कारान् परावर्त्तयेत्, तत्राप्यदले कमले कर्णिकायामार्थं पदं, द्वितीयादिपदानि
 चत्वारि पूर्वादिदिक्चतुष्के, शेषाणि चत्वार्याग्नेय्यादिविदिक्चतुष्के न्यसेदित्यादि ।

उक्तं चाष्टमप्रकाशे श्रीहेमसूरिभिः—

अष्टपत्रे सिताम्भोजे, कर्णिकायां कृतस्थितिम् ।
 आद्यं सप्ताक्षरं मन्त्रं, पवित्रं चिन्तयेत्ततः ॥ १ ॥
 सिद्धादिकचतुष्कं च, दिक्पत्रेषु यथाक्रमम् ।
 चूलापादचतुष्कं च, विदिक्पत्रेषु चिन्तयेत् ॥ २ ॥
 त्रिशुद्धया चिन्तयन्नस्य, शतमष्टोत्तरं मुनिः ।
 भुज्जानोऽपि लभेतैव, चतुर्थतपसः फलम् ॥ ३ ॥

करजापो नन्द्यावर्त्तशङ्खावर्त्तादिना इष्टसिद्धयादिवहुफलः ।

प्रोक्तं च—

“करथावत्ते जो पञ्चमङ्गलं साहुपडिमसंखाए ।
 नववारा आवत्तइ छलंति तं नो पिसायाई ॥ १ ॥

बन्धनादिकष्टे तु विपरीतदाहायत्तादिनाशरैः परैर्वा विपरीतं नमस्कारं लक्ष्म्यपि जपेत्, क्षिप्रं हेतुनाशादि स्यात् । करजापायशक्तस्तु सूत्ररत्नरद्राक्षादिजपमालया स्वहृदयसमश्रेणिस्थया परिधानवस्त्रचरणादायलग्न्या मेघैर्बहुवृत्तादिविधिना जपेत् । यतः—

“अङ्गुल्यग्रेण यज्जतं, यज्जतं मेरुलङ्घने ।

5 व्यप्रचिन्तेन यज्जतं, तन्नायोऽल्पफलं भवेत् ॥ १ ॥

सङ्कुलाङ्घ्रिजने भयः, सशब्दान्मौनयान् शुभः ।

मौनजान्मानसः श्रेष्ठो, जापः श्लाघ्यः परः परः ॥ २ ॥

जपधान्तो विदोद् ध्यानं, ध्यानधान्तो विदोऽजपम् ।

द्वयधान्तः पठेत् स्तोत्रं, मित्येवं गुरमिः स्मृतम् ॥ ३ ॥

10 धीपादन्वितसूरिहृतप्रतिष्ठापद्धताययुक्म्—

“जापस्त्रिविधो मानसोपांगुभाष्यमेवान् तत्र मानसो मनोमात्रप्रवृत्तिनिवृत्तः स्वसंवेद्यः, उपांगुस्तु परैरध्व्यमाणोऽन्तः सञ्चल्यरूपः, यस्तु परैः श्रूयते स भाष्यः, अयं यथाक्रममुत्तममध्यमाधमसिद्धिषु शान्तिषुष्टमिच्छादिरूपासु नियोज्यः, मानसस्य प्रयत्नसाध्यात् भाष्यस्याधमसिद्धिफलत्वादुपांगुः साधारणन्याययोज्यः इति ।” नमस्कारस्य पञ्चपदीं त्रयपदीं वाऽनानुपूर्व्यापि चित्तैकाग्र्याय

15 गुणयेत्, तस्य च प्रत्येकमेकैकाक्षरपदाद्यपि परावर्त्यम् ।

यदुक्तमष्टमप्रकाशे—

“गुरुपञ्चकनामोन्ध्या, विद्या स्यात् षोडशाक्षरा ।

जपन् शतद्वयं तस्याः, धनुर्धस्यानुयायु फलम् ॥ १ ॥

गुरुपञ्चकं परमेष्ठिपञ्चकं षोडशाक्षरा—“अरिहंतसिद्ध्यापरिपुत्रवज्ज्ञापसाहु” रूपा । तथा—

20 शानानि श्रीणिपङ्कवर्णं, चन्वारि चतुरक्षरम् ।

पञ्चावर्णं जपन् योगी, चतुर्धफलमश्नुते ॥ २ ॥

पङ्कवर्णं ‘अरिहंत सिद्ध’ इति, चतुरक्षरं ‘अरिहंत’ इति, अवर्णं ‘अकार’ मेव मन्त्रं—

“प्रवृत्तिहेतुरैतदमीयां कथितं फलम् ।

फलं स्वर्गापयर्गां तु, वदन्ति परमार्थतः ॥ ३ ॥”

25 तथा—

नामिपमे स्थितं ध्यायेः, दकारं विश्वतोमुत्तम् ।

सिचर्णं मस्तकाम्भोजे, आकारं धदनाम्बुजे ॥ ४ ॥

उकारं हृदयाम्भोजे, साकारं कण्ठपञ्जरे ।

सर्वकल्पानकारीणि, वीजान्यन्यान्यपि स्मरेत् ॥ ५ ॥”

30 ‘असिआउगा’ इति वीजान्यन्यान्यपि ‘नमः सर्वसिद्धेभ्य’ इति ।

मन्त्रः प्रणवपूर्वोऽयं, फलमहिष्कमिच्छुभिः ।

ध्येयः प्रणवहीनस्तु, निर्वाणपद्मकोशिभिः ॥ ६ ॥

यद्यं च मन्त्रविद्यानां, वर्णेषु च पदैषु च ।

विक्षेपं प्रमदाः कुर्याः, हृदयभाषोपपत्तये ॥ ७ ॥

35 जागदेध यदुफलत्वं, यतः—

पूजाकोटिममं श्लोत्रं, श्लोत्रकोटिममो जपः ।

जपकोटिममं ध्यानं, ध्यानकोटिममो लयः ॥ १ ॥

ध्यानसिद्धये च जिनजन्मादिकल्याणकभूम्यादिरूपं तीर्थमन्यद्वा स्वास्थ्यहेतुं विविक्तं स्थानाद्याश्रयेत् ।
यद् ध्यानशतके—

“ निचं चिअ जुवइपसूनपुंसगकुसीलवज्जियं जइणो ।
ठाणं विअणं भणिअं, विसेसओ ज्ञाणकालंमि ॥ १ ॥
थिरकयजोगाणं पुण, मुपीण ज्ञाणेसु निच्चलमणाणं ।
गामंमि जणाइत्ते, सुत्ते रत्ते व न विसेसो ॥ २ ॥
तो जत्थ समाहाणं, होइ मणोवयणकायजोगाणं ।
भूओवरोहरहिओ, सो देसो ज्ञायमाणस्स ॥ ३ ॥
कालो वि सुच्चिअ जहिं, जोगसमाहाणमुत्तमं लहइ ।
नउ दिवसनिसावेलाइनियमणं ज्ञाइणो भणिअं ॥ ४ ॥
जच्चिअ देहावत्था, जिआण ज्ञणोवरोहिणी होइ ।
साइज्जा तदवत्थो, ठिओ निसन्नो निवत्तो वा ॥ ५ ॥
सव्वासु वट्टमाणा, मुणओ जं देसकालचिट्ठासु ।
वरकेवलाइलाभं, पत्ता बहुसो समिअपावा ॥ ६ ॥
तो देसकालचिट्ठा, निअमो ज्ञाणस्स नत्थि समयंमि ।
जोगाण समाहाणं, जह होइ तथा पयइअव्वं ॥ ७ ॥ इत्यादि ।

5

10

15

नमस्कारश्चात्रामुत्राप्यत्यन्तं गुणकृत । उक्तं हि महानिशीथे—

“ नासेइ चोरसावय-, विसहरजलजलणवंधणभयाई ।
चित्तिज्जंतो रक्खस—रणरायभयाई भावेण ॥ १ ॥ ”

अन्यत्रापि—

“ जाण वि जो पढिज्जइ, जेणं जायस्य होइ फलरिद्धि ।
अवसाणे वि पढिज्जइ, जेण मओ सुग्गइं जाइ ॥ १ ॥
आवइहिंमि पढिज्जइ, जेण य लंघेइ आवइसयाईं ।
रिद्धीए वि पढिज्जइ, जेण य सा जाइ वित्थारं ॥ २ ॥
नवकारइकअक्खर, पावं फेडेइ सत्त अयरारणं ।
पन्नासं च पणं, पञ्चसयाईं समग्गेणं ॥ ३ ॥
जो गुणइ लक्खमेगं, पूणइ विहीइ जिणनमुक्कारं ।
तित्थयरनामगोअं, सो वन्धइ नत्थि संदेहो ॥ ४ ॥
अट्टेवय अट्टसया, अट्टसहस्सं च अट्टकोडीओ ।
जो गुणइ अट्टलक्खे, सो तइअभवे लहइ सिद्धिं ॥ ५ ॥ ”

20

25

30

नमस्कारमाहात्म्ये—

इह लोके श्रेष्ठिपुत्रशिवाद्यो दृष्टान्ताः यथा—स धृताधासक्तो ‘विपमे नमस्कारं स्मरेरिति’
पित्रा शिक्षितः पितरि मृते व्यसननिर्धनो धनार्थी दृष्टविदण्डिगिरोत्तरसाधकीभूतः कृष्णचतुर्दशी-
रात्रौ श्मशाने खड्गपाणिः शवस्याङ्घ्री प्रक्षयन् भीतो नमस्कारं सस्मार । त्रिरुत्थितेनापि शवेन तं
प्रत्यप्रभृष्णुता त्रिदण्ड्येव हतः स्वर्णनरः सिद्धस्तस्य ततो महद्धिः शिवश्चैत्याद्यचीकरत्, इत्यादि । 35
परलोके तु वटशमलिकादयः, यथा सा म्लेच्छवाणविद्धा साधुदत्तनमस्कारार्त्तिसहलेशस्य मान्यपुत्री-
त्वेनोत्पन्ना धृतसमयमहेभ्योक्तनमस्काराद्यपदश्रुतेर्जातिस्मरा पञ्चशत्या पोतैरागत्य भृगुपुरे शमलिका-
विहारोद्धारमकारयदित्यादि । तस्मात् सुतोत्थितेन पूर्वं नमस्कारः स्मर्तव्यस्ततो धर्मजागर्यां कार्या ।

अनुवाद

आ प्रमाणे श्रावकतुं स्वरूप कहिने हवे पहेंलं कहेल दिनकृत्य, रात्रिकृत्य आदि छ कृत्योमांयी प्रथम दिवसकृत्यनी विधि कहे छे :—

अर्थ—नवकार गर्णाने जागृत एवं पट्टी पोताना कुल नियमादिने संभारवा । आरवावद प्रतिक्रमण करी पवित्र रई जिनमदिरमां जिनेश्वरने पूजा पञ्चखाण करवुं ।

व्याख्या—“नमो अरिहंतारुं” इत्यादि नवकार गर्णाने जागृत भयेले श्रावक पोताना कुल धर्म, नियम इत्यादिवतुं चिंतवन करे ।’ इत्यादि प्रथम गाथार्थतुं विवरण आ प्रमाणे छे :—

उठयानो समय अने वहेला उठयाधी लाम

श्रावके निद्रा थोडां लेयी । पाछ्ठी रात्रे पहोर रात्रि बाकी रहे ते बखते उठवुं । तेन करवामं आलोक संवधी तथा परलोक संबंधी कार्यनो बराबर विचार थवायी ते कार्यनी सिद्धि तथा बीजा पण घणा फायदा छे । अने तेन न करवामं आवे तो आलोक अने परलोक संबंधी कार्यनी हानि वगेरे घणा दोषो छे । लोकमा पण करुं छे के :—

अर्थ—वर्मकर लोको जो वहेलां उठाने वामे बखते तो, तेमने धन मळे छे; धर्मिपुरुषो वहेला उठाने धर्मकार्य करे तो, तेमने परलोकतुं साहं फल मळे छे; परन्तु जेओ सूर्योदय थवा छना पण उठला नयी, तेओ बल, बुद्धि, आयुष्य अने धनने हारी जाय छे ॥ १ ॥

निद्रावरा थवायी अपना बीजा कोई कारणयी जो पूरें वहेला बखते न उठी शके तो, पंदर मुहूर्त्तनी रात्रिमां जघन्ययी चैदमे ब्राह्ममुहूर्त्ते (अर्थात् चार घडी रात्रि बाकी रहे त्यारे) तो जरूर उठवुं जोरिए ।

द्रव्य-क्षेत्र-काल अने भावनों उपयोग

उठरानी साथे श्रावके द्रव्ययी, क्षेत्रयी, काळयी तथा भावयी उपयोग करवो । ते आ प्रमाणे :—

“हूं श्रावक हूं, के बीजा कोई हूं !” वगेरे विचार करवो ते द्रव्ययी उपयोग ।

“हूं पोताना घरमां हूं के बीजाना घर ! मेडा उपर हूं के भोयनळीये !” इत्यादि विचार करवो ते क्षेत्रयी उपयोग ।

“रात्रि छे के दिवस छे !” इत्यादि विचार करवो ते काळयी उपयोग ।

“मन, वचन अपना कायाना दुःखयी हूं पीढायेले हूं के नही !” वगेरे विचार करवो ते भावयी उपयोग ।

एम चार प्रकरे विचार कर्या पट्टी निद्रा बराबर दूर न रई होय तो, नासिका पम्डीने निःश्वासाने रोके । तेयी निद्रा तहत दूर थाय त्यारे द्वार (बायुं) जोरिने काथिथि थिना वगेरे करे । साधुनी अपेक्षापी ओरनिर्मुक्तिमां करुं छे के—“द्रव्यादिनो उपयोग करे, निःश्वास्तो निगोध करे अने कारणं तरुं सु ।”

रात्रे कार्य प्रसंगे लेवी रीते बोलवुं या बोलवावतुं.

रात्रे जो कांई बीजा कोरिने काममाज जगावतुं पडे तो, ते बहू ज धीमा सादे जगारुं । ऊंचा स्वरयी सान्नी, सुंगाण, हुंकार अपना कोई पण शब्द न बखरो । कारण के तेम करवायी गरीळी वगेरे हिमज जीव जागे अने मासी प्रमुग धुद जीगेने उपद्रव करे, तदा परोशाला लेगेरे पण जगृत रई पेत पोताना कार्यनो आंभ करवा छागे । जेमके, पाणी लावनारी तथा रंजनायी क्षी, वेगरी

શોક કરનાર, મુસાફર, છેદુત, માઠી, રહેંટ ચલાવનાર, ઘંટી પ્રમુખ યંત્રને ચલાવનાર, સલાટ, ઘાંચી, ધોવી, હુંભાર, હુહાર, સૂયાર, જુગારી, શલ્લ તૈયાર કરનાર, કલાલ, માઠી, કસાઈ, શિકારી, ઘાતપાત કરનાર, પરછીગમન કરનાર, ચોર, ઘાડ પાડનાર, ઇત્યાદિ લોકોને પરંપરાએ પોતપોતાના નિંચ વ્યાપારને વિષે પ્રવૃત્તિ કરાવવાનો તથા વીજા પળ નિરર્થક અનેક દોષ લાગે છે । શ્રીમગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે કે—
“ધર્મી પુરુષો જાગતા અને અધર્મી પુરુષો સૂતા હોય તે સારા જાણવા । એવી રીતે વ્રત્સ દેશના રાજા 5
શતાનિકની વહેન જયંતીને શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે ।”

કઈ નાહી અને ક્યા તત્ત્વથી શું લાભ થાય તેનો વિચાર—

નિદ્રા જતી રહે ત્યારે સ્વરશાસ્ત્રના જાણ પુરુષે પૃથ્વી, જલ, અગ્નિ, વાયુ અને આકાશ એ પાંચ તત્ત્વોમાં કયું તત્ત્વ શ્વાસોચ્છ્વાસમાં ચાલે છે, તે તપાસવું । કહ્યું છે કે :—“પૃથ્વીતત્ત્વ અને જલતત્ત્વને વિષે નિદ્રાનો ત્યાગ કરવો શુભકારી છે, પળ અગ્નિ, વાયુ અને આકાશ તત્ત્વોને વિષે તો તે દુઃખદાયક છે । 10
શુક્લપક્ષના પ્રાતઃકાલમાં ચન્દ્રનાહી અને કૃષ્ણપક્ષના પ્રાતઃકાલમાં સૂર્યનાહી સારી જાણવી । શુક્લપક્ષમાં અને કૃષ્ણપક્ષમાં ત્રણ દિવસ—એકમ, વીજ અને ત્રીજ સુધી પ્રાતઃકાલમાં અનુક્રમે ચન્દ્રનાહી અને સૂર્યનાહી શુભ જાણવી । અજવાળી પડવેથી માંડીને પહેલા ત્રણ દિવસ (ત્રીજ) સુધી ચન્દ્રનાહીમાં વાયુતત્ત્વ વહે, તે પછી ત્રણ દિવસ (ચોથ, પાંચમ અને છઠ) સુધી સૂર્યનાહીમાં વાયુતત્ત્વ વહે; એ રીતે આગલ ચાલે તો શુભ જાણવું, પળ એથી ડલટું ઇટલે પહેલા ત્રણ દિવસ સૂર્યનાહીમાં વાયુતત્ત્વ અને પાછલા ત્રણ દિવસમાં 15
ચન્દ્રનાહીમાં વાયુતત્ત્વ એ પ્રમાણે ચાલે તો દુઃખદાયી જાણવું । ચન્દ્રનાહીમાં વાયુતત્ત્વ ચાલતાં છતાં જો સૂર્યનો ઉદય થાય તો સૂર્યના અસ્ત સમયે સૂર્યનાહી શુભ જાણવી તથા જો સૂર્યને ઉદયે સૂર્યનાહી વહેતી હોય તો અસ્તને સમયે ચન્દ્રનાહી શુભ જાણવી ।”

વાર, સંક્રાંતિ અને ચન્દ્રરાશિમાં રહેલ નાહીનું ફલ

કેટલાકનાં મતે વારને અનુક્રમે સૂર્ય ચન્દ્રનાહીના ઉદયને અનુસરી ફલ જણાવેલ છે તે આ 20
રીતે :—‘રવિ, મંગલ, ગુરુ અને શનિ આ ચાર વારને વિષે પ્રાતઃકાલમાં સૂર્યનાહી તથા સોમ, બુધ અને શુક્ર એ ત્રણ વારને વિષે પ્રાતઃકાલમાં ચન્દ્રનાહી વહેતી હોય તે સારી’ । કેટલાકના મતે સંક્રાંતિના અનુક્રમથી સૂર્ય અને ચન્દ્રનાહીનો ઉદય કહેલો છે । તે આ રીતે :— ‘મેષ સંક્રાંતિ વિષે પ્રાતઃકાલમાં સૂર્યનાહી અને વૃષભ સંક્રાંતિને વિષે ચન્દ્રનાહી સારી ઇત્યાદિ ।’ કેટલાકના મતે ચન્દ્રરાશિના પરાવર્તનના ક્રમથી નાહીનો વિચાર છે, જેમ કે—‘સૂર્યના ઉદયથી માંડીને એકેક નાહી અઢી ઘડી નિરંતર વહે છે । રહેંટના ઘડા 25
જેમ અનુક્રમે વારંવાર ભરાય છે અને ખાલી થાય છે તેમ નાહીઓ પળ અનુક્રમે ફરતી રહે છે । છત્રીશ ગુરુ વર્ણ (અક્ષર) નો ઉચ્ચાર કરતાં જેટલો કાઠ લાગે છે, તેટલો કાલ પ્રાણવાયુને એક નાહીમાંથી વીજી નાહીમાં જતાં લાગે છે ।’

પાંચ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ, ક્રમ, કાલ, તથા તેનું ફલ

એવી રીતે પાંચ તત્ત્વોનું પળ સ્વરૂપ જાણવું, તે આ પ્રમાણે :—“અગ્નિતત્ત્વ ઝંચું, જલતત્ત્વ 30
નીચું, વાયુતત્ત્વ આડું, પૃથ્વીતત્ત્વ નાસિકાપુટની અંદર અને આકાશતત્ત્વ સર્વે વાણુ વહે છે । વહેતી સૂર્ય અને ચન્દ્રનાહીમાં અનુક્રમે વાયુ, અગ્નિ, જલ, પૃથ્વી, અને આકાશ એ પાંચ તત્ત્વો વહે છે અને એ ક્રમ હરહંમેશનો જાણવો । પૃથ્વી તત્ત્વ પચાસ, જલતત્ત્વ ચાલીસ, અગ્નિતત્ત્વ ત્રીસ, વાયુતત્ત્વ વીસ અને આકાશતત્ત્વ દસ પલ વહે છે । પૃથ્વી અને જલતત્ત્વ વહેતા હોય ત્યારે શાન્ત્યાદિ કાર્યોમાં સુંદર ફલ પ્રાપ્ત થાય છે ।

क्रूर तथा अस्थिरादि कार्योंने विप्रे अग्नि, वायु अने आकाश ए त्रण तत्त्वोयी सारु फल वायु छे । आयुष्य, जय, लाभ, धान्यनी उत्पत्ति, वृष्टि, पुत्र, सप्राप्त, प्रशन्न, जंतु अने आवंतुं एटला कार्यनां पृथ्वीतत्त्व अने जलतत्त्व शुभ छे, अग्नि तत्त्व अने वायुतत्त्व शुभ नथी । पृथ्वीतत्त्व होय तो कार्यसिद्धि धीरे धीरे अने जलतत्त्व होय तो तरत ज जाणवी ।”

5 चन्द्र-सूर्य-नाडी यहै त्वारे क्या करवा योग्य कार्यों छे ?

“पूजा, द्रव्योपार्जन, विवाह, किछादिनु अथवा नदीनुं उल्लंघन, जंतुं, आवंतुं, जीवित, घर-क्षेत्र इत्यादिकनो सप्रह, खरीददु, वेचवु, वृष्टि, राजादिकनी सेवा, खेती, शत्रुनो जय, विद्या, पशुभिपेक इत्यादि शुभ कार्यमा चन्द्रनाडी बहेती होय तो शुभ छे । तेम ज कोई कार्यनो प्रशन्न अथवा कार्यनो आरम करवाने समय डावी नासिका वायुयी पूर्ण होय, अथवा तेनी अंदर वायु प्रवेश करतो होय, तो निधे कार्यसिद्धि 10 वायु ।” बंधनमां पडेला, रोगी, पोताना अधिकारयी अष्ट थयेला पुरुषोना प्रशन्न, सप्राप्त, शत्रुनो मेलाप, सहसा आवेलो भय, स्नान, पात, भोजन, गई वस्तुनी शोधखोळ, पुत्रने अर्थे स्त्रीनो संयोग, विवाद तथा कोई पण क्रूर कर्म एटली वस्तुमां मूर्धनाडी सारी छे ।”

सूर्य तथा चन्द्र बने नाडीमां करवा योग्य विशिष्ट कार्यों

कोई ठेकाणे एम कहेल छे के “विद्यानो आरंभ, दीक्षा, शासनो अभ्यास, विवाद, राजतनुं दर्शन, 15 गीत इत्यादि तथा मन्त्रयन्त्रादिकनु साधन एटला कार्यमां सूर्यनाडी शुभ छे । जमणी अथवा डावी जे नासिकाया प्राणवायु एकसरखो चालतो होय, ते बाजुनो पग आगळ मूकीने पोताना धरमांथी बहार नीकळवुं । सुख, लाभ अने जयना अर्थे पुरुषोए पोताना देवादार, शत्रु, चोर, हगढाखोर इत्यादिकने पोताना शून्यागे (डावी बाजु ?) राखवा । कार्यसिद्धिनी इच्छा करनार पुरुषोए स्वजन, पोतानो स्वामी, गुरु तथा 20 बीजा पोताना हितचित्तक ए सर्व लोकोने पोतानां जीवाणे (जमणी बाजु ?) राखवा । पुरुषे विद्यना उपरथी ऊठतां जे नासिका पवननाःप्रवेशथी परिपूर्ण होय, ते नासिकाया भागनो पग प्रथम भूमि उपर मूकनो ।”

नवकार गणवानो विधि

✓ श्रावके उपर्युक्त विधिथी निदानो त्याग करीने परम मंगलने अर्थे अत्यंत बहुमानपूर्वक नवकार मंत्रना वर्णानुं कोई न सांभळे एवी रीते (मनमा) स्मरण करतुं । कर्तुं छे के:—‘शय्यामां रक्षा रक्षा 25 नवकार गणयो होय तो, सत्रनो अविनय निवारवाने माटे मनमा ज गणवो ।’ बीजा आचार्यों तो एम कहे छे के—‘एवी कोई पण अवस्था नथी के जेनी अंदर नवकार मन्त्र गणवानो अधिकार न होय, एम मानीने “नवकार हमेश माफक गणवो । आ बने मनो प्रथम पंचाशकनी वृत्तिमां कक्षा छे । श्राद्धदिनकृत्यमां तो एम कहे छे के ‘शय्यातुं स्थानक मूकीने नीचे भूमि उपर बेसी भावबंधु तथा जगतना नाथ नवकार मंत्रनुं स्मरण करतुं ।’ यतिदिनचर्यामां आ रीते कर्तुं छे के, ‘रात्रिने पाछले 30 पहोरे बाल, वृद्ध इत्यादि सर्व साधुओ जागे छे अने सात आठ वार नवकार मंत्र गणे छे ।’ एवी रीते नवकार गणवानो विधि जाणवो ।

जपना प्रकार—कमलबंधजप, हस्तजप धरोरे

निद्रा करीने उठेलो पुरुष मनमां नवकार गणतो शय्यानो त्याग करे, पवित्र भूमि उपर उभो रही अथवा पद्मासन के सुखासने बेसी पूर्व दिशाए के उत्तर दिशाए सुख करी अथवा जिनप्रतिमा के 35 रक्षापनाचार्यों समुख चित्तनी एकाग्रता बगेरे करवाने अर्थे (१) कमलबंधथी अथवा (२) हस्तजपथी नवकार

मन्त्र गणे । (१) तेमां कल्पित आठ पत्रघाळा कमळतो कर्णिकामां प्रथम पद स्थापन करवुं । पूर्व, दक्षिण, पश्चिम तथा उत्तर दिशाना दळ उपर अनुक्रमे वीजुं, व्रीजुं चोथुं अने पांचमुं पद स्थापन करवुं अने नैर्ऋत्य, वायव्य, अग्नि अने ईशान ए चार कोण दिशांमां वाकी र्हेलां चार पद अनुक्रमे स्थापन करवां ।

श्रीहेमचन्द्रसुरिजीए योगशास्त्रना आठमा प्रकाशमां करवुं छे के “आठ पाखंडीना श्वेतकमलनी कर्णिकाने विषे चित्त स्थिर राखीने त्यां पवित्र सात अक्षरानो मंत्र—“नमो अरिहंततां” नुं चित्तवन करवुं । 5 पूर्यादि चार दिशानी चार पाखंडीने विषे अनुक्रमे सिद्धादि चार पदनुं अने विदिशाने विषे वाकीना चार पदनुं चित्तवन करवुं । मन, वचन अने कायानी शुद्धिथी जो ए रीते एकसो आठ वार मौन राखीने नवकारनुं चित्तवन करे, तो तेने भोजन करवा छतां पण उपवासनुं फल अवश्य मळे छे ।” नंदावर्त, शंखावर्त इत्यादि प्रकारथी हस्तजप करे तो पण इष्टसिद्धि आदिक घणा फलनी प्राप्ति थाय छे । करवुं छे के—“जे भय हस्तजपने विषे नंदावर्त वार संख्याए नव वार एटले हाथ उपर फरतां र्हेलां वार स्थानक (वेटाओ) 10 ने विषे नव वखत अर्थात् एक सो ने आठ वार नवकार मन्त्र जपे, तेने पिशाचादि व्यन्तरो उपद्रव करे नहीं । वंधनादि संकट होय तो विपरीत (उलटा) शंखावर्तथी अक्षरोना के पदोना विपरीत क्रमथी नवकार मंत्रनो लक्षादि संख्या सुधी पण जप करवो, जेथी क्लेशनो नाश वगैरे तरत ज थाय ।

उपर कहेलो कमलबंध जप अथवा हस्तजप करवानी शक्ति न होय तो, सूत्र, रत्न, रुद्राक्ष इत्यादिकनी नोकारवाली पोताना हृदयनी समश्रेणिमां राखी पहेरेला वरुने के पगने स्पशे करे नहि, एवी 15 रीते धारण करवी अने मेरुनुं उल्लंघन न करतां विधि प्रमाणे जप करवो । केम के—“अंगुलिना अग्रभागथी, व्यग्र चित्तथी तथा मेरुना उल्लंघनथी करेलो जप प्रायः अल्प फलने आपनारो थाय छे । लोकसमुदायमां जप करवा करतां एकान्तमां जप करवो ते, मन्त्राक्षरनो उच्चार करीने करवा करतां मौनपणे करवो ते अने मौनपणे करवा करतां पण मननी अंदर करवो ते श्रेष्ठ छे ।” ए ऋणे जपमां पहेलां करतां बीजो अने बीजां करतां व्रीजो श्रेष्ठ जाणवो । “जप करतां थाकी जाय तो ध्यान करवुं अने ध्यान करतां थाकी 20 जाय तो जप करवो तेमज वनेथी थाकी जाय तो स्तोत्रनो पाठ करवो एम गुरुमहाराजे कहुं छे ।”

श्रीपादलित्सुरिजीए रचेली प्रतिष्ठापद्धतिमां पण कहुं छे के :—“मानस, उपांशु अने भाष्य एम जापना ऋण प्रकार छे । केवल मनोवृत्तिथी उत्पन्न थयेलो अने मात्र पोते ज जाणी शके तेने मानसजाप कहे छे । बीजी व्यक्ति सांभळे नही तेवी रीते मनमां बोलवा पूर्वक जे जाप करवामां आवे तेने उपांशु जाप कहे छे । तथा बीजा सांभळी शके तेवी रीते जाप करवामां आवे तेने भाष्यजाप 25 कहेवामां आवे छे । पहेलो मानस जाप शान्ति वगैरे उत्तम कार्यां माटे, बीजो उपांशु जाप पुष्टि वगैरे मध्यम कोटिना कामोने माटे अने व्रीजो भाष्य जाप जारण, मारण वगैरे अधम कोटिना कार्यां माटे सांधक तेनो उपयोग करे छे । मानस जाप अति प्रयत्नवडे साध्य छे अने भाष्य जाप हलका फलने आपनारो छे, तेथी सौने माटे साधारण एवा उपांशु जापनो उपयोग करवो जोईए ।

नवकारना सोळ, छ, चार अने एक अक्षरनो विचार—

चित्तनी एकाग्रता माटे साधके नवकारनां पांच अथवा नव पदोने अनानुपूर्वीथी पण गणवां जोईए अने साधक तो त्यांसुधी करे के नवकारना प्रत्येक पद अने अक्षरने पण फेरवीने गणे । योगशास्त्रना आठमा प्रकाशमां कहुं छे के :—“अरिहंत-सिद्ध-आयरिअ-उवज्झाय-साहु” ए पंच परमेष्ठिना नामरूप सोळ अक्षरनी विधानो वसो वार जाप करे तो उपवासनुं फल मळे, तेम ज ‘अरिहंत-सिद्ध’ ए छ अक्षरनो मंत्र ऋणसो वार, ‘अरिहंत’ ए चार अक्षरनो मंत्र चारसो वार अने ‘अ’ ए एक 35

नवकार गणवाधी केटलुं पाप खपे तेनो विचार

शास्त्रमां जणाशुं छे के नवकारनो एक अक्षर गणवाधी सान सागरोपमनुं पाप खपे, 'तेनुं एक पद गणवामां आवे तो पचास सागरोपमनुं पाप ओहुं थाय । तेम ज एक संपूर्ण नवकार पांचसो सागरोपमनुं पाप खपावे । जे भव्य जीव विधिपूर्वक श्रीजिनेन्द्र ! भगवंतनी पूजा करिने एक लाख नवकार मन्त्र गणे तो ते शंका रहित तीर्थकर नामकर्म बांधे छे । जे जी । आठ क्रोड, आठ लाख, आठ हजार, आठ सो अने आठ 5 (८०८०८८०८) वार नवकार मन्त्र गणे ते व्रीजे भवे मुक्ति पावे छे ।

नवकार स्मरणथी आ लोक अने परलोक फल संबन्धी दृष्टान्त

नवकार माहात्म्य उपर आ लोकना फल संबन्धमां श्रुतिपुत्रक शिवकुमारनुं दृष्टान्तः—

'शिवकुमार जुगटुं वगेरे रमवाधी भयंकर दुर्व्यसनी बन्यो हतो तेथी, पिताए तेने शिखामण आपी के व्यारे तुं कोई भयङ्कर मुक्कलीमां आवी पडे त्यारे नवकार मन्त्र गणजे । समय जतां पिता 10 मृत्यु पाय्या । शिवकुमार धन खोई वेठो, अने धननी लालचे कोई सुवर्ण पुरुष साधतां त्रिदंडीनो उत्तर साधक थयो । अंधारी चौदसनी रात्रिए ज्ञानानमां त्रिदंडीए तेने शवना पग घसवानुं काम भळ्ळायुं । त्रिदंडीनी गोठवण एवी हती के शव मंत्रविधि पूर्ण थये उत्तर साधकने हणे अने तेमांथी सुवर्णपुरुष याय, ते मेलनी अखण्ड सुवर्ण निधान प्राप्त करवुं । शवनो पग घसतां शिवकुमारना मनमां भयनो संचार थयो । तेने पितानुं वचन याद आयुं, आथी तेणे मनमां नवकार मंत्रनो जाप शरु 15 कर्यो । शव उभुं थयुं पण उत्तरसाधकने नवकार मंत्रनी शक्तिना प्रतापे हणी शक्युं नहि । शवे क्रोधित थई त्रिदंडीने हण्यो अने तेमांथी सुवर्णपुरुष थयो, आ सुवर्णपुरुष शिवकुमारे ग्रहण कर्यो । त्यार पछी शिवकुमार सुखरी गयो, धर्ममां स्थिर थयो अने तेणे लक्ष्मीनो उपयोग जिनमंदिर बंधाववा वगेरे सारा कार्यमां कर्यो ।'

परलोकना फल संबन्धमां वड उपर रहेल समझीनुं दृष्टान्त छे—'सिंहलाधिपति राजानी पुत्री 20 पिता साथे सभामां वेठी हती, तेवामां एक पुरुषने सभामां झीक आवी । झीक पछी तुर्त ते पुरुषे 'नमो अरिहंताणं' कथुं । आ पद सांभळतां राजकुमारीने मूर्छा आवी अने तेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं । मूर्छा वळ्या पछी राजकुमारीए पिताने पोताना पूर्व भवनी वात कही अने जणाशुं के हुं पूर्वभवमां समझी हती । एक पारखीए भने वाण मायुं । हुं मूर्छा खाईने नीचे पडी तरफडती हती तेवामां एक मुनिराजे भने नवकार मंत्रनुं स्मरण कराव्युं । आ स्मरणथी हुं आपने त्यां पुत्रीरूपे अवतरी छुं । त्यारपछी राजकुमारी पचास 25 वहाण भरी पोताना समझीपणानो देह ज्यां आगल पट्यो हतो ते भरूचमां आवी अने त्यां समल्लिखाविहार कराव्यो ।

आ रीते उठतां नवकार मन्त्र गणवो जोईए तेनी व्याख्या थई ।

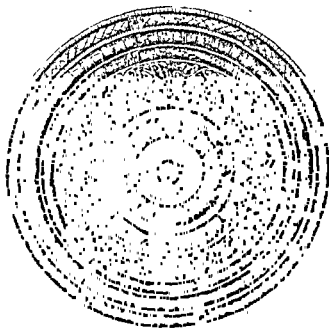
धर्मजागरिका

नवकारमन्त्रना स्मरण पछी धर्मजागरिका करवी ।

પરિચય

યુગપ્રધાન તપાગચ્છીય શ્રીસોમસુન્દરમૂરિજીના શિષ્ય અને 'સંતિશ્રં' સ્તોત્રના કર્તા શ્રીમુનિ-
 સુન્દરમૂરિજીની ૫૪ મી પાઠે થયેલા શ્રીરત્નશેષરમૂરિ ચિત્રિત અને શેઠ દેવચંદ્ર લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્યા
 સત્યાવી વીર સં. ૨૪૬૬ માં પ્રકાશિત 'શ્રીશ્રાદ્ધવિધિપ્રકરણ' નામક પ્રનવધી આ સન્દર્ભ તારવ્યામાં
 5 આવેલ છે. આ પ્રનવધી રચના િ. સં. ૧૫૦૬ માં થઈ છે એ તેઓશ્રીએ મૂલપ્રનવ ઉપર સ્વોપજ ૬૭૬૧
 ધ્વોક પ્રમાણ 'શ્રાદ્ધવિધિ કૌમુદી' નામક વૃત્તિની પ્રશસ્તિમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું છે.

ગુજરાતી અનુવાદ ડૉ. મકનલલાલ ક્ષેત્રચંદ્ર દ્વારા સંપાદિત 'શ્રાદ્ધવિધિપ્રકરણ'માંથી અરવ પેરફાર
 સાથે અહીં રજૂ કરેલ છે.

उपा० श्रीयशोविजयजीकृत-
'द्वात्रिंशद्-द्वात्रिंशिका' संदर्भः

अहमित्यक्षरं यस्य, चित्ते स्फुरति सर्वदा ।
परं ब्रह्म ततः शब्द-, ब्रह्मणः सोऽधिगच्छति ॥ २८ ॥

5

परःसहस्राः शरदां, परे योगमुपासताम् ।
हन्तार्हन्तमनासेव्य, गन्तारो न परं पदम् ॥ २९ ॥

७) આત્માયમર્હતો ધ્યાનાત્, પરમાત્મત્વમશ્રુતે ।
રસવિદ્ધં યથા તામ્રં, સ્વર્ણત્વમધિગચ્છતિ ॥ ૩૦ ॥

10

पूज्योऽयं स्मरणीयोऽयं, सेवनीयोऽयमादरात् ।
अस्यैव शास्त्रे भक्तिः, कार्या चेन्नेतनास्ति वः ॥ ३१ ॥

સારમેતન્મયા લબ્ધં, શ્રુતાચ્છેરવગાહનાત્ ।
ભક્તિર્ભાગવતી વીર્જં, પરમાનન્દસંપદામ્ ॥ ૩૨ ॥

अनुवाद

अहं एवो अक्षर जेना चित्तमां सदा स्फुरे छे; ते अहं रूप शब्दब्रह्मधी परब्रह्म (मोक्ष) ने 15
प्राप्त करे छे ॥ २८ ॥

अन्य लोको हजारो वर्ष सुधी योगनी उपासना करो, परन्तु अरिहंतनी उपासना कर्या बिना
तेओ मोक्षने प्राप्त करी शकता नथी ॥ २९ ॥

जेम रसथी विद् एवुं तांबु सुवर्ण बनी जाय छे तेम अरिहंतना ध्यानथी आ आत्मा परमात्मा
बनी जाय छे ॥ ३० ॥

20

आ अरिहंत पूज्य छे, स्मरणीय छे अने आदर पूर्वक सेववा योग्य छे । अने जो तमारामां
चेतना-बुद्धि होय तो आ अरिहंतना ज शासनमां भक्ति राखवी जोईए ॥ ३१ ॥

शास्त्रसमुद्रनुं अवगाहन करलां मने आ ज सार प्राप्त थयो छे के परम आनन्दरूपी संपत्तिनुं मूल
कारण अरिहंतदेवनी भक्ति ज छे ॥ ३२ ॥

परिचय

25

उपा. श्री यशोविजयजीकृत 'द्वात्रिंशद्-द्वात्रिंशिका' ग्रंथनी 'जिनमहत्त्वद्वात्रिंशिका' नामनी
चोयी द्वात्रिंशिका (वत्रीशी) मांथी प्रस्तुत संदर्भ अहीं लेवामां आब्यो छे । सत्तरमी शताब्दिमां थयेल
महोपाध्याय श्रीयशोविजयजीनो विशेष परिचय 'यशोविजयस्मृतिप्रंय' मांथी जाणी शकाय छे ।

[८१-३६]

प्रकीर्ण-श्लोकाः

अर्हन्तो भगवन्त इन्द्रमहिताः सिद्धाथ सिद्धिस्थिता-
आचार्या जिनशासनोन्नतिकाः पूज्या उपाध्यायकाः ।

श्रीसिद्धान्त-सुपाठका मुनिवरा रत्नत्रयाराधकाः,
पञ्चैते परमेष्ठिनः प्रतिदिनं कृष्यन्तु यो मङ्गलम् ॥ १ ॥

प्रापदैवं तव चुतिपदैर्जीवकेनोपदिष्टैः,
पापाचारी मरणसमये सारभेयोऽपि सौख्यम् ।
कः सन्देहो यद्गुणभते वासवश्रीप्रभुत्वं,
जल्पञ्जार्प्यर्मणिभिरमलैस्त्वन्नमस्कारचक्रम् ॥ २ ॥

✓मन्त्रं संसारसारं त्रिजगदनुपमं सर्वपापारिमन्त्रं,
संसारोच्छेदमन्त्रं विषमविषहरं कर्मनिर्मूलमन्त्रम् ।
मन्त्रं सिद्धिप्रधानं शिवसुखजननं केवलज्ञानमन्त्रं,
मन्त्रं श्रीजैनमन्त्रं जप जप जपितं जन्मनिर्वाणमन्त्रम् ॥ ३ ॥

अनुवाद

इन्द्रो वडे पूजायेलो अरिहंत भगवंतो, सिद्धि स्थानमां रहेला सिद्ध भगवंतो,
जिनशासननी उन्नति करनारा पूज्य आचार्य भगवंतो, श्रीसिद्धान्तने सारी रीते भणानारा उपाध्याय
भगवंतो, अने रत्नत्रयीतुं आराधन करनारा मुनि भगवंतो, ए पाचे परमेष्ठिओ प्रतिदिन तमार्क
मंगल करो ॥ १ ॥

(हे जिनवर !) पापी एवो कुतरो पण पीवक (महाराजा स्वयन्धरना पुत्र) वडे संभळावेलो
आपनां नमस्कार (पचनमस्कार)नां पदोने मरण समये सांभळीने देवताई सुखने पाम्यो । तो पडी जप
भाटे वपरता निर्मल मणिओनी माळ्यावडे नमस्कारचक्रने जपतो सुरेन्द्रनी संपत्तिनुं स्वामीपणुं मेळवे
तेमा शो सदेह ? ॥ २ ॥

संसारमा सारभूत, त्रणे जगतमां अनुपम, सर्व पापरूपी शत्रुओने वशमा करनार, संसारने उच्छेद
करनार, कालकूट क्षेत्रने नाश करनार, कर्मने निर्मूलन करनार, मोक्षने भाटे प्रधान मन्त्र, शिवसुखने उपज
करनार तथा केवल ज्ञानने आपनार जिनभाषिन श्री नमस्कार मन्त्रनो तुं जाप कर, जाप कर । जाप
करायेलो आ मन्त्र सिद्धिने आपनारो छे ॥ ३ ॥

आकर्षन् मुक्तिकान्तां सुरपतिकमलां दुर्विधस्यापि वश्यं,
 कुर्वन्नुच्चाटयंश्चाशुभमथ रचयन् द्वेषमन्तर्द्विषां च ।
 तन्वानः स्तम्भमुच्चैर्भवभवविपदां किञ्च मोहस्य मोहं,
 पुंसस्तीर्थेशलक्ष्मीमुपनयति नमस्कारमन्त्राधिराजः ॥ ४ ॥

अर्हन्तो ज्ञानभाजः सुरवरमहिताः सिद्धिसिद्धाश्च सिद्धाः,
 पञ्चाचारप्रवीणाः प्रवरगुणधराः पाठकाश्चागमनाम् ।
 लोके लोकेशवन्द्याः प्रवरयतिधराः साधुधर्माभिलीनाः,
 पञ्चाप्येते सदा नः विदधतु कुशलं विघ्ननाशं विधाय ॥ ५ ॥

अपवित्रः पवित्रो वा, सुस्थितो दुःस्थितोऽथवा ।
 ध्यायेत् (यन्) पञ्च-नमस्कारं, सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

अनादिमूलमन्त्रोऽयं, सर्वव्याधिविनाशकः ।
 मङ्गलेषु च सर्वेषु, प्रथमं मङ्गलं मतः ॥ ७ ॥

5

10

15

20

मुक्तिरूपी लीलुं आकर्षण करनार, देवेन्द्रोर्ना लक्ष्मीने पण वश करनार, अशुभनुं उच्चाटन करनार, अंतरंग शत्रुओ प्रत्ये द्वेष पेदा करनार, संसारनी विपत्तिओनुं स्तंभन करनार अने मोहनुं पण मोहन करनार आ नमस्कार मन्त्राधिराज मनुष्यने तीर्थकरनी लक्ष्मी मेठ आपे छे ॥ ४ ॥

केवल ज्ञानने धारण करनारा अने इन्द्रोथी पण पूजित एवा अरिहंत भगवंतो, सिद्धिपदने जेओ वर्या छे एवा सिद्धो भगवंतो, पांच प्रकारना आचारमां कुशल एवा आचार्य भगवंतो, श्रेष्ठ गुणोने धारण करनार अने आगमोनुं अध्ययन करावनार श्री उपाध्याय भगवंतो तथा साधु धर्मनुं पालन करवामां लीन अने देवेन्द्रोने पण वंदनीय एवा श्रेष्ठ मुनि भगवंतो—आ पांचे परमेष्ठिओ अमारा विश्वोनी नाश करीने अमाहं सदा कुशल करो ॥ ५ ॥

अपवित्र होय के पवित्र होय अथवा सुखी होय के दुःखी होय, पंच-नमस्कारनुं जे ध्यान करे ते सर्व पापोथी मुक्त बने छे ॥ ६ ॥

आ (नमस्कार) मंत्र अनादि मूल-मंत्र छे, सर्व व्याधियोनी नाश करनार छे अने सर्व मंगलोमां प्रथम-उत्कृष्ट मंगल छे ॥ ७ ॥

अज्ञातकर्तृकः— श्रीपञ्चपरमेष्ठिस्तवः

भक्तिव्यक्तिपुरस्सरं प्रणिद्धे विस्तीर्णमोहोदधे-
निस्तीर्णान् परमेष्ठिनः कृततमस्त्रासान् प्रकाशान्मनः ।
पञ्चाऽऽप्युच्चतरान् क्षमाधरवरान् निस्तुल्यकल्याणकान्,
प्रीतिस्फीतिनिबंधनं सुमनसां तन्मन्दरागोत्तमान् ॥ १ ॥

अर्हन्तः स्वपरार्थसम्पदुदयप्रादुर्भवद्वैभवाः,
स्तोतव्या जगतां गतान्धतमसः प्राणिप्रमाणीकृताः ।
सन्मार्गे प्रथमप्रधानवचनव्यालुप्तमिथ्यापथा,
भूयांसुर्भविनां भयाधिशमना देवाधिदेवाः धिये ॥ २ ॥

आद्युयान् सुदृढस्य सर्वदृष्टिनामैकान्तिकात्यक्तिकं,
सिद्धानन्तचतुष्टयं फलमपव्याधिच्छिन्नाधिधुवं ।
×××विशेषशेखरसमं व्यापाधया याधितं^१,
सिद्धाः सिद्धिपदं सतां विदधतां ते संगतं सन्ततम् ॥ ३ ॥

आचाराचरणं सतां वितरणं सत्सोमुषीसम्पदां,
दोषाणां विनिवर्त्तनं गुणततेर्निर्वर्त्तनं निःसृष्टं ।
तीर्थाधीशदृढतपुषुप्रवचनप्रोद्गासनं प्रव्यहं,
कुर्वाणाः स्मरवाणमहनिपुणास्ते सूरिसूराः धिये ॥ ४ ॥

सम्यग्दर्शनबोधसंयमसमाधानप्रधानप्रभा-
भूयः शिष्यसमूहसंगतमतिव्युत्पत्तिसिद्धिकमाः ।
श्रीमद्वाचकपुंगवाः शुभतरोदकाः कुतर्कातिगाः,
सूत्रार्थोभयवेदिनः प्रतिदिनं पुष्पन्तु पुष्पयोदयम् ॥ ५ ॥

शानाद्यैः शिवसाधकाः प्रतिपदं व्यापादका विद्विषां,
सम्पन्नाः धृतसम्पदां प्रतिपदा पापापदानन्ददाः ।
गङ्गातुङ्गनरङ्गसंगतगुणधेणिमणिसिन्धवः,
साभिष्यं शुभसंप्रमाध्यनि सदा तन्यन्तु वः साधवः ॥ ६ ॥

पञ्चाचाररमाविलासरसिकाः पञ्चप्रमाद्विषां,
पञ्चज्ञानमयाः प्रपञ्चविमुक्ताः पञ्चयतातोदयाः ।
दप्यन् पञ्चहारीरुकुञ्जरघटा पञ्चत्वपञ्चानताः,
पञ्च धीपरमेष्ठिनः प्रणमतां पुष्पन्तु नः संपदम् ॥ ७ ॥

सस्यग्ध्येयशिरोमणिं दिनमणिं चिन्वकृतमस्त्रासने,
 सर्वाभीष्टपरम्परावितरणे चिन्तामणिं प्राणिनाम् ।
 श्रुत्वा श्रीपरमेष्ठिपञ्चकमहं सिद्धयर्थमभ्यर्थये,
 भूयो भक्तिः भवे भवे मम भवेत् तद्धानलीनं मनः ॥ ८ ॥

॥ इति श्रीपञ्चपरमेष्ठिस्तवः ॥

परिचय

आ पञ्चपरमेष्ठि स्तव श्रीलालभाई दलपतभाई भारतीय संस्कृति विद्यामंदिर, अहमदाबादना हस्तलिखित प्रतौना संग्रहमांथी उपलब्ध थयुं छे । जेनो पोथी नं. ४५७०, जनरल नं. ११५० (१) छे आ प्रत एक पानानी छे । आ स्तवना कर्ता विपे माहिती मळी नथी ।

शिवमस्तु सर्वजगतः परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः ।
 दोषाः प्रयान्तु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥

पृष्ठ	पंक्ति	धनुष	शुद्ध
१०१	१४	पर्यायी	गण्यशायी
११२	५	मायी	मालिः
११२	२९	असोक	असोका
११४	१३	करयी	करयी
११५	२२	धरणी पारानी माला	पान अने अत्रयुवादि
११८	१६	जरीना	जरीना
११९	१९	जरीना	किन्तु जरीरुतुं
११९	२८	(इहलीकिक)	(इहलीकिक)
१२१	१	मर्यादी	सरस्वती
१२१	९	विशुपधर	विशुपधर
१२२	५	पट्टु	पट्टु
१२६	७	इन्दिट्टुनी	इन्दिट्टुनी
१२९	४	विश	विश
१२९	११	व्यसनीग्रह०	व्यसनीग्रह०
१२९	२२	भायी	शालि
१२९	२४	दुष्ट	दुष्ट मनुष्यो के
१३०	१४	गायतुं ज्ञान	×
१३०	१९	गोरोचना, गायतुं ज्ञान	गोरोचना
१३०	१९	वृद्धं चोरेनी	जई चोरेनी
१३४	७	एतदुष्ये	एतदुष्ये
१३४	१०	पामीक्षुस्ये	पामीक्षुस्ये
१३५	७	सुरभट्ट०	सुरभट्ट०
१३६	१७	जरीना	जरीना
१३७	७	[११]	×
१३७	१९	चारे	इशानादि चारे
१३८	४	आसिदिसं	भासीविसं
१३८	१४	पूर्वोत्तराश (शा) ^०	पूर्वोत्तरा(रे)श०
१३८	१९	मुंचामि	मुंचामि
१३९	१७	हृदयया	हृदयमां
१४२	१६	०	अनुवाद
१४३	२४	वर्णा	वर्णा
१४६	१२	सकर्णाना	सकर्णानां
१४६	१९	शानवाळा	वीर्तिवाळा
१४६	२३	योगयी...उत्पन्न	योगयी उत्पन्न
१४७	२३	संकोच	संकोच (!)
१५०	३	रिष्टे	रि(हु)ष्टे
१५२	२१	भय के व्रास	भय
१५६	२६	सगांवहालांओ	सगांवहालांओनी जेम
१५९	१९	शाकिनीओ	द्रोहकारक शाकिनीओ
१६२	२७	मोक्षनी सोपान पंक्तिखमान	फल्याणनी परंपराने करनार

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१६४	१७	जीवो अनंत भेवा	अनंत जीवो
१६६	६	सीमान्धराया	सीमन्धराया
१६६	१३	मार्गदायिनः	मार्गदायिनः
१७०	५	ऽमृतांशुना	ऽमृतांशुना
१७०	२२	जुगार	जुगार
१७८	१७	अरिहंतादिनुं	अरिहंतादिनो
१८०	९	प्राभृतीकृताः	प्राभृतीकृताः (ताम्)
१८०	२१	कानमा...गथा	कानने विदो भेट कराएरल तिनो रवीमार करिने ति
१८२	२	सुवर्णात्मता	सुवर्णात्मता
"	१६	कागवादकत्व	कागवादकत्वं
१८६	१२	युगलेऽ	युगलेऽ (लम)
१८६	१४	ताड	ताड
१९३	२४	जीवसदद्य असमूट बने छे (!)	बृहस्पति जेवी बने
१९९	५	हौं	ह्रीं
"	"	ह्रौं	ह्रीं
२०१	८	ह्रूं	ह्रीं
"	१९	मगळ	मंगळ
"	२२	साहू	साहू
२०२	२३	भिया	भिया
"	२६	निरान्तरा	निरन्तरा
२०३	८	'सोलड'	'सोल'
"	१६	'परश्वलोपम्'	'परश्व लोपम्'
२०४	१५	पञ्चानामां	पञ्चानामां
२०८	२१	प्रतिदिन	प्रतिदिनं
२१२	१७	छ छ	छ
२१२	३०	जगावेलछे	जगावेल छे
२१३	३	वर्णोवाळो	वर्णोवाळा
२१३	२२	दीवेट	रेखा
२१३	३०	उं	उं
२१४	२६	खनो	उनो
"	३०	कया	कया
२१५	२	हीकार	ह्रींकार
२१७	११	स्तोत्रम-	स्तोत्रमा
"	१५	मूल पाठी	मूलपाठ
२१८	४	शोणां	शोणं
२२१	१७	रम	र
२३०	३१	रुं	रुं

उद्

अनेन जीवो
 मीमांसया
 मारुशक्तिः
 अज्ञाना
 कुम्भ
 अहिंसादिना
 प्राभृतीहनाः (ताम्)
 पानने विरो भेद करादती आ पत्रि कल्लक
 भिनो स्त्रीरार कर्तने तिर्यको का लोका
 सुवर्णानवा
 कर्मादकत्वं
 मुग्धेऽ (हन)
 ताउ
 बृहस्पति देवा
 वने
 ही
 शी
 मंगले
 सद्
 भिया
 निरन्तरा
 'सोल'
 'परश्व लोमम्'
 पञ्चानामा
 प्रातिदिनं
 छ
 क्यावेला छे
 कर्मावाळा
 रेखा
 उ०
 उनो
 कृया
 हीकार
 स्तोत्रमां
 मूलपाठ
 योग

पृष्ठ
 २३१
 २३१
 २३२
 २३३
 २३५
 २३८
 २३८
 २४०
 २४२
 २४३
 २५०
 २५०
 २५३
 २५३
 २५८
 २५८
 २६०
 २६१
 २६२
 २६४
 २६८
 २७५
 २७८
 २७९
 २८३
 २८६
 २८७
 २९०
 " "
 " "
 " "
 " "
 २९२
 " "
 २९५
 २९६
 ३०७
 ३१०
 ३१०
 ३१०

पंक्ति
 २८
 २९
 १४
 ८
 १६
 ९
 १६
 १७
 ८
 २
 ४
 ५
 १
 ३६
 ४
 १३
 २३
 ६
 ३
 ९
 १९
 २३
 ११
 १८
 २७
 २९
 ३२
 १५
 १६
 २२
 २३
 ३३
 ४
 ४
 १५
 ६
 ३
 ५
 ८
 ७

शब्द
 चरमशरीरानी
 अचरमशरीरी
 स्वय
 साध्यत्येव
 ध्यानां
 स्व
 विजृम्भते
 तेना
 त्वभीक्ष्णाम्
 तरंगिण्यां
 ह अ म् स् अ
 "याक्षीयम्" ॥ सू ॥
 क्रतक्रतुः
 अतीन्द्रियो
 महाहृत्य
 आहृत्यलक्ष्मी
 अपने
 धर्मसम्य
 दिक्कारी०
 ०गाग्भीयर्वया०
 आपाने
 जणावगारा
 ताडिध्रे
 विरहमान
 काय ?
 ०सनः छत्रं
 पिताः
 बृहचीपतिः
 ०देवोपदिष्टा
 ०गुणोगुणः
 विद्या
 वृत्तामसुग्मः
 ०विजीवधनः
 ०सुगन्धिं
 वैभव
 विविक्ते देशे
 संमं
 ०मूलधातनं
 मोहनछिद्रुयं
 हु

शुद्धिपत्रक

चरमशरीरनी
 अचरमशरीर
 स्वयं
 साध्यत्येव
 ध्याननां
 स्तुं
 विजृम्भन्ते
 ते
 त्वभीक्ष्णम्
 तरंगिण्यं
 ह अ म् स् अ स्
 याक्षीयम् ॥
 क्रतक्रतुः
 अती(नि)न्द्रियो
 महाहृत्य
 आहृत्यलक्ष्मी
 आपने
 धर्मसम्यक्
 दिक्कारीं
 ०गाग्भीयर्वयां
 आपने
 जणावनारा
 ताडिध्रे
 विरहमान
 शकाय ?
 ०सनं छत्रं
 पिता
 बृहतां पतिः
 ०देवोपदिष्टा
 गुणोऽगुणः
 ऽविद्या
 वृत्तामसुग्मः
 विजीवधनः
 ०सुगन्धिं
 वैभव सुजब
 विविक्तदेशे
 समं
 ०मूलधातनं
 मोहच्छिद्रुयं
 हुं

श्लोक	पंक्ति	अनुवाद	शुद्ध
३१०	३०	समस्तु	समस्तुं
३१२	६	°क्षयव्याहृत°	°क्षयमन्वाहृत°
३१२	७	याग	योग
३१४	११	पापेने	पापेनो
३१६	२२	वपंणे	कपंणे
३१९	११	°हेतु	°हितु
३१९	१३	क्षणोवरोहिणी	क्षणोवरोहिणी

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३१०	३०	समस्तु	समस्तुं
३१२	६	°क्षयव्याहित°	°क्षयव्याहित°
३१२	७	याग	योग
३१४	११	पापोने	पापोनो
३१६	२२	कर्पणे	कर्पणे
३१९	११	°हेतुं	°हेतु
३१९	१३	शाणोवरोहिणी	शाणोवरोहिणी

